

KÄSIKIRJA

Turvapaikkaa,
rajoja ja
maahanmuuttoa
koskevan
eurooppaoikeuden
käsikirja

Vuoden 2020 painos

COUNCIL OF EUROPE

Tämän käsikirjan kolmannen painoksen käsikirjoitus valmistui heinäkuussa 2020. Se julkaistiin alun perin viidellä kielellä joulukuussa 2020. Tähän kolmanteen painokseen on lisätty EU:n turvapaikka-, raja- ja maahanmuuttosäännöstöihin tehtyjä muutoksia sekä vuoden 2014 jälkeen tehtyjä eurooppalaisen oikeuskäytännön muutoksia. Käsikirja julkaistiin ensimmäisen kerran neljällä kielellä vuonna 2013, ja toisen kerran vuonna 2014. Käsikirjan tulevat päivitykset ovat saatavilla Euroopan unionin perusoikeusviraston (FRA) verkkosivuilla (osoitteessa <http://fra.europa.eu/en/theme/asylum-migration-borders>) ja Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen verkkosivuilla (osoitteessa echr.coe.int) otsikon "Publications" alla.

Jäljentäminen on sallittua muihin kuin kaupallisiin tarkoituksiin, kunhan lähde mainitaan.

Valokuvien julkaisu-oikeudet (kansi & sivut): © iStockphoto

© Euroopan unionin perusoikeusvirasto ja Euroopan neuvosto, 2024

Sellaisten valokuvien tai sellaisen muun materiaalin käyttöön tai jäljentämiseen, joihin Euroopan unionin perusoikeusvirastolla ei ole tekijänoikeutta, on pyydettävä lupa suoraan tekijänoikeuden haltijalta.

Euroopan unionin perusoikeusvirasto / Euroopan neuvosto tai niiden puolesta toimivat henkilöt eivät ole vastuussa siitä, miten tämän julkaisun sisältämiä tietoja käytetään.

Luxemburg: Euroopan unionin julkaisutoimisto, 2024

Euroopan neuvosto: ISBN 978-92-871-9794-8

FRA – Print: ISBN 978-92-9461-944-0 doi:10.2811/02942 TK-02-20-493-FI-C

FRA – PDF: ISBN 978-92-9461-939-6 doi:10.2811/790019 TK-02-20-493-FI-N

Tämä käsikirja on laadittu englanniksi. EIT ei vastaa kielitoisintojen laadusta. Tässä käsikirjassa esitetyt mielipiteet eivät sido EIT:tä. Käsikirjassa viitataan erilaisiin lainselitysteoksiin ja käsikirjoihin. EIT ei vastaa näiden julkaisujen sisällöstä, eivätkä ne välttämättä edusta EIT:n kantaa, vaikka ne on sisällytetty kirjallisuusluetteloon. EIT:n kirjaston verkkosivuilla (osoitteessa echr.coe.int) on lueteltu lisää julkaisuja.

**Turvapaikkaa,
rajoja ja
maahanmuuttoa
koskevan
eurooppaoikeuden
käsikirja**

Vuoden 2020 painos

Esipuhe

Euroopan unionin (EU) perusoikeusvirasto, Euroopan neuvosto ja Euroopan ihmisoikeustuomioistuin ovat julkaisseet vuodesta 2011 lähtien käsikirjoja eurooppaoikeuden eri aloilla. Tämän käsikirjan tarkoituksena on antaa yleiskatsaus turvapaikan, rajojen ja maahanmuuton kannalta merkityksellisistä EU:n oikeusperiaatteista ja selittää sekä Euroopan neuvoston että EU:n sovellettavia toimenpiteitä.

Käsikirja on tarkoitettu juristeille, tuomareille, syyttäjille, rajavartiolaitoksen virkamiehille, maahanmuuttoviranomaisille ja muille kansallisten viranomaisten kanssa työskenteleville sekä kansallisille ihmisoikeusinstituutioille, kansalaisjärjestöille ja muille elimille, jotka saattavat joutua käsittelemään käsikirjaan kuuluvia oikeudellisia kysymyksiä.

Euroopan unionin perusoikeuskirjasta tuli oikeudellisesti sitova Lissabonin sopimuksen tultua voimaan joulukuussa 2009. Sillä on sama oikeudellinen arvo kuin EU:n perustamissopimuksilla. Lissabonin sopimuksessa määrätään myös EU:n liittymisestä Euroopan ihmisoikeussopimukseen, joka on kaikkia EU:n ja Euroopan neuvoston jäsenvaltioita oikeudellisesti sitova sopimus.

Turvapaikkaa, rajoja ja maahanmuuttoa koskevassa eurooppaoikeudessa on tapahtunut huomattavaa kehitystä sen jälkeen, kun tämä käsikirja julkaistiin toisen kerran vuonna 2014. Useilla hyväksytyillä EU:n säädöksillä esimerkiksi parannetaan muuttoliikkeen hallinnan laaja-alaisia EU:n tietojärjestelmiä tai luodaan uusia. Myös pienempiä lainsäädännöllisiä muutoksia on tehty, esimerkiksi rajoja, laitonta maahantuloa ja viisumeita koskevassa Schengenin säännöstössä.

Unionin tuomioistuin on jatkuvasti kasvavassa oikeuskäytännössään myös selvittänyt useita oikeudellisia kysymyksiä, jotka johtuvat EU:n muuttoliike- ja turvapaikkalainsäädännön täytäntöönpanosta. Euroopan ihmisoikeustuomioistuin on antanut useita tärkeitä tuomioita, etenkin turvapaikanhakijoiden vastaanotto-olojen alalla. Näiden muutosten vuoksi käsikirja piti saattaa ajan tasalle, jotta lainopillinen ohjaus on edelleen paikkansapitävää.

Molempien eurooppalaisten tuomioistuinten oikeuskäytännössä ja EU:n asetuksissa ja direktiiveissä kehitettyjen yhteisten periaatteiden tietämyksen parantaminen on olennaista. Tällainen tietämys auttaa varmistamaan, että

eurooppalaiset periaatteet ja takeet voidaan panna täytäntöön asianmukaisesti ja siten varmistaa, että perusoikeuksia kunnioitetaan täysimääräisesti kansallisella tasolla. Toivomme, että tällä käsikirjalla edistetään tätä tärkeää tavoitetta.

Marialena Tsirli

Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen
kansliapäällikkö

Sirpa Rautio

Euroopan unionin
perusoikeusviraston johtaja

Sisältö

ESIPUHE	3
LYHENTEET	11
KÄSIKIRJAN KÄYTTÖ?	14
JOHDANTO	19
Euroopan neuvosto	19
Euroopan unioni	21
Euroopan unionin perusoikeuskirja	25
Euroopan unionin liittyminen Euroopan ihmisoikeussopimukseen	27
Keskeiset kohdat	28
1 PÄÄSY ALUEELLE JA MENETTELYIHIN	29
Johdanto	31
1.1 Schengenin viisumisäännöstö	32
1.2 Laittoman maahantulon estäminen	36
1.3 Maahantulokielto ja Schengen-kuulutukset	36
1.4 Tarkastukset rajanylityspaikoilla	40
1.5 Sisärajat Schengen-alueella	41
1.6 Paikallinen rajaliikenne	42
1.7 Kauttakulkualueet	44
1.8 Turvapaikan saanti	45
1.9 Merellä toteutetut karkotukset ja palautukset	47
Keskeiset kohdat	50
2 LAAJA-ALAISET EU:N TIETOJÄRJESTELMÄT JA YHTEENTOIMIVUUS	51
Johdanto	53
2.1 Laaja-alaiset EU:n tietojärjestelmät	55
2.1.1 Eurooppalainen tietokanta turvapaikanhakijoiden sormenjälkien vertailua varten (Eurodac)	55
2.1.2 Viisumitietojärjestelmä (VIS)	56
2.1.3 Schengenin tietojärjestelmä (SIS)	57
2.1.4 Rajanylitystietojärjestelmä (EES)	58
2.1.5 Euroopan matkustustieto- ja -lupajärjestelmä (ETIAS)	59
2.1.6 Kolmansien maiden kansalaisia koskeva eurooppalainen rikosrekisteritietojärjestelmä (ECRIS-TCN)	60
2.1.7 Europolin tietojärjestelmä (EIS)	60
2.2 Yhteentoimivuus	64
2.2.1 Yhteinen henkilöllisyystietovaranto	64

2.2.2	Eurooppalainen hakuportaali	65
2.2.3	Rinnakkaishenkilöllisyysien tunnistin	65
2.2.4	Yhteinen biometrinen tunnistuspalvelu	66
2.3	Valvonta	66
2.4	Käyttötarkoitussidonnaisuus, tietojen minimointi ja tietojen täsmällisyys	68
2.5	Oikeus saada tietoa	72
2.6	Tietojensaanti	75
2.7	Tietojen siirrot kolmansiin maihin	78
2.8	Rekisteröityjen oikeudet	80
	Keskeiset kohdat	83
3	ASEMA JA AIHEESEEN LIITTYVÄT ASIAKIRJAT	85
	Johdanto	87
3.1	Turvapaikanhakijat	88
3.2	Tunnustetut pakolaiset ja henkilöt, joiden toissijaisen suojelun tarve on tunnustettu	90
3.3	Ihmiskaupan uhrit ja erityistä hyväksikäyttöä osoittavat työolot	91
3.4	Henkilöt, joihin sovelletaan väliaikaisia Rule 39 -toimenpiteitä	93
3.5	Laittomat maahantulijat	95
3.6	Pitkään oleskelleet	98
3.7	Turkin kansalaiset	101
3.8	Yhdistyneen kuningaskunnan kansalaiset	104
3.9	Kolmansien maiden kansalaiset, jotka ovat ETA:n tai Sveitsin kansalaisten perheenjäseniä	104
3.10	Kansalaisuudettomat henkilöt ja kansalaisuuden tai asiakirjojen menettäminen	105
	Keskeiset kohdat	108
4	TURVAPAIKKAOIKEUDEN MÄÄRITTÄMINEN JA MAASTAPOISTAMISEN ESTEET: AINEELLISET KYSYMYKSET	111
	Johdanto	114
4.1	Oikeus turvapaikkaan ja palauttamiskiellon periaate	115
4.1.1	Vaaran luonne unionin oikeuden mukaan	119
4.1.2	Vaaran luonne Euroopan ihmisoikeussopimuksen mukaan	123
4.1.3	Riskin arviointi	129
4.1.4	Suojelun riittävyys	133
4.1.5	Sisäisen paon mahdollisuus	136
4.1.6	Suojelua muualta	137
4.1.7	Kansainvälisen suojelun poissulkeminen	140

4.1.8	Kansainvälisen suojelun lakkaaminen	142
4.2	Joukkokarkotus	144
4.3	Karkottamisen esteet muiden ihmisoikeussyiden perusteella	147
4.4	Kolmannen maan kansalaisten korkeampi suoja maasta poistamista vastaan	150
4.4.1	Pitkään oleskelleet	150
4.4.2	Kolmansien maiden kansalaiset, jotka ovat ETA:n tai Sveitsin kansalaisten perheenjäseniä	150
4.4.3	Turkin kansalaiset	152
	Keskeiset kohdat	153
5	MENETTELYTAKEET JA OIKEUDELLINEN APU TURVAPAIKKA- JA PALAUTTAMISASIOISSA	157
	Johdanto	159
5.1	Turvapaikkakäytännöt	159
5.1.1	Puhuttelu, tutkintamenettely ja alustava päätöksentekomenettely ..	160
5.1.2	Oikeus tehokkaisiin oikeussuojakeinoihin	163
5.1.3	Valitukset, joilla on automaattinen lykkäävä vaikutus	166
5.1.4	Nopeutetut turvapaikkamenettelyt	169
5.2	Dublin-menettely	171
5.3	Turvapaikanhakijan vastaanotto-olosuhteisiin liittyvät menettelyt	176
5.4	Palauttamismenettely	177
5.5	Turvapaikkamenettelyyn ja palauttamismenettelyyn liittyvä oikeusapu	180
5.5.1	Oikeusapu turvapaikkamenettelyissä	182
5.5.2	Oikeusapu palauttamispäätöksissä	183
5.5.3	Oikeusapu vastaanotto-olosuhteiden muutoksenhaussa	184
	Keskeiset kohdat	185
6	YKSITYIS- JA PERHE-ELÄMÄ JA OIKEUS AVIOLIITTOON	187
	Johdanto	189
6.1	Oikeus solmia avioliitto ja perustaa perhe	191
6.2	Perheen aseman laillistaminen	194
6.3	Perheenyhdistäminen	204
6.4	Perheyhteyden säilyttäminen – suoja karkottamista vastaan	211
6.4.1	Suhteen päätyminen	211
6.4.2	Rikostuomiot	212
	Keskeiset kohdat	216

7	SÄILÖÖNOTTO JA VAPAAN LIIKKUVUUDEN RAJOITUKSET	219
	Johdanto	222
7.1	Vapaudenriisto tai vapaan liikkuvuuden rajoittaminen?	224
7.2	Säilöönnoton vaihtoehdot	227
7.3	Tyhjentävä luettelo vapautta koskevan oikeuden poikkeuksista	228
	7.3.1 Säilöönnotto laittoman maahantulon estämiseksi	232
	7.3.2 Säilöönnotto maastapoistamista tai luovuttamista varten	234
7.4	Laissa säädetty	237
7.5	Tarpeellisuus ja oikeasuhteisuus	239
7.6	Mielivaltaisuus	240
	7.6.1 Vilpittömyys	242
	7.6.2 Asianmukainen riipeys	242
	7.6.3 Realistinen mahdollisuus maastapoistamiseen	244
	7.6.4 Säilöönnoton enimmäisaika	245
7.7	Erytistarpeita omaavien henkilöiden säilöönnotto	248
7.8	Menettelylliset takeet	251
	7.8.1 Oikeus saada tietää perusteet	252
	7.8.2 Oikeus säilöönnoton uudelleentarkasteluun	254
7.9	Säilöönnotto-olosuhteet	257
7.10	Korvaus laittomasta säilöönnotosta	260
	Keskeiset kohdat	260
8	PAKKOON PERUSTUVA PALUU JA MAASTAPOISTAMISEN TAPA	263
	Johdanto	264
8.1	Maastapoistamisen toteuttaminen: turvallisesti, ihmisarvoisesti ja humanisti	265
8.2	Luottamuksellisuus	267
8.3	Pakkokeinojen aiheuttama vakava haitta	268
8.4	Tutkimus	271
	Keskeiset kohdat	273
9	TALOUDELLISET JA SOSIAALISET OIKEUDET	275
	Johdanto	278
9.1	Tärkeimmät oikeuslähteet	279
9.2	Taloudelliset oikeudet	282
	9.2.1 ETA:n ja Sveitsin kansalaisten perheenjäsenet	285
	9.2.2 Lähetetyt työntekijät	286
	9.2.3 EU:n sinisen kortin haltijat, tutkijat ja opiskelijat	287

9.2.4	Turkin kansalaiset	288
9.2.5	Pitkään oleskelleet henkilöt ja perheen yhdistämisdirektiivin soveltamisalaan kuuluvat henkilöt ..	289
9.2.6	Assosiaatio- tai yhteistyösopimuksen tehneiden muiden maiden kansalaiset	290
9.2.7	Turvapaikanhakijat ja pakolaiset	293
9.2.8	Laittomat maahantulijat	294
9.3	Koulutus	295
9.4	Asuminen	298
9.5	Terveystenhoito	304
9.6	Sosiaaliturva ja sosiaalihuolto	308
	Keskeiset kohdat	314
10	HENKILÖT, JOILLA ON ERITYISTARPEITA	319
	Johdanto	321
10.1	Ilman huoltajaa olevat alaikäiset	321
	10.1.1 Vastaanotto ja kohtelu	323
	10.1.2 Iän arviointi	327
10.2	Ihmiskaupan uhrit	328
10.3	Vammaiset henkilöt	331
10.4	Kidutuksen uhrit	332
10.5	Sukupuoleen perustuvan väkivallan uhrit	334
	Keskeiset kohdat	336
	KIRJALLISUUTTA	337
	VERKKOLÄHTEET	345
	OIKEUSKÄYTÄNTÖÄ KOSKEVA LUETTELO	349
	MITEN LÖYTÄÄ EUROOPPALAISTEN TUOMIOISTUINTEN OIKEUSKÄYTÄNTÖÄ?	367
	EU:N SÄÄDÖKSET JA VALITUT SOPIMUKSET	373
	LIITE 1: TÄSSÄ KÄSIKIRJASSA MAINITTUJEN EU:N ASETUSTEN JA DIREKTIIVIEN SOVELLETTAVUUS	385
	LIITE 2: TIETTYJEN EUROOPAN NEUVOSTON VÄLINEIDEN SOVELLETTAVUUS	393
	LIITE 3: EUROOPAN SOSIAALISEN PERUSKIRJAN MÄÄRÄYSTEN HYVÄKSYMINEN	396
	LIITE 4: TIETTYJEN YK:N YLEISSOPIMUSTEN HYVÄKSYMINEN	400
	LIITE 5: LIITTEISSÄ KÄYTETTÄVÄT MAATUNNUKSET	402

Lyhenteet

AKT	Afrikan, Karibian ja Tyynenmeren valtiot
BMS	yhteinen biometrinen tunnistuspalvelu
CAT	kidutuksen vastainen YK:n yleissopimus
CETS	Euroopan neuvoston sopimussarja (Council of Europe Treaty Series)
CIR	yhteinen henkilöllisyytietovaranto
EUT	Euroopan unionin tuomioistuin (ennen joulukuuta 2009 Euroopan yhteisöjen tuomioistuin)
CPT	eurooppalainen komitea kidutuksen ja epäinhimillisen tai halventavan kohtelun tai rangaistuksen estämiseksi
CRC	YK:n yleissopimus lasten oikeuksista
CRPD	YK:n yleissopimus vammaisten henkilöiden oikeuksista
DPA	tietosuojaviranomainen
EASO	Euroopan turvapaikka-asioiden tukivirasto
EYT	Euroopan yhteisöjen tuomioistuin (vuodesta 2009 lähtien Euroopan unionin tuomioistuin)
ECRIS-TCN	kolmansien maiden kansalaisia koskeva eurooppalainen rikosrekisteritietojärjestelmä
ECSR	Euroopan sosiaalisten oikeuksien komitea
EDPS	Euroopan tietosuojavaltuutettu
EES	rajanylitystietojärjestelmä
EFTA	Euroopan vapaakauppaliitto
EIS	Euroopan ihmisoikeussopimus
EIS	Europolin tietojärjestelmä
EIT	Euroopan ihmisoikeustuomioistuin

EN	Euroopan neuvosto
EPPO	Euroopan syyttäjänvirasto
ESC	Euroopan sosiaalinen peruskirja
ESP	eurooppalainen hakuportaali
ETA	Euroopan talousalue
ETA	Euroopan talousalue
ETA-kansalainen	jonkin EU:n 27 jäsenvaltion, Islannin, Liechtensteinin tai Norjan kansalainen
ETIAS	EU:n matkustustieto- ja -lupajärjestelmä
EU	Euroopan unioni
EU:n perusoikeuskirja	Euroopan unionin perusoikeuskirja
eu-LISA	vapauden, turvallisuuden ja oikeuden alueen laaja-alaisten tietojärjestelmien operatiivisesta hallinnoinnista vastaava Euroopan unionin virasto, tietotekniikkavirasto
Eurodac	eurooppalainen tietokanta turvapaikanhakijoiden sormenjälkien vertailua varten
Eurojust	Euroopan unionin rikosoikeudellisen yhteistyön virasto
Europol	Euroopan unionin lainvalvontayhteistyö- ja -koulutusvirasto
FRA	Euroopan unionin perusoikeusvirasto
Frontex	Euroopan raja- ja merivartiiovirasto
GC	suuri jaosto
GDPR	yleinen tietosuojasetus
GRETA	ihmiskaupan vastaisen toiminnan asiantuntijaryhmä
HRC	ihmisoikeuskomitea
IT	tietotekniikka

KP-sopimus	kansalaisoikeuksia ja poliittisia oikeuksia koskeva kansainvälinen yleissopimus
MID	rinnakkaishenkilöllisyyksien tunnistin
NGO	kansalaisjärjestö
PACE	Euroopan neuvoston parlamentaarinen yleiskokous
PPU	kiireellinen ennakkoratkaisumenettely
SAR	etsintä ja pelastus
SEU-sopimus	sopimus Euroopan unionista
SEUT-sopimus	sopimus Euroopan unionin toiminnasta
SFRY	Jugoslavian sosialistinen liittotasavalta
SIS	Schengenin tietojärjestelmä
SOLAS	kansainvälinen yleissopimus ihmishengen turvallisuudesta merellä
UNHCR	YK:n pakolaisvaltuutettu
UNMIK	Yhdistyneiden kansakuntien väliaikainen hallinto Kosovossa
UNRWA	YK:n Lähi-idässä olevien palestiinalaispakolaisten avustus- ja työelin
VIS	viisumitietojärjestelmä
YK	Yhdistyneet kansakunnat

Käsikirjan käyttö?

Tässä käsikirjassa annetaan yleiskatsaus turvapaikkaan, rajaturvallisuuteen ja maahanmuuttoon sovellettavasta lainsäädännöstä unionin oikeudessa ja ihmisoikeuksien ja perusvapauksien suojaamiseksi tehdyssä yleissopimuksessa (Euroopan ihmisoikeussopimuksessa). Käsikirjassa tarkastellaan niiden ulkomaalaisten tilannetta, joita EU:ssa kutsutaan yleensä kolmannen maan kansalaisiksi, vaikka tällainen ero ei ole merkityksellinen mainitun Euroopan ihmisoikeussopimuksen kannalta.

Käsikirjassa ei käsitellä niiden EU:n kansalaisten tai Islannin, Liechtensteinin, Norjan tai Sveitsin kansalaisten oikeuksia, jotka unionin oikeuden mukaan voivat matkustaa EU:n alueelle ja liikkua siellä vapaasti. Näihin kansalaisryhmiin viitataan ainoastaan silloin, kun tämä on välttämätöntä sellaisten perheenjäsenten tilanteen, jotka ovat kolmansien maiden kansalaisia, ymmärtämiseksi.

Unionin oikeuden mukaan on noin 25 kolmansien maiden kansalaisten ryhmää, joilla on eri oikeuksia, jotka vaihtelevat sen mukaan, minkälaisia yhteyksiä niillä on EU:n jäsenvaltioihin, tai niiden erityissuojelun tarpeen mukaan. Joidenkin, kuten turvapaikanhakijoiden, osalta unionin oikeudessa on kattavat säännökset, kun taas toisten, muun muassa opiskelijoiden, tutkijoiden, au pariien, kausityöntekijöiden ja erittäin ammattitaitoisten työntekijöiden, osalta EU on antanut yhteisiä sääntöjä heidän maahantulonsa sallimisesta. Jotkin direktiiveissä esitetyt ehdot ovat kuitenkin vapaaehtoisia, tai niissä säännellään vain tiettyjä näkökohtia ja muut oikeudet jätetään EU:n jäsenvaltioiden päätettäväksi. Kolmannen maan kansalaisille, joille annetaan lupa asettua EU:hun, myönnetään yleensä kattavammat oikeudet kuin niille, jotka oleskelevat EU:ssa vain väliaikaisesti. Yhdistynyt kuningaskunta erosi Euroopan unionista 1. helmikuuta 2020. Erosopimuksessa määrätään 31. joulukuuta 2020 asti kestävästä siirtymäajasta, jonka aikana EU:n oikeutta sovelletaan edelleen Yhdistyneessä kuningaskunnassa⁽¹⁾. [Taulukossa 1](#) esitetään laaja yleiskatsaus unionin oikeuden mukaisista kolmannen maan kansalaisten ryhmistä.

Tämä käsikirja on tarkoitettu avuksi oikeusalan ammattilaisille, jotka eivät ole erikoistuneet turvapaikka-, raja- ja maahanmuuttolainsäädäntöön. Se on tarkoitettu juristeille, tuomareille, syyttäjille, rajavartiolaitoksen virkamiehille, maahanmuuttoviranomaisille ja muille kansallisten viranomaisten kanssa

(1) Sopimus Ison-Britannian ja Pohjois-Irlannin yhdistyneen kuningaskunnan eroamisesta Euroopan unionista ja Euroopan atomienergiayhteisöstä, EUVL L 29, 2020, s. 7.

työskenteleville sekä kansalaisjärjestöille ja muille elimille, jotka saattavat joutua käsittelemään näitä aiheita koskevia oikeudellisia kysymyksiä. Se on ensisijainen tiedonlähde sovellettaessa sekä näitä aiheita koskevaa unionin oikeutta että Euroopan ihmisoikeussopimusta, ja siinä selitetään, miten kutakin kysymystä säännellään unionin oikeudessa sekä Euroopan ihmisoikeussopimuksessa, Euroopan sosiaalisessa peruskirjassa ja muissa Euroopan neuvoston (EN) oikeudellisissa välineissä. Kunkin luvun alussa esitetään taulukko kummassakin Euroopan oikeusjärjestelmässä sovellettavista säännöksistä. Tämän jälkeen esitetään kummankin Euroopan oikeusjärjestelmän asiaankuuluvat säädökset yksi kerrallaan, siltä osin kuin niitä saatetaan soveltaa käsiteltävään aiheeseen. Näin lukija näkee näiden oikeusjärjestelmien yhtäläisyydet ja erot.

EU:n ulkopuolisissa maissa, jotka ovat Euroopan neuvoston jäseniä ja siten Euroopan ihmisoikeussopimuksen osapuolia, toimivat oikeusalan ammattilaiset löytävät omia maitaan koskevat tiedot Euroopan ihmisoikeussopimusta koskevista kohdista. EU:n jäsenvaltioissa oikeusallalla toimivat löytävät tietoa molemmista kohdista, koska kyseisiä maita sitovat molemmat oikeusjärjestykset. Niille, jotka tarvitsevat lisätietoja tietyistä aiheista, käsikirjan kohdassa ”[Kirjallisuutta](#)” on luettelo erityisaineistosta.

Euroopan ihmisoikeussopimuksen määräykset esitetään viittaamalla lyhyesti Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen tuomioihin, jotka koskevat käsikirjassa käsiteltäviä asioita. Nämä on valittu Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen lukuisista maahanmuuttokysymyksiä koskevista tuomioista ja päätöksistä.

Unionin oikeudesta esitetään erilaisia lainsäädäntötoimia, perussopimusten määräyksiä ja erityisesti Euroopan unionin perusoikeuskirjan kohtia, sellaisina kuin niitä on tulkittu Euroopan unionin tuomioistuimen tai vuoteen 2009 saakka Euroopan yhteisöjen tuomioistuimen oikeuskäytännössä.

Käsikirjassa kuvatussa tai mainitussa oikeuskäytännössä annetaan kattavasti esimerkkejä Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen ja Euroopan unionin tuomioistuimen oikeuskäytännöstä. Käsikirjan lopussa olevat ohjeet auttavat lukijaa oikeuskäytännön hakemisessa internetistä.

EU:n turvapaikkaa, rajahallintoa ja maahanmuuttoa koskevan lainsäädännön kaikki eri osat eivät sido kaikkia EU:n jäsenvaltioita. Käsikirjassa mainittujen EU:n asetusten ja direktiivien sovellettavuutta koskevassa [liitteessä 1](#) on esitetty yleiskatsaus siitä, mitkä säännökset sitovat kutakin maata. Siitä käy myös

ilmi, että Tanska ja Irlanti ovat useimmiten päättäneet olla soveltamatta käsikirjassa mainittuja välineitä. Monia rajoja koskevia EU:n säädöksiä, mukaan lukien Schengenin säännöstöä – toisin sanoen kaikkea tätä alaa koskevaa unionin oikeutta – ja tiettyjä muita EU:n säädöksiä voidaan soveltaa joihinkin EU:n ulkopuolisiin maihin, nimittäin Islantiin, Liechtensteiniin, Norjaan ja/tai Sveitsiin.

Kaikki Euroopan neuvoston jäsenvaltiot ovat Euroopan ihmisoikeussopimuksen osapuolia, mutta kaikki eivät ole ratifioineet mainitun sopimuksen kaikkia pöytäkirjoja tai liittyneet niihin, tai ne ovat muiden käsikirjassa mainittujen Euroopan neuvoston sopimusten sopimusvaltioita. [Liitteessä 2](#) on yleiskatsaus Euroopan ihmisoikeussopimuksen asiaankuuluvien pöytäkirjojen sovellettavuudesta tiettyjen Euroopan neuvoston välineiden osalta.

Euroopan sosiaalisen peruskirjan sopimusvaltioiden välillä on myös merkittäviä eroja. Euroopan sosiaaliseen peruskirjaan liittyvät valtiot voivat päättää, haluatko ne allekirjoittaa yksittäisiä artikloja vai eivät, vaikka tiettyjä vähimmäisvaatimuksia sovelletaan. [Liitteessä 3](#) esitetään yleiskatsaus Euroopan sosiaalisen peruskirjan määräysten hyväksymisestä.

Käsikirjassa ei käsitellä kansainvälistä ihmisoikeuslainsäädäntöä tai pakolaislainsäädäntöä, paitsi kun tällainen lainsäädäntö on nimenomaisesti sisällytetty Euroopan ihmisoikeussopimukseen tai unionin oikeuteen. Tämä koskee pakolaisten oikeusasemaa koskevaa Geneven yleissopimusta (vuoden 1951 pakolaissopimus), johon viitataan nimenomaisesti Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen (SEUT) 78 artiklassa. Eurooppalaisia valtioita sitovat luonnollisesti kaikki sopimukset, joiden osapuolia ne ovat. Sovellettavat kansainväliset välineet on lueteltu [liitteessä 4](#).

Käsikirja sisältää johdannon, jossa kuvataan lyhyesti Euroopan ihmisoikeussopimuksen ja unionin oikeuden mukaiset kaksi oikeusjärjestelmää, sekä kymmenen lukua, joissa käsitellään seuraavia aiheita:

- pääsy alueelle ja menettelyihin
- laaja-alaiset EU:n tietojärjestelmät ja yhteentoimivuus
- asema ja aiheeseen liittyvät asiakirjat

- turvapaikaoikeuden määrittäminen ja maastapoistamisen esteet: aineelliset kysymykset
- menettelytakeet ja oikeudellinen apu turvapaikka- ja palauttamisasioissa
- yksityis- ja perhe-elämä ja oikeus avioliittoon
- säilöönotto ja liikkumisvapauden rajoitukset
- maasta poistaminen pakkokeinoin ja maastapoistamisen tapa
- taloudelliset ja sosiaaliset oikeudet
- henkilöt, joilla on erityistarpeita.

Kussakin luvussa käsitellään tiettyä aihetta, ja viittaukset muihin aiheisiin ja lukuihin syventävät tietämystä sovellettavasta sääntelykehyksestä. Kunkin luvun lopussa on esitetty keskeiset kohdat.

Käsikirjassa käsitellään vain heinäkuussa 2020 voimassa ollutta lainsäädäntöä. Lukijan pitäisi ottaa huomioon, että EU:n lainsäädäntöä tarkistetaan jatkuvasti. EU:n eri säädösten lainsäädäntötarkistuksiin sekä uusimpiin konsolidoituihin versioihin voi tutustua osoitteessa eur-lex.europa.eu. Euroopan komissio esimerkiksi esitti vuonna 2016 Euroopan yhteiseen turvapaikkajärjestelmään useita lainsäädäntöehdotuksia, joilla tarkistetaan kaikki EU:n säädöksiin ja valittuihin sopimukseen kuuluvat EU:n turvapaikkasäädökset. Heinäkuussa 2020 nämä lainsäädäntöehdotukset olivat edelleen käsiteltävinä.

Käsikirjan sähköinen versio sisältää hyperlinkkejä näiden kahden eurooppalaisen tuomioistuimen oikeuskäytäntöön ja EU:n lainsäädäntöön. Hyperlinkit EU:n oikeuslähteisiin tuovat lukijan EUR-Lexin sivulle eur-lex.europa.eu, josta voi avata tapauksen tai säädöksen millä tahansa EU:n kielellä.

Taulukko 1: Kolmannen maan kansalaisten ryhmät unionin oikeuden mukaan

Henkilöt, joiden oikeudet perustuvat EU:n liikkumisvapautta koskeviin säännöksiin	EU:n jäsenvaltioiden kansalaisten perheenjäsenet Yhdistyneen kuningaskunnan kansalaiset siirtymäkauden loppuun asti
Henkilöt, joiden oikeudet perustuvat kansainvälisiin sopimuksiin	Euroopan talousalueen valtioiden ja Sveitsin kansalaisten perheenjäsenet Turkin kansalaiset ja heidän perheenjäsenensä Sellaisten kolmansien kansalaiset, jotka ovat tehneet kahdenvälisiä tai monenvälisiä sopimuksia EU:n kanssa (yli 100 maata)
Lyhyen ajan ja pitkään oleskelleet maahanmuuttajat	Sellaisten perheenkokoajien perheenjäsenet, jotka ovat kolmannen maan kansalaisia EU:ssa pitkään oleskelleet Sinisen kortin haltijat ja heidän perheenjäsenensä Lähetetyt työntekijät Tutkijat Yrityksen sisäisen siirron saajat Opiskelijat Au parit Kausityöntekijät Paikallisen rajaliikenneluvan haltijat Pitkäaikaisviisumin haltijat
Lyhyen ajan oleskelevat vierailijat	Niiden kolmansien maiden kansalaiset, joilta ei vaadita viisumia Niiden kolmansien maiden kansalaiset, joilta vaaditaan viisumi
Suojelua tarvitsevat henkilöt	Turvapaikanhakijat Toissijaista suojelua saavat henkilöt Tilapäistä suojelua saavat henkilöt Pakolaiset Ihmiskaupan uhrit
Laittomat maahantulijat	Laittomasti oleskelevat kolmannen maan kansalaiset Laittomasti oleskelevat kolmannen maan kansalaiset, joiden maastapoistamista on lykätty

Huom. Kolmannen maan kansalainen voi kuulua useampaan kuin yhteen ryhmään.

Lähde: Euroopan unionin perusoikeustukivirasto (FRA), 2020

Johdanto

Tässä johdannossa kuvataan lyhyesti kahta eurooppalaista oikeusjärjestystä, joissa säädellään maahanmuuttoa. Viittaukset Euroopan neuvoston oikeusjärjestykseen liittyvät lähinnä Euroopan ihmisoikeussopimukseen ja Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen kehittämään oikeuskäytäntöön sekä soveltuvin osan Euroopan sosiaaliseen peruskirjaan. Unionin oikeutta tarkastellaan lähinnä asiaa koskevien asetusten ja direktiivien sekä Euroopan unionin perusoikeuskirjan säännösten kautta.

Euroopan neuvosto

Euroopan neuvosto (EN) perustettiin toisen maailmansodan jälkimainingeissa saattamaan Euroopan maat yhteen oikeusvaltion, demokratian ja ihmisoikeuksien edistämiseksi. Heinäkuussa 2020 Euroopan neuvostossa oli 47 jäsenvaltiota, muun muassa kaikki EU:n jäsenvaltiot.

Euroopan neuvosto hyväksyi vuonna 1950 Euroopan ihmisoikeussopimuksen, jonka 19 artiklan nojalla perustettiin Euroopan ihmisoikeustuomioistuin oikeudelliseksi mekanismiksi, jolla varmistetaan, että valtiot täyttävät yleissopimuksen mukaiset velvoitteensa.

Euroopan ihmisoikeustuomioistuin tutkii yksityishenkilöiden, yksityishenkilöiden muodostamien ryhmien, kansalaisjärjestöjen tai oikeushenkilöiden valituksia yleissopimuksen väitetyistä loukkauksista. Se voi myös tarkastella valtioiden välisiä asioita, joissa yksi tai useampi Euroopan neuvoston jäsenvaltio on nostanut kanteen toista jäsenvaltiota vastaan. Euroopan ihmisoikeustuomioistuimessa kantajan ei tarvitse olla jonkin sopimusvaltion kansalainen tai siellä

laillisesti oleskeleva⁽²⁾). Euroopan ihmisoikeussopimuksen 1 artiklan mukaan valtiot ”takaavat” sopimuksessa määritellyt oikeudet ”jokaiselle lainkäyttövaltaansa kuuluvalle”. Tämä koskee ulkomaalaisia, ja tietyissä erityistapauksissa käsite lainkäyttövalta voi ulottua valtion alueen ulkopuolelle. Euroopan ihmisoikeussopimuksen sopimusvaltio vastaa kyseisen sopimuksen 1 artiklan mukaisesti kaikista sen elinten toimista ja laiminlyönneistä riippumatta siitä, oliko kyseinen toimi tai laiminlyönti seurausta kansallisesta laista tai välttämättömyydestä noudattaa kansainvälisiä velvollisuuksia⁽³⁾).

Muuttoliiketyksymyksistä on syntynyt ihmisoikeustuomioistuimessa kattava oikeuskäytäntö. Tässä käsikirjassa esitetään valikoituja esimerkkejä. Ne koskevat lähinnä Euroopan ihmisoikeussopimuksen 3 artiklaa (kidutuksen, epäinhimillisen ja halventava kohtelun ja rankaisemisen kieltö), 5 artiklaa (oikeus vapautteen ja turvallisuuteen), 8 artiklaa (oikeus nauttia yksityis- ja perhe-elämän kunnioitusta) ja 13 artiklaa (oikeus tehokkaaseen oikeussuojakeinoon). Euroopan ihmisoikeussopimuksen 13 artiklan mukaan valtiot ovat velvollisia huolehtimaan siitä, että jokaisella on käytettävissä kansallinen oikeussuojakeino sopimuksen mukaisesti tehdyissä valituksissa.

Toissijaisuusperiaatteen mukaisesti valtioilla on päävastuu varmistaa Euroopan ihmisoikeussopimuksen mukaisten velvoitteidensa täyttäminen, ja valitus Euroopan ihmisoikeustuomioistuimeen on viimeinen keino. Valtioilla on harkintavalta. Euroopan ihmisoikeustuomioistuin ei korvaa riippumattomia ja puolueettomia kotimaisia tuomioistuimia, kun ne ovat tutkineet huolellisesti tosiseikat, soveltaneet asiaankuuluvia ihmisoikeusnormeja yhdenmukaisesti ihmisoikeustuomioistuimen ja sen oikeuskäytännön kanssa, punninneet asianmukaisesti kantajan henkilökohtaista etua laajempaan yleiseen etuun nähden ja kun niiden päätelmät eivät ole mielivaltaisia eivätkä selkeästi kohtuuttomia⁽⁴⁾.

Valtioilla on kansainvälinen velvollisuus varmistaa, että niiden virkamiehet noudattavat Euroopan ihmisoikeussopimusta. Kaikki Euroopan neuvoston jäsenvaltiot ovat saattaneet Euroopan ihmisoikeussopimuksen osaksi kansallista lainsäädäntöään, mikä edellyttää, että tuomareiden ja virkamiesten on noudatettava sopimuksen määräyksiä.

⁽²⁾ Ihmisoikeussopimuksessa on vain muutamia säännöksiä, joissa mainitaan yksiselitteisesti ulkomaalaiset tai rajoitetaan tiettyjä oikeuksia kansalaisiin tai laillisesti oleskeleviin (ks. esim. ihmisoikeussopimuksen 5 artiklan 1 kohdan f alakohta, ihmisoikeussopimuksen neljännen pöytäkirjan 2, 3 ja 4 artikla ja ihmisoikeussopimuksen seitsemännen pöytäkirjan 1 artikla).

⁽³⁾ EIT, *Matthews v. Yhdistynyt kuningaskunta* [suuri jaosto], nro 24833/94, 18.2.1999, 32 kohta; EIT, *Bosphorus Hava Yolları Turizm ve Ticaret Anonim Şirketi v. İrlanda* [suuri jaosto], nro 45036/98, 30.6.2005, 153 kohta.

⁽⁴⁾ EIT, *Faruk Rooma Alam v. Tanska* (päätös), nro 33809/15, 6.6.2017, 35 kohta.

Euroopan neuvosto hyväksyi vuonna 1961 Euroopan sosiaalisen peruskirjan (tarkistettiin vuonna 1996) takaamaan sosiaaliset ja taloudelliset perusoikeudet. Heinäkuussa 2020 Euroopan neuvoston 47 jäsenvaltiosta 43 oli ratifioinut Euroopan sosiaalisen peruskirjan⁽⁵⁾. Euroopan sosiaalisessa peruskirjassa ei määrätä tuomioistuimesta, mutta siinä mainitaan Euroopan sosiaalisten oikeuksien komitea, joka muodostuu itsenäisistä asiantuntijoista, jotka tutkivat kansallisen lainsäädännön ja käytännön vaatimustenmukaisuutta kahden menettelyn puitteissa: raportointimenettelyssä, jonka mukaan valtiot toimittavat kansallisia raportteja säännöllisesti, ja kollektiivisessa kantelumenettelyssä⁽⁶⁾, jonka avulla organisaatiot voivat tehdä kanteluja. Euroopan sosiaalisten oikeuksien komitea tekee päätelmiä kansallisista raporteista ja päättää kollektiivisista kanteluista. Osa komitean päätelmistä ja päätöksistä mainitaan tässä käsikirjassa.

Euroopan unioni

EU:ssa on 27 jäsenvaltiota. Unionin oikeus koostuu perussopimuksista ja EU:n johdetusta oikeudesta. Perussopimukset, eli sopimus Euroopan unionista (SEU) ja sopimus Euroopan unionin toiminnasta (SEUT), ovat kaikkien EU:n jäsenvaltioiden hyväksymiä, ja niitä kutsutaan myös EU:n primaarioikeudeksi. EU:n toimielimet antavat asetuksia, direktiivejä ja päätöksiä perussopimusten mukaisen valtuuksiensa nojalla. Näitä säädöksiä kutsutaan usein EU:n johdetuksi oikeudeksi.

EU on kehittynyt kolmesta kansainvälisestä järjestöstä, jotka perustettiin 1950-luvulla turvaamaan energiavarmuutta, turvallisuutta ja vapaakauppaa. Niitä sanottiin yhdessä Euroopan yhteisöiksi. Euroopan yhteisöjen ensisijaisena tavoitteena oli edistää talouskehitystä tavaroiden, pääomien, henkilöiden ja palvelujen vapaan liikkuvuuden avulla. Henkilöiden vapaa liikkuvuus on näin ollen EU:n keskeinen näkökohta. Työntekijöiden vapaata liikkuvuutta koskevassa ensimmäisessä asetuksessa vuodelta 1968⁽⁷⁾ vahvistettiin, että työntekijöillä on oltava vapaan liikkuvuuden lisäksi oikeus ottaa perheenjäsenensä – kansalaisuudesta riippumatta – mukaansa. EU on kehittänyt monimutkaisen

⁽⁵⁾ Vuoden 1996 uudistettu Euroopan sosiaalinen peruskirja sitoo 34:ää valtiota ja vuoden 1961 peruskirja yhdeksää valtiota. Euroopan sosiaalinen peruskirja tarjoaa peruskirjaan liittyneille sopimusvaltioille mahdollisuuden päättää, haluavatko ne allekirjoittaa tietyt määräykset edellyttäen, että tietty vähimmäismäärä täytetään. Liitteessä 3 esitetään yleiskatsaus Euroopan sosiaalisen peruskirjan määräysten sovellettavuudesta.

⁽⁶⁾ Valitusmenettely on valinnainen (toisin kuin raportointimenettely), ja 15 Euroopan sosiaalisen peruskirjaan liittyntä valtiota oli hyväksynyt sen heinäkuuhun 2020 mennessä.

⁽⁷⁾ Neuvoston asetus (ETY) N:o 1612/68, 15.10.1968.

säännöstön sosiaalisten etuuskien liikkuvuudesta, oikeudesta sosiaaliavustukseen ja terveydenhoidosta sekä antanut määräyksiä tutkintojen vastavuoroisesta tunnustamisesta. Monia näistä säädöksistä, jotka on laadittu lähinnä EU:n kansalaisia varten, voidaan soveltaa myös kolmannen maan kansalaisten eri ryhmiin.

Euroopan talousalue (ETA) tuli voimaan vuonna 1994. Euroopan talousalueeseen kuuluvien maiden, jotka eivät ole EU:n jäsenvaltioita – nimittäin Islannin, Liechtensteinin ja Norjan – kansalaisilla on samat vapaata liikkuvuutta koskevat oikeudet kuin EU:n kansalaisilla⁽⁸⁾. EU:n kanssa 21. kesäkuuta 1999 tehdyn erityisen sopimuksen⁽⁹⁾ mukaan Sveitsin kansalaisilla on myös oikeus liikkua ja asua EU:ssa. Islanti, Liechtenstein, Norja ja Sveitsi ovat jäseniä Euroopan vapaakauppaliitossa (EFTA), joka on valtioiden välinen järjestö, joka on perustettu edistämään vapaakauppaa ja taloudellista yhdentymistä. EFTAlla on omat toimielimensä, mukaan lukien tuomioistuin. EFTAn tuomioistuin on toimivaltainen tulkitsemaan ETA-sopimusta Islannin, Liechtensteinin ja Norjan osalta. Sen mallina on Euroopan unionin tuomioistuin, ja se pyrkii noudattamaan sen oikeuskäytäntöä.

Turkin kansalaisilla voi myös olla etuoikeutettu asema unionin oikeuden mukaan. Heillä ei ole oikeutta vapaaseen liikkuvuuteen EU:ssa. Vuonna 1963 Turkin kanssa tehtiin kuitenkin Euroopan talousyhteisön ja Turkin välinen assosiaatiosopimus (Ankaran sopimus), ja lisäpöytäkirja hyväksyttiin 1970 (Ankaran sopimuksen lisäpöytäkirja)⁽¹⁰⁾. Tämän seurauksena niillä Turkin kansalaisilla, joiden sallitaan matkustavan EU:hun työskennelläkseen tai harjoittaakseen liiketoimintaa siellä, on tiettyjä oikeuksia, ja oikeus jäädä sinne ja heitä suojataan karkottamista vastaan. Heihin sovelletaan myös Ankaran sopimuksen lisäpöytäkirjan 41 artiklan standstill-lauseketta, jolla estetään se, että heihin sovelletaan muita rajoituksia kuin niitä, joita sovellettiin silloin, kun lauseke tuli voimaan vastaanottavassa jäsenvaltiossa. EU on myös tehnyt sopimuksia monien muiden maiden kanssa (ks. 9 luku, 9.2.6 kohta), mutta mikään niistä ei ole niin kattava kuin Ankaran sopimus.

⁽⁸⁾ [Sopimus Euroopan talousalueesta](#), tehty 2.5.1992, osa III, Henkilöiden, palvelujen ja pääomien vapaa liikkuvuus, EYVL L 1, 1994, s. 3.

⁽⁹⁾ [Euroopan yhteisön ja sen jäsenvaltioiden sekä Sveitsin valaliiton sopimus henkilöiden vapaasta liikkuvuudesta](#), joka allekirjoitettiin Luxemburgissa 21.6.1999 ja tuli voimaan 1.6.2002, EYVL L 114, 2002, s. 6.

⁽¹⁰⁾ [ETY:n ja Turkin välinen assosiaatiosopimus](#) (1963), EYVL N:o 217, 29.12.1964 (Ankaran sopimus), jota täydennettiin lisäpöytäkirjalla, joka allekirjoitettiin marraskuussa 1970, EYVL L 293, 1972, s. 3.

Koska Yhdistynyt kuningaskunta erosi Euroopan unionista, maan kansalaiset ovat olleet kolmannen maan kansalaisia 1. helmikuuta 2020 alkaen. Erosopimuksessa määrätään 31. joulukuuta 2020 asti kestävästä siirtymäajasta, jota voidaan jatkaa. EU:n oikeus sitoo Yhdistynyttä kuningaskuntaa siirtymäaika-⁽¹⁾. Kaikkia tässä käsikirjassa kuvattuja EU:n oikeuden säännöksiä sovelletaan edelleen Yhdistyneeseen kuningaskuntaan siirtymäkauden loppuun asti. Siihen saakka Yhdistyneen kuningaskunnan kansalaisia kohdellaan samalla tavalla kuin muita EU:n kansalaisia.

Maastrichtin sopimuksella, joka tuli voimaan 1993, otettiin käyttöön unionin kansalaisuus, joka kuitenkin perustuu jonkin EU:n jäsenvaltion kansalaisuuteen. Tätä käsitettä on yleisesti käytetty tukemaan kansalaisten ja heidän perheenjäsentensä vapaata liikkuvuutta kansalaisuudesta riippumatta.

Vuonna 1985 allekirjoitettiin Schengenin sopimus, joka johti sopimukseen osallistuvien jäsenvaltioiden sisäisten rajojen poistamiseen. Vuoteen 1995 mennessä oli luotu ulkorajavalvontaa koskeva monitahoinen järjestelmä, jolla säänneltiin pääsyä Schengen-alueelle. Vuonna 1997 Schengenin järjestelmästä – jota oli tähän saakka säännelty hallitusten välisellä tasolla – tuli osa EU:n oikeusjärjestystä. Rajaturvallisuuden ylläpitämiseen liittyvät säännöt kehittyivät edelleen, ja niitä kehitetään Schengenin rajasäännösten (asetus (EU) 2016/399) yhteydessä. EU perusti vuonna 2004 Frontexin (vuodesta 2016 lähtien virallisesti Euroopan raja- ja merivartiovirasto) auttamaan EU:n jäsenvaltioita unionin ulkorajojen valvonnassa.

Siitä lähtien, kun Rooman sopimus tehtiin vuonna 1957, Euroopan yhteisöjen, nykyisin EU:n, toimivaltaa on laajennettu peräkkäisillä sopimusmuutoksilla muuttoliikekysymysten osalta. Amsterdamin sopimuksessa EU sai uusia toimivaltuuksia rajojen, maahanmuuton ja turvapaikka-asioiden alalla, myös viisumeissa ja palauttamista koskevista kysymyksissä. Tämä prosessi huipentui Lissabonin sopimukseen, jolla EU sai uusia toimivaltuuksia kolmansien maiden kansalaisten kotouttamisen alalla.

(1) Sopimus Ison-Britannian ja Pohjois-Irlannin yhdistyneen kuningaskunnan eroamisesta Euroopan unionista ja Euroopan atomienergiayhteisöstä, EUVL L 29, 2020, s. 7, 126–127 artikla.

Tätä taustaa vasten EU:n turvapaikkasäännöstö on kehittynyt jatkuvasti. Kyseinen säännöstö koostuu valtioiden välisistä sopimuksista, asetuksista ja direktiiveistä, joilla säännellään melkein kaikkia turvapaikka-asioita EU:ssa. Kaikki EU:n jäsenvaltiot eivät kuitenkaan ole sidottuja turvapaikkasäännöstön kaikkiin osiin (ks. liite 1).

Viimeisten vuosikymmenten aikana EU on hyväksynyt tiettyjen henkilöryhmien maahanmuuttoa EU:hun koskevaa lainsäädäntöä sekä unionin alueella laillisesti oleskelevia kolmannen maan kansalaisia koskevia sääntöjä (ks. liite 1).

EU:n perussopimusten mukaan EU perusti oman tuomioistuimen, jota kutsuttiin Lissabonin sopimuksen voimaantuloon joulukuussa 2009 asti Euroopan yhteisöjen tuomioistuimeksi (yhteisöjen tuomioistuin). Tämän jälkeen nimi muutettiin Euroopan unionin tuomioistuimeksi (unionin tuomioistuin)⁽¹²⁾. Unionin tuomioistuin on saanut monia toimivaltuuksia. Tuomioistuimella on oikeus päättää EU:n säädösten pätevyydestä ja EU:n toimielinten unionin oikeuden ja kansainvälisen oikeuden vastaisista toimista sekä päättää EU:n jäsenvaltioiden unionin oikeuden rikkomuksista. Unionin tuomioistuimella on myös yksinomainen toimivalta varmistaa, että unionin oikeutta tulkitaan asianmukaisesti ja yhdenmukaisesti kaikissa EU:n jäsenvaltioissa. SEUT-sopimuksen 263 artiklan 4 kohdan mukaan yksittäisten henkilöiden oikeus nostaa kante unionin tuomioistuimessa on suhteellisen rajoitettua⁽¹³⁾.

Yksittäiset valitukset unionin oikeuden tulkinnasta tai pätevyydestä voidaan kuitenkin aina viedä kansallisten tuomioistuinten tutkittavaksi. EU:n jäsenvaltioiden oikeusviranomaisten on varmistettava, että unionin oikeutta sovelletaan ja pannaan täytäntöön asianmukaisesti kansallisessa oikeusjärjestelmässä vilpittömän yhteistyön velvoitteen ja niiden periaatteiden mukaisesti, jotka ohjaavat unionin oikeuden tehokkuutta kansallisella tasolla. Yhteisöjen tuomioistuimen asiassa *Francovich*⁽¹⁴⁾ antaman tuomion mukaan EU:n jäsenvaltiot ovat velvollisia tietyin edellytyksin tarjoamaan oikeussuojakeinoja, tarvittaessa myös vahingonkorvausta, niille, jotka ovat kärsineet haittaa siitä, ettei

⁽¹²⁾ Käsikirjassa viitataan yhteisöjen tuomioistuimeen (EYTI) ennen joulukuuta 2009 annettujen päätösten ja tuomioiden osalta ja unionin tuomioistuimeen (EUTI) joulukuun 2009 jälkeen ratkaistujen asioiden osalta.

⁽¹³⁾ Näin oli esimerkiksi yhteisöjen tuomioistuimen yhdistetyissä asioissa C-402/05 P ja C-415/05 P, *Yassin Abdullah Kadi ja Al Barakaat International Foundation v. Euroopan unionin neuvosto ja Euroopan yhteisöjen komissio* [suuri jaosto], 3.9.2008; sekä EUTI, C-274/12 P, *Telefonica SA v. Euroopan komissio* [suuri jaosto], 19.12.2013.

⁽¹⁴⁾ EYT, yhdistetyt asiat C-6/90 ja C-9/90, *Andrea Francovich ja Danila Bonifaci ym. v. Italian tasavalta*, 19.11.1991; EYTI, asia C-479/93, *Andrea Francovich v. Italian tasavalta*, 9.11.1995.

jäsenvaltio ole noudattanut unionin oikeutta. Jos EU:n säännöksen tulkinnasta tai sen pätevyydestä on epäselvyyttä, kansalliset tuomioistuimet voivat – ja tietyissä tapauksissa niiden täytyy⁽¹⁵⁾ – pyytää ohjeita unionin tuomioistuinta käyttämällä SEUT 267 artiklan mukaista ennakkoratkaisupyynnönmenettelyä. Vapauteen, turvallisuuteen ja oikeuteen perustuvalla alueella otettiin käyttöön kiireellinen ennakkoratkaisumenettely nopean ratkaisun varmistamiseksi kansallisessa tuomioistuimessa vireillä olevissa asioissa, jotka koskevat pidätettyä henkilöä⁽¹⁶⁾.

Euroopan unionin perusoikeuskirja

Euroopan yhteisöjen alkuperäisissä perussopimuksissa ei viitattu ihmisoikeuksiin eikä niiden suojaamiseen. Yhteisöjen tuomioistuimen oli kuitenkin kehitettävä uusi lähestymistapa, kun sen käsiteltäväksi tuli asioita, joissa epäiltiin ihmisoikeusrikkomuksia EU:n lainsäädännön soveltamisalaan kuuluvilla aloilla. Yksilöiden suojaamiseksi yhteisöjen tuomioistuin saattoi perusoikeudet osaksi niin kutsuttuja Euroopan oikeuden yleisiä periaatteita. Yhteisöjen tuomioistuimen mukaan nämä yleiset periaatteet vastaavat sisällöltään kansallisiin perustuslakeihin ja ihmisoikeussopimuksiin, etenkin Euroopan ihmisoikeussopimukseen, perustuvaa ihmisoikeuksien suojaamista. Yhteisöjen tuomioistuin ilmoitti varmistavansa, että nämä periaatteet ovat yhteisön oikeuden mukaisia⁽¹⁷⁾.

EU tiedosti, että sen politiikka voi vaikuttaa ihmisoikeuksiin, ja lisäksi se oli asettanut tavoitteekseen kansalaisläheisyyden. Tämän seurauksena EU vahvisti Euroopan unionin perusoikeuskirjan vuonna 2000. Perusoikeuskirja sisältää

⁽¹⁵⁾ SEUT-sopimuksen 267 artiklan 3 kohdan mukaan tällainen velvollisuus koskee aina tuomioistuinta, joiden päätöksiin ei kansallisen lainsäädännön mukaan voida hakea muutosta, ja myös muita tuomioistuinta, kun ennakkoratkaisupyynnön koskee EU:n säädöksen pätevyyttä ja on olemassa perusteita katsoa, että valitus on perusteltu (ks. esim. EYT, asia C 314/85, *Foto-Frost v. Hauptzollamt Lübeck-Ost*, 22.10.1987).

⁽¹⁶⁾ Ks. Euroopan unionin tuomioistuimen perussääntö, pöytäkirja nro 3, 23a artikla ja tuomioistuimen työjärjestyksen 107–114 artikla. Paremman yleiskatsauksen asioista, joita voidaan käsitellä kiireellisessä ennakkoratkaisumenettelyssä, saa unionin tuomioistuimen asiakirjasta *Suositukseset tuomioistuimille ennakkoratkaisupyynnöiden tekemisestä* (2018/C 338/01), 20.7.2018, 33 kohta: ”kansallisen tuomioistuimen saattaisi olla aiheellista harkita kiireellisen ennakkoratkaisupyynnön esittämistä esimerkiksi SEUT 267 artiklan neljännessä kohdassa tarkoitetussa tapauksessa, jossa asia koskee pidätettyä tai vapautensa menettänyttä henkilöä ja esitettävään kysymykseen annettavalla vastauksella on ratkaiseva merkitys hänen oikeudellisen asemansa arvioinnissa, taikka lapsen huoltajuutta tai asumista koskevassa asiassa, jossa sen tuomioistuimen, jonka käsiteltäväksi asia on saatettu unionin oikeuden nojalla, toimivaltaisuus riippuu ennakkoratkaisukysymykseen annettavasta vastauksesta”.

⁽¹⁷⁾ EYT, asia 44/79, *Liselotte Hauer v. Land Rheinland-Pfalz*, 13.12.1979, 15 kohta.

ihmisoikeuksien luettelon, jonka perustana ovat EU:n jäsenvaltioiden perustuslaeissa, Euroopan ihmisoikeussopimuksessa, Euroopan sosiaalisessa peruskirjassa ja kansainvälisissä ihmisoikeussopimuksissa, kuten YK:n lapsen oikeuksien yleissopimuksessa, vahvistetut oikeudet. Vuonna 2000 hyväksytty EU:n perusoikeuskirja oli pelkkä julistus vailla oikeudellista sitovuutta. Euroopan komissio, joka ensisijaisesti ehdottaa uutta lainsäädäntöä, vahvisti tämän jälkeen, että se varmistaisi, että lainsäädäntöehdotukset ovat peruskirjan mukaisia.

Kun Lissabonin sopimus tuli voimaan 1. joulukuuta 2009, se muutti perusoikeuskirjan asemaa ja teki siitä oikeudellisesti sitovan asiakirjan, jolla on sama oikeudellinen arvo kuin EU:n perussopimuksilla. EU:n toimielinten lisäksi myös EU:n jäsenvaltioiden on noudatettava perusoikeuskirjaa ”kun ne soveltavat unionin oikeutta” (perusoikeuskirjan 51 artiklan 1 kohta).

Perusoikeuskirjaan liitettyssä pöytäkirjassa käsiteltiin sen tulkintaa Puolan ja Yhdistyneen kuningaskunnan osalta⁽¹⁸⁾. Unionin tuomioistuin katsoi vuonna 2011 maahanmuuttoa koskevassa asiassa, että pöytäkirjan pääasiallinen tarkoitus oli rajoittaa perusoikeuskirjan soveltamista sosiaalisten oikeuksien alalla. Tuomioistuin totesi myös, että pöytäkirja ei vaikuta EU:n turvapaikkaoikeuden soveltamiseen⁽¹⁹⁾.

EU:n perusoikeuskirjan 18 artiklassa vahvistetaan, ensimmäisen kerran Euroopan tasolla, oikeus turvapaikkaan. Perusoikeuskirjan 18 artiklan mukaan se on ehdollinen oikeus: ”Oikeus turvapaikkaan taataan [...] Geneven yleissopimuksen [...] sekä Euroopan unionista tehdyn sopimuksen ja Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen [...] mukaisesti.” Perusoikeussopimuksen 19 artiklan mukaan ketään ei saa palauttaa sellaiseen maahan, jossa häntä vakavasti uhkaa kidutus tai muu epäinhimillinen tai halventava rangaistus tai kohtelu (palauttamiskiellon periaate). Siinä kielletään myös joukkokarkotukset.

Lisäksi muut perusoikeuskirjan yksilöiden suojelua koskevat määräykset näytävät olevan merkityksellisiä maahanmuuton yhteydessä. Perusoikeuskirjan 47 artiklassa vahvistetaan itsenäinen oikeus tehokkaihin oikeussuojakeinoihin sekä oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin periaatteet. Perusoikeuskirjan 47 artiklan mukainen oikeussuojan periaate edellyttää, että asia saatetaan

⁽¹⁸⁾ SEUT, pöytäkirja (N:o 30) Euroopan unionin perusoikeuskirjan soveltamisesta Puolaan ja Yhdistyneeseen kuningaskuntaan, EUVL C 115, 2008, s. 313.

⁽¹⁹⁾ EUT, yhdistetyt asiat C-411/10 ja C-493/10, *N.S. v. Secretary of State for the Home Department ja M.E. ym. v. Refugee Applications Commissioner ja Minister for Justice, Equality and Law Reform* [suuri jaosto], 21.12.2011.

tuomioistuimen käsiteltäväksi. Tässä annetaan laajempi suoja kuin Euroopan ihmisoikeussopimuksen 13 artiklassa, jossa taataan oikeus tehokkaaseen oikeussuojakeinoon kansallisen viranomaisen edessä, joka ei välttämättä ole tuomioistuin. EU:n perusoikeuskirjan 52 artiklassa säädetään lisäksi, että perusoikeuskirjan säännösten antaman suojan on vastattava vähintään Euroopan ihmisoikeussopimuksessa annettua suojaa. EU voi kuitenkin tulkita oikeuksia laajemmin kuin Euroopan ihmisoikeustuomioistuin.

Euroopan unionin liittyminen Euroopan ihmisoikeussopimukseen

Unionin oikeus ja Euroopan ihmisoikeussopimus liittyvät läheisesti toisiinsa. Unionin tuomioistuin nojautuu Euroopan ihmisoikeussopimukseen määrittäessään unionin oikeuden mukaista ihmisoikeuksien suojan soveltamisalaa. EU:n perusoikeuskirjassa otetaan huomioon Euroopan ihmisoikeussopimuksessa vahvistetut oikeudet, mutta siinä ei rajoituta näihin oikeuksiin. Näin ollen unionin oikeus on suurelta osin Euroopan ihmisoikeussopimuksen mukainen, vaikka EU ei vielä ole sopimuksen osapuoli. Nyt voimassa olevan oikeuden mukaan yksityishenkilöillä, jotka haluavat valittaa EU:sta ja siitä, ettei se ole turvannut ihmisoikeuksia, ei ole oikeutta tehdä Euroopan ihmisoikeustuomioistuimessa valitusta EU:ta vastaan. Tietyin edellytyksin voi olla mahdollista valittaa väliaikaisesti EU:sta tekemällä Euroopan ihmisoikeustuomioistuimessa valitus yhtä tai useampaa EU:n jäsenvaltiota vastaan⁽²⁰⁾.

Lissabonin sopimuksessa on määräys, jossa EU:lle annetaan valtuudet liittyä itsenäisesti ihmisoikeussopimukseen (SEU-sopimuksen 6 artiklan 2 kohta). Ihmisoikeussopimusta muutettiin 14. pöytäkirjalla⁽²¹⁾ siten, että EU voi liittyä ihmisoikeussopimukseen. Toistaiseksi on kuitenkin epäselvää, mitä käytännön seurauksia liittymisestä on ja erityisesti, miten tämä vaikuttaa unionin tuomioistuimen ja Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen väliseen suhteeseen tulevaisuudessa. EU:n liittyminen Euroopan ihmisoikeussopimukseen parantaa todennäköisesti oikeussuojakeinojen saatavuutta sellaisten yksityishenkilöiden osalta, joiden mielestä EU ei ole turvannut heidän ihmisoikeuksiaan.

⁽²⁰⁾ Jos haluat lisätietoja Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen oikeuskäytännöstä tällä monitahoisella alalla, ks. etenkin EIT, *Bosphorus Hava Yolları Turizm ve Ticaret Anonim Şirketi v. İrlanda* [suuri jaosto], nro 45036/98, 30.6.2005; EIT, *Avotiņš v. Latvia* [suuri jaosto], nro 17502/07, 23.5.2016

⁽²¹⁾ Euroopan neuvosto, ihmisoikeuksien ja perusvapauksien suojaamiseksi tehdyn yleissopimuksen neljästoista pöytäkirja yleissopimuksen valvontajärjestelmän muuttamiseksi, 2004, CETS nro 194.

Neuvottelut EU:n liittymisestä Euroopan ihmisoikeussopimukseen alkoivat vuonna 2010. Liittymissopimuksen luonnos koostuu säädöspaketista, joka tarvitaan EU:n liittymiseksi ihmisoikeussopimukseen. Siinä on säännöksiä liittymisen laajuudesta, tarkistuksista, joita on tehtävä ihmisoikeussopimuksen tekstiin ja järjestelmään, EU:n osallistumisesta Euroopan neuvoston elimiin ja sen äänioikeudesta ministerikomiteassa. Unionin tuomioistuimen lausunnossa 2/13⁽²²⁾ EU:n liittymistä ihmisoikeussopimukseen koskevasta sopimusluonnoksesta tuomioistuin totesi, että sopimusluonnos on yhteensopimaton EU:n perussopimusten kanssa. Neuvottelut EU:n liittymisestä Euroopan ihmisoikeussopimukseen ovat käynnissä, mutta ne voivat kestää useita vuosia.

Keskeiset kohdat

- Muuttoliikettä EU:hun ja EU:ssa säännellään kansallisella lainsäädännöllä, unionin oikeudella, Euroopan ihmisoikeussopimuksella, Euroopan sosiaalisella peruskirjalla ja muilla kansainvälisillä velvoitteilla, joihin Euroopan maat ovat sitoutuneet.
- Julkisen viranomaisen Euroopan ihmisoikeussopimuksen vastaisia toimia tai laiminlyöntejä koskevat valitukset voidaan tehdä jotakin Euroopan neuvoston 47:ää jäsenvaltiota vastaan. Näihin kuuluvat kaikki EU:n 27 jäsenvaltiota. Euroopan ihmisoikeussopimus suojaa kaikkia jonkin 47 jäsenvaltion lainkäyttöalueella olevia yksityishenkilöitä heidän kansalaisuudestaan tai oleskeluasemastaan riippumatta.
- Euroopan ihmisoikeussopimuksen 13 artiklan mukaan valtiot ovat velvollisia huolehtimaan siitä, että jokaisella on käytettävissä kansallinen oikeussuojakeino sopimuksen mukaisissa valituksissa. Toissijaisuusperiaatteen, siten kuin sitä tulkitaan Euroopan ihmisoikeussopimuksen yhteydessä, mukaan valtioilla on päävastuu Euroopan ihmisoikeussopimuksen noudattamisen varmistamisesta, ja valitus Euroopan ihmisoikeustuomioistuimeen on viimeinen oikeussuojakeino.
- EU:n jäsenvaltion unionin oikeuden vastaisista toimista tai laiminlyönneistä voidaan valittaa kansallisiin tuomioistuimiin, joiden velvollisuutena on varmistaa unionin oikeuden asianmukainen soveltaminen ja jotka voivat – ja joiden täytyy joskus niin tehdä – saattaa asia unionin tuomioistuimen käsiteltäväksi saadakseen ennakkoratkaisun kyseisen EU:n säännöksen tulkinnasta tai pätevyydestä.

⁽²²⁾ EUT, lausunto 2/13, 18.12.2014.

1

Pääsy alueelle ja menettelyihin

EU	Käsittävät asiat	EN
<p>Vuonna 1985 tehdyn Schengenin sopimuksen soveltamisesta tehty yleissopimus, 19.6.1990</p> <p>Viisimiluetteloa koskeva asetus (EY) N:o 2018/1806</p> <p>Viisumisäännöstö, asetus (EY) N:o 810/2009</p> <p>VIS-asetus (EY) N:o 767/2008</p>	<p>Schengenin viisumisäännöstö</p>	
<p>Liikenteenharjoittajiin sovellettavia seuraamuksia koskeva direktiivi 2001/51/EY</p> <p>Avustamisdirektiivi 2002/90/EY</p>	<p>Laittoman maahantulon estäminen</p>	
<p>Schengenin tietojärjestelmän käytöstä rajatarkastuksissa annettu asetus (EU) 2018/1861</p> <p>Schengenin tietojärjestelmän käytöstä palauttamisissa annettu asetus (EU) 2018/1860</p> <p>Palauttamisdirektiivi 2008/115/EY, 11 artikla</p>	<p>Schengen-kuulutukset ja -maahantulo-kiellot</p>	<p>EIS, neljännen pöytäkirjan 2 artikla (liikkumisvapaus)</p>
<p>Schengenin rajasäännöstö, asetus (EU) 2016/399</p>	<p>Rajatarkastukset</p>	
<p>Schengenin rajasäännöstö, asetus (EU) 2016/399, III osasto</p>	<p>Sisäiset rajat</p>	

EU	Käsiteltävät asiat	EN
<p>Palauttamisdirektiivi 2008/115/EY, 4 artiklan 4 kohta</p>	<p>Kauttakulkualueet</p>	<p>EIT, <i>Amuur v. Ranska</i>, nro 19776/92, 1996, ja <i>Z.A. ym. v. Venäjä</i>, nro 61411/15 ja kolme muuta, 2017 (kauttakulkualueella pitämistä pidettiin vapaudenriistona)</p> <p>EIT, <i>Ilias ja Ahmed v. Unkari</i> [suuri jaosto], nro 47287/15, 2019 (valtioilla on tuomiovalta määräajojen kauttakulkualueilla)</p>
<p>Paikallista rajaliikennettä koskeva asetus (EY) N:o 1931/2006</p>	<p>Paikallinen rajaliikenne</p>	
<p>EU:n perusoikeuskirja, 18 artikla (oikeus turvapaikkaan) ja 19 artikla (suoja palauttamis-, karkottamis- ja luovuttamistapauksissa) Turvapaikkamenettelydirektiivi 2013/32/EU</p>	<p>Turvapaikanhakijat</p>	<p>EIS, 3 artikla (kidutuksen kielto)</p>
<p>Schengenin rajasäännöstö, asetus (EU) 2016/399, 4 ja 13 artikla Meriraja-asetus (EU) N:o 656/2014, 10 artikla</p>	<p>Merellä toteutetut karkotukset ja palautukset</p>	
<p>EU:n perusoikeuskirja, 47 artikla (oikeus tehokkaisiin oikeussuojakeinoihin ja puolueettomaan tuomioistuimeen) Turvapaikkamenettelydirektiivi 2013/32/EU Schengenin rajasäännöstö, asetus (EU) 2016/399, 14 artiklan 3 kohta Schengenin tietojärjestelmän käytöstä rajatarkastuksissa annettu asetus (EU) 2018/1861, 54 artikla Viisumisäännöstö, asetus (EY) N:o 810/2009, 32 artiklan 3 kohta ja 34 artiklan 7 kohta</p>	<p>Oikeussuojakeinot</p>	<p>EIT, <i>Hirsi Jamaa ym. v. Italia</i> [suuri jaosto], nro 27765/09, 2012 (joukkokarkotus avomereltä)</p> <p>EIS, 13 artikla (oikeus tehokkaaseen oikeussuojakeinoon)</p>

Johdanto

Tässä luvussa esitetään yleiskatsaus säännöistä, joita sovelletaan henkilöihin, jotka haluavat tulla Euroopan valtion alueelle. Lisäksi tässä kuvataan keskeiset seikat, joita valtioiden on noudatettava Euroopan ihmisoikeussopimuksen ja unionin oikeuden mukaan, kun ne asettavat alueelleen pääsyä koskevia edellytyksiä tai toteuttavat rajaturvallisuustoimenpiteitä.

Yleisenä sääntönä on, että valtioilla on suvereeni oikeus valvoa kolmannen maan kansalaisten pääsyä alueelleen tai oleskelua alueellaan. Sekä unionin oikeudessa että Euroopan ihmisoikeussopimuksessa asetetaan tietyt rajoitukset tämän suvereenin oikeuden käyttämiselle. Kansalaisilla on oikeus tulla omaan maahansa, ja EU:n kansalaisilla on unionin oikeuden mukaan yleinen oikeus tulla muihin EU:n jäsenvaltioihin. Lisäksi sekä unionin oikeudessa että Euroopan ihmisoikeussopimuksessa kielletään käännettävästä henkilöitä rajalla ja palauttamasta heitä valtioihin, joissa he ovat vaarassa joutua vainotuksi tai kärsimään muuta vakavaa haittaa (palauttamiskiellon periaate), kuten jäljempänä selitetään.

Unionin oikeuden mukaan EU:n jäsenvaltioilla on yhteisiä sääntöjä viisumien myöntämisestä lyhytaikaista oleskelua varten ja rajatarkastusten toteuttamisesta. EU on myös vahvistanut säännöt laittoman maahanpääsyn estämiseksi. Euroopan raja- ja merivartiostovirasto Frontex tukee EU:n jäsenvaltioita EU:n ulkorajojen valvonnassa⁽²³⁾. Virasto tarjoaa myös teknistä ja operatiivista tukea yhteisten nopeiden rajainterventioiden avulla maa-, ilma- ja merirajoilla sekä lähettämällä asiantuntijoita muuttoliikkeen hallinnan tukiryhmiin, jotka on lähetetty EU:n jäsenvaltioihin, joilla on kohtuuttomia muuttoliikkeeseen liittyviä haasteita. Euroopan rajavalvontajärjestelmä nimeltä Eurosur toimii EU:n jäsenvaltioiden ja Frontexin välisenä tietojenvaihtojärjestelmänä. Frontexilla on vuoteen 2027 mennessä pysyvässä joukossa 10 000 operatiivista työntekijää, jotka tukevat EU:n jäsenvaltioita rajavalvonta- ja palauttamistehtävissä. Kun EU:n jäsenvaltiot osallistuvat yhteiseen operaatioon tai nopeaan rajaintervention, ne vastaavat omista toimistaan ja laiminlyönneistään.

Kuten kuvasta 1 ilmenee, Schengenin säännöstöä sovelletaan täysimääräisesti useimmissa EU:n jäsenvaltioissa. Sillä perustetaan yhtenäinen ulkorajavalvonnan järjestelmä ja annetaan ihmisille oikeus matkustaa vapaasti

⁽²³⁾ Asetus (EU) 2019/1896 eurooppalaisesta raja- ja merivartiostosta sekä asetusten (EU) N:o 1052/2013 ja (EU) 2016/1624 kumoamisesta, EUVL 295, 2019, s. 1.

rajojen yli Schengen-alueella. Kaikki EU:n jäsenvaltiot eivät ole liittyneet Schengen-alueeseen, ja Schengen-järjestelmä ulottuu EU:n rajojen yli Islantiin, Liechtensteiniin, Norjaan ja Sveitsiin. **Schengenin rajasäännöstön** (asetus (EU) 2016/399) 4 artiklan mukaan säännöstöä sovellettaessa on noudatettava palauttamiskieltoa ja laittoman syrjinnän kieltoa.

Euroopan ihmisoikeussopimuksen mukaan valtioilla on vakiintuneen kansainvälisen oikeuden ja sopimusvelvoitteidensa (myös Euroopan ihmisoikeussopimuksen) mukaan oikeus valvoa kolmansien maiden kansalaisten maahantuloa, oleskelua ja karkottamista. Euroopan ihmisoikeussopimuksessa ei nimenomaisesti säännellä kolmansien maiden kansalaisten pääsyä alueelle, eikä siinä myöskään esitetä, kenelle voidaan myöntää viisumi. Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen oikeuskäytännössä valtion oikeudelle käännättää joku rajoiltaan on asetettu tietyt rajoituksia, esimerkiksi jos tämä tarkoittaisi palauttamista. Oikeuskäytännön mukaan valtiot voivat tietyin edellytyksin sallia henkilön maahanpääsyn, jos tämä on edellytyksenä, jotta hän voi käyttää tiettyjä sopolusoikeuksia, erityisesti oikeutta nauttia perhe-elämän kunnioitusta⁽²⁴⁾.

1.1 Schengenin viisumisäännöstö

EU:n kansalaisilla ja Schengen-alueeseen kuuluvien maiden kansalaisilla ja heidän perheenjäsenillään on oikeus tulla EU:n jäsenvaltioiden alueelle ilman etukäteen hankittua lupaa, jos he täyttävät Schengenin rajasäännöstön edellytykset (6 artikla). Poikkeuksia voidaan tehdä ainoastaan yleiseen järjestykseen, yleiseen turvallisuuteen tai kansanterveyteen liittyvistä syistä.

Unionin oikeuden mukaan viisumiluetteloa koskevan asetuksen (asetus (EU) 2018/1806, huomaa myös muutokset) liitteessä 1 lueteltujen maiden kansalaiset voivat tulla EU:n alueelle, jos heillä on ennen maahantuloa myönnetty viisumi. Asetuksen liitettä muutetaan säännöllisesti. Euroopan komission verkkosivustolla on ajantasainen kartta, jossa esitetään Schengen-alueen viisumivaatimukset⁽²⁵⁾. EU:n jäsenvaltiot eivät voi asettaa viisumivaatimuksia Turkin kansalaisille, joihin ei sovellettu viisumivaatimuksia ajankohtana, jolloin Ankaran sopimuksen vuoden 1970 lisäpöytäkirjan standstill-lausekkeen säännökset tulivat voimaan⁽²⁶⁾.

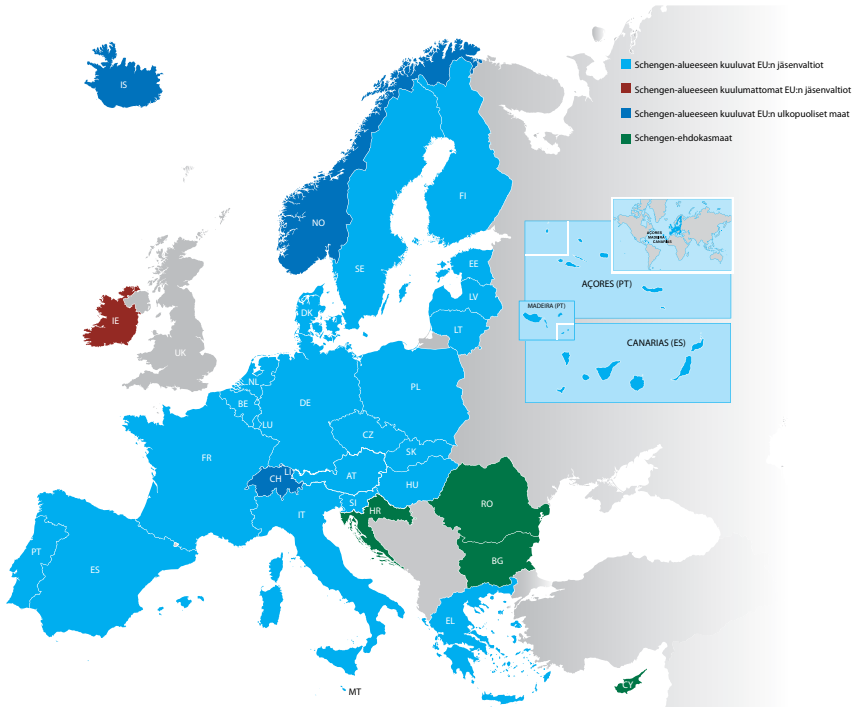
⁽²⁴⁾ Jos haluat lisätietoja, ks. EIT asiat nro 9214/80, 9473/81 ja 9474/81, *Abdulaziz, Cabales ja Balkandali v. Yhdistynyt kuningaskunta*, 28.5.1985, 82–83 kohta.

⁽²⁵⁾ Euroopan komissio, muuttoliike- ja sisäasioiden pääosasto, viisumipolitiikan osasto.

⁽²⁶⁾ Ankaran sopimuksen lisäpöytäkirja, EYVL L 293, 1972, s. 3, 41 artikla.

Lyhytaikaisen viisumin hakijoiden henkilötiedot tallennetaan viisumitietojärjestelmään (VIS-asetus (EY) N:o 767/2008, sellaisena kuin se on viimeksi muutettuna asetuksella (EU) 2019/817), joka on keskitetty EU:n tietojärjestelmä, johon konsulaatit ja ulkorajojen ylityspaikat voivat kirjautua.

Kuva 1: Schengen-alue

Lähde: Euroopan komissio, muuttoliike- ja sisäasioiden pääosasto, 2020.

Enintään 90 päivän vierailuihin millä tahansa 180 päivän jaksolla Schengen-alueeseen kuuluvissa valtioissa sovelletaan viisumisäännöstöä (asetus (EY) N:o 810/2009, sellaisena kuin se on viimeksi muutettuna asetuksella (EU) 2019/1155). Sitä vastoin pitkäaikaiseen oleskeluun tarkoitetut viisumit, joiden voimassaoloaika on korkeintaan vuosi asetuksen (EU) N:o 265/2010 mukaisesti, ovat pääasiassa yksittäisten valtioiden vastuulla. Kansalaisten, jotka on vapautettu viisumivaatimuksesta viisumiluetteloä koskevan

asetuksen mukaan (asetus (EU) 2018/1806), on ehkä hankittava viisumi ennen oleskelua, jos oleskelun on tarkoitus kestää pidempään. Kaikki viisumit on hankittava ennen matkustamista. Vain tietyt kolmannen maan kansalaisten ryhmät ovat vapautettuja tästä vaatimuksesta.

Esimerkki: Asiassa *Koushkaki*⁽²⁷⁾ Euroopan unionin tuomioistuin katsoi, että jäsenvaltion viranomaiset eivät voi kieltäytyä myöntämästä hakijalle Schengen-viisumia muun kuin viisumisäännöstössä mainitun epäämisperusteen nojalla. Kansallisilla viranomaisilla on kuitenkin laaja harkintavalta, kun ne päättävät, voidaanko näihin epäämisperusteisiin vedota. Viisumi on evättävä, jos on perusteltu syytä epäillä hakijan aikomusta poistua jäsenvaltioiden alueelta, ennen kuin viisumin voimassaolo päättyy. Sen määrittämiseksi, onko perusteltu syytä epäillä kyseistä aikomusta, toimivaltaisten viranomaisten on tutkittava kutakin viisumihakemusta sen omien erityispiirteiden perusteella. Tällöin on otettava huomioon yhtäältä hakijan asuinmaan yleinen tilanne ja toisaalta hakijan henkilökohtainen tilanne, muun muassa hänen perhetilanteensa sekä sosiaalinen ja taloudellinen tilanteensa, onko hän aiemmin oleskellut laillisesti tai lainvastaisesti josakin jäsenvaltiossa, ja hänellä asuinmaassaan ja jäsenvaltioissa olevat sidokset.

Esimerkki: Asiassa *X ja X*⁽²⁸⁾ syyrialainen pariskunta matkusti kolmen lapsensa kanssa Belgian suurlähetystöön Beirutissa (Libanon) ja haki alueellisesti rajoitettua viisumia viisumisäännöstön 25 artiklan 1 kohdan a alakohdan nojalla. Hakemus hylättiin, koska kantajilla oli tarkoitus oleskella Belgiassa yli 90 päivää ja tehdä turvapaikkahakemus Belgiassa. Unionin tuomioistuin totesi, että vaikka kantajat tekivät virallisesti viisumihakemukset, heidän hakemuksensa eivät kuuluneet viisumisäännöstön soveltamisalaan. Tuomioistuin huomautti, että turvapaikkamenettelydirektiivin (2013/32/EU) mukaisesti hakemukset kansainvälisestä suojelusta on tehtävä EU:n jäsenvaltioiden alueella. Tilanteen salliminen tässä tapauksessa merkitsisi kolmansien maiden kansalaisten oikeuttamista tekemään viisumihakemuksia kansainvälisen suojelun saamiseksi. Se totesi myös, että tämä asia kuului kansallisen oikeuden soveltamisalaan, koska

⁽²⁷⁾ EUT, C-84/12, *Rahmanian Koushkaki v. Saksan valtio* [suuri jaosto], 19.12.2013.

⁽²⁸⁾ EUT, C-638/16 PPU, *X. ja X. v. Belgian valtio* [suuri jaosto], 7.3.2017. Vastaavassa tapauksessa ihmisoikeustuomioistuin totesi, että ihmisoikeussopimusta ei sovelleta sopimusosapuolten suurlähetystöihin ja konsulaatteihin toimitettuihin viisumihakemuksiin (*M.N. ym. v. Belgia* [suuri jaosto], nro 3599/18, 5.5.2020).

SEUT-sopimuksen 79 artiklan 2 kohdan a alakohdan nojalla ei ole annettu ainoatakaan EU:n säädöstä pitkäaikaisten viisumien ja oleskelulupien myöntämiseksi humanitaarisista syistä.

Viisumisäännösten 32 artiklan 3 kohdan mukaan kielteisiin viisumipäätöksiin voi hakea muutosta.

Esimerkki: Asiassa *El Hassani*⁽²⁹⁾ unionin tuomioistuimien käsitteli asiaa, jossa Marokon kansalainen haki Schengen-viisumia vieraillakseen vaimonsa ja poikansa luona, jotka molemmat ovat Puolan kansalaisia. Hakemus ja myöhempi tutkimista koskeva pyyntö hylättiin, koska oli epävarmaa, aikoiko kantaja poistua Puolan alueelta ennen viisumin voimassaolon päättymistä. Tuomioistuimen tuomion mukaan viisumisäännösten 32 artiklan 3 kohtaa oikeussuojakeinoista on tulkittava siten, että sillä vaaditaan EU:n jäsenvaltioita säättämään viisumin epäviä päätöksiä koskevasta muutoksenhakumenettelystä ja että sitä koskevat menettelysäännöt kuuluvat EU:n jäsenvaltioiden kansalliseen lainsäädäntöön. Tuomioistuin totesi, että kyseiseen menettelyyn on kuuluttava oikeus muutoksenhakuun tuomioistuimessa.

Schengenin sopimuksen soveltamisesta tehdyn yleissopimuksen 19 artiklan mukaisesti kolmansien maiden kansalaiset, joilla on yhdenmukaiset viisumit⁽³⁰⁾, voivat liikkua koko Schengen-alueella vapaasti viisumien voimassaoloaikana, jos he täyttävät viisumeihinsa liittyvät maahantuloedellytykset. Yleissopimuksen 21 artiklan mukaan oleskelupa sekä matkustusasiakirjat voivat tietyissä olosuhteissa korvata viisumin. [Asetuksessa \(EY\) N:o 1030/2002](#) (sellaisena kuin se on viimeksi muutettuna [asetuksella \(EU\) 2017/1954](#)) säädetään kolmansien maiden kansalaisten oleskeluluvan yhtenäisestä kaavasta. Viisumivaatimuksesta vapautetut ulkomaalaiset voivat liikkua vapaasti Schengen-alueelle enintään 90 päivän ajan millä tahansa 180 päivän ajanjaksolla, jos he täyttävät Schengenin rajasäännösten maahantuloedellytykset⁽³¹⁾.

⁽²⁹⁾ EUT, C-403/16, *Soufiane El Hassani v. Minister Spraw Zagranicznych*, 13.12.2017.

⁽³⁰⁾ Tarkastusten asteittaisesta lakkauttamisesta yhteisillä rajoilla 14 päivänä kesäkuuta 1985 Benelux-talousliiton valtioiden, Saksan liittotasavallan ja Ranskan tasavallan hallitusten välillä tehdyn Schengenin sopimuksen soveltamisesta tehty yleissopimus, EYVL L 249, 2000, s. 19.

⁽³¹⁾ [Asetuksen \(EU\) 2018/1240](#) mukaan viisumivaatimuksesta vapautetut matkailijat tarvitsevat vuodesta 2021 lähtien voimassa olevan eurooppalaisen matkustusluvan.

1.2 Laittoman maahantulon estäminen

Unionin oikeuden mukaan Schengenin rajasäännöstössä edellytetään, että EU:n ulkorajat voidaan ylittää ainoastaan nimettyjen rajanylityspaikkojen kautta. EU:n jäsenvaltioiden on otettava käyttöön tehokas rajavalvontajärjestelmä laittoman maahantulon estämiseksi ja kunnioitettava siinä täysin perusoikeuksia (Schengenin rajasäännösten 4 ja 13 artikla) (ks. myös 1.8 ja 10.2 kohdat).

Lainsäädännöllisiä toimenpiteitä on toteutettu laittoman pääsyn estämiseksi EU:n alueelle. **Liikenteenharjoittajiin sovellettavia seuraamuksia koskevassa direktiivissä** (2001/51/EY) säädetään seuraamuksista liikenteenharjoittajille, kuten lentoyhtiöille, jotka kuljettavat laittomia maahanmuuttajia EU:hun.

Avustamisdirektiivissä (2002/90/EY) määritellään laitton maahanmuutto, kauttakulku ja maassa oleskelu sekä määrätään seuraamuksia niille, jotka auttavat tällaisissa rikkomuksissa. Seuraamusten on oltava tehokkaita, oikeasuhteisia ja vakuuttavia (3 artikla). EU:n jäsenvaltiot voivat päättää jättää säätämättä seuraamuksista, jos tavoitteena on humanitaarisen avun antaminen, mutta niillä ei ole velvollisuutta tehdä näin (1 artiklan 2 kohta).

1.3 Maahantulokielto ja Schengen-kuulutukset

Maahantulokiellolla tarkoitetaan, että henkilöitä kielletään tulemasta valtioon, josta heidät on karkotettu. Kielto on voimassa tietyn ajan, ja sillä varmistetaan, ettei vaarallisille tai ei-toivotuille henkilöille myönnetä viisumia tai muutoin sallita pääsyä alueelle.

Unionin oikeuden mukaan maahantulokielto syötetään tietokantaan, jota kutsutaan Schengenin tietojärjestelmäksi (SIS). Muiden Schengen-valtioiden viranomaisilla on pääsy tietokantaan, ja ne voivat tehdä siinä hakuja. Maahantulokiellon antaneelle valtiolle tämä on käytännössä ainoa tapa varmistaa, ettei maahantulokiellon saanut kolmannen maan kansalainen tule takaisin sen alueelle toisen Schengen-valtion kautta ja tämän jälkeen liiku siellä vapaasti ilman rajatarkastuksia. **Schengenin tietojärjestelmän käytöstä rajatarkastuksissa** annetun asetuksen (EU) 2018/1861 24 artiklassa luetaan kaksi tilannetta, joissa jäsenvaltion on tallennettava maahantulon ja maassa oleskelun

epäämistä koskeva kuulutus Schengenin tietojärjestelmään. Ensimmäinen tapaus koskee kuulutuksia kolmansien maiden kansalaisista, joista jäsenvaltio on yksilöllisen arvioinnin perusteella hyväksynyt oikeudellisen tai hallinnollisen päätöksen, jonka mukaan kyseisen kolmannen maan kansalaisen läsnäolosta sen alueella aiheutuu uhka yleiselle järjestykselle, yleiselle turvallisuudelle tai kansalliselle turvallisuudelle. Toinen tapaus koskee henkilöitä, joille jäsenvaltio on määrännyt maahantulokiellon. Maahantulokieltoon voi hakea muutosta asetuksen 54 artiklan mukaisesti.

Esimerkki: Asiassa *M. et Mme Forabosco* Ranskan korkein hallinto-oikeus (Conseil d'État) kumosi päätöksen evätä viisumi Foraboscon puolisolle, jonka Saksan viranomaiset olivat merkinneet SIS-tietokantaan, koska hänen turvapaikkahakemuksensa Saksassa oli hylätty. Ranskan korkein hallinto-oikeus katsoi, että SIS-tietokannan maahantulokielto, joka oli seurausta kielteisestä turvapaikkapäätöksestä, ei ollut riittävä syy evätä ranskalainen viisumi pitkäaikaista oleskelua varten⁽³²⁾.

Esimerkki: Asiassa *M. Hicham B* Ranskan korkein hallinto-oikeus päätti väliaikaisesti peruuttaa päätöksen, joka koski ulkomaalaisen karkottamista, koska hänet oli merkitty SIS-tietokantaan. Ulkomaalaisen karkottamispäätöksessä mainittiin SIS-kuulutus muttei ilmoitettu, mikä maa oli antanut kuulutuksen. Koska karkottamispäätöksessä on mainittava oikeudellisia ja tosiseikkoihin perustuvia syitä, karkottamispäätös katsottiin lainvastaiseksi⁽³³⁾.

Sellaisten henkilöiden osalta, joille on palauttamispäätöksen yhteydessä määrätty maahantulokielto [palauttamisdirektiivin](#) (2008/115/EY) 3 artiklan 6 kohdan mukaisesti, kielto ei yleensä ole voimassa viittä vuotta pidempään⁽³⁴⁾.

Esimerkki: Asiassa *Ouhrami*⁽³⁵⁾ unionin tuomioistuin selvensi palauttamispäätöksen ja maahantulokiellon välistä eroa. Tuomioistuin totesi, että paluuvuorituksen täyttämiseen saakka kyseisen henkilön laitonta oleskelua koskee palauttamispäätös. Kun henkilö poistuu jäsenvaltion alueelta,

⁽³²⁾ Ranska, korkein hallinto-oikeus (Conseil d'État), *M. et Mme Forabosco*, nro 190384, 9.6.1999.

⁽³³⁾ Ranska, korkein hallinto-oikeus (Conseil d'État), *M. Hicham B*, nro 344411, 24.11.2010.

⁽³⁴⁾ EUT, C-297/12, *Rikosasiat, joissa vastaajina ovat Gjoko Filev ja Adnan Osmani*, 19.9.2013.

⁽³⁵⁾ EUT, C-101/16, *Rikosoikeudenkäynti vastaan Mossa Ouhrami*, 26.7.2017.

maahantulokiellon oikeusvaikutukset alkavat, ja maahantulokiellon voimassaoloaika on laskettava siitä ajankohdasta lukien, jolloin palautettava tosiasiallisesti poistui jäsenvaltioiden alueelta.

Schengenin tietojärjestelmän käytöstä palauttamisissa annetun asetuksen (asetus (EU) 2018/1860) mukaan itse palauttamispäätös tallennetaan myös Schengenin tietojärjestelmään, kun valmistelutyöt on tehty. Jos toinen jäsenvaltio aikoo myöntää kolmannen maan kansalaiselle, jolle on annettu palauttamispäätös ja maahantulokielto, oleskeluluvan tai pitkäaikaisen viisumin tai jatkaa oleskeluluvan tai viisumin voimassaoloa, sen on kuultava kyseistä jäsenvaltiota.

Maahantulokielto, joka on annettu Schengenin tietojärjestelmän käytöstä rajatarkastuksissa annetun asetuksen ja palauttamisdirektiivin soveltamisalan ulkopuolella, ei virallisesti estä muita valtioita sallimasta pääsyä Schengen-alueelle. Muut valtiot voivat kuitenkin ottaa huomion maahantulokiellon, kun ne päättävät viisumin myöntämisestä tai maahantulon sallimisesta tai epäämisestä. Kielto voi näin ollen vaikuttaa koko Schengen-alueeseen, vaikka kielto voi olla merkityksellinen ainoastaan kiellon antavalle valtiolle, joka katsoo, että henkilö on ei-toivottu, esimerkiksi poliittisen vakauden horjuttamiseen liittyvistä syistä. EU:n jäsenvaltion venäläisestä politiikkaa koskeva Schengen-kuulutus esti Euroopan neuvoston parlamentaarisen yleiskokouksen jäsentä osallistumasta yleiskokoukseen Ranskassa. Tästä keskusteltiin perusteellisesti lokakuussa 2011 pidetyssä parlamentaarisen yleiskokouksen oikeudellisten ja ihmisoikeusasiain komitean kokouksessa, minkä seurauksena laadittiin raportti vapaan liikkuvuuden rajoituksista rangaistuksena poliittisista näkemyksistä⁽³⁶⁾.

Euroopan ihmisoikeussopimuksen mukaan henkilön tallentaminen SIS-tietokantaan on yksittäisen jäsenvaltion toteuttama toimenpide unionin oikeuden soveltamisalalla. Näin ollen Euroopan ihmisoikeustuomioistuimelle voidaan tehdä valituksia, joissa väitetään, että valtio on loukannut Euroopan ihmisoikeussopimusta, kun se on merkinnyt henkilön luetteloon tai säilyttänyt hänet luettelossa.

⁽³⁶⁾ Euroopan neuvosto, parlamentaarinen yleiskokous, päätöslauselma 1894 (2012) rangaistuksena poliittisista näkemyksistä määrättyjen vapaan liikkuvuuden rajoitusten tutkimatta jättämisestä, annettu 29.6.2012.

Esimerkki: Asiassa *Dalea v. Ranska*⁽³⁷⁾ Romanian kansalainen, jonka nimen Ranska oli tallentanut SIS-tietokantaan, ennen kuin Romania liittyi EU:hun, ei voinut harjoittaa elinkeinotoimintaa tai tarjota tai saada palveluja yhdessäkään Schengen-alueeseen kuuluvassa valtiossa. Hänen valituksenensa siitä, että tämä loukkaa hänen oikeuttaan harjoittaa elinkeinotoimintaa (jota suojataan Euroopan ihmisoikeussopimuksen oikeutta nauttia yksityis- ja perhe-elämän kunnioitusta koskevan 8 artiklan nojalla), hylättiin. Jaoston päätöksessä, joka koski SIS-tietokannan kuulutusta ja sen vaikutuksia, tuomioistuin katsoi, että valtion harkintavalta (margin of appreciation) päätettäessä suojatoimenpiteiden tarjoamisesta mielivaltaisuutta vastaan, on suurempi silloin, kun kyse on maahantulosta kansalliselle alueelle, kuin silloin, kun kyse on karkottamisesta.

Euroopan ihmisoikeustuomioistuin on myös joutunut arvioimaan sellaisen matkustuskiellon vaikutuksia, joka on seurausta siitä, että henkilö on merkitty YK:n hallinnoimaan terrorismista epäiltyjen luetteloon, ja jonka tarkoituksena on ollut estää kansallisten tai ulkomaalaisten maahanmuuttosäädösten loukkaukset.

Esimerkki: Asia *Nada v. Sveitsi*⁽³⁸⁾ koski Italian ja Egyptin kansalaista, joka asui Campione d'Italiassa (italialainen erillisalue Sveitsissä) ja jonka Sveitsin viranomaiset, jotka olivat toteuttaneet YK:n turvallisuusneuvoston pakotteita terrorismin torjumiseksi, olivat rekisteröineet "Federal Taliban Ordinanceen". Rekisteröinnin takia valittaja ei pysynyt lähtemään Campione d'Italiasta, ja hänen pyyntönsä saada nimensä poistettua kyseisestä luettelosta hylättiin. Euroopan ihmisoikeustuomioistuin totesi, että Sveitsin viranomaisilla oli ollut tietty harkintavalta YK:n terrorismivastaisten päätöslauselmien soveltamisessa. Tuomioistuin katsoi lisäksi, että Sveitsi oli loukannut valittajan Euroopan ihmisoikeussopimuksen 8 artiklassa vahvistettuja oikeuksia, koska se ei ollut välittömästi ilmoittanut Italialle tai YK:n perustamalle pakotekomitealle, ettei ollut perusteltua syytä epäillä valittajaa, ja koska pakotemääräyksen vaikutuksia ei ollut mukautettu hänen erityistilanteeseensa. Tuomioistuin katsoi lisäksi, että Sveitsi oli loukannut Euroopan ihmisoikeussopimuksen 13 artiklaa luettuna yhdessä 8 artiklan kanssa, koska valittajalla ei ollut tehokkaita keinoja saada nimeään pois luettelosta.

⁽³⁷⁾ EIT, *Dalea v. Ranska* (päätös), nro 964/07, 2.2.2010.

⁽³⁸⁾ EIT, *Nada v. Sveitsi* [suuri jaosto], nro 10593/08, 12.9.2012.

Matkustuskielloissa on noudatettava oikeutta poistua mistä tahansa maasta, kuten ihmisoikeussopimuksen neljännen pöytäkirjan 2 artiklassa määrätään.

Esimerkki: Asia *Stamose v. Bulgaria*⁽³⁹⁾ koski Bulgarian kansalaista, jolle Bulgarian viranomaiset olivat määränneet kahden vuoden matkustuskiellon Yhdysvaltojen maahanmuuttosäädösten rikkomisen takia. Euroopan ihmisoikeustuomioistuimien, joka arvioi ensimmäistä kertaa, oliko matkustuskielto, jonka tarkoituksena oli estää kansallisten tai ulkomaisten maahanmuuttosäädösten rikkomisen, Euroopan ihmisoikeussopimuksen neljännen pöytäkirjan 2 artiklan mukainen, katsoi, että yleinen ja mielivaltainen toimenpide, joka esti valittajaa matkustamasta ulkomaille tietyn toisen maan maahanmuuttolainsäädännön rikkomisen takia, ei ollut oikeassa suhteessa asetettuihin tavoitteisiin.

1.4 Tarkastukset rajanylityspaikoilla

Unionin oikeuden mukaan kolmansien maiden kansalaisten on täytettävä maahantulo- tai maastalähtöedellytykset ylittääkseen EU:n ulkorajat. Jos maahantulo evätään, viranomaisten on annettava perusteltu päätös, jossa ilmoitetaan epäämisen täsmälliset syyt (*Schengenin rajasäännöstön* 14 artikla). Schengenin rajasäännöstön 14 artiklan 3 kohdan mukaan henkilöillä, joiden pääsy on evätty, on oikeus hakea muutosta päätökseen. EU:n ulkorajojen ylittämisessä sovelletaan suotuisampia säännöksiä kolmannen maan kansalaisiin, joilla on oikeus vapaaseen liikkuvuuteen (3 artikla ja 8 artiklan 6 kohta).

Schengenin rajasäännöstön 4 artiklan mukaan ihmisarvoa on kunnioitettava kaikilta osin rajatarkastuksia suoritettaessa⁽⁴⁰⁾. Tarkastukset rajanylityspaikoilla on suoritettava siten, että ketään ei syrjitä sukupuolen, rodun, etnisen alkuperän, uskonnon, vakaumuksen, vammaisuuden, iän tai seksuaalisen suuntautumisen perusteella. Schengenin säännöstön soveltamisen arviointia ja valvontaa varten on perustettu mekanismi (*asetus (EU) N:o 1053/2013*). Tämä koskee myös perusoikeuksien kunnioittamista tässä yhteydessä.

⁽³⁹⁾ EIT, *Stamose v. Bulgaria*, nro 29713/05, 27.11.2012.

⁽⁴⁰⁾ Ks. EUT, C-23/12, *Mohamad Zakaria*, 17.1.2013.

Euroopan ihmisoikeussopimuksen mukaan vaatimuksen, jonka mukaan musliminaisen on poistettava päähineensä konsulaatissa tehtävässä henkilöllisyyden tarkastamisessa tai sikhimiehen on poistettava turbaaninsa lentoaseman turvallisuustarkastuksessa, ei katsota loukkaavan Euroopan ihmisoikeussopimuksen 9 artiklan mukaista uskonnonvapautta⁽⁴¹⁾.

Asiassa *Ranjit Singh v. Ranska* YK:n ihmisoikeuskomitea katsoi, että sikhimiehen velvollisuus poistaa turbaaninsa virallisen henkilöllisyyuskuvan ottamista varten loukkasi kansalaisoikeuksia ja poliittisia oikeuksia koskevan kansainvälisen yleissopimuksen 18 artiklaa. Ihmisoikeuskomitea ei hyväksynyt väitettä, jonka mukaan henkilöllisyyuskuvassa on välttämätöntä esiintyä avopäin yleisen turvallisuuden ja järjestyksen turvaamiseksi. YK:n ihmisoikeuskomitean perustelujen mukaan valtio ei ollut selittänyt, miksi turbaanin pitäminen vaikeuttaisi sellaisen henkilön tunnistamista, joka pitää aina turbaania, tai miten tämä lisää petoksen tai asiakirjojen väärentämisen riskiä. Ihmisoikeuskomitea otti myös huomioon sen, että henkilöllisyydekuva, jossa henkilö on ilman turbaania, voisi johtaa siihen, että henkilön olisi ehkä pakko riisua turbaani henkilöllisyyden tarkastamisen yhteydessä⁽⁴²⁾.

1.5 Sisärajat Schengen-alueella

Unionin oikeuden mukaan Schengenin rajasäännöstöllä (asetus (EU) 2016/399) lakkautettiin sisärajalvonta Schengen-alueella poikkeustapauksia lukuun ottamatta (III osaston II luku). Unionin tuomioistuimien on katsottu, että valtiot eivät voi suorittaa sisärajoilla valvontaa, jolla on vastaava vaikutus kuin rajatarkastuksilla⁽⁴³⁾. Sisäisten Schengen-rajojen valvonta, myös sähköinen valvonta, on sallittu, jos se perustuu laitonta oleskelua koskeviin todisteisiin, mutta sille on asetettu tietyt rajoitukset, muun muassa intensiivisuuden ja toistuvuuden osalta⁽⁴⁴⁾.

⁽⁴¹⁾ EIT, *Phull v. Ranska* (päätös), nro 35753/03, 11.1.2005; EIT, *El Morsli v. Ranska* (päätös), nro 15585/06, 4.3.2008.

⁽⁴²⁾ YK:n ihmisoikeuskomitea, *Ranjit Singh v. Ranska*, tiedonannot N:o 1876/2000 ja 1876/2009, 22.7.2011, 8 kohdan 4 alakohta. Ks. myös YK:n ihmisoikeuskomitea, *Mann Singh v. Ranska*, tiedonanto N:o 1928/2010, 19.7.2013.

⁽⁴³⁾ EUT, yhdistetyt asiat C-188/10 ja C-189/10, *Aziz Melki ja Selim Abdeli* [suuri jaosto], 22.6.2010, 74 kohta.

⁽⁴⁴⁾ EUT, C-278/12 PPU, *Atiqullah Adil v. Minister voor Immigratie, Integratie en Asiel*, 19.7.2012.

Esimerkki: Asiassa *Saksan valtio v. Touring tours*⁽⁴⁵⁾ unionin tuomioistuin katsoi, että Schengenin rajasäännösten 21 artikla on esteenä kansalliselle lainsäädännölle, jonka mukaan jokainen linja-autoyrittäjä, joka harjoittaa Schengen-alueen sisällä rajatylittävää liikennettä, on velvollinen tarkastamaan matkustajien passin ja oleskeluluvan ennen sisärajan ylittämistä, jotta estetään sellaisten kolmannen maan kansalaisten kuljettaminen kyseisen jäsenvaltion alueelle, joilla ei ole näitä matkustusasiakirjoja. Ne olisivat jäsenvaltion alueen sisällä tehtäviä tarkastuksia, jotka vastaavat rajatarkastuksia ja jotka ovat siksi kiellettyjä.

Kun jäsenvaltiot poikkeuksellisesti palauttavat rajatarkastukset sisärajoille, niistä ilmoitetaan Euroopan komission verkkosivustolla⁽⁴⁶⁾. Rajatarkastusten tilapäinen palauttaminen ei tee EU:n sisärajaista ulkorajaa.

Esimerkki: Asiassa *Arib*⁽⁴⁷⁾ unionin tuomioistuin pohti sitä, onko Schengenin rajasäännösten (asetus (EU) 2016/399) nojalla sisärajoille palautettu rajavalvonta rinnastettavissa palauttamisdirektiivissä (2008/115/EY) tarkoitettuun valvontaan ulkorajoilla. Unionin tuomioistuin huomautti, että palauttamisdirektiivin soveltamista jatketaan, jos jäsenvaltio palauttaa rajatarkastukset sisärajalleen. Tuomioistuin totesi, että sisärajojen ja ulkorajojen käsitteet sulkevat toisensa pois ja että sisärajoja, joille rajatarkastukset on palautettu, ei voida katsoa ulkorajoiksi. Tuomioistuin totesi, että direktiivin soveltamisesta luopuminen rajatapauksissa ei koske niiden laittomien maahanmuuttajien tilannetta, jotka on otettu kiinni sisärajalta, jonne on palautettu rajatarkastukset.

1.6 Paikallinen rajaliikenne

Unionin oikeuden mukaan paikallista rajaliikennettä koskeva järjestely (asetus (EY) N:o 1931/2006) on poikkeus EU:n jäsenvaltioiden ulkorajat ylittävien henkilöiden rajatarkastusta koskevista yleisistä säännöistä. Maailkorajojen ylittämisessä noudatettavia kriteereitä ja edellytyksiä helpotetaan naapurina sijaitsevan kolmannen maan asukkaiden kannalta ja parannetaan siten EU:n

⁽⁴⁵⁾ EUT, asia C-412/17 ja C-474/17, *Saksan valtio v. Touring tours und Travel GmbH ja Sociedad de Transportes SA*, 13.12.2018.

⁽⁴⁶⁾ Ks. Euroopan komissio, muuttoliike- ja sisäasioiden pääosasto, *What we do, Policies, Schengen, Borders and Visas; Schengen Area, Temporary Reintroduction of Border Control*.

⁽⁴⁷⁾ EUT, C-444/17, *Préfet des Pyrénées-Orientales v. Abdelaziz Arib* [suuri jaosto], 19.3.2019.

suhteita naapureihinsa. Tällä järjestelyllä varmistetaan, että rajat EU:n naapureiden kanssa eivät muodosta estettä kaupalle, yhteiskunnalliselle ja kulttuuriselle vuorovaikutukselle tai alueelliselle yhteistyölle.

Paikallista rajaliikennettä koskevan asetuksen 4 artiklan mukaan raja-alueen asukkaat, joilla on paikallinen rajaliikennelupa, voivat saapua naapurina sijaitsevaan jäsenvaltioon, kun heillä on voimassa oleva matkustusasiakirja eikä heistä ole annettu Schengenin tietojärjestelmässä kuulutusta, joka estäisi heidän saapumisensa Schengenin alueelle. Viisumeita ei vaadita, passeja ei tarvitse leimata eikä matkan tarkoitusta tai toimeentulokeinoja selvitetä. Paikallisen rajaliikenneluvan haltijat voivat saada oikeuden enintään kolmen kuukauden keskeytymättömään oleskeluun (5 artikla). Unionin tuomioistuin on pohtinut kysymystä paikallisen rajaliikenneluvan haltijoiden oleskelusta.

Esimerkki: Asiassa *Shomodi*⁽⁴⁸⁾ Ukrainan kansalaisella oli paikallinen rajanylityslupa, joka oikeutti hänet saapumaan Unkarin raja-alueelle. Koska hän oli oleskellut kuuden kuukauden aikana enemmän kuin kolme kuukautta Schengen-alueella, häneltä evättiin pääsy Unkarin alueelle. Unionin tuomioistuin erotti paikallista rajaliikennettä koskevan järjestelyn mukaisen ajallisen rajoittamisen Schengen-rajoituksesta, joka on 90 päivää 180 päivän aikana. Tuomioistuin huomautti, että paikallista rajaliikennettä koskevassa asetuksessa asetetaan rajoitus erityisesti keskeytymättömille oleskeluille ja että säännöksessä ei säädetä, että kolmen kuukauden olisi sisällyttävä samaan kuuden kuukauden pituiseen ajanjaksoon. Tuomioistuin selvensi myös, että paikallisen rajanylitysluvan haltijan oleskelu keskeytyy sillä hetkellä, jona hän ylittää rajan palatakseen asuinvaltioon olevaan kolmanteen maahan riippumatta rajan ylitysten lukumäärästä. Kun raja-alueen asukas saapuu uudelleen Schengen-alueelle, kolmen kuukauden enimmäisjakso alkaa uudelleen.

Paikallisen rajaliikenneluvan haltijat voivat oleskella valtion raja-alueella, joka ulottuu enintään 30 kilometrin päähän (poikkeustapauksissa 50 kilometrin päähän) rajalta. Kaliningradin (Venäjään kuuluva erillisuusalue) tapauksessa paikallinen rajaliikenne koskee asetuksen (EU) N:o 1342/2011 nojalla koko Kaliningradin aluetta.

⁽⁴⁸⁾ EUT, C-254/11, *Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Rendőrkapitányság Záhony Határrendészeti Kirendeltsége v. Oskar Shomodi*, 21.3.2013.

1.7 Kauttakulkualueet

Valtiot ovat toisinaan yrittäneet väittää, että kauttakulkualueella olevat henkilöt eivät kuulu niiden lainkäyttöalueeseen.

Unionin oikeuden mukaan palauttamisdirektiivin 4 artiklan 4 kohdassa säädetään vähimmäisoikeuksista, jotka koskevat myös henkilöitä, jotka otetaan kiinni tai pysäytetään laittoman rajanylityksen yhteydessä. Heidän kohtelunsa on oltava vähintään yhtä suotuisaa kuin laittomien maahantulijoiden, ja palauttamiskiellon periaatetta on noudatettava koko ajan.

Euroopan ihmisoikeussopimuksen mukaan valtio voidaan saattaa vastuuseen kauttakulkualueella oleskelevista henkilöistä.

Esimerkki: Asiassa *Amuur v. Ranska*⁽⁴⁹⁾ valittajat eivät saaneet poistua Pariisiin lentoaseman kauttakulkualueelta. Ranskan viranomaiset väittivät, että valittajat eivät kuuluneet Ranskan lainkäyttöalueeseen, sillä he eivät olleet tulleet Ranskaan. Euroopan ihmisoikeustuomioistuin ei ollut samaa mieltä, vaan katsoi, että tuolloin voimassa olleet kansallisen lain säännökset eivät riittävästi turvanneet valittajan Euroopan ihmisoikeussopimuksen 5 artiklan 1 kohdan mukaista oikeutta vapauteen.

Esimerkki: Asiassa *Z.A. ym. v. Venäjä*⁽⁵⁰⁾ valittajat eivät saaneet poistua venäläisen lentoaseman kauttakulkualueelta. Venäjän viranomaiset väittivät, että valittajat eivät kuuluneet Venäjän lainkäyttöalueeseen. Ihmisoikeustuomioistuin oli kuitenkin eri mieltä ja katsoi, että valittajien sulkeminen kauttakulkualueelle oli tosiasiallisesti ihmisoikeussopimuksen 5 artiklan 1 kohtaa rikkovaa vapauden riistoa. Tuomioistuin havaitsi myös ihmisoikeussopimuksen 3 artiklan rikkomisen, koska kauttakulkualueen olosuhteet aiheuttivat valittajille henkistä kärsimystä, heikensivät heidän ihmisarvoaan ja nöyryyttivät heitä.

Esimerkki: Asiassa *Ilias ja Ahmed v. Unkari*⁽⁵¹⁾ Euroopan ihmisoikeustuomioistuin vahvisti, että maarajoille perustetut kauttakulkualueet kuuluvat Unkarin lainkäyttöalueeseen.

⁽⁴⁹⁾ EIT, *Amuur v. Ranska*, nro 19776/92, 25.6.1996, 52–54 kohta. Ks. myös EIT, *Nolan ja K. v. Venäjä*, nro 2512/04, 12.2.2009; EIT, *Riad ja Idiab v. Belgia*, nrot 29787/03 ja 29810/03, 24.1.2008.

⁽⁵⁰⁾ EIT, *Z.A. ym. v. Venäjä*, nrot 61411/15 ja 3 muuta, 28.3.2017.

⁽⁵¹⁾ EIT, *Ilias ja Ahmed v. Unkari* [suuri jaosto], nro 47287/15, 21.11.2019, 186 kohta.

1.8 Turvapaikan saanti

Koska turvapaikkaa hakevat ihmiset eivät pysty saamaan voimassa olevaa matkustusasiakirjaa, he tulevat usein rajalle ilman voimassa olevia asiakirjoja tai he ylittävät rajan laittomasti. Jos he ilmaisevat haluavansa hakea turvapaikkaa, heidät on ohjattava asianmukaisiin kansallisiin menettelyihin riippumatta siitä, missä heidät havaitaan tai otetaan kiinni – merellä, rajalla tai alueella. Unionin ja Euroopan neuvoston oikeuden mukainen palauttamiskiellon periaate kieltää lähettämästä pois henkilöitä, jotka hakevat suojelua vainolta tai vakavalta haitalta, ennen kuin heidän väitteensä on tutkittu (ks. myös 4 luku).

Unionin oikeudessa oikeus turvapaikkaan vahvistetaan EU:n perusoikeuskirjan 18 artiklassa ja palauttamiskielto 19 artiklassa. Schengenin rajasäännösten 4 artiklan mukaan rajatarkastuksissa on noudatettava täysimääräisesti vuonna 1951 tehdyn pakolaisten oikeusasemaa koskevan yleissopimuksen vaatimuksia sekä kansainvälisen suojelun saatavuuteen liittyviä velvoitteita, erityisesti palauttamiskiellon periaatetta. Näitä vaatimuksia sovelletaan kaikkiin rajatarkastuksiin, muun muassa tarkastuksiin virallisilla rajanylityspaikoilla ja rajavartiolaitoimiin maa- tai merirajoilla, myös avomerellä.

EU:n turvapaikkasäännöstöä voidaan soveltaa siitä hetkestä lähtien, kun henkilö on saapunut EU:n rajoille, myös aluevesille ja kauttakulkualueille (turvapaikkamenettelydirektiivin (2013/32/EU) 3 artiklan 1 kohta). Kyseisen direktiivin 6 artikla sisältää turvapaikkamenettelyyn pääsyä koskevia tarkempia säännöksiä. Direktiivin 6 artiklan 1 kohdan mukaan jäsenvaltioiden on rekisteröitävä hakemus kolmen työpäivän kuluessa tai kuuden työpäivän kuluessa, jos hakemus tehdään muille viranomaisille, jotka eivät ole toimivaltaisia rekisteröimään niitä. Näitä muita viranomaisia ovat muun muassa tuomioistuimet⁽⁵²⁾. Direktiivin 6 artiklan 2 kohdan mukaan valtioiden on varmistettava, että henkilöillä on tosiasiallinen mahdollisuus jättää hakemus mahdollisimman pian. Direktiivin 8 artiklan mukaan, kun on merkkejä siitä, että rajalla olevat henkilöt mahdollisesti haluavat tehdä turvapaikkahakemuksen, jäsenvaltioiden on annettava heille tietoa mahdollisuudesta tehdä näin.

Turvapaikkamenettelydirektiivin 43 artiklan mukaan turvapaikkahakemuksia voidaan käsitellä rajalla tai kauttakulkualueilla. Siellä voidaan myös ratkaista, voidaanko kyseisissä paikoissa tehtyjä hakemuksia ottaa tutkittavaksi. Myös

⁽⁵²⁾ EUT, C-36/20 PPU, *Ministerio Fiscal v. VL*, 25.6.2020, 59–68 kohta.

hakemuksen sisältö voidaan ratkaista tilanteissa, joissa voidaan käyttää direktiivin 31 artiklan 8 kohdan mukaista nopeutettua menettelyä. Alueella jätettyihin turvapaikkahakemuksiin sovellettavia peruseriaatteita ja takeita sovelletaan. Direktiivin 43 artiklan 2 kohdassa säädetään, että rajamenettelyissä päätökset on tehtävä neljän viikon kuluessa hakemuksen jättämisestä, muussa tapauksessa hakijan on annettava tulla alueelle, jotta hakemus voidaan käsitellä. Direktiivin 24 artiklan 3 kohdan mukaan jäsenvaltiot eivät saa soveltaa rajamenettelyjä sellaisten haavoittuvassa asemassa olevien hakijoiden osalta, jotka tarvitsevat erityisiä menettelyllisiä takeita raiskauksen tai muun vakavan väkivallan seurauksena, jos asianmukaista tukea ei pystytä antamaan rajalla. Direktiivin 25 artiklan 6 kohdan b alakohdassa asetetaan ilman huoltajaa olevien alaikäisiä rajalla jättämien hakemusten käsittelyä koskevia rajoituksia. Näitä säännöksiä ei sovelleta Irlantiin, joka on sidottu [direktiivin 2005/85/EY](#) vuoden 2005 version 35 artiklaan.

Euroopan ihmisoikeussopimuksen mukaan turvapaikkaoikeutta ei ole itsessään olemassa. Euroopan ihmisoikeussopimuksen 3 artiklassa kuitenkin kielletään henkilön karkottaminen rajalla tai muualla valtion alueella, jos on olemassa vaara, että kyseistä henkilöä kidutetaan tai kohdellaan tai rangaistaan epäinhimillisellä tai halventavalla tavalla.

Esimerkki: *Asia Kebe ym. v. Ukraina*⁽⁵³⁾ koski eritrealaisia salamatkustajia Saudi-Arabiaan matkalla olleessa kauppa-aluksessa, joka oli saapunut ukrainalaiseen satamaan. Ihmisoikeustuomioistuin totesi, että Ukrainan viranomaiset olivat rikkoneet ihmisoikeussopimusta epäämällä valittajilta mairinnousun ja turvapaikan hakemisen. Vaikka ei ollutkaan ratkaisevaa näyttöä siitä, olivatko valittajat hakeneet turvapaikkaa Ukrainasta, ihmisoikeustuomioistuin katsoi, että kyseisenä aikana saatavilla olleiden puolueettomien tietojen perusteella Saudi-Arabiassa oli vakava riski Eritrean palauttamisesta, ja Ukraina ei ollut käsitellyt heidän hakemustaan ihmisoikeussopimuksen 3 artiklan mukaisesti.

Esimerkki: *Asia M.A. ym. v. Liettua*⁽⁵⁴⁾ koski Tšetšeniasta paenneita valittajia, jotka yrittivät ylittää Liettuan ja Valko-Venäjän välisen rajan kolmeen eri kertaan. Vaikka he sanoivat joka kerran hakevansa kansainvälistä

⁽⁵³⁾ EIT, *Kebe ym. v. Ukraina*, nro 12552/12, 12.1.2017.

⁽⁵⁴⁾ EIT, *M.A. ym. v. Liettua*, nro 59793/17, 11.12.2018. Ks. myös EIT, *M.K. ym. v. Puola*, nrot 40503/17, 42902/17 ja 43643/17, 23.7.2020.

suojelua, heiltä evättiin maahanpääsy, koska heillä ei ollut tarvittavia matkustusasiakirjoja. Liettuan rajavartijat eivät olleet ottaneet heidän turvapaikkahakemuksiaan käsiteltäviksi eivätkä välittäneet niitä toimivaltaiselle viranomaiselle tutkittavaksi ja aseman määrittelemiseksi, kuten maan lainsäädännössä edellytetään. Ihmisoikeustuomioistuimien totesi, että arviointia ei ollut tehty siitä, oliko valittajien palauttaminen Valko-Venäjälle turvallista. Maa ei ole ihmisoikeussopimuksen osapuoli. Tuomioistuimien totesi, että ihmisoikeussopimuksen 3 artiklaa loukattiin, koska hakijoiden ei annettu tehdä turvapaikkahakemuksia ja koska heidät poistettiin Valko-Venäjälle.

Ääritapauksissa voidaan myös maastapoistaminen, luovuttaminen tai karkottaminen kyseenalaistaa Euroopan ihmisoikeussopimuksen 2 artiklan nojalla, jolla suojataan oikeutta elämään⁽⁵⁵⁾.

1.9 Merellä toteutetut karkotukset ja palautukset

Maahantulo EU:n alueelle tai Euroopan neuvoston jäsenvaltioiden alueelle voi tapahtua ilmateitse, maitse tai meritse. Merellä suoritettavassa rajavalvonnessa on ihmisoikeuksien ja pakolaislainsäädännön lisäksi otettava huomioon kansainvälinen merioikeus.

Avomerellä suoritettavia toimia säännellään YK:n merioikeusyleissopimuksella, ihmishengen turvallisuudesta merellä tehdyllä kansainvälisellä yleissopimuksella (Solas) ja etsintä- ja pelastuspalvelusta merellä tehdyllä kansainvälisellä yleissopimuksella. Näissä asiakirjoissa on määrätty velvollisuudesta auttaa ja pelastaa merihädässä olevia henkilöitä. Aluksen kapteenilla on lisäksi velvollisuus kuljettaa mereltä pelastetut henkilöt turvalliseen paikkaan. Tässä yhteydessä yksi kiistanalaisimmista kysymyksistä kuuluu, minne merellä pelastetut tai pysäytetyt henkilöt on laskettava maihin.

Karkotukset ja palautukset herättävät kysymyksiä siitä, noudatetaanko palauttamiskiellon periaatetta ja oikeutta lähteä mistä tahansa maasta. Merellä toteutetuissa karkotuksissa henkilöt pakotetaan takaisin kolmanteen maahan,

⁽⁵⁵⁾ EIT, *N.A. v. Suomi*, nro 25244/18, 14.11.2019.

josta he ovat lähteneet. Palauttamiskäytännössä ihmisiä estetään lähtemästä kolmannen maan alueelta tai, jos he ovat jo avomerellä, heitä estetään pääsemästä EU:n jäsenvaltioiden aluevesille.

Unionin oikeuden mukaan Schengenin rajasäännösten 13 artiklassa, luettuna yhdessä 3 ja 4 artiklan kanssa, säädetään, että rajojen valvonnalla on estettävä luvattomat rajanylitykset ja pyrittävä estämään henkilöitä kiertämästä rajanylityspaikoilla tehtäviä tarkastuksia palauttamiskiellon periaatetta kunnioittaen. **Merirajoja koskevalla asetuksella** (asetus (EU) N:o 656/2014) säännellään EU:n jäsenvaltioiden Frontexin koordinoiman operatiivisen yhteistyön puitteissa suorittamaa ulkoisten merirajojen valvontaa. Asetuksen 4 artiklalla varmistetaan perusoikeuksien suojelu ja palauttamiskiellon periaate. Merirajoja koskevan asetuksen 10 artiklassa säädetään pelastettujen henkilöiden maihin laskemista koskevista edellytyksistä.

Euroopan neuvoston oikeuden mukaan ihmisoikeussopimusta sovelletaan kaikkiin ihmisiin, jotka ovat Euroopan neuvoston jäsenvaltion lainkäyttöalueella. Euroopan ihmisoikeustuomioistuin on monesti todennut⁽⁵⁶⁾, että henkilöt voivat kuulua sen tuomiovallan alaisuuteen, kun valtio harjoittaa valvontaa avomerellä. Vuonna 2012 Italiaa vastaan nostetussa kanteessa Euroopan ihmisoikeustuomioistuin vahvisti Euroopan alueelle pyrkivien maahanmuuttajien oikeudet ja valtioiden velvoitteet tällaisissa olosuhteissa.

⁽⁵⁶⁾ EIT, *Xhavara ym. v. Italia ja Albania* (päätös), nro 39473/98, 11.1.2001; EIT, *Medvedyev ym. v. Ranska* [suuri jaosto], nro 3394/03, 29.3.2010.

Esimerkki: Asiassa *Hirsi Jamaa ym. v. Italia*⁽⁵⁷⁾ valittajat kuuluivat noin 200 maahantulijan ryhmään, johon kuului sekä turvapaikanhakijoita että muita, jotka Italian rannikkovartiosto oli pysäyttänyt avomerellä Mal-tan etsintä- ja pelastusalueella. Maahantulijat yksinkertaisesti palautettiin Libyaan Italian ja Libyan välisen sopimuksen mukaisesti, eikä heille annettu mahdollisuutta hakea turvapaikkaa. Heidän nimiään tai kansallisuuttaan ei rekisteröity. Euroopan ihmisoikeustuomioistuin totesi, että Libyan tilanne tunnettiin hyvin ja se on helppo tarkistaa eri lähteistä. Näin ollen se katsoi, että Italian viranomaiset tiesivät tai heidän olisi pitänyt tietää, että valittajia, kun heidät palautettiin Libyaan laittomina maahanmuuttajina, kohdeltaisiin Euroopan ihmisoikeussopimuksen vastaisesti ja ettei heille annettaisi minkäänlaista suojaa. Italian viranomaiset tiesivät myös tai heidän olisi pitänyt tietää, ettei ollut riittäviä takeita suojaamaan valittajia siltä, että heidät lähetetään mielivaltaisesti takaisin alkuperä-maihinsa, muun muassa Somaliaan ja Eritreaan. Heidän olisi pitänyt ottaa erityisesti huomioon turvapaikkamenettelyjen puuttuminen ja se, että oli mahdotonta saada Libyan viranomaisia tunnustamaan YK:n pakolaisasiain päävaltuutetun viraston (UNHCR) myöntämä pakolaisasema.

Euroopan ihmisoikeustuomioistuin vahvisti uudelleen, että se seikka, että valittajat eivät olleet pyytäneet turvapaikkaa tai kuvanneet Libyan turvapaikkajärjestelmän puuttumisesta heille aiheutuvia riskejä, ei vapauttanut Italiaa Euroopan ihmisoikeussopimuksen 3 artiklan mukaisten velvoitteiden noudattamiselta. Tuomioistuin toisti, että Italian viranomaisten olisi pitänyt varmistaa, miten Libyan viranomaiset täyttivät pakolaisten suoje-luun liittyvät kansainväliset velvoitteensa. Valittajien luovuttaminen Libyaan loukkasi näin ollen Euroopan ihmisoikeussopimuksen 3 artiklaa, koska valittajat altistuivat palauttamisen riskille.

⁽⁵⁷⁾ EIT, *Hirsi Jamaa ym. v. Italia* [suuri jaosto], nro 27765/09, 23.2.2012.

Keskeiset kohdat

- Valtioilla on oikeus päättää, myöntävätkö ne ulkomaalaisille pääsyn alueelleen vai eivät, mutta niiden on noudatettava unionin oikeutta, Euroopan ihmisoikeussopimusta ja sovellettavia ihmisoikeustakeita (ks. [tämän luvun johdanto](#)).
- EU:n oikeudessa ja Euroopan ihmisoikeussopimuksessa kielletään käännystä henkilöitä rajalla ja palauttamasta heitä valtioihin, joissa he ovat vaarassa joutua vainotuksi tai kärsimään muuta vakavaa haittaa (palauttamiskiellon periaate) (ks. [tämän luvun johdanto](#)).
- Unionin oikeudessa vahvistetaan EU:n jäsenvaltioille lyhytaikaisen viisumin myöntämistä koskevat yhteiset säännöt (ks. [1.1 kohta](#)).
- Unionin oikeus sisältää rajatarkastuksen (ks. [1.4 kohta](#)) ja rajojen valvonnan, erityisesti merellä (ks. [1.9 kohta](#)), toteuttamiseen liittyvät takeet.
- Unionin oikeus, erityisesti Schengenin säännöstö, mahdollistaa henkilöiden matkustamisen ilman rajatarkastuksia Schengen-alueella (ks. [1.1 kohta](#)).
- EU:n oikeuden paikallista rajaliikennettä koskevalla järjestelyllä helpotetaan raja-alueen asukkaiden liikkumista jäsenvaltion maaukrojan yli (ks. [1.6 kohta](#)).
- Unionin oikeuden mukaan Schengen-valtion asettamalla henkilön maahantulokiellolla evätään kyseisen henkilön pääsy koko Schengen-alueelle (ks. [1.3 kohta](#)).
- EU:n perusoikeuskirjassa säädetään oikeudesta turvapaikkaan ja kielletään palauttaminen. EU:n turvapaikkasäännöstöä sovelletaan siitä hetkestä lähtien, kun henkilö saapuu EU:n rajalle. Euroopan ihmisoikeussopimuksessa ei säädetä turvapaikaoikeudesta itsessään. Henkilön käännyttäminen ja hänen saattamisensa siten kidutuksen tai muunlaisen kaltoinkohtelun vaaraan ovat kuitenkin kiellettyjä (ks. [1.8 kohta](#)).
- Tietyissä olosuhteissa Euroopan ihmisoikeussopimuksessa asetetaan rajoituksia valtion oikeudelle ottaa kiinni tai käännyttää siirtolainen rajoillaan (ks. [tämän luvun johdanto](#) sekä [1.7](#), [1.8](#) ja [1.9 kohta](#)) riippumatta siitä, onko siirtolainen kauttakulkualueella tai muutoin valtion lainkäyttöalueella.

Muuta oikeuskäytäntöä ja kirjallisuutta:

Lisää oikeuskäytäntöä on saatavilla tämän käsikirjan [ohjeissa](#). Tässä luvussa käsiteltyihin asioihin liittyvää lisämateriaalia on kohdassa [Kirjallisuutta](#).

2

Laaja-alaiset EU:n tietojärjestelmät ja yhteentoimivuus

EU	Käsiteltävät asiat	EN
<p>VIS-asetus (EY) N:o 767/2008</p> <p>Päätös lainvalvontaviranomaisten pääsystä tekemään hakuja viisumitietojärjestelmästä (VIS), 2008/633/YOS</p> <p>Eurodac-asetus (EU) N:o 603/2013</p> <p>SIS-asetus (EU) 2018/1862; Schengenin tietojärjestelmän käytöstä palauttamisissa annettu asetus (EU) 2018/1861; Schengenin tietojärjestelmän käytöstä palauttamisissa annettu asetus (EU) 2018/1860</p> <p>EES-asetus (EU) 2017/2226</p> <p>ETIAS-asetus (EU) 2018/1240</p> <p>ECRIS-TCN-asetus (EU) 2019/816</p> <p>Europol-asetus (EU) 2016/794</p> <p>eu-LISA-asetus (EU) 2018/1726</p>	<p>EU:n tietojärjestelmät</p>	<p>EIS, 8 artikla (oikeus nauttia yksityis- ja perhe-elämän kunnioitusta)</p> <p>Yleissopimus yksilöiden suojelusta henkilötietojen automaattisessa tietojenkäsittelyssä ('yleissopimus 108').</p> <p>Uudistettu yleissopimus yksilöiden suojelusta henkilötietojen automaattisessa tietojenkäsittelyssä ('uudistettu yleissopimus 108')</p> <p>EIT, <i>S. ja Marper</i> [suuri jaosto], nrot 30562/04 ja 30566/04, 2008 (sormenjälkien säilyttäminen)</p>
<p>Yhteentoimivuusasetus – rajat ja viisumi, asetus (EU) 2019/817</p> <p>Yhteentoimivuusasetus – turvapaikka ja muuttoliike, asetus (EU) 2019/818</p>	<p>Yhteentoimivuus</p>	<p>EIS, 8 artikla (oikeus nauttia yksityis- ja perhe-elämän kunnioitusta)</p> <p>Yleissopimus 108</p> <p>Uudistettu yleissopimus 108</p>

EU	Käsiteltävät asiat	EN
<p>EU:n perusoikeuskirja, 8 artiklan 2 kohta (oikeus henkilötietojen suojaan)</p> <p>Yleinen tietosuoja-asetus, 5 artikla</p> <p>Direktiivi lainvalvontatarkoituksessa käsiteltävien henkilötietojen suojasta, (EU) 2016/680, 4 artikla</p> <p>EUT, yhdistetyt asiat C-293/12 ja C-594/12, <i>Digital Rights Ireland</i> [suuri jaosto], 2014 (liiallisten tietojen käsittely)</p>	<p>Käyttötarkoitussi-donnaisuus</p>	<p>EIS, 8 artikla (oikeus nauttia yksityis- ja perhe-elämän kunnioitusta)</p> <p>Uudistettu yleissopimus 108, 5 artikla</p>
<p>Yleinen tietosuoja-asetus, 13 ja 14 artikla</p> <p>Direktiivi lainvalvontatarkoituksessa käsiteltävien henkilötietojen suojasta, (EU) 2016/680, 13 artikla</p>	<p>Oikeus saada tietoa</p>	<p>EIS, 8 artikla (oikeus nauttia yksityis- ja perhe-elämän kunnioitusta)</p> <p>Uudistettu yleissopimus 108, 8 artikla</p>
<p>Yleinen tietosuoja-asetus, 5 artikla</p> <p>EUT, yhdistetyt asiat C-293/12 ja C-594/12, <i>Digital Rights Ireland</i> [suuri jaosto], 2014 (henkilötietojen suojele väärinkäytön vaaroja vastaan sekä laitonta saantia ja käyttöä vastaan)</p> <p>Direktiivi lainvalvontatarkoituksessa käsiteltävien henkilötietojen suojasta, (EU) 2016/680, 4 artikla</p> <p>EU:n tietojärjestelmien perustamissäädökset (edellä luetellun mukaisesti)</p>	<p>Tietojen laitton saanti ja käyttö</p>	<p>Uudistettu yleissopimus 108, 7 artikla</p>
<p>Yleinen tietosuoja-asetus, 5 artikla</p> <p>Direktiivi lainvalvontatarkoituksessa käsiteltävien henkilötietojen suojasta, (EU) 2016/680, 5 luku</p> <p>EU:n tietojärjestelmien perustamissäädökset (edellä luetellun mukaisesti)</p>	<p>Tietojen siirto kolmansiihin maihin</p>	<p>Uudistettu yleissopimus 108, 14 artikla</p>

EU	Käsittävät asiat	EN
<p>EU:n perusoikeuskirja, 8 artiklan 2 kohta (oikeus henkilötietojen suojaan)</p> <p>Yleinen tietosuojaa-asetus, 15–17 artikla</p> <p>Direktiivi lainvalvontatarkoituksessa käsiteltävien henkilötietojen suojasta, (EU) 2016/680, 14–17 artikla</p> <p>EUT, yhdistetyt asiat C-203/15 ja C-698/15, <i>Tele2 Sverige</i> [suuri jaosto], 2016 (ilmoitusvelvollisuus tehokasta oikeussuojakeinoa koskevan oikeuden varmistamiseksi)</p>	<p>Rekisteröityjen oikeudet (tietojen saaminen, oikaisu ja poistaminen)</p>	<p>EIS, 8 artikla (oikeus nauttia yksityis- ja perhe-elämän kunnioitusta)</p> <p>Uudistettu yleissopimus 108, 9 artikla</p> <p>EIT, <i>Segerstedt-Wiberg ym. v. Ruotsi</i>, nro 62332/00, 2006 (turvallisuuspalvelujen hallussa olevien tietojen saaminen)</p>

Johdanto

Tässä luvussa käsitellään EU:n vapauden, turvallisuuden ja oikeuden alalla perustamia laaja-alaisia tietojärjestelmiä. Siinä esitetään niiden tiettyihin perusoikeuksiin liittyvät takeet, erityisesti ne, jotka koskevat tietosuojaa, oikeutta yksityiselämän kunnioittamiseen, turvapaikkaoikeutta ja oikeutta tehokkasiin oikeussuojakeinoin. Siinä myös selitetään yhteentoimivuus, joka saadaan aikaan yhdistämällä laaja-alaisia EU:n tietojärjestelmiä toisiinsa. Yhteentoimivuuden ansiosta valtuutetut käyttäjät voivat hakea henkilöä kaikista järjestelmistä ja nähdä tiedot, joiden saamiseen heillä on valtuudet, sen sijaan, että haku tehtäisiin erikseen kuhunkin järjestelmään.

Unionin oikeuden mukaan EU:n jäsenvaltioiden viisumi-, raja-, turvapaikka- ja maahanmuuttoviranomaiset käyttävät entistä enemmän teknologiaa tehdesään henkilöön vaikuttavia päätöksiä. Tietojärjestelmiä käytetään jatkuvasti enemmän myös sisäistä turvallisuutta koskeviin tarkoituksiin. Kolmansien maiden kansalaisten – kansainvälisen suojelun hakijoiden, laittomien maahanmuuttajien, viisuminhakijoiden tai tavallisten matkustajien – osalta on vaikeaa ymmärtää, miten tietojärjestelmät toimivat ja miten ne vaikuttavat päätöksentekoon.

EU on perustanut kuusi laaja-alaista tietojärjestelmää, joihin eivät kuulu Europolin tietokannat. Näillä tietojärjestelmillä tuetaan muuttoliikkeen, turvapaikka-asoiden ja rajojen hallintaa, edistetään oikeudellista yhteistyötä ja autetaan vahvistamaan unionin sisäistä turvallisuutta.

Vapauden, turvallisuuden ja oikeuden alueen laaja-alaisten tietojärjestelmien operatiivisesta hallinnoinnista vastaava eurooppalainen virasto, jäljempänä 'tietotekniikkavirasto', perustettiin vuonna 2011 [asetuksella \(EU\) N:o 1077/2011](#), ja sitä vahvistettiin [asetuksella \(EU\) 2018/1726](#). Virasto vastaa laaja-alaisten EU:n tietojärjestelmien kehittämisestä ja operatiivisesta hallinnasta. Sillä varmistetaan niiden tehokas, turvallinen ja jatkuva käyttö sekä jatkuva ja keskeytymätön tietojenvaihto niitä käyttävien kansallisten viranomaisien välillä. Viraston on varmistettava tietoturvan, tietojen laadun ja tietosuojan korkea taso.

Euroopan neuvoston oikeuden mukaan yleissopimuksessa yksilöiden suojelusta henkilötietojen automaattisessa tietojenkäsittelyssä ([CETS N:o 108](#)), sellaisena kuin se on uudistettu muutospöytäkirjalla ([CETS N:o 223](#)), esitetään sekä yksityisellä että julkisella sektorilla tehdyn henkilötietojen käsittelyn suojelun ydinperiaatteet. Näitä periaatteita sovelletaan myös tietojenkäsittelyyn laaja-alaisissa EU:n tietojärjestelmissä. Yleissopimuksella 108 ja sitä uudistavalla pöytäkirjalla ('[uudistettu yleissopimus 108](#)') suojellaan ihmisiä väärinkäytöksiltä, joita voi liittyä henkilötietojen käsittelyyn. Sen tarkoituksena on myös säännellä henkilötietojen kansainvälisiä siirtoja. Euroopan ihmisoikeustuomioistuin on käsitellyt oikeutta nauttia yksityis- ja perhe-elämän kunnioitusta koskevan Euroopan ihmisoikeussopimuksen 8 artiklan mukaisesti automaattista henkilötietojen käsittelyä kansallisella tasolla perustetuissa laaja-alaisissa tietokannoissa. Yhdessä Euroopan neuvoston ei-sitovien instrumenttien, kuten [poliisitoimea koskevan suosituksen \(suositus nro R \(87\) 15\)](#), kanssa tällaisessa oikeuskäytännössä annetaan ohjeita henkilötietojen käytöstä lainvalvontaviranomaisissa, esimerkiksi silloin, kun tehdään hakuja johonkin jäljempänä mainittuihin EU:n tietojärjestelmiin.

2.1 Laaja-alaiset EU:n tietojärjestelmät

EU:n tietojärjestelmiä käytetään useissa muuttoliikkeeseen liittyvissä prosesseissa: turvapaikkaprosessissa, viisumien käsittelyssä, rajatarkastuksissa, oleskelulupien myöntämisessä, laittomien maahantulijoiden kiinniotossa, palauttamismenettelyissä ja maahantulokieltojen antamisessa sekä vaihdettaessa tietoja kolmansien maiden kansalaisten rikostuomioista. Niillä on myös muita tarkoituksia. Lainvalvontaviranomaiset voivat etenkin tehdä niihin tiukoin ehdoin hakuja terrorismin ja muiden vakavien rikosten torjumiseksi. Tässä osassa esitellään kuusi laaja-alaista EU:n järjestelmää ja Europolin tietokannat sekä niiden yhteentoimivuuden toteuttaminen. Vain kolme ensimmäistä jäljempänä esiteltävää järjestelmää – Eurodac-järjestelmä sormenjälkien vertailua varten, viisumitietojärjestelmä (VIS) ja Schengenin tietojärjestelmä (SIS) – olivat toiminnassa heinäkuussa 2020, ja Eurodac- ja viisumitietojärjestelmien oikeudellinen kehys oli arvioitavana.

2.1.1 Eurooppalainen tietokanta turvapaikanhakijoiden sormenjälkien vertailua varten (Eurodac)

Eurodac-järjestelmässä on sellaisten kolmannen maan kansalaisten sormenjälkiä, jotka hakevat turvapaikkaa jostakin EU:n jäsenvaltiosta, sekä laittoman rajanylityksen yhteydessä kiinni otettujen maahantulijoiden sormenjälkiä. Alle 14-vuotiaiden lasten sormenjälkiä ei käsitellä, vaikka Eurodac-asetuksen [vireillä olevassa tarkistuksessa](#) ikärajaa on tarkoitus alentaa kuuteen vuoteen. Tietotekniikkaviraston mukaan Eurodac-järjestelmään tallennettiin vuonna 2018 lähes 5,5 miljoonaa sormenjälkitietuetta⁽⁵⁸⁾. Järjestelmä on ollut toiminnassa vuodesta 2003 lähtien, ja sitä tarkistettiin vuonna 2013 asetuksella (EU) N:o 603/2013 ([Eurodac-asetus](#))⁽⁵⁹⁾.

Eurodac auttaa EU:n jäsenvaltioita selvittämään, missä kansainvälistä suojelua hakevat saapuivat ensimmäisen kerran EU:hun. Kun sormenjäljet tallennetaan Eurodac-järjestelmään, EU:n jäsenvaltio saa selville, onko henkilö jo hakenut

⁽⁵⁸⁾ Tietotekniikkavirasto (2019), *Eurodac – vuosikertomus 2018*, kesäkuu 2019, s. 4.

⁽⁵⁹⁾ Sitä täydennetään täytäntöönpanoasetuksella Eurodac-järjestelmän soveltamisen yksityiskohtaisempien sääntöjen vahvistamisesta; ks. [komission täytäntöönpanoasetus \(EY\) N:o 1560/2003](#), EUVL L 222, 2003, s. 3, sellaisena kuin se on muutettuna täytäntöönpanoasetuksella (EU) N:o 118/2014, EUVL L 39, 2014, s. 1.

turvapaikkaa muualla tai onko henkilö otettu kiinni toisessa EU:n jäsenvaltiossa laittoman maahantulon jälkeen. Näin sillä tuetaan EU:n jäsenvaltioita [Dublin-asetuksen](#) (asetus (EU) N:o 604/2013) soveltamisessa (ks. 5.2 kohta).

Kansalliset lainvalvontaviranomaiset ja Euroopan unionin lainvalvontayhteistyövirasto (Europol) voivat hakea tietoja Eurodac-järjestelmästä myös terrorismirikosten ja muiden vakavien rikosten ennaltaehkäisyä, havaitsemista ja tutkimista varten. Nämä ovat kuitenkin ainoat syyt, ja niihin sovelletaan tiukoja ehtoja. Europol ei ollut vielä heinäkuussa 2020 pystynyt muodostamaan yhteyttä Eurodac-järjestelmään käytännön esteiden vuoksi.

Eurodac-asetusta sovelletaan kaikkiin EU:n jäsenvaltioihin sekä Schengenin säännöstöön osallistuviin maihin⁽⁶⁰⁾.

2.1.2 Viisumitietojärjestelmä (VIS)

Viisumitietojärjestelmän tarkoituksena on helpottaa Schengen-viisumien (lyhytaikaisten viisumien) hakumenettelyä ja kyseisiä hakemuksia koskevaa tietojenvaihtoa Schengen-jäsenvaltioiden – myös niiden suurlähetystöjen ja konsulaattien – välillä. Sitä käytetään myös turvapaikkaan, muuttoliikkeen hallintaan ja turvallisuuteen liittyvissä asioissa. Siihen tallennetaan viisumihakijoista tietoja, muun muassa sormenjälkiä, valokuvia ja päätöksiä lyhytaikaisia viisumeita koskevista hakemuksista. Alle 12-vuotiaiden lasten sormenjälkiä ei käsitellä, vaikka VIS-asetuksen [vireillä olevassa tarkistuksessa](#) ikäraja on tarpeellinen alentaa kuuteen vuoteen.

[VIS-asetuksessa](#) (EY) N:o 767/2008 kuvataan, miten viisumitietojärjestelmä toimii. Viisumitietojärjestelmä otettiin yleiseen käyttöön marraskuussa 2015⁽⁶¹⁾. Elokuuhun 2018 mennessä viisumitietojärjestelmään oli syötetty yli 60 miljoonaa viisumihakemusta ja 40 miljoonaa sormenjälkitietuetta⁽⁶²⁾.

⁽⁶⁰⁾ Irlantia sitoo vain neuvoston asetus (EY) N:o 2725/2000, annettu 11 päivänä joulukuuta 2000, Eurodac-järjestelmän perustamisesta sormenjälkien vertailua varten Dublinin yleissopimuksen tehokkaaksi soveltamiseksi, EUVL L 316, 2000, s. 1.

⁽⁶¹⁾ Komission täytäntöönpanopäätös (EU) 2015/912, annettu 12 päivänä kesäkuuta 2015, viisumitietojärjestelmän (VIS) käyttöönottopäivän määrittämiseksi kahdennellakymmenennelläensimmäisellä, kahdennellakymmenennellätoisella ja kahdennellakymmenennelläkolmannella alueella, EUVL 148, 2015, s. 28.

⁽⁶²⁾ Euroopan komissio (2019), *Tietosivu: EU:n tietojärjestelmät – Turvallisuus ja rajat*, Bryssel, huhtikuu 2019, s. 1.

Koska yksi viisumitietojärjestelmän tarkoituksista on Schengen-alueen sisäisen turvallisuuden vahvistaminen, [neuvoston päätöksellä 2008/633/YOS](#) myönnetään kansallisille lainvalvontaviranomaisille ja Europolille pääsy tietoihin terrorismirikosten ja muiden vakavien rikosten torjumiseksi, havaitsemiseksi ja tutkimiseksi mutta vain näitä tarkoituksia varten ja tiukoin ehdoin. Tämä pääsy tuli voimaan syyskuussa 2013⁽⁶³⁾. [Taulukossa 2](#) esitetään, missä EU:n jäsenvaltioissa viisumitietojärjestelmää sovelletaan.

2.1.3 Schengenin tietojärjestelmä (SIS)

Schengenin tietojärjestelmään tallennetaan kuulutuksia tietyistä etsityistä tai kadonneista henkilöistä (sekä EU:n että kolmansien maiden kansalaisista) sekä kadonneista esineistä. Siinä on myös kuulutuksia kolmansien maiden kansalaisista, joilta on evätty maahantulo tai joista on tehty palauttamispäätös. Tietokannassa on poliiseille ja rajavartijoille ohjeita erityistoimista, joihin on ryhdyttävä, kun henkilö tai esine löydetään (esim. pidätettävä henkilö, suojeltava haavoittuvassa asemassa olevaa kadonnutta henkilöä tai takavarikoitava mitätön passi). Kansallisilla lainvalvonta-, rajavalvonta-, tull-, viisumi- ja oikeusviranomaisilla on pääsy Schengenin tietojärjestelmään tallennettuihin tietoihin tiukasti niiden toimeksiantojen rajoissa.

Järjestelmä on ollut toiminnassa maaliskuusta 1995 lähtien. Siitä julkaistiin kehittyneempi toinen sukupolvi⁽⁶⁴⁾ huhtikuussa 2013. Schengenin tietojärjestelmän oikeudellisen kehityksen tarkistaminen sisältää kolme eri säädöstä eli [SIS-asetuksen](#) (asetus (EU) 2018/1862), [Schengenin tietojärjestelmän käytöstä rajatarkastuksissa annetun asetuksen](#) (asetus (EU) 2018/1861) ja [Schengenin tietojärjestelmän käytöstä palauttamisissa annetun asetuksen](#) (asetus (EU) 2018/1860). Kehys tuli voimaan joulukuussa 2018. Siinä tehtiin merkittäviä teknisiä ja operatiivisia parannuksia, muun muassa uudet kuulutusluokat

⁽⁶³⁾ Ks. [neuvoston päätös 2013/392/EU](#), annettu 22 päivänä heinäkuuta 2013, jäsenvaltioiden nimeämien viranomaisten ja Europolin pääsystä tekemään hakuja viisumitietojärjestelmästä (VIS) terrorismirikosten ja muiden vakavien rikosten torjumiseksi, havaitsemiseksi ja tutkimiseksi tehdyn päätöksen [2008/633/YOS](#) voimaantulopäivän vahvistamisesta, EUVL L 198, 2013, s. 45, joka korvattiin myöhemmin, unionin tuomioistuimessa menestyneen kumoamiskanteen tuloksena, [neuvoston täytäntöönpanopäätöksellä \(EU\) 2015/1956](#), annettu 26 päivänä lokakuuta 2015, jäsenvaltioiden nimeämien viranomaisten ja Europolin pääsystä tekemään hakuja viisumitietojärjestelmästä (VIS) terrorismirikosten ja muiden vakavien rikosten torjumiseksi, havaitsemiseksi ja tutkimiseksi tehdyn päätöksen [2008/633/YOS](#) soveltamispäivän vahvistamisesta, EUVL L 284, 2015, s. 146.

⁽⁶⁴⁾ Ks. [asetus \(EU\) N:o 1987/2006](#), EUVL L 381, 2006, s. 4; ja [päätös 2007/533/YOS](#), EUVL L 205, 2007, s. 63.

(esim. palauttamispäätökset), ja tehostettiin tietojenvaihtoa EU:n jäsenvaltioiden lainvalvontaviranomaisten ja EU:n virastojen, kuten Europolin, Euroopan unionin rikosoikeudellisen yhteistyön viraston (Eurojust) ja Frontexin, välillä. Vuonna 2018 Schengenin tietojärjestelmässä oli yhteensä yli 82 miljoonaa kuulutusta, joista vain noin 930 000 koski henkilöitä ja loput esineitä. Vuonna 2018 siihen kirjauduttiin yli 6,1 miljardia kertaa, ja se oli muuttoliikkeen ja turvallisuuden alalla laajimmin käytetty EU:n tietojärjestelmä⁽⁶⁵⁾. [Taulukossa 2](#) esitetään, missä EU:n jäsenvaltioissa Schengenin tietojärjestelmää sovelletaan.

2.1.4 Rajanylitystietojärjestelmä (EES)

Rajanylitystietojärjestelmä perustettiin [EES-asetuksella](#) (asetus (EU) 2017/2226, sellaisena kuin se on viimeksi muutettuna [asetuksella](#) (EU) 2019/817), jotta voidaan rekisteröidä kaikkien niiden kolmannen maan kansalaisten liikkuminen Schengen-alueelle ja Schengen-alueelta, joille on myönnetty lyhytaikainen oleskelu (sekä matkustajat, joilta vaaditaan viisumia, että matkustajat, jotka on vapautettu viisumivaatimuksesta) eli yksi- tai monikertaviisumi, jossa enimmäisoleskelu on 90 päivää 180 päivän aikana. Järjestelmä laskee hyväksytyjen kolmannen maan kansalaisten oleskelun keston ja seuraa sitä, jotta vilpittömässä mielessä matkustavien henkilöiden rajan ylittämistä voidaan helpottaa ja oleskeluajan ylittäneet henkilöt ja henkilöllisyyspetokset havaita. Siinä korvataan nykyinen velvollisuus passien käsin leimaamisesta henkilön Schengen-alueelle tulon ja Schengen-alueelta lähdön ajan ja paikan sähköisellä rekisteröimisellä ja automaattisella laskeemisella siitä, miten monta päivää henkilö voi edelleen oleskella lyhytaikaisen oleskelun perusteella. Myös maahanpääsyn epäämiset tallennetaan rajanylitystietojärjestelmään.

Rajanylitystietojärjestelmän tavoitteena on myös torjua laitonta maahantuloa ja helpottaa muuttovirtojen hallintaa. Järjestelmällä pyritään myös parantamaan terrorismirikosten ja muiden vakavien rikosten ennaltaehkäisyä, havaitsemista ja tutkimista. Siksi raja-, viisumi- ja maahanmuuttoviranomaisten lisäksi kansallisilla lainvalvontaviranomaisilla ja Europolilla on pääsy siihen tallennettuihin tietoihin mutta vain edellä kuvattuihin kansalliseen turvallisuuteen liittyviin tarkoituksiin ja tiukoin ehdoin.

⁽⁶⁵⁾ Tietotekniikkavirasto (2019), *SIS II - vuositilastot 2018: tietosivu*, maaliskuu 2019.

Järjestelmän odotetaan olevan toiminnassa vuonna 2022. Rajanylitystietojärjestelmää sovelletaan kaikkiin Schengen-alueeseen kuuluviin valtioihin (ks. taulukko 2).

2.1.5 Euroopan matkustustieto- ja -lupajärjestelmä (ETIAS)

ETIAS-asetuksella (asetus (EU) 2018/1240, sellaisena kuin se on viimeksi muutettuna asetuksella (EU) 2019/817) perustettiin rajan ylityksen yhteydessä tehtävien tarkastusten järjestelmä matkustajille, joilta ei vaadita viisumia. Automaattisella järjestelmällä seulotaan viisumivapaiden kolmansien maiden kansalaisia, jotta voidaan selvittää, pitäisikö heidät päästää EU:hun enintään 90 päivän vierailuille 180 päivän aikana. Siinä kerätään verkkosovellustyökälulla henkilötietoja viisumivaatimuksesta vapautetuista matkustajista ennen heidän saapumistaan EU:n ulkorajoille. Frontex ja asianomaisten jäsenvaltioiden rajavalvontaviranomaiset tarkastavat kyseiset tiedot vertaamalla niitä kaikkiin asiaankuuluviin tietokantoihin. Jos tarkastuksissa todetaan, että henkilö ei aiheuta turvallisuusriskiä, ei ole laitton maahantulija eikä muodosta kansanterveysriskiä, henkilö saa automaattisen luvan matkustaa EU:hun. Muussa tapauksessa sovellus ohjaa toimivaltaiset viranomaiset tekemään manuaalisia tarkastuksia. Euroopan matkustustieto- ja -lupajärjestelmällä (ETIAS) helpotetaan näin matkustamista ilmoittamalla matkustajille etukäteen, pääsevätkö he todennäköisesti Schengen-alueelle.

Ennen kuin henkilö lähtee matkalle, liikenteenharjoittajilla, kuten lentoyhtiöillä, on rajallinen pääsy ETIAS-järjestelmän ja rajanylitystietojärjestelmän tietoihin vain sen todentamiseksi, onko matkustajalla ETIAS-lupa ja onko hän jo käyttänyt 90 päivän oleskelunsa 180 päivän aikana.

Järjestelmän odotetaan tulevan käyttöön vuoden 2022 loppuun mennessä. ETIAS-järjestelmää sovelletaan kaikkiin Schengen-alueeseen kuuluviin valtioihin (ks. taulukko 2).

2.1.6 Kolmansien maiden kansalaisia koskeva eurooppalainen rikosrekisteritietojärjestelmä (ECRIS-TCN)

ECRIS-TCN on keskustietokanta, jossa EU:n jäsenvaltiot pystyvät vaihtamaan tietoja EU:ssa tuomittujen kolmansien maiden kansalaisten rikosrekistereistä. Se toimii osumailmoituksilla. Järjestelmä perustettiin [ECRIS-TCN-asetuksella](#) (asetus (EU) 2019/816), ja sillä täydennetään hajautettua EU:n rikosrekisteritietokantaa (eurooppalainen rikosrekisteritietojärjestelmä, ECRIS), joka perustettiin [neuvoston päätöksellä 2009/316/YOS](#).

ECRIS-TCN auttaa osumailmoitusten avulla havaitsemaan, millä jäsenvaltioilla on rikosrekistereitä tarkastettavista kolmansien maiden kansalaisista. Hauissa voidaan käyttää biometrisiä tietoja, kuten sormenjälkiä. Jos saadaan osuma, kansalliset oikeusviranomaiset voivat pyytää vastaavalta jäsenvaltiolta kahdenvälisesti lisätietoja ECRIS-järjestelmällä.

Kansalliset viranomaiset voivat tehdä ECRIS-TCN-järjestelmässä hakuja rikosoikeudellisia menettelyjä sekä muita kuin rikosoikeudellisia menettelyjä varten (esim. kun käsitellään oleskelulupahakemuksia). Myös Europolille, Eurojustille ja Euroopan syyttäjänvirastolle annetaan suora pääsy ECRIS-TCN-järjestelmään niiden toimeksiantojen rajoissa.

ECRIS-TCN-järjestelmän odotetaan olevan toiminnassa vuoden 2022 lopussa. Kaikki EU:n jäsenvaltiot Tanskaa ja Irlantia lukuun ottamatta osallistuvat järjestelmään (ks. [taulukko 2](#)).

2.1.7 Europolin tietojärjestelmä (EIS)

Europolin tietojärjestelmä on rikollisuuteen liittyvien tietojen ja tiedustelutietojen keskustietokanta. Sitä säännellään Europolin perustamisasetuksella eli [asetuksella \(EU\) 2016/794](#), ja se otettiin käyttöön vuonna 2005. Se koskee kaikkia rikollisuuden aloja, joiden torjuminen kuuluu Europolin toimeksiantoon, ja siinä on tietoa rajat ylittävästä vakavasta rikollisuudesta, epäillyistä ja tuomituista henkilöistä, rikollisista rakenteista ja rikosten tekemiseen käytettävistä keinoista. Europolin tietojärjestelmän päivitetty versio käynnistettiin vuonna 2013. Siihen voidaan tallentaa biometrisiä ja kyberrikollisuuteen liittyviä tietoja sekä verrata niitä. Europolin tietojärjestelmä on vertailujärjestelmä, josta voidaan tarkastaa, onko kohdehenkilöstä tai -esineestä saatavilla tietoja kansallisten lainkäyttöalueiden ulkopuolella.

Europolin tietojärjestelmää voivat käyttää Europolin työntekijät ja EU:n jäsenvaltioiden lainvalvontaviranomaisten nimetyt virkailijat. Kansalliset viranomaiset voivat tehdä järjestelmässä hakuja ja, jos saadaan osuma, ne voivat pyytää lisätietoja Europolin suojatun tiedonvaihtoverkkosovelluksen kautta. Myös [Europolin yhteistyökumppanit](#) voivat epäsuorasti pystyä tallentamaan tietoja ja tekemään hakuja Europolin operaatiokeskuksen kautta.

Taulukossa 2 luetellaan nykyiset laaja-alaiset tietojärjestelmät ja kerrotaan niiden päätarkoitus, asianosaiset kolmansien maiden kansalaiset, niissä käsiteltävät biometriset tunnisteet ja niiden maantieteellinen sovellettavuus. Näistä EU:n tietokannoista on erityisesti tietosuojanäkökulmasta lisätietoa *Europolin tietosuojaoikeutta koskevan käsikirjan* 8.3.2 osassa.

Taulukko 2: Laaja-alaiset EU:n tietojärjestelmät muuttoliikkeen ja turvallisuuden alalla

Tietojärjestelmä	Päätarkoitus	Asianosaiset henkilöt	Biometriset tunnisteet	Sovellettavuus
Eurodac	Määritetään kansainvälistä suojelua koskevan hakemuksen tutkimisesta vastaava valtio Lisätarkoitus: lainvalvonta	Kansainvälistä suojelua hakevat ja sitä saavat henkilöt Ulkorajat laittomasti ylittäneet maahantulijat		EU:n 27 jäsenvaltiota + Schengenin säännöstöön osallistuvat maat
VIS	Helpotetaan Schengen-alueen jäsenvaltioiden välistä tietojen vaihtoa viisumihakemuksista Lisätarkoitus: lainvalvonta	Viisuminhakijat ja perheen kokoajat		EU:n 24 jäsenvaltiota (ei Kypros, Kroatia ja Irlanti) + Schengenin säännöstöön osallistuvat maat
SIS	Helpotetaan lainvalvontayhteistyötä EU:n ja Schengen-alueen jäsenvaltioiden turvallisuuden takaamiseksi	Kadonneet, haavoittuvassa asemassa olevat ja etsintäkuulutetut henkilöt	 	EU:n 25 jäsenvaltiota (ei Kypros ja Irlanti) + Schengenin säännöstöön osallistuvat maat
SIS – rajatarkastukset	Annetaan ja käsitellään kuulutuksia maahantulon tai oleskelun epäämiseksi Schengen-alueen jäsenvaltioissa	Kolmansien maiden kansalaiset, jotka on tuomittu tai joita epäillään rikoksesta, josta voidaan antaa vähintään 1 vuoden pituinen vankeusrangaus Laittomat maahantulijat	 	EU:n 25 jäsenvaltiota (ei Kypros ja Irlanti) + Schengenin säännöstöön osallistuvat maat
SIS – palauttaminen	Annetaan ja käsitellään kuulutuksia kolmansien maiden kansalaisista, joista on tehty palauttamispäätös	Laittomat muutajat, joista on tehty palauttamispäätös	 	EU:n 25 jäsenvaltiota (ei Kypros ja Irlanti) + Schengenin säännöstöön osallistuvat maat

Tietojärjestelmä	Päätarkoitus	Asianosaiset henkilöt	Biometriset tunnistet	Sovellettavuus
EES	Lasketaan ja seurataan kolmansien maiden kansalaisten sallitun oleskelun kestoa ja tunnistetaan sen ylittäneet	Lyhytaikaista oleskelua varten tulevat matkustajat, jotka ovat kolmannen maan kansalaisia	 	EU:n 24 jäsenvaltiota (ei Kypros, Kroatia ja Irlanti) + Schengenin säännöstöön osallistuvat maat
ETIAS	Arvioidaan ennen matkaa, onko viisumivaatimuksesta vapautettu kolmannen maan kansalainen turvallisuusrisi, laitton maahantulija tai kansanterveysrisi	Viisumivaatimuksesta vapautetuista kolmansista maista tulevat matkustajat	Ei ole	EU:n 26 jäsenvaltiota (ei Irlanti) + Schengenin säännöstöön osallistuvat maat
ECRIS-TCN	Jaetaan tietoa aiemmin rikostuomion saaneista kolmansien maiden kansalaisista	Kolmansien maiden kansalaiset, joilla on rikosrekisteri	 	EU:n 25 jäsenvaltiota (ei Tanska ja Irlanti)
EIS	Tallennetaan tietoja vakavasta kansainvälisestä rikollisuudesta ja terrorismista ja tehdään niistä hakuja	Vakavasta järjestäytyneestä rikollisuudesta ja terrorismista epäilty tai tuomitut henkilöt	 	EU:n 27 jäsenvaltiota

Huom. Tietojärjestelmän **sininen väri** tarkoittaa, että se alkaa toimia (kokonaisuudessaan) myöhemmin. Euroopan komissio määrittää täsmällisen päivämäärän.

Käyttöönottopäivämääristä saa lisätietoa osoitteesta eulisa.europa.eu (kaikista tietojärjestelmistä Europolia lukuun ottamatta) ja europol.europa.eu (Europolista)

: sormenjäljet;

: kämmenenjäljet;

: kasvokuva;

: DNA-profiili.

SAC: Schengenin säännöstöön osallistuvat maat eli Islanti, Liechtenstein, Norja ja Sveitsi. Liitteen 1 huomautuksissa on lisätietoa sovellettavuudesta.

Lähde: FRA, säädösten perusteella, 2020.

2.2 Yhteentoimivuus

Yhteentoimivuudella tarkoitetaan sitä, että eri tietojärjestelmät pystyvät olemaan yhteydessä toisiinsa ja vaihtamaan tietoja keskenään. Käytännössä se tarkoittaa, että nimetyt käyttäjät pystyvät tekemään kohdennetun henkilöhaun eri tietojärjestelmistä yhdellä kerralla ja näkemään henkilötiedot, joiden saamiseen heillä on oikeus, sen sijaan, että heidän pitäisi tehdä useita hakuja erillisistä järjestelmistä. Tämä on tehtävä käyttäjien käyttöoikeuksien ja kyseessä olevien järjestelmien tietosuojavaatimusten mukaisesti. Toisin sanoen EU:n tietojärjestelmät, joita ei ole tällä hetkellä liitetty toisiinsa ja jotka toimivat erillään, pystyvät ”puhumaan toisilleen”, kun ne ovat yhteentoimivia. Yhteentoimivuuden tarkoituksena on auttaa viranomaisia havaitsemaan henkilöt, joiden tietoja on tallennettu vähintään yhteen kyseessä olevaan tietojärjestelmään, ja havaitsemaan rinnakkaishenkilöllisyydet.

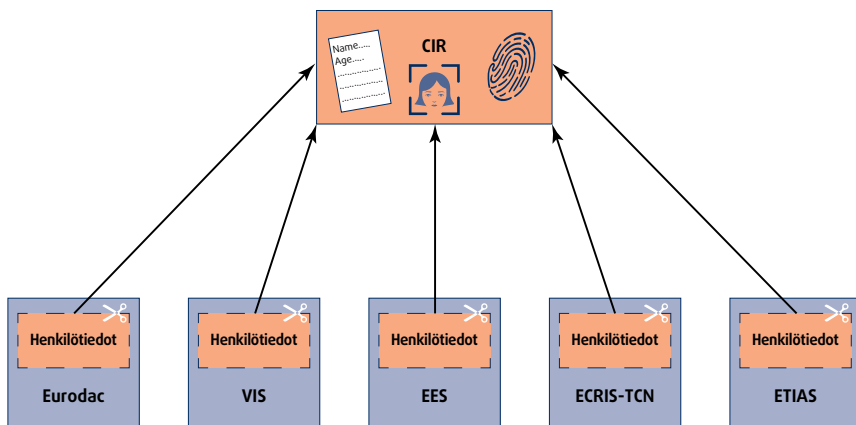
Yhteentoimivuudella voidaan parantaa suojelua esimerkiksi tukemalla kadonneiden ihmisten, muun muassa lasten, havaitsemista. Se kuitenkin myös aiheuttaa haasteita perusoikeuksille. Ne johtuvat siitä, että henkilöt, joiden tiedot on tallennettu tietojärjestelmiin, ovat usein heikossa asemassa, koska he eivät usein tunne oikeuksiaan.

Yhteentoimivuusasetuksilla ([asetus \(EU\) 2019/817](#) ja [asetus \(EU\) 2019/818](#)) perustettujen laaja-alaisen EU:n tietojärjestelmien keskeiset osatekijät selitetään 2.2.1–2.2.4 osassa. Niiden on määrä olla toiminnassa vuoden 2023 loppuun mennessä.

2.2.1 Yhteinen henkilöllisyystietovaranto

Yhteiseen henkilöllisyystietovarantoon (CIR) kerätään perushenkilötiedot kaikista ihmisistä, joiden tietoja on laaja-alaisissa EU:n tietojärjestelmissä (yhteentoimivuusasetusten IV luku). Tämä henkilötietovaranto on yhteinen kaikille tietojärjestelmille, ja ne kaikki käyttävät sitä lukuun ottamatta Schengenin tietojärjestelmää, jota varten on käytössä erillinen tekninen ratkaisu. Henkilöiden erityisiä biometrisiä tietoja ja henkilötietoja siirretään nykyisistä järjestelmistä (esim. Eurodac, viisumitietojärjestelmä ja rajanylitystietojärjestelmä) ja tallennetaan yhteiseen alustaan, kuten kaaviossa 2 esitetään. Uusissa tietojärjestelmissä (ETIAS ja ECRIS-TCN) tämä osatekijä rakennetaan sisään niiden arkkitehtuuriin. Yhteiseen rekisteriin tallennetut tiedot kuuluvat edelleen tietojärjestelmiin, josta ne ovat peräisin.

Kaavio 2: Yhteinen henkilöllisyystietovaranto

Lähde: FRA, 2020

2.2.2 Eurooppalainen hakuportaali

Eurooppalainen hakuportaali (ESP) on keskitetty piste, josta voi tehdä yhdellä haulla samanaikaisesti hakuja eri tietojärjestelmiin ja yhteiseen henkilöllisyystietovarantoon. Portaaliissa käyttäjät pystyvät näkemään henkilöä koskevat tiedot, jotka on tallennettu niihin tietojärjestelmiin, joiden tarkastelemiseen heillä on oikeus, myös Schengenin tietojärjestelmään, Europolin tietojärjestelmään ja kahteen Interpolin tietokantaan. Niissä käytetään sekä henkilötietoja että biometrisiä tietoja. Yhdistetyt tulokset näytetään yhdellä näytöllä.

2.2.3 Rinnakkaishenkilöllisyyksien tunnistin

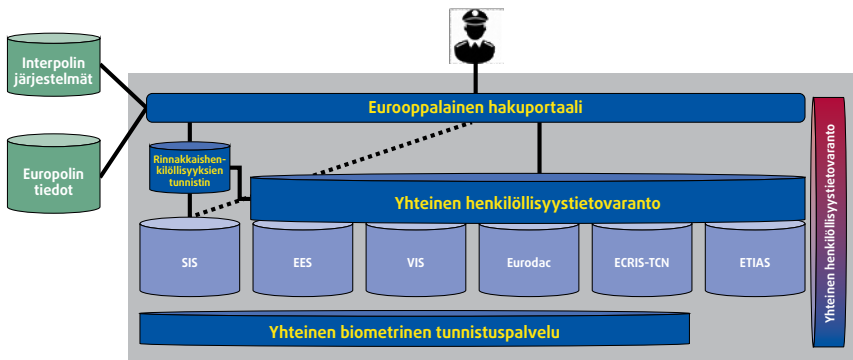
Rinnakkaishenkilöllisyyksien tunnistin on mekanismi, jolla havaitaan, onko samasta henkilöstä tallennettu tietoja useisiin tietojärjestelmiin eri nimillä ja henkilöllisyyksillä (yhteentoimivuusasetusten V luku). Saman henkilön käyttämät eri henkilöllisyydet havaitaan ja yhdistetään toisiinsa, mikä auttaa torjumaan henkilöllisyyspetoksia. Kun kansalliset viranomaiset, joilla on käyttöoikeudet, tekevät hakuja järjestelmistä, he näkevät kaikki henkilöön liittyvät järjestelmiin rekisteröidyt henkilöllisyydet riippumatta siitä, onko ne tallennettu eri nimellä. Rinnakkaishenkilöllisyyksien tunnistimen tarkoituksena on varmistaa, että henkilö tunnistetaan virheettömästi sekä automaattisessa että manuaalisessa todennusprosessissa.

2.2.4 Yhteinen biometrinen tunnistuspalvelu

Yhteisessä biometrisessä tunnistuspalvelussa verrataan tietojärjestelmiin tallennettujen biometristen tietojen malleja ja pystytään siten hakemaan ja vertaamaan biometrisiä tietoja, esimerkiksi sormenjälkiä ja kasvokuvia, eri tietojärjestelmissä (yhteentoimivuusasetusten III luku). Tällä työkalulla helpotetaan hakujen tekemistä kaikissa järjestelmissä biometrisiä tietoja käyttämällä. Ilman sitä biometrisiä tietoja ei voitaisi käyttää yhteisessä henkilöllisyystietovarannossa ja rinnakkaishenkilöllisyyksien tunnistamisessa.

Kaaviossa 3 esitetään laaja-alaisten tietojärjestelmien ja asianosaisten yksittäisten tietojärjestelmien yhteentoimivuuden tekniset osatekijät.

Kaavio 3: Yhteentoimivuuden tekniset osatekijät

Lähde: Euroopan komissio, 2018

2.3 Valvonta

EU:n oikeuden mukaan kansallisille ja EU:n elimille annetaan valtuudet valvoa, että niiden tietojärjestelmissä noudatetaan EU:n tietosuojavaatimuksia, jotta voidaan varmistaa korkea ja johdonmukainen tietosuojan taso. Valvonta jaetaan EU:n jäsenvaltioiden tietosuojaviranomaisten ja Euroopan tietosuojavaltuutetun kesken. Kussakin yksittäisessä tietojärjestelmässä sekä yhteentoimivuusasetuksissa esitetään niiden erityiset tehtävät ja valtuudet.

Euroopan tietosuojavaltuutettu vastaa ihmisten perusoikeuksien suojelun seurannasta ja varmistamisesta, kun EU:n virastoissa ja elimissä käsitellään henkilötietoja, myös laaja-alaisiin EU:n tietojärjestelmiin tallennettuja tietoja. Euroopan tietosuojavaltuutettu toimii siinä tutkinta- ja valituselimenä. Se tekee tiivistä yhteistyötä kansallisten valvontaviranomaisten kanssa.

Vaikka EU:n tietojärjestelmien oikeusperusteiden välillä on hienoisia eroja, yleisesti niissä todetaan, että kansallisten tietosuojaviranomaisten ja Euroopan tietosuojavaltuutetun on tehtävä yhteistyötä kunkin toimiessa omien valtuuksiensa rajoissa. Ne muodostavat kullekin laaja-alaiselle EU:n tietojärjestelmälle valvonnan koordinoitiryhmiä, jotta niiden toimintaa voidaan koordinoida ja valvoa tehokkaasti. Kansallisten tietosuojaviranomaisten ja Euroopan tietosuojavaltuutetun edustajat tapaavat säännöllisesti, tavallisesti kahdesti vuodessa Euroopan tietosuojaneuvoston yhteydessä, ja keskustelevat valvontaa koskevista kysymyksistä. Toimiin kuuluu muun muassa yhteisiä tarkastuksia ja tutkimuksia sekä yhteisiä menetelmiä koskevaa työtä. Samat velvoitteet johtuvat myös [EU:n toimielinten tietuoja-asetuksen](#) (asetus (EU) 2018/1725) 62 artiklasta.

Kaikilla henkilöillä on lisäksi oikeus tehdä kantelu kansalliselle tietosuojaviranomaiselle, jonka on tutkittava kantelu ja tiedotettava kantelun tekijälle kantelun etenemisestä tai ratkaisusta kolmen kuukauden kuluessa⁽⁶⁶⁾. Jos tietotekniikkaviraston väitetään rikkoneen tietuoja EU:n tietojärjestelmien hallinnoinnissa, henkilöt voivat kääntyä Euroopan tietosuojavaltuutetun puoleen, ja tämän on tiedotettava kantelun tekijälle kantelun etenemisestä ja ratkaisusta kolmen kuukauden kuluessa (EU:n toimielinten tietuoja-asetuksen 57 artiklan 1 kohdan e alakohta ja 63 artikla). Jos kantelu on tulokseton, molemmissa menettelyissä voi hakea muutosta oikeudessa: ensimmäisessä tapauksessa kansallisissa tuomioistuimissa ja toisessa unionin tuomioistuimessa⁽⁶⁷⁾ (ks. myös [2.8 kohta](#)).

Euroopan neuvoston oikeuden mukaan uudistetussa yleissopimuksessa 108 vaaditaan valtioita nimittämään yksi tai useampi täysin riippumaton ja puolueeton valvontaviranomainen varmistamaan yleissopimuksen noudattaminen (15 artikla). Näillä viranomaisilla on oltava valtuudet tutkia yleissopimuksen

⁽⁶⁶⁾ Yleinen tietuoja-asetus, 13 artiklan 2 kohdan d alakohta, 14 artiklan 2 kohdan e alakohta ja 52–53 artikla.

⁽⁶⁷⁾ Yleinen tietuoja-asetus, 52 artikla; EU:n toimielinten tietuoja-asetus, 64 artikla.

tietosuojavaatimusten rikkomisia, puuttua niihin ja tehdä niistä päätöksiä sekä määrätä hallinnollisia seuraamuksia. Niillä on myös oltava valtuudet käynnistää oikeusmenettelyjä, jos esitetään väitteitä yleissopimuksen takeiden rikkomisesta. Valvontaviranomaisille on myös annettava valtuudet käsitellä yksittäisiä kanteluita tietosuojaoikeuksista.

2.4 Käyttötarkoitussidonnaisuus, tietojen minimointi ja tietojen täsmällisyys

EU:n oikeuden mukaan käyttötarkoitussidonnaisuuden periaate edellyttää, että henkilötietoja kerätään vain tiettyyn tarkoitukseen, joka on määritettävä yksiselitteisesti. Periaate johtuu EU:n perusoikeuskirjan 8 artiklan 2 kohdasta ja se toistetaan EU:n tietosuojalainsäädännössä eli yleisen tietosuoja-asetuksen 5 artiklan 1 kohdan b alakohdassa sekä lainvalvontatarkoituksessa käsiteltävien henkilötietojen suojasta annetun direktiivin 4 artiklan 1 kohdan b alakohdassa ja EU:n toimielinten tietosuoja-asetuksen 4 artiklan 1 kohdan b alakohdassa. Käyttötarkoitussidonnaisuus edellyttää myös sitä, että henkilötietoja ei saa käsitellä myöhemmin näiden tarkoitusten kanssa yhteensopimattomalla tavalla. Kyseessä olevan henkilön on pystyttävä ennakoimaan tarkoitus, jota varten tietoja käsitellään⁽⁶⁸⁾.

Kaikissa EU:n tietojärjestelmien perustamissäädöksissä täsmennetään tarkoitus, jota varten niissä käsitellään henkilötietoja. EU:n tietojärjestelmissä voi olla lisätarkoituksia, kuten avustaminen laittomien maahantulijoiden kiinniottamisessa ja palauttamisessa sekä terrorismin ja muiden vakavien rikosten torjunta (ks. taulukko 3)⁽⁶⁹⁾. Tietojärjestelmien käytön ja niiden yhteentoimivuuden optimointi lisätarkoituksia varten ei saa johtaa tietojen käyttöön muuhun kuin alkuperäiseen tarkoitukseen.

⁽⁶⁸⁾ EYT, C-275/06, *Productores de Música de España (Promusicae) v. Telefónica de España SAU*, julkisasiamies Juliane Kokottin 18.7.2007 antama ratkaisuehdotus, 53 kohta.

⁽⁶⁹⁾ Ks. myös EUT, C-482/08, *Ison-Britannian ja Pohjois-Irlannin Yhdistynyt kuningaskunta v. Euroopan unionin neuvosto* [suuri jaosto], 26.10.2010.

Taulukko 3: Pää- ja lisätarkoitukset EU:n tietojärjestelmiä koskevissa säädöksissä

Tietojärjestelmä	Päätarkoitus	Lisätarkoitukset	
		Kiinnittäminen ja palauttaminen	Vakavan rikollisuuden ja terrorismin torjunta
Eurodac	Dublin-asetuksen soveltaminen	Kyllä (osittain – kiinnittäminen)	Kyllä
VIS	Viisumihakuprosessin ja rajatarkastusten tukeminen	Kyllä	Kyllä
SIS	Sisäisen turvallisuuden takaaminen jäsenvaltioissa	Ei	–
SIS – rajat	Maahanpääsyn ja oleskelun epäämistä koskevien kuulutusten käsittely	–	Ei
SIS – palauttaminen	Palauttamispäätöksiä koskevien kuulutusten käsittely	–	Ei
EES	Kaikkien kolmansien maiden kansalaisten rajanylitysten rekisteröinti	Kyllä	Kyllä
ETIAS	Rajan ylityksen yhteydessä tehtävät tarkastukset kolmansien maiden kansalaisille, joilta ei vaadita viisumia	Ei	Kyllä
ECRIS-TCN	Tietojen vaihtaminen kolmansien maiden kansalaisten aiemmista tuomioista muissa EU:n jäsenvaltioissa oikeudellisen yhteistyön yhteydessä	Ei	–
Yhteentoimivuus	Henkilön virheettömän tunnistamisen varmistaminen	–	–

Huom. – = kuuluu jo päätarkoitukseen.

Lähde: FRA, voimassa olevien säädösten perusteella, 2020

EU:n tietojärjestelmissä sekä kansallisissa järjestelmissä pyritään nykyään käsittelemään entistä enemmän biometrisiä ja aakkosnumeerisia tietoja. Käytötarkoitussidonnaisuuden periaatteeseen liittyy tiiviisti tietojen minimoinnin periaate. Se esitetään yleisen tietosuoja-asetuksen 5 artiklan 1 kohdan c alakohdassa, lainvalvontatarkoituksessa käsiteltyjen henkilötietojen suojasta annetun direktiivin 4 artiklan 1 kohdan c alakohdassa ja EU:n toimielinten tietosuoja-asetuksen 4 artiklan 1 kohdan c alakohdassa. Tietojen minimointi edellyttää, että henkilötietojen on oltava asianmukaisia ja olennaisia ja niiden on

rajoitettava siihen, mikä on välttämätöntä tietojen käsittelyn tarkoituksen saattamiseksi. Tietojen minimoinnin periaatteen mukaan esimerkiksi viisumi-tietojärjestelmässä pitäisi käyttää aiemmin kerättyjä biometrisiä tietoja uudelleen, jos hakija hakee Schengen-viisumia uudelleen 59 kuukauden kuluessa (viisumisäännöstön (asetus (EY) N:o 810/2009) 13 artiklan 3 kohta).

Esimerkki: Asiassa *Digital Rights Ireland*⁽⁷⁰⁾ unionin tuomioistuin arvos-teli sitä, että tietojen säilyttämistä koskeva direktiivi (2006/24/EY) kat-taa yleisesti kaikki henkilöt ja kaikki sähköiset viestintävälineet sekä kaikki liikennetiedot ilman, että tehtäisiin mitään erottelua, rajoituksia tai poikkeuksia.

Tietojen täsmällisyyttä koskevan periaatteen mukaisesti rekisterinpitäjä ei saa käyttää tietoja, ellei hän ole saanut kohtuullista varmuutta tietojen täsmällisyydestä ja ajantasaisuudesta. Tämä periaate esitetään yleisen tietosuo-ja-asetuksen 5 artiklan 1 kohdan d alakohdassa, lainvalvontatarkoituksessa käsiteltyjen henkilötietojen suojasta annetun direktiivin 4 artiklan 1 kohdan d alakohdassa ja EU:n toimielinten tietosuoja-asetuksen 4 artiklan 1 kohdan d alakohdassa. Rekisterinpitäjän on toteutettava kaikki mahdolliset kohtuulliset toimenpiteet sen varmistamiseksi, että epätarkat ja virheelliset henkilötiedot poistetaan tai oikaistaan viipymättä. Tietojen täsmällisyyden periaate esite-tään myös kaikissa EU:n tietojärjestelmiä sääntelevissä säädöksissä⁽⁷¹⁾. Tieto-tekniikkavirastoa koskevassa asetuksessa virastolle annetaan myös valtuudet laatia tietojen automaattiset laadunvalvontamekanismit ja tietojen yhteiset laatuindikaattorit kaikille tietojärjestelmille (12 artikla).

Euroopan neuvoston oikeudessa perusoikeuskirjan 8 artiklassa tarkoitettu oikeus yksityis- ja perhe-elämän kunnioittamiseen sisältää yksityis- ja perhe-elämän, kodin ja viestien kunnioittamisen. Tätä oikeutta täydennetään uudistetulla yleissopimuksella 108. Yleissopimuksen 5 artiklan 4 kohdan

⁽⁷⁰⁾ EUT, yhdistetyt asiat C-293/12 ja C-594/12, *Digital Rights Ireland Ltd v. Minister for Communications, Marine and Natural Resources ym. ja Kärntner Landesregierung ym.* [suuri jaosto], 8.4.2014, 57 kohta.

⁽⁷¹⁾ Ks. VIS-asetus, 29 artiklan 1 kohdan c alakohta; Eurodac-asetus, 23 artiklan 1 kohdan c alakohta; SIS-asetus, 59 artiklan 1 kohta; Schengenin tietojärjestelmän käytöstä rajatarkastuksissa annettu asetus, 44 artiklan 1 kohta; Schengenin tietojärjestelmän käytöstä palauttamisissa annettu asetus, 19 artikla (jossa viitataan Schengenin tietojärjestelmän käytöstä rajatarkastuksissa annettuun asetukseen); EES-asetus, 39 artiklan 1 kohdan c alakohta; ETIAS-asetus, 7 artiklan 2 kohdan a alakohta ja 8 artiklan 2 kohdan a alakohta; ja ECRIS-TCN-asetus, 13 artiklan 1 kohdan d alakohta.

b alakohdassa vahvistetaan käyttötarkoitussidonnaisuuden periaate. Henkilötietoja on käsiteltävä laillisia tarkoituksia varten, eikä niitä saa käsitellä tavalla, joka on ristiriidassa mainittujen tarkoitusten kanssa. Tätä seuraa yleissopimuksen 5 artiklan 4 kohdan c alakohdassa tietojen minimoinnin periaate, jonka mukaan tietojenkäsittelyssä käsiteltävien henkilötietojen ”on oltava riittäviä ja olennaisia eikä niitä saa olla liikaa käsittelyn tarkoituksiin nähden”. Yleissopimuksessa edellytetään myös, että tiedot pidetään täsmällisinä (5 artiklan 4 kohdan d alakohta).

Esimerkki: Euroopan ihmisoikeustuomioistuin totesi, että kansallisten viranomaisten pääsy keskitettyihin järjestelmiin tallennettuihin henkilötietoihin loukkaa oikeutta henkilötietojen suojaan (perusoikeuskirjan 8 artikla). Erityisesti asiassa *Leander v. Ruotsi*⁽⁷²⁾ ihmisoikeustuomioistuin havaitsi tällaisen loukkauksen salaisen poliisierekisterin osalta. Asiassa *S. ja Marper v. Yhdistynyt kuningaskunta*⁽⁷³⁾ ihmisoikeustuomioistuin totesi, että sormenjälkien säilyttäminen viranomaisten rekistereissä voidaan katsoa loukkaavaan yksityiselämän kunnioittamista koskevaa oikeutta. Asiassa *Weber ja Saravia v. Saksa*⁽⁷⁴⁾ ihmisoikeustuomioistuin katsoi lisäksi, että tietojen siirtäminen muille viranomaisille ja niiden myöhempi käyttö kyseisissä viranomaisissa laajentaa niiden henkilöiden ryhmää, joilla on tietoa siepatuista henkilötiedoista, mikä voi johtaa tutkimusten käynnistämiseen kyseessä olevista henkilöistä. Tuomioistuimen mielestä tämä vaara merkitsee, että yksityiselämää koskevaan oikeuteen puututaan tavalla, joka ei liity henkilötietojen alkuperäiseen keräämiseen ja tallentamiseen.

Käyttötarkoitussidonnaisuudesta, tietojen minimoinnista ja täsmällisyydestä on lisätietoa *Euroopan tietosuojaoikeutta koskevan käsikirjan* 3 luvussa ja 8.3.2 osassa.

⁽⁷²⁾ EIT, *Leander v. Ruotsi*, nro 9248/81, 26.3.1987.

⁽⁷³⁾ EIT, *S. ja Marper v. Yhdistynyt kuningaskunta* [suuri jaosto], nrot 30562/04 ja 30566/04, 4.12.2008, 73 kohta.

⁽⁷⁴⁾ EIT, *Weber ja Saravia v. Saksa*, nro 54934/00, 29.6.2006.

2.5 Oikeus saada tietoa

EU:n oikeudessa EU:n tietosuojalainsäädännön säännöksillä taataan oikeus saada tietoa ja läpinäkyvyyden periaate⁽⁷⁵⁾. Yleisen tietosuojasetuksen 13 ja 14 artiklan ja lainvalvontatarkoituksessa käsiteltävien henkilötietojen suojasta annetun direktiivin 14 artiklan nojalla ihmisille on ilmoitettava rekisterinpitäjän identiteetti ja yhteystiedot, henkilötietojen käsittelyn tarkoitukset ja säilytysajat, oikeus pyytää pääsy tallennettuihin henkilötietoihin sekä oikeus pyytää tietojen oikaisemista tai poistamista sekä oikeus tehdä valitus valvontaviranomaiselle. EU:n toimielinten tietosuojasetuksen 79 artiklasta johtuu vastaavia vaatimuksia. Lainvalvontatarkoituksessa käsiteltävien henkilötietojen suojasta annetun direktiivin 13 artiklan 3 kohdassa ja EU:n toimielinten tietosuojasetuksen 79 artiklan 3 kohdassa esitetään kuitenkin joitakin mahdollisia poikkeuksia tähän velvoitteeseen, jotta vältetään käynnissä olevien tutkimusten estäminen tai haittaaminen tai suojellaan yleistä turvallisuutta ja kansallista turvallisuutta. Sen lisäksi, että tietojen antaminen on EU:n tietosuojalainsäädännön mukainen avoimuusvaatimus, sillä edistetään myös EU:n perusoikeuskirjan 1 artiklalla suojattua ihmisarvon kunnioittamista.

Oikeus saada tietoa sisältyy Eurodac-järjestelmän, viisumitietojärjestelmän, Schengenin tietojärjestelmän, rajanylitystietojärjestelmän ja ETIAS-järjestelmän säädöksiin ja yhteentoimivuusasetuksiin⁽⁷⁶⁾. Schengenin tietojärjestelmässä sitä sovelletaan kokonaisuudessaan maahantulon ja maassa oleskelun epäämistä ja palauttamispäätöksiä koskevissa kuulutuksissa. Oikeutta saada tietoa voidaan rajoittaa poliisiyhteistyössä ja rikosasioissa tehtävässä oikeudellisessa yhteistyössä, jos se sallitaan kansallisessa lainsäädännössä, erityisesti valtion turvallisuuden, puolustuksen ja yleisen turvallisuuden takaamiseksi, tai jos on kyse rikosten ehkäisemisestä, paljastamisesta, tutkinnasta ja rikoksiin liittyvistä syytetoimista (Schengenin tietojärjestelmän käytöstä rajatarkastuksissa annetun asetuksen 52 artiklan 2 kohta). ECRIS-TCN-järjestelmässä

⁽⁷⁵⁾ Yleinen tietosuojasetus, 5 artiklan 2 kohta; lainvalvontatarkoituksessa käsiteltävien henkilötietojen suojasta annettu direktiivi, johdanto-osan 26 kappale; ja EU:n toimielinten tietosuojasetus, 4 artiklan 1 kohta.

⁽⁷⁶⁾ Eurodac-asetus, 29 artikla; VIS-asetus, 37 artikla; Schengenin tietojärjestelmän käytöstä rajatarkastuksissa annettu asetetus, 52 artikla, ja Schengenin tietojärjestelmän käytöstä palauttamisissa annettu asetetus, 19 artikla (jossa viitataan Schengenin tietojärjestelmän käytöstä rajatarkastuksissa annettuun); EES-asetus, 50 artikla; ETIAS-asetus, 64 artikla; ja yhteentoimivuusasetukset, 47 artikla.

ihmisillä on oikeus saada kirjalliset tiedot omasta rikosrekisteristään sen jäsenvaltion lainsäädännön mukaisesti, jossa he pyytävät näitä tietoja (ECRIS-TCN-asetuksen johdanto-osan 21 kappale).

Vaikka ihmisille on tavallisesti ilmoitettava, kun heidän tietojaan kerätään, nämä tiedonannot eivät välttämättä koske kaikkia tarkoituksia, joita varten tietoja voidaan käyttää. Taulukossa 4 esitetään laaja-alaisen EU:n tietojärjestelmien perustamista koskevissa eri välineissä taatun tietojen saamista koskevan oikeuden pääkohdat.

Taulukko 4: Oikeus saada tietoa, kun henkilötietoja kerätään EU:n tietojärjestelmiin

	Eurodac	VIS	SIS	SIS – rajat SIS – palaut- taminen	EES	ETIAS	ECRIS-TCN	Yhteentoi- mivuus
Välineessä on säännös oikeudesta saada tietoa	Kyllä	Kyllä	Ei	Kyllä, rajoituksin	Kyllä	Kyllä	Ei	Kyllä
Tietoa on annettava ymmärrettävästi	Kyllä	Ei	Ei sovelleta	Ei	Kyllä	Ei	Ei sovelleta	Kyllä
Tiedossa on ilmoitettava, että henkilötietoja voidaan käyttää seuraaviin:	Kyllä	Kyllä	Ei sovelleta	Ei sovelleta	Ei sovelleta	Ei sovelleta	Ei sovelleta	Kyllä
	Osittain: kiinni- ottaminen	Kyllä	Ei sovelleta	Kyllä, rajoituksin	Kyllä	Ei sovelleta	Ei sovelleta	Kyllä
	Kyllä	Kyllä	Ei sovelleta	Kyllä, rajoituksin	Kyllä	Ei	Ei sovelleta	Kyllä
Rekisteröidylle on ilmoitettava mahdollisesta henkilötietojen jakamisesta kolmansien maiden kanssa	Ei	Kyllä	Ei sovelleta	Ei sovelleta	Kyllä	Ei sovelleta	Ei sovelleta	Ei sovelleta

Huom. n/a = ei sovelleta.

Lähde: FRA, voimassa olevien säädösten perusteella, 2020

Euroopan neuvoston oikeudessa uudistetun yleissopimuksen 108 8 artiklan mukaan sopimuspuolten on taattava, että rekisterinpitäjät ilmoittavat rekisteröidyille henkilöllisyytensä ja tavanomaisen sijaintipaikkansa, käsittelyn oikeusperustan ja tarkoituksen, käsiteltävät henkilötietoryhmät, henkilötietojen (mahdolliset) vastaanottajat ja sen, miten rekisteröidyt voivat käyttää oikeuttaan saada omat tiedot ja oikaista ne sekä oikeutta oikeussuojakeinoihin. Lisäksi on ilmoitettava kaikki muut tiedot, joiden katsotaan olevan tarpeen oikeudenmukaisen ja avoimen henkilötietojen käsittelyn varmistamiseksi.

Tiedonsaanti-oikeudesta on lisätietoa *Euroopan tietosuojaoikeutta koskevan käsikirjan* 6.1 ja 8.3.2 osassa.

2.6 Tietojensaanti

Unionin oikeudessa laaja-alaisen EU:n tietojärjestelmien perustamissääädöksissä määritetään selkeästi, mitkä viranomaiset voivat tehdä hakuja tietojärjestelmissä, myös yhteentoimivuuden avulla. EU:n jäsenvaltioiden on ilmoitettava Euroopan komissiolle niiden viranomaisten nimet, joilla on oikeus käyttää tietojärjestelmää. Nämä tiedot annetaan julkisesti saataville *Euroopan unionin virallisessa lehdessä*⁽⁷⁷⁾, ja myös tietotekniikkavirasto julkaisee ne. Taulukossa 5 esitetään yhteenveto niistä viranomaisista, jotka voivat tehdä hakuja yksittäisissä EU:n tietojärjestelmissä. Laittoman käytön riski kasvaa käyttäjien määrän lisääntymisen myötä.

Kansalliset lainvalvontaviranomaiset ja Europol voivat käyttää kaikkia EU:n tietojärjestelmiä ECRIS-TCN-järjestelmää lukuun ottamatta terrorismin ja muun vakavan rikollisuuden torjunnassa. Tämä sisältyy poliisiyhteistyötä ja rajatarkastuksia koskevien SIS-asetusten päätarkoitukseen⁽⁷⁸⁾ sekä Eurodac-järjestelmän, viisumitietojärjestelmän, rajanylitystietojärjestelmän ja ETIAS-järjestelmän lisätarkoituksiin⁽⁷⁹⁾.

⁽⁷⁷⁾ Schengenin tietojärjestelmä, ks. EUVL C 222, 2019, s. 1; Eurodac-järjestelmä, ks. tietotekniikkavirasto, *List of designated authorities which have access to data recorded in the Central System of Eurodac pursuant to Article 27(2) of the Regulation (EU) No. 603/2013, for the purpose laid down in Article 1(1) of the same Regulation*, 2019; viisumitietojärjestelmä, ks. EUVL C 187, 2016, s. 4.

⁽⁷⁸⁾ SIS-asetus, 1 artikla; Schengenin tietojärjestelmän käytöstä rajatarkastuksissa annettu asetus, 1 artikla.

⁽⁷⁹⁾ Eurodac-asetus, 1 artiklan 2 kohta; neuvoston päätös 2008/633/YOS, 1 artikla; EES-asetus, 6 artiklan 2 kohta; ja ETIAS-asetus, 1 artiklan 2 kohta.

Taulukko 5: Viranomaiset, jotka voivat tehdä hakuja tietojärjestelmissä, jaoteltuna tarkoituksen mukaan

Tietojärjestelmä	Viisumin myöntäminen	Rajatarkastukset	Vakavan rikollisuuden ja terrorismin torjunta	Laittoman muuttoliikkeen ehkäiseminen	Palauttamis- ja nettely	Dublin-menettely
Eurodac	Ei sovelleta	Ei sovelleta	Poliisi ja Europol	Poliisi	Maahanmuuttoviranomaiset	Turvapaikkaviranomaiset
VIS	Viisumi- ja rajaviranomaiset	Rajaviranomaiset	Poliisi ja Europol	Poliisi	Maahanmuuttoviranomaiset	Turvapaikkaviranomaiset
SIS – rajat SIS – palauttaminen	Viisumi- ja rajaviranomaiset	Rajaviranomaiset	Poliisi ja Europol	Poliisi	Maahanmuuttoviranomaiset	Ei sovelleta
EES	Viisumi- ja rajaviranomaiset	Rajaviranomaiset	Poliisi ja Europol	Poliisi	Maahanmuuttoviranomaiset	Ei sovelleta
ETIAS	Ei sovelleta	Rajaviranomaiset	Poliisi ja Europol	Maahanmuuttoviranomaiset	Ei sovelleta	Ei sovelleta
ECRIS-TCN	Ei sovelleta	Ei sovelleta	Poliisi, Europol, oikeusviranomaiset, Eurojust ja Euroopan syyttäjänvirasto	Ei sovelleta	Ei sovelleta	Ei sovelleta
Yhteentoimivuus	Viisumi- ja rajaviranomaiset	Rajaviranomaiset	Poliisi ja Europol	Poliisi	Maahanmuuttoviranomaiset	Turvapaikkaviranomaiset

Huom. n/a = ei sovelleta.

Lähde: FRA, voimassa olevien säädösten perusteella, 2020

EU:n tietosuojalainsäädännössä kielletään henkilötietojen lainvastainen käsittely yleisen tietosuojasetuksen 5 artiklan 1 kohdan f alakohdassa ja lainvalvontatarkoituksessa käsiteltyjen henkilötietojen suojasta annetun direktiivin 4 artiklan 1 kohdan f alakohdassa. Molemmista todetaan, että henkilötietoja on ”käsiteltävä tavalla, jolla varmistetaan henkilötietojen asianmukainen turvallisuus, mukaan lukien suojaaminen luvattomalta ja lainvastaiselta käsitteilyltä”. Yleisen tietosuojasetuksen 28 ja 32 artiklan mukaan henkilötietojen käsittelijän ja rekisterinpitäjän on toteutettava tarvittavat toimenpiteet, jotta henkilötietoja ei luovuteta luvattomille kolmansille osapuolille tai luvattomat kolmannet osapuolet eivät voi käyttää niitä.

Esimerkki: Asiassa *Digital Rights Ireland*⁽⁸⁰⁾ unionin tuomioistuin selvensi, että henkilötietojen keräämistä ja säilyttämistä koskevassa unionin lainsäädännössä on säädettävä riittävästä takeista, joiden avulla voidaan tehokkaasti suojata henkilötiedot väärinkäytön vaaroja vastaan sekä kaikenlaista näiden tietojen laittomaa saantia ja käyttöä vastaan. Myös tietojen laatu ja arkaluonteisuus on otettava huomioon. Näitä takeita tarvitaan entistä enemmän, kun henkilötietoja käsitellään automaattisesti ja kun näiden tietojen laittomaan saantiin ja käyttöön on huomattava riski. Tämä osalta unionin tuomioistuin korosti, että tarvitaan erityiset säännöt, joilla ”on tarkoitus erityisesti säännellä selvästi ja tiukasti kyseisten tietojen suojaa ja turvaa niiden täyden koskemattomuuden ja luottamuksellisuuden takaamiseksi”⁽⁸¹⁾.

Euroopan neuvoston oikeudessa uudistetussa yleissopimuksessa 108 vaaditaan, että rekisterinpitäjä, ja soveltuvin osin henkilötietojen käsittelijä, toteuttaa asianmukaiset turvallisuustoimenpiteet riskejä, kuten henkilötietojen lainvastaista käsittelyä tai poistamista, kadottamista tai luovuttamista, vastaan (7 artikla). Yleissopimuksen 15 artiklan mukaan valtioiden on varmistettava, että valvontaviranomaisia sitoo niiden tehtävien suorittamisessa velvollisuus pitää salassa luottamukselliset tiedot, joihin niillä on pääsy tai on ollut pääsy.

⁽⁸⁰⁾ EUT, yhdistetyt asiat C-293/12 ja C-594/12, *Digital Rights Ireland Ltd v. Minister for Communications, Marine and Natural Resources ym. ja Kärntner Landesregierung ym.* [suuri jaosto], 8.4.2014, 54 kohta (sekä lisäviittaukset).

⁽⁸¹⁾ *Ibid.*, 66 kohta.

Tallennettujen henkilötietojen käytöstä ja niiden suojelemisesta luvattomalta pääsylvä on lisätietoa *Euroopan tietosuojaoikeutta koskevan käsikirjan* 4 luvussa ja 8.3.2 osassa.

2.7 Tietojen siirrot kolmansiiin maihin

Unionin oikeudessa EU:n tietosuojakehyksessä ja eri EU:n tietojärjestelmien perustamista koskevissa yksittäisissä säädöksissä säännellään tiukasti henkilötietojen siirtämistä kolmansiiin maihin ja kansainvälisille järjestöille. **Yleisen tietosuojasetuksen ja lainvalvontatarkoituksessa käsiteltävien henkilötietojen suojasta annetun direktiivin V** luvussa veloitetaan rekisterinpitäjä ja henkilötietojen käsittelijä varmistamaan, että henkilötietojen käsittelyssä noudatetaan tietosuojasääntöjä sen jälkeen, kun henkilötiedot on siirretty kolmanteen maahan tai kansainväliselle järjestöille. Yleisen tietosuojasetuksen 44 artiklan mukaan rekisterinpitäjä ja henkilötietojen käsittelijä ovat vastuussa myös henkilötietojen siirtämisestä edelleen, esimerkiksi yhdestä kolmanteesta maasta toiseen.

Koska yksittäisiin EU:n tietojärjestelmiin tallennetaan erityyppisiä tietoja, tietojen jakamista kolmansien maiden ja kansainvälisten järjestöjen kanssa säännellään eri tavoin kussakin tietojärjestelmässä, kuten taulukossa 6 esitetään. **Eurodac-asetuksessa** kielletään tietojen jakaminen edelleen (35 artikla). **ETIAS-asetuksessa** (65 artikla) kielletään yksiselitteisesti järjestelmän sisältämien tietojen jakaminen kolmansille maille ja kansainvälisille järjestöille lukuun ottamatta Interpolia ja joitakin palauttamisen helpottamiseksi tiukasti rajatuissa tapauksissa tehtäviä siirtoja. Muissa EU:n tietokannoissa sallitaan henkilötietojen jakaminen kolmansien maiden kanssa, jotta kolmannen maan kansalainen voidaan tunnistaa palauttamista varten. Tähän on kuitenkin joitakin poikkeuksia⁽⁸²⁾. Jäsenvaltio voi poliisiyhteistyön helpottamiseksi jakaa kolmansien maiden kanssa tietyin ehdoin Schengenin tietojärjestelmän tietoja Europolin (48 artikla) ja Eurojustin (49 artikla) käyttämillä mekanismeilla **SIS-asetuksen** mukaisesti. **ECRIS-TCN-asetuksessa** ei sallita tietojen jakamista kolmansien maiden kanssa, mutta valtioiden pyynnöt ECRIS-TCN-järjestelmän aiempia tuomioita koskevista tiedoista on osoitettava Eurojustille, joka ottaa yhteyttä EU:n jäsenvaltioon, jolla on hallussaan tiedot tuomiosta (17 artikla).

⁽⁸²⁾ Ks. EES-asetus, 41 artiklan 2 kohta; Schengenin tietojärjestelmän käytöstä palauttamisissa annettu asetus, 15 artikla; ja VIS-asetus, 31 artikla.

Tavallisesti tietoja jaetaan, jotta alkuperämaalta saadaan apua kolmannen maan kansalaisen tunnistamisessa tulevaa poistamista varten. Tämä koskee myös turvapaikanhakijoita, joiden hakemus on hylätty.

Taulukko 6: Tarkoitukset, joita varten kolmansien maiden tai kansainvälisten järjestöjen kanssa voidaan jakaa tietoja EU:n tietojärjestelmissä

Tietojärjestelmä	Tarkoitukset, joita varten tietoja voidaan jakaa kolmansien osapuolten kanssa
VIS	Palauttamistarkoitukset
SIS	Ei jakamista lukuun ottamatta Europolia ja Eurojustia kuulutuksen antaneen jäsenvaltion suostumuksella tietyin ehdoin
SIS – rajat	Ei jakamista lukuun ottamatta Europolia kuulutuksen antaneen jäsenvaltion suostumuksella
SIS – palauttaminen	Palauttamistarkoitukset
EES	Palauttamistarkoitukset
ETIAS	Palauttamistarkoitukset Vertailuun Interpolin tietokantojen kanssa
ECRIS-TCN	Ei jakamista, paitsi jos tehdään hakemus Eurojustille, joka ottaa yhteyttä jäsenvaltioon, jolla on tiedot hallussaan
Yhteentoimivuus	Ei jakamista

Lähde: FRA, voimassa olevien säädösten perusteella, 2020

Euroopan neuvoston oikeudessa uudistetulla yleissopimuksella 108 säännelään henkilötietojen siirtoja rajojen yli. Sopimuspuolet eivät voi kieltää kyseisten tietojen siirtämistä toisen sopimuspuolen lainkäyttövaltaan kuuluvalla vastaanottajalle, ellei ole todellista ja vakavaa riskiä siitä, että näin kierretäisiin yleissopimuksen säännöksiä. Yleissopimuksen 14 artiklan 2 kohdassa määrätään, että rajan yli tapahtuvat tietojen siirrot vastaanottajalle, joka ei kuulu sopimuspuolen lainkäyttövaltaan, sallitaan vain, jos niissä on asianmukainen suojan taso. Asianmukainen suojan taso voidaan taata kyseisen valtion tai kansainvälisen järjestön lainsäädännöllä tai tietojen siirtämiseen ja niiden käsittelyyn edelleen osallistuvien henkilöiden antamalla ja toteuttamalla tapauskohtaisilla tai hyväksytyillä vakiotakeilla.

Kansainvälisistä tietojen siirroista on lisätietoa *Euroopan tietosuojaoikeutta koskevan käsikirjan* 7 luvussa.

2.8 Rekisteröityjen oikeudet

Unionin oikeudessa EU:n perusoikeuskirjan 8 artiklan 2 kohdassa todetaan osana oikeutta henkilötietojen suojaan, että "[j]okaisella on oikeus tutustua niihin tietoihin, joita hänestä on kerätty, ja saada ne oikaistuksi". Mahdollisuus käyttää oikeutta tietoihin tutustumiseen kuuluu perusoikeuskirjan 47 artiklan nojalla suojeltuun oikeuteen tehokkaisiin oikeussuojakeinoihin. Unionin tuomioistuin on todennut, että oikeussuojakeinojen piirteet on määritettävä niin, että ne ovat johdonmukaisia tehokasta oikeussuojaa koskevan periaatteen kanssa⁽⁸³⁾.

Oikeudet saada pääsy itsestä tallennettuihin tietoihin sekä oikaista ja poistaa tietoja sisältyy myös EU:n tietosuojalainsäädäntöön eli yleisen tietosuojaa-asetuksen 15–17 artiklaan, lainvalvontatarkoituksessa käsiteltävien henkilötietojen suojasta annetun direktiivin 14–17 artiklaan ja EU:n toimielinten tietosuojaa-asetuksen 80–83 artiklaan. Yleisen tietosuojaa-asetuksen 15 artiklassa ja lainvalvontatarkoituksessa käsiteltävien henkilötietojen suojasta annetun direktiivin 14–15 artiklassa taattua oikeutta saada pääsy tietoihin voidaan tietyistä syistä rajoittaa, jos toimenpide on välttämätön ja oikeasuhteinen. Tällainen syy voi esimerkiksi olla se, että on suojeltava kansallista turvallisuutta tai ehkäistävä rikoksia.

Lähtökohtaisesti asianosaisille henkilöille on ilmoitettava oikeuksista saada pääsy tietoihin, oikaista niitä ja poistaa ne silloin, kun tiedot sisällytetään tietojärjestelmiin (ks. 2.5 kohta).

⁽⁸³⁾ EUT, C-432/05, *Unibet (London) Ltd, Unibet (International) Ltd v. Justitiekanslern* [suuri jaosto], 13.3.2007, 37 kohta; C-93/12, *ET Agrokonstulting-04-Velko Stoyanov v. Izpalnitelen direktor na Darzhaven fond "Zemedelie" – Razplashtatelna agentsia*, 27.6.2013, 59 kohta; ja EUT, C-562/13, *Centre public d'action sociale d'Ottignies-Louvain-la-Neuve v. Moussa Abdida* [suuri jaosto], 18.12.2014, 45 kohta.

Esimerkki: Asiassa *Tele2 Sverige*⁽⁸⁴⁾ unionin tuomioistuin katsoi, että yksityiselämää ja henkilötietojen suojaa koskevaan oikeuteen vaikuttavien turvallisuustoimenpiteiden yhteydessä toimivaltaisten lainvalvontaviranomaisten on tiedotettava asianomaisille henkilöille sovellettavien kansallisten menettelyjen mukaisesti heti, kun tämä tiedoksianto ei vaaranna kyseisten viranomaisten suorittamia tutkimuksia. Unionin tuomioistuin on todennut, että tämä tiedottaminen on välttämätöntä, jotta asianomaiset henkilöt voivat käyttää muun muassa EU:n perusoikeuskirjan 47 artiklassa taattua oikeuttaan tehokkaiisiin oikeussuojakeinoihin.

Oikeus päästä tietoihin, oikaista niitä ja poistaa ne on mukana kaikissa EU:n tietojärjestelmissä (myös yhteentoimivuuden osatekijöissä)⁽⁸⁵⁾, mutta sitä rajoitetaan Schengenin tietojärjestelmän osalta. Schengenin tietojärjestelmän käytöstä palauttamisissa annetun asetuksen 19 artiklan, Schengenin tietojärjestelmän käytöstä rajatarkastuksissa annetun asetuksen 53 artiklan 3 kohdan ja SIS-asetuksen 67 artiklan 3 kohdan mukaan viranomaiset voivat evätä pääsyn Schengenin tietojärjestelmään, jos se on välttämätöntä kuulutukseen tai kolmansien osapuolten oikeuksien ja vapauksien suojeluun liittyvän lainmukaisen tehtävän suorittamiseksi. Yhteentoimivuuden yhteydessä asetusten (EU) 2019/817 ja (EU) 2019/818 49 artiklassa annetaan tietotekniikkavirastolle tehtäväksi pitää toiminnassa verkkoportaalia, jotta voidaan helpottaa henkilötietoihin pääsyä, niiden oikaisemista tai poistamista taikka niiden käsittelyn rajoittamista koskevan oikeuden käyttämistä. Verkkoportaalissa on käyttöliittymä, jonka kautta henkilöt voivat saada rinnakkaishenkilöllisyyksien manuaalisesta todentamisesta vastaavan jäsenvaltion viranomaisten yhteystiedot.

Kaikissa EU:n tietojärjestelmissä, myös yhteentoimivuuden yhteydessä, taataan oikeus hakea muutosta tuomioistuimesta tai toimivaltaiselta viranomaiselta⁽⁸⁶⁾. Lisäksi yleisen tietosuoja-asetuksen 78–79 artiklassa, lainvalvontatarkoituksessa

⁽⁸⁴⁾ EUT, yhdistetyt asiat C-203/15 ja C-698/15, *Tele2 Sverige AB v. Post- och telestyrelsen and Secretary of State for the Home Department v. Tom Watson ym.* [suuri jaosto], 21.12.2016, 121 kohta. Ks. myös soveltuvin osin, EUT, C-555/07, *Seda Küçükdeveci v. Swedex GmbH & Co. KG* [suuri jaosto], 19.1.2010, 52 kohta; ja EUT, C-362/14, *Maximilian Schrems v. Data Protection Commissioner* [suuri jaosto], 6.10.2015, 95 kohta.

⁽⁸⁵⁾ Ks. VIS-asetus, 38 artikla; Eurodac-asetus, 29 artiklan 4 kohta; EES-asetus, 52 artikla; ETIAS-asetus, 64 artikla; ECRIS-TCN-asetus, 25 artikla; ja yhteentoimivuusasetukset, 48 artikla.

⁽⁸⁶⁾ VIS-asetus, 40 artiklan 1 kohta; Eurodac-asetus, 29 artiklan 14 kohta; EES-asetus, 54 artiklan 1 kohta; ETIAS-asetus, 64 artikla; Schengenin tietojärjestelmän käytöstä palauttamisissa annettu asetus, 19 artikla; Schengenin tietojärjestelmän käytöstä rajatarkastuksissa annettu asetus, 54 artikla; SIS-asetus, 68 artikla; ECRIS-TCN-asetus, 27 artikla; ja yhteentoimivuusasetukset 48 artiklan 8 kohta.

käsittelyjen henkilötietojen suojasta annetun direktiivin 53–54 artiklassa ja EU:n toimielinten tietosuojajakeinon 64 artiklassa vahvistetaan, että oikeus tehokkaaseen oikeussuojakeinoon on taattava kaikissa rekisterinpitäjän tai henkilötietojen käsittelijän sekä valvontaviranomaisen päätöksissä. EU:n perusoikeuskirjassa mahdollisuutta hallinnollisen kantelun tekemiseen valvontaviranomaiselle ei katsota tehokkaaksi oikeussuojakeinoksi.

Euroopan neuvoston oikeudessa rekisteröityjen oikeuksia säännellään [uudistetun yleissopimuksen 108](#) 9 artiklan nojalla. Kaikilla ihmisillä on oikeus saada vahvistus itseensä liittyvien henkilötietojen käsittelystä, vastustaa milloin tahansa henkilötietojensa käsittelyä ja saada tiedot oikaistuiksi tai poistetuiksi, jos niitä on käsitelty yleissopimuksen vastaisesti. Oikeussuojakeinoista huolehditaan yleissopimuksen mukaisesti.

Esimerkki: Asia *Segerstedt-Wiberg ym. v. Ruotsi*⁽⁸⁷⁾ koski turvallisuuspalvelujen hallussa olevien henkilötietojen saamista. Euroopan ihmisoikeustuomioistuin katsoi, että kansalliseen turvallisuuteen liittyvät edut ja terrorismin torjunta ovat tärkeämpiä kuin valittajan etu saada itseään koskevat tiedot turvallisuuspoliisin tiedostoista. Asiassa *Yonchev v. Bulgaria*⁽⁸⁸⁾ ihmisoikeustuomioistuin totesi, että lainsäädännöllä on taattava tehokas ja helppokäyttöinen menettely, jotta hakijat voivat saada kaikki itseään koskevat tärkeät tiedot.

Rekisteröityjen oikeuksista on lisätietoa [Euroopan tietosuojaoikeutta koskevan käsikirjan](#) 6 luvussa.

⁽⁸⁷⁾ EIT, *Segerstedt-Wiberg ym. v. Ruotsi*, nro 62332/00, 6.6.2006, 91 kohta.

⁽⁸⁸⁾ EIT, *Yonchev v. Bulgaria*, nro 12504/09, 7.12.2017, 49–53 kohta.

Keskeiset kohdat

- EU:n jäsenvaltioiden viisumi-, raja-, turvapaikka- ja maahanmuuttoviranomaiset käyttävät teknologiaa tehdessään henkilöön vaikuttavia päätöksiä (ks. tämän luvun johdanto).
- Eurodac-järjestelmä auttaa jäsenvaltioita määrittämään, missä kansainvälistä suojelua hakevat saapuivat ensimmäisen kerran EU:hun ja missä heidän hakemuksensa pitäisi tutkia (ks. 2.1.1 kohta).
- Viisumitietojärjestelmässä on sormenjälkiä, valokuvia ja päätöksiä Schengen-viisumihakemuksista, ja se helpottaa Schengen-viisumien hakumenettelyä (ks. 2.1.2 kohta).
- Schengenin tietojärjestelmässä on kuulutuksia tietyistä etsintäkuulutettujen tai kadonneiden henkilöiden ryhmistä, kadonneista esineistä ja kolmansien maiden kansalaisista, joilta on evätty maahanpääsy tai joista on tehty palauttamispäätös. Schengenin tietojärjestelmä auttaa kansallisia lainvalvonta-, rajavalvonta-, tulli-, viisumi- ja oikeusviranomaisia (ks. 2.1.3 kohta).
- Kun rajanylitystietojärjestelmä on käytössä, siihen rekisteröidään kaikkien kolmansien maiden kansalaisten matkat Schengen-alueelle ja Schengen-alueelta ja seurataan matkojen kestoa. Se helpottaa Schengen-alueella oleskeluajan ylittäneiden kolmannen maan kansalaisten tunnistamista (ks. 2.1.4 kohta).
- Kun ETIAS-järjestelmä on käytössä, siinä seulotaan niiden kolmansien maiden kansalaisia, joilta ei vaadita viisumia, jotta voidaan selvittää, aiheuttavatko he turvallisuusuhan, ovatko laittomia maahantulijoita tai aiheuttavatko he kansanterveysriskin (ks. 2.1.5 kohta).
- Kun ECRIS-TCN-järjestelmä on käytössä, voidaan vaihtaa tietoa EU:ssa tuomittujen kolmansien maiden kansalaisten rikosrekistereistä (ks. 2.1.6 kohta).
- Näistä eri laaja-alaisista EU:n tietojärjestelmistä tehdään yhteentoimivia, jolloin viranomaiset voivat hakea henkilöä kaikista järjestelmistä, myös käyttämällä biometrisiä tietoja, niiden käyttöoikeuksien mukaisesti (ks. 2.2 kohta).
- Kansalliset tietosuojaviranomaiset ja Euroopan tietosuojavaltuutettu varmistavat, että tietojen käsittelyssä noudatetaan Euroopan tietosuojalainsäädäntöä (ks. 2.3 kohta).
- EU:n ja Euroopan neuvoston oikeudessa edellytetään, että henkilötietoja käytetään vain niihin tarkoituksiin, joita varten tietoja on kerätty (ks. 2.4 kohta).

- EU:n ja Euroopan neuvoston oikeuden mukaan ihmisillä on oikeus tietää henkilötietojensa käsittelystä, mutta tätä oikeutta voidaan rajoittaa joissakin tapauksissa (ks. [2.5 kohta](#)).
- EU:n oikeudessa määritellään selkeästi, mitä henkilötietoja kukin viranomainen voi saada ja mihin tarkoitukseen (ks. [2.6 kohta](#)).
- EU:n ja Euroopan neuvoston laissa rajoitetaan tiukasti henkilötietojen jakamista kolmansien maiden ja kansainvälisten järjestöjen kanssa (ks. [2.7 kohta](#)).
- EU:n ja Euroopan neuvoston oikeuden mukaan ihmisillä on oikeus tutustua itsensä tallennettuihin tietoihin ja pyytää, että paikkansapitämättömät tai laittomasti käsitellyt tiedot oikaistaan tai poistetaan (ks. [2.8 kohta](#)).

Muuta oikeuskäytäntöä ja kirjallisuutta:

Lisää oikeuskäytäntöä on saatavilla tämän käsikirjan [ohjeissa](#). Tässä luvussa käsiteltyihin asioihin liittyvää lisämateriaalia on kohdassa [Kirjallisuutta](#).

3

Asema ja aiheeseen liittyvät asiakirjat

EU	Käsiteltävät asiat	EN
<p>Turvapaikkamenettelydirektiivi (2013/32/EU), 9 artikla (oikeus jäädä)</p> <p>Vastaanottodirektiivi (2013/33/EU), 6 artikla, (asiakirjat)</p>	<p>Turvapaikanhakijat</p>	<p>EIT, <i>Saadi v. Yhdistynyt kuningaskunta</i> [suuri jaosto], nro 13229/03, 2008, ja <i>Suso Musa v. Malta</i>, nro 42337/12, 2013 (maahantulo katsotaan laittomaksi, kunnes se on virallisesti laillistettu)</p>
<p>Määrittelydirektiivi (2011/95/EU)</p>	<p>Tunnustetut pakolaiset ja henkilöt, joille on myönnetty toissijainen suojelu</p>	<p>EIS, 3 artikla (kidutuksen kielto)</p>
<p>Ihmiskaupan uhreja koskeva direktiivi (oleskeluluvat) (2004/81/EY)</p> <p>Työnantajiin kohdistettavia seuraamuksia koskeva direktiivi (2009/52/EY)</p>	<p>Ihmiskaupan uhrit ja erityistä hyväksikäyttöä osoittavat työolot</p>	<p>Yleissopimus ihmiskaupan vastaisesta toiminnasta, 2005, 14 artikla (oleskelulupa uhrin henkilökohtaisen tilanteen vuoksi)</p> <p>EIT, <i>Chowdury ym. v. Kreikka</i>, nro 21884/15, 2017 (bangladeshilaiset ihmiskaupan uhrit Kreikassa)</p> <p>EIT, <i>Rantsev v. Kypros ja Venäjä</i>, nro 25965/04, 2010 (venäläinen ihmiskaupan uhri Kyproksella)</p>

EU	Käsiteltävät asiat	EN
	<p>Henkilöt, joihin sovelletaan väliaikaisia Rule 39 -toimenpiteitä</p>	<p>EIT, <i>Mamatkulov ja Askarov v. Turkki</i> [suuri jaosto], nrot 46827/99 ja 46951/99, 2005, ja <i>Savriiddin Dzhurayev v. Venäjä</i>, nro 71386/10, 2013 (luovuttaminen, vaikka Euroopan ihmisoikeustuomioistuin ilmoitti Rule 39 -toimenpiteestä)</p>
<p>Palauttamisdirektiivi (2008/115/EY) EUT, C-357/09 PPU, <i>Kadzoev</i> [suuri jaosto], 2009</p>	<p>Laittomat maahan tulijat</p>	<p>EIT, <i>Ibrogimov v. Venäjä</i>, nro 32248/12, 2018 (syrjinnän uhri ja oleskeluluvan peruuttaminen)</p>
<p>Pitkään oleskelleita koskeva direktiivi (2003/109/EY) EUT, C-302/18, <i>X v. Belgische Staat</i>, 2019 ('varoja' koskevassa vaatimuksessa ei viitata varojen alkuperään)</p>	<p>Pitkään oleskelleet</p>	<p>Maahan asettautumista koskeva yleissopimus, 13.12.1955 EIT, <i>Kurić ym. v. Slovenia</i> [suuri jaosto], nro 26828/06, 2012 (oleskelulupien laiton menettäminen)</p>
<p>Ankaran sopimuksen vuoden 1970 lisäpöytäkirja, 41 artikla (standstill-lauseke) ETY-Turkki-assosiaationeuvoston päätös 1/80 (perheenjäsenten edut)</p>	<p>Turkin kansalaiset</p>	
<p>Vapaata liikkuvuutta koskeva direktiivi (2004/38/EY)</p>	<p>ETA-kansalaisten perheenjäsenet, jotka ovat kolmannen maan kansalaisia</p>	
<p>EUT, C-135/08, <i>Rottmann</i> [suuri jaosto], 2010, ja C-221/17, <i>Tjebbes</i> [suuri jaosto], 2019 (unionin kansalaisuuden menettäminen)</p>	<p>Kansalaisuudettomat henkilöt ja kansalaisuuden menettäminen</p>	<p>EIT, <i>Hoti v. Kroatia</i>, nro 63311/14, 2018 (pitkään oleskelleet kansalaisuudettomat henkilöt)</p>

Johdanto

Tässä luvussa käsitellään eri maahantulijaryhmien asemaa ja asiakirjoja.

Monille maahanmuuttajille aseman tai heidän asemaansa osoittavien asiakirjojen puuttuminen voi aiheuttaa erilaisia ongelmia, heiltä voidaan esimerkiksi evätä pääsy julkisiin tai yksityisiin palveluihin tai työmarkkinoille. Unionin oikeus sisältää yksityiskohtaisia ja pakollisia asemaa ja asiakirjoja koskevia säännöksiä, joiden noudattamatta jättäminen rikkoo unionin oikeutta. Euroopan ihmisoikeustuomioistuinta voidaan pyytää tutkimaan, estääkö aseman tai asiakirjojen puuttuminen kyseistä henkilöä käyttämästä Euroopan ihmisoikeussopimuksella taattua oikeutta, ja jos estää, onko tämä rajoitus oikeutettu vai ei.

Jos vastaanottava valtio ei ole antanut virallista lupaa, se voi pitää kolmannen maan kansalaisen oleskelua laittomana. Sekä unionin oikeudessa että Euroopan ihmisoikeussopimuksessa on mainittu olosuhteita, jolloin kolmannen maan kansalaisen oleskelua on pidettävä laillisena, vaikka kyseinen valtio ei ole antanut lupaa (ks. 3.2 ja 3.5 kohta). Tietyt unionin oikeuden, Euroopan ihmisoikeussopimuksen, EU:n perusoikeuskirjan ja Euroopan sosiaalisen peruskirjan mukaiset oikeudet myönnetään ainoastaan henkilöille, jotka oleskelevat laillisesti tietyssä valtiossa (ks. 9 luku).

Unionin oikeus saattaa sisältää nimenomaisen säännöksen, jonka mukaan tietty asema tunnustetaan tai myönnetään. Tämän vuoksi tietyn asiakirjan myöntäminen voi olla pakollista (ks. 3.1, 3.2 ja 3.8 kohta). Jos henkilö on unionin oikeuden tai kansallisen lainsäädännön mukaan oikeutettu tiettyyn asemaan tai tiettyihin asiakirjoihin, kyseisen aseman tai kyseisten asiakirjojen myöntämättä jättäminen rikkoo unionin oikeutta.

Euroopan ihmisoikeussopimuksessa ei vaadita nimenomaisesti, että valtion on myönnettävä maahantulijalle tietty asema tai annettava hänelle tiettyjä asiakirjoja. Tietyissä olosuhteissa oikeus nauttia perhe- ja yksityiselämän kunnioitusta (8 artikla) voi edellyttää, että valtiot tunnustavat maahantulijan aseman, myöntävät hänelle oleskeluluvan tai antavat hänelle asiakirjat. Ihmisoikeussopimuksen 8 artiklaa ei kuitenkaan voida tulkita siten, että se sellaisenaan takaa oikeuden tietyn tyyppiseen oleskelulupaan. Jos kansallisessa lainsäädännössä

säädetään erityyppisistä oleskeluluvista, Euroopan ihmisoikeustuomioistuinta pyydetään usein arvioimaan tietyn luvan myöntämisen oikeudellisia ja käytännön seurauksia⁽⁸⁹⁾.

3.1 Turvapaikanhakijat

Turvapaikanhakijat hakevat kansainvälistä suojelua sillä perusteella, etteivät he voi palata tai ettei heitä voi palauttaa kotimaahansa, koska heillä on perusteltua aihetta pelätä joutuvansa vainotuksi tai he ovat vaarassa joutua pahoinpidellyksi tai joutua kärsimään muuta vakavaa haittaa (ks. 4 luku).

Unionin oikeudessa turvapaikanhakija on määritelty ”henkilöksi, joka hakee kansainvälistä suojelua”. Turvapaikanhakijoiden tilannetta säännellään EU:n turvapaikkasäännöstöllä. Turvapaikkasäännösten kaikki asiaankuuluvat tekstit ja valtiot, joissa näitä sovelletaan, on lueteltu [liitteessä 1](#). Turvapaikkamenettelyyn pääsyä tarkastellaan [1 luvussa](#). Tässä kohdassa käsitellään niitä turvapaikanhakijoita, joiden hakemukset ovat vireillä ja jotka odottavat lopullista päätöstä. Unionin oikeuden mukaan turvapaikanhakijaa ei saa poistaa maasta ennen kuin turvapaikkahakemusta koskeva päätös on tehty. [Turvapaikkamennettelydirektiivin](#) (2013/32/EU) 9 artiklan 1 kohdan mukaan turvapaikanhakija oleskelee EU:n jäsenvaltion alueella laillisesti. Siinä säädetään, että turvapaikanhakijan ”on annettava jäädä jäsenvaltioon” menettelyä varten, kunnes vastaava viranomainen on tehnyt päätöksen. Tähän on kuitenkin joitakin poikkeuksia, etenkin myöhempien hakemusten osalta.

Turvapaikanhakijan unionin oikeuden mukainen oikeus asiakirjoihin vahvistetaan [vastaanottodirektiivissä](#) (2013/33/EU; ks. [liite 1](#) jäsenvaltioista, joita kyseinen direktiivi sitoo). Direktiivin 6 artiklassa säädetään, että jokaiselle turvapaikanhakijalle on kolmen päivän kuluessa annettava asiakirja, jossa todetaan hänen asemansa turvapaikanhakijana tai todistetaan, että hänellä on lupa jäädä alueelle siksi ajaksi, kun hänen hakemuksensa käsitellään. Direktiivin 6 artiklan 2 kohdan mukaan valtiot voivat olla tekemättä näin, jos hakija on otettu säilöön tai on rajalla.

⁽⁸⁹⁾ EIT, *Hoti v. Kroatia*, nro 63311/14, 26.4.2018, 121–122 kohta; EIT, *Liu v. Venäjä*, nro 42086/05, 6.12.2007, 50 kohta.

Euroopan ihmisoikeussopimuksessa ei ole vastaavaa määräystä, joka koskee turvapaikanhakijan asemaa suojaavaa hakemuksen käsittelyn aikana. Siksi on välttämätöntä tutkia, voiko turvapaikanhakija kansallisen lainsäädännön mukaan jäädä alueelle hänen hakemuksensa käsittelyn ajaksi vai ei.

Euroopan ihmisoikeussopimuksen 5 artiklan 1 kohdan f alakohdassa sallitaan turvapaikanhakijan säilöönotto, jotta estetään ”hänen laiton maahantulonsa”. Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen mukaan maahantulo on laiton, kunnes kansalliset viranomaiset ovat sen virallisesti hyväksyneet.

Esimerkki: Asiassa *Saadi v. Yhdistynyt kuningaskunta*⁽⁹⁰⁾ Euroopan ihmisoikeustuomioistuin katsoi, että maahantulo on laiton, kunnes kansalliset viranomaiset olivat sen virallisesti hyväksyneet. Kyseisessä asiassa tuomioistuin katsoi, ettei Euroopan ihmisoikeussopimuksen 5 artiklan 1 kohtaa ollut loukattu, kun turvapaikanhakija oli ollut säilöön otettuna seitsemän päivän ajan asianmukaisissa olosuhteissa sillä aikaa, kun hänen turvapaikkahakemustaan käsiteltiin.

Esimerkki: Asiassa *Suso Musa v. Malta*⁽⁹¹⁾ tuomioistuin kuitenkin katsoi, että jos valtio oli mennyt lakisääteisiä velvollisuuksiaan pidemmälle ja hyväksynyt lainsäädännön, jossa nimenomaisesti sallitaan muuttajien maahantulo ja oleskelu turvapaikkahakemuksen käsittelyn aikana joko unionin oikeudesta riippumatta tai sen mukaisesti, jokainen säilöönotto, jonka tarkoitus on estää laiton maahantulo, voidaan kyseenalaistaa 5 artiklan 1 kohdan nojalla.

Euroopan ihmisoikeussopimuksen neljännen pöytäkirjan 2 artiklassa viitataan jokaisen, joka on laillisesti jonkin valtion alueella, liikkumisvapauteen, kun taas ihmisoikeussopimuksen seitsemännen pöytäkirjan 1 artiklassa määrätään tiettyistä menettelytakeista valtion alueella laillisesti oleskelevien henkilöiden karkottamista vastaan. Henkilö voi kuitenkin menettää laillisen asemansa.

⁽⁹⁰⁾ EIT, *Saadi v. Yhdistynyt kuningaskunta* [suuri jaosto], nro 13229/03, 29.1.2008, 65 kohta.

⁽⁹¹⁾ EIT, *Suso Musa v. Malta*, nro 42337/12, 23.7.2013.

Esimerkki: Saksan hallitus oli vahvistanut YK:n ihmisoikeuskomiteassa⁽⁹²⁾, että turvapaikanhakijat oleskelivat laillisesti alueella heidän turvapaikkamenettelynsä aikana. Asiassa *Omwenyeke v. Saksa*⁽⁹³⁾ ihmisoikeustuomioistuimien kuitenkin hyväksyi hallituksen väitteen, jonka mukaan hakija rikkomalla valtion hakijan tilapäiselle oleskelulle asettamia ehtoja – eli velvollisuutta pysyä tietyn kaupungin alueella – oli menettänyt laillisen asemansa eikä näin ollen enää kuulunut Euroopan ihmisoikeussopimuksen neljännen pöytäkirjan 2 artiklan soveltamisalaan.

3.2 Tunnustetut pakolaiset ja henkilöt, joiden toissijaisen suojelun tarve on tunnustettu

Unionin oikeudessa oikeus turvapaikkaan taataan EU:n perusoikeuskirjassa (18 artikla), joka näin ollen ulottuu pidemmälle kuin pelkästään oikeuteen hakea turvapaikkaa. Henkilöillä, jotka täyttävät turvapaikan saamisen edellytykset, on oikeus saada asemansa tunnustetuksi. Määrittelydirektiivin (2011/95/EU) 13 artiklassa (pakolaisasema) ja 18 artiklassa (toissijaisen suojeluaseman myöntäminen henkilöille, jotka tarvitsevat kansainvälistä suojelua mutta jotka eivät täytä pakolaisaseman myöntämisen edellytyksiä) annetaan nimenomainen oikeus saada pakolaisasema tai toissijaista suojelua. Henkilöt, joille myönnetään kansainvälistä suojelua, voivat menettää asemansa, jos heidän alkuperämaansa tilanne paranee aidosti (ks. 4.1.8 kohta).

Saman direktiivin 24 artiklassa säädetään oikeudesta asiakirjoihin. Henkilöllä, jonka tarve kansainväliseen suojeluun on tunnustettu, on oikeus oleskelulupa; pakolaisen oleskelulupa on voimassa kolme vuotta ja toissijaista suojelua saaneen henkilön vuoden. Direktiivin 25 artiklan mukaan pakolaisilla ja tietyissä tapauksissa toissijaista suojelua saavilla on oikeus matkustusasiakirjoihin.

Euroopan ihmisoikeussopimuksessa ei ole myönnetty sellaista oikeutta turvapaikkaan, joka vastaisi EU:n perusoikeuskirjan 18 artiklassa vahvistettua oikeutta. Euroopan ihmisoikeustuomioistuimien ei myöskään voi tutkia, loukkaako

⁽⁹²⁾ CCPR/C/DEU/2002/5, 4.12.2002.

⁽⁹³⁾ EIT, *Omwenyeke v. Germany* (päätös), nro 44294/04, 20.11.2007.

vuoden 1951 Geneven sopimuksen⁽⁹⁴⁾ mukaisen pakolaisen aseman epääminen tai peruuttaminen tai määrittelydirektiivin⁽⁹⁵⁾ mukaisen toissijaisen suojelun epääminen Euroopan ihmisoikeussopimusta. Euroopan ihmisoikeustuomioistuin voi kuitenkin tutkia, tarkoittaako ulkomaalaisen maastapoistaminen sitä, että hän on todellisessa vaarassa joutua alttiiksi kohtelulle, joka on Euroopan ihmisoikeussopimuksen 3 artiklan tai tiettyjen muiden määräysten vastainen (katso 4 luku)⁽⁹⁶⁾.

3.3 Ihmiskaupan uhrit ja erityistä hyväksikäyttöä osoittavat työolot

Unionin oikeuden mukaan työnantajiin kohdistettavia seuraamuksia koskevassa direktiivissä (2009/52/EY) kriminalisoidaan laittomien maahanmuuttajien laittoman työnteon tietyt muodot. Väliaikainen oleskelulupa voidaan myöntää lapselle tai työntekijälle, jonka työolot osoittavat erityistä hyväksikäyttöä, jotta he voivat tehdä kantelun työnantajiaan vastaan (13 artikla).

Neuvoston direktiivissä 2004/81/EY, joka koskee oleskelulupaa, joka myönnetään kolmansien maiden kansalaisille, jotka ovat ihmiskaupan uhreja ja jotka ovat joutuneet laittomassa maahantulossa avustamisen kohteiksi, myönnetään harkinta-aika, jonka aikana uhria ei voida poistaa maasta (6 artikla). Direktiivissä vaaditaan myös, että EU:n jäsenvaltiot myöntävät oleskeluluvan ihmiskaupan uhreille, jotka tekevät yhteistyötä viranomaisten kanssa (8 artikla). Luvan on oltava voimassa vähintään kuusi kuukautta ja se voidaan uusia. Ihmiskauppadirektiivissä (2011/36/EU) ei käsitellä suoraan uhrien oleskelulupaa, mutta siinä säädetään velvollisuudesta tarjota apua ja tukea ennen rikosoikeudenkäyntiä, sen kuluessa ja sen jälkeen (11 artikla). Jos ihmiskauppiaita vastaan ei nosteta syytettä tai jos uhri ei tee yhteistyötä rikoksen tutkinnan aikana, EU:n jäsenvaltiolla ei ole selvää velvollisuutta myöntää oleskelulupaa.

⁽⁹⁴⁾ EIT, *Ahmed v. Itävalta*, nro 25964/94, 17.12.1996, 38 kohta.

⁽⁹⁵⁾ EIT, *Sufi ja Elmi v. Yhdistynyt kuningaskunta*, nrot 8319/07 ja 11449/07, 28.6.2011, 226 kohta (liittyy määrittelydirektiivin 15 artiklaan).

⁽⁹⁶⁾ EIT, *N.A. v. Yhdistynyt kuningaskunta*, nro 25904/07, 17.7.2008, 106–107 kohta.

Euroopan ihmisoikeussopimuksen 4 artiklan mukainen orjuuden ja pakkotyön kielto voi tietyissä olosuhteissa edellyttää, että valtiot tutkivat epäiltyjä ihmiskauppatapauksia ja toteuttavat toimenpiteitä uhrien tai mahdollisten uhrien suojelemiseksi.

Esimerkki: Asia *Chowdury ym. v. Kreikka*⁽⁹⁷⁾ koski 42:ta paperitonta Bangladeshin kansalaista, jotka olivat työskennelleet maatalousalan kausityöntekijöinä Kreikassa. Kantelun tekijät valittivat, että he olivat ihmiskaupan kohteita ja että Kreikka ei ollut täyttänyt ihmisoikeussopimuksen 4 artiklan mukaista positiivista velvoitettaan. Vaikka Kreikka oli periaatteessa ottanut käyttöön lainsäädäntökehyksen ihmiskaupan torjumiseksi, operatiiviset toimenpiteet olivat tapauskohtaisia huolimatta siitä, että kansalliset viranomaiset olivat tietoisia siirtotyöläisten tilanteesta ja väärinkäytöksistä, joille he altistuivat. Euroopan ihmisoikeustuomioistuin totesi lisäksi, että viranomaiset eivät olleet täyttäneet menettelyvelvoitettaan taata tehokas tutkinta ja oikeudenkäynti ihmiskauppaa ja pakkotyövoimaa koskevien tilanteiden osalta, koska vastaajien vapauttaminen ihmiskauppsytytteistä tulkittiin hyvin suppeasti, minkä vuoksi rangaistuksia oli lievennetty ja uhrien korvaukset olivat erittäin pieniä.

Esimerkki: Asia *Rantsev v. Kypros ja Venäjä*⁽⁹⁸⁾ koski venäläistä ihmiskaupan uhria Kyproksella. Tuomioistuin katsoi, ettei Kypros ollut täyttänyt Euroopan ihmisoikeussopimuksen 4 artiklan mukaisia positiivisia velvoitteita kahdesta syystä. Kypros ei ollut ensinnäkään ottanut käyttöön asianmukaista lainsäädännöllistä ja hallinnollista kehystä ihmiskaupan torjumiseksi. Toiseksi poliisi ei ollut toteuttanut soveltuvia operatiivisia toimenpiteitä ihmiskaupan uhrin suojelemiseksi. Se totesi lisäksi, että Venäjän viranomaiset eivät olleet tutkineet tehokkaasti ihmiskauppiaiden uhrin rekrytointia, joka oli tapahtunut Venäjän alueella. Tällä laiminlyönnillä oli vakavat seuraukset, kun otetaan huomioon uhrin Venäjältä lähtöön liittyvät olosuhteet ja hänen kuolemansa Kyproksella myöhemmin.

Euroopan neuvoston oikeuden mukaan valtioissa, jotka ovat ihmiskaupan vastaisesta toiminnasta tehdyn Euroopan neuvoston yleissopimuksen (CETS nro 197) osapuolia, viranomaisten on annettava epäilyille uhreille toipumis- ja harkinta-aikaa, jonka aikana heitä ei voida poistaa maasta (14 artikla).

⁽⁹⁷⁾ EIT, *Chowdury ym. v. Kreikka*, nro 21884/15, 30.3.2017.

⁽⁹⁸⁾ EIT, *Rantsev v. Kypros ja Venäjä*, nro 25965/04, 7.1.2010, 284 kohta.

Jos toimivaltaisilla viranomaisilla on ”perusteltua syytä epäillä henkilön joutuneen ihmiskaupan uhriksi”, kyseistä henkilöä ei voida poistaa maasta, ennen kuin on määritelty, onko kyseinen henkilö ihmiskauppaa koskevan rikoksen uhri vai ei (10 artiklan 2 kohta). Toimivaltainen viranomainen voi myöntää uhrille uusittavan oleskeluluvan, jos se katsoo, että uhrin oleskelu maassa on välttämätöntä hänen henkilökohtaisen tilanteensa vuoksi tai rikoksen tutkinnan takia (14 artiklan 1 kohta). Määräysten tarkoituksena on varmistaa, ettei ihmiskaupan uhri ole vaarassa joutua palautetuksi kotimaahansa ilman, että hän on saanut asianmukaista apua (ks. myös riskiryhmiä koskeva 10 luku ja ratifiointia koskeva luettelo liitteessä 2).

3.4 Henkilöt, joihin sovelletaan väliaikaisia Rule 39 -toimenpiteitä

Kun Euroopan ihmisoikeustuomioistuin vastaanottaa valituksen, se voi päättää osapuolen tai kenen tahansa asianomaisen henkilön pyynnöstä taikka omasta aloitteestaan, että valtion on toteutettava tiettyjä väliaikaisia toimenpiteitä sillä aikaa, kun tuomioistuin tutkii asiaa⁽⁹⁹⁾. Maahanmuuttotilanteissa tuomioistuimen työjärjestyksen⁽¹⁰⁰⁾ väliaikaisiin Rule 39 -toimenpiteisiin sisältyy yleensä pyyntö, ettei valtio palauta henkilöitä maihin, joissa heidät voidaan väitetyksi tappaa tai he voivat joutua kidutuksen tai kaltoinkohtelun kohteeksi⁽¹⁰¹⁾. [Kääntäjän huomautus: Jollei toisin mainita, tässä käännöksessä käytetään ilmaisua ”kaltoinkohtelu” (englanniksi ”ill-treatment”) yleisterminä ilmaisulle ”epäinhimillinen tai halventava kohtelu tai rangaistus”, joka kidutuksen tavoin kielletään Euroopan ihmisoikeussopimuksen 3 artiklassa.] Monissa tapauksissa tämä koskee turvapaikanhakijoita, joiden hakemus on hylätty lopullisesti ja jotka ovat käyttäneet kaikki kansallisen lainsäädännön mukaiset valituskeinot, joilla on lykkäävä vaikutus. Riippumatta siitä, mikä henkilön asema kyseisessä valtiossa on, kun Euroopan ihmisoikeustuomioistuin on soveltanut väliaikaista Rule 39 -toimenpidettä sen estämiseksi, että henkilö poistetaan maasta sillä aikaa, kun tuomioistuin tutkii asiaa, maastapoistamisen suorittava valtio on velvollinen noudattamaan kaikkia ilmoitettuja Rule 39 -toimenpiteitä⁽¹⁰²⁾.

⁽⁹⁹⁾ EIT, *Rules of Court*, sellaisina kuin ne olivat voimassa 3.6.2019, Rule 39.

⁽¹⁰⁰⁾ Tarkemmat ohjeet Rule 39:n mukaisen pyynnön esittämisestä, ks. EIT, ”Interim Measures”.

⁽¹⁰¹⁾ EIT, *F.G. v. Ruotsi* [suuri jaosto], nro 43611/11, 23.3.2016.

⁽¹⁰²⁾ EIT, *Azimov v. Venäjä*, nro 67474/11, 18.4.2013.

Esimerkki: Asiassa *Mamatkulov ja Askarov v. Turkki*⁽¹⁰³⁾ vastaajavaltio luovutti valittajat Uzbekistaniin, vaikka Euroopan ihmisoikeustuomioistuin oli ilmoittanut väliaikaisesta Rule 39 -toimenpiteestä. Tapauksen tosiseikoista kävi selvästi ilmi, että luovutuksen seurauksena tuomioistuin ei pystynyt asianmukaisesti tutkimaan valittajien tekemiä valituksia vastaavissa tapauksissa syntyneen vakiintuneen käytännön mukaisesti. Näin ollen tuomioistuin ei pystynyt suojelemaan valittajia mahdollisilta Euroopan ihmisoikeussopimuksen loukkauksilta. Euroopan ihmisoikeussopimuksen 34 artiklan mukaan valtiot ovat sitoutuneet pidättäytymään toimista tai laiminlyönneistä, jotka saattavat estää valittajaa käyttämästä tehokkaasti valitusoikeuttaan. Väliaikaisten toimenpiteiden noudattamatta jättämisen katsottiin estävän tuomioistuinta tutkimasta tehokkaasti valittajan valitusta ja estävän valittajan oikeuksien tehokasta käyttöä ja siten loukkaavan ihmisoikeussopimuksen 34 artiklaa.

Esimerkki: Asiassa *Savridin Dzhurayev v. Venäjä*⁽¹⁰⁴⁾ valittaja siirrettiin väkisin Tadžikistaniin venäläisten virkamiesten toteuttamassa erityisoperaatiossa, vaikka Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen määräämät väliaikaiset toimenpiteet olivat yhä voimassa. Koska vastaajavaltio ei noudattanut väliaikaista toimenpidettä, valittaja oli vaarassa joutua kaltoinkohtelun kohteeksi Tadžikistanissa eikä tuomioistuin pystynyt varmistamaan valittajan Euroopan ihmisoikeussopimuksen 3 artiklan mukaisten oikeuksien tosiasiallista ja tehokasta käyttöä. Sopimuksen 34 artiklaa ja 3 artiklaa oli näin ollen loukattu. Tuomioistuin määräsi vastaajavaltiota toteuttamaan konkreettisia korjaavia toimenpiteitä vastaajan suojelemiseksi hänen terveyttään ja henkeään uhkaavilta vaaroilta. Kun otetaan huomioon toistuvat tämäntyyppiset teot, tuomioistuin määräsi lisäksi, että vastaajavaltion on viipymättä ratkaistava tämä toistuva ongelma toteuttamalla tiettyjä yleisiä toimenpiteitä sen varmistamiseksi, että mahdolliset uhrit saavat tehokasta suojaa tuomioistuimen määräämien väliaikaisten toimenpiteiden mukaisesti.

⁽¹⁰³⁾ EIT, *Mamatkulov ja Askarov v. Turkki* [suuri jaosto], nrot 46827/99 ja 46951/99, 4.2.2005.

⁽¹⁰⁴⁾ EIT, *Savridin Dzhurayev v. Venäjä*, nro 71386/10, 25.4.2013.

3.5 Laittomat maahantulijat

Sellaisten henkilöiden oleskelua, jotka ovat tulleet maahan tai jääneet sinne ilman lupaa tai ilman laillista perustetta, pidetään luvattomana tai laittomana. Luvaton tai laitton oleskelu voi syntyä monin eri tavoin, muun muassa siten, että henkilö tulee maahan laittomasti tai henkilö lähtee pakollisesta osoitteesta tai henkilöllä ei ole oikeutta uusia laillista oleskelulupaa muuttuneen henkilökohtaisen tilanteen vuoksi. Laillisen aseman puuttuminen vaikuttaa usein mahdollisuuteen käyttää muita menettelyllisiä tai aineellisia oikeuksia (ks. oikeutta sosiaaliturvaan ja sosiaaliapuun koskeva [9.5 kohta](#)).

EU:n oikeudessa palauttamisdirektiivin (2008/115/EY; [liitteessä 1](#) on lueteltu EU:n jäsenvaltiot, joita direktiivi sitoo) mukaan laittomasti oleskelevia kolmannen maan kansalaisia ei voida enää jättää epätietoisiksi. Direktiivin sitomien EU:n jäsenvaltioiden on joko laillistettava heidän oleskelunsa tai tehtävä palauttamispäätös. Kaikki henkilöt, joilta puuttuu laillinen oleskelulupa, kuuluvat direktiivin soveltamisalaan. Direktiivin 6 artiklan mukaan EU:n jäsenvaltioiden on tehtävä heitä koskeva palauttamispäätös. Direktiivin 6 artiklan 4 kohdassa säädetään myös niistä olosuhteista, joissa valtiot on vapautettu tästä velvollisuudesta. Humanitaaristen tai muiden syiden lisäksi oleskelun laillistamisen perusteena voi olla perhe- ja yksityiselämän kunnioittaminen, joka taa-taan [EU:n perusoikeuskirjan](#) 7 artiklassa ja [Euroopan ihmisoikeussopimuksen](#) 8 artiklassa (ks. perhe-elämää koskeva [6 luku](#)).

Esimerkki: Asiassa *M. Ghevondyan*⁽¹⁰⁵⁾ 4.6.2012 antamassaan tuomiossa Ranskan korkein hallinto-oikeus (Conseil d'État) katsoi, että palauttamisdirektiivin 6 artiklassa ei aseteta jäsenvaltion toimivaltaisille viranomaisille velvollisuutta tehdä järjestelmällisesti palauttamispäätös sen alueella laittomasti oleskelevista kolmansien maiden kansalaisista. Direktiivin 6 artiklan 4 kohdassa esitetään lukuisia poikkeuksia ja poikkeamia 6 artiklan 1 kohtaan. Siksi palauttamispäätöstä ei saa tehdä automaattisesti. Valtion on otettava huomioon ulkomaalaisen henkilökohtainen tilanne ja perhetilanne sekä olosuhteet, jotka voivat estää palauttamispäätöksen. Näihin kuuluvat direktiivin 5 artiklan mukaan lapsen etu sekä ulkomaalaisen perhetilanne ja terveydentila. Näin ollen, jos ulkomaalainen

⁽¹⁰⁵⁾ Ranska, korkein hallinto-oikeus (Conseil d'État), *M. Ghevondyan*, nro 356505, 4.6.2012.

vetoaa näihin perusteisiin, tuomioistuinten on tutkittava päätöksen laillisuus ottaen huomioon sen vaikutukset ulkomaalaisen henkilökohtaiseen tilanteeseen.

Valtio voi sallia henkilöiden oleskelun alueellaan oleskelulupahakemuksen ollessa vireillä (6 artiklan 5 kohta), mutta sillä ei ole velvollisuutta tehdä näin toisin kuin turvapaikanhakijoiden osalta. Säännös ei koske tällaisten henkilöiden asemaa. Palauttamisdirektiivin johdanto-osan 12 kappaleessa mainitaan yleinen tilanne, jossa joitakin maassa laittomasti oleskelevia henkilöitä ei voida poistaa maasta. Siinä todetaan myös, että valtioiden pitäisi vahvistaa heidän tilanteensa kirjallisesti. Tämä kirjallinen vahvistus on pakollinen, jos vapaaehtoista paluuta on jatkettu tai poistamista on lykätty (14 artiklan 2 kohta). Tämä koskee erityisesti niitä, jotka on vapautettava säilöönnotosta, koska pisin sallittu säilöönnottoaika on päättynyt (ks. säilöönnottoa koskeva 7 luku), mutta joilla ei vielä ole oleskelulupaa⁽¹⁰⁶⁾.

Esimerkki: Asiassa *Kadzoev*⁽¹⁰⁷⁾ tšetšerialainen turvapaikanhakija, jonka turvapaikkahakemus oli hylätty, vapautettiin säilöönnotosta Bulgariassa, mutta häntä ei voitu poistaa maasta. Euroopan unionin tuomioistuin katsoi tuomiossaan, että sovellettavan EU:n lainsäädännön mukaan säilöönnoton enimmäisaikaa ei missään olosuhteissa saa ylittää. Kun turvapaikanhakija vapautettiin, hän huomasi olevansa ilman asemaa ja ilman asiakirjoja ja vaille toimeentuloa, koska Bulgarian lainsäädännössä hänelle ei myönnetty minkäänlaista asemaa, vaikka häntä ei voitu poistaa maasta.

Euroopan ihmisoikeussopimuksen mukaan hakijalla ei ole oikeutta saada erityistä asemaa tai vastaavia asiakirjoja vastaanottavassa maassa. Kielteinen päätös voi kuitenkin tietyissä olosuhteissa loukata Euroopan ihmisoikeussopimusta, jos se perustuu syrjintäperusteeseen.

⁽¹⁰⁶⁾ Muiden kuin maasta poistettujen henkilöiden asemasta ks. FRA (2011), *Fundamental rights of migrants in an irregular situation in the European Union*, Luxemburg, Euroopan unionin julkaisuautoimisto, 2 luku.

⁽¹⁰⁷⁾ EUT, C-357/09 PPU, *Said Shamilovich Kadzoev (Huchbarov)* [suuri jaosto], 30.11.2009.

Esimerkki: Asia *Novruk ym. v. Venäjä*⁽¹⁰⁸⁾ koski useita valittajia, jotka olivat hakeneet Venäjältä väliaikaista oleskelulupaa, joka evättiin, koska valittajat saivat hiv-testistä positiivisen tuloksen. Euroopan ihmisoikeustuomioistuin korosti hiv-tartunnan saaneiden henkilöiden erityistä haavoittuvuutta ja huomautti, että maahantuloa, oleskelua ja asumista koskevia rajoituksia hiv-tartunnan saaneille ihmisille ei voitaisi perustella objektiivisesti kansanterveyshuoliin viittaamalla. Kansallisen lainsäädännön yleinen säännös, jossa vaaditaan hiv-positiivisten kolmannen maan kansalaisten maastapoistamista, ei mahdollista henkilökohtaista arviointia, joka perustuisi yksittäisen tapauksen tosiseikkoihin, eikä sitä pidetty objektiivisesti perusteltuna. Tuomioistuin totesi, että ihmisoikeussopimuksen 14 artiklaa yhdessä 8 artiklan kanssa oli rikottu, koska valittajaa oli syrjitty hänen terveydentilansa vuoksi.

Euroopan sosiaalisen peruskirjan mukaan henkilöllinen soveltamisala on periaatteessa rajoitettu toisten sopimusvaltioiden kansalaisiin, jotka oleskelevat laillisesti tai työskentelevät säännöllisesti alueella. Euroopan sosiaalisten oikeuksien komitea on kuitenkin todennut, että tietyt oikeudet niiden peruluonteen ja niiden ihmisarvoon liittyvän yhteyden vuoksi koskevat kaikkia henkilöitä alueella, myös laittomia maahanmuuttajia. Näihin oikeuksiin kuuluu oikeus terveydenhoitoon⁽¹⁰⁹⁾, asuntoon⁽¹¹⁰⁾ ja koulutukseen⁽¹¹¹⁾. YK:n ihmisoikeuskomitea vahvisti myös valtioiden positiivisen velvoitteen varmistaa, että kaikki pääsevät ennakoitavien henkeä uhkaavien riskien ehkäisemisen kanalta tarpeelliseen olennaiseen terveydenhoitoon maahanmuuttajastatuksesta riippumatta⁽¹¹²⁾.

⁽¹⁰⁸⁾ EIT, *Novruk ym. v. Venäjä*, nrot 31039/11 ja 4 muuta, 15.3.2016. Ks. myös EIT, *Kiyutin v. Venäjä*, nro 2700/10, 10.3.2011.

⁽¹⁰⁹⁾ Euroopan sosiaalisten oikeuksien komitea, *International Federation of Human Rights Leagues (FIDH) v. Ranska*, kantelu nro 14/2003, perusteet, 8.9.2004; Euroopan sosiaalisten oikeuksien komitea, *Defence for Children International (DCI) v. Belgia*, kantelu nro 69/2011, perusteet, 23.10.2012.

⁽¹¹⁰⁾ Euroopan sosiaalisten oikeuksien komitea, *Defence for Children International (DCI) v. Alankomaat*, kantelu nro 47/2008, perusteet, 20.10.2009.

⁽¹¹¹⁾ Euroopan sosiaalisten oikeuksien komitea, päätelmät 2011, *Statement of interpretation on Art. 17 (2)*.

⁽¹¹²⁾ YK:n ihmisoikeuskomitea, *Toussaint v. Kanada*, tiedonanto nro 2348/2014, 24.7.2018

3.6 Pitkään oleskelleet

Unionin oikeuden mukaan pitkään oleskelleita koskevassa direktiivissä (2003/109/EY, sellaisena kuin se on muutettuna direktiivillä 2011/51/EU; ks. liite 1) EU:n jäsenvaltioiden osalta säädetään kolmannen maan kansalaisten, jotka ovat asuneet EU:n jäsenvaltiossa laillisesti ja yhtäjaksoisesti viiden vuoden ajan, oikeudesta pitkään oleskelleen henkilön vahvistettuun asemaan⁽¹¹³⁾. Tähän oikeuteen liittyy vakaita ja säännöllisiä varoja sekä sairausvakuutusta koskevia ehtoja.

Pitkään oleskelleen ulkomaalaisen aseman saamiseksi kolmansien maiden kansalaisten on pitkään oleskelleita koskevan direktiivin 5 artiklan 1 kohdan a alakohdan mukaan osoitettava, että heillä on vakaat, säännölliset ja riittävät varat.

Esimerkki: Asiassa *X. v. Belgia*⁽¹¹⁴⁾ unionin tuomioistuin selvensi, että varojen alkuperä ei ole ratkaiseva arviointiperuste sen tarkistamiseksi, ovatko ne vakaita, säännöllisiä ja riittäviä. Henkilöllä ei välttämättä tarvitse olla kyseisiä varoja itsellään, vaan ne voivat olla peräisin myös kolmannelta osapuolelta. Unionin tuomioistuin käytti vapaata liikkuvuutta koskevan direktiivin (2004/38/EY) 7 artiklan 1 kohdan b ja c alakohdan mukaisia vertailukelpoisia vaatimuksia.

Perheenyhdistämisdirektiivissä (2003/86/EY; ks. perheitä koskeva 6 luku) on samanlaisia ehtoja kuin pitkään oleskelleita koskevassa direktiivissä. Unionin tuomioistuin on pyrkinyt tulkitsemaan kyseisiä vaatimuksia suppeasti. Tuomioistuin katsoi, että EU:n jäsenvaltioiden liikkumavaraa ei saa käyttää siten, että se heikentää perheenyhdistämisdirektiivin tarkoitusta⁽¹¹⁵⁾.

Pitkään oleskelleita koskevan direktiivin 11 artiklan mukaan pitkään oleskelleita kolmannen maan kansalaisia on kohdeltava tasavertaisesti maan omien kansalaisten kanssa useilla keskeisillä aloilla (ks. taloudellisia ja sosiaalisia oikeuksia koskeva 9 luku).

⁽¹¹³⁾ Ks. myös EUT, C-502/10, *Staatssecretaris van Justitie v. Mangat Singh*, 18.10.2012.

⁽¹¹⁴⁾ EUT, C-302/18, *X v. Belgische Staat*, 3.10.2019.

⁽¹¹⁵⁾ EUT, C-578/08, *Rhimou Chakroun v. Minister van Buitenlandse Zaken*, 4.3.2010, 52 kohta.

Euroopan unionin tuomioistuimen mukaan EU:n jäsenvaltiot eivät saa asettaa pitkään oleskelleiden kolmansien maiden kansalaisten ja heidän perheenjäsenensä oleskelulupien myöntämiselle liiallisia ja suhteettomia maksuja. Tällaiset maksut saattavat vaarantaa direktiivillä tavoiteltujen päämäärien toteuttamisen ja estää näin sen tehokkaan vaikutuksen.

Esimerkki: Asiassa *CGIL ja INCA*⁽¹¹⁶⁾ unionin tuomioistuin käsitteli oleskeluluvan myöntämisestä tai uusimisesta oleskeluluvan keston mukaan maksettavan 80–200 euron maksun määrittämisestä oleskeluluvan kestosta riippumatta etukäteen maksettavan 73,50 euron lisäksi. Tuomioistuin huomautti, ettei jäsenvaltiolla ole rajoittamatonta harkintavaltaa, kun ne perivät kolmannen maan kansalaisilta maksuja oleskelulupien myöntämisestä, ja ettei jäsenvaltioilla ole lupa määrätä maksuja, joilla saatetaan estää pitkään oleskelleita koskevassa direktiivissä annettujen oikeuksien käyttäminen. Tuomioistuin totesi, että maksut ovat suhteettomia kyseisen direktiivin tavoitteisiin nähden, ja niillä saatetaan estää direktiivillä annettujen oikeuksien käyttämistä.

Esimerkki: Asiassa *Euroopan komissio v. Alankomaat*⁽¹¹⁷⁾ Euroopan unionin tuomioistuin katsoi, että Alankomaat ei ollut noudattanut pitkään oleskelleita koskevan direktiivin mukaisia velvoitteitaan soveltaessaan liiallisia ja suhteettomia maksuja (188 eurosta 830 euroon) i) kolmannen maan kansalaisiin, jotka hakevat pitkään oleskelleen henkilön asemaa, ii) kolmannen maan kansalaisiin, jotka ovat saaneet tämän aseman toisessa EU:n jäsenvaltiossa ja jotka haluavat käyttää oleskeluoikeuttaan, ja iii) kolmannen maan kansalaisten perheenjäseniin, jotka hakevat perheenyhdistämistä. Tuomioistuin korosti erityisesti sitä, ettei jäsenvaltioilla ole rajoittamatonta harkintavaltaa, kun ne perivät kolmannen maan kansalaisilta maksuja oleskelulupien myöntämisestä, ja ettei jäsenvaltioilla ole lupa määrätä maksuja, joilla saatetaan estää pitkään oleskelleita koskevassa direktiivissä annettujen oikeuksien käyttäminen.

⁽¹¹⁶⁾ EUT, C-309/14, *Confederazione Generale Italiana del Lavoro (CGIL), Istituto Nazionale Confederale Assistenza (INCA) v. Presidenza del Consiglio dei Ministri, Ministero dell'Interno, Ministero dell'Economia e delle Finanze*, 2.9.2015.

⁽¹¹⁷⁾ EUT, C-508/10, *Euroopan komissio v. Alankomaiden kuningaskunta*, 26.4.2012.

Unionin tuomioistuimen mukaan EU:n jäsenvaltiot voivat määrätä kotoutumisvaatimuksia kolmansien maiden kansalaisille, joilla jo on pitkään oleskelleen henkilön asema, kunhan kyseiset vaatimukset eivät vaaranna kyseisellä direktiivillä tavoiteltujen päämäärien toteuttamista⁽¹¹⁸⁾.

Unionin tuomioistuin on myös selventänyt pitkään oleskelleita koskevan direktiivin 13 artiklan merkitystä. Sen nojalla EU:n jäsenvaltiot eivät voi myöntää pitkään oleskelleen henkilön asemaa direktiivissä säädettyjä suotuisammin edellytyksin, vaan pikemminkin siinä sallitaan kansallisten järjestelmien rinnakkainen soveltaminen⁽¹¹⁹⁾.

Euroopan ihmisoikeussopimuksen mukaan pitkään oleskelleen henkilön asema on yleensä tunnustettu seikaksi, joka on otettava huomioon, jos maaspoistamista ehdotetaan (ks. 4.4 kohta).

Esimerkki: Asiassa *Kurić ym. v. Slovenia*⁽¹²⁰⁾ Euroopan ihmisoikeustuomioistuin tutki pitkään oleskelleita henkilöitä koskevaa slovenialaista rekisteriä ja sellaisten Jugoslavian entisten kansalaisten poistamista rekisteristä, jotka olivat yhä pitkään oleskelleita henkilöitä mutta jotka eivät olleet hakeneet Slovenian kansalaisuutta kuuden kuukauden määräajassa. Tällaisen rekisteristä poistamisen seurauksena kyseisistä henkilöistä tuli kansalaisuudettomia tai he menettivät oleskeluoikeutensa⁽¹²¹⁾. Vaikutus ei ollut sama sellaisten ulkomaalaisten osalta, jotka eivät olleet muiden Jugoslavian tasavaltojen kansalaisia. Euroopan ihmisoikeustuomioistuin toisti, että yksityis- ja perhe-elämän tehokas kunnioittaminen voi tuoda mukanaan positiivisen velvoitteen etenkin, kun on kyse valittajien kaltaisista pitkään oleskelleista maahanmuuttajista, jotka oli lainvastaisesti poistettu pitkään oleskelleiden rekisteristä Euroopan ihmisoikeussopimuksen 8 artiklan vastaisesti. Tuomioistuin katsoi myös, että sellaisten ulkomaalaisten, jotka eivät olleet jugoslavalaisia, ja ulkomaalaisten, jotka olivat aiemmin Jugoslavian kansalaisia, erilainen kohtelu oli Euroopan ihmisoikeussopimuksen 14 artiklan vastaista syrjintää, luettuna yhdessä 8 artiklan kanssa.

⁽¹¹⁸⁾ EUT, C-579/13, *P. ja S. v. Commissie Sociale Zekerheid Breda ja College van Burgemeester en Wethouders van de gemeente Amstelveen*, 4.6.2015.

⁽¹¹⁹⁾ EUT, C-469/13, *Shamim Tahir v. Ministero dell'Interno, Questura di Verona*, 17.7.2014, 39–44 kohta.

⁽¹²⁰⁾ EIT, *Kurić ym. v. Slovenia* [suuri jaosto], nro 26828/06, 26.6.2012.

⁽¹²¹⁾ Slovenia ei ole valtiottomuuden välttämisestä valtioseuraannon yhteydessä vuonna 2006 tehdyn Euroopan neuvoston yleissopimuksen osapuoli (CETS nro 200).

Maahan asettautumista koskevassa Euroopan neuvoston yleissopimuksessa vuodelta 1955 (CETS nro 19) määrätään, että kaikilla pitkään oleskelleilla henkilöillä on vahva asema kaikissa jäsenvaltioissa, mutta ainoastaan, jos he ovat yleissopimuksen sopimusvaltioiden kansalaisia.

3.7 Turkin kansalaiset

Unionin oikeudessa vuonna 1963 allekirjoitettu *Ankaran sopimus* ja Ankaran sopimukseen vuonna 1970 liitetty *lisäpöytäkirja* vahvistavat silloisen Euroopan talousyhteisön (ETY) ja Turkin taloudellisia ja kaupallisia suhteita ottaen huomioon jälkimmäisen mahdollinen liittyminen ETYyn. Sopimuksesta on annettu yli 60 tuomiota Euroopan unionin tuomioistuimessa. Sitä on myös täydennetty assosiaationeuvoston päätöksillä, joista jotkin koskevat monien Turkin kansalaisten asemaa EU:n jäsenvaltioiden alueella. *Assosiaationeuvoston päätöksen nro 1/80* 6 artiklan 1 kohdan mukaan EU:n jäsenvaltiossa laillisesti työskentelevät Turkin kansalaiset saavat oikeuden oleskella kyseisessä jäsenvaltiossa.

Ankaran sopimuksessa ei anneta Turkin kansalaisille tosiasiallista oikeutta tulla EU:n jäsenvaltion alueelle tai oleskella siellä. Itsenäiset ammatinharjoittajat ja palvelujen tarjoajat hyötyvät kuitenkin standstill-lausekkeesta (lisäpöytäkirjan 41 artikla). Tämä lauseke estää valtioita soveltamasta uusia ja tiukempia menettelyvaatimuksia tai taloudellisia vaatimuksia kuin ne, joita sovellettiin sopimuksen tekohetkellä⁽¹²²⁾. Näitä oikeuksia ei sovelleta Turkin kansalaisiin, jotka haluavat pikemminkin käyttää kuin tarjota palveluja⁽¹²³⁾.

Esimerkki: Useissa asioissa on käsitelty vaatimuksia, joita sovelletaan turkkilaisiin kuorma-autonkuljettajiin, jotka ovat Turkissa sijaitsevien turkkilaisten yritysten palveluksessa ja jotka ajavat kuorma-autoja Saksaan. Nämä asiat koskivat näin ollen turkkilaisten yritysten oikeuksia tarjota vapaasti palveluja EU:n jäsenvaltioissa. Asiassa *Abatay*⁽¹²⁴⁾ yhteisöjen

⁽¹²²⁾ EYT, C-37/98, *The Queen v. Secretary of State for the Home Department, ex parte Abdulnasir Savas*, 11.5.2000; EYT, C-16/05, *The Queen, Veli Tum and Mehmet Dari v. Secretary of State for the Home Department*, 20.9.2007; EUT, C-186/10, *Oguz v. Secretary of State for the Home Department*, 21.7.2011.

⁽¹²³⁾ EUT, C-221/11, *Leyla Ecem Demirkan v. Saksan valtio* [suuri jaosto], 24.9.2013.

⁽¹²⁴⁾ EYT, yhdistetyt asiat C-317/01 ja C-369/01, *Eran Abatay ym. ja Nadi Sahin v. Bundesanstalt für Arbeit*, 21.10.2003.

tuomioistuin katsoi, että Saksa ei saa soveltaa työlupavaatimusta Turkin kansalaisiin, jotka haluavat tarjota palveluja sen alueella, jos tällaista lupaa ei vaadittu jo silloin, kun standstill-lauseke tuli voimaan.

Asia Essent Energie Productie BV⁽¹²⁵⁾ koski Saksassa laillisesti asuvia ja työskenteleviä Turkin kansalaisia, jotka lähetettiin Alankomaihin tarjoamaan palveluja. Unionin tuomioistuin totesi, että näiden työntekijöiden vuokraamiseksi työhön toiselle yritykselle ei saa vaatia työlupaa, koska kyseiset Turkin kansalaiset eivät olleet pyrkimässä Alankomaiden työmarkkinoille. Työluvan vaatiminen merkitsisi itse asiassa uutta rajoitusta palvelujen tarjoamisen vapauteen.

Asia Soysal⁽¹²⁶⁾ koski viisumivaatimusta. Euroopan yhteisöjen tuomioistuin katsoi, että Ankaran sopimuksen lisäpöytäkirjan 41 artikla on esteenä sille, että otetaan käyttöön viisumivaatimus Turkin kansalaisille, jotka haluavat tulla Saksaan ja tarjota palveluja turkkilaisen yrityksen puolesta, jos viisumia ei vaadittu pöytäkirjan tullessa voimaan. Tuomioistuimen mukaan tätä johtopäätöstä ei voida asettaa kyseenalaiseksi sillä seikalla, että kansallisella lainsäädännöllä, jolla viisumivaatimus otettiin käyttöön, pannaan täytäntöön asetus (EY) N:o 539/2001 (ks. 1 luku). Unionin johdettua oikeutta on tulkittava standstill-lausekkeen sisältävän kansainvälisen sopimuksen mukaisesti.

Asiassa *Oguz*⁽¹²⁷⁾ unionin tuomioistuin totesi, että standstill-lauseke ei ole esteenä sille, että EU:n jäsenvaltiot määräävät kansallisessa oikeudessa seuraamuksia oikeuden väärinkäyttöä merkitsevästä käyttäytymisestä maahanmuuttoasioissa. Tuomioistuin katsoi kuitenkin, ettei se, että Oguz oli kahdeksan vuotta sen jälkeen, kun hänelle oli myönnetty maahantulo- ja oleskelulupa, ryhtynyt harjoittamaan itsenäistä toimintaa, joka oli vastoin kansallista maahanmuuttolainsäädäntöä, merkinnyt väärinkäyttöä.

Asia A, B, P ⁽¹²⁸⁾ koski kahta Turkin kansalaista, jotka hakivat oleskelulupaa saatuaan palkkatyön Alankomaissa, ja kolmatta valittajaa, jonka aviopuoliso oli Turkin ja Alankomaiden kansalainen ja joka haki oleskelulupaa

⁽¹²⁵⁾ EUT, C-91/13, *Essent Energie Productie BV v. Minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid*, 11.9.2014.

⁽¹²⁶⁾ EYT, C-228/06, *Mehmet Soysal ja Ibrahim Savatli v. Bundesrepublik Deutschland*, 19.2.2009.

⁽¹²⁷⁾ EUT, C-186/10, *Tural Oguz v. Secretary of State for the Home Department*, 21.7.2011, 46 kohta; EYT, C-16/05, *The Queen, Veli Tum ja Mehmet Dari*, 20.9.2007.

⁽¹²⁸⁾ EUT, C-70/18, *Staatssecretaris van Justitie en Veiligheid v. A ym.*, 3.10.2019.

perheenyhdistämistarkoituksessa. Unionin tuomioistuin totesi, että biometristen tietojen keräämistä ja säilyttämistä edellyttävä oleskeluluvan myöntäminen kolmansien maiden kansalaisille, myös Turkin kansalaisille, ei ole ETY-Turkki-assosiaationeuvoston päätöksissä N:o 2/76 ja 1/80 tarkoitettu ”uusi rajoitus”. Tuomioistuin totesi, että henkilöllisyys- ja asiakirjapetosten ehkäisemisestä ja torjumista koskeva tavoite on sen oikeuttava yleistä etua koskeva pakottava syy.

Uudempien EU:n jäsenvaltioiden osalta Turkin standstill-lausekkeen voimaantulopäivä on se päivä, jona ne liittyivät unioniin.

Ankaran sopimuksen vuoden 1970 lisäpöytäkirjassa määrätään useista oikeuksista, joita käsitellään taloudellisia ja sosiaalisia oikeuksia koskevassa [9 luvussa](#). Aseman osalta Turkin kansalaisilla on oikeus jäädä alueelle ja käyttää sosiaalisia oikeuksiaan ja työmarkkinaoikeuksiaan⁽¹²⁹⁾.

Perheenjäsenillä, myös niillä, jotka eivät ole Turkin kansalaisia, on oikeus edullisempaan kohteluun ETY-Turkki-assosiaationeuvoston päätöksen N:o 1/80 perusteella (ks. perhe-elämää koskeva [6 luku](#))⁽¹³⁰⁾. Tällaisille oikeuksille ei ole asetettu edellytyksiä, jotka liittyisivät siihen perusteeseen, johon Turkin kansalaisen maahantulo- ja oleskeluoikeuden myöntäminen alun perin perustui vastaanottavassa EU:n jäsenvaltiossa.

Esimerkki: Asiassa *Altun*⁽¹³¹⁾ yhteisöjen tuomioistuin katsoi, että se, että Turkin kansalainen oli pakolaisena saanut oleskeluluvan EU:n jäsenvaltiossa ja siten oikeuden päästä tämän valtion työmarkkinoille, ei ole esteenä sille, että hänen perheenjäsenensä voi saada assosiaationeuvoston päätökseen N:o 1/80 perustuvia oikeuksia. Asiassa *Kahveci*⁽¹³²⁾ unionin tuomioistuin lisäksi selvensi, että turkkilaisen työntekijän perheenjäsenet

⁽¹²⁹⁾ EYT, C-337/07, *Altun v. Stadt Böblingen*, 18.12.2008, 21 kohta; EYT, C-171/95, *Recep Tetik v. Land Berlin*, 23.1.1997, 48 kohta; maahan asettautumista koskevan vuoden 1955 Euroopan neuvoston yleissopimuksen 2 artikla: ”jokaisen sopimuspuolen [mukaan lukien Turkki ja monet muut EU:n valtiot] on helpotettava niiden taloudellisten ja sosiaalisten olosuhteiden sallimissa rajoissa muiden sopimuspuolten kansalaisten pitkäaikaista ja pysyvää oleskelua alueellaan.”

⁽¹³⁰⁾ EUT, C-451/11, *Natthaya Dülger v. Wetteraukreis*, 19.7.2012.

⁽¹³¹⁾ EYT, C-337/07, *Altun v. Stadt Böblingen*, 18.12.2008, 50 kohta.

⁽¹³²⁾ EUT, yhdistetyt asiat C-7/10 ja C-9/10, *Staatssecretaris van Justitie v. Tayfun Kahveci ja Osman Inan*, 29.3.2012.

voivat edelleen vaatia heille kyseisen päätöksen nojalla kuuluvia oikeuksia, vaikka kyseinen työntekijä on saanut vastaanottavan EU:n jäsenvaltion kansalaisuuden ja säilyttänyt samalla Turkin kansalaisuuden.

3.8 Yhdistyneen kuningaskunnan kansalaiset

Koska Yhdistynyt kuningaskunta erosi Euroopan unionista, **unionin oikeuden mukaan** maan kansalaiset ovat olleet kolmannen maan kansalaisia 1. helmikuuta 2020 alkaen. Erosopimuksessa määrätään 31. joulukuuta 2020 asti kestävästä siirtymäajasta, jota voidaan jatkaa. EU:n oikeus sitoo Yhdistynyttä kuningaskuntaa siirtymäaikana⁽¹³³⁾. Tämä tarkoittaa, että Yhdistyneen kuningaskunnan kansalaisia kohdellaan samalla tavalla kuin muita EU:n kansalaisia. Kun siirtymäaika päättyy, heidän oikeutensa ja velvollisuutensa riippuvat sopimuksista, joita EU voi tehdä Yhdistyneen kuningaskunnan kanssa.

3.9 Kolmansien maiden kansalaiset, jotka ovat ETA:n tai Sveitsin kansalaisten perheenjäseniä

Unionin oikeuden mukaan ETA:n tai Sveitsin kansalaisten perheenjäsenillä kansalaisuudesta riippumatta sekä kolmansien maiden kansalaisilla, jotka ovat sellaisten EU:n kansalaisten perheenjäseniä, jotka ovat käyttäneet oikeuttaan vapaaseen liikkuvuuteen, on tietyissä olosuhteissa oikeus tulla EU:n jäsenvaltion alueelle ja oleskella siellä, jos he tulevat ETA:n, Sveitsin tai EU:n kansalaisen mukana tai seuraavat häntä myöhemmin⁽¹³⁴⁾. Tämä oikeus voidaan evätä ainoastaan yleiseen järjestykseen, yleiseen turvallisuuteen tai kansanterveyteen liittyvistä syistä.

Tähän oikeuteen sisältyy myös oikeus oleskeluasiakirjaan, joka on todistus heidän asemastaan. [Vapaata liikkuvuutta koskevan direktiivin](#) (2004/38/EY) 10 artiklan 1 kohdan mukaan sellaisten perheenjäsenten oleskelukortti, jotka

⁽¹³³⁾ Sopimus Ison-Britannian ja Pohjois-Irlannin yhdistyneen kuningaskunnan eroamisesta Euroopan unionista ja Euroopan atomienergiayhteisöstä, EUVL L 29, 2020, s. 7, 126–127 artikla.

⁽¹³⁴⁾ Ks. sopimukset, jotka on tehty ETA:n ja Sveitsin kanssa (ks. alaviitteet 5 ja 6), sekä [vapaata liikkuvuutta koskeva direktiivi](#) (direktiivi 2004/38/EY, EUVL L 158, 2004, s. 77).

ovat kolmannen maan kansalaisia, on myönnettävä viimeistään kuuden kuukauden kuluttua hakemuksen jättämisestä, ja todistus oleskelukorttia koskevan hakemuksen jättämisestä on annettava välittömästi.

Euroopan ihmisoikeussopimuksen mukaan oleskeluluvan myöntämättä jättäminen kolmannen maan kansalaiselle, kun kyseinen lupa on pakollinen unionin oikeuden mukaan, voidaan kyseenalaistaa Euroopan ihmisoikeussopimuksen 8 artiklan nojalla.

Esimerkki: Asiassa *Aristimuño Mendizabal v. Ranska*⁽¹³⁵⁾ Euroopan ihmisoikeustuomioistuin katsoi, että valittajan Euroopan ihmisoikeussopimuksen 8 artiklan mukaisia oikeuksia oli loukattu, kun Ranskan viranomaiset myönsivät oleskeluluvan vasta yli 14 vuoden viivästyksen jälkeen. Euroopan ihmisoikeustuomioistuin totesi, että valittajalla oli oikeus tällaiseen lupaan sekä unionin että Ranskan oikeuden mukaan.

3.10 Kansalaisuudettomat henkilöt ja kansalaisuuden tai asiakirjojen menettäminen

Unionin oikeudessa ja Euroopan ihmisoikeussopimuksessa ei käsitellä kansalaisuuden saamista. Tästä säädetään kansallisella tasolla. Kansalaisuuden menettämistä koskevat kansalliset toimenpiteet ovat kuitenkin rajalliset.

Unionin oikeudessa EU:n jäsenvaltioilla on toimivalta määrätä niiden kansalaisuuden, joka sisältää myös EU:n kansalaisuuden, saamista ja menettämistä sekä kansalaisuuden myötä saatavia lisäoikeuksia koskevat säännöt. **SEUT-sopimuksen** 20 artiklassa vahvistetaan unionin kansalaisuuden käsite, mutta oikeus EU:n kansalaisuuteen on vain niillä, joilla on jonkin EU:n jäsenvaltion kansalaisuus⁽¹³⁶⁾.

⁽¹³⁵⁾ EIT, *Aristimuño Mendizabal v. Ranska*, nro 51431/99, 17.1.2006.

⁽¹³⁶⁾ SEUT-sopimuksen 20 artiklan 1 kohdassa todetaan seuraavaa: "Unionin kansalaisuus täydentää, mutta ei korvaa jäsenvaltion kansalaisuutta"; EYT, C-369/90, *Mario Vicente Micheletti ym. v. Delegación del Gobierno en Cantabria*, 7.7.1992; EYT, C-192/99, *The Queen v. Secretary of State for the Home Department, ex parte: Manjit Kaur, Justicen osallistuessa asian käsittelyyn*, 20.2.2001.

Kansalaisuuden menettäminen voi kuitenkin koskea unionin oikeutta, jos tämä tarkoittaa myös unionin oikeuksien menettämistä. SEUT-sopimuksen 67 artiklan 2 kohdan mukaan kansalaisuudettomia henkilöitä on kohdeltava kolmansien maiden kansalaisina.

Esimerkki: Asiassa *Rottmann*⁽¹³⁷⁾ Rottmann oli alun perin syntymänsä perusteella Itävallan kansalainen. Sen jälkeen, kun häntä oli syytetty ammatinharjoittamiseen liittyvistä törkeistä petoksista Itävallassa, hän muutti Saksaan, jossa hän haki kansalaistamista. Saatuaan Saksan kansalaisuuden hän menetti Itävallan kansalaisuuden Itävallan lainsäädännön mukaan. Saatuaan tietää Itävallan viranomaisilta, että Rottmannista on annettu pidätysmääräys Itävallassa, Saksan viranomaiset yrittivät purkaa hänen Saksan kansalaisuutensa sillä perusteella, että hän oli saanut kansalaisuuden petoksella. Tällainen päätös tarkoitti kuitenkin sitä, että hänestä tuli kansalaisuudeton. Ennakkoratkaisupyynnön esittänyt tuomioistuin halusi tietää, kuuluuko tämä kysymys unionin oikeuden soveltamisalaan, koska Rottmannin kansalaisuudettomuus johtaa myös unionin kansalaisuuden menettämiseen. Unionin tuomioistuin katsoi, että EU:n jäsenvaltion päätös kansalaisuuden menettämisestä kuuluu unionin oikeuden soveltamisalaan, jos tämä johtaa EU:n kansalaisuuden ja siihen liittyvien oikeuksien menettämiseen, ja näin ollen päätöksen on oltava unionin periaatteiden mukainen. Unionin tuomioistuin katsoi, että jäsenvaltion päätös purkaa petoksella saatu kansalaistaminen on lainmukainen, vaikka tämä johtaa siihen, että kyseinen henkilö menettää kyseisen jäsenvaltion kansalaisuuden lisäksi unionin kansalaisuuden. Tällaisessa päätöksessä on kuitenkin noudatettava suhteellisuusperiaatetta, joka edellyttää muun muassa, että kyseiselle henkilölle annetaan kohtuullinen määräaika, jotta hän voi saada takaisin sen jäsenvaltion kansalaisuuden, joka hänellä alun perin oli.

Esimerkki: Asia *Tjebbes*⁽¹³⁸⁾ koski Alankomaiden lakia, jossa säädetään kansalaisuuden automaattisesta menettämisestä, jos Alankomaiden kansalaiset oleskelevat vähintään kymmenen vuotta Alankomaiden ulkopuolella. Myös niiden henkilöiden lapset, joilta poistetaan kansalaisuus, menettäisivät kymmenen vuoden säännön nojalla Alankomaiden kansalaisuuden. Asian *Rottmann* mukaisesti unionin tuomioistuin määrittä, että kansalaisuuden menettämistä koskevan päätöksen on oltava

⁽¹³⁷⁾ EUT, C-135/08, *Janko Rottmann v. Freistaat Bayern* [suuri jaosto], 2.3.2010, 41–45 kohta.

⁽¹³⁸⁾ EUT, C-221/17, *Tjebbes ym. v. Minister van Buitenlandse Zaken* [suuri jaosto], 12.3.2019.

suhteellisuusperiaatteen mukainen. Tuomioistuin totesi, että kansallisten viranomaisten on tutkittava tapauskohtaisesti, onko asianomaisen EU:n jäsenvaltion kansalaisuuden menettämällä silloin, kun se aiheuttaa unionin kansalaisen aseman menettämisen, sellaisia seurauksia, jotka vaikuttaisivat suhteettomasti henkilön perhe- ja työelämän normaaliin kehitykseen. Käytössä on myös oltava oikeussuojakeino, jonka avulla kansalaisuus voidaan palauttaa, jos toimenpide katsotaan kohtuuttomaksi.

Euroopan ihmisoikeussopimukseen ei ole sisällytetty oikeutta saada valtion kansalaisuutta⁽¹³⁹⁾. Euroopan ihmisoikeustuomioistuin on kuitenkin todennut, että kansalaisuuden myöntämisen mielivaltaisen epääminen sekä kansalaisuuden menettäminen voidaan kyseenalaistaa Euroopan ihmisoikeussopimuksen 8 artiklan nojalla sen perusteella, minkälaisia vaikutuksia tällaisella epäämisellä tai menettämällä voi olla kyseisen henkilön yksityiselämään⁽¹⁴⁰⁾.

Esimerkki: Asiassa *Genovese v. Malta*⁽¹⁴¹⁾ Euroopan ihmisoikeustuomioistuin tutki Maltan kansalaisuuden myöntämisen epäämistä avioliiton ulkopuolella syntyneelle lapselle, joka syntyi Maltan ulkopuolella, jonka äiti ei ollut Maltan kansalainen ja jonka maltalaisen isän isyys oli vahvistettu tuomioistuimessa. Kansalaisuuden myöntämisen epäämisellä ei sinänsä loukattu 8 artiklaa, mutta tuomioistuin katsoi, että epäämisen seuraukset valittajan sosiaaliselle identiteetille liittyivät sen 8 artiklan yleiseen soveltamisalaan ja että Euroopan ihmisoikeussopimuksen 8 artiklaa, luettuna yhdessä kyseisen yleissopimuksen 14 artiklan kanssa, oli loukattu epäämisen mielivaltaisen ja syrjivän luonteen takia.

Esimerkki: Asiassa *Hoti v. Kroatia*⁽¹⁴²⁾ valittaja oli Kosovossa syntynyt kansalaisuudeton henkilö, joka oli elänyt ja työskennellyt Kroatiassa vuodesta 1979 lähtien. Vuonna 2014 Kroatia kieltäytyi jatkamasta hänen väliaikaista oleskelulupaansa, koska hän ei ollut esittänyt voimassa olevaa matkustusasiakirjaa. Euroopan ihmisoikeustuomioistuin totesi, että

⁽¹³⁹⁾ Euroopan ihmisoikeuskomitea, *Family K. ja W. v. Alankomaat* (päätös), nro 11278/84, 1.7.1985.

⁽¹⁴⁰⁾ EIT, *Karassev v. Suomi* (päätös), nro 31414/96, 12.1.1999; EIT, *Slivenko v. Latvia* [suuri jaosto], nro 48321/99, 9.10.2003; EIT, *Kuduzović v. Slovenia* (päätös), nro 60723/00, 17.3.2005; EIT, *Ramadan v. Malta*, nro 76136/12, 21.6.2016, 85 kohta; EIT, *K2 v. Yhdistynyt kuningaskunta*, nro 42387/13, 7.2.2017.

⁽¹⁴¹⁾ EIT, *Genovese v. Malta*, nro 53124/09, 11.10.2011.

⁽¹⁴²⁾ EIT, *Hoti v. Kroatia*, nro 63311/14, 26.4.2018. Ks. myös EIT, *Sudita Keita v. Unkari*, nro 42321/15, 12.5.2020.

valittajan kaltaisten kansalaisuudettomien henkilöiden piti täyttää vaatimuksia, joita he eivät asemansa vuoksi pystyneet täyttämään, siitä, että heillä piti olla voimassa oleva matkustusasiakirja oleskeluluvan hakemiseksi Kroatiaan. Tuomioistuini pani myös merkille, että Kroatian viranomaiset vaativat valittajaa hankkimaan matkustusasiakirjat viranomaisilta Kosovossa, vaikka hänen kansalaisuudettomuutensa kävi selväksi hänen syntymätodistuksistaan. Kroatia ei näin ollen ollut noudattanut positiivista velvoitettaan taata tehokas ja selkeä menettely, jossa valittaja voisi saada asemansa Kroatiassa määritellyksi niin, että siinä otetaan asianmukaisesti huomioon hänen ihmisoikeussopimuksen 8 artiklan mukainen oikeutensa yksityiselämään.

Keskeiset kohdat

- Aseman ja asiakirjojen avulla kansalaisuudettomilla henkilöillä on usein pääsy työmarkkinoille ja yksityisiin ja julkisiin palveluihin (ks. [tämän luvun johdanto](#)).
- EU:n perusoikeuskirjassa taataan nimenomaisesti oikeus turvapaikkaan. Vaikka Euroopan ihmisoikeussopimuksessa ei taata oikeutta turvapaikkaan, karkottava valtio voi olla velvollinen pidättäytymään sellaisen henkilön maastapoistamisesta, joka on vaarassa joutua surmatuksi tai kaltoinkohdeksi kohdevaltiossa (ks. [3.2 kohta](#)).
- Unionin oikeuden mukaan turvapaikanhakijoilla on oikeus jäädä vastaanottavan valtion alueelle, kun he odottavat turvapaikkahakemuksen lopullista päätöstä, ja heille on annettava asiakirja, joiden perusteella he voivat oleskella jäsenvaltiossa turvapaikkahakemuksen käsittelyn ajan (ks. [3.1 kohta](#)).
- Unionin oikeuden mukaan tunnustetuille pakolaisille ja henkilöille, jotka saavat toissijaista suojelua, on annettava oleskelulupa ja matkustusasiakirjat (ks. [3.2 kohta](#)).
- Sekä unionin oikeuden että Euroopan ihmisoikeussopimuksen mukaan ihmiskaupan uhreilla on oikeus oleskelulupaun helpottamaan heidän yhteistyötään poliisin kanssa. Unionin oikeudessa ja Euroopan ihmisoikeussopimuksessa valtioilta voidaan vaatia erityistoimenpiteitä heidän suojelemisekseen (ks. [3.3 kohta](#)).
- Palauttamisdirektiivissä vaaditaan, että EU:n jäsenvaltiot joko laillistavat laittomasti maassa oleskelevien kolmannen maan kansalaisten aseman tai antavat heitä koskevan palauttamispäätöksen (ks. [3.5 kohta](#)).
- Euroopan ihmisoikeussopimuksen mukaan maahantulijan aseman tunnustamatta jättäminen tai asiakirjojen myöntämättä jättäminen hänelle voidaan kyseenalaistaa 8 artiklan perusteella (ks. [3.5 kohta](#)).

- Unionin oikeuden mukaan kolmannen maan kansalaisilla on oikeus vahvistettuun asemaan (pitkäaikainen oleskelu) heidän oleskeltuaan laillisesti EU:n jäsenvaltiossa yhtäjaksoisesti viiden vuoden ajan (ks. [3.6 kohta](#)).
- Turkin kansalaisiin ja heidän perheenjäseniinsä ei saa soveltaa tiukempia itsenäiseen ammatinharjoittamiseen tai palvelujen tarjoamiseen liittyviä edellytyksiä kuin ne, joita sovellettiin, kun Ankaran sopimuksen lisäpöytäkirja vuodelta 1970 tuli voimaan. Turkkilaisilla työntekijöillä ja heidän perheenjäsenillään on vahvistetut oikeudet jäädä maahan (ks. [3.7 kohta](#)).
- Koska Yhdistynyt kuningaskunta erosi Euroopan unionista (1. helmikuuta 2020), maan kansalaiset ovat kolmannen maan kansalaisia (ks. [3.8 kohta](#)).
- Kolmannen maan kansalaisilla, jotka ovat ETA:n tai Sveitsin kansalaisten perheenjäseniä, tai sellaisten EU:n kansalaisten perheenjäseniä, jotka käyttävät vapaata liikkuvuutta koskevaa oikeuttaan, on unionin oikeuden mukaan oikeus etuoikeutettuun asemaan (ks. [3.9 kohta](#)).
- Unionin oikeus ja Euroopan ihmisoikeussopimus eivät kata kansalaisuuden saamista ja menettämistä, mutta kansalaisuuden menettämisen takia unionin oikeutta on ehkä tarpeen soveltaa, jos kansalaisuuden menettäminen tarkoittaa EU:n oikeuksien menettämistä (ks. [3.10 kohta](#)).

Muuta oikeuskäytäntöä ja kirjallisuutta:

Lisää oikeuskäytäntöä on saatavilla tämän käsikirjan [ohjeissa](#). Tässä luvussa käsiteltyihin asioihin liittyvää lisämateriaalia on kohdassa [Kirjallisuutta](#).

4

Turvapaikkaoikeuden määrittäminen ja maastapoistamisen esteet: aineelliset kysymykset

EU	Käsiteltävät asiat	EN
SEUT-sopimuksen 78 artiklassa ja EU:n perusoikeuskirjan 18 artiklassa (oikeus turvapaikkaan) viitataan pakolaisten oikeusasemaa koskevaan YK:n yleissopimukseen, jossa tämä periaate vahvistetaan sopimuksen 33 artiklassa. EU:n perusoikeuskirja, 19 artikla (suoja palauttamis-, karkottamis- ja luovuttamistapauksissa)	Palauttamiskiellon periaate	EIT, 3 artikla sellaisena kuin Euroopan ihmisoikeustuomioistuin on sitä tulkinnut asiassa <i>Soering v. Yhdistynyt kuningaskunta</i> , nro 14038/88, 1989 (luovuttamisesta aiheutuva vaara joutua kaltoinkohtelun kohteeksi) EIS, 2 artikla (oikeus elämään) EIT, <i>Saadi v. Italia</i> [suuri jaosto], nro 37201/06, 2008 (ehdoton kieltä palauttaa kidutettavaksi)
Määrittelydirektiivi (2011/95/EU), 4 artikla	Riskin arviointi	EIT, <i>Sufi ja Elmi v. Yhdistynyt kuningaskunta</i> , nrot 8319/07 ja 11449/07, 2011 (todellisen riskin olemassaolon arviointi tilanteissa, joissa esiintyy mielivaltaista väkivaltaa ja humanitaarisiin olosuhteisiin nähden) EIT, <i>Salah Sheekh v. Alankomaat</i> , nro 1948/04, 2007 (vainottujen ryhmien jäsenten todistustaakka)
		EIT, <i>J.K. ym. v. Ruotsi</i> [suuri jaosto], nro 59166/12, ja <i>F.G. v. Ruotsi</i> [suuri jaosto], nro 43611/11, 2016 (todistustaakka)

EU	Käsiteltävät asiat	EN
<p>Dublin-asetus, asetus (EU) N:o 604/2013</p> <p>EUT, yhdistetyt asiat C-411/10 ja C-493/10, 2011 <i>N.S. ja M.E.</i> [suuri jaosto], 2011 (Dublin-siirrot)</p>	<p>Dublin-siirrot</p>	<p>EIT, <i>M.S.S. v. Belgia ja Kreikka</i> [suuri jaosto], nro 30696/09, 2011 (palauttaminen puutteenalaisiin oloihin yhdestä EU:n jäsenvaltiosta toiseen)</p> <p>EIT, <i>Tarakhel v. Sveitsi</i> [suuri jaosto], nro 29217/12, 2014 (yksilölliset takuut)</p>
<p>Palauttamisdirektiivi (2008/115/EY), 5 ja 9 artikla</p>	<p>Vakavasti sairaiden henkilöiden karkottaminen</p>	<p>EIT, <i>D. v. Yhdistynyt kuningaskunta</i>, nro 30240/96, 1997 (parantumattomasti sairaan henkilön maastapoistaminen)</p> <p>EIT, <i>Paposhvili v. Belgia</i> [suuri jaosto], nro 41738/10, 2016 (ei välitöntä kuoleman riskiä)</p>
	<p>Diplomaattiset takeet</p>	<p>EIT, <i>Ramzy v. Alankomaat</i>, nro 25424/05, 2010 (riittämättömät takeet)</p> <p>EIT, <i>Othman (Abu Qatada) v. Yhdistynyt kuningaskunta</i>, nro 8139/09, 2012 (hyväksyttävät takeet)</p>
<p>EU:n perusoikeuskirja, 18 artikla (oikeus turvapaikkaan)</p> <p>Määrittelydirektiivi (2011/95/EU)</p> <p>EYT, C-465/07, <i>Elgafaji</i> [suuri jaosto], 2009 (toissijainen suojele)</p> <p>EUT, C-542/13, <i>M'Bodj</i> [suuri jaosto], 2014 (toissijainen suojele ja vakava sairaus)</p>	<p>Turvapaikkaoikeuden määrittäminen (pakolaisasema ja toissijainen suojele)</p>	

EU	Käsitteltävät asiat	EN
<p>Suojelun poissulkeminen: EUT, yhdistetyt asiat C-57/09 ja C-101/09, <i>B ja D</i> [suuri jaosto], 2010 EUT, C-573/14, <i>Lounani</i> [suuri jaosto], 2017 (terrorismi) EUT, C-369/17, <i>Ahmed</i>, 2018 (toissijainen suojelu)</p> <p>Suojelun lakkaaminen: EUT, yhdistetyt asiat C-175/08, C-176/08, C-178/08, C-179/08, <i>Abdulla</i> [suuri jaosto], 2010 EU:n perusoikeuskirja, 19 artikla (suoja palauttamis-, karkottamis- ja luovuttamistapauksissa)</p>		
<p>Määrittelydirektiivi (2011/95/EU), 8 artikla</p>	<p>Sisäisen paon mahdollisuus</p>	<p>EIT, <i>Sufi ja Elmi v. Yhdistynyt kuningaskunta</i>, nrot 8319/07 ja 11449/07, 2011 (kaltoinkohtelun riskin arviointi suojelua uudelleensijoittamisessa koskevista tapauksista)</p>
<p>EU:n perusoikeuskirja, 19 artikla (suoja palauttamis-, karkottamis- ja luovuttamistapauksissa)</p>	<p>Joukkokarkotuksen kieltö</p>	<p>EIS, neljännen pöytäkirjan 4 artikla (ulkomaalaisten joukkokarkotuksen kieltö) EIT, <i>Čonka v. Belgia</i>, nro 51564/99, 2002 (karkottaminen ilman yksilöllistä arviointia) EIT, <i>Hirsi Jamaa ym. v. Italia</i> [suuri jaosto], nro 27765/09, 2012 (joukkokarkotus avomereltä) EIT, <i>N.D. ja N.T. v. Espanja</i> [suuri jaosto], nrot 8675/15 ja 8697/15, 2020 (rynnäköinti raja-aitaa vastaan)</p>

EU	Käsiteltävät asiat	EN
	<p>Karkottamisen esteet muiden ihmisoikeusyiden perusteella</p>	<p>EIT, <i>Mamatkulov ja Askarov v. Turkki</i> [suuri jaosto], nrot 46827/99 ja 46951/99, 2005 (oikeussuojan ilmeisen epäämisen riski Euroopan ihmisoikeussopimuksen 6 artiklan mukaisesti)</p>
<p>Pitkään oleskelleet: Pitkään oleskelleita koskeva direktiivi (2003/109/EY), 12 artikla</p> <p>Kolmansien maiden kansalaiset, jotka ovat ETA:n kansalaisten perheenjäseniä: Vapaata liikkuvuutta koskeva direktiivi (2004/38/EY), 28 artikla</p> <p>EUT, C-300/11, ZZ [suuri jaosto], 2013 (ilmoittamisvelvollisuudet)</p> <p>Turkin kansalaiset: ETY-Turkki-assosiaationeuvoston päätös 1/80, 14 artiklan 1 kohta</p> <p>EYT, C-349/06, <i>Polat</i>, 2007 (toimenpiteet, joilla rajoitetaan Turkin kansalaisille myönnettyjä oikeuksia)</p>	<p>Kolmannen maan kansalaisten korkeampi suoja maasta poistamista vastaan</p>	

Johdanto

Tässä luvussa tarkastellaan sitä, milloin henkilöä ei voi, tai ei ehkä voi, poistaa maasta unionin oikeuden ja/tai Euroopan ihmisoikeussopimuksen vaatimusten perusteella.

Euroopan ihmisoikeussopimuksen mukaan maastapoistamisen **ehdottomista esteistä** on kyse vähintään silloin, kun maastapoistaminen tarkoittaa sitä, että oikeutta elämään koskevassa 2 artiklassa sekä kidutuksen, epäinhimillisen tai halventavan kohtelun tai rangaistuksen kieltoa koskevassa 3 artiklassa

vahvistettuja perusoikeuksia loukataan. Euroopan ihmisoikeussopimuksen 15 artiklassa vahvistetaan oikeudet, jotka ovat ehdottomia ja joista ei voida poiketa.

Melkein ehdottomia maastapoistamisen **esteitä** sovelletaan silloin, kun voidaan tehdä poikkeuksia yleiseen kieltoon, kuten vuoden 1951 Geneven yleissopimuksessa ja määrittelydirektiivissä (2011/95/EU) sallitaan. Poikkeuksellisissa olosuhteissa molemmissa välineissä sallitaan poikkeuksia pakolaisen maastapoistamisen kieltoon.

Muita kuin ehdottomia esteitä otetaan huomioon, kun arvioidaan toisaalta henkilön yksityisiä etuja ja oikeuksia ja toisaalta yleisiä etuja tai valtion etuja, esimerkiksi kun maastapoistaminen hajottaisi perheen (ks. 4.3 kohta).

4.1 Oikeus turvapaikkaan ja palauttamiskiellon periaate

Arvioitaessa oikeutta turvapaikkaan Euroopassa lähtökohtana on vuoden 1951 Geneven sopimus ja sen vuoden 1967 pöytäkirja, jotka on nykyisin suurlta osin sisällytetty unionin oikeuteen määrittelydirektiivin (2011/95/EU) kautta. Vuoden 1951 Geneven yleissopimus on erityinen sopimus pakolaisten oikeuksista. Palauttamiskiellon periaate on pakolaisten suojelun kulmakivi⁽¹⁴³⁾. Tämä tarkoittaa sitä, että pakolaisia ei periaatteessa saa palauttaa maahan, jossa heillä on syytä pelätä vainoa.

Vuoden 1951 Geneven yleissopimuksen 33 artiklan 1 kohdassa säädetään seuraavaa: "Sopimusvaltio ei tavalla tai toisella saa karkottaa tai palauttaa pakolaista sellaisten alueiden rajoille, jossa hänen henkeään tai vapautaan uhataan rodun, uskonnon, kansalaisuuden ja tiettyyn yhteiskunnalliseen ryhmään kuulumisen tai poliittisen mielipiteen vuoksi."

⁽¹⁴³⁾ Kansainvälisen ihmisoikeuslainsäädännön mukaan palauttamiskiellon periaate ulottuu pidemmälle kuin vuoden 1951 Geneven yleissopimuksen 33 artiklan 1 kohta, koska palauttamiskieltoon liittyvät velvoitteet johtuvat myös YK:n kidutuksen ja muun julman, epäinhimillisen tai halventavan kohtelun tai rangaistuksen vastaisen yleissopimuksen 3 artiklasta sekä yleisestä kansainvälisestä oikeudesta, muun muassa kansalaisoikeuksia ja poliittisia oikeuksia koskevan kansainvälisen yleissopimuksen 7 artiklasta. Ks. UNHCR (2007), *Advisory Opinion on the Extraterritorial Application of Non-Refoulement Obligations under the 1951 Convention relating to the Status of Refugees and its 1967 Protocol*.

Palauttamiskiellon periaatetta voidaan soveltaa silloin, kun pakolainen palautetaan alkuperämaahan ja kun pakolainen palautetaan maahan, jossa pakolainen voi joutua vainon kohteeksi. Kaikki EU:n ja Euroopan neuvoston jäsenvaltiot ovat vuoden 1951 Geneven yleissopimuksen osapuolia, mutta Turkki soveltaa sopimusta ainoastaan Euroopasta tuleviin pakolaisiin⁽¹⁴⁴⁾. YK:n pakolaisasiain päävaltuutetun virasto (UNHCR) on julkaissut *Käsikirjan pakolaisaseman määrittämisen menettelyistä ja perusteista vuoden 1951 Geneven yleissopimuksen mukaisesti*. Kirja on päivitetty viimeksi helmikuussa 2019, ja siinä selvitetään yksityiskohtaisesti tämän käsikirjan 4.1.1–4.1.8 ja 5.1 kohdissa käsitellyjä aiheita⁽¹⁴⁵⁾.

EU:n oikeudessa SEUT-sopimuksen 78 artiklassa määrätään, että unioni kehittää turvapaikka-asioita sekä toissijaista ja tilapäistä suojelua koskevan yhteisen politiikan, jonka tarkoituksena on ”varmistaa palauttamiskiellon periaatteen noudattaminen”. Tämän politiikan on oltava pakolaisten oikeusasemasta vuonna 1951 tehdyn Geneven yleissopimuksen ja sen pöytäkirjan sekä muiden asiaan liittyvien sopimusten mukaista. Tällaisia muita sopimuksia ovat esimerkiksi Euroopan ihmisoikeussopimus, YK:n yleissopimus lapsen oikeuksista (UNCRC), kidutuksen ja muun julman, epäinhimillisen tai halventavan kohtelun tai rangaistuksen vastainen YK:n yleissopimus (UNCAT), kansalaisyhteiskuntaa ja poliittisia oikeuksia koskeva kansainvälinen yleissopimus (ICCPR) ja taloudellisia, sosiaalisia ja sivistyksellisiä oikeuksia koskeva kansainvälinen yleissopimus (ICESCR). EU:n turvapaikkasäännöstö, muun muassa Dublin-asetus (asetus (EU) N:o 604/2013), määrittelydirektiivi (2011/95/EU), turvapaikkamenettelydirektiivi (2013/32/EU) ja vastaanottodirektiivi (2013/33/EU), on hyväksytty tämän politiikan mukaisesti. Tanska ja Irlanti eivät ole sidottuja tai ne ovat vain osittain sidottuja EU:n turvapaikkasäännöstyön (ks. liite 1).

Esimerkki: Määrittelydirektiivin täytäntöönpanon yhteydessä asiassa *Salahadin Abdulla ym.* unionin tuomioistuin korosti, että ”[d]irektiivin johdanto-osan 3, 16 ja 17 kappaleesta ilmenee, että Geneven yleissopimus on pakolaisten suojelua koskevan kansainvälisen oikeudellisen järjestelmän kulmakivi ja että direktiivissä olevat säännökset, jotka koskevat

⁽¹⁴⁴⁾ Turkki on tehnyt yleissopimuksen 1 B artiklan mukaisen maantieteellisen varauksen, jolla rajoitetaan sen velvollisuuksia sellaisia henkilöitä kohtaan, jotka joutuvat pakenemaan Euroopassa sattuneiden tapausten takia.

⁽¹⁴⁵⁾ UNHCR (2019), *Handbook on procedures and criteria for determining refugee status and guidelines on international protection under the 1951 Convention and the 1967 Protocol relating to the status of refugees*, UNHCR, Geneva.

pakolaisaseman myöntämisen edellytyksiä ja sen sisältöä, on annettu, jotta jäsenvaltioiden toimivaltaisia viranomaisia autettaisiin soveltamaan kyseistä yleissopimusta yhteisten käsitteiden ja perusteiden mukaisesti⁽¹⁴⁶⁾.

Määrittelydirektiivillä, jota muutettiin vuonna 2011⁽¹⁴⁷⁾, sisällytettiin unionin oikeuteen yhteisiä normeja siitä, milloin henkilöt on määriteltävä pakolaisiksi tai muuta kansainvälistä suojelua tarvitseviksi henkilöiksi. Tähän sisältyvät oikeudet ja velvollisuudet, jotka liittyvät tähän suojeluun, jonka keskeinen osa on vuoden 1951 Geneven yleissopimuksen 33 artiklan mukainen palauttamiskielto.

Vuoden 1951 Geneven sopimuksen 33 artikla tai määrittelydirektiivin 17 ja 21 artikla eivät kuitenkaan sisällä tällaista ehdotonta palauttamiskieltoa. Artikloissa sallitaan pakolaisen maastapoistaminen hyvin poikkeuksellisissa olosuhteissa, nimittäin jos henkilö on vaaraksi vastaanottovaltion turvallisuudelle tai jos henkilö, joka on tehnyt törkeän rikoksen, on yhteiskunnalle vaarallinen.

EU:n perusoikeuskirjan 18 artiklassa taataan oikeus turvapaikkaan, johon sisältyy palauttamiskiellon periaatteen noudattaminen. Perusoikeuskirjan 19 artiklan mukaan ketään ei saa palauttaa, karkottaa tai luovuttaa sellaiseen maahan, jossa häntä uhkaa kuolemanrangaistus, kidutus tai muu epäinhimillinen tai halventava rangaistus tai kohtelu. Perusoikeuskirjan selityksissä todetaan, että 19 artiklan 2 kohdassa otetaan huomioon Euroopan ihmisoikeussopimuksen 3 artiklaa koskeva Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen oikeuskäytäntö⁽¹⁴⁸⁾.

Unionin tuomioistuin totesi, että pakolaisilla on EU:n oikeuden mukaan vahvempi suoja palauttamiselta, koska minkä tahansa määrittelydirektiivin mukaisen poistamisen on oltava turvapaikka-oikeuden ja palauttamiskiellon periaatteen mukainen, kuten EU:n perusoikeuskirjan 4 artiklassa ja 19 artiklan 2 kohdassa vahvistetaan⁽¹⁴⁹⁾.

⁽¹⁴⁶⁾ EUT, yhdistetyt asiat C-175/08, C-176/08, C-178/08 ja C-179/08, *Aydin Salahadin Abdulla ym. v. Bundesrepublik Deutschland*, 2.3.2010, 52 kohta; EUT, C-31/09, *Nawras Bolbol v. Bevándorlási és Állampolgársági Hivatal* [suuri jaosto], 17.6.2010, 37 kohta; EUT, C-720/17, *Mohammed Bilali v. Bundesamt für Fremdenwesen und Asyl*, 23.5.2019, 54 kohta.

⁽¹⁴⁷⁾ Direktiivi 2011/95/EU, EUVL L 337, 2011, s. 9.

⁽¹⁴⁸⁾ Ks. EU:n perusoikeuskirjan selitykset (2007/C 303/02); EIT, *Ahmed v. Itävalta*, nro 25964/94, 17.12.1996; EIT, *Soering v. Yhdistynyt kuningaskunta*, nro 14038/88, 7.7.1989.

⁽¹⁴⁹⁾ EUT, yhdistetyt asiat C-391/16, C-77/17 ja C-78/17, *M v. Ministerstvo vnitra; X ja X v. Commissaire général aux réfugiés et aux apatrides* [suuri jaosto], 14.5.2019, 94–95 kohta.

Euroopan ihmisoikeussopimuksen 2 ja 3 artikla sisältää ehdottoman kiellon palauttaa henkilö, joka on todellisessa vaarassa joutua näiden määräysten vastaisen kohtelun kohteeksi. Tämä eroaa vaarasta joutua vainon kohteeksi jonkin vuoden 1951 Geneven yleissopimuksessa mainitun perusteen perusteella.

Euroopan ihmisoikeustuomioistuin on todennut, että Euroopan ihmisoikeussopimuksen 3 artiklassa vahvistetaan yksi demokraattisen yhteiskunnan perusoikeuksista ja että siinä kielletään ehdottomasti kidutus tai epäinhimillinen tai halventava kohtelu tai rangaistus riippumatta siitä, kuinka ei-toivottuja tai vaarallisia uhrin omat teot ovat. Yleissopimuksen 3 artiklan mukaan kysymys valtion vastuusta nousee esiin, kun maastapoistaminen on toteutettu, vaikka on ollut perusteltuja syitä uskoa, että kyseinen henkilö on todellisessa vaarassa joutua kidutuksen tai epäinhimillisen tai halventavan kohtelun tai rangaistuksen kohteeksi siinä maassa, johon hänet on palautettu⁽¹⁵⁰⁾.

Esimerkki: Asiassa *Saadi v. Italia*⁽¹⁵¹⁾ valittaja oli Tunisian kansalainen, joka oli poissaolonsa aikana tuomittu Tunisiassa 20 vuoden vankeusrangaistukseen terrorismijärjestön jäsenyydestä. Valittaja oli myös tuomittu Italiassa rikollisjärjestöön kuulumisesta. Euroopan ihmisoikeustuomioistuin katsoi, että vaara, että valittaja voisi muodostaa vakavan uhan yhteiskunnalle, ei millään tavoin pienentänyt hänelle aiheutuvan haitan riskiä, jos hänet karkotettaisiin. Lisäksi luotettavien ihmisoikeusraporttien mukaan vankeja pahoinpideltiin Tunisiassa, erityisesti terrorismista tuomittuja henkilöitä. Asiaa koskevissa diplomaattisissa vakuutteluissa ei myöskään kiistetty tätä riskiä. Tuomioistuin katsoi näin ollen, että oli perusteltuja syitä olettaa, että valittaja on todellisessa vaarassa joutua Euroopan ihmisoikeussopimuksen 3 artiklan vastaisen kohtelun kohteeksi, jos hänet karkotetaan Tunisiaan.

Esimerkki: Asiassa *Abdulle v. Minister of Justice*⁽¹⁵²⁾ maltalainen siviilituomioistuin katsoi, että turvapaikanhakijoiden karkottaminen Libyaan, jossa he joutuivat vangituiksi ja kidutuksen kohteiksi, oli Euroopan ihmisoikeussopimuksen 3 artiklan sekä Maltan perustuslain 35 artiklan vastaista.

⁽¹⁵⁰⁾ EIT, *M.A. v. Ranska*, nro 9373/15, 1.2.2018; EIT, *Salah Sheekh v. Alankomaat*, nro 1948/04, 11.1.2007, 135 kohta; EIT, *Soering v. Yhdistynyt kuningaskunta*, nro 14038/88, 7.7.1989; EIT, *Vilvarajah ym. v. Yhdistynyt kuningaskunta*, nrot 13163/87 ja 4 muuta, 30.10.1991.

⁽¹⁵¹⁾ EIT, *Saadi v. Italia* [suuri jaosto], nro 37201/06, 28.2.2008. Ks. myös EIT, *Mannai v. Italia*, nro 9961/10, 27.3.2012.

⁽¹⁵²⁾ Malta, Constitutional Jurisdiction (Gurisdizzjoni Kostituzzjonali), *Abdul Hakim Hassan Abdulle Et v. Ministry tal-Gustizzja u Intern Et, Qorti Civili Prim'Awla (Gurisdizzjoni Kostituzzjonali)*, nro 56/2007, 29.11.2011.

4.1.1 Vaaran luonne unionin oikeuden mukaan

Unionin oikeudessa määrittelydirektiivillä suojataan palauttamiselta. Henkilöillä on oikeus pakolaisasemaan (ks. asemaa ja siihen liittyviä asiakirjoja koskeva 3 luku), jos heillä on perusteltu pelko joutua vuoden 1951 Geneven yleissopimuksen 1 A artiklassa tarkoitetun vainon kohteeksi. Määrittelydirektiivin 9 artiklan mukaan vainoksi katsottavan teon on oltava

- a) ”laatunsa tai toistuvuutensa vuoksi niin vakava, että se muodostaa vakavan loukkauksen ihmisten perusoikeuksia vastaan ja erityisesti niitä oikeuksia vastaan, joista ei voida poiketa ihmisoikeuksien ja perusvapauksien suojaamiseksi tehdyn eurooppalaisen yleissopimuksen 15 artiklan 2 kohdan nojalla; tai
- b) kertymä erilaisia toimenpiteitä, joihin kuuluu ihmisoikeusloukkauksia, ja joka on riittävän vakava vaikuttaakseen yksilöön a alakohdassa tarkoitettua vastaavalla tavalla”.

Määrittelydirektiivin 9 artiklassa määritellään myös, että vainoksi katsottavat teot voivat olla muun muassa fyysistä tai henkistä väkivaltaa, hallinnollisia tai oikeudellisia toimenpiteitä (näin esimerkiksi, kun laissa kielletään homoseksuaalisuus tai uskonnon vapaus) sekä luonteeltaan ”sukupuoleen liittyviä tai lapsiin kohdistuvia tekoja”. Esimerkiksi ihmiskaupan uhrien voidaan joutuvan vainon kohteeksi. Vainon eri muodot ja edellä mainitut teot on voitava liittää yhteen viidestä vuoden 1951 Geneven yleissopimuksessa luetellusta **vainon syistä**: rotu, kansallisuus, uskonto, kuuluminen tiettyyn yhteiskuntaluokkaan tai poliittinen mielipide. Nämä viisi vainon syytä vahvistetaan määrittelydirektiivin 10 artiklassa, jonka uudelleenlaaditussa versiossa nimenomaisesti vaaditaan, että sukupuoli-identiteetti on otettava huomioon arvioitaessa kuulumista tiettyyn yhteiskunnalliseen ryhmään.

Henkilö voi joutua vainotuksi, jos hänen täytyy palauttamisen jälkeen pitää poliittinen vakaumuksensa, seksuaalinen suuntautumisensa tai uskonnollinen vakaumuksensa tai toimintansa salassa vakavan haitan välttämiseksi.

Esimerkki: Yhdistetyissä asioissa *Y ja Z*⁽¹⁵³⁾ unionin tuomioistuinta pyydettiin määrittelemään, mitä tekoja voidaan pitää ”vainona” uskonnonvapauden vakavan loukkauksen yhteydessä määrittelydirektiivin 9 artiklan 1 kohdan a alakohdan ja perusoikeuskirjan 10 artiklan mukaisesti. Tuomioistuimelta kysyttiin erityisesti, kuuluuko vainon määritelmään uskonnollisten syiden vuoksi loukkaukset, jotka koskevat ”vapautta tunnustaa uskoa”. Unionin tuomioistuin selvensi, että uskonnonvapauden ulkoiseen ilmaisemiseen puuttuminen voi todellakin olla vainoksi katsottava teko. Tällaisten tekojen luontainen vakavuus ja niiden kohteena oleville henkilöille aiheutuneen seurauksen vakavuus ratkaisevat, onko EU:n perusoikeuskirjan 10 artiklan 1 kohdassa taatun oikeuden loukkaus direktiivin 9 artiklan 1 kohdassa tarkoitettua vainoa vai ei. Unionin tuomioistuin katsoi myös, että kun kansalliset viranomaiset arvioivat pakolaisaseman saamista koskevaa hakemusta, ne eivät voi kohtuullisesti odottaa, että turvapaikanhakija pidättäytyy uskonnonharjoittamisesta, joka voi tarkoittaa hengenvaaraa alkuperämaassa.

Esimerkki: Asiassa *Fathi*⁽¹⁵⁴⁾ unionin tuomioistuin vahvisti ”uskonnon” laajan määritelmän, johon sisältyvät kaikki sen osatekijät riippumatta siitä, ovatko ne julkisia vai yksityisiä, kollektiivisia vai henkilökohtaisia. Tuomioistuin totesi, että määrittelydirektiivin määritelmä ”uskonnosta” on vain viitteellinen luettelo tekijöistä, jotka voivat luonnehtia uskonnon käsitettä vainon syynä. Hakijalta, joka väittää olevansa uskontoon liittyviin syihin perustuvan vainon vaarassa, ei voida vaatia, että hän antaa lausumia tai esittää asiakirjoja kustakin määrittelydirektiivin 10 artiklan 1 kohdan b alakohdan kattamasta osatekijästä uskonnollisen vakaumuksensa osoittamiseksi. Tuomioistuin totesi myös, että kuolemanrangaistuksen tai vankeuden säättäminen seuraamukseksi voi sellaisenaan tarkoittaa direktiivin 9 artiklan 1 kohdan mukaista ”vainoksi katsottavaa tekoa”, jos tällaista seuraamusta todella sovelletaan siinä alkuperämaassa, joka on antanut tällaisen lainsäädännön.

⁽¹⁵³⁾ EUT, yhdistetyt asiat C-71/11 ja C-99/11, *Bundesrepublik Deutschland v. Y ja Z*, 5.9.2012, 72 ja 80 kohta.

⁽¹⁵⁴⁾ EUT, C-56/17, *Bahiyar Fathi v. Predsedatel na Darzhavna agentsia za bezhantsite*, 4.10.2018.

Esimerkki: Asiassa *X, Y ja Z*⁽¹⁵⁵⁾ unionin tuomioistuin katsoi, että pakolaisaseman saamista koskevaa hakemusta arvioidessaan toimivaltaiset viranomaiset eivät voi kohtuullisesti odottaa, että välttyäkseen vainon vaaralta turvapaikanhakija pitää homoseksuaalisuutensa alkuperämaassaan salassa tai osoittaa pidättyvyyttä sukupuolisen suuntautumisensa ilmaisemisessa.

Sellaisten henkilöiden suojan tarve, joiden turvapaikkaperuste syntyy, kun he oleskelevat vastaanottavassa maassa (*sur place* -pakolaiset), tunnustetaan; määrittelydirektiivin 5 artikla kattaa nimenomaisesti perustellun aiheen pelätä joutuvansa vainotuksi tai joutua kärsimään vakavaa haittaa alkuperämaasta lähdön jälkeisten tapahtumien perusteella.

Toissijainen suojelu: Määrittelydirektiivissä taataan toissijainen suojelu henkilöille, joille ei voida myöntää pakolaisasemaa mutta jotka, jos he palaavat kotimaahansa tai entiseen vakinaiseen asuinpaikkaansa, ovat todellisessa vaarassa joutua kärsimään vakavaa haittaa, jolla tarkoitetaan kuolemanrangaistusta tai teloitusta (15 artiklan a alakohta), kidutusta tai epäinhimillistä tai halventavaa kohtelua tai rangaistusta (15 artiklan b alakohta) ja siviilihenkilön henkeä tai ruumiillista koskemattomuutta uhkaavaa vakavaa ja henkilökohtaista vaaraa, joka johtuu mielivaltaisesta väkivallasta kansainvälisen tai maan sisäisen aseellisen selkkauksen yhteydessä (15 artiklan c alakohta).

Esimerkki: Asiassa *Mohamed M'Bodj v. Belgian valtio*⁽¹⁵⁶⁾ unionin tuomioistuin totesi, että vakavasta sairaudesta kärsivälle valittajalle ei voida myöntää toissijaista suojelua kyseisestä syystä määrittelydirektiivin 15 artiklan mukaisesti. Se, että poistaminen estetään, koska alkuperämaassa ei ole asianmukaista terveydenhoitoa, ei tarkoita, että valittajalle pitäisi myöntää toissijainen suojelu ja siten laillinen oleskelu EU:n jäsenvaltiossa, ellei häneltä evätä hoitoa tahallisesti alkuperämaassa.

Esimerkki: Asia *MP v. Secretary of State for the Home Department*⁽¹⁵⁷⁾ koski toissijaisen suojelun mahdollista myöntämistä henkilölle, joka oli joutunut kidutetuksi alkuperämaassaan. Unionin tuomioistuin totesi, että

⁽¹⁵⁵⁾ EUT, yhdistetyt asiat C-199/12, C-200/12 ja C-201/12, *Minister voor Immigratie en Asiel v. X ja Y ja Z v. Minister voor Immigratie en Asiel*, 7.11.2013.

⁽¹⁵⁶⁾ EUT, C-542/13, *Mohamed M'Bodj v. Belgian valtio* [suuri jaosto], 18.12.2014.

⁽¹⁵⁷⁾ EUT, C-353/16, *MP v. Secretary of State for the Home Department* [suuri jaosto], 24.4.2018.

jäsenvaltiot eivät voi karkottaa valittajaa, jos tämä karkotus johtaisi mainitulla henkilöllä olevien henkisten ongelmien merkittävään ja korjaantumattomaan pahenemiseen, ja näin on erityisesti, jos tämä paheneminen vaarantaisi jopa henkilön eloonjäämisen. Se, että poistaminen estetään, koska alkuperämaassa ei ole asianmukaista terveydenhoitoa, ei kuitenkaan tarkoita, että valittajalle pitäisi myöntää toissijainen suojelu määrittelydirektiivin 15 artiklan b alakohdan mukaisesti ja siten laillinen oleskelu EU:n jäsenvaltiossa. Viranomaisten olisi siksi toissijaisen suojelun myöntämisestä päättäessään varmistuttava, johtaako uhrin palauttaminen alkuperämaahansa todennäköisesti siihen, että viranomaiset epäävät häneltä tahallaan tarvittavan terveydenhoidon, koska näillä edellytyksillä henkilö voi saada toissijaista suojelua.

Esimerkki: Asiassa *Elgafaji*⁽¹⁵⁸⁾ unionin tuomioistuin arvioi toissijaisen suojeluaseman antamista Irakin kansalaiselle, jolle ei voida myöntää pakolaisasemaa, ja sen päätelmä perustui määrittelydirektiivin 15 artiklan c alakohdan ilmaisun ”siviilihenkilön henkeä tai ruumiillista koskemattomuutta uhkaava vakava ja henkilökohtainen vaara, joka johtuu mielivaltaisesta väkivallasta kansainvälisen tai maan sisäisen aseellisen selkkauksen yhteydessä” merkitykseen. Tuomioistuin katsoi, että direktiivin 15 artiklan c alakohdalla oli oma soveltamisalansa, joka on eri kuin ilmaisulla ”kuolemanrangaistus”, ”teloitus” ja ”kidutus tai epäinhimillinen tai halventava kohtelu tai rangaistus”, joita käytetään direktiivin 15 artiklan a–b alakohdassa. Tämä kattaa yleisemmän haitan vaaran, joka liittyy joko hakijan olosuhteisiin ja/tai alkuperämaan yleiseen tilanteeseen.

Oikeus toissijaiseen suojeluun 15 artiklan c alakohdan nojalla edellyttää, että näytetään toteen, että vaara koskee hakijaa hänen henkilökohtaisille olosuhteillensä ominaisten seikkojen ja/tai mielivaltaisen väkivallan takia. Mitä paremmin hakija pystyy näyttämään toteen, että vaara koskee juuri häntä hänen henkilökohtaisille olosuhteillensä ominaisten seikkojen takia, sitä pienempää mielivaltaisen väkivallan astetta vaaditaan, jotta hän voisi saada toissijaista suojelua 15 artiklan c alakohdan nojalla. Poikkeuksellisissa tilanteissa hakijalla voi olla oikeus toissijaiseen suojeluun, jos mielivaltaisen väkivalta

⁽¹⁵⁸⁾ EYT, C-465/07, *Meki Elgafaji ja Noor Elgafaji v. Staatssecretaris van Justitie* [suuri jaosto], 17.2.2009, 35–39 kohta. Ks. samanlaisista kysymyksistä myös EUT, C-285/12, *Aboubacar Diakité v. Commissaire général aux réfugiés et aux apatrides*, 30.1.2014.

aseellisen selkkauksen yhteydessä on niin vakavaa, että on perusteltua syytä olettaa, että hän joutuu todelliseen vaaraan kärsiä haittaa pelkästään sen takia, että hän on alkuperämaan tai alkuperäalueen alueella⁽¹⁵⁹⁾.

4.1.2 Vaaran luonne Euroopan ihmisoikeussopimuksen mukaan

Euroopan ihmisoikeussopimuksen mukaan maastapoistaminen on ehdottomasti kielletty, jos henkilö joutuu Euroopan ihmisoikeussopimuksen 2 artiklan mukaiseen todelliseen hengenvaaraan tai 3 artiklan mukaisen kidutuksen tai epäinhimillisen tai halventavan kohtelun tai rangaistuksen kohteeksi. Ei tarvitse osoittaa, että vaino perustuu vuoden 1951 Geneven yleissopimuksessa mainittuun syyhyn. Maastapoistamisen kiellolle ei ole poikkeuksia (ks. 4.1.7 kohta).

Euroopan ihmisoikeustuomioistuin tutkii yleensä tapauksia Euroopan ihmisoikeussopimuksen 2 tai 3 artiklan nojalla riippuen erityisolosuhteista ja kohteesta, jonka kohteeksi henkilö on vaarassa joutua, jos hänet poistetaan maasta. Usein tuomioistuin joko katsoo kysymykset molempien artiklojen nojalla erottamattomiksi ja tutkii niitä yhdessä⁽¹⁶⁰⁾ tai tutkii valituksen 2 artiklan nojalla 3 artiklan mukaisen asiaankuuluvan päävalituksen yhteydessä.

Esimerkki: Asiassa *Bader ja Kanbor v. Ruotsi*⁽¹⁶¹⁾ Euroopan ihmisoikeustuomioistuin katsoi, että henkilön karkottaminen Syyriaan, jossa hänet oli tuomittu poissa olevana kuolemaan, loukkaisi Euroopan ihmisoikeussopimuksen 2 ja 3 artiklaa.

Esimerkki: Asiassa *Al-Saadoon ja Mufdhi v. Yhdistynyt kuningaskunta*⁽¹⁶²⁾ Yhdistyneen kuningaskunnan viranomaiset, jotka osallistuivat Irakin operaatioihin, luovuttivat irakilaisia siviilihenkilöitä Irakin rikostutkintaviranomaisille olosuhteissa, joissa siviilihenkilöitä uhkasi kuolemanrangaistus, jolloin Yhdistyneen kuningaskunnan katsottiin loukanneen 3 artiklaa.

⁽¹⁵⁹⁾ Unionin tuomioistuinta on myös pyydetty määrittämään käsite ”maan sisäinen aseellinen selkkkaus” asiassa C-285/12, *Aboubacar Diakité v. Commissaire général aux réfugiés et aux apatrides*, 30.1.2014.

⁽¹⁶⁰⁾ EIT, *F.G. v. Ruotsi* [suuri jaosto], nro 43611/11, 23.3.2016, 110 kohta.

⁽¹⁶¹⁾ EIT, *Bader ja Kanbor v. Ruotsi*, nro 13284/04, 8.11.2005.

⁽¹⁶²⁾ EIT, *Al-Saadoon ja Mufdhi v. Yhdistynyt kuningaskunta*, nro 61498/08, 2.3.2010.

Tuomioistuin katsoi, ettei ole välttämätöntä myöskään tutkia Euroopan ihmisoikeussopimuksen 2 artiklan tai kolmannentoista pöytäkirjan nojalla tehtyjä valituksia.

Euroopan ihmisoikeustuomioistuin keskittyy henkilön poistamisesta ehdotettuun paluumaahan aiheutuviin ennakoitaviin seuraamuksiin. Tuomioistuin tutkii henkilön henkilökohtaisia olosuhteita ja maassa vallitsevia yleisiä olosuhteita, esimerkiksi sitä, esiintyykö siellä väkivaltatilanteita, aseellisia selkkauksia tai ihmisoikeusloukkauksia. Jos henkilö **kuuluu ryhmään, johon kohdistuu järjestelmällistä kaltoinkohtelua**⁽¹⁶³⁾, ei ehkä ole tarpeen korostaa henkilökohtaisia vaaratekijöitä.

Esimerkki: Asiassa *Salah Sheekh v. Alankomaat*⁽¹⁶⁴⁾ Euroopan ihmisoikeustuomioistuin katsoi, että henkilöt, jotka kuuluivat Somalian vähemmistöklaneihin, olivat ”kohderyhmä”, joka oli vaarassa joutua kielletyn kaltoinkohtelun kohteeksi. Merkityksellinen seikka oli se, oliko valittajalla mahdollisuus saada suojaa sellaisia toimia vastaan, joita häneen on aiemmin kohdistunut kyseisessä maassa, ja hakea korvausta niistä vai ei. Euroopan ihmisoikeustuomioistuin katsoi, ettei hänellä ollut mahdollisuutta saada tällaista suojaa tai korvausta, koska Somalian tilanne ei ollut merkittävästi parantunut hänen pakonsa jälkeen. Valittaja ja hänen perheensä olivat olleet erityisesti kohteena, koska he kuuluivat vähemmistöryhmään ja tiedettiin, ettei heillä ollut suojakeinoja. Valittajaa ei voitu vaatia osoittamaan muita hänen henkilökohtaisille olosuhteilleen ominaisia seikkoja sen vahvistamiseksi, että häntä uhkasi edelleen henkilökohtainen vaara. Euroopan ihmisoikeustuomioistuin katsoi, että valittajan maasta poistaminen loukkaisi Euroopan ihmisoikeussopimuksen 3 artiklaa.

Useimmissa tapauksissa yleinen väkivaltainen tilanne maassa ei loukkaa Euroopan ihmisoikeussopimuksen 3 artiklaa. Jos väkivalta on riittävän laajaa tai intensiivistä, henkilön ei tarvitse osoittaa, että hän on huonommassa asemassa kuin muut jäsenet ryhmässä, johon hän kuuluu. Joskus henkilön on näytettävä toteen sekä henkilökohtaisia vaaratekijöitä että yleisen väkivallan

⁽¹⁶³⁾ EIT, *H. ja B. v. Yhdistynyt kuningaskunta*, nrot 70073/10 ja 44539/11, 9.4.2013, 91 kohta; EIT, *Tadzhibayev v. Venäjä*, nro 17724/14, 1.12.2015, 43 kohta.

⁽¹⁶⁴⁾ EIT, *Salah Sheekh v. Alankomaat*, nro 1948/04, 11.1.2007.

vaara. Tuomioistuimen on tutkittava pelkästään, onko olemassa ennakoitava ja todellinen vaara, että henkilö voi joutua Euroopan ihmisoikeussopimuksen 3 artiklan vastaisen kaltoinkohtelun kohteeksi, vai ei.

Esimerkki: Asiassa *N.A. v. Yhdistynyt kuningaskunta*⁽¹⁶⁵⁾ Euroopan ihmisoikeustuomioistuin katsoi, että Sri Lankassa yleinen väkivalta ei ollut riittävän vakavaa jokaisen maahan palauttamisen kieltämiseksi, mutta kun otettiin huomioon valittajan henkilökohtainen tilanne, hänen palauttamisensa loukkaisi Euroopan ihmisoikeussopimuksen 3 artiklaa. Euroopan ihmisoikeustuomioistuin hyväksyi ensimmäistä kertaa mahdollisuuden, että yleisen väkivallan tilanne voisi sinänsä tarkoittaa, että kaikki palauttamiset ovat kiellettyjä⁽¹⁶⁶⁾.

Esimerkki: Asiassa *Sufi ja Elmi v. Yhdistynyt kuningaskunta*⁽¹⁶⁷⁾ Euroopan ihmisoikeustuomioistuin katsoi, että mielivaltainen väkivalta Mogadishussa Somaliassa oli niin vakavaa, laajaa ja intensiivistä, että se muodosti todellisen hengenvaaran siellä oleville siviilihenkilöille. Arvioidessaan väkivallan astetta tuomioistuin tarkasteli seuraavia perusteita, jotka eivät ole tyhjentäviä: käyttivätkö konfliktin osapuolet sodankäynnin muotoja ja keinoja, jotka lisäsivät siviiliuhrien riskiä tai jotka kohdistuivat suoraan siviileihin, oliko tällaisten menetelmien ja/tai keinojen käyttö yleistä konfliktien osapuolten keskuudessa, olivatko taistelut paikallisia vai laajalle levinneitä ja lopuksi mikä oli taistelujen seurauksena surmattujen, loukkaantuneiden ja siirtymään joutuneiden siviilien määrä. Mogadishussa yleisen väkivallan tilanne oli riittävän intensiivinen, jotta Euroopan ihmisoikeustuomioistuin pystyi päättämään, että jokainen palautettu henkilö olisi todellisessa vaarassa joutua 3 artiklan vastaisen kaltoinkohtelun kohteeksi pelkästään siksi, että henkilö oli maassa, mikäli ei voitu osoittaa, että hänellä oli riittävän hyvät suhteet kaupungin vaikutusvaltaisiin henkilöihin tai ryhmiin saadakseen suojelua.

⁽¹⁶⁵⁾ EIT, *N.A. v. Yhdistynyt kuningaskunta*, nro 25904/07, 17.7.2008, 114–117 ja 147 kohta.

⁽¹⁶⁶⁾ Ks. myös EIT, *X. v. Sveitsi*, nro 16744/14, 26.1.2017.

⁽¹⁶⁷⁾ EIT, *Sufi ja Elmi v. Yhdistynyt kuningaskunta*, nrot 8319/07 ja 11449/07, 28.6.2011, 241–250 ja 293 kohta. Ks. ajantasaisempi arvio Somalian tilanteesta, EIT, *K.A.B. v. Ruotsi*, nro 886/11, 5.9.2013.

Esimerkki: Asiassa *L.M. ym. v. Venäjä*⁽¹⁶⁸⁾ kansalaisuudeton palestiinalainen ja kaksi Syyrian kansalaista otettiin kiinni Venäjällä, kun heidän karkottamisensa Syyriaan oli vireillä. EIT katsoi, että valittajien väitteet siitä, että heidän karkottamisensa Syyriaan rikkoisi Euroopan ihmisoikeussopimuksen 2 ja 3 artiklaa, olivat perusteltuja, koska konfliktit olivat kiivaita Syyriassa ja erityisesti Aleppossa ja Damaskoksessa, valittajien alkuperäkaupungeissa, joissa taistelut olivat olleet erityisen raskaita ja kaltoinkohdeltun vaara suuri.

Maasta poistettava henkilö voi olla vaarassa kärsiä erityyppistä **haittaa**, joka voi tarkoittaa Euroopan ihmisoikeussopimuksen 3 artiklan vastaista kohtelua, mukaan lukien vaaran lähteet, jotka **eivät johdu vastaanottavasta valtiosta** vaan pikemminkin valtiosta riippumattomista toimijoista, sairauksista tai humanitaarisista olosuhteista kyseisessä valtiossa.

Esimerkki: Asia *J.K. ym. v. Ruotsi*⁽¹⁶⁹⁾ koski irakilaista miestä, joka oli työkennellyt yhdysvaltalaisille asiakkaille ja toiminut Irakissa sijaitsevasta Yhdysvaltain asevoimien tukikohdasta käsin, ja hänen perhettään, joka oli paennut Irakista, koska he olivat joutuneet al-Qaidan vakavien uhkausten ja väärinkäytösten kohteeksi. EIT totesi, että tällaisessa tilanteessa Irakin valtio ei pystynyt takaamaan valittajille tehokasta suojaa al-Qaidan ja muiden yksityisten ryhmien aiheuttamilta uhilta, ja valittajilla olisi siten todellinen riski valtiosta riippumattomien toimijoiden toteuttamasta jatkuvasta vainosta, jos he palaisivat Irakiin.

Esimerkki: Asia *D. v. Yhdistynyt kuningaskunta*⁽¹⁷⁰⁾ koski parantumattomasti sairaan henkilön maastapoistamista. Tuomioistuim arvioi valittajan maastapoistamisen olosuhteita: hoidon keskeyttäminen, paluumaan vaikeat olosuhteet ja todennäköisyys, että hän menehtyisi heti paluun jälkeen. Tuomioistuin katsoi, että näissä erittäin poikkeuksellisissa olosuhteissa valittajan maastapoistaminen loukkaisi Euroopan ihmisoikeussopimuksen 3 artiklaa. Tuomioistuin on kuitenkin asettanut tämänyyppisille asioille korkean kynnyksen. Myöhemmässä asiassa *N. v. Yhdistynyt kuningaskunta*⁽¹⁷¹⁾ todettiin, että naisen karkottaminen Ugandaan ei ollut

⁽¹⁶⁸⁾ EIT, *L.M. ym. v. Venäjä*, nrot 40081/14, 40088/14 ja 40127/14, 15.10.2015, 119–127 kohta.

⁽¹⁶⁹⁾ EIT, *J.K. ym. v. Ruotsi* [suuri jaosto], nro 59166/12, 23.8.2016.

⁽¹⁷⁰⁾ EIT, *D. v. Yhdistynyt kuningaskunta*, nro 30240/96, 2.5.1997.

⁽¹⁷¹⁾ EIT, *N. v. Yhdistynyt kuningaskunta* [suuri jaosto], nro 26565/05, 27.5.2008.

Euroopan ihmisoikeussopimuksen 3 artiklan vastaista, koska käytettävissä olevat todisteet osoittivat, että naisen kotimaassa oli saatavilla jonkinlaista hoitoa ja ettei hän ollut parantumattomasti sairas kyseisenä ajankohtana.

Esimerkki: Asia *Paposhivili v. Belgia*⁽¹⁷²⁾ koski leukemiaa ja uusiutuvaa tuberkuloosia sairastavaa Georgian kansalaista, joka oli määrä poistaa maasta Belgiassa harjoitetun rikollisen toiminnan vuoksi. EIT otti päätöksensä pohjaksi asiassa *D. v. Yhdistynyt kuningaskunta* omaksutun lähestymistavan. Se selvensi, että vaikka välitöntä kuoleman riskiä ei ollut, asianmukaisen ja saatavilla olevan hoidon puuttuminen vastaanottavassa maassa altistaa henkilön vakavalle, nopealle ja peruuttamattomalle terveydentilan heikkenemiselle, joka johtaa suuriin kärsimyksiin tai eliniänodotteen merkittävään vähenemiseen, ja se kuuluu 3 artiklan soveltamisalaan. Tuomioistuin totesi, että valittajan tehtävänä on esittää todisteita todellisesta riskistä joutua ihmisoikeussopimuksen 3 artiklan vastaisen kohtelun kohteeksi, ja viranomaisten tehtävänä on arvioida, onko vastaanottavassa maassa saatavilla ja tarjolla asianmukaista hoitoa, jotta valittaja ei joudu tilanteeseen, joka voidaan rinnastaa kaltoinkohteluun. Valtioiden on arvioitava henkilön maastapoistamisen vaikutusta vertaamalla tämän terveydentilaa ennen maastapoistamista siihen, miten se kehittyisi maastapoistamisen jälkeen. Tuomioistuin totesi, että Belgian viranomaiset eivät olleet tutkineet valittajan terveydentilaa tämän maastapoistamisen yhteydessä ja olivat siten rikkoneet ihmisoikeussopimuksen 3 artiklaa.

Esimerkki: Asia *Babar Ahmed ym. v. Yhdistynyt kuningaskunta*⁽¹⁷³⁾ koski väitettyjä terroristeja, jotka oli tarkoitus luovuttaa Yhdysvaltoihin. Tuomioistuin katsoi, etteivät valittajien odotetut vankilaolosuhteet ADX Florencessa (huippu- ja turvallinen vankila) ja heidän mahdollisten vankilatuumioidensa pituudet olisi 3 artiklan vastaisia.

Esimerkki: Asiassa *Aswat v. Yhdistynyt kuningaskunta*⁽¹⁷⁴⁾ tuomioistuin katsoi, että terrorismista epäillyn ja vakavasta psyykkisestä sairaudesta kärsivän valittajan ehdotettu luovutus Yhdysvaltoihin loukkaisi 3 artiklaa, kun otetaan huomioon vastaanottavan maan epäselvät vankilaolosuhteet. Hänen psyykinen sairautensa oli niin vakava, että hänet oli pakko

⁽¹⁷²⁾ EIT, *Paposhivili v. Belgia* [suuri jaosto], nro 41738/10, 13.12.2016, 183–191 kohta.

⁽¹⁷³⁾ EIT, *Babar Ahmad ym. v. Yhdistynyt kuningaskunta*, nrot 24027/07 ja 3 muuta, 10.4.2012.

⁽¹⁷⁴⁾ EIT, *Aswat v. Yhdistynyt kuningaskunta*, nro 17299/12, 16.4.2013.

siirtää tavallisesta vankilasta huipputurvalliseen psykiatriseen sairaalaan Yhdistyneessä kuningaskunnassa. Hoitotiedoista kävi selvästi ilmi, että hänen pitäisi jäädä sinne ”oman terveytensä ja turvallisuutensa vuoksi”. Hoitotietojen perusteella oli näin ollen olemassa todellinen vaara siitä, että valittajan luovuttaminen toiseen maahan ja mahdollisesti ankarampaan vankilaympäristöön johtaisi hänen henkisen ja fyysisen terveytensä merkittävään heikkenemiseen ja että tällainen heikkeneminen voisi merkitä 3 artiklan kynnyksen ylittämistä.

Esimerkki: Asiassa *Sufi ja Elmi v. Yhdistynyt kuningaskunta*⁽¹⁷⁵⁾ tuomioistuimien katsoi, että jos valittajat karkotetaan, he todennäköisesti joutuvat pakolaisleireille Somaliassa ja naapurivaltioissa, joissa humanitaariset olosuhteet olivat Euroopan ihmisoikeussopimuksen 3 artiklan vastaisia. Tuomioistuin totesi, että humanitaarinen tilanne ei johtunut pelkästään luonnonilmiöistä, kuten kuivuudesta, vaan myös Somalian kriisiin osallistuvien maiden toimista tai laiminlyönneistä.

Esimerkki: Kansallisella tasolla Ranskan korkein hallinto-oikeus (*Conseil d'État*) kumosi asiassa *M. A.*⁽¹⁷⁶⁾ päätöksen lähettää *M. A.*, Albanian kansalainen, jolta oli evätty oleskelulupa, takaisin Albaniaan. Tuomioistuin katsoi, että Albaniassa *M. A.* joutuisi kaltoinkohtelun kohteeksi ja *M. A.*:n toteuttamassa poliisiratsiassa surmansa saaneen henkilön perheenjäsenet tappaisivat hänet. Korkein hallinto-oikeus totesi, että Euroopan ihmisoikeussopimuksen 3 artiklaa sovellettiin, kun valtion viranomaiset eivät voineet tarjota riittävää suojaa, myös silloin kun vaara johtui yksityisten ryhmien toimista.

Euroopan ihmisoikeustuomioistuin on myös joutunut tutkimaan, lisäksi henkilön osallistuminen toisinajattelijoiden toimintaan vastaanottavassa valtiossa vaaraa joutua Euroopan ihmisoikeussopimuksen 3 artiklan vastaisen kohtelun kohteeksi palauttamisen jälkeen vai ei⁽¹⁷⁷⁾.

⁽¹⁷⁵⁾ EIT, *Sufi ja Elmi v. Yhdistynyt kuningaskunta*, nrot 8319/07 ja 11449/07, 28.6.2011, 267–292 kohta.

⁽¹⁷⁶⁾ Ranska, korkein hallinto-oikeus (*Conseil d'État*), *M. A.*, nro 334040, 1.7.2011.

⁽¹⁷⁷⁾ Ks. esim., EIT, *A.A. v. Sveitsi*, nro 58802/12, 7.1.2014; EIT, *F.G. v. Ruotsi* [suuri jaosto], nro 43611/11, 23.3.2016; EIT, *Muminov v. Venäjä*, nro 42502/06, 11.12.2008.

Esimerkki: Asiassa *S.F. ym. v. Ruotsi*⁽¹⁷⁸⁾ tuomioistuin totesi, että poliittisista toisinajattelijoista, jotka olivat paenneet Iranista ja osallistuneet merkittäviin poliittisiin toimiin Ruotsissa, muodostuvan iranilaisen perheen maastapoistaminen loukkaisi Euroopan ihmisoikeussopimuksen 3 artiklaa. Tuomioistuin katsoi, että valittajien toimet Iranissa eivät yksin aiheuttaneet vaaraa, mutta heidän toimensa Ruotsissa olivat tärkeitä, koska todisteiden mukaan Iranin viranomaiset seurasivat tehokkaasti verkkoviestintää ja henkilöitä, jotka suhtautuvat kriittisesti hallintoon, myös Iranin ulkopuolella. Iranin viranomaiset pystyisivät helposti tunnistamaan valittajat maahan paluun yhteydessä, kun otetaan huomioon heidän toimintansa Iranissa ennen muuttoa Ruotsiin ja myös siksi, että perhe joutui lähtemään Iranista laittomasti ilman päteviä henkilöasiakirjoja.

4.1.3 Riskin arviointi

Unionin oikeudessa ja Euroopan ihmisoikeussopimuksessa sovellettavilla periaatteilla on paljon yhteistä arvioitaessa palauttamiseen liittyviä riskejä. Tämä samankaltaisuus johtuu siitä, että EU:n turvapaikkasäännöstö perustuu suurelta osin Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen oikeuskäytäntöön ja Yhdistyneiden kansakuntien pakolaisasiain päävaltuutetun viraston (UNHCR) suuntaviivoihin. Näiden periaatteiden mukaan arviointien on oltava yksilöllisiä, ja niiden on perustuttava asiaa koskeviin ajantasaisiin säädöksiin, tosiseikkoihin, asiakirjoihin ja todisteisiin. Näihin sisältyvät alkuperämaan tilannetta koskevat tiedot. Henkilön aikaisemmin kärsimä haitta voi olla vahva osoitus tulevista vaaroista.

Unionin oikeudessa määrittelydirektiivin 4 artiklassa annetaan yksityiskohdaisia sääntöjä kansainvälistä suojelua koskevissa hakemuksissa esitettyjen tosiseikkojen ja olosuhteiden arviointia varten. Esimerkiksi tapauskohtainen arviointi voi olla tarpeen, ja jos henkilö on aikaisemmin joutunut vainon kohteeksi, tämä voi olla vakava osoitus palauttamiseen liittyvistä tulevista riskeistä. Hakemusten käsittelijöiden on otettava huomioon kaikki selvitykset, joilla hakija yrittää aidosti esittää näyttöä hakemuksensa tueksi.

Arvioinnin ajankohdan osalta määrittelydirektiivin 4 artiklan 3 kohdassa säädetään, että se tapahtuu silloin, kun hakemusta koskeva päätös tehdään. Uudistetun **turvapaikkamenettelydirektiivin** 46 artiklan 3 kohdan mukaan

⁽¹⁷⁸⁾ EIT, *S.F. ym. v. Ruotsi*, nro 52077/10, 15.5.2012.

muutoksenhakumenettelyssä on tutkittava tosiseikat ja oikeudelliset seikat, sellaisina kuin ne ovat valituksen käsittelyn ajankohtana. Suojeluaseman lakkaamisen ajankohdan arviointia kuvataan 4.1.8 kohdassa.

Euroopan ihmisoikeussopimusta koskevassa oikeuskäytännössä ihmisoikeustuomioistuin on erottanut toisistaan kaksi turvapaikkahakemusten tyyppiä riskin luonteen perusteella. Jos riski johtuu yleisestä ja tunnetusta tilanteesta, viranomaisten on arvioitava riski oma-aloitteisesti. Yksittäiseen riskiin perustuvissa turvapaikkahakemustilanteissa taas turvapaikkaa hakevan henkilön on esitettävä ja perusteltava kyseinen riski⁽¹⁷⁹⁾. Viimeksi mainitussa tapauksessa hakijan tehtävänä on osoittaa, että on perusteltuja syitä uskoa, että jos hänet karkotetaan jäsenvaltiosta, hän on todellisessa vaarassa joutua Euroopan ihmisoikeussopimuksen 2 tai 3 artiklassa kielletyn kohtelun kohteeksi. Jos tällaisia todisteita on esitetty, viranomaisten asiana on poistaa mahdolliset asiaa koskevat epäilyt⁽¹⁸⁰⁾. Euroopan ihmisoikeustuomioistuin on vahvistanut, että turvapaikanhakijat ovat usein erityistilanteessa, jossa on monesti tarpeen tulkita mahdollisia epäilyjä heidän hyväkseen arvioitaessa heidän lausuntonsa ja lausuntojen perusteena olevien asiakirjojen uskottavuutta⁽¹⁸¹⁾. Jos tietoja puuttuu tai jos on olemassa vahvoja syitä kyseenalaistaa hakijan liitteiden todenmukaisuus, kyseisen henkilön on annettava tyydyttävä selitys⁽¹⁸²⁾.

Esimerkki: Asiassa *Singh ym. v. Belgia*⁽¹⁸³⁾ tuomioistuin totesi, että Belgian viranomaiset olivat hylänneet Afganistanin kansalaisen turvapaikkahakemuksen tueksi annetut asiakirjat. Viranomaiset olivat tutkimatta asiaa riittävästi todenneet, etteivät asiakirjat olleet vakuuttavia. Viranomaiset eivät olleet tarkastaneet New Delhissä sijaitsevan UNHCR:n toimiston, joka myönsi hakijoille pakolaisaseman, antamien asiakirjojen jäljennösten aitoutta, vaikka tällainen tarkastus olisi ollut helppo suorittaa. Näin ollen

⁽¹⁷⁹⁾ EIT, *F.G. v. Ruotsi* [suuri jaosto], nro 43611/11, 23.3.2016, 126–127 kohta; EIT, *J.K. ym. v. Ruotsi* [suuri jaosto], nro 59166/12, 23.8.2016, 98 kohta.

⁽¹⁸⁰⁾ EIT, *Saadi v. Italia* [suuri jaosto], nro 37201/06, 28.2.2008, 129 kohta.

⁽¹⁸¹⁾ EIT, *J.K. ym. v. Ruotsi* [suuri jaosto], nro 59166/12, 23.8.2016, 93 kohta; EIT, *M.A. v. Sveitsi*, nro 52589/13, 18.11.2014, 55 kohta; EIT, *Salah Sheekh v. Alankomaat*, nro 1948/04, 11.1.2007, 148 kohta; EIT, *R.C. v. Ruotsi*, nro 41827/07, 9.3.2010, 50 kohta.

⁽¹⁸²⁾ EIT, *Matsiukhina ja Matsiukhin v. Ruotsi* (päätös), nro 31260/04, 21.6.2005; EIT, *Collins ja Akaziebie v. Ruotsi* (päätös), nro 23944/05, 8.3.2007; EIT, *A.A.M. v. Ruotsi*, nro 68519/10, 3.4.2014.

⁽¹⁸³⁾ EIT, *Singh ym. v. Belgia*, nro 33210/11, 2.10.2012.

ne eivät olleet suorittaneet hakemuksen perusteellista tarkastusta, kuten Euroopan ihmisoikeussopimuksen 13 artiklassa vaaditaan, ja siten ne olivat loukanneet kyseistä määräystä luettuna yhdessä 3 artiklan kanssa.

Koska ihmisoikeussopimuksen 2 ja 3 artiklan nojalla taatut oikeudet ovat ehdottomia ja ottaen huomioon turvapaikanhakijoiden haavoittuva asema, viranomaiset voivat joutua arvioimaan omasta aloitteestaan, onko riskiä vai ei. Tästä on kyse, kun hakija päättää olla antamatta tai paljastamasta erityistä henkilökohtaista syytä turvapaikkahakemukselle pidättäytymällä tarkoituksellisesti mainitsemasta sitä tai jos valtio on saanut tietoonsa nimenomaiseen henkilöön liittyviä tosiseikkoja, joiden vuoksi hän voisi altistua kaltoinkohtelun riskille kyseessä olevaan maahan palatessaan⁽¹⁸⁴⁾.

Euroopan ihmisoikeussopimuksen 36 artiklan mukaan jäsenvaltiolla on väliintulo-oikeus asiassa, jossa sen kansalainen on tehnyt valituksen toista jäsenvaltiota vastaan. Tuomioistuin katsoi, ettei tätä määräystä – joka on sisällytetty Euroopan ihmisoikeussopimukseen, jotta valtio voi antaa kansalaisilleen diplomaattista suojaa – voitu soveltaa asiassa, jossa oli kyse valittajien pelosta joutua palautetuksi jäsenvaltioon, jonka kansalaisia he olivat, mikä väitetysti olisi tarkoittanut, että he joutuisivat yleissopimuksen 2 ja 3 artiklan vastaisen kohtelun kohteeksi⁽¹⁸⁵⁾.

Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen oikeuskäytännön mukaan riskiä ei ole arvioitava pelkästään yksilöllisesti vaan myös kumulatiivisesti⁽¹⁸⁶⁾. Jokaisen arvioinnin on oltava yksilöllinen, ja kaikki todisteet on otettava huomioon⁽¹⁸⁷⁾. Jos henkilö on aiemmin joutunut vainotuksi, tämä voi olla vakava osoitus siitä, että asianomainen altistuu tulevaisuudessa vaaralle⁽¹⁸⁸⁾.

Arvioidessaan palauttamiseen liittyvää vaaraa Euroopan ihmisoikeustuomioistuin on ottanut huomioon todisteet maan yleisistä olosuhteista sekä todisteet kyseiseen henkilöön kohdistuvasta erityisestä riskistä. Se on antanut ohjeita

⁽¹⁸⁴⁾ EIT, *F.G. v. Ruotsi* [suuri jaosto], nro 43611/11, 23.3.2016, 127 kohta.

⁽¹⁸⁵⁾ EIT, *I. v. Ruotsi*, nro 61204/09, 5.9.2013.

⁽¹⁸⁶⁾ EIT, *S.F. ym. v. Ruotsi*, nro 52077/10, 15.5.2012, 68–69 kohta.

⁽¹⁸⁷⁾ EIT, *R.C. v. Ruotsi*, nro 41827/07, 9.3.2010, 51 kohta (lääkärintodistuksista); EIT, *N. v. Ruotsi*, nro 23505/09, 20.7.2010, 52 kohta; EIT, *Sufi ja Elmi v. Yhdistynyt kuningaskunta*, nrot 8319/07 ja 11449/07, 28.6.2011.

⁽¹⁸⁸⁾ EIT, *R.C. v. Ruotsi*, nro 41827/07, 9.3.2010; EIT, *J.K. ym. v. Ruotsi* [suuri jaosto], nro 59166/12, 23.8.2016, 99–102 kohta.

siitä, minkätyyppiset asiakirjat voivat olla luotettavia arvioitaessa maassa vallitsevia olosuhteita, esimerkiksi UNHCR:n ja kansainvälisten ihmisoikeusjärjestöjen raportit⁽¹⁸⁹⁾. Tuomioistuimen mukaan raportit ovat epäluotettavia, kun tietojen lähteet ovat tuntemattomia ja johtopäätökset ovat ristiriidassa muiden luotettavien raporttien kanssa⁽¹⁹⁰⁾.

Jos henkilöä ei ole palautettu, Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen arvioinnin päivämäärä on riskin arvioinnin ajankohta⁽¹⁹¹⁾. Tätä periaatetta on sovellettu riippumatta siitä, oliko riidanalainen oikeus Euroopan ihmisoikeussopimuksen mukaan ehdoton, esimerkiksi 3 artikla, vai muu kuin ehdoton, esimerkiksi 8 artikla⁽¹⁹²⁾. Jos valittaja on jo palautettu, Euroopan ihmisoikeustuomioistuin tutkii, onko kyseistä henkilöä pahoinpidelty, myös maastakarkotusprosessin aikana, vai ei⁽¹⁹³⁾ tai osoittavatko maata koskevat tiedot perusteltuja syitä olettaa, että hakija voi joutua kaltoinkohtelun kohteeksi.

Esimerkki: Asiassa *Sufi ja Elmi v. Yhdistynyt kuningaskunta*⁽¹⁹⁴⁾ Euroopan ihmisoikeustuomioistuin tutki kansainvälisten järjestöjen raportteja, jotka koskivat olosuhteita ja väkivallan laajuutta Somaliassa, sekä al-Shabaabin, somalialaisen islamilaisen kapinallisryhmän, suorittamia ihmisoikeusloukkauksia. Tuomioistuin ei voinut luottaa Kenian hallituksen Nairobista antamiin Somaliaa koskeviin tietoraporttiin, sillä sen sisältämät tiedot olivat peräisin epämääräisistä ja anonyymeistä lähteistä ja ristiriidassa muiden julkisten tietojen kanssa. Saatavilla olevien todisteiden perusteella tuomioistuin katsoi, etteivät olosuhteet Somaliassa todennäköisesti parane pian.

Esimerkki: Asiassa *Muminov v. Venäjä*⁽¹⁹⁵⁾ valittaja oli Uzbekistanin kansalainen, joka saatavilla olleiden tietojen mukaan suoritti ilmeisesti viisivuotista vankeusrangaistusta Uzbekistanissa sen jälkeen, kun hänet oli luovutettu Venäjältä. Euroopan ihmisoikeustuomioistuin katsoi, että vaikka ei ollut muuta luotettavaa tietoa valittajan luovutuksen jälkeisestä

⁽¹⁸⁹⁾ EIT, *N.A. v. Yhdistynyt kuningaskunta*, nro 25904/07, 17.7.2008, 118–122 kohta.

⁽¹⁹⁰⁾ EIT, *Sufi ja Elmi v. Yhdistynyt kuningaskunta*, nrot 8319/07 ja 11449/07, 28.6.2011, 230–234 kohta.

⁽¹⁹¹⁾ EIT, *Saadi v. Italia* [suuri jaosto], nro 37201/06, 28.2.2008.

⁽¹⁹²⁾ EIT, *A.A. v. Yhdistynyt kuningaskunta*, nro 8000/08, 20.9.2011.

⁽¹⁹³⁾ EIT, *Thuvo v. Kypros*, nro 3869/07, 4.4.2017.

⁽¹⁹⁴⁾ EIT, *Sufi ja Elmi v. Yhdistynyt kuningaskunta*, nrot 8319/07 ja 11449/07, 28.6.2011.

⁽¹⁹⁵⁾ EIT, *Muminov v. Venäjä*, nro 42502/06, 11.12.2008.

tilanteesta kuin hänen tuomionsa, vankien yleisestä kaltoinkohtelusta Uzbekistanissa on riittävästi luotettavia raportteja, jotta tuomioistuin voi todeta, että Euroopan ihmisoikeussopimuksen 3 artiklaa on loukattu.

4.1.4 Suojelun riittävyys

Kansainvälisen pakolaisoikeuden mukaan turvapaikanhakijalla, joka pelkää joutuvansa vainotuksi, on oikeus pakolaisasemaan, jos hänellä on perusteltua aihetta pelätä joutuvansa vainotuksi *vuoden 1951 Geneven yleissopimuksessa* mainitun syyn perusteella ja jos valtion tarjoama suojelu on riittämätön. Riittävällä valtion suojelulla tarkoitetaan vastaanottavan valtion halukkuutta ja mahdollisuutta, riippumatta siitä, onko osa valtion alueesta valtiollisten toimijoiden tai muiden tahojen valvonnassa, tarjota oikeusjärjestelmän avulla kohtuullista suojelua turvapaikanhakijan pelkäämää kaltoinkohtelua vastaan.

Unionin oikeuden mukaan arvioitaessa oikeutta pakolaisasemaan tai toisijaisen suojeluun on välttämätöntä ottaa huomioon, saako hakija suojelua ehdotetussa paluumaassa pelättyä haittaa vastaan vai ei. *Määrittelydirektiivin* 7 artiklassa säädetään, että "[s]uojelua vainoa tai vakavaa haittaa vastaan voivat tarjota ainoastaan [...] valtio tai [...] valtiota tai huomattavaa osaa sen alueesta valvonnassaan pitävät puolueet tai järjestöt, kansainväliset järjestöt mukaan luettuina, edellyttäen että ne ovat halukkaita ja kykeneviä tarjoamaan suojelua [...]" joka on "tehokasta ja luonteeltaan pysyvää". Vainon estämiseksi vaaditaan kohtuullisia toimenpiteitä, muun muassa tehokas oikeusjärjestelmä vainoksi tai vakavaksi haitaksi katsottavien toimien toteamiseksi, niistä syytteen asettamiseksi ja niistä rankaisemiseksi. Hakijalla on oltava mahdollisuus saada tällaista suojelua.

Esimerkki: Asiassa *Salahadin Abdulla ym.*⁽¹⁹⁶⁾, joka koski pakolaisaseman lakkaamista, unionin tuomioistuin katsoi, että jotta valtion, jonka kansalainen pakolainen on, tarjoamaa suojelua voidaan pitää riittävänä, valtion tai muun tahon, joka tarjoaa suojaa määrittelydirektiivin 7 artiklan 1 kohdan mukaisesti, on objektiivisesti katsoen oltava kohtuullisen kykenevä ja halukas estämään vainoa. Sen on toteutettava kohtuullisia toimenpiteitä estääkseen vainon muun muassa siten, että sillä on tehokas oikeusjärjestelmä vainoksi katsottavien toimien toteamiseksi, niistä syytteen

⁽¹⁹⁶⁾ EUT, yhdistetyt asiat C-175/08, C-176/08, C-178/08, C-179/08, *Aydin Salahadin Abdulla ym. v. Saksan liittotasavalta* [suuri jaosto], 2.3.2010.

asettamiseksi ja niistä rankaisemiseksi ja siten, että kyseisellä henkilöllä on mahdollisuus turvautua tähän pakolaisaseman lakkaamisen jälkeen. Valtion tai muun tahon, joka antaa suojelua, on täytettävä tietyt konkreettiset vaatimukset; sillä on muun muassa oltava toimivalta, organisaatiorakenne ja resurssit yleisen järjestyksen minimitason ylläpitämiseksi siinä maassa, jonka kansalainen pakolainen on.

Palestiinalaispakolaisiin sovelletaan erityistä suojelujärjestelmää. Yhdistyneiden kansakuntien Lähi-idässä olevien palestiinalaispakolaisten avustus- ja työelin (UNRWA) perustettiin antamaan palestiinalaispakolaisille suojelua ja apua. UNRWA harjoittaa toimintaa Länsirannalla, myös Itä-Jerusalemmissä ja Gazan alueella sekä Jordaniassa, Syyriassa ja Libanonissa. Henkilöillä, jotka saavat apua UNRWA:lta, ei ole oikeutta pakolaisasemaan (määrittelydirektiivin 12 artiklan 1 kohdan a alakohta, jolla vuoden 1951 Geneven yleissopimuksen 1 artiklan D kohta saatettiin osaksi EU:n oikeutta).

Esimerkki: Asia *Bolbol*⁽¹⁹⁷⁾ koski Palestiinasta lähtöisin olevaa kansalaisuudetonta henkilöä, joka oli lähtenyt Gazan alueelta ja saapunut Unkariin, jossa hän haki turvapaikkaa, eikä hän ollut aikaisemmin hakenut suojelua tai apua UNRWA:lta. Unionin tuomioistuin selvensi, että määrittelydirektiivin 12 artiklan 1 kohdan a alakohtaa sovellettaessa henkilön katsotaan saaneen suojelua ja apua muulta YK:n elimeltä kuin UNHCR:ltä ainoastaan, jos hän on tosiasiallisesti turvautunut tähän suojeluun tai apuun, eikä pelkääntään siksi, että hänellä on teoriassa ollut oikeus siihen.

Esimerkki: Asiassa *El Kott*⁽¹⁹⁸⁾ unionin tuomioistuin selvensi edelleen, että henkilöt, joiden on pakko lähteä UNRWA:n toimialueelta syistä, jotka eivät ole heidän määräysvallassaan ja ovat heidän omasta tahdostaan riippumattomia, on automaattisesti myönnettävä pakolaisasema, jos yhtäkään direktiivin 12 artiklan 1 kohdan b alakohdassa tai 12 artiklan 2 tai 3 kohdassa mainittua poissulkemisperustetta ei voida soveltaa.

Euroopan ihmisoikeussopimuksen mukaan, jotta voidaan arvioida, onko 3 artiklaa loukattu – tai loukattaisiinko sitä –, on tarpeen tarkastella myös suojelua, jota vastaanottava valtio tai sen alueella olevat järjestöt voivat tarjota

⁽¹⁹⁷⁾ EUT, C-31/09, *Nawras Bolbol v. Bevándorlási és Állampolgársági Hivatal* [suuri jaosto], 17.6.2010.

⁽¹⁹⁸⁾ EUT, C-364/11, *Mostafa Abed El Karem El Kott ym. v. Bevándorlási és Állampolgársági Hivatal* [suuri jaosto], 19.12.2012.

maasta poistettavalle henkilölle. Käsitteen riittävä suojelu pakolaisasioissa (kuten edellä esitettiin) ja Euroopan ihmisoikeussopimuksen 3 artiklaa koskevien asioiden välillä on tietty yhtäläisyys. Jos kohtelu, jolle henkilö on alttiina paluun yhteydessä, täyttää vähimmäisvaatimukset, jotta 3 artiklaa voidaan soveltaa, on arvioitava, kykeneekö ja haluaako vastaanottava valtio tosiasiallisesti ja käytännössä suojata henkilöä kyseiseltä vaaralta.

Esimerkki: Asiassa *Hida v. Tanska*⁽¹⁹⁹⁾ valittaja oli etniseltä alkuperältään romani, joka oli tarkoitus palauttaa vastoin hänen tahtoaan Kosovoon vuoden 2004 konfliktin aikana. Tuomioistuimien oli huolissaan vähemmistöihin kohdistuvista väkivallanteoista ja rikoksista ja katsoi, että etnisten ryhmien jäsenet, kuten romanit, tarvitsivat yhä kansainvälistä suojelua. Tuomioistuin totesi, että YK:n väliaikainen hallinto Kosovossa (UNMIK) suoritti yksilöllisen arvioinnin ennen jokaista Tanskan ylipoliisipäällikön ehdottamaa pakkoon perustuvaa paluuta. Kun UNMIK oli vastustanut tiettyjä palauttamisia, ylipoliisipäällikkö oli keskeyttänyt ne toistaiseksi. Ylipoliisipäällikkö ei vielä ollut ottanut yhteyttä UNMIK:hon valittajan tapauksen osalta, koska tämän pakkoon perustuvaa palauttamista ei ollut vielä suunniteltu. Näissä olosuhteissa tuomioistuin oli vakuuttunut siitä, että valittajan pakkoon perustuvaa palauttamista lykättäisiin, jos UNMIK vastustaisi sitä. Tuomioistuin totesi, ettei ollut osoitettu perusteltua syytä olettaa, että valittaja oli Kosovoon palauttamisen yhteydessä vaarassa joutua kidutuksen tai epäinhimillisen tai halventavan kohtelun tai rangaistuksen kohteeksi siksi, että hän oli etniseltä alkuperältään romani. Tuomioistuin hylkäsi näin ollen valituksen ilmeisen perusteettomana.

Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen on täytynyt tutkia sitä, voidaanko vastaanottavan maan **diplomaattisilla takeilla** poistaa kaltoinkohtelun riski, jolle henkilö olisi muutoin alttiina palauttamisen yhteydessä, vai ei. Niissä tapauksissa, joissa vastaanottava maa on antanut takeita, nämä takeet eivät sinänsä riitä varmistamaan riittävää suojelua kaltoinkohtelua vastaan. On tutkittava, antaako takeiden käytännön soveltaminen riittävän takuun siitä, että henkilö on suojattu kaltoinkohtelun riskiä vastaan, vai ei. Vastaanottavan valtion takeille antama painoarvo kussakin tapauksessa määräytyy kyseisenä ajan-kohtana vallitsevien olosuhteiden mukaan.

⁽¹⁹⁹⁾ EIT, *Hida v. Tanska* (päätös), nro 38025/02, 19.2.2004.

Euroopan ihmisoikeustuomioistuimelle voidaan aluksi esittää kysymys, estääkö vastaanottavan valtion yleinen ihmisoikeustilanne takeiden hyväksymisen vai ei. Ainoastaan harvinaisissa tapauksissa maan yleinen tilanne on sellainen, ettei takeille voida antaa minkäänlaista painoa. Yleisempää on, että tuomioistuin arvioi ensin annettujen takeiden laadun ja tämän jälkeen niiden luotettavuuden tai epäluotettavuuden vastaanottavan valtion käytäntöjen perusteella. Kun tuomioistuin tekee näin, se ottaa huomioon viimeaikaisessa oikeuskäytännössä kuvattuja eri tekijöitä⁽²⁰⁰⁾.

4.1.5 Sisäisen paon mahdollisuus

Unionin oikeuden ja Euroopan ihmisoikeussopimuksen mukaan valtiot voivat todeta, että henkilö, joka on vaarassa kotipaikallaan, voi saada suojelua kotimaansa muussa osassa eikä hän siten tarvitse kansainvälistä suojelua.

Unionin oikeudessa mahdollisuudesta saada suojelua alkuperämaassa on säädetty **määrittelydirektiivin** 8 artiklassa.

Euroopan ihmisoikeussopimuksen mukaan valtion ehdottamaa sisäisen paon mahdollisuutta on tutkittava tarkasti palauttamispaikasta määräpaikkaan. On tutkittava, onko palauttamispaikka turvallinen, onko reitillä tiesulkuja ja onko kulkeminen tiettyjen alueiden kautta turvallista määräpaikkaan pääsemiseksi. Yksilöllisiä olosuhteita on myös arvioitava⁽²⁰¹⁾.

Esimerkki: *Asiassa Sufi ja Elmi v. Yhdistynyt kuningaskunta*⁽²⁰²⁾ Euroopan ihmisoikeustuomioistuin totesi, että Euroopan ihmisoikeussopimuksen 3 artikla ei periaatteessa estä sitä, että jäsenvaltiot turvautuvat sisäisen paon mahdollisuuteen, mikäli palautettava henkilö voi turvallisesti välttää joutumasta todelliseen vaaraan joutua pahoinpidellyksi matkan aikana, alueelle pääsyn ja alueelle asettumisen yhteydessä. Kyseisessä asiassa tuomioistuin katsoi, että Keski- ja Etelä-Somaliassa voi olla alueita,

⁽²⁰⁰⁾ EIT, *T.M. ym. v. Venäjä*, nrot 31189/15 ja 5 muuta, 7.11.2017, 24 kohta; EIT, *Tarakhel v. Sveitsi* [suuri jaosto], nro 29217/12, 4.11.2014, 120–122 kohta; EIT, *Gayratbek Saliev v. Venäjä*, nro 39093/13, 17.4.2014, 65–67 kohta; EIT, *Othman (Abu Qatada) v. Yhdistynyt kuningaskunta*, nro 8139/09, 17.1.2012, 189 kohta; EIT, *Ismoilov ym. v. Venäjä*, nro 2947/06, 24.4.2008, 127 kohta; EIT, *Saadi v. Italia* [suuri jaosto], nro 37201/06, 28.2.2008.

⁽²⁰¹⁾ EIT, *A.A.M v. Ruotsi*, nro 68519/10, 3.4.2014, 73 kohta; EIT, *J.K. ym. v. Ruotsi* [suuri jaosto], nro 59166/12, 23.8.2016, 96 kohta.

⁽²⁰²⁾ EIT, *Sufi ja Elmi v. Yhdistynyt kuningaskunta*, nrot 8319/07 ja 11449/07, 28.6.2011.

joissa palautettava henkilö ei välttämättä ole todellisessa vaarassa joutua pahoinpideltyksi pelkästään yleisen väkivaltilanteen takia. Jos palautettavien henkilöiden on matkustettava alueelle tai sellaisen alueen kautta, joka on al-Shabaabin valvonnassa, he ovat todennäköisesti vaarassa joutua 3 artiklan vastaisen kohtelun kohteeksi, jollei voida osoittaa, että valittajat ovat äskettäin asuneet Somaliassa ja voivat siksi välttää kiinnittämistä al-Shabaabin huomion. Käsiteltävässä asiassa tuomioistuin katsoi useista eri syistä, että valittajat olisivat todellisessa vaarassa joutua 3 artiklan vastaisen kohtelun kohteeksi⁽²⁰³⁾.

4.1.6 Suojelua muualta

Unionin oikeuden mukaan EU:n jäsenvaltio voi kansainvälistä suojelua koskevasta syystä saada luvan palauttaa hakija toiseen maahan, jossa hänen hakemuksensa voidaan tutkia, mikäli kyseistä maata pidetään turvallisena ja tiettyjä suojoitoimenpiteitä noudatetaan. Tässä kohdassa selvitetään, milloin tämä on mahdollista. Sovellettavia menettelytakeita aikuisten osalta kuvataan [5.2 kohdassa](#) ja [10.1 kohdassa](#) ilman huoltajaa olevien alaikäisten osalta.

Kahdessa tapauksessa toisen maan oletetaan olevan turvallinen. Maan voidaan olettaa olevan turvallinen, jos se täyttää tietyt vaatimukset, jotka on lueteltu [turvapaikkamenettelydirektiivissä](#) (38 artikla). Näihin kuuluvat muun muassa seuraavat vaatimukset: turvapaikanhakija on päästettävä **turvalliseen kolmanteen maahan**, hänellä on oltava mahdollisuus hakea suojelua ja, jos hänen todetaan olevan kansainvälisen suojelun tarpeessa, häntä on kohdeltava [vuoden 1951 Geneven yleissopimuksen](#) mukaisesti. On erityisen tärkeää, että valtiot varmistavat, että palautettavaa henkilöä ei palauteta edelleen maahan, joka ei ole turvallinen. Jotta valtio voidaan määrittää turvalliseksi kolmanneksi maaksi, on laadittava etukäteen luettelo, josta on ilmoitettava komissiolle. Turvalliseksi kolmanneksi maaksi määrittäminen edellyttää myös, että hakijan ja asianomaisen kolmannen maan välillä on oltava yhteys, jonka perusteella hakijan olisi perusteltua matkustaa tähän maahan. Pelkästään kauttakulkua maan (turvallisen kauttakulkumaan) kautta ei voida katsoa riittäväksi yhteydeksi hakijan ja turvallisen kolmannen maan välillä⁽²⁰⁴⁾.

⁽²⁰³⁾ Ks. myös EIT, *M.Y.H. v. Ruotsi*, nro 50859/10, 27.6.2013.

⁽²⁰⁴⁾ EUT, C-564/18, *LH v. Bevándorlási és Menekültügyi Hivatal*, 19.3.2020; EUT, yhdistetyt asiat C-924/19 PPU ja C-925/19 PPU, *FMS ym. v. Országos Idegenrendészeti Főigazgatóság Dél-alföldi Regionális Igazgatóság ja Országos Idegenrendészeti Főigazgatóság*, 14.5.2020, 157–160 kohta.

Jos näitä säännöksiä ei noudateta, EU:n jäsenvaltio ei voi käyttää turvapaikkamenettelydirektiivin mukaista turvallisuutta koskevaa kumottavissa olevaa olettamaa⁽²⁰⁵⁾.

Toinen olettamus koskee valtioita, jotka soveltavat [Dublin-asetusta](#), nimittäin EU:n jäsenvaltioita, Islantia, Liechtensteinia, Norjaa ja Sveitsiä (ks. [5.2 kohta](#)) Dublin-asetuksessa säädetään EU:n jäsenvaltioiden välisestä **vastuunjaosta** kansainvälistä suojelua koskevien hakemusten käsittelystä. Perusteet on asetettu etusijajärjestykseen, jotta voidaan määrittää jäsenvaltioiden vastuu sellaisten hakemusten käsittelystä, jotka henkilöt ovat jättäneet yhteen EU:n jäsenvaltioon ja tämän jälkeen matkustaneet toiseen jäsenvaltioon. Kumottavissa olevan olettamuksen mukaan kaikki valtiot, jotka soveltavat Dublin-asetusta, ovat turvallisia ja noudattavat EU:n perusoikeuskirjaa ja Euroopan ihmisoikeussopimusta.

Dublin-asetuksen perusteiden mukaan sen valtion, joka sallii hakijan tulla yhteiselle alueelle, katsotaan yleensä vastaavan hakemuksen käsittelystä (Dublin-asetuksen III luku). Sen määrittämiseksi, minkä valtion kautta henkilö saapui maahan, henkilön sormenjäljet otetaan saapumisen yhteydessä ja merkitään Eurodac-tietokantaan (ks. [Eurodac-asetus](#) (EU) N:o 603/2013), johon kaikilla valtioilla, jotka soveltavat Dublin-asetusta, on pääsy. Jos turvapaikanhakija esimerkiksi saapuu maahan A, jossa hän jättää turvapaikkahakemuksen ja jossa häneltä otetaan sormenjäljet, mutta matkustaa myöhemmin maahan B, maassa B otettuja sormenjälkiä verrataan maassa A otettuihin sormenjälkiin. Maan B on tällöin sovellettava Dublin-asetuksessa määritellyjä perusteita, jotta se voi päättää, vastaako se vai maa A turvapaikkahakemuksen käsittelystä.

Valtioiden on varmistettava, että henkilöitä ei palauteta EU:n jäsenvaltioihin, joiden turvapaikka- ja vastaanottojärjestelmissä on systeemisiä puutteita. Tiettyissä tapauksissa, joissa ilmenee [EU:n perusoikeuskirjan](#) vakavia loukkauksia, tämä voi johtaa siihen, että valtioiden on käsiteltävä hakemus, vaikka se ei olekaan niiden velvollisuus Dublin-asetuksen mukaan.

⁽²⁰⁵⁾ EUT, C-404/17, *A. v. Migrationsverket*, 25.7.2018.

Esimerkki: Yhdistetyissä asioissa *N.S. ja M.E.*⁽²⁰⁶⁾ unionin tuomioistuin antoi ennakkoratkaisun kysymykseen, onko valtio tietyissä olosuhteissa velvollinen käsittelemään hakemuksen Dublin-asetuksen 3 artiklan 2 kohdan suvereniteettilausekkeen mukaisesti, vaikka tämä on Dublin-asetuksessa määriteltyjen perusteiden mukaan toisen EU:n jäsenvaltion vastuulla. Tuomioistuin selvensi, että EU:n jäsenvaltioiden on toimittava EU:n perusoikeuskirjassa vahvistettujen perusoikeuksien ja periaatteiden mukaisesti, vaikka ne käyttäisivät 3 artiklan 2 kohdan mukaista harkintavaltaansa. Jäsenvaltiot eivät näin ollen saa siirtää turvapaikanhakijaa asetuksessa tarkoitettuun vastuussa olevaan jäsenvaltioon, kun on olemassa todisteita turvapaikkamenettelyyn ja vastaanotto-olosuhteisiin liittyvistä systeemisistä puutteista, joista ne eivät voi olla tietämättömiä ja jotka voivat merkitä perusoikeuskirjan 4 artiklan (kidutuksen kielto) rikkomista. Jäsenvaltio on myös velvollinen tutkimaan asetuksen muut perusteet ja toteamaan, jos jokin toinen jäsenvaltio on vastuussa turvapaikkahakemuksen käsittelystä. Jos toista jäsenvaltiota ei voida määrittää tai jos tämä kestää kohtuuttoman kauan, jäsenvaltion on itse käsiteltävä hakemus 3 artiklan 2 kohdan mukaisesti.

Euroopan ihmisoikeussopimuksen mukaan Euroopan ihmisoikeustuomioistuin ottaa sille esitetyistä eri seikoista huomioon luotettavat ihmisoikeusraportit arvioidakseen ehdotettujen maastapoistamisten ennakoitavia seurauksia. Maastapoistamisen toteuttavalla valtiolla on velvollisuus arvioida riskit erityisesti, jos maata koskevat ihmisoikeusraportit osoittavat, että maastapoistamisen toteuttava valtio tiesi tai sen olisi pitänyt tietää riskit.

Esimerkki: Asiassa *M.S.S. v. Belgia ja Kreikka*⁽²⁰⁷⁾ Euroopan ihmisoikeustuomioistuin katsoi, että valittajan elin- ja vankeusolot Kreikassa olivat Euroopan ihmisoikeussopimuksen 3 artiklan vastaiset. Arvovaltaisten raporttien mukaan myöskään pääsyä turvapaikkamenettelyyn ei ollut ja oli olemassa edelleen palauttamisen vaara. Belgian viranomaisten katsottiin näin ollen olevan vastuussa 3 artiklan mukaisesti Dublin-asetuksessa määritellystä

⁽²⁰⁶⁾ EUT, yhdistetyt asiat C-411/10 ja C-493/10, *N.S. v. Secretary of State for the Home Department ja M.E. ym. v. Refugee Applications Commissioner & Minister for Justice, Equality and Law Reform* [suuri jaosto], 21.12.2011.

⁽²⁰⁷⁾ EIT, *M.S.S. v. Belgia ja Kreikka* [suuri jaosto], nro 30696/09, 21.1.2011.

siirrosta Kreikkaan, koska saatavilla olevien todisteiden mukaan viranomaiset tiesivät tai niiden olisi pitänyt tietää, että Kreikassa turvapaikanhakijat olivat tuolloin vaarassa joutua halventavan kohtelun kohteeksi.

Esimerkki: Asiassa *Ilias ja Ahmed v. Unkari*⁽²⁰⁸⁾ Euroopan ihmisoikeustuomioistuin totesi, että Unkari rikkoi Euroopan ihmisoikeussopimuksen 3 artiklaa karkottamalla kaksi bangladeshilaista turvapaikanhakijaa Serbiaan rajalla sijaitsevalta kauttakulkualueelta. Viranomaiset eivät olleet arvioineet asianmukaisesti, oliko hakijoilla kyseisessä maassa tehokas pääsy turvapaikkamenettelyyn vai olivatko he vaarassa joutua edelleen karkotetuiksi Pohjois-Makedoniaan tai Kreikkaan, joissa turvapaikanhakijoiden vastaanotto-olosuhteet eivät täyttäneet yleissopimuksen vaatimuksia.

4.1.7 Kansainvälisen suojelun poissulkeminen

EU:n oikeudessa määrittelydirektiivin 12 ja 17 artikla, jotka perustuvat **vuoden 1951 Geneven yleissopimuksen** 1 artiklan F kohtaan, sisältävät säännöksiä, joissa kansainvälinen suojelu jätetään myöntämättä henkilöille, jotka eivät ansaitse sitä. Näitä ovat henkilöt, jotka ovat väitetyesti tehneet vähintään yhden seuraavista teoista:

- rikoksen rauhaa vastaan, sotarikoksen tai rikoksen ihmisyyttä vastaan;
- törkeän muun kuin poliittisen rikoksen turvapaikkamaan ulkopuolella, ennen kuin henkilö sai tulla maahan;
- Yhdistyneiden kansakuntien tarkoitusperien ja periaatteiden vastaisen teon.

Kansainvälisen suojelun poissulkemisen arviointi on tehtävä sen jälkeen, kun on arvioitu, täyttääkö henkilö kansainvälisen suojelun myöntämisen edellytykset vai ei. Henkilöiden, joihin poissulkemisperusteita sovelletaan, ei katsota olevan pakolaisia tai heillä ei katsota olevan oikeutta toissijaiseen suojeluun.

⁽²⁰⁸⁾ EIT, *Ilias ja Ahmed v. Unkari* [suuri jaosto], nro 47287/15, 21.11.2019.

Euroopan turvapaikka-asioiden tukiviraston (EASO) julkaisussa *Exclusion: Articles 12 and 17 Qualification Directive* tehdään oikeudellinen analyysi, jota tuomioistuimet voivat käyttää käsitellessään mahdollisia tapauksia kansainvälisen suojelun poissulkemisesta⁽²⁰⁹⁾.

Esimerkki: Asiassa *B ja D*⁽²¹⁰⁾ unionin tuomioistuin antoi ohjeita poissulkemisperusteiden soveltamisesta. Se seikka, että kyseinen henkilö oli järjestön jäsen ja oli aktiivisesti tukenut järjestön aseellista taistelua, ei automaattisesti tarkoittanut, että on vakavaa aihetta epäillä, että hän on tehnyt ”törkeän muun kuin poliittisen rikoksen” tai ”Yhdistyneiden kansakuntien tarkoituksien ja periaatteiden vastaisia tekoja”. Molempien säännösten perusteella häneltä evättäisiin pakolaissuoja. Sen toteaminen, että on vakavaa aihetta olettaa, että henkilö on tehnyt tällaisen rikoksen tai syyllistynyt tällaisiin tekoihin, edellyttää täsmällisten tosiseikkojen yksittäistapauksellista arviointia. Tämä on tehtävä sen määrittämiseksi, täyttävätkö järjestön suorittamat teot mainituissa säännöksissä säädetyt edellytykset ja voidaanko kyseisen henkilön katsoa olevan henkilökohtaisessa vastuussa näiden tekojen toteuttamisesta, kun otetaan huomioon direktiivin 12 artiklan 2 kohdassa edellytetty näyttökynnys. Tuomioistuin totesi myös, että pakolaisaseman myöntämättä jättäminen ei edellytä sitä, että kyseisestä henkilöstä aiheutuu edelleen vaaraa vastaanottavalle EU:n jäsenvaltiolle, eikä yksittäistapauksellista kohtuusarviointia⁽²¹¹⁾.

Esimerkki: Asiassa *Lounani* ⁽²¹²⁾ unionin tuomioistuin selvensi, että määrittelydirektiivin 12 artiklan 2 kohdan c alakohdan mukaisen pakolaisaseman myöntämättä jättämisen soveltaminen ei rajoitu terroritekojen tosiasiallisiin tekijöihin. Se ulottuu myös henkilöihin, jotka osallistuvat sellaisten henkilöiden värväämiseen, organisoitumiseen, kuljettamiseen tai varustamiseen, jotka matkustavat maahan, joka ei ole heidän asuinmaansa, muun muassa tehdäkseen, suunnitellakseen tai valmistellakseen terroritekoja. Tämän poissulkemislausekkeen soveltaminen ei edellytä hakijan tuomitsemista terroristirikoksesta.

⁽²⁰⁹⁾ EASO (2016), *Exclusion: Articles 12 and 17 Qualification Directive (2011/95/EU) – A judicial analysis*, julkaisutoimisto, Luxemburg.

⁽²¹⁰⁾ EUT, yhdistetyt asiat C-57/09 ja C-101/09, *Bundesrepublik Deutschland v. B ja D* [suuri jaosto], 9.11.2010.

⁽²¹¹⁾ Ks. myös EUT, C-373/13, *H.T. v. Land Baden-Württemberg*, 24.6.2015.

⁽²¹²⁾ EUT, C-573/14, *Commissaire général aux réfugiés et aux apatrides v. Mostafa Lounani* [suuri jaosto], 31.1.2017.

Esimerkki: Asiassa *Shajin Ahmed*⁽²¹³⁾ unionin tuomioistuin vahvisti, että 17 artiklan 1 kohdan mukaisissa toissijaisen suojeluaseman poissulkemista koskevissa perusteissa olisi otettava huomioon tulkinta, jonka unionin tuomioistuin on omaksunut pakolaisaseman poissulkemista koskevan direktiivin 12 artiklan 2 kohdan b ja c alakohdasta.

Koska kidutuksen ja epäinhimillisen tai halventavan kohtelun tai rangaistuksen kielto on **Euroopan ihmisoikeussopimuksen mukaan** ehdoton, uhrin teoista riippumatta, on hakijan väitetyin rikoksen luonne merkityksetön Euroopan ihmisoikeussopimuksen 3 artiklan arvioinnin kannalta. Hakijan tekoja, riippumatta siitä kuinka ei-toivottuja ja vaarallisia ne ovat, ei näin ollen voida ottaa huomioon.

Esimerkki: Asiassa *Saadi v. Italia*⁽²¹⁴⁾ tuomioistuin vahvisti uudelleen, että 3 artiklan kidutuksen kielto on ehdoton. Valittajaa syytettiin Italiassa osallistumisesta kansainvälisen terrorismiin, ja hänet päätettiin karkottaa Tunisiaan. Euroopan ihmisoikeustuomioistuin katsoi, että hän olisi todellisessa vaarassa joutua 3 artiklan vastaisen kohtelun kohteeksi, jos hänet palautettaisiin Tunisiaan. Hänen tekonsa ja syytteiden vakavuus eivät olleet merkityksellisiä 3 artiklan arvioinnissa.

4.1.8 Kansainvälisen suojelun lakkaaminen

Unionin oikeudessa määrittelydirektiivin 11 ja 16 artiklan mukaan kansainvälinen suojelu voi lakata, kun tilanne maassa on parantunut; tämä vastaa **vuoden 1951 Geneven yleissopimuksen** 1 artiklan C kohdan määräyksiä suojan lakkaamisesta.

Esimerkki: Asia *Salahadin Abdulla ym.*⁽²¹⁵⁾ koski tiettyjen Irakin kansalaisten, joille Saksa oli myöntänyt pakolaisaseman, pakolaisaseman lakkaamista. Pakolaisaseman lakkaamisen peruste oli alkuperämaan olosuhteiden paraneminen. Unionin tuomioistuin totesi, että määrittelydirektiivin 11 artiklan mukaan pakolaisasema lakkaa, kun kyseisen kolmannen

⁽²¹³⁾ EUT, C-369/17, *Shajin Ahmed v. Bevándorlási és Menekültügyi Hivatal*, 13.9.2018.

⁽²¹⁴⁾ EIT, *Saadi v. Italia* [suuri jaosto], nro 37201/06, 28.2.2008, 138 kohta. Ks. myös EIT, *Ismoilov ym. v. Venäjä*, nro 2947/06, 24.4.2008, 127 kohta; EIT, *Ryabikin v. Venäjä*, nro 8320/04, 19.6.2008.

⁽²¹⁵⁾ EUT, yhdistetyt asiat C-175/08, C-176/08, C-178/08, C-179/08, *Aydin Salahadin Abdulla ym. v. Saksan liittotasavalta* [suuri jaosto], 2.3.2010.

maan olosuhteissa on tapahtunut merkittävä ja pysyvä muutos ja pelon peruste, jonka nojalla pakolaisasema myönnettiin, on lakannut olemasta eikä henkilöllä ole muita perusteita pelätä joutuvansa vainotuksi. Arvioitaessa olosuhteiden muutosta valtioiden on otettava huomioon pakolaisen yksilöllinen asema samalla, kun ne varmistavat, että suojelun tarjoaja on toteuttanut tai tarjoajat ovat toteuttaneet asianmukaisia toimenpiteitä vainon estämiseksi ja että sillä tai niillä on muun muassa tehokas oikeusjärjestelmä vainoksi katsottavien tekojen toteamiseksi, niistä syytteesen asettamiseksi ja niistä rankaisemiseksi. Kyseisellä kansalaisella on siinä tapauksessa, että hänen pakolaisasemansa lakkaa, oltava mahdollisuus saada tällaista suojelua.

Esimerkki: *Asia M, X ja X*⁽²¹⁶⁾ koski kolmea valittajaa, joiden pakolaisasema oli joko kumottu tai joilta kyseinen asema oli evätty määrittelydirektiivin 14 artiklan nojalla, koska he olivat vaaraksi vastaanottavan jäsenvaltion turvallisuudelle tai heidät oli tuomittu erityisen törkeästä rikoksesta. Unionin tuomioistuin täsmensi, että kolmansien maiden kansalaiset, jotka kokevat perusteltua pelkoa joutua vainotuksi, on luokiteltava direktiivissä ja vuoden 1951 Geneven yleissopimuksessa tarkoitetuksi pakolaisiksi riippumatta siitä, onko heille myönnetty virallisesti direktiivissä määritettyä pakolaisasemaa. Vaikka näillä henkilöillä ei ole – tai ei enää ole – kaikkia direktiivissä esitettyjä oikeuksia ja etuja, jotka direktiivissä varataan henkilöille, joille on myönnetty pakolaisasema, heillä on edelleen joukko vuoden 1951 Geneven yleissopimuksessa määrättyjä oikeuksia.

Sellaisten pakolaisten ja toissijaista suojelua saavien asema, jotka ovat aiemmin joutuneet kärsimään vakavaa haittaa, ei lakkaa, vaikka olosuhteet muuttuvat, jos he voivat pakottavien syiden perusteella kieltäytyä turvautumasta alkuperämaansa suojeluun (määrittelydirektiivi, 11 ja 16 artikla).

Suojelun lakkaamisesta ei ole erityisiä määräyksiä **Euroopan ihmisoikeussopimuksessa**. Sen sijaan Euroopan ihmisoikeustuomioistuin tutkii suunnitellun maastapoistamisen ennakoitavia seurauksia. Vastaanottavan valtion aiemmat olosuhteet voivat olla merkityksellisiä senhetkisen tilanteen selvittämisessä, mutta vallitsevat olosuhteet ovat merkityksellisiä vaaran arvioinnissa⁽²¹⁷⁾.

⁽²¹⁶⁾ EUT, yhdistetyt asiat C-391/16, C-77/17 ja C-78/17, *M v. Ministerstvo vnitra, X ja X v. Commissaire général aux réfugiés et aux apatrides* [suuri jaosto], 14.5.2019.

⁽²¹⁷⁾ EIT, *Tomic v. Yhdistynyt kuningaskunta* (päätös), nro 17837/03, 14.10.2003; EIT, *Hida v. Tanska* (päätös), nro 38025/02, 19.2.2004.

Kun Euroopan ihmisoikeustuomioistuin arvioi tilannetta, tuomioistuin luottaa asiaa koskeviin virallisiin raportteihin, UNHCR:n ja tiettyjen kansainvälisten kansalaisjärjestöjen, esimerkiksi Human Rights Watchin ja Amnesty Internationalin, raportteihin.

Esimerkki: Euroopan ihmisoikeustuomioistuin on tehnyt lukuisia arvioita vaarasta, jolle nuoret tamilmiehet altistuvat, jos heidät palautettaisiin Sri Lankaan. Nämä arviot on tehty eri ajankohtina pitkittyneen selkkauksen aikana ja myös taistelujen loputtua. Euroopan ihmisoikeustuomioistuin otti huomioon maan yleisten olosuhteiden kehittymisen ja tutki maakohtaisia riskitekijöitä, jotka saattoivat koskea yksittäisiä henkilöitä ehdotettuna palauttamisajankohtana⁽²¹⁸⁾.

4.2 Joukkokarkotus

Joukkokarkotukset ovat kiellettyjä sekä unionin oikeuden että Euroopan ihmisoikeussopimuksen mukaan. Joukkokarkotuksella tarkoitetaan jokaista toimenpidettä, jolla henkilöitä pakotetaan heidän oikeudellisesta asemastaan riippumatta⁽²¹⁹⁾ lähtemään alueelta tai maasta ryhmänä ja jossa päätös ei perustu kunkin henkilön yksittäistapauksen kohtuulliseen ja objektiiviseen arviointiin⁽²²⁰⁾. Joukkokarkotuksen kiellon nojalla ei kielletä maastapoistamisia ryhmille tarkoitetuilla tilauslennoilla⁽²²¹⁾.

Unionin oikeuden mukaan joukkokarkotukset ovat ristiriidassa SEUT-sopimuksen 78 artiklan kanssa, jossa vaaditaan, että turvapaikkasäännöstön on oltava ”muiden asiaan liittyvien sopimusten mukaisia”. Joukkokarkotukset kielletään myös EU:n perusoikeuskirjan 19 artiklan nojalla.

⁽²¹⁸⁾ EIT, *Vilvarajah ym. v. Yhdistynyt kuningaskunta*, nrot 13163/87 ja 4 muuta, 30.10.1991; EIT, *N.A. v. Yhdistynyt kuningaskunta*, nro 25904/07, 17.7.2008.

⁽²¹⁹⁾ EIT, *Georgia v. Venäjä (I)* [suuri jaosto], nro 13255/07, 3.7.2014, 168–170 kohta.

⁽²²⁰⁾ Ks. lisätietoja varten EIT, *Collective expulsions of aliens*, faktatietoja, maaliskuu 2020, saatavilla osoitteesta echr.coe.int kohdasta Press / Press Service / Factsheets / Expulsion.

⁽²²¹⁾ EIT, *Sultani v. Ranska*, nro 45223/05, 20.9.2007.

Joukkokarkotukset kielletään **Euroopan ihmisoikeussopimuksen** neljännen pöytäkirjan 4 artiklassa. Tätä kielltoa sovelletaan myös avomerellä⁽²²²⁾ ja silloin, kun hakemusta ei oteta käsiteltäväksi tai se hylätään rajalla⁽²²³⁾. Karkotuksella tarkoitetaan mitä tahansa ulkomaalaisen pakkotoimin tehtävää alueelta poistamista riippumatta oleskelun lainmukaisuudesta ja pituudesta, kiinniottopaikasta ja henkilön asemasta tai käyttäytymisestä⁽²²⁴⁾. Ratkaisevaa karkottamisen määrittämiselle joukkokarkotukseksi on se, että ryhmän kunkin yksilön nimenomaista tapausta ei ole tutkittu kohtuullisesti ja puolueettomasti. Karkotettavan ryhmän koolla ei ole merkitystä: kaksikin henkilöä voi riittää muodostamaan ryhmän⁽²²⁵⁾. Asianomaisilla henkilöillä on oltava mahdollisuus esittää perustelunsa toimivaltaisille viranomaisille yksilöllisesti. Lasten osalta sen tekevät heidän vanhempansa tai ensisijainen huoltajansa⁽²²⁶⁾. Se, miten tarkka karkotettavan ryhmän kunkin jäsenen yksilöllisten olosuhteiden yksilöllinen tutkimus on, riippuu useista tekijöistä.

Esimerkki: Asiassa *Čonka v. Belgia*⁽²²⁷⁾ Euroopan ihmisoikeustuomioistuin totesi, että romaneista koostuvan turvapaikanhakijoiden ryhmän karkottaminen oli loukannut Euroopan ihmisoikeussopimuksen neljännen pöytäkirjan 4 artiklaa. Tuomioistuin ei ollut vakuuttunut siitä, että karkotetun ryhmän jokaisen jäsenen henkilökohtaiset olosuhteet oli otettu yksilöllisesti huomioon. Ennen valittajien karkotusta poliittiset viranomaiset olivat todenneet, että joukkokarkotuksia toteutettaisiin ja että ne olivat antaneet toimivaltaisille viranomaisille ohjeet niiden toteuttamiseksi. Jokaista henkilöä oli pyydetty ilmoittautumaan tietyllä poliisiasemalle samanaikaisesti, ja jokainen karkotuspäätös ja pidätysperusteet oli esitetty samoin sanamuodoin. Lisäksi asianajajia ei ollut käytettävissä, eikä turvapaikkamenetelyä ollut noudatettu.

⁽²²²⁾ EIT, *Hirsi Jamaa ym. v. Italia* [suuri jaosto], nro 27765/09, 23.2.2012.

⁽²²³⁾ EIT, *N.D. ja N.T. v. Espanja* [suuri jaosto], nrot 8675/15 ja 8697/15, 13.2.2020, 185 ja 187 kohta; EIT, *M.K. ym. v. Puola*, nrot 40503/17, 42902/17 ja 43643/17, 23.7.2020, 200 ja 204 kohta.

⁽²²⁴⁾ EIT, *N.D. ja N.T. v. Espanja* [suuri jaosto], nrot 8675/15 ja 8697/15, 13.2.2020, 185 kohta. Ks. myös EIT, *Asady ym. v. Slovakia*, nro 24917/15, 24.3.2020, 60 kohta.

⁽²²⁵⁾ EIT, *N.D. ja N.T. v. Espanja* [suuri jaosto], nrot 8675/15 ja 8697/15, 13.2.2020, 193–194 kohta ja 202–203 kohta.

⁽²²⁶⁾ EIT, *Moustahi v. Ranska*, nro 9347/14, 25.6.2020, 133–137 kohta.

⁽²²⁷⁾ EIT, *Čonka v. Belgia*, nro 51564/99, 5.2.2002. Ks. myös EIT, *M.A. v. Kypros*, nro 41872/10, 23.7.2013, jossa tuomioistuin ei havainnut neljännen pöytäkirjan 4 artiklan rikkomusta.

Esimerkki: Asiassa *Khlaifia ym. v. Italia*⁽²²⁸⁾ Euroopan ihmisoikeustuomioistuin tutki kolmen Tunisian kansalaisen asiaa. Italian rannikkovartiosto oli ottanut heidät kiinni merellä, heitä oli pidetty vastaanottokeskuksessa ja aluksilla ja palautettu sitten Tunisiaan, kun kaikille oli annettu samoin ehdoin laaditut yksilölliset karkottamismääräykset. Tuomioistuin totesi, ettei siitä, että useista henkilöistä tehtiin samanlaiset päätökset, itsessään voinut päätellä, että kyseessä on joukkokarkotus. Neljännen pöytäkirjan 4 artiklassa ei taata oikeutta yksilölliseen puhutteluun kaikissa olosuhteissa. Tuomioistuin totesi, että valittajilla oli ollut aito ja tehokas tilaisuus esittää perusteluja karkottamisestaan vastaan, kun heidät tunnistettiin ja heidän kansalaisuutensa vahvistettiin.

Esimerkki: Asiassa *N.D. ja N.T. v. Espanja*⁽²²⁹⁾ Euroopan ihmisoikeustuomioistuin arvioi kahden Saharan eteläpuolisesta Afrikasta peräisin olevan henkilön maastapoistamista. He olivat saapuneet Meliillan erillisalueelle Espanjaan osana suurempaa ryhmää, joka rynnäköi raja-aitaa vastaan ja kiiptä sen yli. Espanjan viranomaiset ottivat valittajat kiinni ja luovuttivat heidät Marokkoon tekemättä yksilöllisiä menettelyjä tai antamatta heille tilaisuutta hakea turvapaikkaa. Euroopan ihmisoikeustuomioistuin huomautti, että valittajat eivät hyödyntäneet muita keinoja päästäkseen laillisesti Espanjaan. Tuomioistuin oli jo myös todennut, että he eivät esittäneet ihmisoikeussopimuksen 3 artiklan mukaista perusteltua hakemusta. He eivät erityisesti antaneet vakuuttavia todisteita siitä, että heitä oli estetty fyysisesti pääsemästä lähellä olevaan viralliseen rajanylityspaikkaan, johon Espanjan viranomaiset olivat perustaneet toimiston turvapaikkahakemusten rekisteröintiä varten. Tuomioistuin totesi, että yksilöllisiä maastapoistamispäätöksiä ei ollut tehty valittajien oman käyttäytymisen vuoksi ja että siksi ihmisoikeussopimuksen neljännen pöytäkirjan 4 artiklaa ei ollut rikottu.

Joukkokarkotukset rikkovat myös **Euroopan sosiaalista peruskirjaa** ja sen 19 artiklan 8 kohtaa, joka koskee suojaa karkottamista vastaan.

⁽²²⁸⁾ EIT, *Khlaifia ym. v. Italia* [suuri jaosto], nro 16483/12, 15.12.2016, 237-254 kohta.

⁽²²⁹⁾ EIT, *N.D. ja N.T. v. Espanja* [suuri jaosto], nrot 8675/15 ja 8697/15, 13.2.2020.

Esimerkki: Asiassa *European Roma and Travellers Forum v. Ranska*⁽²³⁰⁾ antamassaan päätöksessä Euroopan sosiaalisten oikeuksien komitea totesi, että kyseisenä ajankohtana tehdyt hallinnolliset päätökset, joissa Romaniasta ja Bulgariasta lähtöisin olevat romanit määrättiin lähtemään Ranskan alueelta, jossa he asuivat, rikkoivat Euroopan sosiaalista peruskirjaa. Koska päätökset eivät perustuneet romanien yksilöllisten olosuhteiden arviointiin, suhteellisuusperiaatetta ei ollut noudatettu. Päätökset olivat myös syrjiviä, koska ne kohdistuivat romanien ryhmään. Komitea katsoi tämän rikkovan syrjinnän kieltoa koskevaa E artiklaa luettuna yhdessä Euroopan sosiaalisen peruskirjan 19 artiklan 8 kohdan kanssa.

4.3 Karkottamisen esteet muiden ihmisoikeussyiden perusteella

Sekä unionin oikeudessa että Euroopan ihmisoikeussopimuksessa myönnetään, että maastapoistaminen voidaan estää muiden kuin ehdottomien ihmisoikeussyiden perusteella, jolloin on arvioitava yleistä etua ja kyseisen henkilön etuja. Yleisin on oikeus yksityis- tai perhe-elämään, jolloin on ehkä otettava huomioon henkilön terveys (myös fyysinen ja psyykinen koskemattomuus), lapsen etu, perheen yhtenäisyyden tarve tai haavoittuvassa asemassa olevien henkilöiden erityistarpeet.

Unionin oikeuden mukaan palauttamismenettely on toteutettava siten, että otetaan huomioon lapsen etu, perhe-elämä, kyseessä olevan henkilön terveydentila ja palauttamiskiellon periaate ([palauttamisdirektiivin 5 artikla](#)).

Esimerkki: Asiassa *Abdida*⁽²³¹⁾ unionin tuomioistuin vahvisti, että vakavasta sairaudesta kärsivän kolmannen maan kansalaisen poistaminen maahan, jossa ei ole saatavilla asianmukaista hoitoa ja jossa on epäinhimillisen tai halventavan kohtelun vaara, rikkoo palauttamisdirektiivin 5 artiklaa. Tuomioistuin totesi myös, että kansallinen lainsäädäntö, jossa ei säädetä mahdollisuudesta hakea lykkäävin vaikutuksin muutosta palauttamispäätökseen, jonka täytäntöönpano saattaa altistaa kyseessä olevan

⁽²³⁰⁾ Euroopan sosiaalisten oikeuksien komitea, *European Roma and Travellers Forum v. Ranska*, kantelu nro 64/2011, perusteet, 24.1.2012.

⁽²³¹⁾ EUT, C-562/13, *Centre public d'action sociale d'Ottignies-Louvain-La-Neuve v. Moussa Abdida* [suuri jaosto], 18.12.2014.

kolmannen maan kansalaisen vakavaan vaaraan siitä, että hänen terveydentilansa heikkenee vakavasti ja peruuttamattomasti, on direktiivin vastainen.

Euroopan ihmisoikeussopimuksen mukaan valtioilla on vakiintuneen kansainvälisen oikeuden ja sopimusveloitteidensa, myös Euroopan ihmisoikeussopimuksen, mukaan oikeus valvoa ulkomaalaisten maahantuloa, oleskelua ja karkottamista. On olemassa runsaasti oikeuskäytäntöä olosuhteista, jolloin muut kuin ehdottomat oikeudet voivat olla maastapoistamisen esteenä. Muut kuin ehdottomat oikeudet, kuten Euroopan ihmisoikeussopimuksen 8–11 artiklassa mainitut oikeudet, mahdollistavat eri etujen välisen vertailun. Euroopan ihmisoikeussopimuksen 8 artiklan mukaiseen oikeuteen nauttia perhe- ja yksityiselämän kunnioitusta vedotaan usein maastapoistamisasioissa, joissa ei ole 3 artiklan vastaista epäinhimillisen tai halventavan kohtelun vaaraa. Käsikirjan 6.2 kohdassa käsitellään näiden 8 artiklan mukaisten oikeuksien kunnioittamista.

Maastapoistamisen esteitä voidaan myös arvioida, kun kyse on väitetystä Euroopan ihmisoikeussopimuksen 5 tai 6 artiklan ilmeisestä loukkaamisesta vastaanottavassa maassa, esimerkiksi, jos henkilö on vaarassa joutua mielivaltaisen säilöönoton kohteeksi ilman oikeudenkäyntiä, jos hän on vaarassa joutua vangituksi pidemmäksi ajaksi sen jälkeen, kun hänet on tuomittu ilmeisen epäoikeudenmukaisessa oikeudenkäynnissä, tai jos on olemassa vaara, että häneltä evätään mahdollisuus saada oikeutta oikeudenkäyntiä odotettaessa. Valittajan todistustaakka on korkea⁽²³²⁾.

Esimerkki: Asiassa *Mamatkulov ja Askarov v. Turkki*⁽²³³⁾ Euroopan ihmisoikeustuomioistuin tutki, aiheuttiko valittajan luovuttaminen Uzbekistaniin tosiasiallisen vaaran siitä, että häneltä räikeästi evätään mahdollisuus saada oikeussuojaa Euroopan ihmisoikeussopimuksen 6 artiklan vastaisesti, vai ei.

⁽²³²⁾ EIT, *Othman (Abu Qatada) v. Yhdistynyt kuningaskunta*, nro 8139/09, 17.1.2012, 233 kohta.

⁽²³³⁾ EIT, *Mamatkulov ja Askarov v. Turkki* [suuri jaosto], nrot 46827/99 ja 46951/99, 4.2.2005. Ks. myös EIT, *M.E. v. Tanska*, nro 58363/10, 8.7.2014.

Esimerkki: Asiassa *Othman (Abu Qatada) v. Yhdistynyt kuningaskunta*⁽²³⁴⁾ Euroopan ihmisoikeustuomioistuin katsoi, että Euroopan ihmisoikeussopimuksen 6 artiklan mukaan valittajaa ei voitu karkottaa Jordaniaan, kun otetaan huomioon, että kolmannelta henkilöltä kidutuksen aikana saatuja todisteita käytettäisiin erittäin todennäköisesti häntä vastaan uudessa oikeudenkäynnissä.

Esimerkki: Kansallisessa asiassa *EM Lebanon* Yhdistyneen kuningaskunnan parlamentin ylähuone (House of Lords) totesi, että jos asia koskee muiden kuin ehdottomien oikeuksien – kuten Euroopan ihmisoikeussopimuksen 8 artiklan – ilmeistä rikkomista, joka koskee kyseisen oikeuden keskeistä osaa, ei ole tarvetta arvioida suhteellisuusperiaatetta⁽²³⁵⁾.

Euroopan sosiaalisen peruskirjan 19 artiklan 8 kohdassa kielletään sopimusvaltion alueella laillisesti oleskelevien siirtotyöntekijöiden karkottaminen, elleivät he vaaranna kansallista turvallisuutta tai loukkaa yleistä järjestystä tai moraalialia.

Euroopan sosiaalisten oikeuksien komitea on erityisesti todennut, että jos valtio on myöntänyt siirtotyöntekijän puolisolalle ja/tai lapselle oleskeluoikeuden, siirtotyöntekijän oman oleskeluoikeuden menetys ei voi vaikuttaa perheenjäsenten itsenäisiin oleskeluoikeuksiin, niin kauan kuin heillä on tämä oleskeluoikeus.

Ulkomaan kansalaisten, jotka ovat asuneet valtiossa riittävän kauan joko laillisesti tai viranomaisten antaman laitonta asemaa koskevan hiljaisen hyväksynnän perusteella huomioon ottaen vastaanottavan maan tarpeet, pitäisi kuulua niiden säännösten soveltamisalaan, joilla jo suojataan muita kansalaisia karkottamiselta⁽²³⁶⁾.

⁽²³⁴⁾ EIT, *Othman (Abu Qatada) v. Yhdistynyt kuningaskunta*, nro 8139/09, 17.1.2012.

⁽²³⁵⁾ Yhdistynyt kuningaskunta, *EM (Lebanon) v. Secretary of State for the Home Department* [2008] UKHL 64, 22.10.2008.

⁽²³⁶⁾ Euroopan sosiaalisten oikeuksien komitea, päätelmät 2011, *Statement of Interpretation on Article 19(8)*.

4.4 Kolmannen maan kansalaisten korkeampi suoja maasta poistamista vastaan

Unionin oikeudessa kolmansien maiden kansalaisten tietyillä muilla ryhmillä kuin niillä, jotka tarvitsevat kansainvälistä suojelua, on korkeampitasoinen suoja maastapoistamista vastaan. Näihin kuuluvat henkilöt, joilla on pitkään oleskelleen henkilön asema, kolmannen maan kansalaiset, jotka ovat sellaisten EU:n tai ETA:n kansalaisten perheenjäseniä, jotka ovat käyttäneet oikeuttaan vapaaseen liikkuvuuteen, ja Turkin kansalaiset.

4.4.1 Pitkään oleskelleet

Unionin oikeudessa pitkään oleskelleilla henkilöillä on vahvistettu suoja karkottamista vastaan. Pitkään oleskelleen henkilön karkottamista koskevan päätöksen on perustuttava käyttäytymiseen, joka muodostaa todellisen ja riittävän vakavan uhan yleiselle järjestykselle tai turvallisuudelle ([pitkään oleskelleita koskevan direktiivin](#) 12 artikla). Sitä ei voida määrätä automaattisesti rikostuomion jälkeen, vaan se edellyttää tapauskohtaista arviointia⁽²³⁷⁾.

4.4.2 Kolmansien maiden kansalaiset, jotka ovat ETA:n tai Sveitsin kansalaisten perheenjäseniä

Unionin oikeudessa kansalaisuudesta riippumatta henkilöillä, jotka ovat sellaisten ETA-kansalaisten, myös EU:n kansalaisten, perheenjäseniä, jotka ovat käyttäneet oikeuttaan vapaaseen liikkuvuuteen, on oleskelulupa, joka perustuu EU:n vapaata liikkuvuutta koskeviin säännöksiin. [Vapaata liikkuvuutta koskevan direktiivin](#) (2004/38/EY) mukaan kolmannen maan kansalaisilla, joilla on tällainen perheyhteys, on korkeampitasoinen suoja karkottamista vastaan kuin muilla kolmannen maan kansalaisten ryhmillä. Direktiivin 28 artiklan mukaan heidät voidaan karkottaa vain yleiseen järjestykseen tai yleiseen turvallisuuteen liittyvien syiden perusteella⁽²³⁸⁾. Pitkään oleskelleet henkilöt

⁽²³⁷⁾ EUT, C-636/16, *Wilber López Pastuzano v. Delegación del Gobierno en Navarra*, 7.12.2017.

⁽²³⁸⁾ Ks. seuraavat asiat, joissa tuomioistuin on tulkinnut 28 artiklan 3 kohdan käsitettä ”yleistä turvallisuutta koskeva pakottava syy”. EUT, yhdistetyt asiat C-331/16 ja 366/16, *K. v. Staatssecretaris van Veiligheid en Justitie ja H. F. v. Belgian valtio* [suuri jaosto], 2.5.2018, 39–56 kohta; EUT, C-348/09, *Pi. v. Oberbürgermeisterin der Stadt Remscheid* [suuri jaosto], 22.5.2012, 20–35 kohta; EUT, C-145/09, *Land Baden-Württemberg v. Panagiotis Tsakouridis* [suuri jaosto], 23.11.2010, 39–56 kohta.

voidaan karkottaa ainoastaan ”yleiseen järjestykseen ja yleiseen turvallisuuteen liittyvistä vakavista syistä”. Direktiivin 27 artiklan 2 kohdan mukaan näiden toimenpiteiden on oltava suhteellisuusperiaatteen mukaisia, niiden on perustuttava yksinomaan asianomaisen henkilön omaan käyttäytymiseen ja asianomaisen yksilön käyttäytymisen on muodostettava ”todellinen, välitön ja riittävän vakava uhka, joka vaikuttaa johonkin yhteiskunnan olennaiseen etuun”⁽²³⁹⁾. Valtioiden on ilmoitettava päätöksistä, myös päätösten perusteista, asianomaiselle henkilölle (30 artikla)⁽²⁴⁰⁾.

Esimerkki: Asiassa *ZZ v. Secretary of State for the Home Department*⁽²⁴¹⁾ unionin tuomioistuin käsitteli vapaata liikkuvuutta koskevan direktiivin 30 artiklan 2 kohdan sisältöä, jossa vaaditaan, että viranomaisten on ilmoitettava asianomaisille henkilöille seikat, joihin oleskeluoikeuden epäämistä koskeva päätös perustuu, jollei tämä ole vastoin valtion turvallisuusetuja. Kun arvioidaan, voivatko viranomaiset kieltäytyä antamasta tiettyjä tietoja valtion turvallisuuden vuoksi, unionin tuomioistuin totesi, että tämä edellyttää, että vertaillaan valtion turvallisuuseduista johtuvia vaatimuksia ja oikeudesta tehokkaaseen oikeussuojaan johtuvia vaatimuksia perusoikeuskirjan 47 artiklan mukaisesti. Tuomioistuin katsoi, että kansallisella tuomioistuimella, joka tutkii viranomaisten päätöstä kieltäytyä ilmoittamasta täydellisesti ja täydellisinä seikkoja, joihin kieltäytyminen perustuu, on oltava toimivalta varmistaa, että kieltäytyminen rajoittuu siihen, mikä on ehdottoman välttämätöntä. Asianomaiselle henkilölle on joka tapauksessa ilmoitettava päätöksen perusteet olennaisilta osiltaan siten, että otetaan asianmukaisesti huomioon tarve pitää näyttö salaisena.

Sveitsin kansalaisten karkotussuojaa koskevat oikeusperusteet on esitetty henkilöiden vapaasta liikkuvuudesta tehdyn Euroopan yhteisöjen ja Sveitsin salaliiton välisen sopimuksen liitteessä I olevassa 5 artiklassa. Kyseisen

⁽²³⁹⁾ Ks. direktiivin 2004/38/EY 27 artiklaa koskevasta oikeuskäytännöstä, joka koskee käsitettä ”yleinen järjestys”, EUT, C-434/10, *Petar Aladzhov v. Zamestnik director na Stolichna direktsia na vatreshnite raboti kam Ministerstvo na vatreshnite raboti*, 17.11.2011; EUT, C-430/10, *Hristo Gaydarov v. Director na Glavna direktsia 'Ohranitelna politsia' pri Ministerstvo na vatreshnite raboti*, 17.11.2011. Ks. käsitteestä ”todellinen, välitön ja riittävän vakava uhka, joka vaikuttaa johonkin yhteiskunnan olennaiseen etuun” EYT, yhdistetyt asiat C-482/01 ja C-493/01, *Georgios Orfanopoulos ym. ja Raffaele Oliveri v. Land Baden-Württemberg*, 29.4.2004, 65–71 kohta.

⁽²⁴⁰⁾ Ks. myös FRA (2018), *Making EU Citizens' Rights a Reality: National courts enforcing freedom of movement and related rights*, julkaisutoimisto, Luxemburg, 2.5 kohta.

⁽²⁴¹⁾ EUT, C-300/11, *ZZ v. Secretary of State for the Home Department* [suuri jaosto], 4.6.2013.

määräyksen mukaan sopimuksen perusteella myönnettyjä oikeuksia voidaan rajoittaa ainoastaan yleiseen järjestykseen, turvallisuuteen ja kansanterveyteen perustuvilla toimenpiteillä⁽²⁴²⁾.

Perheenjäsenille annetaan suojaa ETA-kansalaisen, joka käytti oikeuttaan vapaaseen liikkuvuuteen, kuoleman, maasta poistumisen tai avioeron jälkeen (vapaata liikkuvuutta koskevan direktiivin 12 ja 13 artikla). Tietyissä olosuhteissa kolmannen maan kansalainen voi myös saada suojaa karkotusta vastaan SEUT-sopimuksen 20 artiklan nojalla (ks. 6.2 kohta)⁽²⁴³⁾.

4.4.3 Turkin kansalaiset

Unionin oikeudessa ETY-Turkki-assosiaationeuvoston päätöksen N:o 1/80 14 artiklan 1 kohdassa määrätään, että Turkin kansalaisia, jotka käyttävät oikeuksiaan *Ankaran sopimuksen* mukaisesti, voidaan karkottaa ainoastaan yleiseen järjestykseen, turvallisuuteen tai terveyteen perustuvien syiden nojalla. Tuomioistuin on korostanut, että samoja perusteita, joita sovelletaan ETA-kansalaisiin, on käytettävä sellaisten Turkin kansalaisten ehdotetun karkotuksen arvioinnissa, joilla on todettu ja vahvistettu oleskeluoikeus jossakin EU:n jäsenvaltiossa. On unionin oikeuden vastaista karkottaa Turkin kansalainen pelkästään yleistävin perustein, esimerkiksi jos halutaan ehkäistä muiden ulkomaalaisten vastaavat rikokset tai jos näin määrätään automaattisesti rikostuomion johdosta. Vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan henkilöiden vapaata liikkuvuutta koskevaan periaatteeseen kohdistuvia poikkeuksia, mukaan lukien yleinen järjestys, on tulkittava suppeasti, eivätkä jäsenvaltiot voi määrittää niiden soveltamisalaa yksipuolisesti⁽²⁴⁴⁾.

⁽²⁴²⁾ Euroopan yhteisön ja sen jäsenvaltioiden sekä Sveitsin valaliiton sopimus henkilöiden vapaasta liikkuvuudesta, joka allekirjoitettiin Luxemburgissa 21. kesäkuuta 1999 ja tuli voimaan 1. kesäkuuta 2002, EYVL L 114, 2002, s. 6.

⁽²⁴³⁾ Tietoja asiasta, jossa on myönnetty suojelua, ks. EUT, C-34/09, *Gerardo Ruiz Zambrano v. Office national de l'emploi (ONEm)* [suuri jaosto], 8.3.2011. Tietoja asiasta, jossa ei myönnetty suojelua, ks. EUT, C-256/11, *Murat Dereci ym. v. Bundesministerium für Inneres* [suuri jaosto], 15.11.2011, ja EUT, C-87/12, *Kreshnik Ymeraga ym. v. Ministre du Travail, de l'Emploi et de l'Immigration*, 8.5.2013; ks. myös EUT, C-40/11, *Yoshikazu Iida v. Stadt Ulm*, 8.11.2012.

⁽²⁴⁴⁾ EYT, asia 36/75, *Roland Rutili v. Ministre de l'intérieur*, 28.10.1975, 27 kohta; EYT, yhdistetyt asiat C-482/01 ja C-493/01, *Georgios Orfanopoulos ym. ja Raffaele Oliveri v. Land Baden-Württemberg*, 29.4.2004, 67 kohta.

Esimerkki: Asiassa *Nazli*⁽²⁴⁵⁾ yhteisöjen tuomioistuin totesi, että Turkin kansalaista ei voitu karkottaa yleistävästä syystä eli muiden ulkomaalaisten tekemien rikosten ehkäisemiseksi vaan karkotuksen on perustuttava samoihin syihin kuin ETA:n kansalaisten karkotuksen. Tuomioistuin vertasi tätä analogisesti niihin periaatteisiin, jotka koskevat niiden työntekijöiden vapaata liikkuvuutta, joilla on EU:n jäsenvaltion kansalaisuus. Mitenkään väheksymättä huumausaineiden käytön aiheuttamaa vaaraa yleiselle järjestykselle, tuomioistuin katsoi näiden periaatteiden pohjalta, että sellaisen Turkin kansalaisen karkotus, joka käyttää assosiaationeuvoston päätöksellä myönnettyä oikeutta, kun kyseisestä toimenpiteestä on määrätty rikostuomion perusteella, voi olla oikeutettu vain, jos kyseisen henkilön käyttäytyminen antaa aihetta olettaa, että hän syyllistyisi muihin vakaviin rikoksiin, jotka ovat omiaan häiritsemään yleistä järjestystä vastaanottavassa jäsenvaltiossa.

Esimerkki: Asiassa *Polat*⁽²⁴⁶⁾ tuomioistuin täsmensi, että toimenpiteet, joilla rajoitetaan Turkin kansalaisille myönnettyjä oikeuksia ja jotka on toteutettu yleiseen järjestykseen, turvallisuuteen tai kansanterveyteen liittyvistä syistä assosiaationeuvoston päätöksen 14 artiklan mukaisesti, voivat perustua vain asianomaisen henkilön omaan käyttäytymiseen. Useat rikostuomiot vastaanottavassa jäsenvaltiossa voivat olla perusteena tällaisten toimenpiteiden toteuttamiseksi ainoastaan, jos asianomaisen henkilön oma käyttäytymien ilmentää perustavanlaatuista yhteiskunnan etua uhkaavaa todellista ja riittävän vakavaa vaaraa. Kansallisen tuomioistuimen tehtävänä on arvioida, onko tästä kyse.

Keskeiset kohdat

- Karkottamiselle on ehdottomia, lähes ehdottomia ja muita kuin ehdottomia esteitä (ks. tämän luvun johdanto).
- Vuoden 1951 Geneven yleissopimuksen mukaisella palauttamiskiellon periaatteella kielletään ihmisten palauttaminen olosuhteisiin, joissa heidän henkeään tai vapauttaan uhataan rodun, uskonnon, kansalaisuuden, tiettyyn yhteiskuntaryhmään kuulumisen tai poliittisen mielipiteen vuoksi (ks. 4.1 kohta).

⁽²⁴⁵⁾ EYT, C-340/97, *Ömer Nazli, Caglar Nazli ja Melike Nazli v. Stadt Nürnberg*, 10.2.2000.

⁽²⁴⁶⁾ EYT, C-349/06, *Murat Polat v. Stadt Rüsselsheim*, 4.10.2007.

- Unionin oikeuden mukaan EU:n jäsenvaltion EU:n turvapaikkasäännösten tai palauttamisdirektiivin, mukaan lukien Dublin-asetus, mukaisesti toteuttaman jokaisen toimenpiteen on oltava turvapaikkaoikeuden ja palauttamiskiellon periaatteen mukainen (ks. [4.1 kohta](#)).
- Euroopan ihmisoikeussopimuksen 3 artiklan mukainen kaltoinkohtelun kielto on ehdoton. Henkilöitä, jotka ovat todellisessa vaarassa joutua 3 artiklan vastaisen kohtelun kohteeksi määräraamassa, ei saa palauttaa heidän käyttäytymisestään tai heitä vastaan nostettujen syytteiden vakavuudesta riippumatta. Viranomais-ten on arvioitava tätä riskiä riippumatta siitä, voidaanko kyseiseltä henkilöltä evätä suoja määrittelydirektiivin tai vuoden 1951 Geneven sopimuksen perusteella vai ei (ks. [4.1.2 ja 4.1.7 kohta](#)).
- Arvioitaessa, onko olemassa todellista vaaraa, Euroopan ihmisoikeustuomioistu-
tuin keskittyy henkilön ehdotettuun paluumaahan lähettämisen ennakoitaviin seurauksiin ja arvioi asianomaisen henkilökohtaisia olosuhteita sekä maan yleisiä olosuhteita (ks. [kohdat 4.1.3 ja 4.3](#)).
- Euroopan ihmisoikeussopimuksen mukaan turvapaikanhakijoiden on periaat-
teessa esitettävä näyttöä hakemuksensa tueksi, mutta usein on tarpeen rat-
kaista asia hakijan eduksi, kun arvioidaan heidän lausumiensa uskottavuutta.
Kun todisteita ei ole tai jos esitetään tietoja, jotka antavat vahvoja syitä epäillä
turvapaikanhakijan lausumien totuudenmukaisuutta, asianomaisen henkilön on
esitettävä tälle tyydyttävä selitys (ks. [4.1.3 kohta](#)).
- Henkilö voi olla vaarassa joutua unionin oikeudessa tai Euroopan ihmisoikeusso-
pimuksessa kielletyn kohtelun kohteeksi vastaanottavassa maassa, vaikka tämä
ei aina johdu itse vastaanottavasta maasta vaan pikemminkin valtiosta riippu-
mattomista toimijoista, sairaudesta tai maan humanitaarisista olosuhteista (ks.
[4.1.2 kohta](#)).
- Henkilö, joka on vaarassa joutua unionin oikeudessa tai Euroopan ihmisoikeus-
sopimuksessa kielletyn kohtelun kohteeksi, jos kyseinen henkilö palautetaan
kotialueelleen vastaanottavassa maassa, voi olla turvassa maan jossakin muussa
osassa (suojelu alkuperämaassa) (ks. [4.1.5 kohta](#)). Vaihtoehtoisesti vastaan-
ottava maa voi kyetä suojelemaan henkilöä tällaiselta vaaralta (riittävä suoja).
Tällaisissa tapauksissa karkottava maa voi tehdä johtopäätöksen, että kyseinen
henkilö ei ole kansainvälisen suojelun tarpeessa (ks. [4.1.4 kohta](#)).
- Sekä unionin oikeudessa että Euroopan ihmisoikeussopimuksessa kielletään
joukkokarkotukset (ks. [4.2 kohta](#)).

- Unionin oikeuden mukaan vaatimukset täyttävä kolmannen maan kansalainen, joka on ETA-kansalaisen perheenjäsen, voidaan karkottaa ainoastaan yleiseen järjestykseen tai yleiseen turvallisuuteen liittyvistä syistä. Näitä poikkeuksia on tulkittava suppeasti, ja niiden arvioinnin on perustuttava ainoastaan kyseisen henkilön henkilökohtaiseen käyttäytymiseen (ks. 4.4.2 kohta).

Muuta oikeuskäytäntöä ja kirjallisuutta:

Lisää oikeuskäytäntöä on saatavilla tämän käsikirjan [ohjeissa](#). Tässä luvussa käsiteltyihin asioihin liittyvää lisämateriaalia on kohdassa [Kirjallisuutta](#).

5

Menettelytakeet ja oikeudellinen apu turvapaikka- ja palauttamisasiassa

EU	Käsiteltävät asiat	EN
Turvapaikkamenettelydirektiivi (2013/32/EU)	Turvapaikkakäytännöt	
EU:n perusoikeuskirja, 47 artikla (oikeus tehokkaasiin oikeussuojakeinoihin tuomioistuimessa ja puolueettomaan tuomioistuimeen)	Oikeus tehokkaasiin oikeussuojakeinoihin	EIS, 13 artikla (oikeus tehokkaaseen oikeussuojakeinoon) EIT, <i>Abdolkhani ja Karimnia v. Turkki</i> , nro 30471/08, 2009 (kansalliseen oikeussuojakeinoon on sisällytettävä asiakysymyksen tutkinta)
Turvapaikkamenettelydirektiivi (2013/32/EU), 46 artiklan 5–9 kohta	Lykkäävä vaikutus	EIT, <i>Gebremedhin v. Ranska</i> , nro 25389/05, 2007 (kansallisen oikeussuojan lykkäävä vaikutus kauttakulkualueella tehtyjen turvapaikkahakemusten osalta) EIT, <i>De Souza Ribeiro v. Ranska</i> [suuri jaosto], nro 22689/07, 2012 (ei automaattista lykkäävää vaikutusta tietyissä karkottamistapauksissa) EIT, <i>Hirsi Jamaa ym. v. Italia</i> [suuri jaosto], nro 27765/09, 2012 (kansallisten oikeussuojakeinojen lykkäävän vaikutuksen puuttuminen sotilashenkilöstön merellä toteuttaman karkotuksen osalta)

EU	Käsiteltävät asiat	EN
Turvapaikkamenettely-direktiivi (2013/32/EU), 31 artiklan 8 kohta	Nopeutetut turvapaikkamenettelyt	EIT, <i>I.M. v. Ranska</i> , nro 9152/09, 2012 (nopeutettuja turvapaikkamenettelyjä koskevat menettelytakeet)
Dublin-asetus, asetus (EU) N:o 604/2013 EUT, yhdistetyt asiat C-411/10 ja C-493/10, <i>N.S. ja M.E.</i> [suuri jaosto], 2011 EUT, C-245/11, <i>K.</i> [suuri jaosto], 2012 EUT, C-578/16, <i>C.K. ym. v. Slovenia</i> , 2017 EUT, C-646/16, <i>Jafari</i> [suuri jaosto], 2017 EUT, C-490/16, <i>A.S. v. Slovenia</i> [suuri jaosto], 2017 EUT, C-163/17, <i>Jawo</i> [suuri jaosto], 2019	Dublin-menettely	EIT, <i>M.S.S. v. Belgia ja Kreikka</i> [suuri jaosto], nro 30696/09, 2011 (Dublin-menettelyn mukainen siirto lisäsi halventavan kohtelun riskiä)
Palauttamisdirektiivi (2008/115/EY) EUT, C-61/11 PPU, <i>El Dridi</i> , 2011 EUT, C-562/13, <i>Abdida</i> [suuri jaosto], 2014 EUT, C-47/15, <i>Affum</i> [suuri jaosto], 2016	Palauttamismenettely	EIS, 13 artikla (oikeus tehokkaaseen oikeussuojakeinoon) EIS, seitsemännen pöytäkirjan 1 artikla (ulkomaalaisten karkotukseen liittyvät menettelytakeet) EIT, <i>C.G. ym. v. Bulgaria</i> , nro 1365/07, 2008 (menettelytakeiden puuttuminen karkottamismenettelyissä)
EU:n perusoikeuskirja, 47 artikla (oikeus tehokkaasiin oikeussuojakeinoihin ja puolueettomaan tuomioistuimeen)	Oikeudellinen apu	EIS, 13 artikla (oikeus tehokkaaseen oikeussuojakeinoon) EIT, <i>M.S.S. v. Belgia ja Kreikka</i> [suuri jaosto], nro 30696/09, 2011 (tehoton oikeusapujärjestelmä)
Turvapaikkamenettely-direktiivi (2013/32/EU), 20–22 artikla	Oikeusapu turvapaikkamenettelyissä	Ministerikomitea, suuntaviivat ihmisoikeuksien suojelusta nopeutettujen turvapaikkamenettelyjen yhteydessä, 2009

EU	Käsiteltävät asiat	EN
Palauttamisdirektiivi (2008/115/EY), 13 artikla (oikeussuojakeinot)	Oikeusapu palauttamispäätöksissä	Ministerikomitea, Twenty Guidelines on Forced Return, 2005

Johdanto

Tässä luvussa käsitellään kansainvälistä suojelua koskevien hakemusten tutkintamenettelyä (turvapaikkamenettelyt) sekä palauttamismenettelyjä. Aluksi tarkastellaan turvapaikka- tai palauttamispäätöksistä vastaaville asetettuja prosessivaatimuksia. Tämän jälkeen tarkastellaan oikeutta tehokkaaseen oikeussuojakeinoon tällaisia päätöksiä vastaan ja luetellaan tärkeimmät edellytykset, jotta oikeussuojakeino olisi tehokas (ks. myös [1.8 kohta](#) oikeussuojakeinoista rajavalvonnan yhteydessä). Lopuksi tarkastellaan oikeusapua koskevia kysymyksiä. [Luvussa 8](#) käsitellään maastapoistamisen toteuttamista.

Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen oikeuskäytäntö edellyttää, että valtiot tutkivat puolueettomasti ja huolellisesti hakemukset, jos on olemassa perusteltua aihetta pelätä todellista vaaraa joutua kidutuksen, epäinhimillisen tai halventavan kohtelun tai rangaistuksen kohteeksi paluun yhteydessä. Tiedetyt tuomioistuimen oikeuskäytännössä kehitetyt vaatimukset on sisällytetty uudelleenlaadittuun [turvapaikkamenettelydirektiiviin](#).

Tässä luvussa verrataan Euroopan ihmisoikeussopimuksen 13 artiklan mukaista oikeutta tehokkaaseen oikeussuojaan [EU:n perusoikeuskirjan](#) 47 artiklan mukaisen tehokkaan oikeussuojakeinon laajempaan soveltamisalaan.

5.1 Turvapaikkakäytännöt

Sekä unionin oikeuden että Euroopan ihmisoikeussopimuksen mukaan turvapaikanhakijalla on oltava pääsy tehokkaihin turvapaikkamenettelyihin, myös oikeussuojakeinoihin, joilla voidaan lykätä maastapoistamista valitusmenettelyn aikana.

EU:n [turvapaikkamenettelydirektiivissä](#) (2013/32/EU) annetaan erittäin yksityiskohtaisia sääntöjä kansainvälisen suojelun myöntämistä ja poistamista koskevista yhteisistä menettelyistä. Direktiiviä sovelletaan direktiiviin sidottujen EU:n jäsenvaltioiden alueella, myös niiden rajoilla, aluevesillä ja kauttakulkualueilla tehtyihin turvapaikkahakemuksiin (3 artikla).

5.1.1 Puhuttelu, tutkintamenettely ja alustava päätöksentekomenettely

Unionin oikeuden mukaan turvapaikanhakijoilla ja heidän läheisillään on oltava pääsy turvapaikkamenettelyihin ([turvapaikkamenettelydirektiivin](#) 6 artikla; ks. myös [1.8 kohta](#)). Heidän on annettava jäädä EU:n jäsenvaltioon, kunnes hakemusta koskeva päätös on tehty (9 artikla) tai muutoksenhaussa laillisuuden tutkimisen ajaksi (46 artikla). Oikeudesta jäädä jäsenvaltioon voidaan tehdä poikkeuksia myöhempien hakemusten yhteydessä (9 artiklan 2 kohta ja 41 artikla) ja luovuttamistapauksissa. Eurooppalaisesta pidätysmääräyksestä tehdyn [neuvoston puitepäätöksen 2002/584/YOS](#) mukaisella luovuttamisella on omat menettelytakeensa⁽²⁴⁷⁾.

Hakijalle on annettava tilaisuus **henkilökohtaiseen puhutteluun** (turvapaikkamenettelydirektiivin 14 ja 15 artikla)⁽²⁴⁸⁾. Puhuttelu on suoritettava olosuhteissa, joissa voidaan taata luottamuksellisuus, eikä hakijan perheenjäseniä saa yleensä olla läsnä. Puhuttelun suorittajan on oltava pätevä ottamaan huomioon hakemukseen liittyvät olosuhteet, muun muassa hakijan kulttuuritausta, sukupuoli, seksuaalinen suuntautuminen, sukupuoli-identiteetti tai haavoittuva asema. Puhuttelusta on laadittava pöytäkirja, joka on hakijan käytettävissä (17 artikla). EU:n jäsenvaltioiden on annettava hakijalle mahdollisuus kommentoida pöytäkirjaa, ennen kuin toimivaltainen viranomainen tekee hakemusta koskevan päätöksen (17 artiklan 3 kohta). Uudelleenlaaditun direktiivin 15 artiklan 3 kohdan e alakohdan mukaan alaikäisten puhuttelu on suoritettava lapselle soveltuvalla tavalla. Ilman huoltajaa oleville alaikäisille myönnetään erityiset takeet, muun muassa oikeus edustajaan (25 artikla). Lapsen etu on otettava ensisijaisesti huomioon (25 artiklan 6 kohta, ks. myös [10 luku](#)). Lisätietoja oikeusavusta on [5.5 kohdassa](#).

⁽²⁴⁷⁾ EYT, C-388/08 PPU, *Rikosasiat, joissa vastaajina ovat Artur Leymann ja Aleksei Pustovarov*, 1.12.2008.

⁽²⁴⁸⁾ Ks. myös EUT, C-277/11, *M.M. v. Minister for Justice, Equality and Law Reform ym.*, 22.11.2012.

Hakemuksen tutkinnan on täytettävä turvapaikkamenettelydirektiivin menettelyvaatimukset sekä **määrittelydirektiivin** todisteiden arviointia koskevat vaatimukset (4 artikla). Hakemukset on tutkittava yksilöllisesti, objektiivisesti ja puolueettomasti käyttämällä ajantasaisia tietoja (turvapaikkamenettelydirektiivin 10 artikla ja määrittelydirektiivin 4 artikla). Turvapaikkamenettelydirektiivin 10 artiklan mukaan lainkäyttöelimiin verrattava tai hallinnollinen elin, joka vastaa ensimmäisestä päätöksestä, ei saa automaattisesti hylätä hakemusta pelkästään siksi, ettei hakemusta ole jätetty mahdollisimman pian. Turvapaikkamenettelydirektiivin 12 artiklassa säädetään, että turvapaikanhakijoille on ilmoitettava kielellä, jota he ymmärtävät tai jota heidän voidaan kohtuudella olettaa ymmärtävän, noudatettavasta menettelystä ja aikataulusta; hakijoiden käyttöön on annettava tulkki aina, kun tätä on pidettävä välttämättömänä; hakijoille on annettava mahdollisuus ottaa yhteyttä YK:n pakolaisasiain päävaltuutettuun (UNHCR) tai muihin järjestöihin, jotka antavat oikeudellista neuvontaa; hakijoille on annettava mahdollisuus tutustua tietoihin, joita käytetään heidän hakemustaan koskevassa päätöksenteossa; hakijoille on kohtuullisessa ajassa annettava tieto päätöksestä ja ilmoitettava päätöksestä kielellä, jota he ymmärtävät tai jota heidän voidaan kohtuudella olettaa ymmärtävän. Direktiivin 13 artiklan mukaan hakijoiden on tehtävä yhteistyötä viranomaisten kanssa.

Esimerkki: *Asiat A, B ja C* ⁽²⁴⁹⁾ koskivat kolmea Alankomaista kansainvälistä suojelua hakevaa, jotka pelkäsivät vainoa seksuaalisen suuntautumisensa takia. Kansalliset viranomaiset hylkäsivät heidän hakemuksensa, koska lausumat heidän homoseksuaalisuudestaan olivat epämääräisiä, ylimalkaisia ja epäuskottavia. Unionin tuomioistuin totesi, että turvapaikkahakemuksia tarkastaessaan EU:n jäsenvaltioita sitoo EU:n perusoikeuskirja, erityisesti sen 1 artikla (ihmisarvo) ja 7 artikla (oikeus nauttia yksityis- ja perhe-elämän kunnioitusta). Vaikka tuomioistuin tunnusti, että "stereotyyppiset käsitykset" voivat olla hyödyllisiä seikkoja turvapaikkahakemuksen arvioinnissa, arviointiin pitäisi kuulua yksilöllinen arviointi hakijan yksilöllisistä olosuhteista ja haavoittuvuudesta. Kansallisten viranomaisten ei pitäisi tehdä yksityiskohtaisia kuulusteluja hakijan seksuaalisista tottumuksista, koska se olisi vastoin ihmisarvoa. Tuomioistuin totesi, että henkilön lausumaa ei voida pitää epäuskottavana siksi, ettei tämä ole ilmoittanut homoseksuaalisuuttaan alusta alkaen viranomaisille.

⁽²⁴⁹⁾ EUT, C-148/13–C-150/13, *A, B ja C v. Staatssecretaris van Veiligheid en Justitie* [suuri jaosto], 2.12.2014.

Turvapaikanhakijalla on oikeus **peruuttaa** turvapaikkahakemuksensa. Peruuttamisen menettelyyn on myös täytettävä tiedoksianto koskeva vaatimus, johon sisältyy kirjallinen tiedoksianto (turvapaikkamenettelydirektiivin 44 ja 45 artikla). Kun on perusteltu syy katsoa, että hakija on implisiittisesti peruuttanut hakemuksensa tai luopunut siitä, hakemusta voidaan käsitellä, ikään kuin hakija olisi peruuttanut sen tai luopunut siitä. Valtion on kuitenkin tehtävä päätös joko tutkinnan keskeyttämisestä ja toteutettujen toimenpiteiden rekisteröinnistä tai hakemuksen hylkäämisestä (turvapaikkamenettelydirektiivin 27 ja 28 artikla).

Vastuussa olevan viranomaisen on tehtävä **päätös turvapaikkahakemuksesta** mahdollisimman pian ja viimeistään kuuden kuukauden kuluessa hakemuksen tekemisestä, paitsi turvapaikkamenettelydirektiivin 31 artiklan 3 ja 4 kohdassa mainituissa olosuhteissa, jolloin tutkinta voi kestää enintään 21 kuukautta. Jos päätöstä ei voida tehdä kuuden kuukauden kuluessa, hakijalle on ilmoitettava viivästymisestä tai hänelle on pyynnöstä annettava tietoja ajankohdasta, jona päätös on odotettavissa (31 artiklan 6 kohta). Direktiivin II luvun perustakeita on noudatettava hakemuksen tutkinnan aikana. Päätökset on tehtävä kirjallisesti, ja niissä on annettava tietoa siitä, miten päätöksiin voi hakea muutosta (direktiivin 11 artikla).

Turvapaikkamenettelydirektiivin 33 artiklan mukaan jäsenvaltioiden **ei tarvitse ottaa käsiteltäväksi hakemuksia**, joilta katsotaan puuttuvan tutkittavaksi ottamisen edellytykset, esimerkiksi myöhempiä hakemuksia, joiden osalta ei ole ilmennyt uusia tosiseikkoja, tai jos maa, joka ei ole EU:n jäsenvaltio, katsotaan hakijan kannalta turvallisiksi kolmanneksi maaksi. Henkilökohdainen puhuttelu on suoritettava, paitsi tapauksissa, joissa on kyse myöhemmästä hakemuksesta (34 artikla).

Euroopan ihmisoikeussopimuksen mukaan tuomioistuin on todennut, että henkilöillä on oltava pääsy turvapaikkamenettelyyn ja heidän on saatava riittävästi tietoa noudatettavasta menettelystä. Viranomaisten on myös välitettävä huomattavan pitkiä viivästyksiä turvapaikkahakemuksista päätettäessä⁽²⁵⁰⁾. Arvioitaessa turvapaikkahakemusten ensimmäisen käsittelyn tehokkuutta tuomioistuin on ottanut huomioon myös muita tekijöitä, esimerkiksi tulkien käytettävyyden, oikeusavun saatavuuden ja viranomaisten ja

⁽²⁵⁰⁾ EIT, *B.A.C. v. Kreikka*, nro 11981/15, 13.10.2016; EIT, *M.S.S. v. Belgia ja Kreikka* [suuri jaosto], nro 30696/09, 21.1.2011; EIT, *Abdolkhani ja Karimnia v. Turkki*, nro 30471/08, 22.9.2009.

turvapaikanhakijoiden välisen viestintäjärjestelmän luotettavuuden⁽²⁵¹⁾. Riskiarvioinnin osalta 13 artikla edellyttää, että kansallinen viranomaisen tutkii hakemuksen puolueettomasti ja huolellisesti, jos on olemassa perusteltua aihetta pelätä todellista vaaraa joutua 3 artiklan (tai 2 artiklan) vastaisen kohdelun kohteeksi, jos hakija karkotetaan⁽²⁵²⁾.

5.1.2 Oikeus tehokkaisuuteen oikeussuojakeinoihin

Henkilöillä on oltava käytettävissään käytännölliset ja tehokkaat oikeussuojakeinot voidakseen hakea muutosta turvapaikka- tai oleskelulupahakemuksensa kielteiseen päätökseen tai valittaakseen heidän ihmisoikeuksiensa loukkauksista. Tässä yhteydessä sekä unionin oikeudessa että Euroopan ihmisoikeussopimuksessa tunnustetaan, että menettelytakeita on noudatettava, jotta yksittäiset tapaukset voidaan tutkia nopeasti ja tehokkaasti. Tätä varten sekä unionin oikeudessa että Euroopan ihmisoikeustuomioistuimessa on kehitetty yksityiskohtaisia menettelyvaatimuksia.

Unionin oikeudessa EU:n perusoikeuskirjan 47 artiklassa säädetään, että jokaisella on ”oikeus tehokkaisuuteen oikeussuojakeinoihin ja puolueettomaan tuomioistuimeen”. Perusoikeuskirjan 47 artiklan ensimmäinen kohta perustuu Euroopan ihmisoikeussopimuksen 13 artiklaan, jossa taataan, että jokaisella on oltava käytettävissään ”tehokas oikeussuojakeino kansallisen viranomaisen edessä”. Perusoikeuskirjassa vaaditaan kuitenkin, että asia käsitellään tuomioistuimessa, kun taas Euroopan ihmisoikeussopimuksen 13 artiklassa vaaditaan, että asia tutkitaan kansallisen viranomaisen edessä⁽²⁵³⁾.

EU:n perusoikeuskirjan 47 artiklan toinen kohta perustuu Euroopan ihmisoikeussopimuksen 6 artiklaan, jossa taataan oikeus oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin, mutta ainoastaan silloin, kun kyse on henkilön oikeuksia ja velvollisuuksia koskevista riita-asioista tai rikossyytteistä. Tämän vuoksi Euroopan ihmisoikeussopimuksen 6 artiklaa ei sovelleta maahanmuutto- ja turvapaikka-asioihin, sillä niissä ei ole kyse oikeuksista ja velvollisuuksia koskevasta riita-asiasta⁽²⁵⁴⁾. EU:n perusoikeuskirjan 47 artiklassa ei tehdä tällaista eroa.

⁽²⁵¹⁾ Jos haluat lisätietoja, ks. EIT, *M.S.S. v. Belgia ja Kreikka* [suuri jaosto], nro 30696/09, 21.1.2011, 301 kohta.

⁽²⁵²⁾ *Ibid.*, 293 kohta.

⁽²⁵³⁾ EU:n perusoikeuskirjan selitykset (2007/C 303/02), EUVL C 303, 2007, s. 17.

⁽²⁵⁴⁾ EIT, *Maouia v. Ranska* [suuri jaosto], nro 39652/98, 5.10.2000, 38–39 kohta.

Turvapaikkamenettelydirektiivin 46 artiklassa säädetään oikeudesta tehokkaihin oikeussuojakeinoihin muutoksen hakemiseksi kansainvälisen suojelun epäämistä koskeviin päätöksiin, kieltävään päätökseen hakemuksen ottamisesta uudelleen tutkittavaksi, sen jälkeen, kun tutkinta on keskeytetty, ja päätökseen kansainvälisen suojelun poistamisesta. Tehokkaiden oikeussuojakeinojen täytyy sisältää sekä tosiseikkojen että oikeudellisten seikkojen *ex nunc* -tutkiminen kaikilta osin. Määräajat eivät saa tehdä muutoksen hakemista mahdottomaksi tai liian vaikeaksi.

Euroopan ihmisoikeussopimuksen 13 artiklalla taataan oikeus tehokkaihin oikeussuojakeinoihin kansallisen viranomaisen edessä, ja sitä sovelletaan maahanmuuttoa koskeviin asioihin. Muita yleissopimuksen oikeuksia, mukaan lukien Euroopan ihmisoikeussopimuksen 3 artikla, voidaan tulkita yhdessä 13 artiklan kanssa. Oikeuden yksityis- ja perhe-elämään, joka taataan Euroopan ihmisoikeussopimuksen 8 artiklassa, on myös katsottu sisältävän menettelytakeita (joita kuvataan lyhyesti **5.4 kohdassa**). Mielivaltaisuuden kieltoon, joka on ominainen kaikille yleissopimuksen oikeuksille, on usein vedottu suojan tarjoamiseksi turvapaikka- tai maahanmuuttoasioissa⁽²⁵⁵⁾. Turvapaikka- ja maahanmuuttoasioihin ei kuitenkaan sovelleta ihmisoikeussopimuksen 6 artiklaa, jolla taataan oikeus oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin (ks. **5.5 kohta**). Laitonta tai mielivaltaista vapaudenriistoa vastaan käytettävien oikeussuojakeinojen osalta katso 7 luku (**7.10 kohta**).

Euroopan ihmisoikeustuomioistuin on vahvistanut yleiset periaatteet siitä, mitä voidaan pitää tehokkaina oikeussuojakeinoina turvapaikanhakijoiden karkottamistapauksissa. Hakijalla on oltava käytettävissään kansallisen tason oikeussuojakeinoja Euroopan ihmisoikeussopimuksen loukkaamista koskevien perusteltujen väitteiden ("arguable complaint") tutkimiseksi ja tarvittaessa asianmukaisen hyvityksen takaamiseksi⁽²⁵⁶⁾. Koska oikeussuojakeinon on oltava tehokas tosiasiallisesti ja oikeudellisesti, Euroopan ihmisoikeustuomioistuin voi muun muassa tutkia, onko turvapaikanhakijalle annettu riittävästi aikaa tehdä valitus vai ei.

⁽²⁵⁵⁾ EIT, *C.G. ym. v. Bulgaria*, nro 1365/07, 24.4.2008, 49 kohta.

⁽²⁵⁶⁾ EIT, *M.S.S. v. Belgia ja Kreikka* [suuri jaosto], nro 30696/09, 21.1.2011, 288 kohta; EIT, *Kudla v. Puola* [suuri jaosto], nro 30210/96, 26.10.2000, 157 kohta.

Esimerkki: Asiassa *Abdolkhani ja Karimnia v. Turkki*⁽²⁵⁷⁾ hallinnolliset ja oikeudelliset viranomaiset eivät reagoineet hakijoiden vakaviin väitteisiin, jotka koskivat kaltoinkohtelun vaaraa, jos heidät palautettaisiin Irakiin tai Iraniin. Kansalliset viranomaiset eivät käsitelleet väliainasta turvapaikkaa koskevia pyyntöjä, eivät ilmoittaneet tämän syitä eivätkä myöntäneet hakijoille oikeusapua, vaikka he nimenomaisesti pyysivät asianajajaa, kun he olivat pidätettyinä. Kansallisten viranomaisten laiminlyönnit estivät hakijoiden esittämien Euroopan ihmisoikeussopimuksen 3 artiklan mukaisen väitteiden tutkinnan asianmukaisissa oikeudellisissa puitteissa. Hakijat eivät myöskään pystyneet hakemaan viranomaisilta karkottamispäätöksen mitätöimistä, koska karkottamispäätöstä ei ollut annettu heille tiedoksi eikä heille ollut ilmoitettu maastapoistamisen syitä. Karkottamistapausten oikeudellista tutkintaa Turkissa ei voitu pitää tehokkaana oikeussuojakeinona, koska karkottamispäätöksen mitätöintiä koskevalla hakemuksella ei ole lykkävää vaikutusta, jollei hallintotuomioistuin nimenomaisesti määrää täytäntöönpanon lykkäämisestä. Valittajilla ei näin ollen ollut käytettävissä tehokasta oikeussuojakeinoa Euroopan ihmisoikeussopimuksen 3 artiklaan perustuvien valitustensa tutkimiseksi.

Esimerkki: Itävallan ja Tšekin perustuslakituomioistuimet ovat katsoleet, että kahden ja seitsemän päivän määräajat ovat liian lyhyitä⁽²⁵⁸⁾. Asiassa *Diouf*⁽²⁵⁹⁾ unionin tuomioistuin katsoi kuitenkin, että 15 päivän määräaika valittaa nopeutetussa menettelyssä tehdystä päätöksestä ”ei lähtökohtaisesti vaikuta käytännössä riittämättömältä kanteen tehokkaaseen valmistamiseen ja toteuttamiseen ja että se vaikuttaa kohtuulliselta ja oikeasuhteiselta kyseessä oleviin oikeuksiin ja intresseihin nähden”.

Muita valtion toteuttamia toimenpiteitä, joilla voidaan estää takeiden tehokkuutta, ovat muun muassa päätöksen tiedoksiantamisen laiminlyönti asianosaisille tai valitusoikeudesta kertomatta jättäminen ja säilöön otetun turvapaikanhakijan yhteyksien katkaiseminen ulkomaailmaan. Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen kehittämien vaatimusten ja turvapaikkamenettelydirektiivissä säädettyjen menettelytakeiden välillä on joitakin yhteneväisyyksiä.

⁽²⁵⁷⁾ EIT, *Abdolkhani ja Karimnia v. Turkki*, nro 30471/08, 22.9.2009, 111–117 kohta.

⁽²⁵⁸⁾ Itävalta, Itävallan perustuslakituomioistuin (*Österreichische Verfassungsgerichtshof*), päätös *G31/98, G79/98, G82/98, G108/98*, 24.6.1998; Tšekin tasavalta, Tšekin perustuslakituomioistuin (*Ústavní soud České republiky*), päätös *nro 9/2010*, Kok., joka tuli voimaan tammikuussa 2010.

⁽²⁵⁹⁾ EUT, C-69/10, *Brahim Samba Diouf v. Ministre du Travail, de l'Emploi et de l'Immigration*, 28.7.2011, 67 kohta.

Esimerkki: Asiassa *Čonka v. Belgia*⁽²⁶⁰⁾, joka koski turvapaikkaa hakemien romanien ihmisoikeussopimuksen neljännen pöytäkirjan 4 artiklan mukaista joukkokarkotusta, hallinnolliset ja käytännön vaikeudet estivät valittajia esittämästä turvapaikkavaatimustaan Belgiassa. Ensimmäisessä oikeusasteessa valittajat eivät saaneet tutustua asiakirjakansioon, eivät saaneet tutustua pöytäkirjaan tai vaatia väitteidensä kirjaamista pöytäkirjaan. Käytettävissä olevilla oikeussuojakeinoilla korkeammassa oikeusasteessa ei ollut automaattisesti lykkäävää vaikutusta. Tuomioistuin katsoi, että Euroopan ihmisoikeussopimuksen 13 artiklaa sekä neljännen pöytäkirjan 4 artiklaa oli loukattu.

Vaikka yksittäinen oikeussuojakeino ei täysin täytä Euroopan ihmisoikeussopimuksen 13 artiklan vaatimuksia, kansallisessa oikeudessa kuvatut oikeussuojakeinot voivat yhdessä täyttää ne⁽²⁶¹⁾.

5.1.3 Valitukset, joilla on automaattinen lykkäävä vaikutus

Unionin oikeudessa [turvapaikkamenettelydirektiivin](#) 46 artiklassa säädetään oikeudesta tehokkaihin oikeussuojakeinoihin tuomioistuimessa. Tämä vastaa [EU:n perusoikeuskirjan](#) 47 artiklan sanamuotoa. Direktiivissä vaaditaan, että EU:n jäsenvaltioiden on sallittava hakijoiden jäädä alueelleen siihen asti, kun määräaika, jonka kuluessa valitus on tehtävä, on päättynyt ja odottamaan valituksen tulosta. Direktiivin 46 artiklan 6 kohdan mukaan tiettyjen perusteetomien hakemusten tai sellaisten hakemusten osalta, jotka eivät täytä tutkittavaksi ottamisen edellytyksiä, ei ole automaattista oikeutta jäädä alueelle. Tällaisissa tapauksissa valituselimellä on oltava valtuudet ratkaista, saako hakija jäädä alueelle valituksen tutkinnan ajaksi vai ei. Vastaava poikkeus koskee [Dublin-asetuksen](#) (asetus (EU) N:o 604/2013, 27 artiklan 2 kohta) mukaisesti tehtyjä siirtopäätöksiä.

Tuomioistuin on todennut **Euroopan ihmisoikeussopimuksen mukaan**, että jos henkilö valittaa turvapaikkahakemuksen hylkäämisestä, valituksella on oltava automaattinen lykkäävä vaikutus, kun palauttamistoimenpiteen täytäntöönpanolla voi olla peruuttamattomia 3 artiklan vastaisia vaikutuksia.

⁽²⁶⁰⁾ EIT, *Čonka v. Belgia*, nro 51564/99, 5.2.2002.

⁽²⁶¹⁾ EIT, *Kudła v. Puola* [suuri jaosto], nro 30210/96, 26.10.2000.

Esimerkki: Asiassa *Gebremedhin [Gaberamadhien] v. Ranska*⁽²⁶²⁾ Euroopan ihmisoikeustuomioistuimien katsoi, että valittajan väitteet kaltoinkohtelun vaarasta Eritreassa olivat olleet riittävän uskottavia, jotta hänen Euroopan ihmisoikeussopimuksen 3 artiklan mukainen valituksensa olisi ”perusteltu”. Valittaja pystyi näin ollen vetoamaan 13 artiklaan luettuna yhdessä 3 artiklan kanssa. Jälkimmäinen määräys edellyttää, että ulkomaalaisten käytettävissä on oikeussuojakeinoja, joilla lykätään maastapoistamis päätöksen vaikutusta, jos on olemassa perusteltuja syitä olettaa, että asianomainen on vaarassa joutua 3 artiklan vastaisen kaltoinkohtelun kohteeksi. Sellaisten turvapaikanhakijoiden osalta, jotka väittävät olevansa tällaisessa vaarassa ja joille on jo myönnetty lupa tulla Ranskan alueelle, Ranskan lainsäädännössä säädetään menettelystä, jotka täyttävät jotkin näistä vaatimuksista. Tätä menettelyä ei kuitenkaan voida soveltaa henkilöihin, jotka vetoavat tällaiseen vaaraan rajalla saavuttuaan lentokentälle. Ulkomaisten kansalaisten on oltava Ranskan alueella, jotta he voivat jättää turvapaikkahakemuksen. Jos he ilmestyvät rajalle, he eivät voi tehdä hakemusta, jollei heillä ole lupaa tulla maahan. Jos heillä ei ole tarvittavia asiakirjoja, heidän on haettava maahantulolupaa turvapaikkasyistä. Heitä pidetään tämän jälkeen ”odotusalueella” sillä aikaa, kun viranomaiset tutkivat, onko heidän suunniteltu turvapaikkahakemuksena ”ilmeisen perusteeton”. Jos viranomaiset katsovat hakemuksen olevan ”ilmeisen perusteeton”, he eivät anna kyseiselle henkilölle maahantulolupaa. Vaikka kyseisellä henkilöllä on mahdollisuus hakea hallintotuomioistuimelta maahantuloluvan hylkäämistä koskevan hallinnollisen päätöksen kumoamista, tällaisella hakemuksella ei ole lykkäävää vaikutusta eikä siihen sovelleta määräaikoja. Asianomainen voi tosin kääntyä kiireellisiä hakemuksia käsittelevän tuomarin puoleen, kuten hakija oli tehnyt menestyksekkäästi. Tällä oikeussuojakeinolla ei myöskään ole automaattista lykkäävää vaikutusta, mikä tarkoittaa, että henkilö voidaan poistaa maasta, ennen kuin tuomari on tehnyt päätöksen. Kun otetaan huomioon Euroopan ihmisoikeussopimuksen 3 artiklan merkitys ja kidutuksen tai kaltoinkohtelun aiheuttaman haitan peruuttamattomuus, 13 artiklassa edellytetään, että jos sopimusvaltio on päättänyt poistaa ulkomaalaisen maahan, jossa on perusteltua aiheutta pelätä, että hän voi joutua kidutuksen tai kaltoinkohtelun kohteeksi, kyseisellä henkilöllä on oltava käytettävissä oikeussuojakeino, jolla on automaattinen lykkäävä vaikutus. Ei riitä, että vaikutus on

⁽²⁶²⁾ EIT, *Gebremedhin [Gaberamadhien] v. Ranska*, nro 25389/05, 26.4.2007.

”käytännössä” tällainen. Koska valittajalla ei ollut käytettävissään tällaista oikeussuojakeinoa ”odotusalueella”, Euroopan ihmisoikeussopimuksen 13 artiklaa, luettuna yhdessä 3 artiklan kanssa, oli loukattu.

Esimerkki: Asiassa *M.S.S. v. Belgia ja Kreikka*⁽²⁶³⁾ tuomioistuin katsoi, että Kreikka oli loukannut Euroopan ihmisoikeussopimuksen 13 artiklaa luettuna yhdessä 3 artiklan kanssa, koska valittajan turvapaikkapyyntöön käsittelyssä oli puutteita ja koska häntä uhkasi suora tai epäsuora palauttaminen kotimaahan, ilman että turvapaikkahakemuksen perusteltavuutta olisi tutkittu vakavasti ja ilman että hänellä olisi käytettävissä tehokkaita oikeussuojakeinoja.

Esimerkki: Asiassa *Hirsi Jamaa ym. v. Italia*⁽²⁶⁴⁾ italialainen alus oli pysäyttänyt mahdolliset turvapaikanhakijat merellä. Italian viranomaiset olivat antaneet heidän ymmärtää, että heidät kuljetettaisiin Italiaan, eivätkä olleet ilmoittaneet heille menettelyistä, joita on noudatettava, jotta heitä ei palautettaisi Libyaan. Valittajat eivät näin ollen saaneet mahdollisuutta jättää Euroopan ihmisoikeussopimuksen 3 artiklan tai neljännen pöytäkirjan 4 artiklan mukaista valitusta toimivaltaiselle viranomaiselle, eikä heidän pyyntöään tutkittu perusteellisesti ja huolellisesti, ennen kuin maastapoistamista koskeva päätös pantiin täytäntöön. Tuomioistuin katsoi, että tämä loukkasi Euroopan ihmisoikeussopimuksen 13 artiklaa luettuna yhdessä 3 artiklan ja neljännen pöytäkirjan 4 artiklan kanssa.

Euroopan ihmisoikeustuomioistuin totesi, että Euroopan ihmisoikeussopimuksen 13 artiklaan, luettuna yhdessä 8 artiklan ja neljännen pöytäkirjan 4 artiklan kanssa, perustuva hakemus ei edellytä, että kansallisilla oikeussuojakeinoilla on automaattinen lykkäävä vaikutus.

Esimerkki: Asiassa *De Souza Ribeiro v. Ranska*⁽²⁶⁵⁾ valittaja, joka oli Brasilian kansalainen, oli asunut Ranskan Guyanassa (Ranskan merentakainen alue) perheensä kanssa seitsemän vuoden ikäisestä asti. Oltuaan säilöönnotossa, koska hän ei ollut pystynyt näyttämään voimassa olevaa oleskelulupaa, viranomaiset olivat päättäneet poistaa hänet maasta. Hänet karkotettiin seuraavana päivänä noin 50 minuuttia sen jälkeen, kun hän

⁽²⁶³⁾ EIT, *M.S.S. v. Belgia ja Kreikka* [suuri jaosto], nro 30696/09, 21.1.2011, 293 kohta.

⁽²⁶⁴⁾ EIT, *Hirsi Jamaa ym. v. Italia* [suuri jaosto], nro 7765/09, 23.2.2012, 197–207 kohta.

⁽²⁶⁵⁾ EIT, *De Souza Ribeiro v. Ranska* [suuri jaosto], nro 22689/07, 13.12.2012, 83 kohta.

oli jättänyt valituksen maastapoistamispäätöksestä. Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen suuri jaosto katsoi, että kun karkottaminen kyseenalaistetaan väitetyin yksityis- ja perhe-elämään puuttumisen vuoksi, oikeussuojan tehokkuus ei edellytä automaattista lykkäävää vaikutusta. Tuomioistuin kuitenkin katsoi, että kun otetaan huomioon, että maastapoistamispäätöksen täytäntöönpanon kiirehtimisen takia käytettävissä olevat oikeussuojakeinot olivat käytännössä tehottomia, eivät ne näin ollen olleet käytettävissä. Valittajalla ei käytännössä ollut käytettävissä tehokkaita oikeussuojakeinoja ihmisoikeussopimuksen 8 artiklan mukaisen valituksen osalta, kun hänet aiottiin karkottaa. Tuomioistuin katsoi, että 13 artiklaa luettuna yhdessä 8 artiklan kanssa oli loukattu.

Esimerkki: Asia *Khlaifia ym. v. Italia*⁽²⁶⁶⁾ koski Tunisian kansalaisten palauttamista Italiasta. Valittajat eivät olleet pyytäneet turvapaikkaa vaan hakivat palauttamiseensa muutosta kollektiivisuuden vuoksi. He väittivät, että kyse on joukkokarkotuksesta, joka kielletään ihmisoikeussopimuksen neljännen pöytäkirjan 4 artiklassa. Italian lainsäädännön mukaan hakijat voisivat hakea muutosta palauttamispäätökseen, mutta muutoksenhaku ei automaattisesti lykkäisi maastapoistamista. Euroopan ihmisoikeustuomioistuin totesi, että koska palauttamispäätöksen kyseenalaistamiseen on tosiasiallinen mahdollisuus, neljännen pöytäkirjan 4 artiklan väitetyistä loukkauksista ei ole tarpeen tehdä valituksia maastapoistamisen automaattista lykkäämistä varten. Vain silloin, kun riskinä on peruuttamaton haitta eli ihmisoikeussopimuksen 2 tai 3 artiklan rikkominen, oikeussuojakeinolla on oltava automaattinen lykkäävä vaikutus. Näin ollen tuomioistuin totesi, että asiassa ei ollut rikottu 13 artiklaa yhdessä neljännen pöytäkirjan 4 artiklan kanssa.

5.1.4 Nopeutetut turvapaikkamenettelyt

Unionin oikeudessa [turvapaikkamenettelydirektiivin](#) 31 artiklan 8 kohdassa on lueteltu kymmenen tilannetta, joissa nopeutettua menettelyä voidaan soveltaa, muun muassa jos hakemusta pidetään perusteettomana, koska hakija tulee turvallisesta alkuperämaasta, tai jos hakija ei suostu sormenjälkien ottamiseen. Direktiivin peruseriaatteita ja takeita voidaan yhä soveltaa, mutta valituksella ei tarvitse olla automaattista lykkäävää vaikutusta, mikä tarkoittaa, että oikeutta jäädä alueelle muutoksenhakumenettelyn ajaksi on

⁽²⁶⁶⁾ EIT, *Khlaifia ym. v. Italia* [suuri jaosto], nro 16483/12, 15.12.2016, 272–281 kohta.

nimenomaisesti pyydettävä ja/tai se on myönnettävä tapauskohtaisesti (ks. myös 5.1.3 kohta). Käytännössä nopeutetussa menettelyssä voi olla myös lyhyempiä määräaikoja kielteisen päätöksen muutoksenhakua varten.

Euroopan ihmisoikeussopimuksen mukaan tuomioistuin on todennut, että jokainen turvapaikkahakemus on tutkittava puolueettomasti ja huolellisesti. Jos näin ei ole tapahtunut, tuomioistuin on katsonut, että Euroopan ihmisoikeussopimuksen 13 artiklaa luettuna yhdessä 3 artiklan kanssa on loukattu.

Esimerkki: Asiassa *I.M. v. Ranska*⁽²⁶⁷⁾ valittaja, joka väitti olevansa vaarassa joutua kaltoinkohtelun kohteeksi, jos hänet karkotettaisiin Sudaniin, yritti hakea turvapaikkaa Ranskasta. Viranomaisten mielestä hänen turvapaikkahakemuksensa perustui ”tahalliseen väärinkäyttöön” tai se oli ”turvapaikkamenettelyn väärinkäyttöä”, koska se oli jätetty hänen maastapoistamispäätöksensä antamisen jälkeen. Hänen turvapaikkahakemuksensa ensimmäisessä ja ainoassa tutkinnassa käytettiin automaattisesti nopeutettua menettelyä, jolta puuttui riittävät takeet. Hakemuksen jättämisen määräaika oli esimerkiksi lyhennetty 21 päivästä viiteen päivään. Erittäin lyhyt hakemusaika asetti erityisiä rajoituksia, sillä hakijan odotettiin toimittavan täydellinen hakemus ranskaksi sekä hakemusta tukevat asiakirjat, joiden on täytettävä samat hakemusvaatimukset kuin muiden kuin säilöön otettujen henkilöiden tavanomaisen menettelyn mukaisesti toimittamien hakemusten. Vaikka valittaja olisi voinut valittaa karkottamispäätöksestä hallinto-oikeuteen, hänellä oli vain 48 tuntia aikaa tehdä valitus tavanomaisessa menettelyssä käytetyn kahden kuukauden sijasta. Valittajan turvapaikkahakemus hylättiin näin ollen ilman, että hänelle olisi tarjottu kansallisen järjestelmän oikeussuojakeinoa, joka olisi ollut käytännössä tehokas. Siksi hän ei ollut kyennyt käyttämään oikeuttaan tehdä ihmisoikeussopimuksen 3 artiklan mukaista valitusta. Tuomioistuin katsoi, että Euroopan ihmisoikeussopimuksen 13 artiklaa luettuna yhdessä 3 artiklaa kanssa oli loukattu.

⁽²⁶⁷⁾ EIT, *I.M. v. Ranska*, nro 9152/09, 2.2.2012, 136–160 kohta.

5.2 Dublin-menettely

Dublin-asetuksen (asetus (EU) N:o 604/2013) mukaan EU:n jäsenvaltioiden on käsiteltävä jokaisen kolmannen maan kansalaisen tai kansalaisuudeton henkilön tekemä kansainvälistä suojelua koskeva hakemus, ja tällaisen hakemuksen käsittelee yksi ainoa jäsenvaltio (3 artiklan 1 kohta). Asetuksessa määritetään turvapaikkahakemuksen käsittelystä vastaava valtio. Jos jokin toinen valtio vastaa hakemuksen käsittelystä asetuksessa vahvistettujen perusteiden mukaisesti, asetuksessa säädetään siirtomenettelystä kyseiselle valtiolle.

Unionin oikeuden nojalla Dublin-asetuksessa säädetään määräajoista, joita valtioiden on noudatettava, kun esitetään turvapaikanhakijoita koskevia takaisinotto- ja vastaanottopyyntöjä (21, 22, 25 ja 29 artikla). Lisäksi siinä säädetään, että valtion on kerättävä tiettyjä todisteita ennen hakijan siirtoa (22 artikla), henkilökohtaisten tietojen luottamuksellisuus on taattava (39 artikla), ja kyseiselle henkilölle on ilmoitettava Dublin-asetuksesta yleisesti (4 artikla) ja suunnitellusta Dublin-asetuksen mukaisesta siirrosta sekä käytävissä olevista oikeussuojakeinoista (26 artikla). Asetuksessa esitetään myös hallinnollista yhteistyötä koskevia vaatimuksia (34 artikla) ja vastuun lakkaamista koskevia takeita (19 artikla).

Esimerkki: Asiat *Ghezelbash* ja *Karim*⁽²⁶⁸⁾ liittyvät Dublin-asetuksen mukaisten tehokkaiden oikeussuojakeinojen soveltamisalaan. Asiassa *Ghezelbash* unionin tuomioistuin totesi, että valittaja voi siirtopäätöstä koskevassa muutoksenhaussa vedota siihen, että Dublin-asetuksessa esitettyä vastuuperustetta, erityisesti asetuksen 12 artiklassa esitettyä viisumin myöntämistä koskevaa perustetta, on sovellettu virheellisesti. Asiassa *Karim* unionin tuomioistuin totesi, että siirtopäätökseen muutosta hakeva valittaja voi vedota siihen, että sääntöä siitä, että jäsenvaltio ei ole enää vastuussa kansainvälistä suojelua koskevasta hakemuksesta, jos hakija on lähtenyt sen alueelta vähintään kolmeksi kuukaudeksi (Dublin-asetuksen 19 artiklan 2 kohta), on rikottu.

⁽²⁶⁸⁾ EUT, C-63/15, *Mehrdad Ghezelbash v. Staatssecretaris van Veiligheid en Justitie* [suuri jaosto], 7.6.2016; EUT, C-155/15, *George Karim v. Migrationsverket* [suuri jaosto], 7.6.2016.

Dublin-asetuksella taataan Dublin-sääntöjen soveltaminen, vaikka henkilö on perunut turvapaikkahakemuksen (20 artiklan 5 kohta ja 18 artiklan 1 kohdan c alakohta)⁽²⁶⁹⁾.

Dublin-asetuksen 5 artiklan mukaan jokaiselle turvapaikanhakijalle suoritetaan yleensä henkilökohtainen puhuttelu. Hakijoilla on oikeus tehokkaaseen oikeus-suojakeinoon: heidän on joko sallittava jäädä alueelle sillä aikaa, kun muutoksenhakuelin käsittelee siirtopäätöstä, tai muutoksenhakuelimelle on annettava mahdollisuus lykätä täytäntöönpanoa joko omasta aloitteestaan tai pyynnöstä (27 artiklan 3 kohta).

Dublin-asetus sisältää myös menettelyllisiä takeita ilman huoltajaa olevia alaikäisiä varten (ks. lisätietoja 10.1 kohdasta) ja perheen yhtenäisyyttä koskevia säännöksiä. Asetuksen 8–11 artikla ja 16 artikla sisältävät perheenjäsenistä (asetuksen 2 artiklan g alakohdan määritelmän mukaan) vastaavan jäsenvaltion määrittämisperusteet. Jäsenvaltio voi lisäksi pyytää toista EU:n jäsenvaltiota käsittelemään hakemuksen muiden perheenjäsenien yhteensaattamiseksi (17 artiklan 2 kohta, ”humanitaarinen lauseke”). Asetuksen 7 artiklan 3 kohdassa vaaditaan, että EU:n jäsenvaltiot ottavat huomioon kaikki saatavilla olevat todisteet perheenjäsenien tai sukulaisten oleskelusta toisen EU:n jäsenvaltion alueella edellyttäen, että tällaiset todisteet toimitetaan, ennen kuin toinen jäsenvaltio ottaa vastuun turvapaikkahakemuksen käsittelystä, ja että aiemasta hakemuksesta ei ole vielä tehty itse asian osalta päätöstä.

Jos kyse on vakavista humanitaarisista kysymyksistä, EU:n jäsenvaltiosta voi tietyissä olosuhteissa tulla turvapaikkahakemuksen käsittelystä vastuussa oleva jäsenvaltio, kun henkilö on riippuvainen toisesta henkilöstä ja heidän välillään on perhesiteet.

Esimerkki: Asia K.⁽²⁷⁰⁾ koski naisen, jonka miniällä oli vastasyntynyt lapsi, ehdotettua siirtoa Itävallasta Puolaan. Miniällä oli lisäksi kolmannessa maassa sattuneesta traumaattisesta tapahtumasta aiheutunut vakava sairaus ja vamma. Kyseisen tapahtuman ilmi tuleminen aiheuttaisi vaaran siitä, että miniä joutuisi perheen kunnian palauttamiseen liittyvän kulttuurisen tradition vuoksi miespuolisten sukulaistensa taholta vakavan väkivallan kohteeksi. Näissä olosuhteissa unionin tuomioistuin katsoi, että jos

⁽²⁶⁹⁾ Ks. myös EUT, C-620/10, *Migrationsverket v. Nurije Kastrati ym.*, 3.5.2012, 49 kohta.

⁽²⁷⁰⁾ EUT, C-245/11, *K. v. Bundesasylamt* [suuri jaosto], 6.11.2012.

15 artiklan 2 kohdan (vuoden 2003 versiossa, uudelleenlaaditun vuoden 2013 version 16 artiklan 1 kohdassa) edellytykset on täytetty, jäsenvaltiosta, joka on säännöksessä mainituista humanitaarisista syistä velvollinen vastaanottamaan turvapaikanhakijan, tulee turvapaikkahakemuksen käsittelystä vastuussa oleva jäsenvaltio.

Vaikka EU:n jäsenvaltio ei ole vastuussa Dublin-asetuksessa määriteltyjen perusteiden nojalla, se voi kuitenkin päättää käsitellä hakemuksen (17 artiklan 1 kohdan mukainen suvereniteettilauseke)⁽²⁷¹⁾. Asetuksen 3 artiklan 2 kohdassa säädetään, että jos hakijan siirto EU:n jäsenvaltioon, jonka katsotaan Dublin-asetuksessa määriteltyjen perusteiden mukaisesti olevan vastuussa, johtaa siihen, että hakija voi joutua perusoikeuskirjan 4 artiklassa kielletyn kaltokohtelun kohteeksi, on sen valtion, joka suunnittelee hakijan siirtoa, tarkasteltava asetuksessa määriteltyjä muita perusteita ja määriteltävä kohtuullisessa ajassa, voidaanko jokin toinen jäsenvaltio nimetä hakemuksen käsittelystä vastuussa olevaksi jäsenvaltioksi. Tämä voi johtaa siihen, että ensiksi mainitusta valtiosta tulee hakemuksen käsittelystä vastuussa oleva valtio (3 artiklan 2 kohta) hakijan perusoikeuksien loukkauksia koskevan riskin estämiseksi.

Esimerkki: Yhdistetyissä asioissa *N.S. ja M.E.*⁽²⁷²⁾ unionin tuomioistuin tutki, rikotaanko EU:n perusoikeuskirjan 4 artiklaa, joka vastaa Euroopan ihmisoikeussopimuksen 3 artiklaa, jos henkilöt siirretään Kreikkaan Dublin-asetuksen mukaisesti. Ajankohtana, jolloin unionin tuomioistuin käsiteli tapausta, Euroopan ihmisoikeustuomioistuin oli jo todennut, että Kreikan turvapaikanhakijoiden vastaanotto-olosuhteet ja muut olosuhteet olivat Euroopan ihmisoikeussopimuksen 3 artiklan vastaiset (ks. *M.S.S. v. Belgia ja Kreikka*⁽²⁷³⁾). Unionin tuomioistuin katsoi, että EU:n jäsenvaltiot eivät voineet olla tietämättömiä siitä, että Kreikan turvapaikkamenettelyjen ja vastaanotto-olosuhteiden systeemisten puutteiden takia turvapaikanhakijat ovat todellisessa vaarassa joutua epäinhimillisen tai hallventavan kohtelun kohteeksi. Tuomioistuin korosti, että Dublin-asetus on

⁽²⁷¹⁾ Ks. myös EUT, C-528/11, *Zuheyr Frayeh Halaf v. Darzhavna agentsia za bezhantsite pri Ministerskia savet*, 30.5.2013; EUT, C-661/17, *M.A ym.*, 23.1.2019.

⁽²⁷²⁾ EUT, yhdistetyt asiat C-411/10 ja C-493/10, *N.S. v. Secretary of State for the Home Department ja M.E. ym. v. Refugee Applications Commissioner & Minister for Justice, Equality and Law Reform* [suuri jaosto], 21.12.2011. Ks. myös EUT, C-4/11, *Bundesrepublik Deutschland v. Kaveh Puid*, 14.11.2013.

⁽²⁷³⁾ EIT, *M.S.S. v. Belgia ja Kreikka* [suuri jaosto], nro 30696/09, 21.1.2011.

pantava täytäntöön perusoikeuskirjassa taattujen oikeuksien mukaisesti, mikä tarkoitti, että – jos muita vastuussa olevia EU:n jäsenvaltioita ei voitu määrittää – Yhdistynyt kuningaskunta ja Irlanti olivat vastuussa turvapaikkahakemusten käsittelystä, vaikka hakijat olivat tehneet turvapaikkahakemuksensa Kreikassa.

Esimerkki: Asiassa *C.K. ym. v. Slovenia*⁽²⁷⁴⁾ unionin tuomioistuin totesi, että Dublin-siirtoa on lykättävä, jos hakijan sairaus on niin vakava, että on perusteltua uskoa, että hänen siirtonsa aiheuttaisi todellisen riskin perusoikeuskirjan 4 artiklassa tarkoitettusta epäinhimillisestä tai halventavasta kohtelusta. Tuomioistuin totesi, että Dublin-siirrosta voidaan luopua sekä systeemistä puutteista johtuvien riskien että hakijan yksilölliseen tilanteeseen vaikuttavien poikkeuksellisten olosuhteiden vuoksi. Tuomioistuin totesi, että Dublin-asetuksen 17 artiklan 1 kohta, luettuna EU:n perusoikeuskirjan 4 artiklan valossa, ei velvoita EU:n jäsenvaltioita käyttämään harkintavaltalauseketta. Harkintavaltalauseke voidaan kuitenkin ottaa käyttöön, jos näyttää siltä, että asianomaisen turvapaikanhakijan terveydentila ”ei tule lyhyellä tähtämellä paranemaan” tai että menettelyn lykkääminen pitkäksi ajaksi ”saattaisi heikentää asianomaisen tilaa”.

Unionin tuomioistuimen oikeuskäytännön mukaan kansainvälisen suojelun hakija voidaan siirtää jäsenvaltioon, joka on tavallisesti vastuussa hakemuksen käsittelystä tai joka on aiemmin myöntänyt henkilölle toissijaista suojelua, elleivät kansainvälistä suojelua saavien oletetut elinolot kyseisessä jäsenvaltiossa saattaisi henkilöä äärimmäiseen aineelliseen puutteeseen, joka rikkoisi epäinhimillisen tai halventavan kohtelun kieltoa.

Esimerkki: Asia *Jawo*⁽²⁷⁵⁾ koski kysymystä siitä, kieltääkö EU:n perusoikeuskirja Dublin-asetuksen soveltamisalaan kuuluvan hakijan siirtämisen vastuussa olevaan jäsenvaltioon, jos on olemassa vakava vaara siitä, että hakijaa kohdellaan epäinhimillisesti tai halventavasti. Valittaja oli Gambian kansalainen, joka oli alun perin tehnyt turvapaikkahakemuksen Italiassa ja jatkanut matkaa, kun hakemus oli vireillä, ja jättänyt toisen hakemuksen Saksaan. Saksan viranomaiset eivät ottaneet hakemusta käsiteltäväksi ja määräisivät hakijan siirron Italiaan. Valittaja väitti, että Saksa oli vastuussa oleva jäsenvaltio Dublin-asetuksen mukaisen kuuden kuukauden määräajan päättymisen vuoksi ja että siirto Italiaan olisi laitton maan

⁽²⁷⁴⁾ EUT, C-578/16, *C.K. ym. v. Slovenia*, 16.2.2017.

⁽²⁷⁵⁾ EUT, C-163/17, *Abubacarr Jawo v. Saksan liittotasavalta* [suuri jaosto], 19.3.2019.

systemisten puutteiden ja elinolojen vuoksi. Unionin tuomioistuin totesi, että hakijan Dublin-siirto toiseen jäsenvaltioon on epäinhimillinen ja halventava, jos se saattaa henkilön äärimmäiseen aineelliseen puutteeseen, jossa ”hän ei kykene täyttämään edes kaikkein perustavanlaatuisimpia tarpeitaan”.

Esimerkki: Asiat *Ibrahim, Sharqawi ja Magamadov*⁽²⁷⁶⁾ koskivat yhdessä jäsenvaltiossa toissijaista suojelua saavia henkilöitä, jotka hakivat turvapaikkaa toisesta jäsenvaltiosta. Unionin tuomioistuin totesi, että turvapaikanhakija voidaan siirtää jäsenvaltioon, joka on vastuussa hakemuksen käsittelystä tai joka on aiemmin myöntänyt henkilölle toissijaista suojelua, elleivät oletetut elinolot kyseisessä jäsenvaltiossa saattaisi häntä äärimmäiseen aineelliseen puutteeseen, joka rikkoisi epäinhimillisen tai halventavan kohtelun kieltoa. Tuomioistuin selvensi, että tällaisen kohtelun riskiä ei voida päätellä siitä, että kyseessä olevan jäsenvaltion sosiaaliturvajärjestelmä on puutteellinen.

Esimerkki: Asioissa *Jafari ja A.S. v. Slovenia*⁽²⁷⁷⁾ Itävallan ja Slovenian tuomioistuimet pyysivät selvennystä siihen, voitaisiinko joukoittaisten rajanylitysten helpottamista poikkeuksellisessa tilanteessa pitää viisumin myöntämisenä vai onko se Dublin-asetuksessa tarkoitettua ”luvatonta ylittämistä”. Unionin tuomioistuin totesi, että jäsenvaltio on edelleen vastuussa kansainvälistä suojelua koskevasta hakemuksesta, kun se antaa viisumittomille henkilöille luvan tulla maahan humanitaarisista syistä. Henkilön on katsottava tulleen jäsenvaltion alueelle luvattomasti, vaikka rajan ylittäisi poikkeuksellisen suuri määrä henkilöitä. Unionin tuomioistuin vahvisti, että tällaisessa tilanteessa sovelletaan edelleen Dublin-asetusta.

Euroopan ihmisoikeussopimuksen mukaan Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen tehtävänä ei ole tulkita Dublin-asetusta. Kuten tuomioistuimen oikeuskäytännöstä käy ilmi, 3 ja 13 artikla voivat kuitenkin myös toimia sovellettavina takeina Dublin-asetuksen mukaisten siirtojen yhteydessä⁽²⁷⁸⁾.

⁽²⁷⁶⁾ EUT, yhdistetyt asiat C-297/17, C-318/17, C-319/17 ja C-438/17, *Bashar Ibrahim (C-297/17), Mahmud Ibrahim ym. (C-318/17), Nisreen Sharqawi, Yazan Fattayrji, Hosam Fattayrji v. Saksan liittotasavalta (C-319/17), Saksan liittotasavalta v. Taus Magamadov (C-438/17)* [suuri jaosto], 19.3.2019.

⁽²⁷⁷⁾ EUT, C-646/16, *Khadija Jafari ja Zainab Jafari v. Bundesamt für Fremdenwesen und Asyl* [suuri jaosto], 26.7.2017; ja EUT, C-490/16, *A.S. v. Slovenian tasavalta* [suuri jaosto], 26.7.2017.

⁽²⁷⁸⁾ EIT, *Mohammed Hussein ym. v. Alankomaat ja Italia* (päätös), nro 27725/10, 2.4.2013; EIT, *Mohammed v. Itävalta*, nro 2283/12, 6.6.2013.

Esimerkki: Asiassa *M.S.S. v. Belgia ja Kreikka*⁽²⁷⁹⁾ Euroopan ihmisoikeustuomioistuimien totesi, että Kreikka ja Belgia eivät olleet kunnioittaneet valittajan Euroopan ihmisoikeussopimuksen 13 artiklan, luettuna yhdessä 3 artiklan kanssa, mukaista oikeutta tehokkaaseen oikeussuojakeinoon. Tuomioistuin totesi, että koska Kreikka ei soveltanut turvapaikkalainsäädäntöä ja koska turvapaikkamenettelyjen ja oikeussuojakeinojen saatavuudessa oli suuria rakenteellisia puutteita, hakijalla ei ollut käytössä tehokkaita takeita, joilla häntä olisi voitu suojata mielivaltaiselta palauttamiselta Afganistaniin, jossa hän oli vaarassa joutua kaltoinkohtelun kohteeksi. Belgian osalta muutoksenhakumenettely, joka koski Dublin-asetuksen mukaista siirtoa Kreikkaan, ei täyttänyt Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen oikeuskäytännön vaatimuksia, jotka koskivat perusteellista ja huolellista valituksen tutkintaa tapauksissa, joissa karkotus toiseen maahan saattaa altistaa henkilön 3 artiklan vastaiselle kohtelulle.

Esimerkki: Asiassa *Tarakhel v. Sveitsi*⁽²⁸⁰⁾ Euroopan ihmisoikeustuomioistuin totesi, että vaikka Italian vastaanottojärjestelyissä ei ole ”systeemisiä puutteita”, Euroopan ihmisoikeussopimuksen 3 artiklaa rikottaisiin, jos hakijat palautettaisiin Italiaan ilman, että Sveitsin viranomaiset olisivat ensin saaneet Italian viranomaisilta yksilölliset takeet siitä, että hakijoista huolehdittaisiin lasten ikään sopivalla tavalla ja että perhe pidettäisiin yhdessä.

5.3 Turvapaikanhakijan vastaanottoolosuhteisiin liittyvät menettelyt

Unionin oikeuden mukaan turvapaikanhakijalle on ilmoitettava 15 päivän kuluessa turvapaikkahakemuksen tekemisestä vastaanotto-olosuhteisiin liittyvistä etuuksista ja velvollisuuksista, joita hänen on noudatettava ([vastaanottodirektiivin](#) (2013/33/EU) 5 artikla). Lisäksi henkilölle on annettava tietoa oikeusavusta tai saatavilla olevasta avusta. Tiedot annetaan kielellä, jota henkilö ymmärtää tai jota hänen voidaan kohtuudella olettaa ymmärtävän. Turvapaikanhakijoilla on oikeus hakea muutosta viranomaisten päätöksiin olla myöntämättä etuuksia ([vastaanottodirektiivin](#) 26 artikla).

⁽²⁷⁹⁾ EIT, *M.S.S. v. Belgia ja Kreikka* [suuri jaosto], nro 30696/09, 21.1.2011.

⁽²⁸⁰⁾ EIT, *Tarakhel v. Sveitsi* [suuri jaosto], nro 29217/12, 4.11.2014.

Vastaanottodirektiivissä säädettyjen velvollisuuksien noudattamatta jättämisestä voidaan nostaa unionin oikeuden rikkomisesta syyte, joka voi johtaa *Francovich*-vahingonkorvauksiin (ks. tämän käsikirjan [johdanto](#)), ja/tai syyte Euroopan ihmisoikeussopimuksen 3 artiklan rikkomisen perusteella⁽²⁸¹⁾.

Esimerkki: Sekä Euroopan ihmisoikeustuomioistuin että unionin tuomioistuin ovat todenneet asioissa *M.S.S. ja N.S. ja M.E.*, että turvapaikkahakemuksen käsittelystä vastuussa olevan jäsenvaltion turvapaikkamenettelyn ja turvapaikanhakijoiden vastaanotto-olosuhteiden systemiset puutteet johtivat Euroopan ihmisoikeussopimuksen 3 artiklan tai EU:n perusoikeuskirjan 4 artiklan vastaiseen epäinhimilliseen tai halventavaan kohteluun⁽²⁸²⁾.

5.4 Palauttamismenettely

Unionin oikeudessa [palauttamisdirektiivissä](#) (2008/115/EY) säädetään palauttamispäätökseen liittyvistä tietyistä takeista (6, 12 ja 13 artikla) ja suositaa vapaaehtoista paluuta pakkoon perustuvan paluuseen nähden (7 artikla).

Direktiivin 12 artiklan mukaan palauttamispäätökset ja maahantulokieltoa koskevat päätökset, myös käytettävissä olevia oikeussuojakeinoja koskevat tiedot, on annettava kirjallisina ja kielellä, jota asianomainen henkilö ymmärtää tai jota hänen voidaan kohtuudella olettaa ymmärtävän. Tätä varten EU:n jäsenvaltiot ovat velvollisia julkaisemaan tiedotteita vähintään jäsenvaltion maahanmuuttajaryhmien viidellä yleisimmällä kielellä. Palauttamisdirektiivin 13 artiklassa säädetään, että kolmannen maan kansalaisille on annettava oikeus hakea muutosta palauttamispäätökseen tai hakea päätöksen uudelleen käsittelyä toimivaltaisessa tuomioistuimessa tai hallintoviranomaisessa tai muussa toimivaltaisessa puolueettomassa elimessä, jolla on toimivalta lykätä täytäntöönpanoa uudelleen käsittelyn ajaksi. Kolmannen maan kansalaisella on oltava mahdollisuus saada maksutta oikeudellista neuvontaa, oikeudellinen edustaja ja tarvittaessa kielellistä apua kansallisen lainsäädännön säännösten mukaisesti.

⁽²⁸¹⁾ EIT, *M.S.S. v. Belgia ja Kreikka* [suuri jaosto], nro 30696/09, 21.1.2011; EIT, *N.H. ym. v. Ranska*, nrot 28820/13, 75547/13 ja 13114/15, 2.7.2020.

⁽²⁸²⁾ EIT, *M.S.S. v. Belgia ja Kreikka* [suuri jaosto], nro 30696/09, 21.1.2011; EUT, yhdistetyt asiat C-411/10 ja C-493/10, *N.S. v. Secretary of State for the Home Department ja M.E. ym. v. Refugee Applications Commissioner and Minister for Justice, Equality and Law Reform* [suuri jaosto], 21.12.2011, 86 kohta.

Esimerkki: Asia *FMS ym.*⁽²⁸³⁾ koski afganistanilaisia ja iranilaisia turvapaikanhakijoita, joiden hakemus oli hylätty ja joita pidettiin Unkarissa kauttakulkualueella, joka sijaitsi maan Serbian vastaisella etelärajalla. Kun heidän turvapaikkahakemuksensa oli hylätty, koska niitä ei voitu ottaa käsiteltäväksi Unkarin lainsäädännön nojalla, heille annettiin palauttamispäätös, jonka mukaan heidän piti palata Serbiaan. Serbia kuitenkin kieltäytyi ottamasta heitä takaisin, koska EU:n ja Serbian takaisinottosopimuksessa asetetut edellytykset eivät täyttyneet (hakijat olivat tulleet Unkariin Serbiasta kauttakulkualueiden kautta eivätkä luvattomasti). Sen jälkeen Unkarin viranomaiset muuttivat alkuperäisten palauttamispäätösten kohdemaan ja korvasivat sen henkilöiden alkuperämailla. Unionin tuomioistuin selvensi, että kohdemaan muuttaminen alkuperäisessä palauttamispäätöksessä on niin olennaista, että sitä on pidettävä uutena palauttamispäätöksenä. Tällaisen päätöksen laillisuutta on voitava valvoa tehokkaasti. Yleisemmin unionin tuomioistuin myös katsoi, että vaikka jäsenvaltiot voivat säätää, että palauttamispäätökseen voi hakea muutosta muussa kuin oikeusviranomaisessa (palauttamisdirektiivin 13 artiklan 1 kohta), henkilön, josta palauttamispäätös on tehty, on voitava tietystä menettelyn vaiheesta riippuen päätöksen sääntöjenmukaisuus vähintään yhdessä oikeusasteessa EU:n perusoikeuskirjan 47 artiklassa taatun tehokkaita oikeussuojakeinoja tuomioistuimessa koskevan oikeuden mukaisesti. Jos tällaisesta tuomioistuINVALVONNASTA ei ole kansallisia sääntöjä, kansallinen tuomioistuin voi käsitellä kanteen, jossa palauttamispäätökseen haetaan muutosta.

Direktiivin 9 artiklassa säädetään, että palauttamispäätöksiä on lykättävä, jos ne loukkaavat palauttamiskiellon periaatetta ja jos kyseiset henkilöt käyttävät oikeussuojakeinoja, jolla on lykkäävä vaikutus. Maastapoistamista voidaan edelleen lykätä henkilökohtaisista syistä, kuten terveydentilan takia, ja maastapoistamiseen liittyvistä teknisistä syistä. Jos maastapoistamista on lykätty, EU:n jäsenvaltioiden on annettava kirjallinen vahvistus siitä, että päätöksen täytäntöönpanoa on lykätty (14 artikla).

Palauttamisdirektiiviä ei voida soveltaa kolmansien maiden kansalaisiin, jotka ovat sellaisten EU:n kansalaisten perheenjäseniä, jotka ovat muutaneet toiseen EU:n jäsenvaltioon, tai muihin ETA-kansalaisiin tai Sveitsin kansalaisiin, joiden asemaa säännellään [vapaata liikkuvuutta koskevalla](#)

⁽²⁸³⁾ EUT, yhdistetyt asiat C-924/19 PPU ja C-925/19 PPU, *FMS ym. v. Országos Idegenrendészeti Főigazgatóság Dél-alföldi Regionális Igazgatóság ja Országos Idegenrendészeti Főigazgatóság* [suuri jaosto], 14.5.2020, 110–123 kohta ja 124–130 kohta.

direktiivillä (2004/38/EY). Vapaata liikkuvuutta koskevassa direktiivissä vahvistettiin menettelyä koskevat takeet maahantulo- ja oleskelurajoitusten yhteydessä yleisen järjestyksen, yleisen turvallisuuden tai kansanterveyden perusteella. Kun tällaisia päätöksiä tehdään, kyseisellä henkilöllä on oltava pääsy oikeudellisiin ja tarvittaessa hallinnollisiin menettelyihin (27, 28 ja 31 artikla). Asianomaisille henkilöille on ilmoitettava tehdyistä päätöksistä kirjallisesti siten, että he ymmärtävät päätösten sisällön ja seuraukset. Ilmoituksessa on mainittava muutoksenhakumenettelyä koskevat tiedot ja määrääjat (30 artikla). Turkin kansalaisilla on vastaava suoja⁽²⁸⁴⁾.

Euroopan ihmisoikeussopimuksen 13 artiklaan liittyvien näkökohtien lisäksi sopimuksen seitsemännen pöytäkirjan 1 artiklassa määrättyjä erityisiä takeita on noudatettava maassa *laillisesti* oleskelevien ulkomaalaisten karkottamisen yhteydessä. Euroopan ihmisoikeustuomioistuin on lisäksi todennut, että 8 artikla sisältää menettelytakeita, joiden tarkoituksena on estää mielivaltainen puuttuminen yksityis- ja perhe-elämää koskevaan oikeuteen. Tällä voi olla merkitystä henkilöille, jotka ovat oleskelleet tietyssä maassa pidemmän ajan ja ovat ehkä suunnitelleet siellä yksityis- ja perhe-elämää tai jotka saattavat osallistua oikeudenkäyntimenettelyihin kyseisessä valtiossa. Päätöksenteon 8 artiklan mukaisten menettelyllisten näkökohtien puutteet voivat loukata 8 artiklan 2 kohtaa, koska päätös ei ollut lainsäädännön mukainen.

Esimerkki: *Asia C.G. ym. v. Bulgaria*⁽²⁸⁵⁾ koski maassa pitkään oleskellutta henkilöä, joka poistettiin maasta kansalliseen turvallisuuteen liittyvistä syistä turvaluokitellun salassa pidettävän valvontaraportin perusteella. Euroopan ihmisoikeustuomioistuin katsoi, ettei valittajan asiassa sovelletun kaltainen suljettu menettely muodostanut Euroopan ihmisoikeussopimuksen 8 artiklan mukaista täydellistä ja merkityksellistä arviointia. Bulgarian tuomioistuimet olivat sitä paitsi kieltäytyneet keräämästä todisteita valittajaan kohdistuvien väitteiden vahvistamiseksi tai hylkäämiseksi, ja niiden päätökset olivat olleet formalistisia. Tämän takia valittajan asiaa ei ollut tutkittu tai käsitelty uudelleen asianmukaisesti, kuten seitsemännen pöytäkirjan 1 artiklan 1 kohdan b alakohdassa vaaditaan.

⁽²⁸⁴⁾ ETY-Turkki-assosiaationeuvoston päätös N:o 1/80.

⁽²⁸⁵⁾ EIT, *C.G. ym. v. Bulgaria*, nro 1365/07, 24.4.2008.

Esimerkki: Asiat *Anayo* ja *Saleck Bardi*⁽²⁸⁶⁾ koskivat kolmannen maan kansalaisten, myös lasten, palauttamista. Euroopan ihmisoikeustuomioistuimien katsoi, että Euroopan ihmisoikeussopimuksen 8 artiklaa oli loukattu, koska päätöksenteossa oli puutteita, esimerkiksi lapsen etua ei ollut otettu huomioon ja viranomaisten välinen koordinointi puuttui lapsen etua arvioitaessa.

Kun maastapoistaminen tehdään hätäisesti, poistamistoimenpiteen laillisuudesta ei lähtökohtaisesti pystytä tekemään tuomioistuinvalvontaa, koska aika-tila on niin kireä. Näin ollen olemassa olevat oikeussuojakeinot ovat tehottomia ja niitä ei ole käytettävissä, mikä rikkoo Euroopan ihmisoikeussopimuksen 13 artiklaa⁽²⁸⁷⁾.

5.5 Turvapaikkamenettelyyn ja palauttamismenettelyyn liittyvä oikeusapu

Oikeusavun saatavuus on oikeussuojan saatavuuden kulmakivi. Ilman oikeussuojan saatavuutta henkilön oikeuksia ei voida suojata tehokkaasti⁽²⁸⁸⁾. Oikeusapu on erityisen tärkeä turvapaikka- ja palauttamismenettelyissä, joissa kieliongelmat voivat estää henkilöitä ymmärtämästä usein monimutkaisia ja kiireellisesti toteutettuja menettelyjä.

Euroopan ihmisoikeussopimuksen mukaan oikeus saada asiansa käsitellyksi tuomioistuimessa on lähtöisin oikeudesta oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin 6 artiklan nojalla – oikeus, joka on keskeinen jokaisessa demokratiassa⁽²⁸⁹⁾. Kuten on jo todettu, 6 artiklaa ei ole katsottu voitavan soveltaa turvapaikka- ja maahantulomenettelyihin, koska niissä ei ole kyse kansalaisoikeuksien tai -velvollisuuksien määrittämisestä tai rikossyytteistä⁽²⁹⁰⁾. Tämä ei kuitenkaan tarkoita, että Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen 6 artiklan mukaisesti

⁽²⁸⁶⁾ EIT, *Anayo v. Saksa*, nro 20578/07, 21.12.2010; EIT, *Saleck Bardi v. Espanja*, nro 66167/09, 24.5.2011.

⁽²⁸⁷⁾ EIT, *Moustahi v. Ranska*, nro 9347/14, 25.6.2020, 156–164 kohta.

⁽²⁸⁸⁾ Lisätietoa, ks. FRA (2010), *Access to Effective Remedies: The asylum-seeker perspective*, julkaisutoimisto, Luxemburg.

⁽²⁸⁹⁾ EIT, *Airey v. Irlanti*, nro 6289/73, 9.10.1979.

⁽²⁹⁰⁾ EIT, *Maaouia v. Ranska* [suuri jaosto], nro 39652/98, 5.10.2000, 38 kohta.

kehittämällä asian saattamista tuomioistuimen käsiteltäväksi koskevilla periaatteilla ei ole merkitystä 13 artiklan kannalta. Menettelytakeiden osalta 13 artiklan vaatimukset ovat lievempiä kuin 6 artiklan vaatimukset, mutta 13 artiklassa tarkoitettun oikeussuojakeinin keskeinen seikka on se, että tällainen menettely on käytettävissä.

Esimerkki: Asiassa *G.R. v. Alankomaat*⁽²⁹¹⁾ tuomioistuin totesi, että Euroopan ihmisoikeussopimuksen 13 artiklaa oli loukattu, kun kyse oli tehokkaasta pääsystä hallinnolliseen menettelyyn oleskeluluvan hakemista varten. Se totesi, että vaikka oleskeluluvan hakemista koskeva hallinnollinen menettely ja vapautus lakisääteisistä maksuista olivat ”lain mukaan käytettävissä” ne eivät olleet ”käytännössä käytettävissä”, koska hallinnollinen maksu oli kohtuuttoman suuri hakijan perheen todellisiin tuloihin nähden. Tuomioistuin korosti, että toimivaltainen ministeri omaksui formalistisen kannan, koska hän ei ottanut huomioon valittajan vähävaraaisuutta. Se toisti, että 6 artiklan mukaisesti kehitetyt ”asian saattamista tuomioistuimen käsiteltäväksi” koskevat periaatteet olivat merkityksellisiä myös 13 artiklan kannalta. Tämä päällekkäisyys on näin ollen tulkittava siten, että edellytetään käytettävissä olevaa menettelyä.

Oikeuskäytännössään Euroopan ihmisoikeustuomioistuin on viitannut Euroopan neuvoston suosituksiin oikeusavusta helpottaakseen oikeussuojan saatavuutta, erityisesti vähävaraisten kohdalla⁽²⁹²⁾.

Esimerkki: Asiassa *M.S.S. v. Belgia ja Kreikka*⁽²⁹³⁾ Euroopan ihmisoikeustuomioistuin katsoi, että valittajalla ei ollut käytännössä mahdollisuuksia maksaa asianajajan palkkiota Kreikassa, jonne hänet oli palautettu. Hän ei ollut saanut tietoa käytettävissä olevista oikeusapua ja oikeusneuvontaa tarjoavista järjestöistä. Kun vielä otetaan huomioon asianajajien puute Kreikan oikeusapujärjestelmässä, järjestelmä oli käytännössä kaikilta osin tehoton. Tuomioistuin katsoi, että Euroopan ihmisoikeussopimuksen 13 artiklaa luettuna yhdessä 3 artiklan kanssa oli loukattu.

⁽²⁹¹⁾ EIT, *G.R. v. Alankomaat*, nro 22251/07, 10.1.2012, 49–50 kohta.

⁽²⁹²⁾ Euroopan neuvosto, ministerikomitea, *Recommendation No. R (81) 7 on measures facilitating access to justice*, annettu 14.5.1981; EIT, *Siatkowska v. Puola*, nro 8932/05, 22.3.2007.

⁽²⁹³⁾ EIT, *M.S.S. v. Belgia ja Kreikka* [suuri jaosto], nro 30696/09, 21.1.2011, 319 kohta.

Unionin oikeudessa EU:n perusoikeuskirja on virstanpylväs unionin oikeuden mukaisen oikeusapua ja oikeudellista apua koskevan oikeuden kehittämisessä. Perusoikeuskirjan 51 artiklan mukaan perusoikeuskirjaa sovelletaan ainoastaan silloin, kun jäsenvaltiot soveltavat unionin oikeutta. Perusoikeuskirjan 47 artiklassa säädetään, että "[j]okaisella on oltava mahdollisuus saada neuvoja ja antaa toisen henkilön puolustaa ja edustaa itseään" ja että "[m]aksutonta oikeusapua annetaan vähävaraisille, jos tällainen apu on tarpeen, jotta asianomainen voisi tehokkaasti käyttää oikeuttaan saattaa asiansa tuomioistuimen käsiteltäväksi".

Unionin oikeuden mukaan oikeutta oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin sovelletaan turvapaikka- ja maahanmuuttoasioihin, toisin kuin Euroopan ihmis-oikeussopimuksen mukaan. Oikeusavun sisällyttäminen perusoikeuskirjan 47 artiklaan kuvaa sen historiallista ja perusoikeudellista merkitystä. Perusoikeuskirjan selvityksessä 47 artiklan oikeusapua koskevan säännöksen osalta mainitaan Strasbourgin tuomioistuimen oikeuskäytäntö – erityisesti asia *Airey*⁽²⁹⁴⁾. Oikeusapu turvapaikka- ja maahanmuuttoasioissa on tehokkaan oikeussuojakeinon ja oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin tarpeen tärkeä osa.

5.5.1 Oikeusapu turvapaikkamenettelyissä

Unionin oikeudessa turvapaikkamenettelydirektiivin 22 artiklan 1 kohdassa hakijalle annetaan oikeus neuvotella hakemukseensa liittyvissä asioissa oikeudellisen neuvonantajan kanssa. Direktiivin 20 artiklan mukaan EU:n jäsenvaltioiden on hallinnon kielteisen päätöksen yhteydessä varmistettava, että hakijalle annetaan maksutonta oikeusapua ja maksuton oikeudellinen edustaja muutoksen hakemiseksi ja itse muutoksenhakumenettelyssä. Maksutonta oikeusapua ja/tai maksutonta oikeudellista edustajaa ei tarvitse myöntää, jos hakijan muutoksenhaulla ei ole konkreettisia edellytyksiä menestyä (20 artiklan 3 kohta). EU:n jäsenvaltiot voivat vaatia tiettyjen edellytysten täyttymistä, esimerkiksi rahallisia tai aikarajoituksia (21 artikla).

Direktiivin 23 artikla sisältää säännöksiä oikeusavun ja oikeudellisen edustajan käytön soveltamisalasta. Oikeudellisella neuvonantajalla on oltava oikeus tutustua hakijan asiakirjakansiossa oleviin tietoihin, ja hänellä on oltava pääsy suljetulle alueelle, kuten säilöönottoyksikköön tai kauttakulkualueelle, niin että

⁽²⁹⁴⁾ EIT, *Airey v. Irlanti*, nro 6289/73, 9.10.1979.

hän voi neuvotella hakijan kanssa. Hakijalla on oikeus tuoda henkilökohtaiseen puhutteluun kansallisen lainsäädännön mukaisesti hyväksytty oikeudellinen tai muu neuvonantaja.

Euroopan neuvosto: Oikeus oikeusapuun ja oikeudelliseen edustajaan tunnustetaan myös suuntaviivoissa ihmisoikeuksien suojelusta nopeutettujen turvapaikkamenettelyjen yhteydessä⁽²⁹⁵⁾.

5.5.2 Oikeusapu palauttamispäätöksissä

Unionin oikeudessa oikeusapua ei voi tarjota vain turvapaikkamenettelyjen vaan myös palauttamismenettelyjen yhteydessä. Tämä on merkityksellistä, sillä sen avulla henkilöillä on mahdollisuus saattaa palauttamispäätös tuomioistuINVALVONNAN kohteeksi. Jotkut henkilöt, jotka saavat palauttamispäätöksen **palauttamisdirektiivin** mukaisesti, eivät ehkä ole koskaan hakeneet päätökseen muutosta tai hakeneet sen uudelleen käsittelyä tuomioistuimessa. Jotkut heistä ovat ehkä perustaneet perheen sinä aikana, jona he ovat olleet jäsenvaltiossa, ja vaativat asian käsittelyä tuomioistuimessa sen määrittämiseksi, onko palauttamispäätös ihmisoikeuksien mukainen. Palauttamisdirektiivin 13 artiklan 4 kohdassa säädetään, että EU:n jäsenvaltioiden ”on varmistettava, että tarpeellista oikeudellista apua ja/tai oikeudellinen avustaja annetaan pyynnöstä maksutta” sovellettavan kansallisen lainsäädännön ja **direktiivin 2005/85/EY** 15 artiklan 3–6 kohdan edellytysten mukaisesti (ks. 5.5.1 kohta).

Näissä määräyksissä todetaan, että oikeusapua on annettava pyydettyä. Tämän vuoksi on välttämätöntä, että henkilöille ilmoitetaan oikeusapua koskevasta säännöksestä selvästi ja yksinkertaisesti kielellä, jota he ymmärtävät, koska säännökset ovat muutoin merkityksettömiä ja estävät tehokkaan oikeuspuolustuksen saatavuuden.

Euroopan neuvoston suuntaviivoissa *Twenty Guidelines on Forced Return* (suuntaviiva 9) määrätään myös oikeusavusta⁽²⁹⁶⁾.

⁽²⁹⁵⁾ Euroopan neuvosto, ministerikomitea, *Guidelines on human rights protection in the context of accelerated asylum procedures*, 1.7.2009.

⁽²⁹⁶⁾ Euroopan neuvosto, ministerikomitea, *Twenty Guidelines on Forced Return*, annettu 4.5.2005.

5.5.3 Oikeusapu vastaanotto-olosuhteiden muutoksenhaussa

Unionin oikeudessa henkilö, jota [vastaanottodirektiivin](#) (2013/33/EU) mukainen turvapaikkatuen epäämistä koskeva päätös koskee, voi hakea siihen muutosta (direktiivin 26 artikla). Muutoksenhaun tai uudelleen käsittelyn yhteydessä jäsenvaltioiden on varmistettava mahdollisuus saada pyynnöstä oikeusapua ja oikeudellinen edustaja maksutta, jos tämä on tarpeen, jotta asianomainen voisi tehokkaasti käyttää oikeuttaan saattaa asia tuomioistuimen käsiteltäväksi. Vastaanottodirektiivin mukaan EU:n jäsenvaltiot voivat asettaa oikeusavulle vastaavia rajoituksia kuin säädetään [turvapaikkamenettelydirektiivissä](#) turvapaikkapäätösten uudelleen käsittelylle.

Keskeiset kohdat

- Unionin oikeudessa vaaditaan oikeudenmukaisia ja tehokkaita menettelyjä sekä turvapaikkahakemuksen että palauttamispäätöksen käsittelyssä (ks. 5.1.1 ja 5.4 kohta).
- Euroopan ihmisoikeussopimuksen 13 artikla edellyttää tehokkaita oikeussuojakeinoja kansallisen viranomaisen edessä, kun esitetään perusteltu väite ihmisoikeussopimuksen tai sen pöytäkirjan loukkaamisesta. Maahanmuuton yhteydessä tämä edellyttää, että jokaista väitettä, jonka mukaan on olemassa perusteltu aihetta pelätä, että henkilö on todellisessa vaarassa joutua Euroopan ihmisoikeussopimuksen 2 tai 3 artiklan vastaisen kohtelun kohteeksi, on tutkittava puolueettomasti ja huolellisesti siinä tapauksessa, että henkilö poistetaan maasta (ks. 5.1.2 kohta).
- Euroopan ihmisoikeussopimuksen 13 artikla edellyttää oikeussuojakeinoja, jolla on automaattinen lykkäävä vaikutus, jos henkilö väittää, että palauttamispäätöksen täytäntöönpano voi altistaa hänet todelliselle vaaralle ihmisoikeussopimuksen 2 tai 3 artiklan rikkomisesta mahdollisesti esiintyvän haitan peruuttamattomuuden vuoksi. Silloin, kun tällaisesta haitasta ei ole vaaraa, Euroopan ihmisoikeussopimus edellyttää, että henkilöllä on todellinen mahdollisuus hakea muutosta karkottamispäätökseen niin, että riippumaton ja puolueeton kansallinen tuomioistuin tekee riittävän perusteellisen tutkimuksen hänen valituksistaan (ks. 5.1.3 kohta).
- Euroopan perusoikeuskirjan 47 artiklassa vaaditaan oikeussuojakeinoja, ja se sisältää laajemmat oikeudenmukaisuutta koskevat takeet kuin Euroopan ihmisoikeussopimuksen 13 artikla (ks. 5.1.2 kohta).
- Unionin oikeudessa säädetään menettelytakeista, jotka koskevat turvapaikanhakijoiden oikeutta tukeen ja etuuksiin ja näiden peruuttamista (ks. 5.3 kohta).
- Oikeusavun puuttuminen voidaan riitauttaa Euroopan ihmisoikeussopimuksen 13 artiklan ja EU:n perusoikeuskirjan 47 artiklan perusteella (ks. 5.5 kohta).

Muuta oikeuskäytäntöä ja kirjallisuutta:

Lisää oikeuskäytäntöä on saatavilla tämän käsikirjan [ohjeissa](#). Tässä luvussa käsiteltyihin asioihin liittyvää lisämateriaalia on kohdassa [Kirjallisuutta](#).

6

Yksityis- ja perhe-elämä ja oikeus avioliittoon

EU	Käsiteltävät asiat	EN
<p>EU:n perusoikeuskirja, 9 artikla (oikeus solmia avioliitto ja oikeus perustaa perhe)</p> <p>Neuvoston päätöslauselma (1997) toimenpiteistä lumeavioliittojen estämiseksi</p>	<p>Oikeus solmia avioliitto ja perustaa perhe</p>	<p>EIS, 12 artikla (oikeus avioliittoon)</p> <p>EIT, <i>O'Donoghue ym. v. Yhdistynyt kuningaskunta</i>, nro 34848/07, 2010 (avioliitto-oikeuden esteet)</p> <p>EIT, <i>Schembri v. Malta</i> (päätös), nro 66297/13, 2017 (epäaidoksi katsottu avioliitto)</p>
<p>EU:n perusoikeuskirja, 7 artikla (yksityis- ja perhe-elämän kunnioittaminen)</p> <p>Sellaisten ETA-kansalaisten perheenjäsenet, jotka käyttävät vapaata liikkuvuutta koskevaa oikeuttaan:</p> <p>Vapaata liikkuvuutta koskeva direktiivi (2004/38/EY)</p> <p>EUT, C-673/16, <i>Coman</i> [suuri jaosto], 2018 (samaa sukupuolta olevien väliset avioliitot)</p> <p>EYT, C-127/08, <i>Metock</i> [suuri jaosto], 2008 (aiempaa laillista oleskelua EU:n jäsenvaltioissa ei edellytetä perheenjäseniltä, jotka ovat kolmannen maan kansalaisia)</p>	<p>Perheen aseman laillistaminen</p>	<p>EIS, 8 artikla (oikeus nauttia yksityis- ja perhe-elämän kunnioitusta)</p> <p>EIT, <i>Rodrigues da Silva ja Hoogkamer v. Alankomaat</i>, nro 50435/99, 2006 (lapsen etu)</p> <p>EIT, <i>Darren Omoregie ym. v. Norja</i>, nro 265/07, 2008 (nigerialaisen puolison tiiviit yhteydet alkuperämaahan)</p> <p>EIT, <i>Nunez v. Norja</i>, nro 55597/09, 2011 (perhe-elämä Norjassa)</p>

EU	Käsiteltävät asiat	EN
<p>EYT, C-60/00, <i>Carpenter</i>, 2002 (aviovaimo, joka on kolmannen maan kansalainen, voi jäädä lasten kanssa aviomiehen kotimaahan, kun tämä muuttaa toiseen EU:n jäsenvaltioon)</p> <p>EYT, C-59/85, <i>Alankomaiden valtio v. Reed</i>, 1986 (naimattomat pariskunnat)</p> <p>EUT, C-34/09, <i>Zambrano</i> [suuri jaosto], 2011 (lapsi, joka on vaarassa menettää EU:n kansalaisuuteen kuuluvat edut)</p> <p>EUT, C-256/11, <i>Dereci</i> [suuri jaosto], 2011 (aviopuoliso ja lapset)</p> <p>Sellaisten perheenkokoajien perheenjäsenet, jotka ovat kolmannen maan kansalaisia:</p> <p>Perheenyhdistämisdirektiivi (2003/86/EY) (perheenjäsenen on yleensä tehtävä hakemus silloin, kun hän oleskelee maan ulkopuolella)</p>		
<p>Sellaisten ETA-kansalaisten perheenjäsenet, jotka käyttävät vapaata liikkuvuutta koskevaa oikeuttaan:</p> <p>Vapaata liikkuvuutta koskeva direktiivi (2004/38/EY)</p> <p>EUT, C-338/13, <i>Noorzia</i>, 2014 (perheenyhdistämishakemusten tekemisen vähimmäisikä)</p> <p>EUT, C-578/08, <i>Chakroun</i>, 2010 (sillä ei ole merkitystä, onko perhe perustettu ennen kolmannen maan kansalaisen maahantuloa vai sen jälkeen)</p> <p>Sellaisten perheenkokoajien perheenjäsenet, jotka ovat kolmannen maan kansalaisia:</p> <p>Perheenyhdistämisdirektiivi (direktiivi 2003/86/EY)</p>	<p>Perheenyhdistäminen</p>	<p>EIT, 14 artikla (suojelu syrjinnältä) yhdessä 8 artiklan kanssa (oikeus yksityis- ja perhe-elämän kunnioittamiseen)</p> <p>EIT, <i>Biao v. Tanska</i> [suuri jaosto], nro 38590/10, 2016 (välillinen syrjintä)</p> <p>EIT, <i>Tuquabo-Tekle ym. v. Alankomaat</i>, nro 60665/00, 2006 (jälkeen jätetyt lapset)</p> <p>Euroopan sosiaalinen peruskirja, 19 artiklan 6 kohta (ulkomaalaisen työntekijän perheenyhdistäminen)</p>

EU	Käsiteltävät asiat	EN
EU:n perusoikeuskirja, 7 artikla (yksityis- ja perhe-elämän kunnioittaminen)	Suoja karkottamista vastaan	EIS, 8 artikla (oikeus nauttia yksityis- ja perhe-elämän kunnioitusta)
Sellaisten ETA-kansalaisten perheenjäsenet, jotka käyttävät vapaata liikkuvuutta koskevaa oikeuttaan: Vapaata liikkuvuutta koskeva direktiivi (2004/38/EY), 13 artikla Sellaisten perheenkokoajien perheenjäsenet, jotka ovat kolmannen maan kansalaisia: Perheenyhdistämisdirektiivi (2003/86/EY), 15 artikla	<i>Suhteen päättymistä koskevat asiat</i>	EIT, <i>Berrehab v. Alankomaat</i> , nro 10730/84, 1988 (yhteyden säilyttäminen lapsiin)
Sellaisten ETA-kansalaisten perheenjäsenet, jotka käyttävät vapaata liikkuvuutta koskevaa oikeuttaan: Vapaata liikkuvuutta koskeva direktiivi (2004/38/EY), 27–33 artikla Sellaisten perheenkokoajien perheenjäsenet, jotka ovat kolmannen maan kansalaisia: Perheenyhdistämisdirektiivi (2003/86/EY), 6 artiklan 2 kohta	<i>Rikostuomioita koskevat asiat</i>	EIT, <i>Boultif v. Sveitsi</i> , nro 54273/00, 2001 (karkottamisen suhteellisuuden arviointia koskevat perusteet) EIT, <i>Üner v. Alankomaat</i> [suuri jaosto], nro 46410/99, 2006 (yksityis- ja perhe-elämää koskevasta oikeudesta johtuvien esteiden arviointiperusteet) EIT, <i>Assem Hassan Ali v. Tanska</i> , nro 25593/14, 2018 (lapsen etua ja epäjärjestyksen tai rikollisuuden estämistä koskevat perusteet)

Johdanto

Tässä luvussa tarkastellaan oikeutta yksityis- ja perhe-elämän kunnioittamiseen sekä oikeutta solmia avioliitto ja perustaa perhe. Tässä tarkastellaan myös perheen aseman laillistamista ja perheenyhdistämistä koskevia kysymyksiä sekä perheyhteyden säilyttämisen takeita.

Euroopan ihmisoikeussopimuksessa oikeus nauttia yksityis- ja perhe-elämän kunnioitusta taataan 8 artiklassa. Yksityiselämän käsite on erittäin laaja, eikä ole helppoa esittää kaiken kattavaa määritelmää. Se kattaa henkilön fyysisen ja psyykkisen koskemattomuuden, oikeuden henkilökohtaiseen kehittymiseen ja oikeuden luoda ja kehittää suhteita muihin ihmisiin ja ulkopuoliseen maailmaan⁽²⁹⁷⁾. Mahdollisen perhe-elämän lisäksi maahantulijan karkottamisella voidaan puuttua hänen oikeuteensa yksityiselämän kunnioittamiseen, mikä voi olosuhteiden mukaan olla oikeutettua tai sitten ei. Se, onko tuomioistuimen asianmukaista keskittyä pikemminkin perhe-elämään kuin yksityiselämään, riippuu kyseessä olevan tapauksen olosuhteista⁽²⁹⁸⁾.

Esimerkki: Asiassa *Omojudi v. Yhdistynyt kuningaskunta*⁽²⁹⁹⁾ tuomioistuin vahvisti, että Euroopan ihmisoikeussopimuksen 8 artikla suojaa oikeutta luoda ja kehittää suhteita muihin ihmisiin ja ulkopuoliseen maailmaan, ja se voi käsittää myös seikkoja, jotka liittyvät henkilön sosiaaliseen identiteettiin. On hyväksyttävä se, että maahan asettuneiden maahanmuuttajien ja sen yhteiskunnan, jossa he asuvat, väliset sosiaaliset yhteydet sisältyvät käsitteeseen ”yksityiselämä” 8 artiklassa tarkoitetussa merkityksessä ”perhe-elämästä” riippumatta.

Unionin oikeudessa EU:n perusoikeuskirjassa taataan oikeus solmia avioliitto ja perustaa perhe (9 artikla) ja oikeus yksityis- ja perhe-elämän kunnioittamiseen (7 artikla) ja myös lapsen oikeudet (24 artikla), erityisesti lapsen oikeus ylläpitää yhteyksiä kumpaankin vanhempaansa (24 artiklan 3 kohta).

Maahanmuuton osalta vapaata liikkuvuutta koskevissa ensimmäisissä säännöksissä, jotka annettiin yli 50 vuotta sitten (asetus (ETY) N:o 1612/68, joka kumottiin ja korvattiin asetuksella (EU) N:o 492/2011), eurooppalaiselle siirtotyöntekijälle annettiin nimenomainen oikeus ottaa mukaan aviopuoliso ja heidän alle 21-vuotiaat lapset sekä myös kyseisen iän ylittäneet huollettavana olevat lapset ja huollettavana olevat vanhemmat tai isovanhemmat. Nykyisin näihin kuuluvat myös rekisteröidyt kumppanit, ja muiden perheenjäsenten maahanpääsyä ja oleskeluluvan saamista on helpotettava. Perheenjäsenten

⁽²⁹⁷⁾ EIT, *Pretty v. Yhdistynyt kuningaskunta*, nro 2346/02, 29.4.2002, 61 kohta.

⁽²⁹⁸⁾ EIT, *A.A. v. Yhdistynyt kuningaskunta*, nro 8000/08, 20.9.2011; EIT, *Maslov v. Itävalta* [suuri jaosto], nro 638/03, 23.6.2008; EIT, *Üner v. Alankomaat* [suuri jaosto], nro 46410/99, 18.10.2006.

⁽²⁹⁹⁾ EIT, *Omojudi v. Yhdistynyt kuningaskunta*, nro 1820/08, 24.11.2009, 37 kohta.

kansalaisuus oli – ja on – merkityksetön tämän oikeuden kannalta. Koska kansallisella maahanmuuttopolitiikalla yritetään lähinnä rajoittaa kolmannen maan kansalaisten liikkuvuutta, monet EU:n riita-asiat ovat koskeneet pikemminkin sellaisten perheenjäsenten oikeuksia, jotka ovat kolmannen maan kansalaisia, kuin ETA-kansalaisia.

Unionin tuomioistuimen on ratkaistava kysymys, voivatko perheiden maahanmuuton rajoitukset rajoittaa EU:n kansalaisia käyttämästä oikeuttaan vapaaseen liikkuvuuteen ja asettaa esteitä EU:n kansalaisuuteen liittyvien oikeuksien käyttämiselle vai eivät. On paradoksaalista, että monissa EU:n jäsenvaltioissa EU:n kansalaisilla, jotka käyttävät oikeuttaan vapaaseen liikkuvuuteen, on paljon suuremmat oikeudet perheenyhdistämiseen kuin valtion omilla kansalaisilla. Sellaisten EU:n kansalaisten perheenyhdistämistä, jotka eivät ole käyttäneet oikeuttaan vapaaseen liikkuvuuteen, säännellään kansallisella lainsäädännöllä, joka tietyissä EU:n jäsenvaltioissa on rajoittavampi.

Turkin kansalaisten perheenjäseniä koskevat erityiset määräykset [Ankaran sopimuksen](#) nojalla tehdyn [päätöksen nro 1/80](#) 7 artiklan mukaisesti. Pitkään oleskelleita koskevan [direktiivin \(2003/109/EY\)](#) ja [perheenyhdistämisdirektiivin \(2003/86/EY\)](#), joka koskee sellaisten perheenkokoajien perheenjäseniä, jotka ovat kolmannen maan kansalaisia – eli sitä perheenjäsentä EU:ssa, joka pyytää perheenyhdistämistä) antaminen EU:n tasolla on laajentanut EU:n toimivaltaa tällä alalla.

Pakolaisille on jo kauan annettu perheenyhdistämiseen liittyviä erioikeuksia Euroopan valtioissa, koska he eivät voi palata alkuperämaahansa jatkaakseen perhe-elämäänsä. Perheenyhdistämisdirektiivin V luvussa on näin ollen pakolaisia koskevia erityissäännöksiä.

6.1 Oikeus solmia avioliitto ja perustaa perhe

Oikeus solmia avioliitto taataan Euroopan ihmisoikeussopimuksen 12 artiklassa ja unionin oikeudessa EU:n [perusoikeuskirjan](#) 9 artiklassa. Tämä koskee oikeutta mennä naimisiin ja perustaa perhe. Tämä ei ole sama kuin perhe-elämän kunnioittamisen oikeus, joka koskee perheitä, jotka hakevat maahantulolupaa olemassa olevan perhesuhteen perusteella.

Euroopan valtiot ovat asettaneet rajoituksia oikeudelle solmia avioliitto, koska lumeavioliittoja pidetään keinona kiertää maahantulorajoituksia.

Lumeavioliitolla tarkoitetaan avioliittoa, joka tehdään maahantulotarkoituksessa yksinomaan maahanpääsyä ja oleskelua koskevien sääntöjen kiertämiseksi⁽³⁰⁰⁾ ja ilman aikomusta elää yhdessä tai jakaa avioliiton muita sosiaalisia näkökohtia. Lumeavioliiton tarkoituksellinen helpottaminen on rikos monilla lainkäyttöalueilla.

Pakkoavioliitosta on kyse, kun avioliitto solmitaan vastoin jommankumman tai kummankin osapuolen tahtoa. Pakkoavioliitto katsotaan kansainvälisesti ihmisoikeusloukkaukseksi ja sukupuoleen perustuvan väkivallan muodoksi⁽³⁰¹⁾. Henkilön pakottaminen avioliittoon on nykyisin myös kriminalisoitu monilla lainkäyttöalueilla. Käytännössä voi olla vaikea erottaa pakkoavioliittoa ja lumeavioliittoa toisistaan. Näin on erityisesti silloin, kun kyse on **järjestetyistä avioliitosta**. Tämä ilmaisu käsittää monia eri tilanteita aina lähes pakkoavioliitosta järjestelyyn, jossa aviopuoliso vapaasti ja vapaaehtoisesti valitsee kumppanin ehdokasluettelosta, jonka hänen perheensä on laatinut kumppanin sopivuutta koskevan perusteellisen harkinnan jälkeen⁽³⁰²⁾. Myös pakkoavioliitto ja **lapsiavioliitto** ovat tiiviisti yhteydessä toisiinsa.

Unionin oikeudessa havaitut lumeavioliittotapaukset maahanmuuttotarkoitusta varten johtivat EU:n tasolla [neuvoston päätöslauselman 97/C 382/01](#) antamiseen. Päätöslauselmassa kuvattiin Euroopan valtioiden lumeavioliittoja koskevia huolenaiheita, ja siinä luettiin olosuhteita, jotka saattavat antaa aiheutta olettaa, että kyseessä on lumeavioliitto.

Henkilöiden vapaata liikkuvuutta koskevassa lainsäädännössä ei säädetä mitään sulhasen/morsiemen mahdollisuudesta maahanmuuttolupa, vaan siinä keskitytään perheen aseman laillistamiseen ja perheiden yhdistämiseen.

⁽³⁰⁰⁾ Toimenpiteistä lumeavioliittojen estämiseksi 4 päivänä joulukuuta 1997 annetun neuvoston päätöslauselman 1 artikla, EYVL C 382, 1997, s. 1; perheenyhdistämisdirektiivi, 16 artiklan 2 kohdan b alakohta.

⁽³⁰¹⁾ Euroopan neuvoston naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan ehkäisemistä ja torjumista koskeva yleissopimus (Istanbulin yleissopimus), 2011, CETS nro 210.

⁽³⁰²⁾ Euroopan neuvosto, parlamentaarinen yleiskokous, päätöslauselma 1468 (2005) pakko- ja lapsiavioliitosta, annettu 5.10.2005; Euroopan neuvosto, parlamentaarinen yleiskokous, päätöslauselma 2233 (2018) pakkoavioliitosta, annettu 28.6.2018.

Ainoastaan syrjimättömyyden periaatetta voidaan soveltaa tilanteissa, joissa henkilö hakee maahantulolupaa ulkomailta peräisin olevalle tulevalle puolisolle.

Euroopan ihmisoikeussopimuksen mukaan Euroopan ihmisoikeustuomioistuinten oikeuskäytännöstä seuraa, että valtio voi asettaa kohtuullisia edellytyksiä kolmannen maan kansalaisen oikeudelle mennä naimisiin sen selvittämiseksi, onko suunniteltu avioliitto lumeavioliitto, ja tarvittaessa estää se. Näin ollen valtio ei välttämättä riko Euroopan ihmisoikeussopimuksen 12 artiklaa, jos ulkomaalaisen kanssa solmittuja avioliittoja valvotaan sen selvittämiseksi, ovatko ne lumeavioliittoja vai eivät. Tämä voi edellyttää, että ulkomaan kansalaisten on ilmoitettava viranomaisille suunnitellusta avioliitosta ja pyydettyessä annettava tietoja maahanmuuttaja-asemastaan ja avioliiton aitoudesta. Euroopan ihmisoikeustuomioistuin kuitenkin totesi, että vaatimus, jonka mukaan henkilöiden, joita maahanmuuttovalvonta koski, on tehtävä hyväksyntätodistusta koskeva hakemus, ennen kuin he voivat mennä naimisiin Yhdistyneessä kuningaskunnassa, aiheutti monia vakavia huolenaiheita.

Esimerkki: *Asia O’Donoghue v. Yhdistynyt kuningaskunta*⁽³⁰³⁾ koski Yhdistyneen kuningaskunnan asettamia avioliiton solmimisen esteitä. Henkilöiden, joita maahanmuuttovalvonta koski, oli haettava maahanmuuttoviranomaisten lupaa, ennen kuin he pystyivät solmimaan siviiliavioliiton, jolleivät he valinneet kirkollista vihkimistä (Church of England). Euroopan ihmisoikeustuomioistuin katsoi, että tällä edellytyksellä ei ollut loogista yhteyttä ilmoitettuun tarkoitukseen, joka oli vähentää lumeavioliittojen esiintyvyyttä, koska ratkaiseva peruste todistuksen myöntämiselle oli pelkästään hakijan maahanmuuttaja-asema eikä avioliiton aitoutta tutkittu. Tuomioistuin katsoi, että kyseinen edellytys loukkasi Euroopan ihmisoikeussopimuksen 12 artiklaa. Tuomioistuin totesi myös, että vaatimus oli syrjivä uskonnon vuoksi, koska ainoastaan Church of England -vihkimiset vapautettiin hyväksyntätodistusta koskevasta vaatimuksesta. Tuomioistuin katsoi myös, että tällaisesta todistuksesta perittävät maksut olivat kohtuuttoman korkeat ja ettei vähävaraisille henkilöille myönnetty maksuvapautuksia tai -vähennyksiä.

⁽³⁰³⁾ EIT, *O’Donoghue ym. v. Yhdistynyt kuningaskunta*, nro 34848/07, 14.12.2010.

Esimerkki: Asia *Schembri v. Malta*⁽³⁰⁴⁾ koski Maltan kansalaista, joka tapasi afganistanilaista alkuperää olevan Pakistanin kansalaisen, kun tämä oli vapautettu maahantulijoiden säilöönottoyksiköstä, jossa häntä oli pidetty laittoman maahantulon vuoksi. Hän muutti lainvastaisesti Italiaan. Nämä henkilöt pitivät toisiinsa yhteyttä ja menivät naimisiin. Aviomies haki viisumia Maltan Rooman-suurlähetystöstä. Malta hylkäsi hakemuksen, koska hän oli valehdellut oleskeluasemastaan Italiassa. Myöhemmin kävi ilmi, että viranomaiset epäilivät lumeavioliittoa. Euroopan ihmisoikeustuomioistuin hylkäsi hakijan väitteen ihmisoikeussopimuksen 8 artiklan rikkomisesta, koska kyseisellä säännöksellä ei suojata lumeavioliittoja. Tuomioistuin totesi, että avioliitto ei ollut aito ja että 8 artiklan soveltamiseksi ei ollut sitoutunutta suhdetta.

6.2 Perheen aseman laillistaminen

Perheen aseman laillistamisella tarkoitetaan tilanteita, joissa maassa asuva perheenkokoaja haluaa laillistaa perheenjäsen aseman – perheenjäsenenä – ja kyseinen henkilö on jo alueella jossakin toisessa ominaisuudessa tai laittomasti.

Unionin oikeuden mukaan [vapaata liikkuvuutta koskevan direktiivin](#) (2004/38/EY) säännöksiä sovelletaan kolmannen maan kansalaisiin, jotka ovat EU:n kansalaisten perheenjäseniä ja jotka ovat käyttäneet oikeuttaan vapaaseen liikkuvuuteen. Edellytykset täyttävät perheenjäsenet ovat aviopuoliso, alle 21-vuotias lapsi, yli 21-vuotias hänestä riippuvainen lapsi, suoraan ylenevässä polvessa oleva hänestä riippuvainen sukulainen ja aviopuolison tai kumppanin lapsi (2 artiklan 2 kohta) ja määrätyissä olosuhteissa ”muut perheenjäsenet” (3 artiklan 2 kohta). ETA-sopimuksen ja EU:n ja Sveitsin välisen sopimuksen mukaan unionin oikeus vapaaseen liikkuvuuteen ulottuu näiden kahden sopimuksen kattamalle koko alueelle. Edellytykset täyttävien perheenjäsenten ryhmä on kuitenkin jonkin verran suppeampi, kuten taulukossa 7 esitetään.

⁽³⁰⁴⁾ EIT, *Schembri v. Malta* (päätös), nro 66297/13, 19.9.2017.

Taulukko 7: Kolmansien maiden kansalaiset, jotka ovat ETA:n tai Sveitsin kansalaisten perheenjäseniä

<p>Vapaata liikkuvuutta koskeva direktiivi (2 artikla)</p>	<p>Aviopuoliso (myös samaa sukupuolta oleva) Rekisteröity kumppani, jos vastaanottavan jäsenvaltion lainsäädännössä rekisteröityjä kumppanuuksia kohdellaan samalla tavalla kuin avioliittoja EU:n kansalaisen alle 21-vuotiaat tai kansalaisesta riippuvaiset jälkeläiset suoraan alenevassa polvessa ja aviopuolison tai rekisteröidyn kumppanin alle 21-vuotiaat tai tästä riippuvaiset lapset Suoraan ylenevässä polvessa olevat kansalaisesta tai aviopuolisosta tai rekisteröidystä kumppanista riippuvaiset sukulaiset</p>
<p>ETA-sopimus, (liite V) (*)</p>	<p>Aviopuoliso tai rekisteröidyn parisuhteen osapuoli ETA-kansalaisen tai tämän aviopuolison tai rekisteröidyn parisuhteen osapuolen suoraan alenevassa polvessa olevat jälkeläiset, jotka ovat joko alle 21-vuotiaita tai riippuvaisia ETA-kansalaisesta tai aviopuolisosta tai rekisteröidyn parisuhteen osapuolesta Suoraan ylenevässä polvessa olevat kansalaisesta tai aviopuolisosta tai rekisteröidyn parisuhteen osapuolesta riippuvaiset sukulaiset</p>
<p>EU:n ja Sveitsin välinen sopimus, (liite I, 3 artikla)</p>	<p>EU:n tai EFTA-maan kansalaisen aviopuoliso tai rekisteröity avopuoliso EU:n tai EFTA-maan kansalaisen tai tämän aviopuolison tai rekisteröidyn avopuolison alle 21-vuotias jälkeläinen suoraan alenevassa polvessa EU:n tai EFTA-maan kansalaisen tai tämän aviopuolison tai rekisteröidyn avopuolison jälkeläinen suoraan ylenevässä polvessa</p>

(*) *ETA-sekakomitean päätös nro 158/2007 (7.12.2007), jolla vapaata liikkuvuutta koskeva direktiivi sisällytettiin ETA-sopimuksen kehykseen.*

Unionin tuomioistuin on selventänyt ”aviopuolison” ja ”muiden perheenjäsenten” merkitystä.

Esimerkki: Asia *Coman*⁽³⁰⁵⁾ koski Relu Comania, joka on Romanian kansalainen, ja Robert Hamiltonia, joka on Yhdysvaltain kansalainen. He asuivat Yhdysvalloissa yhdessä neljä vuotta, ennen kuin menivät naimisiin Belgiassa. Vapaata liikkuvuutta koskevan direktiivin perusteella he pyysivät Romanian viranomaisia antamaan tarvittavat asiakirjat, jotta pariskunta

⁽³⁰⁵⁾ EUT, C-673/16, *Relu Adrian Coman ym. v. Inspectoratul General pentru Imigrări ja Ministerul Afacerilor Interne* [suuri jaosto], 5.6.2018.

voisi työskennellä ja asua pysyvästi Romaniassa. Romanian viranomaiset kuitenkin kieltäytyivät antamasta Robert Hamiltonille oleskeluoikeutta, koska Romaniassa häntä ei katsottu EU:n kansalaisen aviopuolisoksi, koska Romaniassa ei tunnusteta samaa sukupuolta olevien välisiä avioliittoja. Unionin tuomioistuin totesi, että vaikka EU:n jäsenvaltiot voivat vapaasti sallia tai olla sallimatta samaa sukupuolta olevien henkilöiden väliset avioliitot, ne eivät voi estää EU:n kansalaisen oleskelun vapautta kieltäytymällä myöntämästä hänen samaa sukupuolta olevalle puolisolleen (joka on tässä tapauksessa kolmannen maan kansalainen) johdettua oikeutta oleskella maan alueella. Tuomioistuin totesi, että samaa sukupuolta olevien välisiä avioliittoja on kohdeltava samalla tavalla kuin vastakkaista sukupuolta olevien avioliittoja tiettyä oikeudellista tarkoitusta varten eli vapaata liikkuvuutta EU:ssa koskevia oikeuksia käyttävien EU:n kansalaisten perheenyhdistämisoikeuksia varten.

Esimerkki: Asiassa *Rahman*⁽³⁰⁶⁾ unionin tuomioistuin selvensi, että vapaata liikkuvuutta koskevan direktiivin 3 artiklan 2 kohdassa EU:n jäsenvaltioille ei pelkästään anneta mahdollisuutta vaan myös asetetaan velvollisuus antaa tietty etusija EU:n kansalaisen muiden perheenjäsenten tekemille maahanpääsyä ja maassa oleskelua koskeville hakemuksille, kun nämä ovat hänestä riippuvaisia ja voivat osoittaa, että riippuvuustilanne oli olemassa ajankohtana, jolloin he hakivat maahanpääsyä. Tämän velvollisuuden täyttämiseksi EU:n jäsenvaltioiden on huolehdittava siitä, että niiden lainsäädäntö sisältää säännöksiä, joiden nojalla kyseiset henkilöt voivat saada maahanpääsyä ja maassa oleskelua koskevat hakemuksensa käsiteltyä asianmukaisesti ja perusteellisesti, ja jos päätös on kielteinen, se on perusteltava, ja hakijoilla on oltava oikeus saattaa se tuomioistuimen käsiteltäväksi.

Kolmannen maan kansalaisella, joka on vapaata liikkuvuutta koskevia oikeuksia käyttäneen ETA-kansalaisen perheenjäsen, on usein etusija sellaisiin kolmannen maan kansalaisiin nähden, jotka ovat kyseisen maan kansalaisten perheenjäseniä, jotka eivät ole käyttäneet oikeuttaan vapaaseen liikkuvuuteen, koska heidän asemaansa säännellään vain kansallisessa lainsäädännössä. Seläisten perheenjäsenten oikeus, jotka ovat kolmannen maan kansalaisia, tulla

⁽³⁰⁶⁾ EUT, C-83/11, *Secretary of State for the Home Department v. Rahman ym.* [suuri jaosto], 5.9.2012.

maahan ja oleskella siellä on olemassa riippumatta siitä, milloin ja kuinka he tulivat vastaanottavaan valtioon. Tämä koskee myös henkilöitä, jotka tulivat maahan laittomasti.

Esimerkki: Asia *Metock*⁽³⁰⁷⁾ koski kolmannen maan kansalaisia, jotka olivat EU:n kansalaisten aviopuolisoita, jotka asuivat Irlannissa mutta eivät olleet Irlannin kansalaisia. Irlannin hallitus väitti, että aviopuolison, joka oli kolmannen maan kansalainen, on täytynyt aiemmin oleskella laillisesti toisessa EU:n jäsenvaltiossa, jotta häneen voidaan soveltaa vapaata liikkuvuutta koskevan direktiivin säännöksiä, ja että maahantulo- ja oleskeluoikeutta ei voida myöntää niille, jotka ovat tulleet vastaanottavaan jäsenvaltioon, ennen kuin heistä tuli EU:n kansalaisten puolisoita. Tuomioistuin katsoi, etteivät EU:n jäsenvaltiot voi asettaa vapaata liikkuvuutta koskevan direktiivin mukaisen yhdessä elämistä koskevan oikeuden edellytykseksi sellaisia tekijöitä kuin sitä, milloin ja missä avioliitto solmittiin tai onko kolmannen maan kansalainen aiemmin oleskellut toisessa EU:n jäsenvaltiossa.

Esimerkki: Asiassa *MRAX*⁽³⁰⁸⁾ yhteisöjen tuomioistuin katsoi, että oli laittonta evätä oleskelulupa, jos kolmannen maan kansalainen, joka oli naimisissa EU:n kansalaisen kanssa, oli tullut laittomasti maahan viisumin voimassaolon päätyttyä.

Ajan myötä unionin tuomioistuin on laajentanut EU:n perustamissopimusten mukaisten EU:n kansalaisten oikeuksien ja velvollisuuksien soveltamisalaa ja myöntänyt tietyin edellytyksin johdetut oikeudet heidän perheenjäsenilleen, jotka ovat kolmannen maan kansalaisia.

⁽³⁰⁷⁾ EYT, C-127/08, *Metock ym. v. Minister for Equality, Justice and Law Reform* [suuri jaosto], 25.7.2008, 53–54 ja 58 kohta. Sveitsin korkein oikeus noudatti asiassa *Metock* annettua tuomiota ratkaisussaan BGE 136 II 5, 29.9.2009.

⁽³⁰⁸⁾ EYT, C-459/99, *Mouvement contre le racisme, l'antisémitisme et la xénophobie ASBL (MRAX) v. Belgian valtio*, 25.7.2002, 80 kohta.

Esimerkki: Asia *Carpenter*⁽³⁰⁹⁾ koski kolmannen maan kansalaista, joka oli Yhdistyneen kuningaskunnan kansalaisen vaimo ja jonka liiketoimintaan kuului palvelujen vastikkeellinen tarjoaminen muissa jäsenvaltioissa. Väitettiin menestyksellisesti, että jos hänen vaimonsa ei saanut lupaa jäädä hänen luokseen Yhdistyneeseen kuningaskuntaan ja huolehtia hänen lapsistaan sillä aikaa, kun hän oli matkalla, hänen vapauttaan tarjota palveluja rajoitettaisiin koko EU:n alueella. Tässä tapauksessa tuomioistuin käytti SEUT 56 artiklassa tunnustettua vapautta tarjota palveluja myöntääkseen perheoikeudet sellaiselle unionin kansalaiselle, joka ei ole koskaan asunut ulkomailla mutta joka harjoitti rajat ylittävää taloudellista toimintaa. Yhteisöjen tuomioistuin viittasi myös Euroopan ihmisoikeussopimuksen 8 artiklassa taattuun perusoikeuteen nauttia perhe-elämän kunnioitusta.

Unionin tuomioistuin on tunnustanut, että tietyissä olosuhteissa oleskeluoikeudella voi olla suora yhteys SEUT-sopimuksen 20 artiklan mukaisen unionin kansalaisen asemaan. Tuomioistuin on soveltanut tätä tapauksissa, joissa EU:n kansalainen ei ole koskaan käyttänyt oikeuttaan vapaaseen liikkuvuuteen.

Esimerkki: Asiassa *Zambrano*⁽³¹⁰⁾ unionin tuomioistuin katsoi, että kahden belgialaislapsen, jotka olivat syntyneet ja kasvaneet Belgiassa eivätkä olleet koskaan käyttäneen vapaata liikkuvuutta koskevia oikeuksiaan (näin ollen vapaata liikkuvuutta koskevan direktiivin 3 artiklan 1 kohtaa ei sovellettu), vanhemmilta, jotka ovat kolmannen maan kansalaisia, ei voitu evätä oleskelu- ja työlupia, koska sen vaikutuksesta lapset, jotka ovat unionin kansalaisia, eivät voisi tosiasiaa käyttäen pääosaa oikeuksista, jotka heillä on unionin kansalaisen asemansa perusteella (SEUT-sopimuksen 20 artikla).

Myöhemmissä asioissa tuomioistuin korosti, että rajatylittävä EU:n sisäinen liikkuminen pysyi ennakoedellytyksenä. Asiassa *McCarthy*⁽³¹¹⁾ unionin tuomioistuin totesi, että kieltäytyminen myöntämästä Yhdistyneen

⁽³⁰⁹⁾ EYT, C-60/00, *Mary Carpenter v. Secretary of State for the Home Department*, 11.7.2002, 36–46 kohta. Ks. myös EYT, C-370/90, *The Queen v. IAT ja Surinder Singh, ex parte Secretary of State for the Home Department*, 7.7.1992, mahdollisuudesta vaatia kyseisiä oikeuksia kotimaahansa palaaville EU:n kansalaisille.

⁽³¹⁰⁾ EUT, C-34/09, *Ruiz Zambrano v. Office national de l'emploi (ONEm)* [suuri jaosto], 8.3.2011; EYT, C-200/02, *Zhu ja Chen v. Secretary of State for the Home Department*, 19.10.2004, 42–47 kohta.

⁽³¹¹⁾ EUT, C-434/09, *Shirley McCarthy v. Secretary of State for the Home Department*, 5.5.2011, 49 ja 54–56 kohta.

kuningaskunnan oleskelulupaa aviomiehelle, joka oli kolmannen maan kansalainen ja jonka vaimolla oli sekä Irlannin että Yhdistyneen kuningaskunnan kansalaisuus, ei vienyt häneltä pääosaa hänen unionin kansalaisen asemaan liittyvistä oikeuksistaan. Asiassa *Dereci*⁽³¹²⁾ unionin tuomioistuimien katsoi, että EU:n jäsenvaltiot voivat evätä oleskeluluvan kolmannen maan kansalaiselta, kunhan tällainen epäminen ei merkitse sitä, ettei asianomainen EU:n kansalainen voi tosiasiaa käyttäen pääosaa oikeuksistaan, jotka hänellä on EU:n kansalaisuutensa perusteella, mikä seikka ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen on tarkastettava. Tällaisen arvioinnin ohjeeksi unionin tuomioistuin huomautti, että pelkästään sen perusteella, että taloudellisista syistä tai perhesyistä olisi suotavaa, että perhe pysyy yhdessä, ei sinänsä voida katsoa, että unionin kansalaisen olisi pakko lähteä unionin alueelta⁽³¹³⁾.

Nämä päätökset liittyivät kuitenkin kyseisten tapausten erityisolosuhteisiin, eikä niitä voida soveltaa kaikissa olosuhteissa. Esimerkiksi lapsen, joka on unionin kansalainen, on oltava laillisesti, taloudellisesti tai tunnetasolla riippuvainen kolmannen maan kansalaisesta, jolta evätään oleskelulupa, koska tämän riippuvuussuhteen takia unionin kansalainen pakotetaan lähtemään paitsi sen jäsenvaltion alueelta, jonka kansalainen hän on, myös unionin alueelta kokonaisuudessaan⁽³¹⁴⁾.

Esimerkki: Asiassa *lida v. Ulm*⁽³¹⁵⁾ Japanin kansalainen oli muuttanut Saksaan saksalaisen vaimonsa ja alaikäisen tyttärensä kanssa. Hänen vaimonsa ja tyttärensä muuttivat myöhemmin Itävaltaan, kun taas hakija jäi Saksaan. Yoshikazu lida ja hänen vaimonsa olivat vuodesta 2008 asuneet erillään mutta eivät olleet ottaneet avioeroa. Vuonna 2008 Yoshikazu lida haki unionin kansalaisen perheenjäsenen oleskelukorttia, mutta Saksan viranomaiset epäsivät hänen pyyntönsä. Tässä tilanteessa unionin tuomioistuinta pyydettiin tutkimaan, voiko kolmannen maan kansalainen saada oleskeluluvan perheenjäsentensä lähtöjäsenvaltiosta, vaikka nämä ovat muuttaneet lähtöjäsenvaltiosta ja ovat pääasiassa oleskelleet muussa

⁽³¹²⁾ EUT, C-256/11, *Murat Dereci ym. v. Bundesministerium für Inneres* [suuri jaosto], 15.11.2011, 68 kohta.

⁽³¹³⁾ Ks. myös EUT, C-165/16, *Toufik Lounes v. Secretary of State for the Home Department* [suuri jaosto], 14.11.2017.

⁽³¹⁴⁾ EUT, yhdistetyt asiat C-356/11 ja C-357/11, *O. ja S. v. Maahanmuuttovirasto ja Maahanmuuttovirasto v. L.*, 6.12.2012, 56 kohta.

⁽³¹⁵⁾ EUT, C-40/11, *Yoshikazu lida v. Stadt Ulm*, 8.11.2012.

EU:n jäsenvaltiossa, vai ei. Unionin tuomioistuin totesi, että kolmannen maan kansalainen, joka on sellaisen EU:n kansalaisen perheenjäsen, joka on käyttänyt oikeuttaan vapaaseen liikkuvuuteen, voi käyttää vapaata liikkuvuutta koskevan direktiivin mukaisia oikeuksia ainoastaan, jos itse oleskelee siinä vastaanottavassa jäsenvaltiossa, jossa hänen perheenjäsenensä, jotka ovat EU:n kansalaisia, oleskelevat. Unionin tuomioistuin totesi lisäksi, että Yoshikazu lidan tytär ei voi pyytää oleskelulupaa isälleen, koska direktiivin 2 artiklan 2 kohdan d alakohtaa sovelletaan vain suoraan takenevassa polvessa oleviin sukulaisiin, jotka ovat riippuvaisia lapsesta, eikä tilanteisiin, joissa lapsi on riippuvainen vanhemmastaan.

EU:n tuomioistuin tutki asiaa myös SEUT-sopimuksen 20 ja 21 artiklan osalta. Tuomioistuin katsoi, ettei Yoshikazu lidan puolisolta ja tyttäreltä eväty epäämällä tosiasiallista mahdollisuutta käyttää pääosaa EU:n kansalaisen asemaan liittyvistä oikeuksista. Tässä päätelmässä unionin tuomioistuin oli ottanut huomioon sen seikan, että hakija haki oleskelulupaa muussa jäsenvaltiossa kuin siinä, jossa hänen tyttärensä ja aviopuolisonsa oleskelivät, että Yoshikazu lida oli periaatteessa oikeutettu oleskeluluvan voimassaolon pidentämiseen kansallisen lainsäädännön mukaan ja direktiivissä 2003/109/EY tarkoitetun pitkään oleskelleen aseman perusteella.

Perheenyhdistämistä koskevat pyynnöt on tutkittava, vaikka kolmannen maan kansalaisella, joka on sellaisen EU:n kansalaisen perheenjäsen, joka ei ole koskaan käyttänyt oikeuttaan liikkumisvapauteen, on maahantulokielto.

Esimerkki: Asiassa *K.A. ym.*⁽³¹⁶⁾ useita EU:ssa laittomasti oleskelevia kolmansien maiden kansalaisia määrättiin palaamaan kotimaihinsa ja kiellettiin tulemasta Belgiaan, joitakin yleiselle järjestykselle aiheutuvan vaaran takia. Edelleen Belgiassa ollessaan he jättivät hakemukset oleskeluluvista, joiden perusteena oli perheenyhdistäminen Belgian kansalaisten kanssa. Belgian viranomaiset kieltäytyivät tutkimasta heidän hakemuksiinsa ainoastaan sillä perusteella, että kolmansien maiden kansalaisille oli annettu maahantulokielto. Tuomioistuin huomautti, että oli olemassa riippuvuussuhde, joka käytännössä pakottaisi EU:n kansalaisen saattamaan perheenjäsentä, joka on kolmannen maan kansalainen, ja näin ollen lähettämään EU:sta, kunnes viranomaiset päättävät, poistetaanko kolmannen

⁽³¹⁶⁾ EUT, C-82/16, *K.A. ym. v. Belgian valtio* [suuri jaosto], 8.5.2018.

maan kansalaisen maahantulokielto ja myönnetäänkö tälle oleskelulupa vai ei. Tuomioistuinin totesi, että SEUT-sopimuksen 20 artiklan nojalla perheenyhdistämistä koskevat pyynnöt on tutkittava, vaikka kolmannen maan kansalaisella, joka on sellaisen EU:n kansalaisen perheenjäsen, joka ei ole koskaan käyttänyt oikeuttaan liikkumisvapauteen, on maahantulokielto. Maahantulokielto on arvioitava tapauskohtaisesti riippumatta siitä, onko kolmannen maan kansalaisen ja EU:n kansalaisen välillä riippuvuus-suhde ja onko se perusteltua yleisen järjestyksen vuoksi.

Vapaata liikkuvuutta koskevan direktiivin 2 artiklan 2 kohdan mukaan ”rekisteröity kumppani” kuuluu ryhmään perheenjäsenet, jos tämä on EU:n vastaanottavan jäsenvaltion kansallisen lainsäädännön mukaista. Tietyissä olosuhteissa kumppaneille, joita ei ole rekisteröity, voidaan myös antaa oikeus seurata kansalaista tai maassa asuvaa maahanmuuttajaa.

Esimerkki: Asiassa *Alankomaiden valtio v. Reed*⁽³¹⁷⁾ unionin tuomioistuin katsoi, että koska Alankomaiden lainsäädännössä sallitaan Alankomaiden kansalaisten vakituudessa suhteessa olevien kumppaneiden oleskelu heidän kanssaan Alankomaissa, on sama etu annettava Ann Florence Reedille, jolla oli vakituinen suhde työntekijään, joka oli lähtöisin Yhdistyneestä kuningaskunnasta ja joka käytti perustamissopimukseen perustuvia oikeuksiaan Alankomaissa. Tuomioistuin katsoi, että avopuolison oleskelulupa voisi edistää sopeutumista vastaanottajamaan oloihin ja siten työntekijöiden vapaata liikkuvuutta koskevan tavoitteen toteutumista. Oleskeluluvan epääminen olisi syrjintää.

Perheenyhdistämisdirektiivillä säännellään sellaisten edellytykset täyttävien perheenkokoajien, jotka ovat kolmansien maiden kansalaisia, aviopuolisoiden ja naimattomien alaikäisten lasten tilannetta. Direktiivin 5 artiklan 3 kohdan mukaan perheenyhdistämistä koskeva hakemus on esitettävä ja käsiteltävä, kun perheenjäsenet oleskelevat sen EU:n jäsenvaltion alueen ulkopuolella, jossa perheenkokoaja oleskelee. EU:n jäsenvaltiot voivat tehdä poikkeuksia tästä säännöksestä. Tällaista vaatimusta ei kuitenkaan voida asettaa ETA-kansalaisten perheenjäsenille⁽³¹⁸⁾.

⁽³¹⁷⁾ EYT, C-59/85, *Alankomaiden valtio v. Ann Florence Reed*, 17.4.1986, 28–30 kohta.

⁽³¹⁸⁾ EYT, C-459/99, *Mouvement contre le racisme, l'antisémitisme et la xénophobie ASBL (MRAX) v. Belgian valtio*, 25.7.2002; EYT, C-503/03, *Euroopan yhteisöjen komissio v. Espanjan kuningaskunta* [suuri jaosto], 31.1.2006.

Kansalliset säännöt, joissa edellytetään, että perheenkokoajana toimivalla vanhemmalla, joka on kolmannen maan kansalainen, on oltava riittävät tulot ja varat (aiempien tulomallien perusteella) ennen perheenyhdistämisen hyväksymistä, ovat yhteensopivia perheenyhdistämisdirektiivin 7 artiklan 1 kohdan c alakohdan kanssa⁽³¹⁹⁾.

EU:n jäsenvaltiot voivat perheenyhdistämisdirektiivin nojalla ”vaatia, että kolmansien maiden kansalaiset täyttävät kansallisen lainsäädännön mukaiset kotouttamisedellytykset” (7 artiklan 2 kohta). Jos ennen perheenyhdistämisen käsiteltäväksi ottamista on kotouttamistoimia, EU:n jäsenvaltiot vaativat usein perheenjäseniä esimerkiksi osoittamaan osaavansa kieltä perustasolla.

Esimerkki: *Asia K. ja A.*⁽³²⁰⁾ koski kahta aviomiestensä luokse pyrkivää vaimoa. Miehet olivat laillisesti oleskelevia kolmannen maan kansalaisia. Perheenyhdistämistä koskevissa hakemuksissaan vaimot halusivat saada vapautuksen kotoutumiskokeen läpäisemisestä heillä olevien ruumiillisten ja mielenterveydellisten vaikeuksien vuoksi. Hakemukset hylättiin, koska nämä esteet eivät olleet riittävän vakavia. Unionin tuomioistuin katsoi, että perheenyhdistämisdirektiivin 7 artiklan 2 kohdan nojalla kolmansien maiden kansalaisille voidaan määrätä kotouttamistoimenpiteitä. Suhteellisuusperiaate kuitenkin edellyttää, että kotouttamistoimenpiteillä täytetään heidän kotouttamistaan koskeva tavoite eikä rajoiteta mahdollisuutta perheenyhdistämiseen. Tuomioistuin totesi, että EU:n jäsenvaltioiden on otettava huomioon hakijan yksilölliset olosuhteet (kuten perheenkokoajan asianomaisten perheenjäsenten ikä, lukutaito, koulutustaso, taloudellinen tilanne tai terveydentila), minkä vuoksi hakija voidaan vapauttaa kotoutumiskokeen läpäisemisestä, jos perheenyhdistäminen olisi muutoin liian hankalaa.

Euroopan ihmisoikeussopimuksen mukaan Euroopan ihmisoikeustuomioistuimeen on tuotu huomattava määrä asioita, jotka koskevat jäsenvaltioiden omien kansalaisten tai maassa asuvien maahanmuuttajien aviopuolisoiden tai muiden perheenjäsenten oleskeluluvan epäämistä tai aseman laillistamisen epäämistä. Yksi keskeisistä kysymyksistä arvioitaessa sitä, onko jäsenvaltion kieltävä päätös oikeutettu vai ei, on se, onko olemassa esteitä elää perhe-elämää ulkomailla. Tämä voi tarkoittaa, että kansalainen lähtee omasta maastaan,

⁽³¹⁹⁾ EUT, C-558/14, *Mimoun Khachab v. Subdelegación del Gobierno en Álava*, 21.4.2016.

⁽³²⁰⁾ EUT, C-153/14, *Minister van Buitenlandse Zaken v. K. ja A.*, 9.7.2015.

mutta jos tämän ei katsota olevan kohtuutonta, Euroopan ihmisoikeustuomioistuimien yleensä katsoo, että jäsenvaltion päätös oli oikeasuhteinen⁽³²¹⁾. Tuomioistuimen tämän alan oikeuskäytäntö liittyy läheisesti kunkin tapaukseen erityisolosuhteisiin (6.4 kohdassa on esitetty lisää esimerkkejä).

Esimerkki: Asiassa *Darren Omoregie ym. v. Norja*⁽³²²⁾ tuomioistuin katsoi, että nigerialaisen miehen norjalaisen avioavaimon ei olisi pitänyt olettaa, että hänen miehensä saisi luvan asua hänen ja heidän lapsensa kanssa Norjassa, vaikka he olivat menneet naimisiin, kun hänen miehensä oleskeli laillisesti maassa. Euroopan ihmisoikeustuomioistuin otti erityisesti huomioon aviomiehen suhteet alkuperämaahansa.

Esimerkki: Asiassa *Nunez v. Norja*⁽³²³⁾ valittaja saapui Norjaan, vaikka hänelle oli asetettu maahantulokielto, koska hän oli aiemmin syyllistynyt rikokseen toisella nimellä. Valittaja oli tämän jälkeen solminut avioliiton Norjan kansalaisen kanssa, ja heillä oli kaksi tytärtä. Tuomioistuin katsoi, että Norja loukkaisi 8 artiklaa, jos se karkottaisi valittajan.

Tuomioistuin on vahvistanut päätöksen, jossa ulkomaalaisen puolison aseman laillistaminen evättiin avioeron jälkeen, vaikka tämä voikin johtaa *de facto* perheen lasten, jotka ovat vastaanottavan valtion kansalaisia, maanpakoon (ks. myös 6.4.1 kohta).

Esimerkki: Asiassa *Sorabjee v. Yhdistynyt kuningaskunta*⁽³²⁴⁾ Euroopan ihmisoikeustoimikunta hylkäsi valittajan 8 artiklaan perustuvan valituksen, joka koski tämän äidin karkottamista Keniaan. Toimikunta totesi, että koska valittaja oli kolmen vuoden ikäinen, hän pystyi ikänsä puolesta muuttamaan äitinsä kanssa ja hänen voitiin olettaa mukautuvan ympäristönmuutokseen. Hänen Yhdistyneen kuningaskunnan kansalaisuudellaan

⁽³²¹⁾ EIT, *Darren Omoregie ym. v. Norja*, nro 265/07, 31.7.2008, 68 kohta; EIT, *Bajsultanov v. Itävalta*, nro 54131/10, 12.6.2012, 91 kohta; EIT, *Onur v. Yhdistynyt kuningaskunta*, nro 27319/07, 17.2.2009, 60–61 kohta.

⁽³²²⁾ EIT, *Darren Omoregie ym. v. Norja*, nro 265/07, 31.7.2008.

⁽³²³⁾ EIT, *Nunez v. Norja*, nro 55597/09, 28.6.2011.

⁽³²⁴⁾ Euroopan ihmisoikeustoimikunta, *Sorabjee v. Yhdistynyt kuningaskunta* (päätös), nro 23938/94, 23.10.1995.

ei ollut merkitystä. Tämä lähestymistapa on ristiriidassa unionin tuomioistuimen asiassa *Zambrano* antaman tuomion kanssa (ks. tässä kohdassa edellä esitetty esimerkki).

Jos kansalliset tuomioistuimet ovat kuitenkin katsoneet, että lapsen on jätävä asuinvaltioon, Euroopan ihmisoikeustuomioistuin ei ehkä ole halukas hyväksymään maahanmuuttoviranomaisten ehdottamaa perheen hajottamista.

Esimerkki: Asiassa *Rodrigues da Silva ja Hoogkamer v. Alankomaat*⁽³²⁵⁾, jossa kansalliset tuomioistuimet olivat nimenomaisesti päättäneet, että lapsen etu oli jäädä Alankomaihin hollantilaisen isänsä kanssa, tuomioistuin totesi, että lapsen brasilialaisen äidin, johon lapsi piti säännöllisesti yhteyttä, aseman laillistamisen epääminen oli kohtuutonta.

On myös tilanteita, joissa puututaan suoraan oikeuteen kunnioittaa perhe-elämää, vaikka kyse ei olekaan varsinaisesti oleskeluluvan epäämisestä.

Esimerkki: Asiassa *G.R. v. Alankomaat*⁽³²⁶⁾ käsiteltiin ulkomaalaisen aviopuolison maahanmuuttoaseman laillistamisesta perittävien kohtuutoman korkeiden maksujen aiheuttamaa oikeuteen puuttumista. Tuomioistuin päätti tutkia asian Euroopan ihmisoikeussopimuksen 13 artiklan nojalla, koska valitus koski valittajan kyvyttömyyttä valittaa oleskelulupahakemuksen epäämisestä, koska hakemus evättiin vain siksi, ettei hän ollut maksanut vaadittuja maksuja⁽³²⁷⁾.

6.3 Perheenyhdistäminen

Perheenyhdistämisellä tarkoitetaan tilanteita, joissa jonkin EU:n jäsenvaltion tai Euroopan neuvoston jäsenvaltion kansalainen toivoo, että maahan jääneet perheenjäsenet tulevat hänen luokseen.

Unionin oikeudessa vapaata liikkuvuutta koskevan direktiivin säännöksissä, jotka koskevat sellaisten ETA-kansalaisten perheenjäseniä, jotka käyttävät perustamissopimuksen mukaisia oikeuksiaan, ei tehdä eroa perheen aseman

⁽³²⁵⁾ EIT, *Rodrigues da Silva ja Hoogkamer v. Alankomaat*, nro 50435/99, 31.1.2006.

⁽³²⁶⁾ EIT, *G.R. v. Alankomaat*, nro 22251/07, 10.1.2012.

⁽³²⁷⁾ EIT, *Anakomba Yula v. Belgia*, nro 45413/07, 10.3.2009.

laillistamisen ja perheenyhdistämisen välillä – perheenjäsenten ja perheenkoajan, joka on EU:n kansalainen, välinen suhde on ratkaiseva (ks. myös [taulukko 7](#)).

Kun kyse on perheenjäsenistä, jotka eivät kuulu ydinperheeseen, unionin tuomioistuin on todennut, että EU:n jäsenvaltioilla on laaja harkintavalta valitessaan huomioon otettavia tekijöitä tutkittaessa vapaata liikkuvuutta koskevan direktiivin 3 artiklan 2 kohdassa tarkoitettujen henkilöiden maahanpääsyä ja siellä oleskelua koskevia hakemuksia. Jäsenvaltioilla on näin ollen oikeus asettaa lainsäädännössään erityisiä vaatimuksia riippuvaisuuden luonteesta ja kestosta. Unionin tuomioistuin on kuitenkin myös selvittänyt, että näiden vaatimusten on oltava yhteensopivia direktiivin 3 artiklan 2 kohdassa tarkoitettujen riippuvaisuutta koskevien ilmaisujen tavanomaisen merkityksen kanssa, eikä niillä pidä viedä säännökseltä sen tehokasta vaikutusta⁽³²⁸⁾.

[Perheenyhdistämisdirektiivin 4 artiklan](#) mukaan aviopuolisoilla ja alaikäisillä lapsilla on oikeus seurata vaatimukset täyttävää perheenkokoajaa, joka on kolmannen maan kansalainen, mutta EU:n jäsenvaltiot voivat asettaa perheenkokoajan käytettävissä olevia resursseja koskevia edellytyksiä. Direktiivissä todetaan, että jäsenvaltio voi yli 12-vuotiaiden, perheestään erillään saapuvien lasten osalta tutkia ennen maahantulo- ja oleskeluluvan myöntämistä, täyttääkö lapsi tämän direktiivin täytäntöönpanopäivänä jäsenvaltiossa voimassa olevassa lainsäädännössä säädetyn kotoutumisedellytyksen vai ei. Yhteisöjen tuomioistuin hylkäsi Euroopan parlamentin nostaman kanteen, jossa väitettiin, että nämä direktiivin rajoittavat säännökset olivat perusoikeuksien vastaisia. Yhteisöjen tuomioistuin korosti kuitenkin, että EU:n jäsenvaltioiden on noudatettava monia vaatimuksia, kun ne panevat direktiiviä täytäntöön⁽³²⁹⁾.

Perheenyhdistämisdirektiivin 4 artiklan 5 kohdan mukaan jäsenvaltiot voivat vaatia, että perheenkokoaja ja hänen aviopuolisonsa ovat täyttäneet tietyn vähimmäisiän, joka voi olla enintään 21 vuotta, ennen kuin aviopuoliso voi tulla perheenkokoajan luokse. Muutamat jäsenvaltiot ovat käyttäneet tätä vaihtoehtoa, koska niiden mielestä se voi auttaa estämään pakkoavioliittoja.

⁽³²⁸⁾ EUT, C-83/11, *Secretary of State for the Home Department v. Rahman ym.*, 5.9.2012, 36–40 kohta.

⁽³²⁹⁾ EYT, C-540/03, *Euroopan parlamentti v. Euroopan unionin neuvosto* [suuri jaosto], 27.6.2006, 62–65 kohta.

Esimerkki: Asiassa *Noorzia*⁽³³⁰⁾ unionin tuomioistuin huomautti, että vaatimus siitä, että hakijoiden on oltava 21 vuotta täyttäneitä, ennen kuin he voivat tehdä hakemuksen perheenyhdistämisestä, ei estä harjoittamasta oikeutta perheenyhdistämiseen eikä tee sitä liian hankalaa. Tällaisella säännöllä estetään pakkoavioliitto, ja se on yhdenmukainen yhdenvertaisen kohtelun ja oikeusvarmuuden periaatteiden kanssa.

Unionin oikeudessa ei tehdä eroa sen mukaan, onko perhesuhde muodostettu, ennen kuin perheenkokoaja on sijoittautunut alueelle vai sen jälkeen⁽³³¹⁾.

EU:ssa asuvan kolmannen maan kansalaisen perheenjäsenten osalta säädetään perheenyhdistämisdirektiivin 2 artiklan d kohdassa, että direktiiviä voidaan soveltaa riippumatta siitä, ovatko perhesuhteet muodostuneet ennen muuttajan maahantuloa vai vasta sen jälkeen, vaikka joidenkin maiden lainsäädännössä on selvä ero näiden välillä. Tämä ero ei myöskään ole merkityksellinen sellaisten edellytykset täyttävien kolmansien maiden kansalaisten osalta, jotka ovat ETA-kansalaisten perheenjäseniä.

Esimerkki: Asiassa *Chakroun*⁽³³²⁾ unionin tuomioistuin tarkasteli hollantilaista lakia, jossa tehtiin ero ”perheenmuodostuksen” ja ”perheenyhdistämisen” välillä, joihin sovellettiin eri oleskelusäännöksiä, myös taloudellisia vaatimuksia. Ero johtui pelkästään siitä, oliko suhde muodostunut ennen perheenkokoajan maahantuloa ja oleskelua vastaanottavassa maassa vai sen jälkeen. Koska tässä asiassa kyseessä oleva pari oli solminut avioliiton kaksi vuotta sen jälkeen, kun perheenkokoaja tuli Alankomaihin, heidän tilannettaan käsiteltiin perheenmuodostuksena, eikä perheenyhdistämisenä, vaikka he olivat olleet naimisissa yli 30 vuotta riidanalaisen päätöksen ajankohtana. Tuomioistuin vahvisti, että edellytykset täyttävällä perheenkokoajalla on perheenyhdistämisdirektiivin mukaan oikeus saada luokseen edellytykset täyttävät perheenjäsenet, jotka ovat kolmannen maan kansalaisia, riippumatta siitä, onko perhesuhde muodostunut ennen perheenkokoajan maahantuloa vai sen jälkeen. Tuomioistuin otti huomioon sen, ettei tällaista eroa tehty unionin oikeudessa (direktiivin

⁽³³⁰⁾ EUT, C-338/13, *Marjan Noorzia v Bundesministerin für Inneres*, 7.7.2014.

⁽³³¹⁾ EYT, C-127/08, *Metock ym. v. Minister for Equality, Justice and Law Reform* [suuri jaosto], 25.7.2008.

⁽³³²⁾ EUT, C-578/08, *Chakroun v. Minister van Buitenlandse Zaken*, 4.3.2010.

2 artiklan d kohta ja johdanto-osan kuudes kappale sekä perusoikeuskirjan 7 artikla), ja tarpeen olla viemättä direktiivin säännöksiltä niiden tehokasta vaikutusta.

Vapaata liikkuvuutta koskevassa direktiivissä, ja ennen sen antamista *asetuksessa (ETY) N:o 1612/68*, selvennetään, että ETA-kansalaisten puolisoilla on oikeus asua yhdessä heidän kanssaan ja että ETA-kansalaisilla, jotka harjoittavat oikeuttaan vapaaseen liikkuvuuteen, on myös samat ”sosiaali- ja veroetuudet” kuin vastaanottavan maan omilla kansalaisilla, mukaan lukien etuudet, jotka on myönnetty mahdollisissa maahanmuuttosäännöksissä, joita sovelletaan tilanteissa, jotka eivät nimenomaisesti kuulu direktiivin soveltamisalaan⁽³³³⁾.

Pakolaisaseman saaneilla ilman huoltajaa olevilla alaikäisillä on perheenyhdistämisdirektiivin nojalla oikeus perheenyhdistämiseen suoraan ylenevää polvea olevien ensimmäisen asteen sukulaisten kanssa. Sen määrittämiseksi, voidaanko pakolaista pitää perheenyhdistämisdirektiivissä tarkoitettuna ilman huoltajaa tulevana alaikäisenä, käytettävä päivämäärä on päivämäärä, jolloin asianomainen on saapunut EU:n jäsenvaltioon ja tehnyt hakemuksen, eikä päivä, jolloin hakemus perheenyhdistämisestä tehdään⁽³³⁴⁾.

Euroopan ihmisoikeussopimuksen mukaan ihmisoikeustuomioistuin on käsitellyt monia asioita, jotka koskevat viisumin epäämistä puolisoita, lapsilta tai vanhemmilta sukulaisilta, jotka ovat jääneet alkuperämaahan ja joiden kanssa valittaja on aiemmin elänyt perhe-elämää ulkomailla.

Lähtökohtaisesti, jos perhe-elämä on muodostettu silloin, kun asianomaiset henkilöt ovat tiedostaneet maahanmuuttaja-asemansa olevan sellainen, että kyseisen perhe-elämän jatkuminen vastaanottavassa valtiossa olisi alussa epävarmaa, perheenjäsenen, joka ei ole kansalainen, maastapoistaminen rikkoisi ihmisoikeussopimuksen 8 artiklaa vain poikkeustapauksissa⁽³³⁵⁾.

⁽³³³⁾ EFTAn tuomioistuin, *Arnulf Clauder*, nro E-4/11, 26.7.2011, 44 kohta.

⁽³³⁴⁾ EUT, C-550/16, *A ja S v. Staatssecretaris van Veiligheid en Justitie*, 12.4.2018, 55–60 ja 64 kohta.

⁽³³⁵⁾ EIT, *Rodrigues da Silva ja Hoogkamer v. Alankomaat*, nro 50435/99, 31.1.2006, 39 kohta; EIT, *Darren Omoregie ym. v. Norja*, nro 265/07, 31.7.2008, 57 kohta.

Alkuperämaahan jääneiden puolisoiden osalta Euroopan neuvoston jäsenvaltioiden esittämiä perheen aseman laillistamista koskevia perusteluja, jotka Euroopan ihmisoikeustuomioistuim on hyväksynyt, on sovellettu myös perheen yhdistämistapauksiin. Euroopan neuvoston jäsenvaltioissa oleskelevien aviopuolisoiden, jotka ovat solmineet avioliiton ulkomailla oleskelevien kumppanien kanssa, voidaan olettaa muuttavan ulkomaille, elleivät he voi osoittaa, että tälle on olemassa vakavia esteitä, erityisesti jos heidän olisi pitänyt tietää rajoittavista maahanmuuttosäännöistä. Jäsenvaltiot eivät ole velvollisia kunnioittamaan avioituneiden pariskuntien valintaa oleskella tietyssä maassa, eikä niiden tarvitse antaa oleskelulupaa aviopuolisolle, jotka eivät ole kyseisen maan kansalaisia. Jos jäsenvaltio kuitenkin päättää antaa lainsäädäntöä, jossa tietyille maahanmuuttajaryhmille annetaan oikeus seurata aviopuolisoita myöhemmin, kyseisen lainsäädännön on oltava yhdenmukainen Euroopan ihmisoikeussopimuksen 14 artiklan syrjimättömyyden periaatteen kanssa⁽³³⁶⁾.

Esimerkki: Asia *Biao v. Tanska*⁽³³⁷⁾ koski Tanskan kansalaisuuden saanutta togolaista alkuperää olevaa henkilöä (ensimmäinen valittaja), joka nai Ghanan kansalaisen (toinen valittaja). Valittajat asuivat Ruotsissa, ja heillä oli poika, joka sai Tanskan kansalaisuuden isänsä kansalaisuuden ansiosta. Kun toinen valittaja haki perheen yhdistämislupaa Tanskassa, hänen pyyntönsä evättiin, koska hakijat eivät noudattaneet ulkomaalaislain mukaista niin sanottua suhdevaatimusta siitä, että perheen yhdistämistä hakevalla pariskunnalla ei saa olla vahvempia siteitä toiseen maahan – tässä tapauksessa Ghanaan – kuin Tanskaan. Suhdevaatimus oli poistettu henkilöiltä, joilla oli ollut Tanskan kansalaisuus vähintään 28 vuotta, sekä muilta kuin Tanskan kansalaisilta, jotka olivat syntyneet Tanskassa ja olivat oleskelleet siellä laillisesti vähintään 28 vuotta. Valittajat väittivät joutuneensa välillisen syrjinnän kohteeksi suhdevaatimusten vuoksi. Euroopan ihmisoikeustuomioistuin katsoi, että hallitus ei ollut osoittanut, että 28 vuoden säännön välillisen syrjintävaikutuksen oikeuttamiseksi olisi ollut pakottavia tai erittäin painavia syitä, jotka eivät liity etniseen alkuperään. Näin ollen tuomioistuin totesi, että ihmisoikeussopimuksen 14 artiklaa oli rikottu yhdessä 8 artiklan kanssa.

⁽³³⁶⁾ EIT, *Biao v. Tanska* [suuri jaosto], nro 38590/10, 24.5.2016, 138 kohta; EIT, *Hode ja Abdi v. Yhdistynyt kuningaskunta*, nro 22341/09, 6.11.2012, 43–55 kohta.

⁽³³⁷⁾ EIT, *Biao v. Tanska* [suuri jaosto], nro 38590/10, 24.5.2016.

Esimerkki: Asia *Jeunesse v. Alankomaat*⁽³³⁸⁾ koski sitä, että Alankomaiden viranomaiset olivat evänneet oleskeluluvan Alankomaissa syntyneen kolmen lapsen surinamelaiselta äidiltä. Euroopan ihmisoikeustuomioistuimien totesi, että kyseessä olivat poikkeukselliset olosuhteet, joiden vuoksi se katsoi, että ihmisoikeussopimuksen 8 artiklaa oli rikottu. Tuomioistuimien huomautti, että valittaja oli syntynyt Alankomaiden kansalaisena mutta menettänyt kansalaisuuden tahtomattaan, kun Suriname itsenäistyi, että viranomaiset olivat sallineet hänen oleskella maassa 16 vuoden ajan, minkä myötä hän pystyi vakiintumaan ja luomaan vahvat perhesiteet ja sosiaaliset ja kulttuuriset siteet Alankomaissa, ja että viranomaiset eivät olleet ottaneet huomioon tai arvioineet todisteita, jotka koskevat hänen Alankomaissa oleskelunsa epäämisen käytännöllisyyttä, toteuttamiskelpoisuutta ja oikeasuhteisuutta.

Maahanmuuton yhteydessä on yleistä, että lapset jäävät alkuperämaahan: vanhemmat muuttavat vastaanottavaan maahan sijoittautuakseen sinne, mutta lapset jätetään alkuperämaahan, usein isovanhemman tai muun sukulaisten hoiviin, kunnes vanhemmat ovat oikeudellisesti, sosiaalisesti ja taloudellisesti asettautuneet ja turvanneet asemansa riittävästi, jotta voivat ottaa lapset luokseen. Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen lähestymistapa tämän tyyppisiin asioihin määräytyy kunkin tapauksen erityisolosuhteiden mukaan.

Esimerkki: Asiassa *Tuquabo-Tekle ym. v. Alankomaat*⁽³³⁹⁾ Alankomaissa asuvat äiti, hänen aviomiehensä ja kolme lastaan olivat tehneet perheenyhdistämishakemuksen, jotta Eritreassa asuva tytär voisi tulla heidän luokseen. Äiti oli ensin saanut oikeuden oleskella Norjassa ja tuoda lapsensa sinne humanitaarisista syistä. Vain hänen vanhin poikansa tuli hänen luokseen Norjaan vuotta myöhemmin, kun taas muut kaksi lasta jäivät asumaan Eritreaan ja aikoivat tulla hänen luokseen myöhemmin. Hän meni naimisiin Alankomaissa asuvan pakolaisen kanssa, ja koko perhe asettui Alankomaihin, jossa syntyi kaksi lasta lisää. Myöhemmin äiti, Goi Tuquabo-Tekle, ja hänen aviomiehensä saivat Alankomaiden kansalaisuuden. He hakivat tilapäistä oleskeluviisumia 14-vuotiaalle tyttärelle, joka oli edelleen Eritreassa. Alankomaiden viranomaiset hylkäsivät hakemuksen, koska äidin ja lapsen välisiä tiiviitä perhesuhteita ei enää ollut. Koska valittajat olivat muodostaneet vahvoja siteitä Alankomaissa ja säilyttäneet vain

⁽³³⁸⁾ EIT, *Jeunesse v. Alankomaat* [suuri jaosto], nro 12738/10, 3.10.2014. 121–122 kohta.

⁽³³⁹⁾ EIT, *Tuquabo-Tekle ym. v. Alankomaat*, nro 60665/00, 1.3.2006.

löyhät yhteydet alkuperämaahansa, ihmisoikeustuomioistuimen mukaan paras tapa kehittää perhe-elämää oli myöntää tyttarelle oikeus asettua maahan⁽³⁴⁰⁾.

Euroopan sosiaalisen peruskirjan 19 artiklan 6 kohdassa taataan oikeus perheenyhdistämiseen. Euroopan sosiaalisten oikeuksien komitea on todennut seuraavaa perheenyhdistämisen edellytysten ja rajoitusten osalta:

- a) terveyssyihin perustuvat hylkäämiset voidaan sallia vain tiettyjen kansanterveyttä uhkaavien sairauksien osalta⁽³⁴¹⁾
- b) sopivaa asuntoa koskeva vaatimus ei saa olla niin rajoittava, että se estää perheenyhdistämisen⁽³⁴²⁾
- c) siirtotyöntekijöille, jotka haluavat, että perheenjäsenet muuttavat heidän luokseen, asetettu yli vuoden kestävää asumista koskeva edellytys on kohtuuton ja siten Euroopan sosiaalisen peruskirjan vastainen
- d) siirtotyöntekijöiltä, joilla on riittävät tulot perheenjäsentensä elättämiseen, ei pidä automaattisesti evätä oikeutta perheenyhdistämiseen tulojen alkupe-
rän takia, jos heillä on laillinen oikeus vastaanottiinsa etuuksiin
- e) edellytys, jonka mukaan siirtotyöntekijän perheenjäsenten on läpäistävä kieli- ja/tai kotoutumistesti saadakseen luvan tulla maahan, tai edellytys, jonka mukaan heidän on läpäistävä tällaiset testit, kun he ovat tulleet maahan saadakseen luvan jäädä maahan, on rajoitus, jonka seurauksena 19 artiklan 6 kohdassa säädetty velvollisuus menettää todennäköisesti merkityksensä. Rajoitus ei näin ollen ole Euroopan sosiaalisen peruskirjan mukainen⁽³⁴³⁾.

Euroopan sosiaalisten oikeuksien peruskirjan mukaan pakolaisilla on Euroopan sosiaalisen peruskirjan nojalla täysi oikeus perheenyhdistämiseen. Perheenyhdistämiä helpottaessaan valtioiden on vastattava pakolaisten ja turvapaikanhakijoiden erityistarpeisiin⁽³⁴⁴⁾.

⁽³⁴⁰⁾ EIT, *El Ghatet v. Sveitsi*, nro 56971/10, 8.11.2016.

⁽³⁴¹⁾ Euroopan sosiaalisten oikeuksien komitea, *Conclusions XVIII-1, Turkki, 19 artiklan 6 kohta*.

⁽³⁴²⁾ Euroopan sosiaalisten oikeuksien peruskirja, *Conclusions 2011, Belgia, 19 artiklan 6 kohta*.

⁽³⁴³⁾ Näitä periaatteita koskevan lausunnon osalta katso Euroopan sosiaalisten oikeuksien komitea, *Conclusions 2011, Statement of interpretation on Art. 19 (6)*.

⁽³⁴⁴⁾ Euroopan sosiaalisten oikeuksien komitea, *Conclusions 2015, Statement of interpretation on the rights of refugees under the ESC*.

6.4 Perheyhteyden säilyttäminen – suoja karkottamista vastaan

Monissa tapauksissa kolmannen maan kansalaisen aviopuolisoa tai vanhempaa uhkaa karkottaminen tai hänet karkotetaan tilanteissa, joissa sillä voi olla vakavia seurauksia perhe-elämälle. Tällaiset tilanteet syntyvät usein seuraavassa kahdessa tapauksessa eli suhteen päättyemisessä ja rikostuomioissa, jotka voivat liittyä toisiinsa.

Kyse voi yksinkertaisesti olla myös siitä, että viranomaiset päättävät, että perheenjäsen ei enää täytä niitä perusteita, joiden nojalla hänelle alun perin myönnettiin oleskelulupa. Tällaisissa tapauksissa on välttämätöntä tarkastella kyseisen henkilön tosiasiallista tilannetta.

6.4.1 Suhteen päättyminen

Jos kolmannen maan kansalainen ei vielä ole saanut omaa oleskelulupaa ja se suhde, jonka nojalla hänelle myönnettiin oleskelulupa, on päättynyt, ulkomaalainen kumppani voi menettää oleskelulupansa, koska hänellä on vain johdettu oikeus sen perheenjäsenen kautta, jonka kanssa tai luokse hän on tullut.

Unionin oikeudessa suhteen perusteella eronneella kolmannen maan kansalaisella on edelleen oikeus oleskelulupaan, kunnes avioliitto, johon oleskelulupa perustui, on laillisesti päättynyt (*vapaata liikkuvuutta koskeva direktiivi*)⁽³⁴⁵⁾. Suhteen päättyminen ei riitä oikeuttamaan oleskeluluvan menetystä. Vapaata liikkuvuutta koskevan direktiivin 13 artiklan mukaan perheenjäsenet, jotka ovat kolmannen maan kansalaisia, säilyttävät oleskeluoikeutensa avioeron tai avioliiton mitättömäksi julistamisen jälkeen, jos avioliitto on kestänyt kolme vuotta (joista yhden vuoden vastaanottavassa valtiossa) tai jos puolisoilla on lapsi, joka tarvitsee vanhempien läsnäoloa. Vapaata liikkuvuutta koskeva direktiivi sisältää erityisen säännöksen, jonka tarkoituksena on taata oleskeluoikeus kolmannen maan kansalaiselle, joka on joutunut perheväkivallan kohteeksi ja jonka kumppani on ETA-kansalainen (13 artiklan 2 kohdan c alakohta).

Perheenyhdistämisdirektiivissä säädetään myös mahdollisuudesta myöntää ulkomaalaiselle kumppanille oleskelulupa, kun suhde perheenkokoajaan päättyy kuolemantapauksen, avioeron tai asumuseron takia. Erillinen oleskelulupa on myönnettävä viimeistään viiden vuoden maassa oleskelun jälkeen

⁽³⁴⁵⁾ EYT, C-267/83, *Aissatou Diatta v. Land Berlin*, 13.2.1985.

(15 artikla). Direktiivin 15 artiklan 3 kohdan mukaan jäsenvaltioiden on annettava säännöksiä sen varmistamiseksi, että erityisen vaikeissa olosuhteissa avioeron tai asumuseron jälkeen myönnetään erillinen oleskelulupa. Samoin kuin vapaata liikkuvuutta koskevan direktiivin 13 artiklan 2 kohdan c alakohdassa, tarkoituksena on, että tämä koskee myös tilanteita, joissa esiintyy perheväkivaltaa, vaikka EU:n jäsenvaltiolla on vapaus päättää, mitä säännöksiä annetaan.

Euroopan ihmisoikeussopimuksen mukaan Euroopan ihmisoikeustuomioistuinin tutkii, edellyttääkö perhe-elämä ja tarve säilyttää yhteys lapsiin sitä, että kolmannen maan kansalainen saa luvan jäädä maahan. Tämä eroaa monien jäsenvaltioiden kansallisesta lainsäädännöstä, jossa suhteen päättymisen voi johtaa siihen, että aviopuoliso tai vanhempi, joka on kolmannen maan kansalainen, menettää oleskeluoikeutensa. Usein tuomioistuin ei havaitse mitään syytä siihen, miksi yhteyttä ei voitaisi ylläpitää vierailujen avulla⁽³⁴⁶⁾, mutta se katsoo, että tietyt tilanteet voivat edellyttää, että kolmannen maan kansalainen saa luvan jäädä maahan.

Esimerkki: Asiassa *Berrehab v. Alankomaat*⁽³⁴⁷⁾ tuomioistuin katsoi, että se, että Alankomaat karkotti isän, joka avioerosta huolimatta piti yhteyttä lapseensa neljä kertaa viikossa, oli Euroopan ihmisoikeussopimuksen 8 artiklan vastaista.

6.4.2 Rikostuomiot

EU:n jäsenvaltio voi haluta karkottaa laillisesti oleskelevan kolmannen maan kansalaisen, joka on tehnyt rikoksia.

Unionin oikeudessa vapaata liikkuvuutta koskevan direktiivin 27–33 artiklassa edellytykset täyttävälle perheenjäsenille annetaan sama – johdettu – vahvistettu suoja karkottamista vastaan kuin ETA-kansalaisille. Esimerkiksi jokainen yritys rajoittaa EU:n kansalaisten ja heidän perheenjäsentensä vapaata liikkuvuutta ja oleskelua yleiseen järjestykseen tai yleiseen turvallisuuteen liittyvistä syistä perustuu siihen, että kyseisen henkilön käyttäytyminen muodostaa todellisen, tosiasiallisen ja riittävän vakavan uhan. Aiemmat rikostuomiot eivät itsessään voi olla perusteena tällaisille toimenpiteille.

⁽³⁴⁶⁾ EIT, *Rodrigues da Silva ja Hoogkamer v. Alankomaat*, nro 50435/99, 31.1.2006.

⁽³⁴⁷⁾ EIT, *Berrehab v. Alankomaat*, nro 10730/84, 21.6.1988.

Direktiivin 28 artiklan 3 kohdan b alakohdan mukaan alaikäisiä voidaan karkottaa vain yleiseen turvallisuuteen liittyvistä **pakottavista** syistä, jollei karkottaminen ole lapsen edun mukaista. Turkin kansalaisten perheenjäsenillä, jotka ovat saaneet pitkään oleskelleen henkilön aseman, on kansalaisuudesta riippumatta vastaavanlainen suoja⁽³⁴⁸⁾.

Perheenyhdistämisdirektiivin 6 artiklan 2 kohdassa EU:n jäsenvaltioille annetaan mahdollisuus peruuttaa oleskelulupa tai olla jatkamatta sen voimassaoloa yleiseen järjestykseen, yleiseen turvallisuuteen tai kansanterveyteen liittyvistä syistä. Kun jäsenvaltio tekee päätöksen näiden syiden perusteella, sen on tarkasteltava perheenjäsenen tekemän yleisen järjestyksen tai yleisen turvallisuuden vastaisen rikoksen vakavuutta tai lajia tai asianomaisesta henkilöstä aiheutuvia vaaroja.

Euroopan ihmisoikeussopimuksen mukaan tuomioistuin ratkaisee ensin, onko kohtuullista odottaa, että perhe seuraa rikoksentekijää ulkomaille, ja jos näin ei ole, oikeuttaako rikos edelleen karkottamisen, kun on selvennetty, että tämä johtaa perheen täydelliseen hajoamiseen. Näissä tilanteissa Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen päätös määräytyy kunkin yksittäistapauksen olosuhteiden mukaan. Euroopan ihmisoikeustuomioistuin on esittänyt useita karkottamispäätöksen suhteellisuuden arviointia koskevia perusteita, muun muassa seuraavat perusteet:

- valittajan karkottavassa valtiossa tekemän rikoksen luonne ja vakavuus
- valittajan oleskelun kesto maassa, josta hänet karkotetaan
- rikoksen tekemisestä kulunut aika ja valittajan käyttäytyminen sinä aikana
- valittajan ja hänen perheenjäsentensä kansalaisuus
- perhetilanne, muun muassa avioliiton pituus, ja muut tekijät, joista parisunnan perhe-elämän tosiasiallisuus käy ilmi
- se, tiesikö aviopuoliso rikoksesta, kun perhesuhde alkoi
- se, onko avioliitosta lapsia, ja jos on, heidän ikänsä

⁽³⁴⁸⁾ EUT, C-451/11, *Natthaya Dülger v. Wetteraukreis*, 19.7.2012.

- niiden vaikeuksien vakavuus, joita aviopuolisolla todennäköisesti on maassa, johon valittaja on määrä karkottaa
- valittajan sosiaalisten, kulttuuristen ja perheeseen liittyvien siteiden kiinteys vastaanottavassa maassa ja kohdemaassa
- lasten etu ja hyvinvointi, erityisesti mahdolliset tulevat vaikeudet, jos heidän pitää seurata valittajaa maahan, johon tämä karkotetaan⁽³⁴⁹⁾.

Esimerkki: *Asia A.A. v. Yhdistynyt kuningaskunta*⁽³⁵⁰⁾ koski Nigerian kansalaista, joka oli tullut Yhdistyneeseen kuningaskuntaan lapsena äitinsä ja siskojensa luo, joille oli myönnetty pysyvä oleskelulupa. Hän teki vakavan rikoksen koulupoikana ja suoritti siitä määrätyn rangaistuksen. Tämän jälkeen hänestä tuli yhteiskuntaan sopeuttamisen malliesimerkki, hän ei enää tehnyt rikoksia, hän suoritti yliopistotutkinnon ja sai pysyvän työpaikan. Kaiken tämän hän oli tehnyt siinä vaiheessa, kun tehtiin päätös hänen karkottamisestaan hänen teini-ikäisenä tekemänsä rikoksen perusteella. Euroopan ihmisoikeustuomioistuin otti huomioon valittajan aiemman tuomion ja hänen esimerkillisen yhteiskuntaan sopeutumisen sekä korosti rikoksen tekemisestä kuluneen ajan merkitystä ja valittajan käyttäytymistä sen jälkeen. Tuomioistuin katsoi, että näissä erityisolosuhteissa valittajan karkottaminen loukkaisi Euroopan ihmisoikeussopimuksen 8 artiklaa.

Esimerkki: *Asiassa Antwi ym. v. Norja*⁽³⁵¹⁾ valittajat olivat Ghanan kansalainen sekä hänen vaimonsa ja tyttärensä, jotka olivat Norjan kansalaisia. Euroopan ihmisoikeustuomioistuin katsoi, ettei Euroopan ihmisoikeussopimuksen 8 artiklaa ollut loukattu, kun viranomaiset päättivät karkottaa Antwin ja määrätä hänelle viiden vuoden maahanlaskennan Norjaan sen jälkeen, kun ne havaitsivat, että hänen passinsa oli väärennetty. Tuomioistuin katsoi, että koska molemmat vanhemmat olivat syntyneet ja

⁽³⁴⁹⁾ EIT, *Boultif v. Sveitsi*, nro 54273/00, 2.8.2001; EIT, *Üner v. Alankomaat* [suuri jaosto], nro 46410/99, 18.10.2006, 57–58 kohta; EIT, *Balogun v. Yhdistynyt kuningaskunta*, nro 60286/09, 10.4.2012, 43 kohta; EIT, *Udeh v. Sveitsi*, nro 12020/09, 16.4.2013, 52 kohta; EIT, *Jeunesse v. Alankomaat* [suuri jaosto], nro 12738/10, 3.10.2014, 117–118 kohta; EIT, *Salem v. Tanska*, nro 77036/11, 1.12.2016, 75 ja 78 kohta; EIT, *Assem Hassan Ali v. Tanska*, nro 25593/14, 23.10.2018, 54–55 ja 61 kohta.

⁽³⁵⁰⁾ EIT, *A.A. v. Yhdistynyt kuningaskunta*, nro 8000/08, 20.9.2011.

⁽³⁵¹⁾ EIT, *Antwi ym. v. Norja*, nro 26940/10, 14.2.2012.

kasvaneet Ghanassa (vaimo oli lähtenyt maasta 17 vuoden ikäisenä) ja he olivat käyneet maassa kolme kertaa tyttärensä kanssa, heidän asettautumiselleen Ghanaan tai vähintään säännöllisen yhteyden ylläpitämiselle ei ollut ylipääsemättömiä esteitä.

Esimerkki: Asiassa *Amrollahi v. Tanska*⁽³⁵²⁾ valittaja oli Iranin kansalainen, jolla oli pysyvä oleskelulupa Tanskassa. Hänellä oli kaksi lasta tanskalaisen kumppaninsa kanssa ja aiemmasta suhteesta kolmas lapsi, joka asui Tanskassa. Hänen päästyään vankilasta ja kärsittyään tuomionsa huumausainneiden salakuljetuksesta viranomaiset halusivat karkottaa hänet Iraniin. Euroopan ihmisoikeustuomioistuin katsoi, että tämä loukkaisi Euroopan ihmisoikeussopimuksen 8 artiklaa, koska valittajan pysyvä karkottaminen Tanskasta hajottaisi perheen. Heidän oli täysin mahdotonta jatkaa perhe-elämäänsä Tanskan ulkopuolella, koska valittajan puoliso ei ollut koskaan ollut Iranissa, ei ymmärtänyt farsin kieltä eikä ollut muslimi. Hänellä ei ollut mitään muuta yhteyttä maahan kuin se, että hän oli naimisissa iranilaisen miehen kanssa⁽³⁵³⁾.

Esimerkki: Asiassa *Hasanbasic v. Sveitsi*⁽³⁵⁴⁾ valittaja oli tuomittu useita kertoja vähäisistä rikoksista. Hänen karkottamispäätöksensä näytti kuitenkin perustuvan hänen suuriin velkoihinsa ja niihin merkittäviin summin, joita hän ja hänen perheensä olivat saaneet sosiaaliavustuksena, eikä hänen tuomioihinsa. Kun Euroopan ihmisoikeustuomioistuin sovelsi edellä mainittuja perusteita, se totesi, että maan taloudellinen hyvinvointi on yleissopimuksessa mainittu peruste, joka oikeuttaa puuttumaan yksityis- ja perhe-elämään kunnioittamista koskevaan oikeuteen. Sveitsin viranomaisilla oli siksi oikeus ottaa huomioon valittajan velat ja hänen perheensä riippuvuus hyvinvointijärjestelmästä, jos tämä riippuvuus vaikutti maan taloudelliseen hyvinvointiin. Tämä oli kuitenkin vain yksi niistä olosuhteista, jotka Euroopan ihmisoikeustuomioistuin otti huomioon, ja tuomioistuin katsoi, että karkottaminen oli Euroopan ihmisoikeussopimuksen 8 artiklan vastaista, kun otettiin huomioon se, että valittajat olivat asuneet Sveitsissä huomattavan pitkän ajan ja kotoutuneet Sveitsin yhteiskuntaan.

⁽³⁵²⁾ EIT, *Amrollahi v. Tanska*, nro 56811/00, 11.7.2002.

⁽³⁵³⁾ Muiden vastaavien tuomioiden osalta ks. EIT, *Beldjoudi v. Ranska*, nro 12083/86, 26.3.1992; EIT, *Boultif v. Sveitsi*, nro 54273/00, 2.8.2001; EIT, *Udeh v. Sveitsi*, nro 12020/09, 16.4.2013.

⁽³⁵⁴⁾ EIT, *Hasanbasic v. Sveitsi*, nro 52166/09, 11.6.2013.

Esimerkki: *Asia Assem Hassan Ali v. Tanska*⁽³⁵⁵⁾ koski Jordanian kansalaisen karkottamista Tanskasta. Hänellä oli kuusi lasta, joilla oli Tanskan kansalaisuus. Hänet karkotettiin huumausainerikoksista saatujen useiden tuomioiden vuoksi. Euroopan ihmisoikeustuomioistuin ei ollut vakuuttunut siitä, että valittajan karkottaminen vaikuttaisi niin haitallisesti tämän kuuden lapsen etuun, että se ohittaisi muut perusteet eli epäjärjestyksen tai rikosten ehkäisemisen.

Keskeiset kohdat

- Unionin lainsäädäntö ei lähtökohtaisesti kata sellaisten EU:n kansalaisten perheen yhdistämistä, jotka eivät ole käyttäneet oikeuttaan vapaaseen liikkuvuuteen. Joissakin EU:n jäsenvaltioissa EU:n kansalaisilla, jotka käyttävät oikeuttaan vapaaseen liikkuvuuteen, on suuremmat oikeudet perheen yhdistämiseen kuin näiden maiden omilla kansalaisilla (ks. tämän luvun [johdanto](#)).
- Vapaata liikkuvuutta koskevaa direktiiviä sovelletaan ETA:n kansalaisten ja Sveitsin kansalaisten edellytykset täyttäviin perheenjäseniin näiden kansalaisuudesta riippumatta, mikäli kyseiset kansalaiset ovat käyttäneet oikeuttaan vapaaseen liikkuvuuteen. Siinä edellytykset täyttävälle perheenjäsenille annetaan sama – johdettu – vahvistettu suoja karkottamista vastaan kuin EU:n kansalaisille (ks. [6.2 kohta](#)).
- Sellaisten perheenkokoajien perheen yhdistämistä, jotka ovat kolmannen maan kansalaisia, säännellään perheen yhdistämisdirektiivissä. Tämä edellyttää periaatteessa, että perheenjäsenet ovat EU:n jäsenvaltion ulkopuolella, vaikka jäsenvaltiot voivat tehdä poikkeuksia tästä vaatimuksesta (ks. [6.3 kohta](#)).
- Perheen yhdistämisen osalta unionin oikeudessa ei tehdä eroa sen mukaan, onko perhesuhde muodostettu ennen perheenkokoajan sijoittautumista vastaanottavan valtion alueelle vai sen jälkeen (ks. [6.3 kohta](#)).
- Euroopan ihmisoikeustuomioistuin on laatinut karkottamis päätöksen suhteellisuuden arviointia koskevat perusteet ottaen huomioon Euroopan ihmisoikeussopimuksen 8 artiklassa taatun oikeuden nauttia yksityis- ja perhe-elämän kunnioitusta. Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen suhtautuminen perheenjäsenten karkottamiseen ja perheen yhdistämiseen määräytyy kunkin yksittäistapauksen erityisten ja tosiasiallisten olosuhteiden mukaan (ks. [6.2](#) ja [6.4.1 kohta](#)).

⁽³⁵⁵⁾ EIT, *Assem Hassan Ali v. Tanska*, nro 25593/14, 23.10.2018.

- Euroopan sosiaalisessa peruskirjassa säädetään oikeudesta perheenyhdistämiseen, ja Euroopan sosiaalisten oikeuksien komitean oikeuskäytännössä rajoitetaan tällaiseen perheenyhdistämiseen sovellettavia edellytyksiä ja rajoituksia (ks. 6.3 kohta).
- Euroopan ihmisoikeussopimuksen mukaan avioliiton solmimista koskeva yleinen kielto, joka perustuu henkilön maahanmuuttaja-asemaan, ei ehkä ole hyväksyttävä (ks. 6.1 kohta).

Muuta oikeuskäytäntöä ja kirjallisuutta:

Lisää oikeuskäytäntöä on saatavilla tämän käsikirjan [ohjeissa](#). Tässä luvussa käsiteltyihin asioihin liittyvää lisämateriaalia on kohdassa [Kirjallisuutta](#).

7

Säilöönotto ja vapaan liikkuvuuden rajoitukset

EU	Käsitteltävät asiat	EN
Vastaanottodirektiivi (2013/33/EU), 2 artiklan h kohta	Säilöönotto tai vapaan liikkuvuuden rajoittaminen	EIS, 5 artikla (oikeus vapauteen ja turvallisuuteen) EIS, neljännen pöytäkirjan 2 artikla (liikkumisvapaus)
Palauttamisdirektiivi (2008/115/EY), 15 artiklan 1 kohta Vastaanottodirektiivi (2013/33/EU), 8 artiklan 2 kohta	Säilöönoton vaihtoehdot	EIT, <i>Mikolenko v. Viro</i> , nro 10664/05, 2010 (säilöönoton vaihtoehtojen välttämätön tutkiminen)
Palauttamisdirektiivi (2008/115/EY), 15 artiklan 1 kohta Vastaanottodirektiivi (2013/33/EU), 8 artikla	Tyhjentävä luettelo vapautta koskevan oikeuden poikkeuksista	EIS, 5 artiklan 1 kappaaleen a–f kohta (oikeus vapauteen ja turvallisuuteen)
Vastaanottodirektiivi (2013/33/EU), 8 artiklan 3 kohta	Säilöönotto laittoman maahantulon estämiseksi	EIS, 5 artiklan 1 kohdan f alakohta, ensimmäinen osa (oikeus vapauteen ja turvallisuuteen) EIT, <i>Saadi v. Yhdistynyt kuningaskunta</i> [suuri jaosto], nro 13229/03, 2008, ja <i>Suso Musa v. Malta</i> , nro 42337/12, 2013 (valtio ei ole vielä hyväksynyt maahantuloa)

EU	Käsiteltävät asiat	EN
<p>Palauttamisdirektiivi (2008/115/EY), 15 artikla EUT, C-61/11 PPU, <i>El Dridi</i>, 2011; C-329/11, <i>Achughbalian</i> [suuri jaosto], 2011; ja C-47/15, <i>Affum</i> [suuri jaosto], 2016 (maastapoistamista edeltävän ja rikoksen vuoksi tehdyn säilöönoton välinen suhde)</p>	<p><i>Säilöönotto karkottamista tai luovuttamista varten</i></p>	<p>EIS, 5 artiklan 1 kappaleen f kohta toinen osa (oikeus vapauteen ja turvallisuuteen)</p>
<p>Palauttamisdirektiivi (2008/115/EY), 20 artikla Vastaanottodirektiivi (2013/33/EU), 8 artiklan 3 kohta</p>	<p>Laissa säädetty</p>	<p>EIS, 5 artiklan 1 kappale (oikeus vapauteen ja turvallisuuteen)</p>
<p>Palauttamisdirektiivi (2008/115/EY), 15 artikla ja 3 artiklan 7 kohta Vastaanottodirektiivi (2013/33/EU), 8 artiklan 2 kohta EUT, C-601/15 PPU, <i>J.N.</i> [suuri jaosto], 2016 (turvapaikkaa varten tehdyn säilöönoton oikeasuhteisuus; yleiseen turvallisuuteen ja kansalliseen turvallisuuteen liittyvien säilöönoton syiden pätevyys)</p>	<p>Tarpeellisuus ja oikeasuhteisuus</p>	
	<p>Mielivaltaisuus</p>	<p>EIT, <i>Rusu v. Itävalta</i>, nro 34082/02, 2008 (riittämättömät perusteet ja säilöönoton mielivaltaisuus)</p>
	<p><i>Vilpitön mieli</i></p>	<p>EIT, <i>Longa Yonkeu v. Latvia</i>, nro 57229/09, 2011 (rannikkovartiosto salaa tietonsa turvapaikkahakemuksesta) EIT, <i>Ozdil ym. v. Moldovan tasavalta</i>, nro 42305/18, 2019 (vilpillisessä mielessä tehdyt pidätykset)</p>

EU	Käsiteltävät asiat	EN
<p>Palauttamisdirektiivi (2008/115/EY), 15 artiklan 1 kohta</p> <p>Vastaanottodirektiivi (2013/33/EU), 9 artiklan 1 kohta</p>	<p><i>Asianmukainen riipeys</i></p>	<p>EIT, <i>Singh v. Tšekin tasavalta</i>, nro 60538/00, 2005 (kahden ja puolen vuoden säilöönnotto karkottamista varten)</p> <p>EIT, <i>H.A. v. Kreikka</i>, nro 58424/11, 2016 (asianmukaisen riipeyden puuttuminen – ei maastapoistamistoimia viiteen kuukauteen)</p>
<p>Palauttamisdirektiivi (2008/115/EY), 15 artikla</p> <p>EYT, C-357/09 PPU, <i>Kadzoev</i> [suuri jaosto], 2009 (maastapoistamista koskeva järkevä mahdollisuus)</p>	<p><i>Realistinen mahdollisuus maastapoistamiseen</i></p>	<p>EIT, <i>Al Husin v. Bosnia ja Hertsegovina (nro 2)</i>, nro 10112/16, 2019 (säilöönnotto, vaikka maastapoistamiseen ei ole järkevää mahdollisuutta)</p>
<p>Palauttamisdirektiivi (2008/115/EY), 15 artiklan 5 ja 6 kohta</p> <p>EYT, C-357/09 PPU, <i>Kadzoev</i> [suuri jaosto], 2009 (ei lisäsäilöönnottoa säilöönnoton enimmäiskeston lisäksi)</p>	<p><i>Säilöönnoton enimmäisaika</i></p>	<p>EIT, <i>Auad v. Bulgaria</i>, nro 46390/10, 2011 (kohtuullisen säilöönnottoajan arviointi kunkin tapauksen erityisolosuhteiden perusteella)</p>
<p>Palauttamisdirektiivi (2008/115/EY), 3 artiklan 9 kohta, 16 artiklan 3 kohta ja 17 artikla</p> <p>Vastaanottodirektiivi (2013/33/EU), 1 artiklan 1 kohta</p> <p>Ihmiskauppadirektiivi (2011/36/EU), 11 artikla</p>	<p>Erityistarpeita omaavien henkilöiden säilöönnotto</p>	<p>EIT, <i>Mubilanzila Mayeka ja Kaniki Mitunga v. Belgia</i>, nro 13178/03, 2006 (ilman huoltajaa oleva alaikäinen)</p> <p>EIT, <i>Muskhadzhiyeva ym. v. Belgia</i>, nro 41442/07, 2010, ja <i>S.F. ym. v. Bulgaria</i>, nro 8138/16, 2017 (soveltumattomiin tiloihin säilöön otetut lapset)</p> <p>EIT, <i>Bistieva ym. v. Puola</i>, nro 75157/14, 2018 (lapsen etu rajoittaa lapsiperheiden säilöönnottoa)</p> <p>EIT, <i>Rantsev v. Kypros ja Venäjä</i>, nro 25965/04, 2010 (venäläinen ihmiskaupan uhri Kyproksella)</p>

EU	Käsiteltävät asiat	EN
	Menettelylliset takeet	
Palauttamisdirektiivi (2008/115/EY), 15 artiklan 2 kohta Vastaanottodirektiivi (2013/33/EU), 9 artiklan 2 kohta	<i>Oikeus saada tietää perusteet</i>	EIS, 5 artiklan 2 kappale (oikeus vapauteen ja turvallisuuteen) EIT, <i>Saadi v. Yhdistynyt kuningaskunta</i> [suuri jaosto], nro 13229/03, 2008 (kahden päivän viivästys katsotaan liian pitkäksi)
EU:n perusoikeuskirja, 47 artikla (oikeus tehokkaiisiin oikeussuojakeinoihin ja puolueettomaan tuomioistuimeen) Palauttamisdirektiivi (2008/115/EY), 13 artiklan 4 kohta ja 15 artiklan 3 kohta Vastaanottodirektiivi (2013/33/EU), 9 artiklan 3 kohta	<i>Oikeus säilöönoton uudelleentarkasteluun</i>	EIS, 5 artiklan 4 kohta (oikeus vapauteen ja turvallisuuteen) EIT, <i>Abdolkhani ja Karimnia v. Turkki</i> , nro 30471/08, 2009, ja <i>S.D. v. Kreikka</i> , nro 53541/07, 2009 (ei arviointimenettelyä)
Palauttamisdirektiivi (2008/115/EY), 16 ja 17 artikla Vastaanottodirektiivi (2013/33/EU), 10 artikla	Säilöönnotto-olosuhteet	EIT, <i>M.S.S. v. Belgia ja Kreikka</i> [suuri jaosto], nro 30696/09, 2011 (säilöönnotto-olosuhteet)
	Korvaus laittomasta säilöönnotosta	EIS, 5 artiklan 5 kappale (oikeus vapauteen ja turvallisuuteen)

Johdanto

Säilöönnotto on poikkeus perusoikeudesta vapauteen. Vapaudenriiston yhteydessä on siksi noudatettava tärkeitä suojasäännöksiä. Säilöönnotosta on säädettävä laissa, eikä se saa olla mielivaltaista⁽³⁵⁶⁾. Turvapaikkamenettelyissä turvapaikanhakijoiden ja palauttamismenettelyissä maahanmuuttajien säilöönnoton on oltava viimeinen keino. Sitä voidaan käyttää ainoastaan silloin, kun muita vaihtoehtoja ei ole. Näistä periaatteista huolimatta monia henkilöitä

⁽³⁵⁶⁾ Jos haluat lisätietoja palauttamismenettelyjen kohteena olevien henkilöiden vapaudenriistoa koskevista EU:n jäsenvaltioiden käytännöistä, ks. FRA (2010), *Detention of Third-Country Nationals in Return Procedures*, julkaisutoimisto, Luxemburg.

otetaan säilöön joko maahantulon yhteydessä tai estämään henkilöiden pakeneminen palauttamismenettelyjen yhteydessä. Kun henkilöiltä on riistetty vapaus, heitä on kohdeltava humanilla ja ihmisarvoisella tavalla.

Kansainvälisessä oikeudessa rajoitetaan mahdollisuutta ottaa turvapaikanhakijoita ja maahanmuuttajia säilöön. Vuoden 1951 Geneven yleissopimuksen 31 artiklan mukaan rankaisutoimenpiteisiin ei saa ryhtyä laittoman maahan saapumisen tai oleskelun johdosta ”niitä pakolaisia kohtaan, jotka tulevat suoraan maasta, missä heidän elämänsä tai vapautensa on ollut uhattuna [...] ja jotka ovat luvatta tulleet tai luvatta oleskelevat sopimusvaltion alueella, kuitenkin edellyttäen, että nämä ilmoittautuvat viipymättä viranomaisille ja esittävät hyväksyttäviä syitä laittomalle saapumiselleen tai oleskelulleen”⁽³⁵⁷⁾.

Kansalaisoikeuksia ja poliittisia oikeuksia koskevan kansainvälisen yleissopimuksen 12 artiklassa määrätään oikeudesta liikkumisvapauteen erottelematta maan kansalaisia ja ulkomaalaisia. Tätä oikeutta saa rajoittaa vain, kun rajoituksista säädetään laissa ja kun ne ovat tarpeen valtion turvallisuuden, yleisen järjestyksen, kansanterveyden tai julkisen moraalien tahi muille kuuluvien oikeuksien ja vapauksien suojelemiseksi.

Euroopan ihmisoikeussopimus sisältää tyhjentävän luettelon säilöönoton (vapaudenriiston) perusteista, ja yhdellä niistä pyritään estämään laiton maahantulo tai helpottamaan henkilön maastapoistamista. Unionin oikeuden keskeisen periaatteen mukaan kansainvälistä suojelua hakevien henkilöiden tai palauttamismenettelyn kohteena olevien henkilöiden säilöönoton on oltava välttämätön. Jotta säilöönotto ei olisi mielivaltainen, on lisäksi täytettävä tietyt edellytykset, muun muassa säilöönotto on perusteltava ja asianomaiselle henkilölle on annettava mahdollisuus saada asia ripeästi uudelleen tutkittavaksi.

⁽³⁵⁷⁾ Ks. UNHCR (2012), *Guidelines on the applicable criteria and standards relating to the detention of asylum-seekers and alternatives to detention*, UNHCR, Geneve; Euroopan neuvosto, kidutuksen vastainen komitea (2009), *20 Years of Combating Torture: 19th general report, 1 August 2008 to 31 July 2009*, Euroopan neuvosto, Strasbourg.

7.1 Vapaudenriisto tai vapaan liikkuvuuden rajoittaminen?

Unionin oikeudessa vastaanottodirektiivin (2013/33/EU) mukaan ”säilöön- otolla” tarkoitetaan ”sitä, että jäsenvaltio sulkee hakijan tiettyyn paikkaan, jossa hakijalta on viety hänen liikkumisvapautensa” (2 artiklan h alakohta). Unionin tuomioistuin on vahvistanut, että käsitteellä ’säilöönotto’ on sama merkitys **palauttamisdirektiivissä** (2008/115/EY)⁽³⁵⁸⁾.

Euroopan ihmisoikeussopimuksen 5 artiklassa säännellään vapaudenriistoa (säilöönottoa) koskevia kysymyksiä ja Euroopan ihmisoikeussopimuksen neljännän pöytäkirjan 2 artiklassa käsitellään liikkumisvapauden rajoituksia. Tiettyt ilmeiset esimerkit säilöönotosta tai vapaudenriistosta ovat itsestään selviä, kuten vankeus sellissä, kun taas muut tilanteet ovat vaikeampia määrittellä ja voivat merkitä pikemminkin vapauden rajoittamista kuin vapaudenriistoa.

Määritettäessä sitä, suojataanko henkilöä Euroopan ihmisoikeussopimuksen 5 artiklan nojalla tai neljännän pöytäkirjan 2 artiklan nojalla, Euroopan ihmisoikeustuomioistuin on katsonut, että asianomaisen henkilön tilannetta on arvioitava eri perusteiden nojalla, muun muassa kyseisen toimenpiteen tyy- pin, keston, vaikutusten ja toteuttamistavan perusteella⁽³⁵⁹⁾. Vapaudenriiston ja liikkumisvapauden rajoittamisen välinen ero riippuu voimakkuuden asteesta eikä luonteesta tai sisällöstä⁽³⁶⁰⁾. Arviointi tehdään yksittäisen tapauksen tosi- seikkojen perusteella.

Vapaudenriistoa ei voida vahvistaa jonkin yksittäisen seikan perusteella, vaan kaikki seikat on otettava kumulatiivisesti huomioon. Rajoituksen vähäinen kesto, esimerkiksi muutama tunti, ei automaattisesti johda siihen, että tilan- netta pidetään pikemminkin liikkumisvapauden rajoittamisena kuin vapauden- riistona⁽³⁶¹⁾. Näin on erityisesti silloin, kun myös muut seikat vaikuttavat, kuten

⁽³⁵⁸⁾ EUT, yhdistetyt asiat C-924/19 PPU ja C-925/19 PPU, *FMS ym. v. Országos Idegenrendészeti Főigazgatóság Dél-alföldi Regionális Igazgatóság ja Országos Idegenrendészeti Főigazgatóság* [suuri jaosto], 14.5.2020, 224–225 kohta.

⁽³⁵⁹⁾ EIT, *De Tommaso v. Italia* [suuri jaosto], nro 43395/09, 23.2.2017, 80 kohta.

⁽³⁶⁰⁾ *Ibid.*

⁽³⁶¹⁾ Ks. EIT, *Nolan ja K. v. Venäjä*, nro 2512/04, 12.2.2009 (5 artiklaa sovellettiin, koska valittajaa pidettiin säilössä muutama tunti), ja EIT, *Mahdid ja Haddar v. Itävalta* (päätos), nro 74762/01, 8.12.2005 (5 artiklaa ei sovellettu, koska valittajan oleskelua kauttakulkualueella ei voitu rinnastaa säilöönottoon).

se, onko kyseessä suljettu laitos⁽³⁶²⁾, sovelletaanko pakkotoimenpiteitä⁽³⁶³⁾ tai onko tilanteella erityisiä vaikutuksia asianomaiseen, mukaan lukien fyysinen epämukavuus tai ahdistus⁽³⁶⁴⁾.

Säilöönoton mahdollisilla yleiseen etuun liittyvillä taustamotiiveilla, esimerkiksi sillä, halutaanko suojata tai onko tarkoitus suojata yhteiskuntaa tai huolehtia yhteiskunnasta kyseisen henkilön aiheuttamaa vaaraa tai uhkaa vastaan, ei ole merkitystä arvioitaessa kysymystä, onko henkilöltä riistetty vapaus. Tällaiset näkökohdat voivat olla merkityksellisiä arvioitaessa sitä, oliko vapaudenriisto oikeutettu Euroopan ihmisoikeussopimuksen 5 artiklan 1 kappaleen a–f kohdan mukaan⁽³⁶⁵⁾. Kussakin tapauksessa 5 artiklan 1 kappaletta on kuitenkin tulkittava siten, että otetaan huomioon erityistilanne, jossa toimenpiteet toteutetaan. On myös otettava huomioon poliisin vastuu ja velvollisuus ylläpitää järjestystä ja suojata yleisöä, ja ne ovat poliisin velvollisuuksia sekä kansallisen lainsäädännön että Euroopan ihmisoikeussopimuksen mukaan⁽³⁶⁶⁾.

Esimerkki: Asioissa *Amuur v. Ranska* ja *Riad ja Idiab v. Belgia*, jotka koskivat molemmat turvapaikanhakijoita⁽³⁶⁷⁾, ja asiassa *Nolan ja K. v. Venäjä*⁽³⁶⁸⁾, joka koski kolmannen maan kansalaista, säilöönotto lentokentän kauttakulkualueella katsottiin laittomaksi Euroopan ihmisoikeussopimuksen 5 artiklan 1 kappaleen nojalla. Tuomioistuimien ei ollut hyväksynyt viranomaisten väitettä, jonka mukaan kyse ei ollut vapaudenriistosta, koska kyseinen henkilö pystyi välttämään säilöönoton lentokentällä poistumalla maasta lentoteitse. Sitä vastoin asiassa *Ilias ja Ahmed v. Unkari*⁽³⁶⁹⁾ Euroopan ihmisoikeustuomioistuin katsoi, että kahden bangladeshilaisen turvapaikanhakijan 23 päivän oleskelu kauttakulkualueella Unkarissa Serbian vastaisella rajalla ei ollut Euroopan ihmisoikeussopimuksen 5 artiklassa

⁽³⁶²⁾ EIT, *J.R. ym. v. Kreikka*, nro 22696/16, 25.1.2018, 86 kohta.

⁽³⁶³⁾ EIT, *Foka v. Turkki*, nro 28940/95, 24.6.2008; EIT, *Nolan ja K. v. Venäjä*, nro 2512/04, 12.2.2009.

⁽³⁶⁴⁾ EIT, *Guzzardi v. Italia*, nro 7367/76, 6.11.1980; EIT, *H.L. v. Yhdistynyt kuningaskunta*, nro 45508/99, 5.10.2004.

⁽³⁶⁵⁾ EIT, *A. ym. v. Yhdistynyt kuningaskunta* [suuri jaosto], nro 3455/05, 19.2.2009, 163–164 kohta.

⁽³⁶⁶⁾ EIT, *Austin ym. v. Yhdistynyt kuningaskunta* [suuri jaosto], nro 39692/09, 40713/09 ja 41008/09, 15.3.2012, 60 kohta.

⁽³⁶⁷⁾ EIT, *Amuur v. Ranska*, nro 19776/92, 25.6.1996, 38–49 kohta; EIT, *Riad ja Idiab v. Belgia*, nrot 29787/03 ja 29810/03, 24.1.2008.

⁽³⁶⁸⁾ EIT, *Nolan ja K. v. Venäjä*, nro 2512/04, 12.2.2009, 93–96 kohta.

⁽³⁶⁹⁾ EIT, *Ilias ja Ahmed v. Unkari* [suuri jaosto], nro 47287/15, 21.11.2019.

(oikeus vapauteen) tarkoitettu vapaudenriisto. Ihmisoikeustuomioistuin katsoi, että valittajat eivät tulleet kauttakulkualueelle, koska heillä oli välitön hengenvaara Serbiassa, vaan he tulivat omasta aloitteestaan hakemaan turvapaikkaa. Ihmisoikeustuomioistuin katsoi myös, että Unkarilla oli oikeus ryhtyä kaikkiin tarvittaviin toimenpiteisiin valittajien hakemusten tutkimiseksi ennen niiden käsiteltäväksi ottamista. Odottaessaan turvapaikkahakemuksensa edellyttämiä menettelyvaiheita valittajat olivat eläneet olosuhteissa, joissa heidän vapauttaan ei ollut rajoitettu tarpeettomasti eikä laajuudessa tai tavalla, joka ei liittynyt heidän turvapaikkahakemustensa tutkimiseen. Heidän oleskelunsa kauttakulkualueella ei myöskään ylittänyt huomattavasti turvapaikkahakemusten tutkimiseen tarvittavaa aikaa.

Esimerkki: Asiassa *Rantsev v. Kypros ja Venäjä*⁽³⁷⁰⁾ valittajan tytär oli Venäjän kansalainen, joka asui Kyproksella ja työskenteli artistina kabareessa. Työlupa oli myönnetty kabareen omistajien pyynnöstä. Työskenneltyään usean kuukauden tytär päätti luopua työpaikastaan ja palata Venäjälle. Yksi kabareen omistajista ilmoitti maahanmuuttoviranomaisille, että tytär oli luopunut työpaikastaan ja asunnostaan. Tytär löydettiin tämän jälkeen ja tuotiin poliisiasemalle, jossa häntä pidettiin noin tunnin ajan. Poliisi päätti, ettei tytärtä otettaisi säilöön ja että kabareen omistaja, joka vastasi hänestä, oli velvollinen hakemaan hänet asemalta. Näin ollen kabareen omistaja vei valittajan tyttären kabareen toisen työntekijän asuntoon, josta hän ei saanut lähteä omasta vapaasta tahdostaan. Seuraavana aamuna hänet löydettiin kuolleena kadulta asunnon alapuolelta. Vaikka tyttären säilöönotto kesti yhteensä noin kaksi tuntia, tuomioistuin katsoi, että tämä oli Euroopan ihmisoikeussopimuksen 5 artiklassa tarkoitettu vapaudenriisto. Kyproksen viranomaiset olivat vastuussa siitä, että hänet otettiin säilöön poliisiasemalle ja että häntä pidettiin asunnossa, koska vapaudenriistoa ei olisi tapahtunut ilman poliisin aktiivista yhteistyötä kabareen omistajien kanssa kyseisessä tapauksessa.

⁽³⁷⁰⁾ EIT, *Rantsev v. Kypros ja Venäjä*, nro 25965/04, 7.1.2010, 314–325 kohta.

7.2 Säilöönoton vaihtoehdot

Unionin oikeuden mukaan säilöönottoon on turvaututtava viimeisenä keinona sen jälkeen, kun on todettu, ettei vaihtoehtoisia keinoja voida soveltaa tehokkaasti kyseisessä tapauksessa ([palauttamisdirektiivin](#) (2008/115/EY) 15 artiklan 1 kohta: ”jos muita riittäviä mutta lievempiä keinoja ei voida soveltaa tehokkaasti”; ks. myös uudistetun [vastaanottodirektiivin](#) (2013/33/EU) 8 artiklan 2 kohta, [Dublin-asetuksen](#) (asetus (EU) N:o 604/2013) 18 artiklan 2 kohta). Säilöönottoon voidaan näin ollen turvautua ainoastaan sen jälkeen, kun on harkittu kaikilta osin muita mahdollisia vaihtoehtoja tai kun valvontatoimenpiteillä ei ole saavutettu lainmukaista ja oikeutettua tarkoitusta. Uudistetun vastaanottodirektiivin 8 artiklan 4 kohdan mukaan valtioiden on varmistettava, että kansallisessa lainsäädännössä on säännökset säilöönoton vaihtoehdoista.

Vaihtoehtoja säilöönotolle ovat muun muassa ilmoittautumisvelvollisuus, esimerkiksi ilmoittautuminen säännöllisesti poliisille tai maahanmuuttoviranomaisille; velvollisuus luovuttaa passi tai matkustusasiakirjat; asumiseen liittyvät vaatimukset, esimerkiksi asuminen ja nukkuminen tietyssä osoitteessa; vapauttaminen takuuta vastaan ilman vakuuksia tai niiden kanssa; takaajaa koskevat vaatimukset; vapauttaminen terveydenhuoltohenkilöstön huostaan tai hoitosuunnitelman mukaan kunnalliseen hoitoon tai mielenterveyshoitoon; tai sähköinen valvonta, esimerkiksi elektronisen rannekkeen käyttö⁽³⁷¹⁾.

[EU:n perusoikeuskirjan](#) mukaan jäsenvaltioiden on tutkittava säilöönoton vaihtoehdot mielivaltaisen vapaudenriiston estämiseksi (6 artikla luettuna yhdessä 52 ja 53 artiklan kanssa)⁽³⁷²⁾.

Euroopan ihmisoikeussopimuksen mukaan Euroopan ihmisoikeustuomioistuin tutkii, olisiko ollut mahdollista toteuttaa lievempiä toimenpiteitä ennen henkilön säilöönottoa.

⁽³⁷¹⁾ Jos haluat lisätietoja, ks. FRA (2015), *Alternatives to detention for asylum seekers and people in return procedures*, julkaisutoimisto, Luxemburg.

⁽³⁷²⁾ EU:n perusoikeuskirja, 6 artikla luettuna yhdessä 52 ja 53 artiklan kanssa. Ks. myös EUT, C-61/11 PPU, *Hassen El Dridi, alias Soufi Karimi*, 28.4.2011, 39–41 kohta; EUT, C-146/14 PPU, *Bashir Mohamed Ali Mahdi*, 5.6.2014, 64 kohta.

Esimerkki: Asiassa *Mikolenko v. Viro*⁽³⁷³⁾ tuomioistuimien totesi, että viranomaisilla oli käytettävissään muita toimenpiteitä kuin valittajan pitkittynyt säilöönotto karkotuslaitoksessa, kun viranomaisilla ei ollut välittömiä suunnitelmia hänen karkottamiseksi.

Säilöönoton vaihtoehdot merkitsevät usein liikkumisvapauden rajoituksia. Euroopan ihmisoikeussopimuksen neljännen pöytäkirjan 2 artiklassa taataan liikkumisvapaus, mikäli valtio on ratifioinut pöytäkirjan (ks. liite 2). Liikkumisvapauden rajoituksen on oltava välttämätön ja oikeasuhteinen, ja sen on oltava neljännen pöytäkirjan 2 artiklan 2 kappaleessa mainittujen tavoitteiden mukainen. Määräystä voidaan soveltaa ainoastaan henkilöihin, jotka oleskelevat alueella laillisesti, eikä sillä ole tarkoitus auttaa henkilöitä, jotka ovat alueella laittomasti.

Esimerkki: Asiassa *Omwenyeye v. Saksa*⁽³⁷⁴⁾ väliaikaisen oleskeluluvan myöntämisen edellytykseksi oli asetettu, että valittajan piti asua tietyllä alueella sillä aikaa, kun hänen turvapaikkahakemustaan käsiteltiin. Euroopan ihmisoikeustuomioistuin katsoi, että koska valittaja oli rikkonut väliaikaisen oleskeluluvan edellytyksiä, hän ei enää oleskellut laillisesti Saksan alueella eikä näin ollen voinut vedota neljännen pöytäkirjan 2 artiklan liikkumisvapautta koskevaan oikeuteen.

7.3 Tyhjentävä luettelo vapautta koskevan oikeuden poikkeuksista

Unionin oikeudessa turvapaikkaan liittyvää säilöönottoa ja palauttamiseen liittyvää säilöönottoa säännellään eri oikeusjärjestelmillä⁽³⁷⁵⁾. Vapauden menettämistä säännellään uudistetun [vastaanottodirektiivin](#) 8 artiklassa ja [Dublin-asetuksen](#) 28 artiklassa turvapaikanhakijoiden osalta ja [palauttamisdirektiivin](#) 15 artiklassa palauttamismenettelyn kohteena olevien henkilöiden osalta.

⁽³⁷³⁾ EIT, *Mikolenko v. Viro*, nro 10664/05, 8.10.2009.

⁽³⁷⁴⁾ EIT, *Omwenyeye v. Germany* (päätös), nro 44294/04, 20.11.2007.

⁽³⁷⁵⁾ EYT, C-357/09, *Said Shamilovich Kadzoev (Huchbarov)* [suuri jaosto], 30.11.2009, 45 kohta; ja EUT, C-534/11, *Mehmet Arslan v. Policie ČR, Krajské ředitelství policie Ústeckého kraje, odbor cizinecké policie*, 30.5.2013, 52 kohta.

Vastaanottodirektiivin 8 artiklan ja turvapaikkamenettelydirektiivin (2013/32/EU) 26 artiklan mukaan henkilöä ei voida ottaa säilöön pelkästään siksi, että hän on tehnyt turvapaikkahakemuksen⁽³⁷⁶⁾. Henkilöä ei myöskään voida ottaa säilöön pelkästään sen vuoksi, että hän kuuluu Dublin-asetuksen soveltamisalaan (asetuksen 28 artiklan 1 kohta). Vastaanottodirektiivin 8 artiklan 3 kohdassa on tyhjentävä luettelo turvapaikanhakijan säilöönoton perusteista. Turvapaikanhakija voidaan ottaa säilöön kuudessa eri tilanteessa:

- jotta voidaan määrittää tai varmentaa henkilön henkilöllisyys tai kansalaisuus⁽³⁷⁷⁾
- jotta voidaan määrittää kansainvälistä suojelua koskevan hakemuksen perusteet, joita ei voitaisi määrittää ilman säilöönottoa, erityisesti jos on olemassa vaara, että hakija pakenee⁽³⁷⁸⁾
- jotta voidaan tehdä päätös hakijan oikeudesta tulla alueelle
- jos hakija on otettu säilöön palauttamisdirektiivin mukaisesti ja hän tekee turvapaikkahakemuksen viivyttääkseen tai häiritäkseen maastapoistamista⁽³⁷⁹⁾
- silloin kun se on tarpeen kansallisen turvallisuuden tai yleisen järjestyksen vuoksi⁽³⁸⁰⁾
- Dublin-asetuksen 28 artiklan, jonka mukaan henkilö voidaan ottaa säilöön asetuksen mukaisten siirtomenettelyjen turvaamiseksi, mukaisesti.

Esimerkki: Asia *Al Chodor*⁽³⁸¹⁾ koski sitä, että Tšekin poliisi oli ottanut valittajan ja hänen kaksi alaikäistä lastaan Dublin-asetuksen mukaisesti säilöön, kun he odottivat siirtoa Unkariin. Unionin tuomioistuin katsoi, että Dublin-asetuksen mukaan kansainvälisen suojelun hakija voidaan ottaa säilöön vain, jos kansallisessa lainsäädännössä säädetään objektiivisista

⁽³⁷⁶⁾ Jos haluat lisätietoja, ks. Euroopan komissio, sisäasioiden pääosasto (2012), *Reception conditions*.

⁽³⁷⁷⁾ Ks. myös EUT, C-18/16, *K. v. Staatssecretaris van Veiligheid en Justitie*, 14.9.2017.

⁽³⁷⁸⁾ *Ibid.*

⁽³⁷⁹⁾ Ks. Myös EUT, C-534/11, *Mehmet Arslan v. Policie ČR, Krajské ředitelství policie Ústeckého kraje, odbor cizinecké policie*, 30.5.2013.

⁽³⁸⁰⁾ Ks. myös EUT, C-601/15 PPU, *J.N. v. Staatssecretaris voor Veiligheid en Justitie*, 15.2.2016.

⁽³⁸¹⁾ EUT, C-528/15, *Policie ČR, Krajské ředitelství policie Ústeckého kraje, odbor cizinecké policie v. Salah Al Chodor ym.*, 15.3.2017.

perusteista pakenemisen vaaran määrittämiselle. Se huomautti, että kaikkien vapaudenriistotoimenpiteiden on oltava ymmärrettäviä, täsmällisiä ja ennakoitavissa, kuten EU:n perusoikeuskirjan 6 artiklassa edellytetään. Unionin tuomioistuin totesi, että säilöönotto on laiton, koska kansallisen lainsäädännön mukaisessa yleisesti sovellettavassa sitovassa säännöksessä ei ole näitä objektiivisia perusteita.

Esimerkki: Unionin tuomioistuin selvensi asiassa *FMS ym.*⁽³⁸²⁾, että vastaanottodirektiivin (8 artiklan) nojalla kansainvälisen suojelun hakijaa tai palauttamisdirektiivin (15 artiklan) nojalla palauttamispäätöksen kohteena olevaa henkilöä ei voida ottaa säilöön vain sillä perusteella, ettei hän pysty huolehtimaan toimeentulostaan. Unionin tuomioistuin totesi samoin asiassa *VL*⁽³⁸³⁾, että kansainvälisen suojelun hakijan pitämistä säilössä ei voida perustella sillä, että vastaanottoyksikössä ei ole tilaa.

Palauttamisdirektiivin 15 artiklan 1 kohdan mukaan vain ”palauttamismenettelyjen kohteena oleva” kolmannen maan kansalainen voidaan ottaa säilöön. Vapauden menetys on sallittu erityisesti, jos on olemassa vaara, että kyseinen henkilö pakenee tai välttelee tai vaikeuttaa palauttamis- tai maastapoistamismenettelyä;

- palauttamisen valmistelemiseksi;
- maastapoistamisen toteuttamiseksi.

Esimerkki: Asia *J.N.* ⁽³⁸⁴⁾ koski henkilöä, jolla oli täytäntöönpanokelpoinen palauttamispäätös ja joka teki neljännen turvapaikkahakemuksen. Hänet oli otettu säilöön yleisen järjestyksen ja kansallisen turvallisuuden vuoksi vastaanottodirektiivin 8 artiklan 3 kohdan nojalla, koska hänellä oli aiempia rikustuomioita. Unionin tuomioistuin katsoi, että palauttamispäätös ei rauennut hänen turvapaikkahakemuksensa tutkimisen aikana. Tuomioistuin kuitenkin totesi myös, että valittajan on annettava jäädä alueelle hakemuksen käsittelyn ajaksi.

⁽³⁸²⁾ EUT, yhdistetyt asiat C-924/19 PPU ja C-925/19 PPU, *FMS ym. v. Országos Idegenrendészeti Főigazgatóság Dél-alföldi Regionális Igazgatóság ja Országos Idegenrendészeti Főigazgatóság* [suuri jaosto], 14.5.2020, 256, 266, 272 ja 281 kohta.

⁽³⁸³⁾ EUT, C-36/20 PPU, *Ministerio Fiscal v. VL*, 25.6.2020, 104–113 kohta.

⁽³⁸⁴⁾ EUT, C-601/15 PPU, *J.N. v. Staatssecretaris voor Veiligheid en Justitie*, 15.2.2016.

Euroopan ihmisoikeussopimuksen 5 artiklan 1 kappaleessa suojataan oikeutta vapauteen ja turvallisuuteen. Sen a–f kohdassa on tyhjentävä luettelo saltiluista poikkeuksista: ”Jokaisella on oikeus vapauteen”, paitsi seuraavissa tapauksissa ja lain määräämässä järjestyksessä:

- toimivaltaisen tuomioistuimen antaman tuomion jälkeen;
- tuomioistuimen päätöksen noudattamatta jättäminen tai lakimääräisen veloitteen täyttämättä jättäminen;
- oikeudenkäyntiä odotettaessa;
- erityistilanteissa, jotka koskevat alaikäisiä;
- kansanterveyssyistä tai irtolaisuuden vuoksi;
- laittoman maahantulon estämiseksi tai ulkomaalaisen maastapoistamisen helpottamiseksi.

Valtion on perusteltava säilöönnotto vetoamalla johonkin edellä mainitusta kuuudesta perusteesta⁽³⁸⁵⁾. Jos säilöönnottoa ei voida perustella näillä perusteilla, se on automaattisesti laitton⁽³⁸⁶⁾. Näitä perusteita tulkitaan suppeasti⁽³⁸⁷⁾. Ei ole olemassa yleistä säännöstä, esimerkiksi tarkemmin määrittämättömän rikoksen tai yleisen epäjärjestyksen estämiseksi. Säilöönnoton tarkoituksen ja perusteen ilmaisematta jättäminen voi tarkoittaa, että säilöönnotto on laitton.

Euroopan ihmisoikeussopimuksen 5 artiklan 1 kappaleen f kohdassa määrätään turvapaikanhakijoiden ja laittomien maahanmuuttajien säilöönnotosta (vapaudenriistosta) kahdessa tilanteessa:

- laittoman maahantulon estämiseksi;
- jos henkilön karkottamiseksi tai luovuttamiseksi on ryhdytty toimiin.

⁽³⁸⁵⁾ Yhdistynyt kuningaskunta, korkein oikeus (Supreme Court), *WL (Congo) 1 & 2 v. Secretary of State for the Home Department; KM (Jamaica) v. Secretary of State for the Home Department* [2011], UKSC 12, 23.3.2011.

⁽³⁸⁶⁾ EIT, *Al-Jedda v. Yhdistynyt kuningaskunta* [suuri jaosto], nro 27021/08, 7.7.2011, 99 kohta.

⁽³⁸⁷⁾ EIT, *A. ym. v. Yhdistynyt kuningaskunta* [suuri jaosto], nro 3455/05, 19.2.2009.

Kuten muiden vapausoikeutta koskevien poikkeusten osalta, EU:n perusoikeuskirjan 5 artiklan 1 kappaleen f kohdan mukainen vapaudenriisto on perusteltava jollakin näistä erityisistä perusteista, joita tulkitaan suppeasti.

7.3.1 Säilöönotto laittoman maahantulon estämiseksi

Unionin oikeudessa Schengenin rajasäännöstön (asetus (EU) 2016/399) mukaisesti kolmannen maan kansalaisilta, jotka eivät täytä maahantulon edellytyksiä, on evättävä pääsy EU:hun. Rajavartijoiden velvollisuutena on estää laitton maahantulo (14 artikla). Monien EU:n jäsenvaltioiden kansallisessa lainsäädännössä on säännöksiä rajalla suoritettavasta lyhytaikaisesta vapaudenriistosta, joka tapahtuu usein lentokentän kauttakulkualueella. **Vastaanotodirektiivin** 8 artiklan 3 kohdan c alakohdan mukaan rajalle saapuvat turvapaikanhakijat voidaan ottaa säilöön, jos tämä on välttämätöntä, jotta voidaan tehdä päätös heidän oikeudestaan tulla alueelle.

Euroopan ihmisoikeussopimuksen mukaan säilöönoton (vapaudenriiston) on täytettävä tietyt edellytykset, jotta se olisi laillinen Euroopan ihmisoikeussopimuksen 5 artiklan mukaan.

Esimerkki: Asiassa *Saadi v. Yhdistynyt kuningaskunta*⁽³⁸⁸⁾ Euroopan ihmisoikeustuomioistuin katsoi, että jokainen maahantulo on "laitton", kunnes jäsenvaltio on antanut luvan tulla maahan. Sellaisen henkilön säilöönoton tarkoituksena, joka haluaa tulla maahan mutta jolla ei vielä ole lupaa siihen, voi ilman sanojen vääristelyä olla Euroopan ihmisoikeussopimuksen 5 artiklan 1 kappaleen f kohdassa tarkoitettu laittoman maahantulon estäminen. Tuomioistuin ei hyväksynyt väitettä, jonka mukaan heti, kun turvapaikanhakija ilmoittautuu vapaaehtoisesti maahanmuuttoviranomaisille, kyseinen henkilö hakee käytännössä "laillista" maahantuloa, jolloin kyseisen henkilön säilöönottoa ei voitaisi perustella 5 artiklan 1 kappaleen f kohdalla. Tämän säännöksen tulkinta siten, että vain henkilöitä, joiden on osoitettu yrittävän kiertää maahantulo rajoituksia, voidaan ottaa säilöön, tarkoittaisi, että kyseistä säännöstä sekä jäsenvaltion toimivaltaa käyttää kiistatonta oikeuttaan valvoa ulkomaalaisten vapautta maahantulon yhteydessä tulkittaisiin aivan liian suppeasti. Tällainen tulkinta ei

⁽³⁸⁸⁾ EIT, *Saadi v. Yhdistynyt kuningaskunta* [suuri jaosto], nro 13229/03, 29.1.2008, 65 kohta.

myöskään vastaisi pakolaisasiain päävaltuutetun viraston (UNHCR) toimeenpanevan komitean päätelmää nro 44, UNHCR:n suuntaviivoja ja Euroopan neuvoston ministerikomitean asiaa koskevia suosituksia. Näissä kaikissa määrätään turvapaikanhakijoiden säilöönnotosta tietyissä olosuhteissa, esimerkiksi henkilöllisyyden tarkastuksen aikana tai arvioitaessa turvapaikkahakemuksen taustalla olevia seikkoja. Tuomioistuin katsoi, että valittajan säilöönnotto seitsemän päivän ajaksi nopeutetussa turvapaikkamenettelyssä joukoittaisen maahantulon yhteydessä, ei loukannut 5 artiklan 1 kohtaa.

Esimerkki: Asiassa *Suso Musa v. Malta*⁽³⁸⁹⁾ tuomioistuin kuitenkin katsoi, että jos valtio oli mennyt lakisääteisiä velvollisuuksiaan pidemmälle ja hyväksynyt lainsäädännön, jossa nimenomaisesti sallitaan maahanmuuttajien maahantulo ja oleskelu turvapaikkahakemuksen käsittelyn aikana joko unionin oikeudesta riippumatta tai sen mukaisesti, jokainen säilöönnotto, jonka tarkoitus on estää laiton maahantulo, voidaan kyseenalaistaa 5 artiklan 1 kappaleen f kohdan nojalla. Tällaisissa olosuhteissa olisi vaikeaa katsoa, että toimenpide liittyisi läheisesti säilöönnoton tarkoitukseen tai että se olisi kansallisen lainsäädännön mukainen. Se olisi itse asiassa mielivaltainen ja siten ristiriidassa 5 artiklan 1 kappaleen f kohdan kanssa, jonka mukaan kansallisen lainsäädännön säännöksiä on voitava tulkita selvästi ja täsmällisesti. Asiassa *Saadi* kansallisessa lainsäädännössä ei ollut annettu valittajalle virallista lupaa oleskella tai tulla alueelle (mutta sallittiin tilapäinen maahantulo) ja siksi tällainen kysymys ei tullut esiin. Vastaus kysymykseen siitä, milloin 5 artiklan ensimmäistä osaa ei enää sovellettu, koska henkilölle oli myönnetty virallinen lupa tulla maahan tai oleskella siellä, määräytyi näin ollen suurelta osin kansallisen lainsäädännön mukaan.

⁽³⁸⁹⁾ EIT, *Suso Musa v. Malta*, nro 42337/12, 23.7.2013.

7.3.2 Säilöönotto maastapoistamista tai luovuttamista varten

Unionin oikeudessa joidenkin [vastaanottodirektiivin](#) 8 artiklan 3 kohdassa mainittujen perusteiden tarkoituksena on vähentää pakenemisen vaaraa.

[Palauttamisdirektiivin](#) 15 artiklan 1 kohdan mukaan säilöönotto on sallittu henkilön palauttamisen valmistelemiseksi tai poistamiseksi maasta, jos tätä ei voida toteuttaa muiden riittävien mutta lievempien keinojen avulla (ks. [7.2 kohta](#)). Säilöönotto on erityisesti sallittu tapauksissa, joissa on olemassa pakenemisen vaara tai palauttamista tai maasta poistamista vaikeutetaan ja on olemassa realistisia mahdollisuuksia, että maastapoistaminen tapahtuu kohtuullisessa ajassa. Aikarajoituksia asetetaan direktiivin 15 artiklan 5 ja 6 kohdassa.

Unionin tuomioistuimeen on viety useita tapauksia, jotka ovat koskeneet kolmannen maan kansalaisia, joita on pidetty vangittuna palauttamismenettelyjen aikana laittoman maahantulon tai oleskelun takia⁽³⁹⁰⁾.

Esimerkki: Asiassa *El Dridi*⁽³⁹¹⁾ unionin tuomioistuimelta kysyttiin, oliko palauttamisdirektiivin 15 ja 16 artiklan mukaista, että palauttamismenettelyn yhteydessä määrätään rikosoikeudellisenä seuraamuksena säilöönotosta ainoastaan sillä perusteella, että kyseinen kolmannen maan kansalainen ei noudattanut hallinnollista päätöstä poistua alueelta tietyn ajan kuluessa. Tuomioistuimen tehtävä oli tutkia, voidaanko rikosoikeudellista säilöönottoa pitää direktiivin 8 artiklan 1 kohdassa tarkoitettuna maasta poistamisen edellyttämänä toimenpiteenä vai onko se päinvastoin toimenpide, joka vaarantaa kyseisen päätöksen täytäntöönpanon. Tuomioistuin katsoi asian olosuhteet huomioon ottaen, että rikosoikeudellinen säilöönotto ei ollut direktiivin päämäärän – eli perusoikeuksien mukaisen henkilön tehokkaan palauttamisen – mukainen eikä se edistänyt

⁽³⁹⁰⁾ EUT, C-61/11 PPU, *El Dridi, alias Soufi Karim*, 28.4.2011, ja EUT, C-329/11, *Achughbajian v. Prefet du Val-de-Marne* [suuri jaosto], 6.12.2011 (yleiseen järjestykseen liittyvä säilöönotto ei ole yhdenmukainen palauttamisdirektiivin tavoitteen kanssa); EUT, C-430/11, *Rikosoikeudenkäynti v. Md Sagor*, 6.12.2012, ja EUT, C-522/11, unionin tuomioistuimen määräys, *Rikosoikeudenkäynti v. Abdoul Khadre Mbaye*, 21.3.2013 (sakon määräämisestä); EUT, C-297/12, *Rikosoikeudenkäynti v. Gjoko Filev ja Adnan Osmani*, 19.9.2013; EUT, C-290/14, *Rikosoikeudenkäynti v. Skerdjan Celaj*, 1.10.2015 (aiemman maahantulokiellon rikkomiseen perustuvasta säilöönotosta).

⁽³⁹¹⁾ EUT, C-61/11, *El Dridi, alias Soufi Karim*, 28.4.2011, 59 kohta.

kolmannen maan kansalaisen poistamista kyseisestä EU:n jäsenvaltiosta. Kun paluuvaikeuksia ei noudateta vapaaehtoiselle paluulle määrätyn ajan kuluessa, EU:n jäsenvaltioiden on pantava palauttamispäätös täytäntöön vaiheittain ja oikeasuhteisesti käyttämällä mahdollisimman vähän pakkokeinoja ja kunnioittamalla asianmukaisesti perusoikeuksia.

Esimerkki: Asiassa *Achughbabian*⁽³⁹²⁾ tuomioistuin tutki, voidaanko asiassa *El Dridi* vahvistettuja periaatteita soveltaa sellaisen kolmannen maan kansalaisen vangitsemiseen, joka on tuomittu laittomasta saapumisesta EU:n jäsenvaltioon ja laittomasta oleskelusta siellä. Tuomioistuin selvensi, että palauttamisdirektiivi ei ole esteenä sille, että jäsenvaltio luokittelee laittoman oleskelun rikokseksi ja säättää rikosoikeudellisista seuraamuksista oleskelua koskevien kansallisten sääntöjen rikkomisen ehkäisemiseksi ja siitä rankaisemiseksi. Direktiivi ei myöskään ole esteenä sille, että jäsenvaltiot ottavat henkilön säilöön sillä aikaa, kun ne arvioivat oleskelun laillisuutta. Kun säilöönottoa käytetään ennen palauttamismenettelyä tai sen aikana, tämä tilanne kuuluu direktiivin soveltamisalaan, ja sen tarkoituksena on oltava maastapoistamisen täytäntöönpano. Unionin tuomioistuin totesi, että palauttamisdirektiiviä ei ollut noudatettu, koska rikosoikeudellisen säilöönoton tarkoituksena ei ollut maastapoistamisen täytäntöönpano. Tämä estäisi yhteisten normien ja menettelyjen soveltamista ja viivyyttäisi palauttamista, ja siten heikentäisi direktiivin tehokkuutta. Samanaikaisesti unionin tuomioistuin ei sulkenut pois mahdollisuutta, että jäsenvaltiot määräävät rikosoikeudellisesta säilöönotosta sen jälkeen, kun palauttamismenettely on päättynyt, toisin sanoen kun 8 artiklassa säädettyjä pakkokeinoja on sovellettu mutta maastapoistaminen ei ole onnistunut.

Esimerkki: Asiassa *Affum*⁽³⁹³⁾ unionin tuomioistuin käsitteli tapausta, jossa Ranskan poliisi oli ottanut Ghanan kansalaisen kiinni kanaalitunnelin sisäänkäynnillä, kun tämä oli kulkemassa Ranskan kautta Belgiasta Yhdistyneeseen kuningaskuntaan. Hänet otettiin säilöön laittoman maahantulon vuoksi, ja Ranskan ja Belgian välisen takaisinottosopimuksen nojalla annettiin määräys hänen siirtämisestään Belgiaan. Unionin tuomioistuin päätti, että palauttamisdirektiiviä sovelletaan kolmansien maiden

⁽³⁹²⁾ EUT, C-329/11, *Achughbabian v. Prefet du Val-de-Marne* [suuri jaosto], 6.12.2011, 37–39 ja 45 kohta.

⁽³⁹³⁾ EUT, C-47/15, *Sélina Affum v. Préfet du Pas-de-Calais* [suuri jaosto], 7.6.2016.

kansalaisiin, jotka ovat jäsenvaltion alueella vain lyhyen ajan. Se totesi, että direktiivillä estetään se, että kansallisessa lainsäädännössä säädetään vankeusrangaistus laittomasta oleskelusta, koska se tekisi palauttamismenettelyn soveltamisen tyhjäksi ja viivästyttäisi paluuta. Unionin tuomioistuimien kuitenkin selvensi, että direktiivillä ei estetä sitä, että kansallisen lainsäädännön nojalla voidaan vangita palauttamismenettelyn kohteena olevan kolmannen maan kansalainen, joka oleskelee alueella ilman perusteltua syytä olla palaamatta.

Euroopan ihmisoikeussopimuksen 5 artiklan 1 kappaleen f kohdan toisen osan mukaan Euroopan neuvoston jäsenvaltioilla on oikeus ottaa henkilö säilöön karkottamista ja luovuttamista varten, jos tällainen päätös on tehty ja on olemassa realistisia mahdollisuuksia maastapoistamisen täytäntöönpanemiseksi. Säilöönotto on mielivaltaisen, jos merkityksellinen ”maastapoistamiseen tähtäävä toimenpide” ei ole vireillä tai siihen ei pyritä aktiivisesti asianmukaista ripeyttä (huolellisuutta) koskevan vaatimuksen mukaisesti.

Esimerkki: Asiassa *Mikolenko v. Viro*⁽³⁹⁴⁾ valittaja oli Venäjän kansalainen, joka asui Virossa. Viron viranomaiset eivät pidentäneet hänen oleskeluluupaansa ja ottivat hänet säilöön vuosiksi 2003–2007. Euroopan ihmisoikeustuomioistuimien totesi, että valittaja oli ilmeisen haluton tekemään yhteistyötä viranomaisten kanssa maastapoistamismenettelyn aikana, mutta katsoi, että hänen säilöönottonsa oli laitton, koska karkottamiselle ei ollut realistista mahdollisuutta ja viranomaiset eivät toteuttaneet menettelyjä asianmukaisen ripeästi.

Esimerkki: Asiassa *M. ym. v. Bulgaria*⁽³⁹⁵⁾ valittajan karkottamisesta Afganistaniin päätettiin joulukuussa 2005, mutta viranomaiset yrittivät ensimmäisen kerran hankkia hänelle henkilötodistuksen karkottamisen helpottamiseksi vasta helmikuussa 2007. Pyyntö toistettiin 19 kuukautta myöhemmin. Kyseisenä ajanjaksona valittaja oli pidetty säilössä. Bulgarian viranomaiset olivat myös yrittäneet lähettää hänet toiseen maahan, mutta niillä ei ollut todisteita tällaisesta yrityksestä. Säilöönotto oli laitton ja, koska asianmukaista ripeyttä ei ollut noudatettu, se loukkasi Euroopan ihmisoikeussopimuksen 5 artiklaa.

⁽³⁹⁴⁾ EIT, *Mikolenko v. Viro*, nro 10664/05, 8.10.2009. Ks. myös EIT, *Al Husin v. Bosnia ja Hertsegovina (nro 2)*, nro 10112/16, 25.6.2019.

⁽³⁹⁵⁾ EIT, *M. ym. v. Bulgaria*, nro 41416/08, 26.7.2011, 75–76 kohta.

Esimerkki: Asiassa *A. ym. v. Yhdistynyt kuningaskunta*⁽³⁹⁶⁾ tuomioistuim katsoi, että menettely, jossa valittajan mahdollista maastapoistamista ”uudelleentarkastellaan”, ei ollut riittävä, jotta voidaan katsoa, että on ryhdytty ”toimiin [...] karkottamiseen tai luovuttamiseen” 5 artiklan 1 kohdan mukaisesti. Säilöönoton tarkoituksena ei ilmeisesti ollut estää laitonta maahantuloa, ja siksi se oli laiton.

Esimerkki: Asiassa *Popov v. Ranska*⁽³⁹⁷⁾ valittajat olivat Kazakstanin kansalaisia, jotka olivat tulleet Ranskaan vuonna 2000. Heidän pakolaisasemaa ja oleskelulupaa koskevat hakemuksensa hylättiin. Elokuussa 2007 heidät pidätettiin ja vietiin lentokentälle karkottamista varten. Heidän lentonsa peruutettiin, eikä karkottamista pantu täytäntöön. Heidät siirrettiin säilöönottoyksikköön heidän kahden lapsensa kanssa, jotka olivat viiden kuukauden ja kolmen vuoden ikäisiä, ja he olivat siellä 15 päivää. Toinen lento peruutettiin, ja tuomari vapautti heidät. Uuden hakemuksen jälkeen heille myönnettiin pakolaisasema. Tuomioistuin katsoi, että vaikka lapset oli sijoitettu vanhempiensa kanssa perheille tarkoitettuun sipeen, heidän erityisolosuhteitaan ei ollut otettu huomioon, eivätkä viranomaiset olleet pyrkineet selvittämään, olisiko jokin muu ratkaisu kuin hallinnollinen säilöönotto ollut mahdollinen. Ranskalaisessa järjestelmässä ei näin ollen ollut asianmukaisesti suojattu Euroopan ihmisoikeussopimuksen 5 artiklan mukaista lasten oikeutta vapauteen.

7.4 Laissa säädetty

Säilöönoton on oltava lainmukainen kansallisen lain, unionin oikeuden ja Euroopan ihmisoikeussopimuksen mukaan.

Unionin oikeuden mukaan EU:n jäsenvaltioiden on saatettava [palauttamisdirektiivin](#) noudattamisen edellyttämät lait, asetukset ja hallinnolliset säännökset voimaan (20 artikla). Uudistetun [vastaanottodirektiivin](#) 8 artiklan 3 kohdan mukaan säilöönoton perusteista on säädettävä kansallisessa lainsäädännössä.

⁽³⁹⁶⁾ EIT, *A. ym. v. Yhdistynyt kuningaskunta* [suuri jaosto], nro 3455/05, 19.2.2009, 167 kohta.

⁽³⁹⁷⁾ EIT, *Popov v. Ranska*, nrot 39472/07 ja 39474/07, 19.1.2012.

Euroopan ihmisoikeussopimuksen 5 artiklan 1 kappaleessa määrätään, että ”keneltäkään ei saa riistää hänen vapauttaan” paitsi ”lain määräämässä järjestyksessä”. Tämä tarkoittaa, että kansallisessa lainsäädännössä on annettava aineelliset säännöt ja menettelysäännöt, joissa säädetään, milloin ja minkälaisissa olosuhteissa henkilö voidaan ottaa säilöön.

Ihmisoikeussopimuksen 5 artiklassa ei viitata pelkästään kansalliseen lainsäädäntöön vaan myös lainsäädännön laatuun ja vaaditaan, että sen on oltava yhdenmukainen oikeusvaltioperiaatteen kanssa. Tämä käsite sisältyy Euroopan ihmisoikeussopimuksen jokaiseen artiklaan. Jotta lain voidaan katsoa olevan tietynlaatuinen, sen on oltava riittävän selkeä ja täsmällinen ja sen soveltamista on voitava ennakoida mielivaltaisuuden vaaran välttämiseksi. Jokaisen vapaudenriiston on oltava Euroopan ihmisoikeussopimuksen 5 artiklan tarkoituksen mukainen henkilön suojaamiseksi mielivaltaisuutta vastaan⁽³⁹⁸⁾.

Esimerkki: Asiassa *S.P. v. Belgia*⁽³⁹⁹⁾ valittaja sijoitettiin säilöönottoyksikköön tulevaa Sri Lankaan karkottamista varten. Euroopan ihmisoikeustuomioistuimien antoi tämän jälkeen karkottamisen lykkäämistä koskevan väliaikaisen päätöksen, ja valittaja vapautettiin säilöönotosta 11 päivää myöhemmin. Euroopan ihmisoikeustuomioistuin katsoi, että hakemus väliaikaisesta toimenpiteestä, jolla valittajan karkottamismenettelyä lykätään väliaikaisesti, ei tehnyt säilöönotosta laitonta, koska Belgian viranomaisien tarkoituksena oli edelleen karkottaa hänet ja lykkäyksestä huolimatta toimenpiteitä toteutettiin edelleen hänen karkottamiseksi.

Esimerkki: Asiassa *Azimov v. Venäjä*⁽⁴⁰⁰⁾ valittajaa pidettiin säilössä yli 18 kuukautta ilman, että säilöönnotolle asetettiin enimmäisaikaa sen jälkeen, kun Euroopan ihmisoikeustuomioistuin oli antanut karkottamisen lykkäämistä koskevan väliaikaisen päätöksen. Euroopan ihmisoikeustuomioistuin katsoi, että kansallisten menettelyjen lykkäämisen Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen väliaikaisen päätöksen johdosta ei pitäisi johtaa tilanteeseen, jossa valittaja riutuu vankilassa kohtuuttoman pitkän ajan.

⁽³⁹⁸⁾ EIT, *Amuur v. Ranska*, nro 19776/92, 25.6.1996, 50 kohta; EIT, *Dougoz v. Kreikka*, nro 40907/98, 6.3.2001, 55 kohta.

⁽³⁹⁹⁾ EIT, *S.P. v. Belgia* (päätös), nro 12572/08, 14.6.2011.

⁽⁴⁰⁰⁾ EIT, *Azimov v. Venäjä*, nro 67474/11, 18.4.2013.

7.5 Tarpeellisuus ja oikeasuhteisuus

Unionin oikeudessa palauttamisdirektiivin 15 artiklan 5 kohdassa säädetään, että "[s]äilöönnottoa on jatkettava niin kauan kuin 1 kohdassa säädetyt edellytykset ovat olemassa ja niin kauan kuin se on tarpeen onnistuneen maastapoistamisen varmistamiseksi". Tarpeellisuudesta on jokaisessa yksittäistapauksessa oltava selkeää ja vakuuttavaa näyttöä, pelkästään sitä koskeva väite ei riitä. Direktiivin 15 artiklan 1 kohta koskee säilöönnottoa maastapoistamista varten, kun on olemassa pakenemisen vaara – mutta vaaran on perustuttava "objektiivisiin perusteisiin" (3 artiklan 7 kohta). Direktiivin nojalla tehtävät päätökset "olisi tehtävä tapauskohtaisesti ja objektiivisin perustein". Ei riitä, että henkilö otetaan säilöön pelkästään laittoman oleskelun perusteella (johdanto-osan 6 kappale).

Unionin oikeudessa vaaditaan arvioimaan, onko vapaudenriisto oikeassa suhteessa tavoiteltuihin päämääriin nähden tai voitaisiinko maastapoistaminen toteuttaa käyttämällä lievempiä toimenpiteitä, esimerkiksi säilöönnoton vaihtoehtoja (palauttamisdirektiivin 15 artiklan 1 kohta)⁽⁴⁰¹⁾.

Uudistetussa vastaanottodirektiivissä turvapaikanhakijan säilöönnotto on sallittu "tarpeen mukaan kunkin tapauksen yksilöllisen arvioinnin perusteella" ja jos lievempiä vaihtoehtoisia keinoja ei voida soveltaa tehokkaasti (8 artiklan 2 kohta; ks. myös Dublin-asetuksen 28 artiklan 2 kohta ja johdanto-osan 20 kappale)⁽⁴⁰²⁾.

Lainmukaisuutta ja menettelytakeita koskevien kysymysten lisäksi säilöönnoton on sisällöllisesti oltava Euroopan ihmisoikeussopimuksessa ja EU:n perusoikeuskirjassa taattujen perusoikeuksien mukainen⁽⁴⁰³⁾.

Euroopan ihmisoikeussopimuksen 5 artiklassa määrätään oikeudesta vapautteen ja turvallisuuteen. Sopimuksen 5 artiklan 1 kappaleen f kohdassa ei ole asetettu välttämättömyyden arviointia koskevaa vaatimusta sellaisen henkilön vapauden riistämiseksi, joka yrittää tulla maahan ilman lupaa tai jonka osalta

⁽⁴⁰¹⁾ EUT, C-61/11 PPU, *El Dridi, alias Soufi Karim*, 28.4.2011, 29–62 kohta.

⁽⁴⁰²⁾ EUT, yhdistetyt asiat C-924/19 PPU ja C-925/19 PPU, *FMS ym. v. Országos Idegenrendészeti Főigazgatóság Dél-alföldi Regionális Igazgatóság ja Országos Idegenrendészeti Főigazgatóság* [suuri jaosto], 14.5.2020, 257–261 kohta.

⁽⁴⁰³⁾ EUT, C-329/11, *Achughbabian v. Préfet du Val-de-Marne* [suuri jaosto], 6.12.2011, 49 kohta.

on ryhdytty karkottamis- tai luovuttamistoimiin⁽⁴⁰⁴⁾. Tämä eroaa 5 artiklan 1 kappaleen vapaudenriiston muista muodoista, joissa erityisesti estetään henkilöä tekemästä rikosta tai pakenemasta (5 artiklan 1 kohdan c alakohta)⁽⁴⁰⁵⁾.

Kansalaisyhteisöjä ja poliittisia oikeuksia koskevan kansainvälisen yleissopimuksen (ICCPR) 9 artiklassa vaaditaan, että maahanmuuton yhteydessä määrätyn vapaudenriiston on oltava lainmukainen, välttämätön ja oikeasuhteinen⁽⁴⁰⁶⁾. Asiassa, joka koski kambodžalaisen turvapaikanhakijan säilöönottoa Australiassa, YK:n ihmisoikeuskomitea totesi nimenomaisesti, että säilöönoton on oltava välttämätön ja oikeasuhteinen, jotta se olisi ICCPR:n 9 artiklan mukainen⁽⁴⁰⁷⁾.

7.6 Mielivaltaisuus

Euroopan ihmisoikeussopimuksen mukaan pelkästään kansallisen oikeuden noudattaminen ei riitä. Euroopan ihmisoikeussopimuksen 5 artiklassa edellytetään, että jokaisen vapaudenriiston on sovittava yhteen sen tavoitteen kanssa, että henkilöä suojataan mielivaltaisuudelta⁽⁴⁰⁸⁾. Peruseriaatteena on, ettei mikään mielivaltainen vapaudenriisto voi sopia yhteen 5 artiklan 1 kappaleen kanssa. Mielivaltaisuuden käsite kattaa muutakin kuin sen, ettei noudateta kansallista oikeutta. Vapaudenriisto voi olla laillista kansallisen oikeuden mukaan mutta silti mielivaltaista ja siten Euroopan ihmisoikeussopimuksen vastaista⁽⁴⁰⁹⁾.

Jottei 5 artiklan 1 kappaleen f kohtaan perustuvaa säilöönottoa katsottaisi mielivaltaiseksi, se on toteutettava vilpittömän mielen periaatteen mukaisesti; sen on liityttävä tiiviisti määritettyyn säilöönoton perusteeseen, johon viranomaiset vetoavat; vapaudenriiston paikan ja edellytysten on oltava

⁽⁴⁰⁴⁾ Kansallisessa lainsäädännössä voidaan silti edellyttää säilöönoton tarpeellisuuden testaamista. Ks. EIT, *Patrick Muzamba Oyawa v. Belgia* (päätös), nro 23707/15, 28.3.2017, 36 kohta; ja EIT, *J.R. ym. v. Kreikka*, nro 22696/16, 25.1.2018, 111 kohta.

⁽⁴⁰⁵⁾ EIT, *Saadi v. Yhdistynyt kuningaskunta* [suuri jaosto], nro 13229/03, 29.1.2008, 72 kohta.

⁽⁴⁰⁶⁾ Jos haluat lisätietoa, ks. YK:n ihmisoikeuskomitea, *General Comment No. 35 – Article 9 (Liberty and security of person)*, 16.12.2014.

⁽⁴⁰⁷⁾ YK:n ihmisoikeuskomitea, *A. v. Australia*, tiedonanto nro 560/1993, 30.4.1997.

⁽⁴⁰⁸⁾ EIT, *S., V. ja A. v. Tanska*, nrot 35553/12, 36678/12 ja 36711/12, 22.10.2018, 74 kohta.

⁽⁴⁰⁹⁾ EIT, *Saadi v. Yhdistynyt kuningaskunta* [suuri jaosto], nro 13229/03, 29.1.2008, 67 kohta; EIT, *A. ym. v. Yhdistynyt kuningaskunta* [suuri jaosto], nro 3455/05, 19.2.2009, 164 kohta.

asianmukaisia; ja vapaudenriiston kesto ei saa ylittää sitä, mikä on tavoiteltavan päämäärän kannalta perustellusti tarpeen⁽⁴¹⁰⁾. Kun arvioidaan, katso taanko säilöönotto mielivaltaiseksi, otetaan huomioon myös nopeus, jolla kansalliset tuomioistuimet korvaavat säilöönottomääräyksen, joka on joko päätynyt tai joka on todettu puutteelliseksi⁽⁴¹¹⁾. Menettelyt on toteutettava asianmukaisen ripeästi, ja maastapoistamiseen on oltava realistiset mahdollisuudet. Se, mitä pidetään mielivaltaisena, riippuu kunkin yksittäistapauksen tosiseikoista.

Esimerkki: Asiassa *Rusu v. Itävalta*⁽⁴¹²⁾ valittaja pidätettiin, kun hän yritti lähteä Itävallasta, koska hän oli tullut maahan laittomasti ilman voimassa olevaa passia ja viisumia ja koska hänellä ei ollut tarvittavia varoja Itävallassa oleskelua varten. Näistä syistä viranomaiset olettivat, että jos hänet vapautetaan, hän pakenee ja välttyy menettelyiltä. Euroopan ihmisoikeustuomioistuin toisti, että henkilön säilöönotto on vakava toimenpide ja olosuhteissa, jossa säilöönotto on välttämätön tietyn päämäärän saavuttamiseksi, säilöönotto olisi mielivaltainen, jos sitä ei perusteltaisi viimeisenä keinona sen jälkeen, kun muita lievempiä keinoja on harkittu ja havaittu ne riittämättömiksi henkilön tai yleisen edun suojaamiseksi. Valittajan säilöönottoa koskevat viranomaisten perustelut olivat riittämättömiä, ja hänen säilöönottonsa oli osin mielivaltaista. Hänen säilöönottonsa oli näin ollen Euroopan ihmisoikeussopimuksen 5 artiklan vastaista.

Esimerkki: Asiassa *H.A. ym. v. Kreikka*⁽⁴¹³⁾ valittajina oli yhdeksän ilman huoltajaa olevaa alaikäistä, jotka oli otettu kiinni Kreikassa paperien puuttumisen vuoksi ja otettu huostaan suojelutarkoituksessa poliisiasemille. Euroopan ihmisoikeustuomioistuin totesi, että Euroopan ihmisoikeussopimuksen 5 artiklan 1 kohtaa oli rikottu, koska huostaanottoa suojelutarkoituksessa koskevassa Kreikan lainsäädännössä ei säädetty enimmäisaikarajoista, mikä voisi johtaa mielivaltaisiin tilanteisiin, joissa lasten vapaudenriisto voisi kestää kauan.

⁽⁴¹⁰⁾ EIT, *Yoh-Ekale Mwanje v. Belgia*, nro 10486/10, 20.12.2011. 117–119 kohta.

⁽⁴¹¹⁾ EIT, *Minjat v. Sveitsi*, No. 38223/97, 28.10.2003, 46–48 kohta; EIT, *Khudoyorov v. Venäjä*, nro 6847/02, 8.11.2005, 136–137 kohta.

⁽⁴¹²⁾ EIT, *Rusu v. Itävalta*, nro 34082/02, 2.10.2008, 58 kohta.

⁽⁴¹³⁾ EIT, *H.A. ym. v. Kreikka*, nro 19951/16, 28.2.2019.

7.6.1 Vilpitön mieli

Euroopan ihmisoikeussopimuksen mukaan säilöönottoa voidaan pitää mielivaltaisena, jos toimivaltaiset viranomaiset eivät toimi vilpittömässä mielessä. Kun kansalliset viranomaiset tekevät tietoisien päätöksen johtaa kolmansien maiden kansalaisia harhaan näiden maastapoistamisen helpottamiseksi, se rikoo ihmisoikeussopimuksen 5 artiklaa⁽⁴¹⁴⁾.

Esimerkki: Asiassa *Longa Yonkeu v. Latvia*⁽⁴¹⁵⁾ tuomioistuin hylkäsi kansallisten viranomaisten väitteen, jonka mukaan valtion rajavartiolaitos sai tietää valittajan karkottamisen lykkäämisestä vasta kaksi päivää sen jälkeen, kun hänet oli karkotettu. Viranomaiset olivat neljän päivän ajan tienneet, että valittaja oli hakenut turvapaikkaa humanitaarisista syistä, sillä ne olivat saaneet jäljennöksen hänen hakemuksestaan. Kansallisen lainsäädännön mukaan hänellä oli turvapaikanhakijan asema hakemuspäivästä alkaen, eikä häntä näin ollen voitu karkottaa. Näin ollen kansallinen rajavartiolaitos ei ollut toiminut vilpittömässä mielessä, kun se karkotti valittajan, ennen kuin kansallinen viranomainen oli tutkinut hänen humanitaarisista syistä tehdyn hakemuksensa. Hänen karkottamisensa oli näin ollen siltä osin mielivaltainen.

7.6.2 Asianmukainen riipeys

Sekä unionin oikeus että Euroopan ihmisoikeussopimus sisältävät periaatteen, jonka mukaan jäsenvaltioiden on oltava asianmukaisen riipeitä (due diligence), kun maastapoistamismenettelyn kohteena olevia henkilöitä otetaan säilöön.

Unionin oikeudessa [palauttamisdirektiivin](#) 15 artiklan 1 kohdassa säädetään, että säilöönottoa saa jatkaa vain niin kauan, kuin asianmukaisen riipeästi hoidettavat maastapoistamisjärjestelyt ovat kesken. Asianmukaista riipeyttä koskeva säännös on myös uudistetun [vastaanottodirektiivin](#) 9 artiklan 1 kohdassa ja johdanto-osan 16 kappaleessa ja [Dublin-asetuksen](#) 28 artiklan 3 kohdassa turvapaikanhakijoiden osalta.

⁽⁴¹⁴⁾ EIT, *Čonka v. Belgia*, nro 51564/99, 5.2.2002; EIT, *Saadi v. Yhdistynyt kuningaskunta* [suuri jaosto], nro 13229/03, 29.1.2008; EIT, *A. ym. v. Yhdistynyt kuningaskunta* [suuri jaosto], nro 3455/05, 19.2.2009.

⁽⁴¹⁵⁾ EIT, *Longa Yonkeu v. Latvia*, nro 57229/09, 15.11.2011, 143 kohta.

Euroopan ihmisoikeussopimuksen 5 artiklan 1 kappaleen f kohdan toisen osan mukaan säilöönotto on oikeutettu ainoastaan niin kauan, kuin karkottamistai luovuttamismenettelyt ovat vireillä. Jos tällaisia menettelyjä ei toteuteta asianmukaisen ripeästi, säilöönotto ei enää ole sallittu Euroopan ihmisoikeussopimuksen mukaisesti⁽⁴¹⁶⁾. Jäsenvaltioiden on siksi toimittava aktiivisesti maastapoistamisen järjestämiseksi alkuperämaahan tai kolmanteen maahan. Käytännössä jäsenvaltioiden on toteutettava konkreettisia toimenpiteitä ja esitettävä todisteita – eikä niiden pidä pelkästään vedota omiin lausuntoihinsa – toimenpiteistä maahantulon varmistamiseksi, esimerkiksi jos vastaanottavan maan viranomaiset ovat erityisen hitaita tunnistamaan omat kansalaisensa.

Esimerkki: Asiassa *Singh v. Tšekin tasavalta*⁽⁴¹⁷⁾ Euroopan ihmisoikeustuomioistuin totesi, että valittajia pidettiin säilössä kaksi ja puoli vuotta karkottamista varten. Menettelyille olivat ominaisia passiiviset jaksot, ja tuomioistuin katsoi, että Tšekin viranomaisten olisi pitänyt toimia ripeämmin, erityisesti Intian suurlähetystön ilmaistua haluttomuutensa myöntää valittajille passia. Lisäksi tuomioistuin totesi, että valittajat oli tuomittu vähäiseen rikokseen ja että heidän karkottamista varten toteutetun säilöönottonsa kesto oli ylittänyt rikoksesta tuomitun vankeusrangaistuksen keston. Näin ollen tuomioistuin katsoi, että Tšekin viranomaiset eivät olleet osoittaneet asianmukaista ripeyttä valittajien asian käsittelyssä ja että valittajien säilöönotto oli kestänyt kohtuuttoman kauan.

Esimerkki: Asiassa *H.A. v. Kreikka*⁽⁴¹⁸⁾ valittaja oli Iranin kansalainen, joka saapui Kreikkaan. Kun poliisi oli pidättänyt hänet, hänet määrättiin palaamaan Turkkiin, mutta Turkki epäsi hänen maahantulonsa. Ennen karkottamista valittajaa pidettiin kauan säilössä. Euroopan ihmisoikeustuomioistuin totesi, että Kreikan viranomaiset eivät olleet toimineet asianmukaisen ripeästi, koska ne eivät olleet ryhtyneet toimenpiteisiin karkottamisen toteuttamiseksi viidessä kuukaudessa siitä, kun Turkki epäsi valittajan maahantulon. Tämä rikkoi Euroopan ihmisoikeussopimuksen 5 artiklan 1 kohtaa.

⁽⁴¹⁶⁾ EIT, *Chahal v. Yhdistynyt kuningaskunta*, nro 22414/93, 15.11.1996, 113 kohta; EIT, *A. ym. v. Yhdistynyt kuningaskunta* [suuri jaosto], nro 3455/05, 19.2.2009, 164 kohta; EIT, *Amie ym. v. Bulgaria*, nro 58149/08, 12.2.2013, 72 kohta.

⁽⁴¹⁷⁾ EIT, *Singh v. Tšekin tasavalta*, nro 60538/00, 25.1.2005.

⁽⁴¹⁸⁾ EIT, *H.A. v. Kreikka*, nro 58424/11, 21.1.2016.

7.6.3 Realistinen mahdollisuus maastapoistamiseen

Sekä unionin oikeuden että Euroopan ihmisoikeussopimuksen mukaan säilöönotto on oikeutettu ainoastaan, jos on olemassa realistinen mahdollisuus maastapoistamiseen kohtuullisen ajan kuluessa.

Unionin oikeuden mukaan, jos kohtuullista mahdollisuutta maastapoistamiseen ei enää ole, säilöönotto ei enää ole oikeutettu ja henkilö on vapautettava välittömästi (palauttamisdirektiivin 15 artiklan 4 kohta). Jos maastapoistamiselle on esteitä, esimerkiksi palauttamiskiellon periaate (palauttamisdirektiivin 5 artikla), kohtuullisia mahdollisuuksia ei yleensä ole.

Esimerkki: Asiassa *Kadzoev*⁽⁴¹⁹⁾, unionin tuomioistuin katsoi, että kun kansallinen tuomioistuin tutki säilöönottoa, oli oltava todellinen mahdollisuus maastapoistamisen toteuttamiseen, jotta oli kohtuullinen mahdollisuus maastapoistamiseen. Kohtuullista mahdollisuutta maastapoistamiseen ei ollut, koska ei ollut todennäköistä, että kolmas maa vastaanottaa asianomaisen⁽⁴²⁰⁾.

Kansallisesti Yhdistyneen kuningaskunnan rajaviranomaiset ovat kehittäneet käytännöllisen arviointiperusteen. Ne ilmoittavat seuraavaa karkottamisasioissa: "[...] maastapoistamisen voidaan sanoa olevan välitön, jos matkustusasiakirjat ovat olemassa, jos maastapoistamista koskevat ohjeet on annettu, jos maastapoistamiselle ei ole oikeudellisia esteitä ja jos maastapoistaminen todennäköisesti toteutuu seuraavien neljän viikon kuluessa. Jos [kuitenkin] [asianomainen henkilö] vaikeuttaa maastapoistamista kieltäytymällä yhteistyöstä asiakirjamenettelyn aikana ja tämä tarkoittaa merkittävää estettä maastapoistamiselle, näiden seikkojen on katsottava olevan vapauttamisen esteenä"⁽⁴²¹⁾.

Euroopan ihmisoikeussopimuksessa edellytetään realistisia mahdollisuuksia maastapoistamiseen.

⁽⁴¹⁹⁾ EYT, C-357/09, *Said Shamilovich Kadzoev (Huchbarov)* [suuri jaosto], 30.11.2009, 65–66 kohta.

⁽⁴²⁰⁾ Ks. myös EUT, C-146/14 PPU, *Bashir Mohamed Ali Mahdi*, 5.6.2014, 59–60 kohta.

⁽⁴²¹⁾ United Kingdom Border Agency (2012), *Enforcement Instructions and Guidance: Chapter 55 detention and temporary release*.

Esimerkki: *Asia Al Husin v. Bosnia ja Hertsegovina (nro 2)*⁽⁴²²⁾ koski Syyrian kansalaista, joka oli otettu säilöön kansallisen turvallisuuden vuoksi. Valittajasta oli annettu karkottamismääräys, jossa todettiin, että jos hän ei lähde vapaaehtoisesti, annetaan lisäkarkotusmääräys, jossa osoitetaan hänen maastakarkottamisensa kohdamaa. Valittaja oli kansallisen turvallisuuden vuoksi säilöön otettuna neljä vuotta. Yli 40:tä maata pyydettiin turhaan ottamaan valittaja vastaan. Valittaja vapautettiin kahdeksan vuoden keskeytymättömän säilöönoton jälkeen. Tuomioistuin katsoi, että tämä loukkasi 5 artiklan 1 kohtaa, koska säilöönoton perusteet eivät päteet koko säilöönottoaikaa, koska realistisia mahdollisuuksia asianomaisen henkilön karkottamiseen ei ollut.

7.6.4 Säilöönoton enimmäisaika

Unionin oikeudessa uudistetun [vastaanottodirektiivin](#) 9 artiklan 1 kohdassa sekä [Dublin-asetuksen](#) 28 artiklan 3 kohdassa säädetään, että turvapaikanhakijan säilöönoton on oltava mahdollisimman lyhytkestoinen. Siirtopyyntöjen toimittamisen ja vastaamisen lyhennettyjä määräaikoja sovelletaan, kun turvapaikanhakijaa pidetään säilössä Dublin-asetuksen mukaisesti.

[Palauttamisdirektiivin](#) 15 artiklan 1 kohdan mukaan säilöönoton on oltava mahdollisimman lyhytaikainen palauttamismenettelyjen kohteena olevien henkilöiden osalta. Palauttamisdirektiivissä säädetään kuitenkin myös säilöönoton kuuden kuukauden määräajasta, jota voidaan pidentää 12 kuukaudella poikkeuksellisissa olosuhteissa, eli siinä tapauksessa, että henkilö ei tee yhteistyötä tai matkustusasiakirjojen saamiselle on esteitä (15 artiklan 5 ja 6 kohta). Poikkeukselliset olosuhteet edellyttävät, että viranomaiset ovat ensin toteuttaneet kaikki kohtuulliset toimenpiteet henkilön poistamiseksi maasta. Säilöönottoa ei ole mahdollista jatkaa, kun kuusi kuukautta ja poikkeuksellisissa olosuhteissa 12 lisäkuukautta on kulunut umpeen.

⁽⁴²²⁾ EIT, *Al Husin v. Bosnia ja Hertsegovina (nro.2)*, nro 10112/16, 25.6.2019. Ks. myös EIT, *Mikolenko v. Viro*, nro 10664/05, 8.10.2009.

Esimerkki: Asiassa *Kadzoev*⁽⁴²³⁾ yhteisöjen tuomioistuin totesi, että kun palauttamisdirektiivin 15 artiklan 6 kohdassa säädetty säilöönoton enimmäisaika tulee täyteen, ei ole tarpeen selvittää, onko 15 artiklan 4 kohdassa tarkoitettua kohtuullista mahdollisuutta maastapoistamisen toteuttamiseen. Tällaisessa tapauksessa kyseinen henkilö on joka tapauksessa välittömästi vapautettava.

Esimerkki: Asiassa *FMS ym.*⁽⁴²⁴⁾ Unionin tuomioistuin selvensi sekä EU:n turvapaikka- että palauttamissäännösten mukaista säilöönoton kestoa. Vaikka vastaanottodirektiivin 9 artiklassa ei vaadita jäsenvaltioita asettamaan kansainvälisen suojelun hakijoiden säilöönoton enimmäiskestoa, niiden kansallisessa lainsäädännössä on varmistettava, että säilöönotto kestää vain niin kauan, kuin säilöönoton peruste on pätevä. Sitä vastoin palauttamisdirektiivin 15 artiklan mukaista maastapoistamista edeltävää säilöönottoa koskevissa tapauksissa säilöönoton kestoa ei saa milloinkaan jatkaa yli 18 kuukauteen ja säilöönottoa saa jatkaa vain niin kauan, kuin asianmukaisen ripeästi hoidettavat maastapoistamisjärjestelyt ovat kesken.

Euroopan ihmisoikeussopimuksen 5 artiklan 1 kohdan f alakohdassa ei ole enimmäismääräaikoja muuttoliikkeeseen liittyvälle säilöönnotolle. Ihmisoikeussopimuksen 5 artiklan 1 kappaleen f kohtaa sovellettaessa sallittu säilöönottoaika määräytyy kansallisen lainsäädännön ja tapauksen erityisten olosuhteiden arvioinnin mukaan⁽⁴²⁵⁾. Määräajat ovat olennainen osa täsmällistä ja ennakoitavaa lainsäädäntöä, jolla säännellään vapaudenriistoa.

⁽⁴²³⁾ EYT, C-357/09 PPU, *Said Shamilovich Kadzoev (Huchbarov)* [suuri jaosto], 30.11.2009, 60 kohta.

⁽⁴²⁴⁾ EUT, yhdistetyt asiat C-924/19 PPU ja C-925/19 PPU, *FMS ym. v. Országos Idegenrendészeti Főigazgatóság Dél-alföldi Regionális Igazgatóság ja Országos Idegenrendészeti Főigazgatóság* [suuri jaosto], 14.5.2020, 262–265 ja 278–280 kohta.

⁽⁴²⁵⁾ EIT, *Auad v. Bulgaria*, nro 46390/10, 11.10.2011, 128 kohta.

Esimerkki: Asiassa *Mathloom v. Kreikka*⁽⁴²⁶⁾ Irakin kansalaista pidettiin säilössä yli kaksi vuotta ja kolme kuukautta karkottamista varten, vaikka häntä koskeva päätös ehdonalaisesta vapaudesta oli tehty. Kreikan lainsäädännössä, jolla säädetään sellaisten henkilöiden säilöönotosta, joiden karkottamisesta on tehty tuomioistuimen päätös, ei asetettu enimmäisai-kaa, ja näin ollen Euroopan ihmisoikeussopimuksen 5 artiklan laillisuusvaatimus ei täytynyt, koska lainsäädäntö ei ollut ennakoitava.

Esimerkki: Asiassa *Louled Massoud v. Malta*⁽⁴²⁷⁾ Algerian kansalaista pidettiin säilössä säilöönottoyksikössä vähän yli 18 kuukautta karkottamista varten. Tänä aikana valittaja kieltäytyi yhteistyöstä, eivätkä Algerian viranomaiset olleet valmiita antamaan hänelle matkustusasiakirjoja. Euroopan ihmisoikeustuomioistuin totesi, että 5 artiklan 1 kappaletta oli loukattu, ja esitti vahvoja epäilyjä siitä, että henkilön säilöönottoa koskeva peruste – suunniteltu karkotus – olisi pitänyt koko hänen säilöönottoaikansa ajan. Nämä epäilyt liittyivät muun muassa hänen turvapaikkahakemuksensa hylkäämistä seuraavaan yli 18 kuukauden pituiseen ajanjaksoon, karkottamisen realististen mahdollisuuksien todennäköiseen puuttumiseen ja siihen, etteivät kansalliset viranomaiset mahdollisesti olleet toteuttaneet menettelyjä asianmukaisen ripeästi. Tuomioistuin katsoi lisäksi, että valittajan käytettävissä ei ollut tehokasta oikeussuojakeinoja säilöönoton laillisuuden ja keston riitauttamiseksi.

Esimerkki: Asiassa *Auad v. Bulgaria*⁽⁴²⁸⁾ Euroopan ihmisoikeustuomioistuin totesi, että säilöönoton kesto ei saa ylittää sitä, mikä on tavoiteltavan päämäärän kannalta perustellusti tarpeen. Tuomioistuin totesi, että yhteisöjen tuomioistuin oli esittänyt vastaavan näkemyksen palauttamisdirektiivin 15 artiklan osalta asiassa *Kadzoev*. Tuomioistuin korosti, että toisin kuin palauttamisdirektiivin 15 artikla Euroopan ihmisoikeussopimuksen 5 artiklan 1 kappaleen f kohta ei sisällä enimmäisaikoja. Se seikka, voiko karkottamisen menettelyn kesto vaikuttaa säilöönoton laillisuuteen vai ei, riippuu tämän artiklan mukaan yksinomaan kunkin yksittäistapauksen erityisolosuhteista.

⁽⁴²⁶⁾ EIT, *Mathloom v. Kreikka*, nro 48883/07, 24.4.2012.

⁽⁴²⁷⁾ EIT, *Louled Massoud v. Malta*, nro 24340/08, 27.7.2010.

⁽⁴²⁸⁾ EIT, *Auad v. Bulgaria*, nro 46390/10, 11.10.2011.

7.7 Erityistarpeita omaavien henkilöiden säilöönotto

Unionin oikeudessa uudistetun vastaanottodirektiivin 21 artiklassa ja palauttamisdirektiivin 3 artiklan 9 kohdassa luetellaan henkilöitä, joiden katsotaan olevan haavoittuvassa asemassa (ks. 10 luku). Kummassakaan säädöksessä ei kielletä haavoittuvassa asemassa olevien henkilöiden säilöönottoa, mutta kun heidät otetaan säilöön, vastaanottodirektiivin 11 artiklassa ja palauttamisdirektiivin 16 artiklan 3 kohdassa ja 17 artiklassa edellytetään, että heidän henkilökohtainen tilanteensa otetaan erityisesti huomioon.

Molemmissa direktiiveissä korostetaan, että lapset saadaan ottaa säilöön vasta viimeisenä keinona ja vain, jos lievempiä keinoja ei voida soveltaa tehokkaasti. Säilöönoton on oltava mahdollisimman lyhytaikaista. Säilöön otettujen vapauttamiseksi on tehtävä kaikki mahdollinen, ja heidät on sijoitettava asianmukaiseen alaikäisille soveltuvaan majoitukseen. Vastaanottodirektiivin mukaan turvapaikanhakijoita, jotka ovat ilman huoltajaa olevia alaikäisiä, saa ottaa säilöön vain poikkeuksellisissa olosuhteissa, eikä heitä saa milloinkaan majoittaa vankilassa. Maastapoistamisen aikana säilöön otetut ilman huoltajaa olevat alaikäiset on sijoitettava laitoksiin, joiden henkilökunta ja puitteet vastaavat heidän ikänsä asettamia tarpeita (palauttamisdirektiivin 17 artikla)⁽⁴²⁹⁾.

Ihmiskauppadirektiivi (2011/36/EU) sisältää velvollisuuden antaa apua ja tukea ihmiskaupan uhreille, esimerkkinä tarkoituksenmukaisen ja turvallisen majoituksen tarjoaminen (11 artikla), vaikka direktiivissä ei kokonaan kielletä heidän säilöönottoaan.

Euroopan ihmisoikeussopimuksen mukaan Euroopan ihmisoikeustuomioistuon on tutkinut maahanmuuttoasioita, jotka ovat koskeneet lasten ja terveysongelmista kärsivien henkilöiden säilöönottoa. Tuomioistuin on todennut, että heidän säilöönottonsa laitoksiin, joilla ei ollut mahdollisuuksia vastata heidän tarpeisiinsa, oli mielivaltaista ja loukkasi Euroopan ihmisoikeussopimuksen 5 artiklaa, ja säilöönnotot voitiin tietyissä tapauksissa kyseenalaistaa

⁽⁴²⁹⁾ Jos haluat lisätietoa, ks. FRA (2017), *European legal and policy framework on immigration detention of children*, julkaisutoimisto, Luxemburg, kesäkuu 2017.

myös Euroopan ihmisoikeussopimuksen 3 artiklan perusteella⁽⁴³⁰⁾. Tuomioistuimien on myös todennut, että turvapaikanhakijat ovat erityisen haavoittuvassa asemassa säilöönoton yhteydessä ja niiden olosuhteiden osalta, joissa heitä pidetään⁽⁴³¹⁾.

Esimerkki: Asia *Yoh-Ekale Mwanje v. Belgia*⁽⁴³²⁾ koski sellaisen Kamerunin kansalaisen säilöönottoa, jolla oli pitkälle edennyt hiv-tartunta. Viranomaiset tiesivät hakijan henkilöllisyyden ja vakinaisen osoitteen, hän oli aina tullut viranomaisten kanssa järjestettyihin tapaamisiin ja oli ryhtynyt moniin toimiin asemansa laillistamiseksi Belgiassa. Vaikka hänen terveytensä heikkeni säilöönoton aikana, viranomaiset eivät harkinneet lievennä toimenpidettä, kuten esimerkiksi väliaikaisen oleskeluluvan myöntämistä yleisen edun turvaamiseksi. Häntä pidettiin säilössä melkein neljän kuukauden ajan. Euroopan ihmisoikeustuomioistuin ei nähnyt yhteyttä valittajan säilöönoton ja viranomaisten henkilön maastapoistamista koskevan tarkoituksen välillä, ja näin ollen se katsoi, että Euroopan ihmisoikeussopimuksen 5 artiklan 1 kappaletta oli loukattu.

Esimerkki: Asiassa *Mubilanzila Mayeka ja Kaniki Mitunga v. Belgia*⁽⁴³³⁾ Euroopan ihmisoikeustuomioistuin katsoi, että ilman huoltajaa olevan alaikäisen turvapaikanhakijan säilöönotto aikuisten säilöönottoyksikköön loukkasi Euroopan ihmisoikeussopimuksen 3 artiklaa.

Esimerkki: Asiassa *Muskhadzhiyeva v. Belgia*⁽⁴³⁴⁾ Euroopan ihmisoikeustuomioistuin katsoi, että neljän tšetšerialaisen lapsen säilöönotto Dublin-asetuksen mukaista siirtoa varten yksikköön, jossa ei voitu vastata lasten erityistarpeisiin, loukkasi Euroopan ihmisoikeussopimuksen 3 artiklaa.

⁽⁴³⁰⁾ EIT, *Mubilanzila Mayeka ja Kaniki Mitunga v. Belgia*, nro 13178/03, 12.10.2006; EIT, *Muskhadzhiyeva ym. v. Belgia*, nro 41442/07, 19.1.2010; EIT, *Kanagaratnam ym. v. Belgia*, nro 15297/09, 13.12.2011; EIT, *Popov v. Ranska*, nrot 39472/07 ja 39474/07, 19.1.2012; EIT, *M.S. v. Yhdistynyt kuningaskunta*, nro 24527/08, 3.5.2012; EIT, *Price v. Yhdistynyt kuningaskunta*, nro 33394/96, 10.7.2001.

⁽⁴³¹⁾ EIT, *S.D. v. Kreikka*, nro 53541/07, 11.6.2009; EIT, *M.S.S. v. Belgia ja Kreikka* [suuri jaosto], nro 30696/09, 21.1.2011.

⁽⁴³²⁾ EIT, *Yoh-Ekale Mwanje v. Belgia*, nro 10486/10, 20.12.2011.

⁽⁴³³⁾ EIT, *Mubilanzila Mayeka ja Kaniki Mitunga v. Belgia*, nro 13178/03, 12.10.2006.

⁽⁴³⁴⁾ EIT, *Muskhadzhiyeva ym. v. Belgia*, nro 41442/07, 19.1.2010.

Esimerkki: Asiassa *A.M. ym. v. Ranska*⁽⁴³⁵⁾ Euroopan ihmisoikeustuomioistuimien katsoi, että vaikka maastapoistamista edeltävien säilöönottoyksikön aineelliset olosuhteet olivat asianmukaiset, keskustusten olosuhteet aiheuttivat ahdistusta pienille lapsille. Siksi lasten sijoittaminen säilöönottoyksiköihin oli epäinhimillistä ja halventavaa kohtelua, joka rikkoi Euroopan ihmisoikeussopimuksen 3 artiklaa.

Esimerkki: Asiassa *S.F. ym. v. Bulgaria*⁽⁴³⁶⁾ Euroopan ihmisoikeustuomioistuimien käsitteli kolmilapsisen perheen säilöönottoa rajapoliisin säilöönottotiloissa ja säilöönoton kestoa. Tuomioistuimien huomautti, että sekä huoltajan kanssa että ilman huoltajaa saapuvien alaikäisten säilöönotto maahantulon yhteydessä herättää erityisiä kysymyksiä, koska lapset ovat erityisen haavoittuvia ja heillä on erityistarpeita. Säilöönotossa vietetystä ajasta riippumatta olosuhteet poliisin säilöönottotiloissa eivät olleet lapsille sopivia. Tuomioistuimien katsoi, että tämä rikkoi Euroopan ihmisoikeussopimuksen 3 artiklaa.

Esimerkki: Asiassa *Bilalova ym. v. Puola*⁽⁴³⁷⁾ valittajat olivat tšetšeniaalaista alkuperää olevia Venäjän kansalaisia (nainen ja hänen viisi lastaan). He valittivat, että lasten sijoittaminen maastapoistamista edeltävään säilöönottoyksikköön oli laitonta. Euroopan ihmisoikeustuomioistuimien huomautti, että lähtökohtaisesti olisi vältettävä pienten lasten sulkemista tällaisiin rakenteisiin ja että ainoastaan lyhytaikainen sijoittaminen soveltuviin olosuhteissa voisi olla Euroopan ihmisoikeussopimuksen mukaista edellyttäen kuitenkin, että viranomaiset ovat vahvistaneet turvautuneensa tähän toimenpiteeseen viimeisenä keinona vasta tutkittuaan, onko käytössä lievempiä toimenpiteitä, ja havainneensa, että niitä ei ole. Tuomioistuimien totesi, että ei ollut riittävästi näyttöä osoittamaan, että kotimaiset viranomaiset olisivat tehneet tällaisen arvioinnin, ja että säilöönoton keston rajoittamiseksi ei ollut ryhdytty toimenpiteisiin. Lasten säilöönotto oli näin ollen Euroopan ihmisoikeussopimuksen 5 artiklan 1 kohdan vastaista.

⁽⁴³⁵⁾ EIT, *A.M. ym. v. Ranska*, nro 24587/12, 12.7.2016.

⁽⁴³⁶⁾ EIT, *S.F. ym. v. Bulgaria*, nro 8138/16, 7.12.2017.

⁽⁴³⁷⁾ EIT, *Bilalova ym. v. Puola*, nro 23685/14, 26.3.2020.

Esimerkki: Asiassa *Bistieva ym. v. Puola*⁽⁴³⁸⁾ valittaja saapui aviomiehensä ja heidän lastensa kanssa Puolaan ja haki turvapaikkaa. Turvapaikkahakemus hylättiin, ja perhe pakeni Saksaan, mutta Saksan viranomaiset lähettivät heidät takaisin Puolaan, jossa heidät otettiin säilöön. Valittaja valitti, että hänen säilöönottonsa rikkoi Euroopan ihmisoikeussopimuksen 8 artiklassa tarkoitettua oikeutta yksityis- ja perhe-elämän kunnioitukseen. Euroopan ihmisoikeustuomioistuin totesi, että valittajan säilöönotto häytti perhe-elämän tosiasiallista harjoittamista, koska Puolan viranomaiset eivät olleet arvioineet säilöönoton vaikutusta perheeseen ja lapsiin eivätkä olleet pohtineet, onko perheen säilöönotto viimeinen keino. Tuomioistuin totesi, että lapsen edun huomioon ottamista ei voida rajoittaa perheen yhdessä pitämiseen, vaan se sisältää kaikkien sellaisten tarvittavien toimenpiteiden toteuttamisen, joilla rajoitetaan lapsiperheiden säilöönottoa. Siksi valittajan ja hänen perheensä ottaminen säilöön lähes kuudeksi kuukaudeksi rikkoi Euroopan ihmisoikeussopimuksen 8 artiklaa.

Esimerkki: Asiassa *Rantsev v. Kypros ja Venäjä*⁽⁴³⁹⁾ Euroopan ihmisoikeustuomioistuin katsoi, että Kyproksen viranomaiset eivät olleet esittäneet syytä ja oikeudellisia perusteita sille, että valittajan menehtynyt tytär, joka oli ihmiskaupan uhri, ei saanut lähteä poliisiasemalta itsenäisesti vaan hänet oli vapautettu yksityishenkilön huostaan. Näissä olosuhteissa tuomioistuin katsoi, että hänen vapaudenriistonsa oli ollut mielivaltaista ja laittontaa Euroopan ihmisoikeussopimuksen 5 artiklan nojalla.

7.8 Menettelylliset takeet

Sekä unionin oikeudessa että Euroopan ihmisoikeussopimuksessa on turvapaikanhakijoiden ja maahanmuuttajien säilöönottoa koskevat menettelylliset takeet.

Unionin oikeudessa palauttamisdirektiivi tarjoaa erityisiä takeita, kun laittomat maahantulijat ovat palauttamismenettelyjen kohteena. Vastaanottodirektiivi (9 artikla) ja turvapaikkamenettelydirektiivin 26 artiklan 2 kohta sisältävät myös takeita turvapaikanhakijoille.

⁽⁴³⁸⁾ EIT, *Bistieva ym. v. Puola*, nro 75157/14, 10.4.2018.

⁽⁴³⁹⁾ EIT, *Rantsev v. Kypros ja Venäjä*, nro 25965/04, 7.1.2010.

Euroopan ihmisoikeussopimuksen 5 artikla sisältää omat menettelylliset takeensa. Kahta seuraavaa artiklan kappaletta sovelletaan myös 5 artiklan 1 kappaleen f kohdan mukaiseen vapaudenriistoon:

- 5 artiklan 2 kohdan mukainen oikeus saada viipymättä tietää kyseisen henkilön ymmärtämällä kielellä vapaudenriiston perusteet ja häneen mahdollisesti kohdistetut sytytteet
- 5 artiklan 4 kohdan mukainen oikeus vaatia tuomioistuimessa, että hänen vapaudenriistonsa laillisuus tutkitaan viipymättä ja että hänet vapautetaan, mikäli toimenpide ei ole laillinen⁽⁴⁴⁰⁾.

Säilöönnotosta on aina määrättävä kirjallisesti, ja säilöönottomääräykset on annettava henkilökohtaisesti. Pelkästään lasten nimien mainitseminen vanhemmille tai muulle asianomaiselle aikuiselle annetussa säilöönottomääräyksessä rikkoo Euroopan ihmisoikeussopimuksen 5 artiklan 1 kohtaa⁽⁴⁴¹⁾.

7.8.1 Oikeus saada tietää perusteet

Unionin oikeudessa [palauttamisdirektiivin](#) 15 artiklan 2 kohdassa edellytetään, että viranomaiset antavat säilöönottomääräyksen kirjallisena tosiseikkoihin liittyvine oikeudellisine perusteineen. Turvapaikanhakijoiden osalta vastaava edellytys on uudistetun [vastaanottodirektiivin](#) 9 artiklan 2 kohdassa. Unionin tuomioistuin on jo vahvistanut nämä vaatimukset⁽⁴⁴²⁾.

Euroopan ihmisoikeussopimuksen mukaan jokaiselle vapaudenriiston kohteeksi joutuneelle on ”viipymättä” ilmoitettava ”hänen ymmärtämällään kielellä” vapaudenriiston perusteet (5 artiklan 2 kohta). Tämä tarkoittaa, että pidätetylle henkilölle on ilmoitettava pidätystä tai vapaudenriistoa koskevat tosiseikat ja oikeudelliset seikat yksinkertaisella ei-teknisellä kielellä, jota asianomainen ymmärtää, niin että hän voi halutessaan pyytää, että niiden laillisuus tutkitaan tuomioistuimessa 5 artiklan 4 kappaleen mukaisesti⁽⁴⁴³⁾.

⁽⁴⁴⁰⁾ EIT, *O.S.A. ym. v. Kreikka*, nro 39065/16, 21.3.2019.

⁽⁴⁴¹⁾ EIT, *Moustahi v. Ranska*, nro 9347/14, 25.6.2020, 102–104 kohta.

⁽⁴⁴²⁾ EUT, yhdistetyt asiat C-924/19 PPU ja C-925/19 PPU, *FMS ym. v. Országos Idegenrendészeti Főigazgatóság Dél-alföldi Regionális Igazgatóság ja Országos Idegenrendészeti Főigazgatóság* [suuri jaosto], 14.5.2020, 257 ja 259 kohta.

⁽⁴⁴³⁾ Ks. myös EIT, *Khlaifia ym. v. Italia* [suuri jaosto], nro 16483/12, 15.12.2016, 115 kohta; EIT, *Čonka v. Belgia*, nro 51564/99, 5.5.2002.

Esimerkki: Asiassa *Nowak v. Ukraina*⁽⁴⁴⁴⁾ Puolan kansalainen kysyi pidätyksen syytä, ja hänelle vastattiin, että hän oli ”kansainvälinen varas”. Euroopan ihmisoikeustuomioistuin katsoi, että tämä lausuma tuskin vastasi karkottamispäätöstä, joka oli laadittu ukrainan kielellä ja jossa viitattiin kansallisen lain säännökseen. Valittaja ei osannut kieltä riittävästi ymmärtääkseen asiakirjaa, jonka hän sai säilöönottonsa neljäntenä päivänä. Mikään ei viitannut siihen, että hänelle olisi ilmoitettu, että hänet oli otettu säilöön karkotusta varten. Valittajalla ei myöskään ollut tehokkaita keinoja tehdä valitusta ollessaan säilöön otettuna tai pyytää myöhemmin korvausta. Näin ollen Euroopan ihmisoikeussopimuksen 5 artiklan 2 kappaletta oli loukattu.

Esimerkki: Asiassa *Saadi v. Yhdistynyt kuningaskunta*⁽⁴⁴⁵⁾ 76 tunnin viivästyminen säilöönoton perusteiden ilmoittamisessa pidettiin liian pitkänä aikana, ja sen katsottiin loukkaavan Euroopan ihmisoikeussopimuksen 5 artiklan 2 kappaletta.

Esimerkki: Asiassa *Dbouba v. Turkki*⁽⁴⁴⁶⁾ valittaja oli turvapaikanhakija. Kaksi poliisia vastaanotti hänen lausuntonsa, joka koski hänen hakemustaan UNHCR:lle. Hänelle kerrottiin, että hänet oli vapautettu odottamaan oikeudenkäyntiä, jossa häntä syytettäisiin jäsenyydestä al-Qaida-järjestöön, ja että häntä vastaan oli käynnistetty karkotusmenettely. Valittaja ei saanut mitään asiakirjoja, joissa olisi ollut tietoja niistä perusteista, joilla hänet otettiin säilöön pääpoliisiasemalle. Euroopan ihmisoikeustuomioistuin katsoi, että kansalliset viranomaiset eivät missään vaiheessa olleet ilmoittaneet valittajalle säilöönoton syytä, mikä oli Euroopan ihmisoikeussopimuksen 5 artiklan 2 kappaletta vastaan.

Esimerkki: Asia *J.R. ym. v. Kreikka*⁽⁴⁴⁷⁾ koski sitä, että kolme Afganistanin kansalaista oli otettu säilöön kreikkalaisella hotspot-alueella Hiosin saarella. Euroopan ihmisoikeustuomioistuin katsoi, että tämä loukkasi Euroopan ihmisoikeussopimuksen 5 artiklan 2 kohtaa. Vaikka valittajat olivat

⁽⁴⁴⁴⁾ EIT, *Nowak v. Ukraina*, nro 60846/10, 31.3.2011, 64 kohta.

⁽⁴⁴⁵⁾ EIT, *Saadi v. Yhdistynyt kuningaskunta* [suuri jaosto], nro 13229/03, 29.1.2008.

⁽⁴⁴⁶⁾ EIT, *Dbouba v. Turkki*, nro 15916/09, 13.7.2010, 52–54 kohta.

⁽⁴⁴⁷⁾ EIT, *J.R. ym. v. Kreikka*, nro 22696/16, 25.1.2018.

saaneet esitteen, jossa oli tietoa heidän säilöönottonsa syistä, esitteen sisältö ei ollut riittävän selkeä ja täsmällinen, jotta valittajat olisivat saaneet selville säilöönottonsa syyt.

7.8.2 Oikeus säilöönoton uudelleentarkasteluun

Unionin oikeuden ja Euroopan ihmisoikeussopimuksen mukaan oikeus saattaa asia tuomioistuimen käsiteltäväksi on tärkeä tae mielivaltaista säilöönottoa vastaan.

Unionin oikeudessa EU:n perusoikeuskirjan 47 artiklassa edellytetään, että henkilöllä, joka on tilanteessa, joka kuuluu unionin oikeuden soveltamisalaan, on oikeus tehokkaaseen oikeussuojakeinoon ja oikeudenmukaiseen ja julkiseen oikeudenkäyntiin kohtuullisen ajan kuluessa. [Palauttamisdirektiivin](#) 15 artiklan 2 kohdassa ja [vastaanottodirektiivin](#) 9 artiklan 3 kohdassa todetaan, että jos hallintoviranomainen antaa säilöönottomääräyksen, oikeusviranomaisen on viipymättä tutkittava kyseisen määräyksen laillisuus. Palauttamisdirektiivin 15 artiklan 3 kohdassa ja vastaanottodirektiivin 9 artiklan 5 kohdassa säädetään lisäksi, että säilöönottoa on tarkasteltava uudelleen kohtuullisin väliajoin joko asianomaisen kolmannen maan kansalaisen pyynnöstä tai viran puolesta. Turvapaikanhakijoiden osalta uudelleentarkastelun suorittaa oikeusviranomainen, kun taas palauttamismenettelyn kohteena olevien henkilöiden osalta tätä vaaditaan vain, jos säilöönotto pitkittyy.

Esimerkki: Asiassa *FMS ym.*⁽⁴⁴⁸⁾ unionin tuomioistuin vahvisti, että sekä vastaanottodirektiivin että palauttamisdirektiivin nojalla säilöönoton laillisuudesta on tehtävä tuomioistuinvalvonta poikkeuksetta. Tämä tarkoittaa, että jos tuomioistuinvalvonnasta ei ole kansallisia sääntöjä, kansallinen tuomioistuin voi päättää asiasta ja, jos säilöönotto katsotaan laittomaksi, määrätä henkilön vapautettavaksi.

⁽⁴⁴⁸⁾ EUT, yhdistetyt asiat C-924/19 PPU ja C-925/19 PPU, *FMS ym. v. Országos Idegenrendészeti Főigazgatóság Dél-alföldi Regionális Igazgatóság ja Országos Idegenrendészeti Főigazgatóság* [suuri jaosto], 14.5.2020, 273–277 kohta.

Jos säilöönoton jatkaminen on rikkonut oikeutta tulla kuulluksi, kansallinen tuomioistuin, joka vastaa jatkamisen laillisuuden arvioinnista, voi kumota päätöksen ainoastaan, jos se katsoo, että laiminlyönti on todella riistänyt asianomaiselta mahdollisuuden puolustautua tehokkaammin siinä määrin, että hallintomenettelyn tulos olisi voinut olla erilainen⁽⁴⁴⁹⁾.

Oikeusavun antamisesta on säädetty laissa. EU:n perusoikeuskirjan 47 artiklassa ja palauttamisdirektiivin 13 artiklan 4 kohdassa todetaan, että jokaisella on oikeus saada neuvoja ja antaa toisen henkilön puolustaa ja edustaa itseään oikeudellisissa kysymyksissä ja saada oikeudellista apua oikeusturvan varmistamiseksi. Turvapaikanhakijoiden osalta vastaanottodirektiivin 9 artiklassa on säännöksiä maksuttomasta oikeusavusta ja edustuksesta (lisätietoja on 5 luvussa).

Euroopan ihmisoikeussopimuksen 5 artiklan 4 kappaleessa määrätään nimenomaisesti, että ”jokaisella”, jolta on riistetty hänen vapautensa, on oltava oikeus vaatia ”tuomioistuimessa, että hänen vapaudenriistonsa laillisuus tutkitaan viipymättä ja että hänet vapautetaan, mikäli toimenpide ei ole laillinen”. Tämä velvollisuus käy ilmi myös poliittisia oikeuksia ja kansalaisoikeuksia koskevan kansainvälisen yleissopimuksen (ICCPR) 9 artiklan 4 kohdasta.

Viipymättä suoritettavaa uudelleentutkintaa ja oikeussuojakeinojen käytettävyyttä koskevat vaatimukset ovat tärkeitä takeita. Sopimuksen 5 artiklan 4 kappaleen tarkoituksena on taata vapaudenriiston kohteeksi joutuneille oikeus saada toimenpide, jonka kohteena he ovat, tuomioistuimen tutkittavaksi. Sopimuksen 5 artiklan 4 kappaleessa ei siis vaadita pelkästään, että tuomari tutkii viipymättä säilöönoton laillisuuden vaan myös että tuomioistuin tutkii säännöllisesti uudelleen säilöönoton jatkuvuuden tarpeen. Oikeussuojakeinon on oltava asianomaisen käytettävissä säilöönoton ajan, jotta vapaudenriiston kohteeksi joutunut voi viipymättä viedä asian tuomioistuimen tutkittavaksi, ja tutkinnan on voitava johtaa asianomaisen vapauttamiseen, jos säilöönotto katsotaan laittomaksi⁽⁴⁵⁰⁾. Oikeussuojakeinon on oltava riittävän varma teoriassa ja käytännössä, jotta se olisi käytettävissä ja tehokas.

⁽⁴⁴⁹⁾ EUT, C-383/13, *M.G. ja N.R. v. Staatssecretaris van Veiligheid en Justitie*, 10.9.2013.

⁽⁴⁵⁰⁾ EIT, *Khlaifia ym. v. Italia* [suuri jaosto], nro 16483/12, 15.12.2016, 131 kohta; *Ilseher v. Saksa* [suuri jaosto], nrot 10211/12 ja 27505/14, 4.12.2018, 251 kohta.

Maahantulon yhteydessä tehdyn säilöönoton automaattinen tuomioistuinvalvonta ei ole Euroopan ihmisoikeussopimuksen 5 artiklan 1 kohdan mukainen olennainen vaatimus⁽⁴⁵¹⁾.

On erityisen tärkeää, että turvapaikanhakijoilla on käytettävissään tehokkaita oikeussuojakeinoja, koska heidän tilanteensa on epävarma ja heidät saatetaan palauttaa.

Esimerkki: Asiassa *Abdolkhani ja Karimnia v. Turkki*⁽⁴⁵²⁾ kahta iraniaista turvapaikanhakijaa oli pidetty säilössä pääpoliisiasemalla. Euroopan ihmisoikeustuomioistuin katsoi, ettei heidän käytettävissään ollut mitään menettelyjä, joilla heidän säilöönottonsa laillisuus olisi voitu tutkia tuomioistuimessa⁽⁴⁵³⁾.

Esimerkki: Asiassa *S.D. v. Kreikka*⁽⁴⁵⁴⁾ turvapaikanhakijaa oli pidetty säilössä, vaikka häntä ei voitu karkottaa hänen turvapaikkahakemuksensa ollessa vireillä. Euroopan ihmisoikeustuomioistuin katsoi, että hän oli joutunut oikeudelliseen tyhjiöön, koska ei ollut määräystä hänen karkotusta varten toteutetun säilöönottonsa välittömästä uudelleentutkinnasta.

Esimerkki: Asiassa *Oravec v. Kroatia*⁽⁴⁵⁵⁾ valittajaa oli epäilty huumekaupasta, ja hänet oli otettu säilöön ja myöhemmin vapautettu. Kun syyttäjä valitti hänen vapauttamisestaan, valittaja otettiin uudelleen säilöön. Euroopan ihmisoikeustuomioistuin katsoi, että valitus oli jatkoa hakijan säilöönoton laillisuuteen liittyvälle menettelylle ja että valituksen tulos oli ratkaiseva tekijä sen laillisuudesta päättämässä riippumatta siitä, pidettiin valittajaa tuolloin säilössä vai ei. Siksi asian olosuhteisiin sovellettiin Euroopan ihmisoikeussopimuksen 5 artiklan 4 kohtaa.

⁽⁴⁵¹⁾ EIT, *J.N. v. Yhdistynyt kuningaskunta*, nro 37289/12, 19.8.2016, 96 kohta.

⁽⁴⁵²⁾ EIT, *Abdolkhani ja Karimnia v. Turkki*, nro 30471/08, 22.9.2009.

⁽⁴⁵³⁾ Ks. myös EIT, *Z.N.S. v. Turkki*, nro 21896/08, 19.1.2010, ja EIT, *Dbouba v. Turkki*, nro 15916/09, 13.7.2010.

⁽⁴⁵⁴⁾ EIT, *S.D. v. Kreikka*, nro 53541/07, 11.6.2009.

⁽⁴⁵⁵⁾ EIT, *Oravec v. Kroatia*, nro 51249/11, 11.7.2017, 65 kohta.

7.9 Säilöönotto-olosuhteet

Säilöönotto-olosuhteet voivat itsessään rikkoa unionin oikeutta tai Euroopan ihmisoikeussopimusta. Sekä unionin oikeudessa että Euroopan ihmisoikeussopimuksessa vaaditaan, että säilöönoton on oltava perusoikeuksien mukainen: olosuhteiden on muun muassa oltava humaaneja, perheitä ei saa hajottaa, ja lapsia ja haavoittuvassa asemassa olevia ei yleensä saa ottaa säilöön (ks. 7.7 kohta erityistarpeita omaavien henkilöiden ja lasten säilöönotosta)⁽⁴⁵⁶⁾.

Unionin oikeudessa palauttamismenettelyn kohteena olevien henkilöiden säilöönotto-olosuhteita säännellään **palauttamisdirektiivin** 16 artiklassa ja lasten ja perheiden osalta 17 artiklassa. Maastapoistamista edeltävä säilöönotto on toteutettava lähtökohtaisesti erityistiloissa, ja säilöön otetut on pidettävä erillään tavallisista vangeista⁽⁴⁵⁷⁾. Turvapaikanhakijoiden säilöönotto-olosuhteita säännellään uudistetun **vastaanottodirektiivin** 10 artiklassa, ja haavoittuvassa asemassa olevia koskevia erityissäännöksiä on annettu 11 artiklassa.

Euroopan ihmisoikeussopimuksen mukaan vapaudenriiston paikan ja olosuhteiden on oltava asianmukaisia, muutoin ne voidaan kyseenalaistaa Euroopan ihmisoikeussopimuksen 3, 5 tai 8 artiklan nojalla. Tuomioistuin tutkii kuhunkin tapaukseen liittyviä erityisiä seikkoja ja niiden yhteisvaikutusta. Näihin kuuluvat muun muassa seuraavat seikat: missä kyseistä henkilöä pidetään säilössä (lentokenttä, poliisiaseman pidätysseili, vankila)⁽⁴⁵⁸⁾, voidaanko muita säilöönottoyksiköitä käyttää vai ei, säilöönottoalueen koko, kuinka monta henkilöä pidetään samalla alueella, pesu- ja hygienia-tiloihin pääsy ja niiden käytettävyys, ilmanvaihto ja mahdollisuus oleskella ulkona, yhteydet ulkomaailmaan ja onko kyseisellä henkilöllä jokin sairaus ja saako hän hoitoa vai ei. Henkilön henkilökohtaisilla olosuhteilla on erityinen merkitys, esimerkiksi sillä, onko kyseessä lapsi, kidutukseen kohteena ollut henkilö, raskaana oleva nainen, ihmiskaupan uhri, iäkäs henkilö tai vammainen.

⁽⁴⁵⁶⁾ Jos haluat lisätietoja, ks. EIT, *Mubilanzila Mayeka ja Kaniki Mitunga v. Belgia*, nro 13178/03, 12.10.2006 (ilman huoltajaa oleva alaikäinen); EIT, *Rantsev v. Kypros ja Venäjä*, nro 25965/04, 7.1.2010 (ihmiskaupan uhri).

⁽⁴⁵⁷⁾ Ks. myös EUT, C-514/13 ja C-514/13, *Adala Bero v. Regierungspräsidium Kassel ja Ettayebi Bouzalmate v. Kriesverwaltung Kleve* [suuri jaosto], 17.7.2014, 32 kohta, ja EUT, C-474/13, *Thi Ly Pham v. Stadt Schweinfurt, Amt für Meldewesen und Statistik* [suuri jaosto], 17.7.2014, 16–17 kohta.

⁽⁴⁵⁸⁾ EIT, *Khanh v. Kypros*, nro 43639/12, 4.12.2018, 46 kohta.

Euroopan ihmisoikeustuomioistuin ottaa huomioon eurooppalaisen komitean kidutuksen ja epäinhimillisen tai halventavan kohtelun tai rangaistuksen estämiseksi (CPT) laatimat raportit, kun se arvioi säilöönotto-olosuhteita kussakin yksittäisessä tapauksessa. Näissä raporteissa annetaan myös jäsenvaltioille käytännön opastusta siitä, minkälaisia olosuhteita ei voida hyväksyä⁽⁴⁵⁹⁾.

Esimerkki: Asioissa *Dougoz, Peers ja S.D. v. Kreikka*⁽⁴⁶⁰⁾ tuomioistuin vahvisti säilöönotto-olosuhteita koskevat keskeiset periaatteet ja selvensi lisäksi, että säilöön otetut turvapaikanhakijat olivat erityisen haavoittuvassa asemassa, kun otetaan huomioon heidän kokemuksensa, kun he pakenevat vainoa, mikä saattaa lisätä heidän ahdistustaan, kun heidät otetaan säilöön.

Esimerkki: Asiassa *M.S.S. v. Belgia ja Kreikka*⁽⁴⁶¹⁾ tuomioistuin totesi, että Euroopan ihmisoikeussopimuksen 3 artiklaa oli loukattu ei pelkästään valittajan säilöönotto-olosuhteiden osalta vaan myös hänen yleisten elinolosuhteidensa (vastaanotto-olosuhteiden) osalta Kreikassa. Valittaja oli afganistanilainen turvapaikanhakija, ja Kreikan viranomaiset olivat tietoisia hänen henkilöllisyydestään ja siitä, että hän oli mahdollinen turvapaikanhakija saavuttuaan Ateenaan. Hänet otettiin välittömästi säilöön ilman selitystä. Kansainvälisten järjestöjen ja kansalaisjärjestöjen eri raporttien mukaan Kreikan viranomaiset ottavat järjestelmällisesti turvapaikanhakijat säilöön. Valittajan väitteet, joiden mukaan poliisi oli kohdellut häntä väkivaltaisesti, olivat yhdenmukaisia kansainvälisten järjestöjen, etenkin CPT:n, keräämien todistajanlausuntojen kanssa. CPT:n ja UNHCR:n johtopäätöksissä vahvistettiin myös valittajan väitteet Ateenan kansainvälisen lentokentän lähellä olevan säilöönottoyksikön epähygieenisistä ja ahtaista oloista. Vaikka valittaja oli säilössä suhteellisen lyhyen ajan, säilöönottoyksikön olosuhteet eivät olleet hyväksyttävät. Euroopan ihmisoikeustuomioistuin katsoi, että valittajan on täytynyt kokea, että häntä kohdeltiin mielivaltaisesti, ja tuntee alempiarvoisuutta ja ahdistusta, ja säilöönotto-olosuhteet heijastivat ihmisarvon kunnioituksen puutetta, mikä oli halventavaa kohtelua. Turvapaikanhakijana hän oli erityisen haavoittuvassa

⁽⁴⁵⁹⁾ Ks. esim. Euroopan neuvosto, kidutuksen vastainen komitea (2019), *Report to the Greek Government on the visit to Greece from 10 to 19 April 2018*.

⁽⁴⁶⁰⁾ EIT, *Dougoz v. Kreikka*, nro 40907/98, 6.3.2001; EIT, *Peers v. Kreikka*, nro 28524/95, 19.4.2001; EIT, *S.D. v. Kreikka*, nro 53541/07, 11.6.2009.

⁽⁴⁶¹⁾ EIT, *M.S.S. v. Belgia ja Kreikka* [suuri jaosto], nro 30696/09, 21.1.2011.

asemassa siirtolaisuutensa ja traumaattisten kokemustensa takia. Tuomioistuinin totesi, että Euroopan ihmisoikeussopimuksen 3 artiklaa oli loukattu.

Euroopan ihmisoikeussopimuksen 3 artikla edellyttää, että valtiot ryhtyvät erityistoimenpiteisiin, jos säilöön otetut ovat nälkälakossa. Euroopan ihmisoikeustuomioistuin on todennut, että sellaisen pitkään nälkälakossa olleen säilöön otetun sijoittaminen eristykseen, jonka riski tietoisuuden menettämiseen on kasvanut, on ongelmallista, ellei henkilön terveydentilan valvomiseksi ole tehty asianmukaisia järjestelyjä⁽⁴⁶²⁾.

Esimerkki: Asia *Ceesay v. Itävalta*⁽⁴⁶³⁾ koski Gambian kansalaista, joka kuoli nestehukan vuoksi maastapoistamista edeltävässä säilöönotossa. Hänet tuotiin sairaalaan hänen kuolinpäivänsä aamuna. Hän vaikutti fyysisesti hyvässä kunnossa olevalta mieheltä, joka oli vihamielinen, koska hän ei halunnut, että hänet tutkitaan. Hänet todettiin riittävän hyväkuntoiseksi säilöönottoon, ja hänet sijoitettiin eristykseen hänen vihamielisen käytöksensä vuoksi. Hänen terveydentilansa heikkeni äkillisesti ja hän kuoli. Ruumiinavauksessa paljastui, että hänellä oli diagnosoimaton sirppisolutauti. Euroopan ihmisoikeustuomioistuin totesi, että Itävallan sisäministeriö oli antanut selkeät ohjeet nälkälakkoja koskevia menettelyjä varten. Lääkärit kävivät säilöön otetun luona, myös hänen viimeisenä elinpäivänään, ja eristyksen aikana poliisi tarkasti hänen olevan kunnossa 15–30 minuutin välein. Vaikka hänen vihamielinen käytöksensä on saattanut olla merkki jo pitkälle edenneestä nestehukasta ja siitä seuranneesta sirppisolutaudista johtuvasta verisolujen hajoamisesta, se ei ollut ennakoitavissa tapahtumien aikaan. Euroopan ihmisoikeustuomioistuin totesi, että viranomaisia ei voitu syyttää siitä, että säilöön otetulta ei tutkittu sirppisolutautia, eikä se havainnut Euroopan ihmisoikeussopimuksen 3 artiklan loukkausta.

Tätä aihetta koskevia merkityksellisiä muita kuin sitovia oikeuslähteitä ovat muun muassa Euroopan neuvoston ”Twenty Guidelines on Forced Return”⁽⁴⁶⁴⁾ ja vankiloita koskevat eurooppalaiset säännöt⁽⁴⁶⁵⁾.

⁽⁴⁶²⁾ EIT, *Palushi v. Itävalta*, nro 27900/04, 22.12.2009, 72 kohta.

⁽⁴⁶³⁾ EIT, *Ceesay v. Itävalta*, nro 72126/14, 16.11.2017.

⁽⁴⁶⁴⁾ Euroopan neuvosto, ministerikomitea, *Twenty Guidelines on Forced Return*, annettu 4.5.2005.

⁽⁴⁶⁵⁾ Euroopan neuvosto, ministerikomitea, *Recommendation Rec(2006)2-rev on the European Prison Rules*, annettu 11.1.2006 ja tarkistettu ja muutettu 1.7.2020.

7.10 Korvaus laittomasta säilöötosta

Henkilöille, jotka on otettu laittomasti säilöön, voidaan maksaa vahingonkorvausta sekä unionin oikeuden että Euroopan ihmisoikeussopimuksen mukaan.

Unionin oikeudessa asiassa *Francovich*⁽⁴⁶⁶⁾ yhteisöjen tuomioistuin katsoi, että kansallisten tuomioistuinten on määrättävä korvausta vahingoista, jotka EU:n jäsenvaltio on aiheuttanut rikkomalla unionin oikeutta. Tätä periaatetta ei ole vielä sovellettu rikkomisiin, jotka johtuvat siitä, että jäsenvaltio ei ole pannut direktiiviä täytäntöön maahanmuuttoon liittyvän säilöönoton yhteydessä.

Euroopan ihmisoikeussopimuksen 5 artiklan 5 kappaleessa määrätään, että "[j]okaisella, joka on pidätetty tai jonka vapaus on muuten riistetty tämän artiklan määräysten vastaisesti, on täytäntöönpanokelpoinen oikeus vahingonkorvaukseen". Jotta korvausta voidaan myöntää, Euroopan ihmisoikeussopimuksen 5 artiklan yhtä tai useampaa määräystä on täytynyt loukata⁽⁴⁶⁷⁾.

Keskeiset kohdat

- Sekä unionin oikeuden että Euroopan ihmisoikeussopimuksen mukaan vapaudenriiston täytyy olla viimeinen keino, kun muita lievempiä keinoja on ensin käytetty (ks. 7.2 kohta).
- Euroopan ihmisoikeussopimuksen mukaan henkilön konkreettinen tilanne voidaan tulkita vapaudenriistoksi ihmisoikeussopimuksen 5 artiklan mukaisesti tai kyseisen henkilön liikkumisvapauden rajoitukseksi ihmisoikeussopimuksen neljännen pöytäkirjan 2 artiklan mukaisesti (ks. 7.1 kohta).
- Euroopan ihmisoikeussopimuksen mukaan vapaudenriisto on voitava perustella 5 artiklan 1 kappaleen a–f kohdassa mainitulla tarkoituksella, se on määrättävä lakisääteisen menettelyn mukaisesti, eikä se saa olla mielivaltainen (ks. 7.3 kohta).
- Unionin oikeuden mukaan vapaudenriiston on oltava lainmukainen (ks. 7.3 kohta), välttämätön ja oikeasuhteinen (ks. 7.5 kohta).

⁽⁴⁶⁶⁾ EYT, yhdistetyt asiat C-6/90 ja C-9/90, *Francovich ja Bonifaci ym. v. Italian tasavalta*, 19.11.1991.

⁽⁴⁶⁷⁾ EIT, *Lobanov v. Venäjä*, nro 16159/03, 16.10.2008, 54 kohta.

- Unionin oikeudessa säilöönoton enimmäisajaksi on säädetty kuusi kuukautta, mitä voidaan poikkeusolosuhteissa jatkaa korkeintaan 18 kuukauteen. Euroopan ihmisoikeussopimuksessa ei ole enimmäismääräaikoja maahanmuuton yhteydessä tehtävälle säilöönnotolle, mutta Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen oikeuskäytännön mukaan kansallisessa lainsäädännössä pitäisi asettaa enimmäiskesto, ja säilöönoton pituuden laillisuus riippuu tapauksen erityisistä olosuhteista (ks. 7.6.4 kohta).
- Sekä unionin oikeuden että Euroopan ihmisoikeussopimuksen mukaan maastapoistamista varten säilöön otetun henkilön maastapoistamiseen on oltava realistisia mahdollisuuksia (ks. 7.6.3 kohta) ja maastapoistamismenettelyt on toteutettava asianmukaisen ripeästi (ks. 7.6.2 kohta).
- Vapaudenriistossa on noudatettava Euroopan ihmisoikeussopimuksen 5 artiklan 2 kohdan menettelyllisiä takeita oikeudesta saada tietoa pidätyksen syistä. Unionin oikeudessa palauttamisdirektiivissä ja vastaanottodirektiivissä edellytetään, että säilöönottomääräys annetaan kirjallisena, ja siinä on mainittava ratkaisun tosiseikkoihin liittyvät ja oikeudelliset perusteet.
- Sekä unionin oikeuden että Euroopan ihmisoikeussopimuksen mukaan henkilöllä, jonka vapaus on riistetty, on oikeus tehokkaisiin oikeussuojakeinoihin, ja hänen säilöönottomääräyksensä on arvioitava kiireellisesti (ks. 7.8 kohta).
- Sekä unionin oikeuden että Euroopan ihmisoikeussopimuksen mukaan vapaudenriiston tai liikkumisoikeuden rajoituksen on oltava yhdenmukainen muiden ihmisoikeustakeiden kanssa. Esimerkiksi säilöönotto-olosuhteiden on oltava sellaiset, että ihmisarvoa kunnioitetaan, säilöönotto-olosuhteet eivät saa koskaan aiheuttaa vaaraa kyseisten henkilöiden terveydelle ja erityistä huomiota on kiinnitettävä haavoittuvassa asemassa oleviin ryhmiin (ks. 7.7 ja 7.9 kohta)
- Henkilöllä, joka on otettu säilöön mielivaltaisesti tai laittomasti, voi olla oikeus vahingonkorvaukseen sekä unionin oikeuden että Euroopan ihmisoikeussopimuksen mukaan (ks. 7.10 kohta).

Muuta oikeuskäytäntöä ja kirjallisuutta:

Lisää oikeuskäytäntöä on saatavilla tämän käsikirjan [ohjeissa](#). Tässä luvussa käsiteltyihin asioihin liittyvää lisämateriaalia on kohdassa [Kirjallisuutta](#).

8

Pakkoon perustuva paluu ja maastapoistamisen tapa

EU	Käsiteltävät asiat	EN
<p>Palauttamisdirektiivi (2008/115/EY)</p> <p>Eurooppalaisesta raja- ja merivartiostosta annettu asetus (EU) 2019/1896</p> <p>Neuvoston päätös yhteisten lentojen järjestämisestä henkilökohtaisen maastapoistamispäätöksen saaneiden kolmansien maiden kansalaisten poistamiseksi kahden tai useamman jäsenvaltion alueelta (2004/573/EY)</p>	<p>Maastapoistamisen toteuttaminen: turvallisesti, ihmisarvoisesti ja humanisti</p>	<p>Ministerikomitea, Twenty Guidelines on Forced Return, 2005, nro 19</p>
<p>Turvapaikkamenettelydirektiivi (2013/32/EU), 48 artikla</p>	<p>Luottamuksellisuus</p>	<p>Ministerikomitea, Twenty Guidelines on Forced Return, 2005, nro 12</p>
<p>EU:n perusoikeuskirja, 2 artikla (oikeus elämään)</p> <p>Palauttamisdirektiivi (2008/115/EY), 8 artiklan 4 kohta</p>	<p>Pakkokeinojen aiheuttama vakava haitta</p>	<p>EIS, 2 artikla (oikeus elämään)</p> <p>EIS, 3 artikla (kidutuksen ja muiden kaltoinkohtelun muotojen kielto)</p> <p>Ministerikomitea, Twenty Guidelines on Forced Return, 2005, nro 19</p>

EU	Käsiteltävät asiat	EN
	<p>Tutkimus</p>	<p>EIT, <i>Tarariyeva v. Venäjä</i>, nro 4353/03, 2006 (sairaanhoito vankilassa)</p> <p>EIT, <i>Tais v. Ranska</i>, nro 39922/03, 2006 (terveystarkastus säilöönoton aikana)</p> <p>EIT, <i>Ramsahai v. Alankomaat</i> [suuri jaosto], nro 52391/99, 2007 (tehokas järjestelmä)</p> <p>EIT, <i>Armani Da Silva v. Yhdistynyt kuningaskunta</i> [suuri jaosto], nro 5878/08, 2016 (tehokas tutkinta)</p>

Johdanto

Tässä luvussa tarkastellaan sitä, miten muu kuin kansalainen poistetaan maasta. Maastapoistamisen oikeudellisia esteitä, esimerkiksi turvapaikanhakijan maastapoistamisen esteitä, käsitellään [1](#), [4](#) ja [5 luvussa](#).

Henkilöt on poistettava turvallisella, ihmisarvoisella ja humanilla tavalla riippumatta siitä, tapahtuuko tämä lentoteitse, maitse tai meritse. On tapahtunut onnettomuuksia, joissa henkilöitä on menehtynyt maastapoistamisen aikana hapenpuutteen takia tai loukkaantunut vakavasti. Kuolemantapauksia on satunut myös säilöönottoyksiköissä ennen maastapoistamisen toteuttamista. Maastapoistamisen menettely voi myös lisätä itsensä vahingoittamisen tai itsemurhan riskiä joko säilöönoton aikana ennen maastapoistamista tai itse maastapoistamisen aikana.

Unionin oikeudessa pakkoon perustuvaa palauttamista säännellään [palauttamisdirektiivillä](#) (2008/115/EY). Frontexin palauttamisen alalla toteuttamia toimia säännellään [eurooppalaisesta raja- ja merivartiostosta annetussa asetuksessa](#) (asetus (EU) 2019/1896). Ilmateitse toteutettavia yhteensovitettuja yhteisiä maastapoistamisia säännellään [neuvoston päätöksellä](#) 2004/573/EY.

Unionin oikeuden mukaan laaja-alaiset EU:n tietojärjestelmät sisältävät tietoa laittomista maahantulijoista, ja niitä käytetään maahanmuuttoon liittyvissä prosesseissa, muun muassa palauttamisten helpottamisessa (ks. [2.1 kohta](#)).

Euroopan tuomioistuinta on harvoin pyydetty tutkimaan maastapoistamisen toteuttamisen todellista tapaa. On kuitenkin monia oikeustapauksia, jotka koskevat lähinnä Euroopan ihmisoikeussopimuksen 2, 3 ja 8 artiklaa. Tämä oikeuskäytäntö koskee yleisesti viranomaisten pakkokeinojen käyttöä, tarvetta suojella ihmisiä haitalta sekä viranomaisten menettelyllistä velvollisuutta tutkia viranomaisten toimintaa tilanteissa, joissa henkilölle on väitetysti aiheutunut vakavaa haittaa. Näitä yleisiä periaatteita voidaan soveltaa myös tietyissä olosuhteissa, kuten pakkoon perustuvan paluun yhteydessä. Tätä tarkastellaan yksityiskohtaisemmin jäljempänä.

Säädösten lisäksi on olemassa tätä aihetta koskevia ei-sitovia oikeudellisia välineitä. Euroopan neuvoston suuntaviivoissa ”Twenty Guidelines on Forced Return” annetaan hyödyllisiä ohjeita, ja siksi niihin viitataan tämän luvun monissa eri kohdissa⁽⁴⁶⁸⁾. CPT-normit sisältävät myös osion, jossa käsitellään lentoteitse tapahtuvaa palauttamista⁽⁴⁶⁹⁾.

Palauttamiset mahdollistetaan usein takaisinottosopimuksilla, jotka tehdään poliittisella tai operatiivisella tasolla. EU:ssa takaisinottosopimuksia tekevät joko yksittäiset jäsenvaltiot tai unioni. Ajanjaksolla 2004–2020 EU teki 18 takaisinottosopimusta⁽⁴⁷⁰⁾. Viiden maan kanssa käydään neuvotteluja⁽⁴⁷¹⁾.

8.1 Maastapoistamisen toteuttaminen: turvallisesti, ihmisarvoisesti ja humanisti

Unionin oikeudessa [palauttamisdirektiivin](#) mukaan pakkoon perustuva paluu on pantava täytäntöön kunnioittaen kyseisen henkilön ihmisarvoa ja fyysistä koskemattomuutta (8 artiklan 4 kohta). Vapaaehtoinen paluu on asetettava

⁽⁴⁶⁸⁾ Euroopan neuvosto, ministerikomitea, [Twenty Guidelines on Forced Return](#), annettu 4.5.2005.

⁽⁴⁶⁹⁾ Euroopan neuvosto, kidutuksen vastainen komitea, (2003), [The CPT Standards: Deportation of foreign nationals by air](#).

⁽⁴⁷⁰⁾ Aikajärjestyksessä Hongkong, Macao, Sri Lanka, Albania, Venäjä, Ukraina, Pohjois-Makedonia, Bosnia ja Hertsegovina, Montenegro, Serbia, Moldova, Pakistan, Georgia, Armenia, Azerbaidžan, Turkki, Kap Verde ja Valko-Venäjä. Ks. myös Euroopan komission verkkosivun kohta [Return & readmission](#). EU allekirjoitti Afganistanin, Etiopian, Ghanan, Nigerin ja Nigerian kanssa takaisinottojärjestelyt, jotka eivät ole laillisesti sitovia.

⁽⁴⁷¹⁾ Algeria, Kiina, Jordan, Nigeria ja Tunisia. Ks. myös Euroopan komissio (2018), ”State of the Union 2018: A stronger and more effective European return policy”.

etusijalle (7 artikla) ja on perustettava tehokas järjestelmä palautusten valvomiseksi (8 artiklan 6 kohta)⁽⁴⁷²⁾. Vuoden 2004 neuvoston päätöksen liitteen lentoteitse tapahtuvaan yhteiseen maasta poistamiseen sovellettavia turvallisuusmääräyksiä koskevissa ohjeissa annetaan myös ohjeita muun muassa lääketieteellisistä kysymyksistä, saattajien koulutuksesta ja käyttäytymisestä sekä pakkokeinojen käytöstä⁽⁴⁷³⁾.

Palauttamisdirektiivissä edellytetään, että kyseisen henkilön terveydentila on otettava huomioon maastapoistamismenettelyjen aikana (5 artikla). Lentoteitse tapahtuvan palauttamisen osalta tämä yleensä edellyttää, että terveydenhuoltohenkilöstö vahvistaa, että henkilö kykenee matkustamaan. Henkilön fyysinen ja henkinen tila voi myös olla peruste lykätä maastapoistamisen täytäntöönpanoa (9 artikla). Maastapoistamisen täytäntöönpanossa oikeus perhe-elämään on otettava asianmukaisesti huomioon (5 artikla). Jäsenvaltiolla voi olla myös kansallisia lakeja ja menettelyjä erityisistä terveyteen liittyvistä kysymyksistä, esimerkiksi pitkälle edenneestä raskaudesta.

Palauttamisdirektiivin mukaan ilman huoltajaa matkustavat alaikäiset voidaan palauttaa vain perheenjäsenille, nimetylle holhoojalle tai asianmukaiseen vastaanottoyksikköön (10 artikla)⁽⁴⁷⁴⁾.

Euroopan ihmisoikeussopimuksen mukaan valtioilla on positiivinen velvollisuus olla kohtelematta lainkäyttöalueellaan tai valvonnassaan olevalla alueella ketään kaltoin riippumatta näiden maahanmuuttaja-asemasta. On arvioitava, ovatko julkisten viranomaisten niiden vastuulla ja valvonnassa oleville henkilöille mahdollisesti aiheuttamat vammat tai haitat riittävän vakavia, jotta Euroopan ihmisoikeussopimuksen 3 artiklaa voidaan soveltaa. Arvioinnissa on otettava huomioon seikat, jotka tekevät henkilöstä erityisen haavoittuvan,

⁽⁴⁷²⁾ Jos haluat lisätietoja EU:n jäsenvaltioiden käytännöistä ks. FRA (2020) *“Forced return monitoring systems – 2020 update”*.

⁽⁴⁷³⁾ Neuvoston päätös 2004/573/EY, tehty 29 päivänä huhtikuuta 2004, yhteisten lentojen järjestämisestä henkilökohtaisen maastapoistamispäätöksen saaneiden kolmansien maiden kansalaisten poistamiseksi kahden tai useamman jäsenvaltion alueelta, EUVL L 261, 2004, s. 28. Ks. myös Euroopan raja- ja merivartiovirasto (2018), *Code of Conduct: For return operations and return interventions coordinated or organised by Frontex*, Frontex, Varsova.

⁽⁴⁷⁴⁾ Ks. myös FRA (2019), *Returning Unaccompanied Children: Fundamental rights considerations*, julkaisutoimisto, Luxemburg, syyskuu 2019.

esimerkkeinä ikä, raskaus tai henkinen terveydentila⁽⁴⁷⁵⁾. Maastapoistamisen kohteena olevien laittomien maahan­tulijoiden terveydentilan on todettava olevan sellainen, että he pystyvät matkustamaan⁽⁴⁷⁶⁾.

Euroopan neuvoston suuntaviivojen [Twenty Guidelines on Forced Return](#) mukaan viranomaisten on tehtävä yhteistyötä palautettavien henkilöiden kanssa pakkokeinojen käytön tarpeen rajoittamiseksi, ja palautettaville henkilöille on annettava mahdollisuus valmistautua palauttamiseen (suuntaviiva 15). Palautettavien henkilöiden terveydentilan on oltava sellainen, että he pystyvät matkustamaan (suuntaviiva 16).

8.2 Luottamuksellisuus

On tärkeää varmistaa, että ainoastaan ne tiedot, jotka ovat tarpeen maastapoistamisen toteuttamista varten, toimitetaan paluumaahan ja että turvapaikkamenettelyn aikana saadut tiedot pysyvät luottamuksellisina. Saattajien, jotka saattavat palautettavan henkilön säilöönottotyksiköstä määräpaikkaan, on myös varmistettava tietojen luottamuksellisuus.

Unionin oikeudessa turvapaikkamenettelyn aikana saatuja tietoja säännellään [turvapaikkamenettelydirektiivin](#) (2013/32/EU) 48 artiklassa, ja EU:n jäsenvaltiot ovat velvollisia kunnioittamaan saatujen tietojen luottamuksellisuutta. Direktiivin 30 artiklassa on takeita siitä, että yksittäisiä turvapaikanhakijoita koskevia tietoja kerättyessä niitä ei saa paljastaa osapuolille, joiden epäillään vainoavan hakijaa.

Euroopan ihmisoikeussopimuksen mukaan luottamuksellisuuden rikkominen voi herättää kysymyksiä Euroopan ihmisoikeussopimuksen 8 artiklan puitteissa ja, jos tällainen rikkominen johtaa kaltoinkohtelun vaaraan palauttamisen yhteydessä, se voi kuulua ihmisoikeussopimuksen 3 artiklan soveltamisalaan. Euroopan ihmisoikeustuomioistuim on todennut, että

⁽⁴⁷⁵⁾ EIT, *Shioshvili ym. v. Venäjä*, nro 19356/07, 20.12.2016, 85–86 kohta; EIT, *M.S.S. v. Belgia ja Kreikka* [suuri jaosto], nro 30696/09, 21.1.2011; EIT, *Darraj v. Ranska*, nro 34588/07, 4.11.2010; EIT, *Mubilanzila Mayeka ja Kaniki Mitunga v. Belgia*, nro 13178/03, 12.10.2006; EIT, *Moustahi v. Ranska*, nro 9347/14, 25.6.2020, 68–70 kohta.

⁽⁴⁷⁶⁾ EIT, *Al-Zawatia v. Ruotsi* (päätös), nro 50068/08, 22.6.2010, 58 kohta.

luottamuksellisuuden rikkominen on vastoin ihmisoikeussopimuksen 3 artiklaa, koska tietojen luovuttaminen siitä, että palautettavaa henkilöä epäillään terrorismista, voi saada aikaan kaltoinkohtelun vaaran⁽⁴⁷⁷⁾.

Euroopan neuvoston suuntaviivoissa [Twenty Guidelines on Forced Return](#) käsitellään myös henkilötietojen käsittelyn kunnioittamista ja käsittelylle asetettuja rajoituksia sekä kieltoa vaihtaa turvapaikkahakemuksiin liittyvää tietoa (suuntaviiva 12).

8.3 Pakkokeinojen aiheuttama vakava haitta

Kansallisen lain mukaan valtiollisille toimijoille, esimerkiksi säilöönottovirkamiehille tai saattajille, voidaan antaa valtuudet käyttää voimaa työtehtäviensä hoitamisessa. Sekä unionin oikeudessa että Euroopan ihmisoikeussopimuksessa säädetään, että voimankäytön on oltava kohtuullista, välttämätöntä ja oikeasuhteista.

Unionin oikeudessa ja Euroopan ihmisoikeussopimuksessa vahvistetaan yhteiset normit, joita sovelletaan säilöönottoon liittyvissä kuolemantapauksissa. Oikeus elämään taataan EU:n [perusoikeuskirjan](#) ja Euroopan ihmisoikeussopimuksen 2 artiklassa. Ihmisoikeussopimuksen 2 artiklan oikeus elämään on yksi tärkeimmistä oikeuksista, josta ei voida poiketa ihmisoikeussopimuksen 15 artiklan mukaan. Euroopan ihmisoikeussopimuksessa määrätään kuitenkin, että voimankäyttö, erityisesti kuolemaan johtava voimankäyttö, ei ole 2 artiklan vastaista, jos voimankäyttö on ”ehdottoman välttämätöntä” ja ”oikeassa suhteessa tavoitteisiin nähden”⁽⁴⁷⁸⁾.

Unionin oikeudessa palauttamisdirektiivissä annetaan pakkokeinoja koskevat säännöt. Tällaisia keinoja käytetään viimeisenä keinona, niiden on oltava oikeasuhteisia, eikä niihin saa liittyä kohtuutonta voimankäyttöä. Ne on pantava täytäntöön kunnioittaen kyseisen henkilön ihmisarvoa ja fyysisistä koskemattomuutta (8 artiklan 4 kohta).

⁽⁴⁷⁷⁾ EIT, *X. v. Ruotsi*, nro 36417/16, 9.1.2018, 55–61 kohta.

⁽⁴⁷⁸⁾ EIT, *McCann ym. v. Yhdistynyt kuningaskunta*, nro 18984/91, 27.9.1995, 148–149 kohta; EIT, *Yüksel Erdoğan ym. v. Turkki*, nro 57049/00, 15.5.2007, 86 kohta; EIT, *Ramsahai ym. v. Alankomaat* [suuri jaosto], nro 52391/99, 15.5.2007, 286 kohta; EIT, *Giuliani ja Gaggio v. Italia* [suuri jaosto], nro 23458/02, 24.3.2011 175–176 kohta.

Euroopan ihmisoikeussopimuksen 2 artiklan mukaan valtioiden ensisijaisena velvollisuutena valtiollisten toimijoiden voimankäytön yhteydessä on ottaa käyttöön asianmukainen oikeudellinen kehys, jossa määritellään rajalliset olosuhteet, joissa lainvalvonnassa voidaan käyttää voimaa. Ihmisoikeussopimuksen 2 artiklaan liittyvä oikeuskäytäntö edellyttää lakisääteistä, sääntely- ja hallinnollista kehystä, joka ohjaa valtiollisten toimijoiden voimankäyttöä ja suojaa mielivaltaisuudelta, väärinkäytöltä ja ihmishengen menetyksiltä, ja myös vältettävissä olevilta onnettomuuksilta. Henkilöstörakenne, viestintäkanavat ja voimankäyttöä koskevat ohjeet on ilmaistava selkeästi ja riittävän hyvin tässä kehyksessä⁽⁴⁷⁹⁾. Jos valtiolliset toimijat käyttävät enemmän voimaa, kuin heillä on kohtuudella oikeus käyttää, ja tämä johtaa loukkaantumiseen tai jopa kuolemaan, jäsenvaltiota on pidettävä vastuullisena. Tapahtumia on tutkittava tehokkaasti, ja niiden on voitava johtaa kanteen nostamiseen⁽⁴⁸⁰⁾. Asiaankuuluvien viranomaisten on myös valvottava tutkintaa tiukasti⁽⁴⁸¹⁾.

Euroopan ihmisoikeustuomioistuin on todennut, että jäsenvaltioilla ei ole pelkästään negatiivisia velvoitteita olla vahingoittamatta ihmisiä vaan myös positiivisia velvoitteita suojata ihmisiä ihmishengen menetykseltä tai vakavalta loukkaantumiselta, myös kolmansilta osapuolilta tai heiltä itseltään, sekä tarjota mahdollisuutta sairaanhoitoon. Jäsenvaltion velvollisuus suojata kattaa myös velvollisuuden antaa säännöksiä ja asianmukaisia menettelyjä, joihin sisältyvät rikosoikeudelliset säännökset henkilöön kohdistuvien rikosten estämiseksi, sekä määrätä näihin liittyviä seuraamuksia ehkäisemään uusia tällaisia rikoksia⁽⁴⁸²⁾. Kysymys kuuluu, ovatko viranomaiset tehneet kaiken, mitä kohtuudella voidaan odottaa, välttääkseen sellaisen ihmishengen kohdistuvan todellisen ja välittömän riskin, josta ne ovat tienneet tai josta niiden olisi pitänyt tietää⁽⁴⁸³⁾.

⁽⁴⁷⁹⁾ EIT, *Makaratzis v. Kreikka* [suuri jaosto], nro 50385/99, 20.12.2004, 58 kohta; EIT, *Nachova ym. v. Bulgaria* [suuri jaosto], nrot 43577/98 ja 43579/98, 6.7.2005, 96 kohta; EIT, *Giuliani ja Gaggio v. Italia* [suuri jaosto], nro 23458/02, 24.3.2011, 209 kohta.

⁽⁴⁸⁰⁾ EIT, *McCann ym. v. Yhdistynyt kuningaskunta*, nro 18984/91, 27.9.1995, 161 kohta; EIT, *Velikova v. Bulgaria*, nro 41488/98, 18.5.2000, 80 kohta.

⁽⁴⁸¹⁾ EIT, *Enukidze ja Girgvliani v. Georgia*, nro 25091/07, 26.4.2011, 277 kohta; EIT, *Armani Da Silva v. Yhdistynyt kuningaskunta* [suuri jaosto], nro 5878/08, 30.3.2016, 229 kohta.

⁽⁴⁸²⁾ EIT, *Osman v. Yhdistynyt kuningaskunta*, nro 23452/94, 28.10.1998; EIT, *Mastromatteo v. Italia* [suuri jaosto], nro 37703/97, 24.10.2002 72–73 kohta; EIT, *Finogenov ym. v. Venäjä*, nrot 18299/03 ja 27311/03, 20.12.2011, 209 kohta.

⁽⁴⁸³⁾ EIT, *Branko Tomašić ym. v. Kroatia*, nro 46598/06, 15.1.2009, 51 kohta.

Tutkiessaan voimankäytön laillisuutta Euroopan ihmisoikeustuomioistuin on tarkastellut useita eri tekijöitä, muun muassa tavoiteltavan päämäärän luonnetta ja todellisen tilanteen aiheuttamaa vaaraa ihmishengelle ja ruumiille. Tuomioistuin tarkastelee tietyn voimankäytön olosuhteita, joihin kuuluu se, onko voimankäyttö tahallista vai tahatonta, ja se, onko operaatiota suunniteltu ja valvottu riittävästi vai ei.

Esimerkki: Asiassa *Kaya v. Turkki*⁽⁴⁸⁴⁾ Euroopan ihmisoikeustuomioistuin toisti, että valtion on harkittava voimankäyttöä ja sitä, miten suuri on riski siitä, että se voi johtaa ihmishengen menetykseen.

Voimankäyttö voidaan kyseenalaistaa paitsi 2 artiklan perusteella, joka koskee ihmishengen menetystä tai ihmishenkeä uhkaavaa tilannetta, kuten itsemurhayritystä, josta aiheutuu pysyvä haitta, myös ihmisoikeussopimuksen 3 ja 8 artiklan perusteella tilanteissa, joissa henkilö loukkaantuu lähes kuolettavasti voimankäytön seurauksena.

Tuomioistuin totesi, että ihmisoikeussopimuksen 3 artiklaa rikotaan, kun henkilölle syntyy aivovaurio, kun pidätyksessä käytetään liikaa voimaa⁽⁴⁸⁵⁾, kun valtiolliset toimijat lyövät pidätettyjä kasvoihin näiden ollessa pidätettyinä poliisiasemalla⁽⁴⁸⁶⁾ tai kun viranomaiset eivät tutki tehokkaasti valittajien valituksia väitetystä kaltoinkohtelusta karkotuksen aikana⁽⁴⁸⁷⁾.

Euroopan ihmisoikeustuomioistuin on Euroopan ihmisoikeussopimuksen 8 artiklan yhteydessä ilmaissut huolenaiheensa vaaratilanteista, joissa poliisit tai muut virkamiehet ovat puuttuneet henkilöiden elämään. Ihmisiä on suojeltava riskiltä, että poliisi tunkeutuu epäasianmukaisesti heidän kotiinsa⁽⁴⁸⁸⁾. Käytössä on oltava takeita, joilla estetään mahdolliset väärinkäytökset ja suojellaan ihmisarvoa. Niiden perusteella voidaan esimerkiksi vaatia valtiota tekemään tehokas tutkimus, jos se on ainoa laillinen keinoa selvittää väitteet laittomista kotietsinnöistä⁽⁴⁸⁹⁾.

⁽⁴⁸⁴⁾ EIT, *Kaya v. Turkki*, nro 22729/93, 19.2.1998.

⁽⁴⁸⁵⁾ EIT, *Ilhan v. Turkki* [suuri jaosto], nro 22277/93, 27.6.2000, 77–87 kohta.

⁽⁴⁸⁶⁾ EIT, *Bouyid v. Belgia* [suuri jaosto], nro 23380/09, 28.9.2015.

⁽⁴⁸⁷⁾ EIT, *Thu v. Kypros*, nro 3869/07, 4.4.2017.

⁽⁴⁸⁸⁾ EIT, *Kučera v. Slovakia*, nro 48666/99, 17.7.2007, 119 ja 122–124 kohta; EIT, *Rachwalski ja Ferenc v. Puola*, nro 47709/99, 28.7.2009, 58–63 kohta.

⁽⁴⁸⁹⁾ EIT, *Vasylychuk v. Ukraina*, nro 24402/07, 13.6.2013, 84 kohta.

Kuolemantapaus tai loukkaantuminen voi johtua pakkokeinoista tai siitä, ettei jäsenvaltio ole estänyt ihmishengen menetystä, mukaan lukien itseaiheutettu vamma tai lääketieteelliset syyt⁽⁴⁹⁰⁾. Euroopan neuvoston suuntaviivoissa *Twenty Guidelines on Forced Return* kielletään tämän osalta pakkokeinot, jotka todennäköisesti tukkivat hengitystiet joko kokonaan tai osittain tai joissa palautettavat henkilöt pakotetaan asentoihin, joissa he ovat vaarassa tukehtua (suuntaviiva 19).

8.4 Tutkimus

Euroopan ihmisoikeussopimuksen mukaan yleisiä periaatteita, jotka on kehitetty lähinnä Euroopan ihmisoikeussopimuksen 2, 3 ja 8 artiklasta, voidaan tiettyissä olosuhteissa soveltaa myös pakkoon perustuvan paluun yhteydessä. On suoritettava jossain muodossa tehokas ja virallinen tutkimus, kun henkilö kuolee tai loukkaantuu vakavasti jäsenvaltion toimenpiteen vuoksi tai kun tämä tapahtuu olosuhteissa, joissa jäsenvaltiota voidaan pitää vastuullisena, esimerkiksi säilöönoton aikana. Asiaankuuluvien viranomaisten on valvottava erityisen tiukasti seurauksena olevaa tutkimusta⁽⁴⁹¹⁾. Jäsenvaltio voi edelleen olla vastuussa, vaikka se ulkoistaa osan maastapoistamiseen liittyvistä tehtävistä yksityisille yrityksille. Tehokkuudelta vaaditaan tiettyä vähimmäistasoa, joka riippuu tapauksen olosuhteista⁽⁴⁹²⁾. Oikeusvaltioperiaatteen varmistamiseksi ja yleisen luottamuksen säilyttämiseksi on tehostettava vastuuvuorollisuutta ja avoimuutta⁽⁴⁹³⁾.

Kun henkilö on kuollut tai loukkaantunut ollessaan tai oltuaan säilössä tai valvonnan kohteena, jäsenvaltion on laadittava tyydyttävä ja vakuuttava selonteko kyseisistä tapahtumista. Esimerkiksi ihmisoikeussopimuksen 2 artiklaa oli loukattu, kun valtio oli vakuuttanut, että kuolema oli aiheutunut luonnollisista syistä, eikä se ollut antanut muuta tyydyttävää selvitystä kuolemasta eikä puutteellisesta *postmortem*-tarkastuksesta⁽⁴⁹⁴⁾. Ihmisoike-

⁽⁴⁹⁰⁾ Ks. esimerkiksi Yhdistyneen kuningaskunnan asia *FGP v. Serco Plc & Anor* [2012] EWHC 1804 (Admin), 5.7.2012.

⁽⁴⁹¹⁾ EIT, *Armani Da Silva v. Yhdistynyt kuningaskunta* [suuri jaosto], nro 5878/08, 30.3.2016.

⁽⁴⁹²⁾ EIT, *McCann ym. v. Yhdistynyt kuningaskunta*, nro 18984/91, 27.9.1995, 161 kohta; EIT, *Velikova v. Bulgaria*, nro 41488/98, 18.5.2000, 80 kohta.

⁽⁴⁹³⁾ EIT, *Ramsahai ym. v. Alankomaat* [suuri jaosto], nro 52391/99, 15.5.2007, 325 kohta.

⁽⁴⁹⁴⁾ EIT, *Tanli v. Turkki*, nro 26129/95, 10.4.2001, 143–147 kohta.

ussopimuksen 2 artiklaa todettiin loukatun myös tapauksissa, joissa vankilaisairaalassa annettu hoito oli puutteellista⁽⁴⁹⁵⁾ ja valittajan terveydentila oli tutkittu puutteellisesti, ennen kuin hänet otettiin säilöön⁽⁴⁹⁶⁾.

Ihmisoikeussopimuksen 2 artiklan mukaisen valituksen tutkimuksessa keskeiset kriteerit ovat tutkimuksen riippumattomuus, riittävyys, tehokkuus, täsmällisyys ja kohtuullinen riipeys, perheen osallistuminen siihen sekä se, että tutkimusta voidaan tarkastella julkisesti⁽⁴⁹⁷⁾. Tutkimuksen tulosten on oltava myös avoimia julkiselle tarkastelulle. Viranomaisten tehtävänä on käynnistää tutkimus omasta aloitteestaan eikä odottaa valituksen tekemistä. Tutkimuksen suorittavan virkailijan tai elimen on oltava riippumaton tapahtumien osapuolista. Tämä tarkoittaa sekä hierarkkisen tai institutionaalisen yhteyden puuttumista että käytännön riippumattomuutta⁽⁴⁹⁸⁾.

⁽⁴⁹⁵⁾ EIT, *Tarariyeva v. Venäjä*, nro 4353/03, 14.12.2006, 88 kohta.

⁽⁴⁹⁶⁾ EIT, *Tais v. Ranska*, nro 39922/03, 1.6.2006.

⁽⁴⁹⁷⁾ EIT, *Armani Da Silva v. Yhdistynyt kuningaskunta* [suuri jaosto], nro 5878/08, 30.3.2016, 232–237 kohta.

⁽⁴⁹⁸⁾ EIT, *Finucane v. Yhdistynyt kuningaskunta*, nro 29178/95, 1.7.2003, 68 kohta.

Keskeiset kohdat

- Maastapoistaminen on toteutettava turvallisella ja humaanilla tavalla, ja kyseisen henkilön ihmisarvoa on kunnioitettava (ks. 8.1 kohta).
- Henkilöiden on kyettävä matkustamaan ottaen huomioon heidän fyysinen ja henkinen terveytensä (ks. 8.1 kohta).
- On kiinnitettävä erityistä huomiota haavoittuvassa asemassa oleviin, mukaan lukien lapset sekä henkilöt, jotka ovat vaarassa tehdä itsemurhan tai vahingoittaa itseään (ks. 8.1 kohta).
- Unionin oikeuden mukaan EU:n jäsenvaltioiden on luotava tehokas pakkotoimiin perustuvan palautuksen valvontajärjestelmä (ks. 8.1 kohta).
- Palauttamisdirektiivin mukaan ilman huoltajaa olevat alaikäiset voidaan palauttaa vain perheenjäsenille, nimetyille huoltajalle tai asianmukaiseen vastaanottoyksikköön (ks. 8.1 kohta).
- Turvapaikkamenettelyn aikana saatujen tietojen luottamuksellisuus on taattava (ks. 8.2 kohta).
- Sekä unionin oikeuden että Euroopan ihmisoikeussopimuksen mukaan pakokokeinojen käytön on oltava kohtuullista, välttämätöntä ja oikeasuhteista (ks. 8.3 kohta).
- Euroopan ihmisoikeussopimuksen mukaan viranomaiset ovat velvollisia tutkimaan liiallista voimankäyttöä maastapoistamisen aikana koskevat uskottavat väitteet (ks. 8.4 kohta).

Muuta oikeuskäytäntöä ja kirjallisuutta:

Lisää oikeuskäytäntöä on saatavilla tämän käsikirjan [ohjeissa](#). Tässä luvussa käsiteltyihin asioihin liittyvää lisämateriaalia on kohdassa [Kirjallisuutta](#).

9

Taloudelliset ja sosiaaliset oikeudet

EU	Käsiteltävät asiat	EN
<p>EU:n perusoikeuskirja, 12 artikla (kokoontumis- ja yhdistymisvapaus), 15 artiklan 1 kohta (ammattillinen vapaus ja oikeus tehdä työtä), 16 artikla (elinkeinovapaus), 28 artikla (neuvotteluoikeus ja oikeus työtaistelutoimiin), 29 artikla (oikeus työnvälityspalveluihin), 30 artikla (suoja perusteettoman irtisanomisen yhteydessä), 31 artikla (oikeudenmukaiset ja kohtuulliset työolot ja työehdot) ja 32 artikla (lapsityövoiman käytön kieltö ja nuorten suojele työssä)</p> <p>Työmarkkinoille pääsyä säännellään johdetulla EU:n oikeudella kunkin erityisryhmän osalta</p>	<p>Taloudelliset oikeudet</p>	<p>EIS, 4 artikla (orjuuden ja pakkotyön kieltö)</p> <p>EIS, 11 artikla (yhdistymisvapaus)</p> <p>Euroopan sosiaalinen peruskirja, 1 artiklan 2 kohta (syrjintä ja pakkotyö)</p> <p>Euroopan sosiaalinen peruskirja, 5 artikla (yhdistymisvapaus)</p> <p>Euroopan sosiaalinen peruskirja, 6 artikla (kollektiivinen neuvotteluoikeus ja työtaistelutoimet)</p> <p>EIT, <i>Bigaeva v. Kreikka</i>, nro 26713/05, 2009 (ulkomaalainen voi osallistua ammattikoulutukseen, mutta hän ei saa suorittaa tutkintoa)</p> <p>Euroopan sosiaalisten oikeuksien komitea, <i>LO/TCO v. Ruotsi</i>, valitus nro 85/2012, 2013 (lähetettyjä työntekijöitä koskevat yhdenvertaisen kohtelun rajoitukset työ- ja ammattiyhdistysoikeuksien osalta)</p>

EU	Käsiteltävät asiat	EN
<p>EU:n perusoikeuskirja, 14 artikla (oikeus koulutukseen)</p> <p>Palauttamisdirektiivi (2008/115/EY), 14 artiklan 1 kohta (laittomat maahanmuuttajat)</p> <p>Vastaanottodirektiivi (2013/33/EU), 14 artikla (turvapaikanhakijat)</p>	<p>Koulutus</p>	<p>EIS, ensimmäisen pöytäkirjan 2 artikla (liikkumisvapaus)</p> <p>Euroopan sosiaalinen peruskirja, 17 artikla (lasten ja nuorten oikeus sosiaaliseen, oikeudelliseen ja taloudelliseen suojeluun), 18 artikla (oikeus olla ansiotyössä) ja 19 artikla (siirtotyöntekijöiden ja heidän perheidensä oikeus suojeluun ja tukeen)</p> <p>EIT, <i>Ponomaryovi v. Bulgaria</i>, nro 5335/05, 2011 (laittomilta maahanmuuttajilta peritään korkeampia maksuja keskiasteen koulutuksesta)</p> <p>Euroopan ihmisoikeustoimikunta, <i>Karus v. Italia</i> (päätös), nro 29043/95, 1998 (ulkomaalaisilta peritään korkeampia maksuja korkeasteen koulutuksesta)</p>
<p>EU:n perusoikeuskirja, 34 artiklan 3 kohta (sosiaaliturva ja toimeentuloturva)</p> <p>Sellaisia kolmansien maiden kansalaisia, jotka ovat ETA:n kansalaisten perheenjäseniä, sekä pitkään oleskelleita henkilöitä, turvapaikanhakijoita, pakolaisia, toissijaista suojelua saavia henkilöitä ja ihmiskaupan uhreja koskevia asumiseen liittyviä säännöksiä on annettu EU:n johdetussa oikeudessa</p>	<p>Asuminen</p>	<p>EIT, <i>Gillow v. Yhdistynyt kuningaskunta</i>, nro 9063/80, 1986 (oikeus kodin kunnioittamiseen)</p> <p>EIT, <i>M.S.S. v. Belgia</i> [suuri jaosto], nro 30696/09, 2011 (asunnon tarjoamisen laiminlyönti voi loukata Euroopan ihmisoikeussopimuksen 3 artiklaa)</p> <p>Euroopan sosiaalinen peruskirja, 31 artikla (oikeus asuntoon)</p> <p>Euroopan sosiaalisten oikeuksien komitea, <i>FEANTSA v. Alankomaat</i>, kantelu nro 86/2012, 2014 (oikeus suojaan hätätilanteen varalta)</p> <p>Euroopan sosiaalisten oikeuksien komitea, <i>DCI v. Alankomaat</i>, kantelu nro 47/2008, 2009 (asunto laittomasti maahantulleille lapsille)</p>

EU	Käsittävät asiat	EN
<p>EU:n perusoikeuskirja, 35 artikla (terveyden suojelu)</p> <p>EU:n johdetussa oikeudessa säädetään terveydenhuollosta kunkin erityisryhmän osalta</p>	<p>Terveydenhuolto</p>	<p>Euroopan sosiaalinen peruskirja, 11 artikla (oikeus terveyden suojeluun)</p> <p>Euroopan sosiaalinen peruskirja, 13 artikla (oikeus sosiaaliavustukseen ja lääkinnälliseen apuun)</p> <p>Euroopan sosiaalisten oikeuksien komitea, <i>FIDH v. Ranska</i>, kantelu nro 14/2003, 2004</p> <p>Euroopan sosiaalisten oikeuksien komitea, <i>EUROCEF v. Ranska</i>, kantelu nro 114/2015, 2018 (ilman huoltajaa olevien alaikäisten asunto ja huolenpito)</p>
<p>Kolmansien maiden kansalaiset, jotka ovat ETA:n kansalaisten perheenjäseniä:</p> <p>Vapaata liikkuvuutta koskeva direktiivi (2004/38/EY), 24 ja 14 artikla</p> <p>Sosiaaliturvajärjestelmien yhteensovittamisesta annettu asetus (EY) N:o 883/2004, sellaisena kuin se on muutettuna asetuksella (EU) N:o 465/2012</p> <p>Kolmansien maiden kansalaiset, jotka muuttavat EU:n sisällä:</p> <p>Asetus (EY) N:o 859/2003 ja (EU) N:o 1231/2010</p>	<p>Sosiaaliturva ja sosiaaliapu</p>	<p>EIT, <i>Gaygusuz v. Itävalta</i>, nro 17371/90, 1996 (ulkomaalaisten syrjintä työttömyysetuuksien osalta)</p> <p>EIT, <i>Koua Poirrez v. Ranska</i>, nro 40892/98, 2003 (ulkomaalaisten syrjintä työkyvyttömyysetuuksien osalta)</p> <p>EIT, <i>Dhahbi v. Italia</i>, nro 17120/09, 2014 (ulkomaalaisten syrjintä perhe-etuksien osalta)</p> <p>EIT, <i>Andrejeva v. Latvia</i> [suuri jaosto], nro 55707/00, 2009 (ulkomaalaisten syrjintä eläkkeiden osalta)</p> <p>Euroopan sosiaalinen peruskirja, 12 artikla (oikeus sosiaaliturvaan), 13 artikla (oikeus sosiaaliavustukseen ja lääkinnälliseen apuun), 14 artikla (oikeus sosiaalipalveluihin), 15 artikla (vammaisten henkilöiden oikeudet), 17 artikla (lasten oikeus sosiaaliseen, oikeudelliseen ja taloudelliseen suojeluun), 23 artikla (ikäntyneiden henkilöiden oikeus sosiaaliseen suojeluun) ja 30 artikla (oikeus suojeluun köyhyyttä ja sosiaalista syrjäytymistä vastaan)</p>

EU	Käsiteltävät asiat	EN
<p>Muut ryhmät</p> <p>Johdetussa oikeudessa säädetään erityisistä oikeuksista turvapaikanhakijoille, pakolaisille, toissijaista suojelua saaville henkilöille, ihmiskaupan uhreille sekä pitkään oleskelleille henkilöille</p> <p>EUT, yhdistetyt asiat C-443/14 ja C-444/14, <i>Alo ja Osso</i> [suuri jaosto], 2016 (toissijaista suojelua saavalle henkilölle määrätty asuinpaikkamääräykset)</p> <p>EUT, C-713/17, <i>Ayubi</i>, 2018 (pakolainen, jolla on määräaikainen oleskeluoikeus)</p>		<p>Euroopan sosiaalisten oikeuksien komitea, <i>EUROCEF v. Ranska</i>, kantelu nro 114/2015, 2018 (ilman huoltajaa olevien alaikäisten asunto ja huolenpito)</p>

Johdanto

Työpaikan, koulutuksen, asunnon, terveydenhuollon, sosiaaliturvan, sosiaaliavustuksen ja muiden sosiaalisten etujen saaminen voi olla useimmille maahantulijoille vaativaa. Kaikkien sosiaalisten oikeuksien saaminen edellyttää yleensä tunnustettua oleskeluoikeutta.

Valtioiden on sallittua tehdä ero eri kansalaisuuksien välillä, kun ne käyttävät suvereenia oikeuttaan myöntää tai evätä maahantulo alueelleen. Periaatteessa ei ole laitonta tehdä sopimus tai antaa kansallista lainsäädäntöä, jossa henkilöille, joilla on tietty kansalaisuus, annetaan etuoikeus tulla valtion alueelle tai oleskella siellä. Valtiot voivat yleensä myös asettaa erilaisia ehtoja maahantulolle ja oleskelulle. Ne voivat esimerkiksi määrätä, että tietyille ryhmille ei myönnetä pääsyä työmarkkinoille tai mahdollisuutta julkisiin varoihin. Valtioiden on kuitenkin muistettava, että kansainvälisissä ja eurooppalaisissa ihmisoikeusvälineissä kielletään syrjintä, myös kansalaisuuden perusteella, niiden sääntelemillä aloilla⁽⁴⁹⁹⁾.

⁽⁴⁹⁹⁾ EU:n perusoikeuskirja, 21 artikla; EIS, 14 artikla ja pöytäkirja N:o 12, 1 artikla; Euroopan sosiaalinen peruskirja, V osa, E artikla.

Mitä enemmän tietty tilanne kuuluu valtion suvereenin määräämisoikeuden piiriin, sitä enemmän harkintavaltaa valtiolla on erilaisten ehtojen asettamisessa⁽⁵⁰⁰⁾. Erilainen kohtelu on sitä vaikeammin hyväksyttävää, mitä enemmän ulkomaalaisen maahanmuuttotilanne muistuttaa valtion omien kansalaisten tilannetta⁽⁵⁰¹⁾. Kun kyse on keskeisistä perusoikeuksista, kuten oikeudesta elämään tai halventavan kohtelun kiellosta, erilainen kohtelu katsotaan kielletyksi syrjinnäksi⁽⁵⁰²⁾. Nämä periaatteet ovat erityisen tärkeitä, kun kyse on sosiaalisten oikeuksien saamisesta.

Tässä luvussa esitetään lyhyt katsaus EU:n ja Euroopan neuvoston normeista, jotka koskevat mahdollisuutta käyttää taloudellisia ja sosiaalisia oikeuksia, eli oikeutta työhön, koulutukseen, asuntoon, terveydenhoitoon sekä sosiaaliseen suojeluun.

9.1 Tärkeimmät oikeuslähteet

Unionin oikeudessa EU:n vapaata liikkuvuutta koskevilla säännöksillä on suuri merkitys kolmansien maiden kansalaisille, jotka ovat sellaisten EU:n kansalaisten perheenjäseniä, jotka ovat käyttäneet oikeuttaan vapaaseen liikkuvuuteen Euroopassa. [Vapaata liikkuvuutta koskevalla direktiivillä](#) (2004/38/EY) säännellään tällaisten perheenjäsenten tilannetta kansalaisuudesta riippumatta. Direktiivin 2 artiklan 2 kohdassa määritellään perheenjäsenet, jotka kuuluvat direktiivin soveltamisalaan (ks. myös [6.2 kohta](#)). Direktiiviä sovelletaan myös kolmansien maiden kansalaisiin, jotka ovat Islannin, Liechtensteinin ja Norjan kansalaisten perheenjäseniä⁽⁵⁰³⁾. Sveitsin kansalaisten perheenjäsenillä on samanlainen asema⁽⁵⁰⁴⁾. Näiden säännösten soveltamisalaan kuuluvilla perheenjäsenillä on pääsy työmarkkinoille, ja heillä on myös mahdollisuus saada sosiaalietuuksia.

⁽⁵⁰⁰⁾ EIT, *Bah v. Yhdistynyt kuningaskunta*, nro 56328/07, 27.9.2011.

⁽⁵⁰¹⁾ EIT, *Gaygusuz v. Itävalta*, nro 17371/90, 16.9.1996.

⁽⁵⁰²⁾ Euroopan sosiaalisten oikeuksien komitea, *Defence for Children International (DCI) v. Alankomaat*, kantelu nro 47/2008, perusteet, 20.10.2009.

⁽⁵⁰³⁾ *Sopimus Euroopan talusalueesta*, 2.5.1992, osa III, Henkilöiden, palvelujen ja pääomien vapaa liikkuvuus, EYVL L 1, 1994, s. 3.

⁽⁵⁰⁴⁾ Euroopan yhteisöjen ja sen jäsenvaltioiden sekä Sveitsin valaliiton sopimus henkilöiden vapaasta liikkuvuudesta, 21.6.1999, 7 artikla EYVL L 114, 2002, s. 6.

Unionin oikeuden mukaan Turkin kansalaisilla ja heidän perheenjäsenillään on etuoikeutettu asema EU:n jäsenvaltiossa, vaikka he eivät ole ETA:n kansalaisia. Tämä johtuu vuoden 1963 [Ankaran sopimuksesta](#) ja sen vuoden 1970 [lisäpöytäkirjasta](#), jossa oletettiin, että Turkista tulisi EU:n jäsen vuonna 1985.

Kolmansien maiden kansalaisten eri ryhmien, esimerkiksi turvapaikanhakijoiden, pakolaisten tai pitkään oleskelleiden henkilöiden, pääsyä työmarkkinoille säännellään erityisdirektiiveillä. EU antoi joulukuussa 2011 [yhdistelmä lupadirektiivin](#) (2011/98/EU). Siinä otetaan käyttöön kolmansien maiden kansalaisia koskeva yhden hakemuksen menettely EU:n jäsenvaltion alueella oleskelua ja työskentelyä varten sekä yhteiset oikeudet kolmansien maiden työntekijöille, jotka oleskelevat laillisesti jäsenvaltiossa.

Esimerkki: Asia *Martinez Silva*⁽⁵⁰⁵⁾ koski sitä, että kolmannen maan kansalaiselta evättiin perhe-etuus, koska Italian lainsäädännön nojalla etua ei voida myöntää muille kuin EU:n kansalaisille, joilla on yhdistelmä lupa. Unionin tuomioistuin katsoi, että yhdistelmäluvun haltijaa ei voida sulkea perhe-etuuden saamisen ulkopuolelle kansallisen lainsäädännön nojalla, koska yhdistelmä lupadirektiivi sisältää yhdenvertaista kohtelua koskevan lausekkeen.

Lisäksi [rotujen välistä tasa-arvoa koskevassa direktiivissä](#) (2000/43/EY) kielletään syrjintä rodun tai etnisen alkuperän perusteella työhön pääsyn tai tavaroiden ja palvelujen saatavuuden sekä hyvinvointi- ja sosiaaliturvajärjestelmien yhteydessä⁽⁵⁰⁶⁾. Sitä sovelletaan myös kolmansien maiden kansalaisiin. Direktiivin 3 artiklan 2 kohdan mukaan direktiivin soveltamisalaan ei kuulu ”kansalaisuuteen perustuva erilainen kohtelu eikä sillä vaikuteta [...] kolmannen maan kansalaisten ja valtiottomien henkilöiden oikeusasemasta aiheutuvaan kohteluun”.

[Työntekijöiden sosiaalisia perusoikeuksia koskevan yhteisön peruskirjan](#) hyväksyivät 9. joulukuuta 1989 kaikki jäsenvaltiot. Peruskirjassa esitetään eurooppalaisen työoikeusmallin keskeiset periaatteet, ja se vaikutti [eurooppalaisen sosiaalisen mallin](#) kehitykseen seuraavalla vuosikymmenellä. Yhteisön peruskirjan sosiaalisia perusoikeuksia on kehitetty edelleen ja laajennettu

⁽⁵⁰⁵⁾ EUT, C-449/16, *Kerly del Rosario Martinez Silva v. Istituto nazionale della previdenza sociale (INPS) ja Comune di Genova*, 21.6.2017.

⁽⁵⁰⁶⁾ Direktiivi 2000/43/EY, EYVL L 180, 2000, s. 22.

EU:n perusoikeuskirjassa. Perusoikeuskirjan soveltamisala on rajoitettu unionin oikeuden soveltamisalaan kuuluviin aiheisiin, eivätkä sen määräykset voi laajentaa unionin oikeuden soveltamisalaa. EU:n perusoikeuskirjan mukaan ainoastaan harvat sosiaaliset oikeudet taataan kaikille ihmisille, esimerkiksi 14 artiklan 1 kohdan 2 alakohdan mukainen oikeus koulutukseen, sillä useimmat oikeudet kuuluvat vain kansalaisille tai henkilöille, jotka oleskelevat maassa laillisesti.

Euroopan neuvoston oikeuden mukaan Euroopan ihmisoikeussopimuksessa taataan lähinnä kansalaisoikeudet ja poliittiset oikeudet, ja siinä annetaan vain vähän taloudellisia ja sosiaalisia oikeuksia koskevia ohjeita.

Euroopan sosiaalinen peruskirja (joka hyväksyttiin vuonna 1961 ja jota uudistettiin vuonna 1996) täydentää kuitenkin Euroopan ihmisoikeussopimusta, ja se on tärkeä viitekohta ihmisoikeuksia koskevalle eurooppalaiselle lainsäädännölle taloudellisten ja sosiaalisista oikeuksien alalla. Siinä määrätään perusoikeuksista ja perusvapauksista ja valvontamekanismista, joka perustuu raportointimenettelyyn ja järjestökantelumenettelyyn, jolla taataan, että sopimusvaltiot kunnioittavat Euroopan sosiaalisen peruskirjassa taattuja oikeuksia. Euroopan sosiaalisessa peruskirjassa taataan monia oikeuksia, muun muassa oikeus asuntoon, terveydenhoitoon, koulutukseen, työhön ja sosiaaliseen suojeluun, sekä henkilöiden vapaa liikkuvuus ja syrjinnän kieltö.

Vaikka Euroopan sosiaalisen peruskirjan suoja muuttajille ei perustu vastavuoroisuuden periaatteeseen, sen määräykset koskevat lähtökohtaisesti vain sellaisten jäsenvaltioiden kansalaisia, jotka ovat ratifioineet Euroopan sosiaalisen peruskirjan ja jotka ovat muuttaneet toiseen jäsenvaltioon, joka on myös ratifioinut Euroopan sosiaalisen peruskirjan. Euroopan sosiaalisen peruskirjan liitteen mukaan peruskirjan 1–17 ja 20–31 artiklat koskevat, vaikka niihin ei nimenomaisesti viitata, ulkomaalaisia, mikäli he ovat Euroopan sosiaalisen peruskirjan sopimuspuolena olevan jäsenvaltion kansalaisia, jotka oleskelevat laillisesti tai työskentelevät säännöllisesti toisen sellaisen jäsenvaltion alueella, joka on peruskirjan sopimuspuoli. Näitä artikloja on tulkittava siirtotyöntekijöitä ja heidän perheenjäseniään koskevien 18 ja 19 artiklan valossa. Peruskirjan 18 artiklassa turvataan oikeus olla ansiotyössä sopimuspuolien alueella, ja 19 artiklassa siirtotyöntekijöille ja heidän perheilleen annetaan oikeus suojeluun ja tukeen.

Vaikka Euroopan sosiaalisen peruskirjan soveltamisala on jokseenkin suppea, Euroopan sosiaalisten oikeuksien komitea on kehittänyt merkittävän oikeuskäytännön. Kun tietyt perusoikeudet on kyseenalaistettu, Euroopan sosiaalisten oikeuksien komitea on laajentanut Euroopan sosiaalisen peruskirjan henkilöllistä soveltamisalaa siten, että se kattaa kaikki alueella oleskelevat, myös laittomat maahanmuuttajat⁽⁵⁰⁷⁾.

Euroopan sosiaalisella peruskirjalla on Euroopan ihmisoikeussopimukseen tärkeä täydentävä suhde, ja ihmisoikeussopimuksessa arvostetaan Euroopan sosiaalisten oikeuksien komitean oikeuskäytäntöä. Vaikka kaikki EU:n jäsenvaltiot ja Euroopan neuvoston jäsenvaltiot eivät ole ratifioineet Euroopan sosiaalista peruskirjaa tai hyväksyneet kaikkia sen määräyksiä, Euroopan ihmisoikeustuomioistuin on katsonut, ettei ratifiointi ole välttämätöntä, jotta tuomioistuin voi tulkita tietyt Euroopan ihmisoikeussopimuksen nojalla esitettyjä kysymyksiä, joita säännellään myös Euroopan sosiaalisessa peruskirjassa⁽⁵⁰⁸⁾.

9.2 Taloudelliset oikeudet

Tässä luvussa käsitellään taloudellisia oikeuksia, myös pääsyä työmarkkinoille ja oikeutta yhdenvertaiseen kohteluun työpaikalla. Työmarkkinoille pääsy riippuu yleensä henkilön oikeudellisesta asemasta. Siitä hetkestä lähtien, kun henkilö aloittaa työn, riippumatta siitä, onko se laillista vai ei, työntekijöiden perusoikeuksia on kunnioitettava. Työntekijöillä on myös oikeudellisesta asemasta riippumatta oikeus saada maksu tekemästään työstä.

Euroopan ihmisoikeussopimuksen mukaan taloudellisia ja sosiaalisia oikeuksia ei nimenomaisesti taata, lukuun ottamatta orjuuden ja pakkotyön kieltoa (4 artikla) ja oikeutta perustaa ammattiyhdistyksiä (11 artikla).

⁽⁵⁰⁷⁾ Euroopan sosiaalisten oikeuksien komitea, *International Federation of Human Rights Leagues (FIDH) v. Ranska*, kantelu nro 14/2003, perusteet, 8.9.2004; Euroopan sosiaalisten oikeuksien komitea, *Conference of European Churches (CEC) v. Alankomaat*, kantelu nro 90/2013, perusteet, 1.7.2014; ja Euroopan sosiaalisten oikeuksien komitea, *European Federation of National Organisations working with the Homeless (FEANTSA) v. Alankomaat*, kantelu nro 86/2012, perusteet, 2.7.2014. Euroopan sosiaalisten oikeuksien komitea antoi vuonna 2015 lisäksi tulkin Euroopan sosiaalisen peruskirjan mukaisista pakolaisten oikeuksista.

⁽⁵⁰⁸⁾ EIT, *Demir ja Baykara v. Turkki* [suuri jaosto], nro 34503/97, 12.11.2008, 85-86 kohta. Muita esimerkkejä alalla sovellettavista asioista koskevista kansainvälisistä välineistä ovat taloudellisia, sosiaalisia ja sivistyksellisiä oikeuksia koskeva kansainvälinen yleissopimus (ICESCR), YK:n siirtotyöläisiä koskeva yleissopimus ja ILO:n yleissopimus nro 143.

Näihin aloihin liittyvissä asioissa Euroopan ihmisoikeustuomioistuin on muun muassa tutkinut tilannetta, jossa ulkomaalaisen sallittiin aloittaa tiettyyn ammattiin tähtäävä koulutus, mutta hänelle ei myönnetty oikeutta harjoittaa kyseistä ammattia.

Esimerkki: Asiassa *Bigaeva v. Kreikka*⁽⁵⁰⁹⁾ Venäjän kansalainen oli saanut luvan aloittaa 18 kuukautta kestävä harjoittelun voidakseen liittyä kreikkalaiseen asianajajayhdistykseen. Harjoittelun päätyttyä asianajajayhdistys ei antanut hänen osallistua tutkintoon, koska hän ei ollut Kreikan kansalainen. Euroopan ihmisoikeustuomioistuin totesi, että asianajajayhdistys oli antanut valittajan aloittaa harjoittelun, vaikka oli selvää, ettei hänellä harjoittelun päätyttyä ollut oikeutta osallistua asianajajatutkintoon. Tuomioistuin katsoi, että viranomaisten käyttäytyminen oli epäjohtonmukaista ja osoitti kunnioituksen puutetta valittajaa kohtaan henkilökohtaisesti ja ammatillisesti ja että siinä puututtiin laittomasti hänen yksityiselämäänsä Euroopan ihmisoikeussopimuksen 8 artiklassa tarkoitettulla tavalla. Euroopan ihmisoikeustuomioistuin ei kuitenkaan katsonut, että ulkomaalaisten sulkeminen asianajajan ammatin ulkopuolelle olisi sinänsä syrjivää.

Euroopan sosiaalisen peruskirjan 1 artiklassa taataan oikeus työhön ja kielletään syrjintä työssä sekä pakkotyö. Tästä seuraa, että ainoat työpaikat, joista ulkomaalaiset voidaan kieltää, ovat työpaikkoja, jotka liittyvät olennaisesti yleisen edun tai kansallisen turvallisuuden suojeluun ja joihin kuuluu julkisen vallan käyttöä (korkealla tasolla)⁽⁵¹⁰⁾.

Euroopan sosiaalisen peruskirjan 18 artiklassa säädetään oikeudesta olla ansiotyössä toisen Euroopan sosiaalisen peruskirjan sopimuspuolena olevan valtion alueella. Tässä määräyksessä ei säännellä maahantuloa alueelle työntekoa varten, ja se on tietyiltä osin pikemminkin kehoitus kuin pakollinen velvoite. Siinä kuitenkin edellytetään, että työolupien epäamisaste ei ole liian korkea⁽⁵¹¹⁾, että työ- ja oleskeluluvat voidaan saada yhdellä hakemusmenettelyllä ilman kohtuuttoman korkeita maksuja⁽⁵¹²⁾, että myönnetty työluvut eivät ole

⁽⁵⁰⁹⁾ EIT, *Bigaeva v. Kreikka*, nro 26713/05, 28.5.2009.

⁽⁵¹⁰⁾ Euroopan sosiaalisten oikeuksien komitea, *Conclusions 2012, Albania*, 1 artiklan 2 kohta.

⁽⁵¹¹⁾ Euroopan sosiaalisten oikeuksien komitea, *Conclusions XVII-2, Espanja*, 18 artiklan 1 kohta.

⁽⁵¹²⁾ Euroopan sosiaalisten oikeuksien komitea, *Conclusions XVII-2, Saksa*, 18 artiklan 2 kohta.

liian rajoittavia maantieteellisesti ja/tai ammatillisesti⁽⁵¹³⁾ ja että työpaikan menetys ei automaattisesti ja välittömästi johda oleskeluluvan menettämiseen, jotta henkilö saa aikaa hakea uutta työpaikkaa⁽⁵¹⁴⁾.

Euroopan sosiaalisen peruskirjan 19 artiklassa on tyhjentävä luettelo määräyksistä, joilla suojellaan ja tuetaan muiden sopimusvaltioiden alueella olevia siirtotyöntekijöitä, mikäli he oleskelevat siellä laillisesti (ks. kuitenkin 4 luku, jossa on lisätietoja 19 artiklan 8 kohdasta).

Euroopan sosiaalinen peruskirja sisältää myös työehtoja, kuten oikeuden kohtuulliseen työaikaan, oikeuden palkalliseen vuosilomaan, oikeuden terveellisiin ja turvallisiin työoloihin ja oikeuden kohtuulliseen palkkaan sekä kollektiiviset oikeudet⁽⁵¹⁵⁾.

Unionin oikeudessa yksi EU:n perusoikeuskirjan takaamista perusoikeuksista on jokaisen ”oikeus tehdä työtä ja harjoittaa vapaasti valitsemaansa ja hyväksymäänsä ammattia” (perusoikeuskirjan 15 artiklan 1 kohta). Tätä oikeutta rajoitetaan kuitenkin kansallisella lainsäädännöllä, muun muassa kansallisilla säädöksillä, joilla säännellään ulkomaalaisten oikeutta tehdä työtä. Perusoikeuskirjassa tunnustetaan neuvotteluoikeus (28 artikla) ja vapaus perustaa ammattiyhdistyksiä (12 artikla). Siinä taataan myös oikeus maksuttomiin työntekijäpalveluihin (29 artikla). Jokaisella työntekijällä, myös kolmansien maiden kansalaisilla, on oikeus suojaan perusteettomalta irtisanomiselta (30 artikla), oikeus oikeudenmukaisiin työoloihin sekä lepoon ja palkalliseen vuosilomaan (31 artikla). Perusoikeuskirjan 16 artiklassa taataan oikeus elinkeinovapautteen. Perusoikeuskirjassa säädetään myös oikeudesta terveellisiin ja turvallisiin työoloihin ja työehtoihin (31 artikla). Siinä kielletään lapsityövoiman käyttö (32 artikla).

Työmarkkinoille pääsystä säädetään yleensä tiettyjä henkilöryhmiä koskevassa EU:n johdetussa oikeudessa. Kolmansien maiden kansalaisten pääsy työmarkkinoille vaihtelee sen mukaan, mihin ryhmään he kuuluvat. Tämän käsikirjan 9.2.1–9.2.8 kohdissa kuvataan lyhyesti kolmansien maiden kansalaisten pääryhmiä koskevia tilanteita.

⁽⁵¹³⁾ Euroopan sosiaalisten oikeuksien komitea, *Conclusions V*, Saksa, 18 artiklan 3 kohta.

⁽⁵¹⁴⁾ Euroopan sosiaalisten oikeuksien komitea, *Conclusions XVII-2*, Suomi, 18 artiklan 3 kohta.

⁽⁵¹⁵⁾ Euroopan sosiaalisten oikeuksien komitea, *Marangopoulos Foundation for Human Rights (MFHR) v. Kreikka*, kantelu nro 30/2005, perusteet, 6.12.2006, joka koskee kaivostyöntekijöitä.

9.2.1 ETA:n ja Sveitsin kansalaisten perheenjäsenet

Unionin oikeudessa sellaisten EU:n kansalaisten tietyillä perheenjäsenillä, jotka käyttävät oikeuttaan vapaaseen liikkuvuuteen – heidän kansalaisuudestaan riippumatta –, sekä muiden ETA:n ja Sveitsin kansalaisten perheenjäsenillä on oikeus liikkua vapaasti koko Euroopassa tehdäkseen työtä tai harjoittaakseen elinkeinotoimintaa, ja heillä on oikeus samanlaiseen kohteluun kuin jäsenvaltion omilla kansalaisilla ([vapaata liikkuvuutta koskevan direktiivin 24 artikla](#) EU:n kansalaisten osalta).

Sveitsin kansalaisten perheenjäsenillä ei ole oikeutta täysin tasavertaiseen kohteluun tältä osin⁽⁵¹⁶⁾.

Kun kyse on EU:n kansalaisten ja heidän perheenjäsentensä vapaasta liikkuvuudesta kansalaisuudesta riippumatta, jäsenvaltiot voivat [SEUT-sopimuksen](#) 45 artiklan 4 kohdan mukaisesti varata julkishallinnon palvelusuheteita omille kansalaisilleen. Unionin tuomioistuin on tulkinnut tätä määräystä suppeasti, eikä se ole sallinut jäsenvaltioiden varata pääsyä tiettyihin tehtäviin, esimerkiksi opetusharjoittelijan⁽⁵¹⁷⁾ tai yliopiston vieraiden kielten opettajan⁽⁵¹⁸⁾ tehtävään ainoastaan kansalaisilleen.

Työntekijöiden todellisen vapaan liikkuvuuden edistämiseksi EU on antanut tutkintotodistusten vastavuoroista tunnustamista koskevaa monimutkaista yleistä ja alakohtaista lainsäädäntöä, jota voidaan soveltaa perheenjäseniin, jotka ovat kolmansien maiden kansalaisia, ja ETA-kansalaisiin. Ammattipätevyyden tunnustamisesta annettu [direktiivi 2005/36/EY](#) on konsolidoitu viimeksi toukokuussa 2013 (huomaa myös muutokset). On annettu monimutkaisia säädöksiä, jotka koskevat henkilöitä, jotka ovat hankkineet pätevyytensä joko kokonaan tai osittain EU:n ulkopuolella, vaikka nämä pätevyydet on jo tunnustettu jossakin EU:n jäsenvaltiossa. Unionin tuomioistuin on antanut huomattavan määrän tuomioita tällä alalla⁽⁵¹⁹⁾.

⁽⁵¹⁶⁾ EUT, C-70/09, *Alexander Hengartner ja Rudolf Gasser v. Landesregierung Vorarlberg*, 15.7.2010, 39–43 kohta.

⁽⁵¹⁷⁾ EYT, C-66/85, *Deborah Lawrie-Blum v. Land Baden-Württemberg*, 3.7.1986, 26–27 kohta.

⁽⁵¹⁸⁾ EYT, yhdistetyt asiat C-259/91, C-331/91 ja C-332/91, *Pilar Allué ja Carmel Mary Coonan ym. v. Università degli studi di Venezia ja Università degli studi di Parma*, 2.8.1993, 15–21 kohta.

⁽⁵¹⁹⁾ Direktiiviin 2005/36/EY liittyvästä oikeuskäytännöstä saa katsauksen EUR-Lex-hakemiston kohdasta ”tietoa asiakirjasta”.

9.2.2 Lähetetyt työntekijät

Unionin oikeudessa kolmannen maan kansalaiset, joilla ei ole oikeutta vapaa-seen liikkuvuuteen mutta jotka tekevät laillisesti työtä työnantajalle EU:n jäsenvaltiossa ja jotka kyseinen työnantaja lähettää tilapäisesti toiseen jäsenvaltioon työhön tämän lukuun, kuuluvat **työntekijöiden lähettämisestä työhön toiseen jäsenvaltioon koskevan direktiivin (96/71/EY)**, sellaisena kuin se on muutettuna **direktiivillä (EU) 2018/957**, soveltamisalaan. Direktiivin tarkoituksena on taata lähetettyjen työntekijöiden oikeuksien ja työehtojen suojelu koko Euroopan unionissa sosiaalisen polkumyynnin estämiseksi. Direktiivillä pyritään nimenomaisesti yhteensovittamaan **SEUT-sopimuksen** 56 artiklan mukaisen rajatylittävien palvelujen tarjoamisen vapaus tilapäisesti tätä tarkoitusta varten ulkomaille lähetettyjen työntekijöiden oikeuksien asianmukaisen suojelun kanssa⁽⁵²⁰⁾. Kuten yhteisöjen tuomioistuin on todennut, tämä ei kuitenkaan saa johtaa tilanteeseen, jossa työnantaja direktiivin mukaisesti on velvollinen kunnioittamaan sekä lähettävän valtion että vastaanottavan valtion asiaa koskevaa työlainsäädäntöä, koska näissä kahdessa EU:n jäsenvaltiossa myönnetyn suojelun tason voidaan katsoa olevan samankaltainen⁽⁵²¹⁾.

Direktiivissä annetaan siksi vähimmäisnormit, joita on sovellettava EU:n jäsenvaltion työntekijöihin, jotka lähetetään työhön toiseen jäsenvaltioon. Direktiivin 3 artiklassa säädetään, että vastaanottavan jäsenvaltion lainsäädännössä tai yleisesti sovellettavissa työehtosopimuksissa asetettuja ehtoja voidaan soveltaa lähetettyihin työntekijöihin, erityisesti työaikojen, lepoaikojen, taukojen, vuosilomien ja vähimmäispalkan osalta.

Euroopan sosiaalisten oikeuksien komitea katsoi Euroopan sosiaalisen peruskirjan mukaan, että Ruotsin lainsäädännössä oli rajoituksia lähetettyjen työntekijöiden työehtosopimusneuvotteluista ja työtaistelutoimista, mikä loukkasi 6 artiklan 2 ja 4 kohtaa⁽⁵²²⁾.

⁽⁵²⁰⁾ EYT, C-346/06, *Dirk Ruffert v. Land Niedersachsen*, 3.4.2008.

⁽⁵²¹⁾ EYT, C-341/05, *Laval un Partneri Ltd v. Svenska Byggnadsarbetareförbundet, Svenska Byggnadsarbetareförbundets avdelning 1 Byggettan ja Svenska Elektrikerförbundet* [suuri jaosto], 18.12.2007.

⁽⁵²²⁾ Euroopan sosiaalisten oikeuksien komitea, *Landsorganisationen i Sverige (LO) ja Tjänstemännens Centralorganisation (TCO) v. Ruotsi*, kantelu nro 85/2012, perusteet, 3.7.2013. Ks. myös Euroopan sosiaalisten oikeuksien komitea, *Conclusions 2018, Ruotsi*, 6 artiklan 4 kohta.

9.2.3 EU:n sinisen kortin haltijat, tutkijat ja opiskelijat

EU:n oikeuden mukaan, kun kolmansien maiden kansalaiset ovat työskennelleet EU:n sinisen kortin myöntämisen jälkeen kaksi vuotta laillisesti EU:n jäsenvaltiossa, heillä on korkeaa pätevyyttä vaativaa työtä hakiessaan samat oikeudet kuin kyseisen jäsenvaltion kansalaisilla. Oleskeltuaan 18 kuukautta laillisesti EU:n jäsenvaltiossa EU:n sinisen kortin haltija voi muuttaa toiseen EU:n jäsenvaltioon korkeaa pätevyyttä vaativaa työtä varten ottaen huomioon jäsenvaltion hyväksytyt kolmansien maiden kansalaisten määrää koskevat rajoitukset, mikäli hän täyttää samat ensimmäistä maahan­tuloa koskevat ehdot kyseisessä EU:n jäsenvaltiossa.

[Sinistä korttia koskevan direktiivin \(2009/50/EY\) 15 artiklan 6 kohdan](#) mukaan EU:n sinisen kortin haltijan perheenjäsenet saavat kansalaisuudesta riippumatta automaattisesti yleisen oikeuden päästä työmarkkinoille. Toisin kuin [perheen yhdistämisdirektiivissä \(2003/86/EY\)](#), [sinistä korttia koskevassa direktiivissä](#) ei säädetä tämän oikeuden hankkimista koskevasta aikarajasta.

[Opiskelijoita ja tutkijoita koskevalla direktiivillä \(direktiivi \(EU\) 2016/801\)](#) säännellään kolmansien maiden kansalaisten pääsyä EU:hun tutkimusta, opiskelua, harjoittelua, vapaaehtoistyötä, oppilasvaihto-ohjelmaa tai koulutushankkeita ja au pairina työskentelyä varten. Saatuaan tutkimustyönsä tai opiskelunsa päätökseen tutkijoilla ja opiskelijoilla on oltava mahdollisuus jäädä EU:n jäsenvaltion alueelle vähintään yhdeksäksi kuukaudeksi etsiäkseen työtä tai perustaakseen yrityksen.

Esimerkki: Asiassa *Ali Ben Alaya*⁽⁵²³⁾ unionin tuomioistuin totesi, että EU:n jäsenvaltioiden on päästettävä alueelleen maahanpääsyn edellytykset täyttävä kolmannen maan kansalainen, jos kyseinen EU:n jäsenvaltio ei vetoa hänen osaltaan mihinkään niistä mainitussa direktiivissä nimenomaisesti luetelluista syistä, jotka oikeuttavat epäämään oleskeluluvan. Maahanpääsyn edellytykset luetellaan tyhjentävästi opiskelijoita ja tutkijoita koskevan direktiivin 6 ja 7 artiklassa.

⁽⁵²³⁾ EUT, C-491/13, *Mohamed Ali Ben Alaya v. Saksan valtio*, 10.9.2014.

9.2.4 Turkin kansalaiset

Unionin oikeudessa Turkin kansalaisilla on etuoikeutettu asema vuoden 1963 Ankaran sopimuksen ja sen vuoden 1970 lisäpöytäkirjan perusteella sekä näillä välineillä perustetun ETY-Turkki-assosiaationeuvoston päätösten perusteella. Turkin kansalaisilla ei ole kuitenkaan suoraa oikeutta tulla EU:n jäsenvaltioon vastaanottaakseen työtä. Jos he kuitenkin voivat EU:n jäsenvaltion kansallisen lainsäädännön mukaan hakeutua työhön, heillä on yhden vuoden työskentelyn jälkeen oikeus jatkaa samassa työssä⁽⁵²⁴⁾. Kolmen vuoden jälkeen he saavat tietyin edellytyksin hakea toista työtä ETY-Turkki-assosiaationeuvoston päätöksen N:o 1/80 6 artiklan 1 kohdan mukaisesti. Kuten ETA-työntekijät, Turkin työntekijät määritellään laajasti.

Esimerkki: Asiassa *Tetik*⁽⁵²⁵⁾ Saksan viranomaiset eivät halunneet antaa Tetikille oleskelulupaa tämän täytettyä kolmen vuoden ehdon ja etsiessään toista työtä. Yhteisöjen tuomioistuin katsoi, että hänellä on oikeus kohtuullisen määräajan pituiseen lailliseen oleskeluun, jotta hän voi hakea työtä, joka hänellä on oikeus vastaanottaa, jos hän tällaisen löytää.

Esimerkki: Unionin tuomioistuin katsoi asiassa *Genc*⁽⁵²⁶⁾, että Turkin kansalainen, joka työskentelee vain tietyn määrän tunteja, nimittäin 5,5 tuntia viikossa, työnantajalle sellaista korvausta vastaan, joka vain osittain kattaa asianomaisen elannon turvaamiseksi välttämättömät vähimmäistulot, on assosiaationeuvoston päätöksen N:o 1/80 6 artiklan 1 kohdassa tarkoitettu työntekijä, mikäli työpaikka on todellinen ja aito.

Päätöksen N:o 1/80 7 artiklan mukaan turkkilaisen työntekijän perheenjäsenillä, vaikka he eivät itse ole Turkin kansalaisia, on pääsy työmarkkinoille heidän oleskeltuaan kyseisessä EU:n jäsenvaltiossa laillisesti kolme vuotta. Se, että kyseinen perheenjäsen asuu erossa turkkilaisesta siirtotyöntekijästä, on mahdollista perustella objektiivisilla syillä. Perheenyhdistämistä vaikeutava tai sen mahdottomaksi tekevä kansallinen lainsäädäntö rajoittaisi itsenäisen ammatinharjoittajan sijoittautumista, mikä kielletään vuoden 1970 lisäpöytäkirjassa⁽⁵²⁷⁾.

⁽⁵²⁴⁾ EYT, C-386/95, *Süleyman Eker v. Land Baden-Württemberg*, 29.5.1997, 20–22 kohta.

⁽⁵²⁵⁾ EYT, C-171/95, *Recep Tetik v. Land Berlin*, 23.1.1997, 30 kohta.

⁽⁵²⁶⁾ EUT, C-14/09, *Hava Genc v. Land Berlin*, 4.2.2010, 27–28 kohta.

⁽⁵²⁷⁾ EUT, C-138/13, *Naime Dogan v. Saksan liittotasavalta*, 10.7.2014.

Turkin kansalaisten lapsi, joka on päättänyt ammattikoulutuksensa vastaanottavassa valtiossa, voi vastata työtarjouksiin edellyttäen, että jompikumpi vanhemmista on työskennellyt säännönmukaisesti vastaanottavassa maassa vähintään kolme vuotta.

Esimerkki: Asiassa *Derin*⁽⁵²⁸⁾ yhteisöjen tuomioistuin katsoi, että Turkin kansalainen, joka oli lapsena perheiden yhdistämisen nojalla tullut laillisesti Saksassa työskentelevien turkkilaisten vanhempiensa luo, voi menettää työskentelyoikeuden välittömänä seurauksena olevan oleskelulupansa Saksassa vain yleiseen järjestykseen, yleiseen turvallisuuteen tai kansanterveyteen liittyvistä syistä tai silloin, jos asianomainen lähtee jäsenvaltion alueelta pidemmäksi ajaksi ilman perusteltua syytä.

Sijoittautumisoikeuden ja palvelujen tarjoamista koskevan oikeuden osalta Turkin kansalaiset kuuluvat Ankaran sopimuksen lisäpöytäkirjan 41 artiklan standstill-lausekkeen soveltamisalaan. Jos viisumia tai työlupaa koskevaa vaatimusta ei ollut asetettu Turkin kansalaisille silloin, kun pöytäkirjan 41 artikla tuli voimaan tietyssä EU:n jäsenvaltiossa, kyseisessä jäsenvaltiossa ei saa tästä lähtien soveltaa viisumia tai työlupaa koskevaa vaatimusta (ks. myös 4.4.3 kohta).

9.2.5 Pitkään oleskelleet henkilöt ja perheen yhdistämisdirektiivin soveltamisalaan kuuluvat henkilöt

Unionin oikeudessa pitkään oleskelleita koskevan direktiivin (2003/109/EY) 11 artiklan 1 kohdan mukaan pitkään oleskellutta henkilöä on kohdeltava tasavertaisesti jäsenvaltion omien kansalaisten kanssa seuraavilla aloilla: palkallinen tai palkaton työ, palvelus- ja työsuhteen ehdot (mukaan lukien työajat, työterveys- ja työturvallisuusnormit, oikeus lomaan, irtisanominen ja palkkaus), yhdistymisvapaus, oikeus liittyä ammattijärjestöön ja oikeus edustaa ammattijärjestöä tai järjestöä.

⁽⁵²⁸⁾ EYT, C-325/05, *Ismail Derin v. Landkreis Darmstadt-Dieburg*, 18.7.2007, 74–75 kohta.

Perheenyhdistämisdirektiivin (ks. myös **6 luku**) soveltamisalaan kuuluvien henkilöiden osalta maassa laillisesti oleskelevan sellaisen perheenkokoajan perheenjäsenillä, joka on kolmannen maan kansalainen, on oikeus palkkatyön tekemiseen tai itsenäisen ammatin harjoittamiseen (14 artikla). Työmarkkinoille pääsyyllä on asetettu enintään 12 kuukauden aikaraja vastaanottavaan maahan saapumisesta. Tänä aikana vastaanottava jäsenvaltio voi tutkia, onko henkilöllä mahdollisuuksia päästä työmarkkinoille vai ei.

9.2.6 Assosiaatio- tai yhteistyösopimuksen tehneiden muiden maiden kansalaiset

Unionin oikeudessa SEUT-sopimuksen 216 artiklan mukaan kolmannet maat ja EU voivat tehdä sopimuksia. SEUT 217 artikla koskee nimenomaisesti assosiaatiosopimuksia. Tiettyjen sellaisten valtioiden kansalaisia, joiden kanssa EU on tehnyt assosiaatiosopimuksen, vakautussopimuksen, yhteistyösopimuksen, kumppanuussopimuksen ja/tai muuntyyppisiä sopimuksia⁽⁵²⁹⁾, on monilta osin kohdeltava tasavertaisesti, mutta heillä ei ole oikeutta täydelliseen tasavertaiseen kohteluun EU:n kansalaisten kanssa. Heinäkuussa 2020 EU oli tehnyt sopimuksen yli 100 valtion kanssa⁽⁵³⁰⁾.

Näillä assosiaatio- ja yhteistyösopimuksilla kyseisten maiden kansalaisille ei anneta suoraa oikeutta tulla EU:hun ja työskennellä siellä. Näiden maiden kansalaisilla, jotka tekevät laillisesti työtä tietyssä EU:n jäsenvaltiossa, on kuitenkin oikeus tasavertaiseen kohteluun ja samoihin työehtoihin kuin kyseisen EU:n jäsenvaltion kansalaisilla. Näin on esimerkiksi Marokon ja Tunisian kanssa tehdyn Euro-Välimeri-sopimuksen 64 artiklan 1 kohdassa, jossa todetaan, että ”kukin jäsenvaltio myöntää työntekijöille, jotka ovat Marokon [tai Tunisian] kansalaisia ja työskentelevät sen alueella, sellaisen työoloja ja palkkaa

⁽⁵²⁹⁾ Vakaus- ja assosiaatiosopimukset ovat voimassa Albanian, Bosnian ja Hertsegovinan, Kosovon (tämä nimitys ei vaikuta asemaa koskeviin kantoihin, ja se on YK:n turvallisuusneuvoston päätöslauselman 1244(1999) ja Kansainvälisen tuomioistuimen Kosovon itsenäisyysjulistuksesta antaman lausunnon mukainen), Montenegron, Pohjois-Makedonian ja Serbian kanssa. Kumppanuus- ja yhteistyösopimuksia on tehty 13 Itä-Euroopan ja Keski-Aasian maan kanssa. Alkuperäiset sopimukset Algerian, Marokon ja Tunisian kanssa on nyt korvattu Euro-Välimeri-sopimuksilla (seitsemän valtiota). Sopimuksia on tehty 79 Afrikan, Karibian ja Tyynenmeren valtion (Cotonoun sopimus) ja Chilen kanssa. Cotonoun sopimuksen voimassaolo päättyi helmikuussa 2020, ja tällä hetkellä EU:n ja AKT-maiden tulevasta suhteesta on saatu päätökseen toinen neuvottelukierros. Jos haluat lisätietoa, ks. Euroopan unionin neuvosto (2020), **Cotonoun sopimus**.

⁽⁵³⁰⁾ Euroopan ulkosuhdehallinto, **EU:n voimassa olevien perussopimusten tietokanta**.

koskevan järjestelyn, jossa näitä työntekijöitä ei millään tavalla syrjitä sen omaan maan kansalaisiin nähden”⁽⁵³¹⁾. Tilapäisen palkallisen ammatillisen toiminnan osalta syrjimättömyyttä koskeva periaate koskee työolosuhteita ja palkkaa (64 artiklan 2 kohta). Molempien sopimusten 65 artiklan 1 kohdassa otettiin käyttöön syrjimättömyyden periaate myös sosiaaliturvan alalla⁽⁵³²⁾.

Unionin tuomioistuin on tutkinut lukuisia tapauksia, jotka ovat koskeneet näitä sopimuksia⁽⁵³³⁾. Joissakin niistä on ollut kyse mahdollisuudesta uudistaa kolmannen maan kansalaisen oleskelulupa työtä varten, kun hän on menettänyt oleskeluoikeuden huollettavana suhteen päättymisen jälkeen.

Esimerkki: Asia *El Yassini*⁽⁵³⁴⁾ koski Marokon kansalaista, jonka alku-peräinen syy oleskeluun ei enää ollut voimassa ja jonka oleskelulupaa ei tämän jälkeen enää uusittu, vaikka hänellä oli palkallinen työ. Tässä asiassa Euroopan yhteisöjen tuomioistuin tutki, voitiinko Turkin kansalaisiin oikeuskäytännössä sovellettua lähestymistapaa⁽⁵³⁵⁾ soveltaa myös Marokon kansalaisiin ja näin ollen kattoiko ETY–Marokko-sopimuksen (joka korvattiin myöhemmin Marokon kanssa tehdyllä Euro–Välimeri-sopimuksella) 40 artikla työsuhteen turvaamisen työsuhteen koko keston ajan, kuten työnantajan ja työntekijän välisessä sopimuksessa on määrätty. Yhteisöjen tuomioistuin katsoi, että ETY–Marokko-sopimusta voitiin soveltaa suoraan, koska siinä vahvistettiin työolojen ja palkan alaa koskevat täsmälliset, ehdottomat ja riittävän toiminnalliset periaatteet. Tuomioistuin katsoi kuitenkin, ettei Turkin kanssa tehdyn Ankaran sopimuksen oikeuskäytäntöä voitu soveltaa käsiteltävässä asiassa. Ankaran sopimus ja ETY–Marokko-sopimus olivat täysin erilaisia, ja toisin kuin Turkin kanssa

⁽⁵³¹⁾ Euro–Välimeri-sopimus Euroopan yhteisöjen ja niiden jäsenvaltioiden sekä Marokon kuningaskunnan välisestä assosiaatiosta, joka tuli voimaan 1. maaliskuuta 2000, EYVL L 70, 2000, s. 2, sekä Euro–Välimeri-sopimus Euroopan yhteisöjen ja niiden jäsenvaltioiden sekä Tunisian tasavallan välisestä assosiaatiosta, joka tuli voimaan 1. maaliskuuta 1998, EYVL L 97, 1998, s. 2.

⁽⁵³²⁾ EYT, C-18/90, *Office National de l'emploi v. Bahia Kziber*, 31.1.1991.

⁽⁵³³⁾ Sopimuksiin liittyviä asioita: EYT, C-18/90, *Office National de l'emploi v. Bahia Kziber*, 31.1.1991 (Euroopan talousyhteisön ja Marokon kuningaskunnan välinen yhteistyösopimus, 41 artiklan 1 kohta *allocation d'atteinte*, EYVL L 264, 1978 s. 2, tämä sopimus korvattiin EU:n ja Marokon välisellä Euro–Välimeri-sopimuksella); EYT, C-416/96, *El Yassini v. Secretary of State for the Home Department*, 2.3.1999 (Euroopan talousyhteisön ja Marokon kuningaskunnan välinen yhteistyösopimus); ja EYT, C-438/00, *Deutscher Handballbund v. Kolpak*, 8.5.2003 (Slovakia).

⁽⁵³⁴⁾ EYT, C-416/96, *El Yassini v. Secretary of State for the Home Department*, 2.3.1999, 64, 65 ja 67 kohta.

⁽⁵³⁵⁾ EYT, C-237/91, *Kazim Kus v. Landeshauptstadt Wiesbaden*, 16.12.1992, 21–23 ja 29 kohta.

tehdyssä sopimuksessa ETY–Marokko-sopimuksessa ei määrätty Marokon mahdollisuudesta liittyä yhteisöön, eikä sen tarkoituksena ollut myöskään taata työntekijöiden vapaata liikkuvuutta. Tuomioistuin katsoi näin ollen, että mikään ei estänyt Yhdistynyttä kuningaskuntaa kieltäytymästä uudistamasta valittajan oleskelulupaa, vaikka tämä tarkoittaisikin sitä, että hänen työnsä päättyisi ennen työsopimuksen voimassaoloajan umpeutumista. Tuomioistuin totesi myös, että asia olisi kuitenkin toisin, jos EU:n jäsenvaltio olisi myöntänyt Marokon kansalaiselle ”täsmällisiä oikeuksia, jotka olisivat laajempia kuin ne oikeudet, jotka sama valtio olisi myöntänyt kyseiselle henkilölle oleskelun osalta”.

Esimerkki: Asiassa *Gattoussi*⁽⁵³⁶⁾ yhteisöjen tuomioistuimen piti ratkaista samanlainen asia, mutta EU:n ja Tunisian välisen Euro-Välimeri-sopimuksen 64 artiklan 1 kohdan mukaisen syrjintäkiellon perusteella. Tässä asiassa valittajalle oli kuitenkin nimenomaisesti myönnetty pysyvä työlupa. Näissä olosuhteissa tuomioistuin katsoi, että EU:n ja Tunisian välisen assosiaatiosopimuksen 64 artiklan 1 kohta ”voi vaikuttaa Tunisian kansalaisen oikeuteen oleskella jäsenvaltion alueella, kun tämä jäsenvaltio on asianmukaisesti myöntänyt kyseiselle Tunisian kansalaiselle luvan työskennellä siellä ajanjakson, joka ylittää hänen oleskelulupansa voimassaoloajan”. Tuomioistuin katsoi lähinnä, että EU:n ja Tunisian välinen assosiaatiosopimus ei periaatteessa estänyt EU:n jäsenvaltiota rajoittamasta Tunisian kansalaisen oleskeluoikeutta, vaikka hänelle on aiemmin annettu maahantulo- ja työlupa. Koska Tunisian kansalaiselle oli kuitenkin myönnetty työlupa, jonka voimassaolo oli pidempi kuin oleskeluluvan, kieltäytyminen uudistamasta oleskelulupaa on voitava perustella kyseisen valtion oikeutetun intressin suojelulla eli yleiseen järjestykseen, yleiseen turvallisuuteen tai kansanterveyteen liittyvillä syillä.

Venäjän kanssa tehdyn kumppanuus- ja yhteistyösopimuksen⁽⁵³⁷⁾ 23 artiklassa, joka koskee työehtoja, todetaan seuraavaa: ”Jollei yksittäisissä jäsenvaltioissa sovellettavista edellytyksistä ja yksityiskohtaisista säännöistä muuta johdu, yhteisö ja jäsenvaltiot pyrkivät varmistamaan, että jäsenvaltion alueella

⁽⁵³⁶⁾ EYT, C-97/05, *Mohamed Gattoussi v. Stadt Rüsselsheim*, 14.12.2006, 39 kohta.

⁽⁵³⁷⁾ Kumppanuus- ja yhteistyösopimus kumppanuuden perustamisesta Euroopan yhteisöjen ja niiden jäsenvaltioiden sekä Venäjän federaation kesken (joka tuli voimaan 1. joulukuuta 1997 ja jonka viimeisimmän konsolidoidun version päivämäärä on 1.4.2016), EYVL L 327, 1997, s. 3.

laillisesti työskenteleviä Venäjän kansalaisia ei, verrattuna kyseisen jäsenvaltion omiin kansalaisiin, syrjitä heidän kansalaisuutensa perusteella työoloissa, palkkauksessa tai irtisanomisessa.”

Esimerkki: Asia *Simutenkov*⁽⁵³⁸⁾ koski Venäjän kansalaista, joka työskenteli ammattilaisjalkapalloilijana espanjalaisessa seurassa Espanjassa ja jonka osallistumista kilpailuihin rajoitettiin espanjalaisilla säännöillä hänen kansalaisuutensa perusteella. Yhteisöjen tuomioistuin tulkitasi yhteistyö- ja kumppanuussopimuksen 23 artiklan syrjintäkieltoa koskevaa säännöstä, kun se arvioi EU:n jäsenvaltion urheiluliiton antamaa sääntöä, jonka mukaan seurat saavat peluuttaa valtakunnallisissa kilpailuissa vain rajoitettua määrää sellaisista kolmansista valtioista kotoisin olevia pelaajia, jotka eivät ole ETA-sopimuksen sopimuspuolia. Tuomioistuin katsoi, että sääntö ei ollut yhteensopiva kumppanuus- ja yhteistyösopimuksen 23 artiklan 1 kohdan tavoitteen kanssa.

9.2.7 Turvapaikanhakijat ja pakolaiset

Unionin oikeudessa vastaanottodirektiivin (2013/33/EU) 15 artiklan mukaan EU:n jäsenvaltioiden on varmistettava, että **turvapaikanhakijat** pääsevät työmarkkinoille, jos toimivaltainen viranomainen ei ole tehnyt ensimmäistä päätöstä yhdeksän kuukauden kuluttua turvapaikkahakemuksen tekopäivästä (tai vuoden kuluttua Irlannin osalta, jonka osalta sovelletaan yhä direktiivin vuoden 2003 version (2003/9/EY) 11 artiklaa) – jos viive ei johdu hakijasta. Työmarkkinoille pääsyn edellytykset voidaan päättää kansallisen lainsäädännön mukaisesti, mutta näillä edellytyksillä on varmistettava, että turvapaikanhakijoilla on tosiasiallinen pääsy työmarkkinoille. ETA:n kansalaiset ja muut laillisesti maassa asuvat kolmannen maan kansalaiset voidaan kuitenkin asettaa etusijalle.

Määrittelydirektiivin (2011/95/EU) 26 artiklan 1 ja 3 kohdassa tunnustetaan **pakolaisten ja toissijaista suojelua saavien henkilöiden** oikeus työskennellä toisen palveluksessa tai itsenäisenä ammatinharjoittajana. Heille on annettava samat mahdollisuudet päästä pätevyyden tunnustamista koskevien menettelyjen piiriin kuin maan omille kansalaisille. Määrittelydirektiivin 28 artiklassa säädetään, että henkilöillä, jotka eivät pysty hankkimaan

⁽⁵³⁸⁾ EYT, C-265/03, *Igor Simutenkov v. Ministerio de Educación y Cultura ja Real Federación Española de Fútbol* [suuri jaosto], 12.4.2005, 41 kohta.

asiakirjoihin perustuvia todisteita pätevydestään, on oltava pääsy järjestelmiin aiemman koulutuksen arvioimiseksi. Säännökset kuvastavat pakolaisten oikeusasemasta annetun Geneven yleissopimuksen 17, 18, 19 artiklaa ja 22 artiklan 2 kohtaa. Direktiivissä jäsenvaltiot veloitetaan takaamaan pääsy ammattikoulutukseen vastaavin edellytyksin kuin maan omille kansalaisille.

9.2.8 Laittomat maahantulijat

Unionin oikeudessa sosiaalisten oikeuksien saamiseksi asianomaisen on oleskeltava tai asuttava vastaanottavassa maassa laillisesti. EU pyrkii estämään taloudellisista syistä muuttavien henkilöiden pääsyn maahan tai oleskelun maassa ilman lupaa. Tärkein väline on [työnantajiin kohdistettavia seuraamuksia koskeva direktiivi \(2009/52/EY\)](#). Siinä kielletään EU:n ulkopuolisista maista tulevien laittomien muuttajien työhönotto ja määrätään työnantajille taloudellisia seuraamuksia tai vakavien rikkomusten osalta rikosoikeudellisia rangaistuksia. Direktiivi sitoo kaikkia jäsenvaltioita Tanskaa ja Irlantia lukuun ottamatta. Direktiivin tarkoituksena on myös tarjota laittomille siirtotyöntekijöille tiettyä suojaa työnantajan hyväksikäytöltä.

Direktiivin mukaan työnantaja on velvollinen ennen kolmannen maan kansalaisen työhönottoa tarkistamaan, että hänellä on oleskelulupa, ja ilmoittamaan toimivaltaisille kansallisille viranomaisille, jos oleskelulupaa ei ole (4 artikla). Työnantajille, joka pystyvät osoittamaan, että ne ovat täyttäneet nämä velvollisuudet ja toimineet vilpittömässä mielessä, ei määrätä seuraamuksia. Koska moni laitton muuttaja tekee työtä kotitalouksille, direktiiviä voidaan soveltaa myös yksityishenkilöihin, jotka ovat työnantajia.

Työnantajalle, joka ei ole tehnyt tällaisia tarkistuksia ja jonka havaitaan työllistävän laittomia muuttajia, on määrättävä taloudellisia seuraamuksia, ja hänen on maksettava kolmansien maiden kansalaisten kotimaahan palauttamisesta aiheutuvat kustannukset (5 artikla). Hän on myös velvollinen maksamaan maksamattomat palkat, verot ja sosiaaliturvamaksut. Työnantaja voi joutua rikosoikeudellisten seuraamusten kohteeksi vakavissa tapauksissa, esimerkiksi kun rikkominen on toistuvaa, laitton työntekijä on alaikäinen tai työnteko koskee huomattavan monta laitonta muuttajaa.

Direktiivillä suojataan muuttajia varmistamalla, että he saavat mahdolliset erääntyneet palkat työnantajalta, ja antamalla mahdollisuus saada tukea kolmansilta osapuolilta, esimerkiksi ammattijärjestöiltä tai kansalaisjärjestöiltä

(13 artikla). Direktiivissä painotetaan erityisesti sääntöjen noudattamista (esimerkiksi 9, 10 ja 14 artikla) (ks. 3.3 kohta oleskeluluvan myöntämisestä uhreille, jotka ovat joutuneet kärsimään erityistä hyväksikäyttöä osoittavista työoloista ja jotka tekevät yhteistyötä oikeuslaitoksen kanssa).

9.3 Koulutus

Lasten oikeutta koulutukseen suojellaan useilla kansainvälisillä ihmisoikeusvälineillä. Tätä oikeutta suojaavat myös komiteat, jotka valvovat lapsen oikeuksia koskevaa yleissopimusta, sosiaalisia, taloudellisia ja sivistyksellisiä oikeuksia koskevaa kansainvälistä yleissopimusta sekä kaikkinaisen rotusyrjinnän poistamista koskevaa kansainvälistä yleissopimusta. Nämä komiteat ovat toistuvasti vaatineet, että näiden välineiden syrjimättömyysvaatimuksia on sovellettava myös pakolaisiin, turvapaikanhakijoihin sekä laillisiin ja laittomiin muuttajiin.

Euroopan ihmisoikeussopimuksen ensimmäisen pöytäkirjan 2 artiklassa määrätään oikeudesta koulutukseen, ja 14 artiklassa sekä kahdennessatoista pöytäkirjassa kielletään syrjintä kansallisen alkuperän perusteella. Ensimmäisen pöytäkirjan 2 artiklassa taataan periaatteessa oikeus ensimmäisen ja toisen asteen koulutukseen, kun taas korkea-asteen koulutuksen osalta voi olla helppompi perustella kohtelun erilaisuutta.

Esimerkki: Asia *Timishev v. Venäjä*⁽⁵³⁹⁾ koski tšetšerialaisia maahanmuuttajia, joilta, vaikkeivat he teknisesti olleet ulkomaalaisia, puuttui paikallinen muuttoliikerekisteröinti, jota vaadittiin, jotta heidän lapsensa voisivat käydä koulua. Tuomioistuin katsoi, että lasten oikeus koulutukseen oli yksi ”perustavimmanlaatuisista arvoista demokraattisissa yhteiskunnissa, joista muodostuu Euroopan neuvosto”, ja totesi, että Venäjä on loukannut ensimmäisen pöytäkirjan 2 artiklaa.

Esimerkki: Asiassa *Ponmaryovi v. Bulgaria*⁽⁵⁴⁰⁾ Euroopan ihmisoikeustuomioistuin katsoi, että toiseen asteen koulutuksen maksullisuutta koskeva vaatimus, joka perustui valittajien maahanmuuttaja-asemaan ja kansalaisuuteen, ei ollut oikeutettu. Tuomioistuin totesi, että valittajat eivät olleet

⁽⁵³⁹⁾ EIT, *Timishev v. Venäjä*, nrot 55762/00 ja 55974/00, 13.12.2005, 64 kohta.

⁽⁵⁴⁰⁾ EIT, *Ponmaryovi v. Bulgaria*, nro 5335/05, 21.6.2011, 59–63 kohta.

tulleet maahan laittomasti ja tämän jälkeen vaatineet oikeutta käyttää julkisia palveluja, mukaan lukien maksuton koulunkäynti. Vaikka valittajat, osittain tahattomasti, olivat joutuneet niiden ulkomaalaisten ryhmään, joilta puuttuu pysyvä oleskelulupa, viranomaiset eivät vastustaneet heidän oleskeluaan Bulgariassa, eikä niillä ilmeisesti ollut todellista aikomusta karkottaa heitä. Laittoman muuttovirran estämisen tai kääntämisen tarpeeseen liittyviä näkökohtia ei selvästikään voitu soveltaa valittajiin.

Esimerkki: Asiassa *Karus v. Italia*⁽⁵⁴¹⁾ Euroopan ihmisoikeustoimikunta katsoi, että ulkomaalaisten yliopisto-opiskelijoiden korkeammat maksut eivät olleet koulutusta koskevan oikeuden vastaisia, koska erilainen kohtelu oli perusteltu Italian viranomaisten toiveella, että korkea-asteen koulutuksen positiiviset vaikutukset kohdistuisivat Italian talouteen.

Euroopan sosiaalisen peruskirjan 17 artiklassa määrätään oikeudesta koulutukseen, ja siihen sovelletaan 18 ja 19 artiklan muuttajia koskevia määräyksiä. Euroopan sosiaalisten oikeuksien komitea on antanut seuraavat lausunnot 17 artiklan 2 kohdan tulkinnasta:

Sen kysymyksen osalta, kuuluvatko sopimusvaltiossa laittomasti oleskelevat lapset peruskirjan henkilölliseen soveltamisalaan sen liitteessä tarkoitettulla tavalla, komitea viittaa perusteluihin, joita se sovelsi 20. lokakuuta 2009 tekemässään päätöksessä, joka koski kantelun nro 47/2008 Defence for Children International (DCI) v. Alankomaat (ks. muun muassa 47 ja 48 kohta) ratkaisua, ja toteaa, että pääsy koulutukseen on lapsen elämän ja kehityksen kannalta erittäin tärkeää. Koulutukseen pääsyn epääminen lisää laittomasti oleskelevan lapsen haavoittuvuutta. Siksi lapset oleskeluasemastaan riippumatta kuuluvat 17 artiklan 2 kohdan henkilölliseen soveltamisalaan. Komitea katsoo lisäksi, että koulutuksen epääminen voi vaikuttaa negatiivisesti lapsen elämään. Komitea katsoo siksi, että sopimusvaltiot ovat peruskirjan 17 artiklan 2 kohdan mukaisesti velvollisia varmistamaan, että niiden alueella laittomasti oleskelevilla lapsilla on pääsy koulutukseen⁽⁵⁴²⁾.

⁽⁵⁴¹⁾ Euroopan ihmisoikeustoimikunta, *Karus v. Italia* (päätös), nro 29043/95, 20.5.1998.

⁽⁵⁴²⁾ Euroopan sosiaalisten oikeuksien komitea, päätelmät 2011, *Statement of interpretation on Art. 17 (2)*.

Unionin oikeudessa EU:n peruskirjan 14 artiklassa säädetään, että jokaisella on oikeus koulutukseen ja ”mahdollisuus” saada maksutta oppivelvollisuuteen perustuvaa opetusta. EU:n johdetun oikeuden mukaan kaikilla lapsilla, jotka ovat kolmannen maan kansalaisia EU:ssa, lukuun ottamatta niitä, jotka oleskelevat siellä vain lyhyen ajan, on oikeus päästä peruskoulutukseen. Tämä koskee myös lapsia, jotka ovat muuttaneet laittomasti maahan ja joiden maastapoistamista on lykätty⁽⁵⁴³⁾. Muille ryhmille, esimerkiksi ETA:n kansalaisten perheenjäsenille, pakolaisille ja pitkään oleskelleille, on annettu kattavammat oikeudet.

Tietyissä olosuhteissa lapsilla, jotka ovat kolmannen maan kansalaisia ja jotka ovat ETA-kansalaisten lapsia, on oikeus jäädä maahan jatkaakseen koulutusta tai sen suorittamiseksi loppuun, myös sen jälkeen kun ETA-kansalainen on kuollut tai muuttanut muualle (vapaata liikkuvuutta koskevan direktiivin 12 artiklan 3 kohta). Lapsella on myös oikeus lapsen huoltajana toimivan vanhemman läsnäoloon (12 artiklan 3 kohta)⁽⁵⁴⁴⁾. Sellaisten ETA:n työntekijöiden lapset, jotka ovat tai ovat olleet töissä muussa EU:n jäsenvaltiossa kuin omassaan, kuuluvat asetuksen (EU) N:o 492/2011 (aiemmin asetus (ETY) N:o 1612/68) 10 artiklan soveltamisalaan, ja sitä sovelletaan edelleen riippumatta vapaata liikkuvuutta koskevan direktiivin säännöksistä⁽⁵⁴⁵⁾.

Pakolaissopimuksen 22 artiklan 1 kohdassa ja EU:n turvapaikkasäännöstössä säädetään, että turvapaikkaa hakevilla lapsilla, kuten myös pakolaisaseman saaneilla ja toissijaista suojelua saavilla, on oikeus koulutukseen⁽⁵⁴⁶⁾.

Määrittelydirektiivin 26 artiklan mukaan EU:n jäsenvaltioiden on varmistettava, että kansainvälistä suojelua saaville henkilöille tarjotaan aikuisille tarkoitettuja työllisyyteen liittyviä koulutusmahdollisuuksia, kuten työllisyyskoulutusta,

⁽⁵⁴³⁾ Direktiivi 2008/115/EY, EUVL L 348, 2008, s. 98, 14 artiklan 1 kohta.

⁽⁵⁴⁴⁾ Vapaata liikkuvuutta koskevan direktiivin 12 artiklan 3 kohta perustuu yhteisöjen tuomioistuimen oikeuskäytäntöön asetuksen (ETY) N:o 1612/68, EYVL L 257, 1968, s. 2, 12 artiklasta (nyt asetuksen (EU) N:o 492/2011, EUVL L 141, 2011, s. 1, 10 artikla) ja erityisesti yhteisöjen tuomioistuimen 15.3.1989 antamaan tuomioon yhdistetyissä asioissa C-389/87 ja 390/87, *G. B. C. Echternach ja A. Moritz v. Minister van Onderwijs en Wetenschappen*, ja yhteisöjen tuomioistuimen 17.9.2002 antamaan tuomioon asiassa C-413/99, *Baumbast, R v. Secretary of State for the Home Department*.

⁽⁵⁴⁵⁾ EYT, C-480/08, *Maria Teixeira v. London Borough of Lambeth ja Secretary of State for the Home Department* [suuri jaosto], 23.2.2010.

⁽⁵⁴⁶⁾ Turvapaikan hakemista koskevaa tietoa on vastaanotto-olosuhteita koskevan direktiivin 2013/33/EU, EUVL L 180, 2013, s. 96, 14 artiklassa; pakolaisia ja toissijaista suojelua saavia koskevaa tietoa on määrittelydirektiivin 2011/95/EU, EUVL L 337, 2011, s. 9, 26–27 artikla.

vastaavin edellytyksin kuin niiden omille kansalaisille. Kansainvälistä suojelua saaville aikuisille on myös annettava mahdollisuus osallistua yleiseen koulutusjärjestelmään samoin edellytyksin kuin maassa laillisesti asuville kolmannen maan kansalaisille (27 artikla).

Kolmansien maiden kansalaisilla, joille on myönnetty pitkään oleskelleen henkilön asema [pitkään oleskelleita koskevan direktiivin](#) mukaisesti (ks. [3.7 kohta](#)), on oikeus tasavertaiseen kohteluun jäsenvaltion omien kansalaisten kanssa yleissivistävän ja ammatillisen koulutuksen, avustusten ja apurahan saamisen sekä kelpoisuuden tunnustamisen osalta (11 artikla). Heillä on myös oikeus muuttaa toisiin EU:n jäsenvaltioihin yleissivistävää ja ammatillista koulutusta varten (14 artikla).

9.4 Asuminen

Oikeus sopivaan asuntoon on osa [taloudellisia, sosiaalisia ja sivistyksellisiä oikeuksia koskevan kansainvälisen yleissopimuksen](#) 11 artiklassa jokaiselle annettua oikeutta riittävään elintasoon.

Euroopan ihmisoikeussopimuksen mukaan oikeudesta hankkia koti ei ole määräyksiä, ainoastaan oikeudesta nauttia kotiinsa kohdistuvaa kunnioitusta⁽⁵⁴⁷⁾. Maahantulon valvonta, jolla rajoitetaan henkilön pääsyä omaan kotiinsa, on usein ollut Euroopan ihmisoikeustuomioistuimessa käsiteltyjen asioiden kohteena.

Esimerkki: Asiassa *Gillow v. Yhdistynyt kuningaskunta*⁽⁵⁴⁸⁾ Euroopan ihmisoikeustuomioistuin katsoi, että 8 artiklaa oli loukattu, kun brittiläiseltä parilta, joka oli työskennellyt ulkomailla useita vuosia, evättiin oleskelulupa, jonka avulla he olisivat voineet palata Guernseyn saarelle ja asua omistamassaan kodissa, jonka he olivat rakentaneet 20 vuotta aikaisemmin.

Vaikka oikeutta kotiin ei sinänsä ole olemassa, Euroopan ihmisoikeustuomioistuin on tutkinut jäsenvaltioiden kieltäytymistä antaa asunto, kun ne ovat lain mukaan velvollisia antamaan sen. Ääritilanteissa tuomioistuin on todennut,

⁽⁵⁴⁷⁾ EIT, *Chapman v. Yhdistynyt kuningaskunta* [suuri jaosto], nro 27238/95, 18.1.2001.

⁽⁵⁴⁸⁾ EIT, *Gillow v. Yhdistynyt kuningaskunta*, nro 9063/80, 24.11.1986, 55–58 kohta.

että kieltäytyminen oli niin vakava, että se loukkasi Euroopan ihmisoikeussopimuksen epäinhimillistä ja halventavaa kohtelua koskevaa 3 artiklaa. Toisaalta tuomioistuin katsoi, että ihmisoikeussopimuksen 3 artiklaa ei loukattu, kun valittajien aineellinen puute ei luultavasti olisi kehittynyt niin vakavaksi, että se olisi kuulunut 3 artiklan soveltamisalaan, eivätkä viranomaiset olleet osoittaneet välinpitämättömyyttä valittajia kohtaan, koska heille oli tarjottu keinoja tilanteensa parantamiseen⁽⁵⁴⁹⁾.

Esimerkki: Asiassa *M.S.S. v. Belgia ja Kreikka*⁽⁵⁵⁰⁾ Euroopan ihmisoikeustuomioistuin katsoi, että se, ettei Kreikka toteuttanut asianmukaisia turvapaikanhakijaa koskevia toimenpiteitä maan unionin oikeuden mukaisten velvoitteidensa mukaisesti, mikä johti siihen, että valittaja joutui puutteenalaisiin oloihin, oli niin vakavaa, että se loukkasi Euroopan ihmisoikeussopimuksen 3 artiklaa.

Tuomioistuin ei ole halunnut puuttua jäsenvaltion oikeuteen asettaa maahantuloehtoja, myös tilanteissa, joissa äskettäin tulleille muuttajille ei ole myönnetty sosiaalista asumistukea.

Esimerkki: Asiassa *Bah v. Yhdistynyt kuningaskunta*⁽⁵⁵¹⁾ äidillä ja hänen 14-vuotiaalla pojallaan ei katsottu olevan ”ensisijaista tarvetta” asuntoon, koska poika oli äskettäin saanut luvan tulla maahan perheen yhdistämistarkoituksessa ja häneen sovellettiin maahantuloehtoa, jonka mukaan hän ei voisi turvautua julkisiin varoihin. Valittaja väitti, että asuntoa koskevan pyynnön epääminen henkilöltä, jolla oli ensisijainen tarve, oli ollut syrjivä. Tuomioistuin hylkäsi valituksen. Tuomioistuin ei havainnut mitään mielivaltaista siinä, että valittajan pojan läsnäoloon perustuva ensisijaista tarvetta koskeva hakemus hylättiin, kun pojan pääsy Yhdistyneeseen kuningaskuntaan oli sallittu sillä nimenomaisella edellytyksellä, ettei hän turvaudu julkisiin varoihin. Kun valittaja toi poikansa Yhdistyneeseen kuningaskuntaan ja oli samalla tietoinen hänen maahantuloehdostaan, valittaja oli hyväksynyt tämän ehdon ja käytännössä suostunut siihen, ettei turvaudu julkisiin varoihin huolehtiessaan hänestä. Tässä asiassa kyseenalaistetulla

⁽⁵⁴⁹⁾ EIT, *N.T.P. ym. v. Ranska*, nro 68862/13, 24.8.2018, 46–49 kohta.

⁽⁵⁵⁰⁾ EIT, *M.S.S. v. Belgia ja Kreikka* [suuri jaosto], nro 30696/09, 21.1.2011. Ks. myös EIT, *N.H. ym. v. Ranska*, nrot 28820/13, 75547/13 ja 13114/15, 2.7.2020.

⁽⁵⁵¹⁾ EIT, *Bah v. Yhdistynyt kuningaskunta*, nro 56328/07, 27.9.2011.

säädöksellä oli oikeutettu tavoite, nimittäin vähäisten resurssien oikeudenmukainen jako eri hakijaryhmien kesken. On tärkeää huomata, että asiassa *Bah* valittajia ei jätetty pulaan, vaan heillä oli mahdollisuus saada vaihtoehtoisia asuntoja.

On syytä huomata, että tietyissä poikkeuksellisissa tilanteissa Euroopan ihmis-oikeustuomioistuin on päättänyt väliaikaisista [Rule 39 -toimenpiteistä](#) sen varmistamiseksi, että turvapaikkaa hakeville perheille annetaan asunto sillä aikaa, kun heidän valitustaan käsitellään Euroopan ihmisoikeustuomioistuimessa (ks. myös [3.4 kohta](#))⁽⁵⁵²⁾.

Euroopan sosiaalisen peruskirjan 19 artiklan 4 kohdan c alakohdan mukaan valtioiden on turvattava siirtotyöntekijöille riittävät asunto-olot, mutta tämä oikeus koskee vain niitä, jotka muuttavat sellaisten valtioiden välillä, jotka ovat Euroopan sosiaalisen peruskirjan sopimuspuolia.

Oikeus asuntoon (Euroopan sosiaalisen peruskirjan 31 artikla) liittyy läheisesti seuraaviin (uudistetun) Euroopan sosiaalisen peruskirjan oikeuksiin: oikeus terveyden suojeluun (11 artikla), oikeus sosiaalisavustukseen ja lääkinnälliseen apuun (13 artikla), perheen oikeus sosiaaliseen, oikeudelliseen ja taloudelliseen suojeluun (16 artikla), lasten ja nuorten oikeus sosiaaliseen, oikeudelliseen ja taloudelliseen suojeluun (17 artikla) sekä oikeus suojeluun köyhyyttä ja sosiaalista syrjäytymistä vastaan (30 artikla). Näitä voidaan arvioida yksin tai yhdessä syrjinnän kieltoa koskevan E artiklan kanssa.

Esimerkki: Asiassa *FEANTSA v. Alankomaat*⁽⁵⁵³⁾ Euroopan sosiaalisten oikeuksien komitea totesi, että oikeus suojaan hätätilanteiden varalta ja oikeus hätätilanteessa annettavaan sosiaalitukeen eivät rajoitu vain tiettyihin haavoittuvassa asemassa oleviin ryhmiin kuuluviin vaan ne koskevat kaikkia epävarmassa tilanteessa olevia henkilöitä heidän ihmisarvonsa vaalimista koskevan periaatteen ja heidän perusoikeuksiensa suojelun mukaisesti. Euroopan sosiaalisten oikeuksien komitea katsoi, että tietyt elämää ja ihmisarvoa koskeviin oikeuksiin suoraan liittyvät sosiaaliset

⁽⁵⁵²⁾ EIT, *Afif v. Alankomaat* (päätös), nro 60915/09, 24.5.2011; EIT, *Abdilahi Abdulwahidi v. Alankomaat* (päätös), nro 21741/07, 12.11.2013.

⁽⁵⁵³⁾ Euroopan sosiaalisten oikeuksien komitea, *European Federation of National Organisations working with the Homeless (FEANTSA) v. Alankomaat*, kantelu nro 86/2012, perusteet, 2.7.2014.

oikeudet kuuluvat kaikkien ihmisten ihmisarvoa suojelevien oikeuksien ytimeen, josta ei tehdä poikkeusta. Nämä oikeudet on siksi taattava pakolaisille, ja ne olisi varmistettava kaikille siirtymään joutuneille henkilöille.

Esimerkki: Asiassa *COHRE v. Ranska* Euroopan sosiaalisten oikeuksien komitea katsoi, että romanien häätäminen heidän asunnoistaan ja heidän karkottamisensa Ranskasta rikkoi E artiklaa luettuna yhdessä ihmisoikeussopimuksen 19 artiklan 8 kohdan kanssa⁽⁵⁵⁴⁾. Asiassa *COHRE v. Italia* komitea katsoi myös, että tapa, jolla Italia kohteli romaneja, rikkoi E artiklaa luettuna yhdessä Euroopan sosiaalisen peruskirjan muiden artiklojen kanssa⁽⁵⁵⁵⁾.

Vaikka Euroopan sosiaalisen peruskirjan liitteessä rajoitetaan sen soveltamisalaa maassa laillisesti oleskeleviin sopimusvaltioiden kansalaisiin, Euroopan sosiaalisten oikeuksien komitea on myös soveltanut uudistetun Euroopan sosiaalisen peruskirjan tiettyjä määräyksiä maahan laittomasti tullessiin lapsiin ja korostanut, että Euroopan sosiaalista peruskirjaa on tulkittava ihmisoikeuksia koskevan kansainvälisen oikeuden valossa.

Esimerkki: Asiassa *Defence for Children International (DCI) v. Alankomaat*⁽⁵⁵⁶⁾ väitettiin, että Alankomaiden lainsäädäntö epäsi Alankomaissa laittomasti asuvilta lapsilta oikeuden asuntoon ja siten muita Euroopan sosiaalisen peruskirjan mukaisia oikeuksia. Euroopan sosiaalisten oikeuksien komitea totesi, että Euroopan sosiaalista peruskirjaa ei voitu tulkita tyhjiössä. Euroopan sosiaalista peruskirjaa on siksi mahdollisuuksien mukaan tulkittava muiden kansainvälisen oikeuden, jonka osa se on, sääntöjen mukaisesti, sekä käsiteltävässä asiassa sopivaa asuntoa koskevien määräysten mukaisesti jokaisen asuntoa tarvitsevan henkilön osalta riippumatta siitä, oleskeleeko tämä laillisesti jäsenvaltion alueella. Peruskirjan 31 artiklan 2 kohdan mukaan sopimuspuolten on toteutettava toimenpiteitä asunnottomuuden ehkäisemiseksi. Tämä edellyttää, että sopimuspuoli tarjoaa asuntoja niin kauan, kuin lapset ovat sen lainkäyttöalueella

⁽⁵⁵⁴⁾ Euroopan sosiaalisten oikeuksien komitea, *Centre on Housing Rights and Evictions (COHRE) v. Ranska*, kantelu nro 63/2010, perusteet, 28.6.2011.

⁽⁵⁵⁵⁾ Euroopan sosiaalisten oikeuksien komitea, *Centre on Housing Rights and Evictions (COHRE) v. Italia*, kantelu nro 58/2009, perusteet, 25.6.2010.

⁽⁵⁵⁶⁾ Euroopan sosiaalisten oikeuksien komitea, *Defence for Children International (DCI) v. Alankomaat*, kantelu nro 47/2008, perusteet, 20.10.2009.

näiden oleskeluasemasta riippumatta. Laittomasti maassa oleskelevien häätäminen pitäisi lisäksi kieltää, koska tämä asettaisi kyseiset henkilöt, erityisesti lapset, äärimmäisen avuttomuuden tilaan, joka olisi ristiriidassa ihmisarvon kunnioittamisen kanssa. Euroopan sosiaalisten oikeuksien komitea totesi myös, että tämä rikkoo 17 artiklan 1 kohdan c alakohtaa, jolla suojellaan lapsia, jotka eivät saa perheensä tukea.

Unionin oikeudessa EU:n perusoikeuskirjan 1 artiklassa määrätään oikeudesta ihmisarvoon ja 34 artiklassa määrätään oikeudesta sosiaaliseen asumistukeen. Asiaankuuluvia asumista koskevia säännöksiä on myös EU:n johdetussa oikeudessa kolmansien maiden kansalaisista, jotka ovat ETA:n ja Sveitsin kansalaisten perheenjäseniä, sekä pitkään oleskelleista henkilöistä, kansainvälistä suojelua tarvitsevista henkilöistä ja ihmiskaupan uhreista. Muiden kolmansien maiden kansalaisten ryhmien osalta unionin oikeudessa on pyritty varmistamaan, ettei niistä muodostu rasitetta EU:n jäsenvaltioiden sosiaalihuoltojärjestelmille. Siksi ennen kuin tutkijat, opiskelijat, harjoittelijat, vapaaehtoistyöntekijät, oppilaat ja au pairit ([opiskelijoita ja tutkijoita koskevan direktiivin 7 artiklan 1 kohdan e alakohta](#)) voivat tulla EU:hun, heidän on osoitettava, että heillä on riittävät varat, ettei heistä muodostu kohtuutonta rasitetta vastaanottavalle EU:n jäsenvaltiolle. EU:n jäsenvaltiot voivat asettaa vastaavia vaatimuksia sellaisten perheenkokoajien perheenjäsenille, jotka ovat kolmansien maiden kansalaisia ([perheenyhdistämisdirektiivin 7 artiklan 1 kohdan a alakohta](#)).

Esimerkki: Asiassa *Kamberaj*⁽⁵⁵⁷⁾ unionin tuomioistuin katsoi, että kansallinen lainsäädäntö, jossa kolmansien maiden kansalaisia kohdellaan eri tavalla kuin EU:n kansalaisia asumistuen osalta, rikkoi pitkään oleskelleita koskevan direktiivin 1 artiklan 1 kohdan d alakohtaa. Tuomioistuin totesi, että EU:n jäsenvaltiot voivat 11 artiklan 4 kohdan mukaan rajata sosiaalivun ja sosiaaliturvan perusetuuksiin, mutta totesi, että johdanto-osan 13 kappaleessa oleva perusetuuksien luettelo ei ole tyhjentävä. Unionin tuomioistuin katsoi, että asumistuki kuului perusoikeuksiin. Näin tehdessään tuomioistuin turvautui EU:n perusoikeuskirjan 34 artiklaan, jonka mukaan jäsenvaltioiden velvoitteena on yhteiskunnallisen syrjäytymisen ja köyhyyden ehkäisemiseksi ”tunnustaa oikeus toimeentuloturvaan ja asumisen tukeen tarkoituksena turvata ihmisarvoinen elämä jokaiselle, jolla ei ole riittävästi varoja [...] ja kunnioittaa tätä oikeutta”.

⁽⁵⁵⁷⁾ EUT, C-571/10, *Servet Kamberaj v. Istituto per l'Edilizia sociale della Provincia autonoma di Bolzano (IPES) ym.* [suuri jaosto], 24.4.2012.

Vapaata liikkuvuutta koskevan direktiivin 24 artiklan mukaan kolmannen maan kansalaisella, joka on ETA-kansalaisen perheenjäsen, on oltava mahdollisuus saada samoja sosiaalisia etuja ja veroetuja kuin oman maan kansalaisilla. ETA:n ja Sveitsin kansalaisten perheenjäsenten oikeudelle saada asunto, mukaan lukien sosiaalista asuntotukea, ei voida asettaa rajoituksia⁽⁵⁵⁸⁾. Tätä ei sovelleta kolmansien maiden kansalaisiin, jotka ovat sellaisten EU:n kansalaisten perheenjäseniä, jotka eivät ole käyttäneet oikeuttaan vapaaseen liikkuvuuteen, koska heidän tilannettaan ei säännellä unionin oikeudella vaan kansallisella lainsäädännöllä. ETA-kansalaiset, jotka eivät ole taloudellisesti aktiivisia, ja heidän perheenjäsenensä, joiden on osoitettava olevansa taloudellisesti riippumattomia, eivät välttämättä ole oikeutettuja taloudelliseen tukeen asuntotarpeensa osalta (vapaata liikkuvuutta koskevan direktiivin 7 artiklan 1 kohdan b alakohta).

Pitkään oleskelleilla on oikeus samaan kohteluun kuin maan omilla kansalaisilla asunnon saantia koskevien menettelyjen osalta (pitkään oleskelleita koskevan direktiivin 11 artiklan 1 kohdan f alakohta).

Ihmiskaupan uhreilla on oikeus erityiseen apuun ja tukeen, ja siihen ”on kuuluttava ainakin uhrin toimeentulon takaava elintaso, eli tarkoituksenmukainen ja turvallinen majoitus” (ihmiskauppadirektiivin 11 artiklan 5 kohta).

Vastaanottodirektiivin mukaan turvapaikanhakijoilla on oikeus tukeen heti, kun he ovat hakeneet kansainvälistä suojelua. Direktiivin 17 artiklan mukaan EU:n jäsenvaltioiden on varmistettava, että kansainvälistä suojelua hakevien henkilöiden saatavilla on aineelliset vastaanotto-olosuhteet, joilla tarjotaan hakijoille riittävä elintaso, jolla taataan heidän toimeentulonsa ja suojellaan heidän fyysistä terveyttään ja mielenterveyttään. Direktiivin 18 artiklan mukaan valtioiden on toteutettava toimia estääkseen väkivallan ja sukupuoleen perustuvan väkivallan tarjotuissa majoitustiloissa. Velvollisuus tarjota tukea koskee myös henkilöitä, jotka kuuluvat Dublin-asetuksen (asetus (EU) N:o 604/2013) soveltamisalaan.

⁽⁵⁵⁸⁾ Euroopan yhteisön ja sen jäsenvaltioiden sekä Sveitsin valaliiton sopimus henkilöiden vapaasta liikkuvuudesta, joka allekirjoitettiin Luxemburgissa 21. kesäkuuta 1999 ja tuli voimaan 1. kesäkuuta 2002, EYVL L 114, 2002, s. 6.

Esimerkki: Asiassa *CIMADE*⁽⁵⁵⁹⁾ unionin tuomioistuin selvensi, miten vastaanottodirektiiviä on tulkittava Dublin-asetuksen mukaisten siirtopyyntöjen yhteydessä. Unionin tuomioistuin katsoi, että EU:n jäsenvaltio, joka haluaa siirtää turvapaikanhakijan Dublin-asetuksen mukaisesti, vastaa myös taloudellisesti siitä, että turvapaikanhakija voi kaikilta osin käyttää vastaanottodirektiivin mukaisia oikeuksiaan, kunnes hakija on fyysisesti siirretty. Direktiivin tarkoituksena on varmistaa ihmisarvon täysimääräinen kunnioittaminen ja edistää EU:n perusoikeuskirjan 1 ja 18 artiklan soveltamista. Siksi myös turvapaikanhakijalle, joka odottaa Dublin-asetuksen mukaista päätöstä, on tarjottava vähimmäisvaatimusten mukaiset vastaanotto-olosuhteet.

Määrittelydirektiivin 32 artiklan mukaan (Irlannin osalta saman direktiivin version 2004/83/EY 31 artikla) jäsenvaltiot ovat velvollisia huolehtimaan siitä, että henkilöillä, jotka saavat pakolaisaseman tai toissijaista suojelua, on mahdollisuus saada asunto samoin edellytyksin kuin jäsenvaltion alueella laillisesti oleskelevilla kolmansien maiden kansalaisilla.

9.5 Terveydenhuolto

Euroopan ihmisoikeussopimuksessa nimenomaista oikeutta terveydenhuoltoon ei ole, vaikka se on väitetyksi yksi henkisen ja ruumiillisen koskemattomuuden näkökohta, ja se voi kuulua 8 artiklan, jossa taataan oikeus nauttia yksityiselämän kunnioitusta, soveltamisalaan⁽⁵⁶⁰⁾. Euroopan ihmisoikeussopimuksen mukaan jäsenvaltion vastuu voi kuitenkin tietyissä olosuhteissa aktualisoi-tua, jos osoitetaan, että jäsenvaltion viranomaiset vaarantavat henkilön hen-gen toimenpiteillä tai laiminlyönneillä, joilla henkilöltä evätään terveydenhuolto, joka on muutoin väestön saatavilla⁽⁵⁶¹⁾. Asioissa, joissa on ollut kyse "vain" hoitovirheistä, valtioiden velvollisuudet on kuitenkin rajattu vain sellaisen asianmukaisen sääntelykehityksen luomiseen, jolla pakotetaan yksityiset ja jul-kiset sairaalat toteuttamaan asianmukaisia toimenpiteitä potilaiden terveyden

⁽⁵⁵⁹⁾ EUT, C-179/11, *Cimade, Groupe d'information et de soutien des immigrés (GISTI) v. Ministre de l'Intérieur, de l'Outre-mer, des Collectivités territoriales et de l'Immigration*, 27.9.2012. Ks. myös EUT, yhdistetyt asiat C-411/10 ja C-493/10, *N.S. v. Secretary of State for the Home Department ja M.E. ym. v. Refugee Applications Commissioner ja Minister for Justice, Equality and Law Reform*, 21.12.2011.

⁽⁵⁶⁰⁾ EIT, *Bensaid v. Yhdistynyt kuningaskunta*, nro 44599/98, 6.2.2001.

⁽⁵⁶¹⁾ EIT, *Powell v. Yhdistynyt kuningaskunta* (päätös), nro 45305/99, 4.5.2000.

suojelemiseksi⁽⁵⁶²⁾. Maahanmuuton osalta Euroopan ihmisoikeussopimukseen liittyviä terveydenhuoltokysymyksiä on esitetty lähinnä silloin, kun terveydenhuoltotarpeeseen on vedottu suojana karkotusta vastaan. Ääritapauksissa tämä voi käynnistää Euroopan ihmisoikeussopimuksen 3 artiklan soveltamisen (ks. 4 luku).

Euroopan sosiaalisen peruskirjan 11 artiklassa määrätään oikeudesta terveyden suojeluun ja 13 artiklassa oikeudesta lääkintäapuun⁽⁵⁶³⁾. Euroopan sosiaalisten oikeuksien komitea katsoo, että tätä oikeutta voidaan soveltaa laittomiin muuttajiin.

Esimerkki: Asiassa *International Federation of Human Rights Leagues (FIDH) v. Ranska*⁽⁵⁶⁴⁾ FIDH väitti, että Ranska oli loukannut oikeutta lääkinnälliseen apuun (uudistetun Euroopan sosiaalisen peruskirjan 13 artikla) lakkauttamalla lääketieteellisen hoidon ja sairaalahoidon maksuvapauden laittomille muuttajille, joilla oli erittäin pienet tulot. Kantelun tekijä väitti lisäksi, että lapsen oikeutta suojeluun (17 artikla) oli kierretty vuoden 2002 lainsäätöuudistuksella, jossa rajoitettiin laittomasti muuttavien lasten oikeutta saada lääkinnällistä apua. Euroopan sosiaalisen peruskirjan mukaiset oikeudet koskevat periaatteessa vain ulkomaalaisia, jotka ovat muiden sopimuspuolten kansalaisia ja jotka oleskelevat tai työskentelevät laillisesti kyseisessä valtiossa. Euroopan sosiaalisten oikeuksien komitea korosti kuitenkin, että Euroopan sosiaalista peruskirjaa on tulkittava teleologisesti ihmisarvon kunnioittamista koskevan periaatteen mukaisesti ja mahdollisia rajoituksia on tulkittava suppeasti. Komitea katsoi, että kaikki lainsäädäntö tai oikeuskäytäntö, jossa ulkomaan kansalaisilta kielletään oikeus lääkinnälliseen apuun heidän ollessaan sopimusvaltion alueella, myös silloin, kun he ovat siellä laittomasti, rikkoo Euroopan sosiaalista peruskirjaa, vaikka kaikkia peruskirjan mukaisia oikeuksia

⁽⁵⁶²⁾ EIT, *Lopes de Sousa Fernandes v. Portugal* [suuri jaosto], nro 56080/13, 19.12.2017, 186 kohta.

⁽⁵⁶³⁾ Ks. myös sosiaali- ja lääkintäapua koskeva eurooppalainen yleissopimus (CETS N:o 14), jossa määrätään myös sosiaali- ja lääkintäavun vastavuoroisesta tarjoamisesta yleissopimuksen sopimusvaltioiden kansalaisille toisen sopimusvaltion alueella. Tässä Euroopan neuvoston yleissopimuksessa on vain 18 sopimuspuolta, joista kaikki Turkia ja Yhdistynyttä kuningaskuntaa lukuun ottamatta ovat myös EU:n jäsenvaltioita. Se avattiin allekirjoittamista varten 11.12.1953 ja tuli voimaan 1.7.1954.

⁽⁵⁶⁴⁾ Euroopan sosiaalisten oikeuksien komitea, *International Federation of Human Rights Leagues (FIDH) v. Ranska*, kantelu nro 14/2003, perusteet, 8.9.2004. Ks. myös Euroopan sosiaalisten oikeuksien peruskirja, *European Committee for Home-Based Priority Action for the Child and the Family (EUROCEF) v. Ranska*, kantelu nro 114/2015, perusteet, 24.1.2018.

ei voida soveltaa laittomiin muuttajiin. Euroopan sosiaalisten oikeuksien komitea katsoi äänin 9–4, ettei oikeutta lääkinnälliseen apuun koskevaa 13 artiklaa ollut rikottu, koska aikuiset laittomat muuttajat voivat saada jonkinlaista lääkinnällistä apua kolmen kuukauden oleskelun jälkeen ja kaikki ulkomaalaiset kansalaiset voivat milloin tahansa saada hoitoa ”kii-reellisissä ja hengenvaarallisissa tilanteissa”. Vaikka kyseisillä lapsilla oli yhtäläinen mahdollisuus saada terveydenhuoltoa kuin aikuisilla, Euroopan sosiaalisten oikeuksien komitea katsoi, että lapsen oikeutta suojeluun koskevaa 17 artiklaa oli rikottu, koska kyseinen säännös oli kattavampi kuin 13 artikla, joka koski oikeutta lääkintäapuun. Tämä päätös vastaa komitean myöhemmin omaksumaa lähestymistapaa lapsiin asiassa *Defence of Children International* (ks. 9.4 kohta).

EU:n oikeudessa EU:n perusoikeuskirja ei sisällä oikeutta terveyteen, mutta siinä tunnustetaan terveyteen liittyviä oikeuksia, kuten ihmisarvon suojelu (1 artikla) ja oikeus ruumiilliseen koskemattomuuteen (3 artikla). Perusoikeuskirja sisältää myös oikeuden terveyden suojeluun. Sen 35 artiklassa todetaan, että “[j]okaisella on oikeus saada ehkäisevää terveydenhoitoa ja sairaanhoitoa kansallisten lainsäädäntöjen ja käytäntöjen mukaisin edellytyksin”. Perusoikeuskirjaa sovelletaan vain unionin oikeuden kattamiin kysymyksiin. Perusoikeuskirjassa ei tehdä eroa kansalaisuuden mukaan. Terveydenhuoltoa koskevan oikeuden käyttö riippuu sen sijaan kansallisesta lainsäädännöstä ja käytännöstä.

EU:n johdetussa oikeudessa säädetään kolmansien maiden kansalaisten eri ryhmien oikeudesta saada terveydenhuoltoa ja vaaditaan, että joillakin heistä on oltava sairausvakuutus, ennen kuin heille myönnetään tietty asema tai pääsy jäsenvaltion alueelle. Yleisimmät kolmansien maiden kansalaisten ryhmät esitetään lyhyesti.

Vapaata liikkuvuutta koskevaa oikeuttaan käyttävien ETA:n ja Sveitsin kansalaisten työntekijöinä tai itsenäisinä ammatinharjoittajina toimivia perheenjäseniä on kansalaisuudesta riippumatta kohdeltava tasavertaisesti jäsenvaltion omien kansalaisten kanssa (EU:n kansalaisia koskevan vapaata liikkuvuutta koskevan direktiivin 24 artikla)⁽⁵⁶⁵⁾. Ne, jotka haluavat oleskella toisessa jäsen-

⁽⁵⁶⁵⁾ Sopimus Euroopan talousalueesta, tehty 2.5.1992, osa III, Henkilöiden, palvelujen ja pääomien vapaa liikkuvuus. Euroopan yhteisön ja sen jäsenvaltioiden sekä Sveitsin valaliiton sopimus henkilöiden vapaasta liikkuvuudesta, joka allekirjoitettiin Luxemburgissa 21.6.1999 ja tuli voimaan 1.6.2002, EYVL L 114, 2002, s. 6.

valtiossa sillä perusteella, että he ovat taloudellisesti riippumattomia, on osoitettava, että heillä on sairausvakuutus, joka kattaa heidät ja heidän perheenjäsenensä (7 artiklan 1 kohdan b alakohta).

Henkilöllä, joka on rekisteröity kansalliseen terveydenhuoltojärjestelmään siinä ETA-valtiossa, jossa kyseinen henkilö oleskelee, on oikeus välttämättömään hoitoon⁽⁵⁶⁶⁾ riippumatta siitä, onko hän ETA-kansalainen tai kolmannen maan kansalainen, kun hän käy muissa ETA-jäsenvaltioissa ja Sveitsissä⁽⁵⁶⁷⁾. Henkilöön, joka matkustaa toiseen jäsenvaltioon saadakseen siellä julkisen terveydenhuoltojärjestelmän tarjoamaa hoitoa, sovelletaan monimutkaisia säännöksiä⁽⁵⁶⁸⁾.

Perheenyhdistämisdirektiivin mukaan perheenkokoajan on mahdollisesti osoitettava, että hänellä on ”sairausvakuutus, joka kattaa asianomaisessa jäsenvaltiossa sekä perheenkokoajan että hänen perheenjäsentensä kaikki sellaiset riskit, jotka se kattaa yleensä asianomaisen jäsenvaltion kansalaisten osalta”, sekä ”vakaat ja säännölliset tulot ja varat, jotka riittävät perheenkokoajan ja hänen perheenjäsentensä ylläpitoon ilman, että hänen on turvaututtava asianomaisen jäsenvaltion sosiaalihuoltojärjestelmään” (7 artiklan 1 kohdan b ja c alakohta).

Ennen kuin kolmannen maan kansalaiselle ja hänen perheenjäsenilleen myönnetään pitkään oleskelleen henkilön asema, heidän on vahvistettava, että heillä on sairausvakuutus, joka kattaa kaikki riskit, jotka kyseisessä jäsenvaltiossa yleensä on katettu tämän omien kansalaisten osalta (**pitkään oleskeleita koskevan direktiivin** 5 artiklan 1 kohdan b alakohta). Heidän on myös osoitettava, että heillä on vakaat ja säännölliset varat, jotka riittävät heidän ja heidän perheenjäsentensä elättämiseen turvautumatta kyseisen jäsenvaltion sosiaaliturvajärjestelmään (5 artiklan 1 kohdan a alakohta). Pitkään oleskelleen

⁽⁵⁶⁶⁾ Asetus (EY) N:o 883/2004, 29.4.2004, EUVL L 166, 2004, s. 1, 19 artiklan 1 kohta; EUT, C-211/08, *Euroopan komissio v. Espanjan kuningaskunta*, 15.6.2010. 58 ja 61 kohta.

⁽⁵⁶⁷⁾ Henkilöiden vapaasta liikkuvuudesta tehdyllä *Euroopan yhteisön ja sen jäsenvaltioiden sekä Sveitsin valaliiton sopimuksella perustetun sekakomitean päätös* N:o 2012/195/EU, annettu 31. maaliskuuta 2012, sosiaaliturvajärjestelmien yhteensovittamisesta koskevan liitteen II korvaamisesta, EUVL L 103, 2012, s. 51.

⁽⁵⁶⁸⁾ Ks. asetuksen (ETY) N:o 1408/71, 22 artiklan 1 kohdan c alakohta, joka oli tutkinnan kohteena asiassa EYT, C-368/98, *Abdon Vanbraekel ym. v. Alliance nationale des mutualités chrétiennes (ANMC)*, 12.7.2001, ja asiassa EYT, C-372/04, *The Queen, Yvonne Wattsin hakemuksesta v. Bedford Primary Care Trust ja Secretary of State for Health* [suuri jaosto], 16.5.2006.

aseman saaneita henkilöitä on kohdeltava tasavertaisesti jäsenvaltion omien kansalaisten kanssa aloilla ”sosiaaliturva ja sosiaaliapu ja sosiaalinen suojelu sellaisena kuin se on määritelty kansallisessa lainsäädännössä” (11 artiklan 1 kohdan d alakohta). Direktiivin johdanto-osan 13 kappaleessa todetaan, että sosiaaliavun osalta ”mahdollisuus rajoittaa pitkään oleskelleiden etuuksia perusetuuksiin on ymmärrettävä niin, että perusetuuksiin kuuluvat vähintään perustoimeentuloturva, sairaus- ja raskausavustukset, vanhempainavustus ja pitkäaikaishoito. Etuuksien myöntämistä koskevista yksityiskohtaisista säännöistä säädetään kansallisessa lainsäädännössä.”

Vastaanottodirektiivin 19 artiklan mukaan turvapaikanhakijoille on annettava tarpeellinen terveydenhuolto, joka käsittää vähintään ensiavun sekä sairauksien kannalta välttämättömän hoidon, ja hakijoille, joilla on erityisiä tarpeita, tarpeellinen lääketieteellinen tai muunlainen hoito. **Palauttamisdirektiivissä** (2008/115/EY) säädetään myös, että kiireellistä terveydenhoitoa ja välttämätöntä sairaanhoitoa on annettava henkilöille, joiden maastapoistamista on lykätty tai joille on annettu aikaa lähteä vapaaehtoisesti maasta (14 artikla). Sama koskee maastapoistamista edeltävää säilöönottoa (16 artikla).

Määrittelydirektiivin 30 artiklan mukaan tunnustetuilla pakolaisilla ja toissijaista suojelua saavilla henkilöillä on oikeus terveydenhuoltoon samoin edellytyksin kuin jäsenvaltion omilla kansalaisilla. Erityisiä säännöksiä on annettu henkilöistä, joilla on erityistarpeita. Ihmiskaupan uhreille annettavaan apuun ja tukeen on kuuluttava välttämätön sairaanhoito, mukaan lukien psykologinen tuki, neuvonta ja tiedotus (**ihmiskauppadirektiivin** (2011/36/EU) 11 artiklan 5 kohta).

9.6 Sosiaaliturva ja sosiaaliapu

Sosiaaliturvalla ja sosiaaliavulla tarkoitetaan etuja, jotka perustuvat joko kansalliseen sosiaaliturvajärjestelmään suoritettuihin aikaisempiin maksuihin, esimerkkinä vanhuuseläke, tai joita valtio tarjoaa henkilöille, joilla on erityisiä tarpeita, esimerkiksi vammaisille. Näihin kuuluu erilaisia etuuksia, jotka ovat yleensä taloudellisia.

Euroopan ihmisoikeussopimuksessa ei ole nimenomaista oikeutta sosiaaliturvaan tai sosiaaliapuun. Syrjintää koskeva kysymys voi tietyissä olosuhteissa tulla esiin sosiaaliturvan ja sosiaaliavun alalla riippumatta siitä, onko kyseinen

henkilö osallistunut rahoituksellisesti kyseessä olevaan järjestelmään vai ei. Euroopan ihmisoikeustuomioistuin on arvostellut sitä, että valtiot ovat evänneet laillisesti oleskelevalta henkilöiltä etuuksia sillä syrjivällä perusteella, etteivät he täyttäneet kansalaisuusvaatimusta⁽⁵⁶⁹⁾.

Esimerkki: Asiassa *Koua Poirrez v. Ranska*⁽⁵⁷⁰⁾ laillisesti oleskelevalta muuttajalta evättiin työkyvyttömyysetuudet, koska hän ei ollut ranskalainen tai sellaisen maan kansalainen, joka oli tehnyt vastavuoroisuutta koskevan sopimuksen Ranskan kanssa. Euroopan ihmisoikeustuomioistuin katsoi, että olisi esitettävä erittäin painavia syitä, ennen kuin se voisi katsoa, että yksinomaan kansalaisluuteen perustuva erilainen kohtelu olisi ihmisoikeussopimuksen mukaista. Ihmisoikeustuomioistuin katsoi, että valittajaa oli syrjitty, mikä loukkasi Euroopan ihmisoikeussopimuksen 14 artiklaa luettuna yhdessä ensimmäisen pöytäkirjan omaisuudensuojaa koskevan 1 artiklan kanssa (ks. 10.3 kohta).

Esimerkki: Asiassa *Dhahbi v. Italia*⁽⁵⁷¹⁾ oli kyse perheavustuksen epäämisestä Tunisian kansalaiselta, joka oleskeli ja työskenteli laillisesti Italiassa, koska hän ei ollut EU:n jäsenvaltion kansalainen. Euroopan ihmisoikeustuomioistuin katsoi, että valittajaa oli syrjitty ja Euroopan ihmisoikeussopimuksen 14 artiklaa luettuna yhdessä 8 artiklan kanssa oli loukattu⁽⁵⁷²⁾.

Esimerkki: Asia *Andrejeva v. Latvia*⁽⁵⁷³⁾ koski maksuperusteisia etuja. Valittaja oli työskennellyt suurimman osan elämästään Latvian alueella silloin, kun maa kuului Neuvostoliittoon. Häneltä evättiin osa eläkkeestä, koska hän oli työskennellyt Latvian ulkopuolella eikä ollut Latvian kansalainen. Euroopan ihmisoikeustuomioistuin ei voinut hyväksyä viranomaisten väitettä, jonka mukaan riittää, jos valittaja saisi Latvian kansalaisuus oikeuden, jotta hän saisi vaatimansa eläkkeen kokonaan. Euroopan ihmisoikeussopimuksen 14 artiklan syrjintäkielto on merkityksellinen vain, jos kussakin yksittäistapauksessa hakijan henkilökohtaista tilannetta

⁽⁵⁶⁹⁾ EIT, *Luczak v. Puola*, nro 77782/01, 27.11.2007; EIT, *Fawsie v. Kreikka*, nro 40080/07, 28.10.2010.

⁽⁵⁷⁰⁾ EIT, *Koua Poirrez v. Ranska*, nro 40892/98, 30.9.2003, 41 kohta.

⁽⁵⁷¹⁾ EIT, *Dhahbi v. Italia*, nro 17120/09, 8.4.2014.

⁽⁵⁷²⁾ Ks. myös EIT, *Gaygusuz v. Itävalta*, nro 17371/90, 16.9.1996, 46–50 kohta; EIT, *Koua Poirrez v. Ranska*, nro 40892/98, 30.9.2003, 41 kohta.

⁽⁵⁷³⁾ EIT, *Andrejeva v. Latvia* [suuri jaosto], nro 55707/00, 18.2.2009, 91 kohta.

arvioidaan sellaisenaan ilman muutoksia määräyksessä lueteltuihin perusteisiin nähden. Uhrin valituksen hylkääminen sillä perusteella, että hän olisi voinut välttää syrjinnän muuttamalla joitakin kyseessä olevia seikkoja – esimerkiksi hankkimalla kansalaisuuden – tarkoittaisi, että 14 artikla menettäisi merkityksensä. Euroopan ihmisoikeustuomioistuimien katsoi, että 14 artiklaa luettuna yhdessä ensimmäisen pöytäkirjan 1 artiklan kanssa oli loukattu.

Näissä esimerkeissä valittajat olivat kaikilta muilta osin samanlaisia kuin valtion omat kansalaiset. Kukaan heistä ei ollut epävarmassa maahanmuuttotilanteessa eikä keneenkään sovellettu julkisiin varoihin turvautumiseen liittyviä rajoituksia.

Esimerkki: Asia *Weller v. Unkari*⁽⁵⁷⁴⁾ koski unkarilaista isää ja romanialaista äitiä. Hakemuksen ajankohtana, joka oli ennen Romanian liittymistä EU:hun, äidillä oli oleskelulupa muttei sijoittautumislupaa Unkarissa. Unkarin lainsäädännön mukaan ainoastaan äidit, joilla on Unkarin kansalaisuus tai sijoittautumislupa, voivat hakea äitiysetuuksia. Valittaja valitti siitä, että kun kyse oli oikeudesta etuuksiin, miehiä, joilla oli ulkomaalaiset puoliset, kohdeltiin epäsuotuisammin kuin miehiä, joilla oli unkarilaiset vaimot. Tuomioistuimien totesi, että Euroopan ihmisoikeussopimuksen 8 artiklaa luettuna yhdessä 14 artiklan kanssa oli loukattu.

Euroopan sosiaalisessa peruskirjassa määrätään oikeudesta sosiaaliturvaan (12 artikla), oikeudesta sosiaali- ja lääkintäapuun (13 artikla) sekä oikeudesta sosiaalipalveluihin (14 artikla). Lisäksi peruskirjassa on erityisiä määräyksiä vammaisista henkilöistä (15 artikla), lapsista ja nuorista (17 artikla) ja ikääntyneistä henkilöistä (23 artikla). Peruskirjan 30 artikla sisältää oikeuden suojeluun köyhyyttä ja sosiaalista syrjäytymistä vastaan. Sosiaalivastuun osalta Euroopan sosiaalisen peruskirjan 13 artiklaa sovelletaan laittomiin muuttajiin, kuten Euroopan sosiaalisten oikeuksien komitean päätöksissä⁽⁵⁷⁵⁾ vahvistetaan.

⁽⁵⁷⁴⁾ EIT, *Weller v. Unkari*, nro 44399/05, 31.3.2009, 36–39 kohta.

⁽⁵⁷⁵⁾ Euroopan sosiaalisten oikeuksien komitea, *Conference of European Churches (CEC) v. Alankomaat*, kantelu nro 90/2013, perusteet, 10.11.2014.

Unionin oikeudessa kolmansien maiden kansalaisten osalta erotetaan kaksi eri tilannetta. Ensinnäkin EU:n sisällä muuttavien kolmansien maiden kansalaisten saamiin etuihin sovelletaan EU:n jäsenvaltioiden välistä yhteensovittamisjärjestelmää. Toiseksi tietyillä kolmansien maiden kansalaisten ryhmillä on EU:n johdetun oikeuden mukaan oikeus tiettyihin etuuksiin riippumatta siitä, ovatko he muuttaneet EU:n sisällä vai eivät.

a) Etujen yhteensovittaminen EU:ssa

Kolmansien maiden kansalaisilla, jotka ovat sellaisten ETA-kansalaisten perheenjäseniä, jotka ovat muuttaneet EU:n jäsenvaltioon, on **vapaata liikkuvuutta koskevan direktiivin** 24 artiklan mukaan (ja kolmansien maiden kansalaisilla EU-ETA-sopimuksen mukaisesti) oikeus vastaaviin sosiaalisiin etuihin ja veroetuihin kuin vastaanottavan maan omilla kansalaisilla. Saman direktiivin 14 artiklan 1 kohdan mukaan henkilöt, jotka käyttävät oikeuttaan vapaaseen liikkuvuuteen mutta jotka eivät tee työtä, eivät saa muodostaa kohtuutonta rasitetta vastaanottavan EU:n jäsenvaltion sosiaalihuoltojärjestelmälle. Vuosien myötä on kehittynyt monimutkainen lainsäädäntökehys vapaata liikkuvuutta koskevaa oikeutta käyttävien henkilöiden sosiaaliturvan ja sosiaalivastuun yhteensovittamiseksi. Lainsäädäntö on kodifioitu **asetuksessa (EY) N:o 883/2004** (sellaisena kuin se on muutettuna)⁽⁵⁷⁶⁾, ja perusperiaatteena on, että EU:n laajuinen järjestelmä on yhteensovittamisjärjestelmä eikä yhdenmukaistamisjärjestelmä⁽⁵⁷⁷⁾. Sen tarkoituksena on minimoida muuttoliikkeen negatiivisia vaikutuksia EU:n jäsenvaltioiden välillä yksinkertaistamalla hallinnollisia menettelyjä ja varmistamalla, että EU:n jäsenvaltioiden välillä muuttavia henkilöitä kohdellaan yhdenvertaisesti EU:n jäsenvaltion omien kansalaisten kanssa. Joitakin oikeuksia voidaan viedä maasta, kun taas toisia ei voida. **Asetuksessa (EY) N:o 987/2009** (sellaisena kuin se on muutettuna)⁽⁵⁷⁸⁾) vahvistetaan menettelyt, joita tarvitaan **asetuksen (EY) N:o 883/2004** täytäntöönpanemiseksi.

⁽⁵⁷⁶⁾ Asetusta on muutettu **asetuksella (EY) N:o 988/2009**, EUVL L 284, 2009, s. 43, **asetuksella (EU) N:o 1231/2010**, EUVL L 344, 2010, s. 1, **asetuksella (EU) N:o 1244/2010**, EUVL L 338, 2010, s. 35, **asetuksella (EU) N:o 465/2012**, EUVL L 149, 2012, s. 4, **asetuksella (EU) N:o 1224/2012**, EUVL L 349, 2012, s. 45, **asetuksella (EU) N:o 517/2013**, EUVL L 158, 2013, s. 1, **asetuksella (EU) N:o 1372/2013**, EUVL L 346, 2013, s. 27, **asetuksella (EU) 2017/492**, EUVL L 76, 2017, s. 13, ja viimeiseksi **asetuksella (EU) 2019/1149**, EUVL L 186, 2019 s. 21.

⁽⁵⁷⁷⁾ EYT, C-21/87, *Borowitz v. Bundesversicherungsanstalt für Angestellte*, 5.7.1988, 23 kohta; EYT, C-331/06, *Chuck v. Raad van Bestuur van de Sociale Verzekeringsbank*, 3.4.2008, 27 kohta.

⁽⁵⁷⁸⁾ Asetusta on muutettu **asetuksella (EU) N:o 465/2012**, EUVL L 149, 2012, s. 4, **asetuksella (EU) N:o 1224/2012**, EUVL L 349, 2012, s. 45, ja **asetuksella (EU) N:o 1372/2013**, EUVL L 346, 2013, s. 27.

Palkattuna työntekijänä toimivilla kolmannen maan kansalaisilla, jotka liikkuvat EU:n jäsenvaltioiden välillä, sekä heidän perheenjäsenillään ja jälkeläisillään on oikeus nauttia rajatylittävän lainsäädännön etuuksista ja sosiaaliturvaetuuksien kerääntymisestä ja yhteensovittamisesta (asetukset (EY) N:o 859/2003 ja (EU) N:o 1231/2010). Tämä edellyttää, että palkattuina työntekijöinä toimivat kolmannen maan kansalaiset oleskelevat laillisesti EU:n jäsenvaltiossa ja että heillä on muitakin yhteyksiä kuin kolmanteen maahan ja vain yhteen jäsenvaltioon. Näiden asetusten soveltamisalaan eivät kuulu palkattuina työntekijöinä toimivat kolmannen maan kansalaiset, joilla on yhteyksiä vain kolmanteen maahan ja vain yhteen EU:n jäsenvaltioon.

b) Tiettyjen kolmansien maiden kansalaisten ryhmien oikeudet

Turvapaikanhakijoilla ei ole nimenomaista oikeutta sosiaaliapuun [vastaanottodirektiivin](#) mukaan. Direktiivin 17 artiklassa annetaan kuitenkin yleiset säännökset aineellisten vastaanotto-olosuhteiden saatavuudesta, ja 17 artiklan 5 kohdassa – jota ei sovelleta Irlantiin – esitetään, miten rahallisten etuuksien tai maksukuponkien määrä vahvistetaan.

Esimerkki: Saksan hallinto-oikeus (*Bundesverfassungsgericht*) vahvisti 18. heinäkuuta 2012, että Saksan on lisättävä turvapaikanhakijoille annettavaa apua, jota ei ole nostettu 19 vuoteen ja joka ei riittänyt vähimmäiselintasoon, joka oli ihmisarvoisen elämän edellytyksenä Saksan säädöksen 1 artiklan mukaisesti⁽⁵⁷⁹⁾.

Uudistetun [määrittelydirektiivin](#) 29 artiklan mukaan EU:n jäsenvaltion on varmistettava, että pakolaiset ja toissijaista suojelua saavat henkilöt saavat ”tarvittavan sosiaalihuollon” samoin edellytyksin kuin vastaanottavan EU:n jäsenvaltion omat kansalaiset. Toissijaista suojelua saavien henkilöiden osalta tämä voidaan kuitenkin rajoittaa ”perusetuuksiin”. Direktiivin 23 artiklan 2 kohdassa etuudet ulotetaan koskemaan toissijaista suojelua saavien henkilöiden perheenjäseniä.

⁽⁵⁷⁹⁾ Saksa, *Bundesverfassungsgericht*, 1 BvL 10/10 ja 1 BvL 2/11, 18.7.2012.

Esimerkki: Asiassa *Ayubi v. Bezirkshauptmannschaft Linz-Land*⁽⁵⁸⁰⁾ unionin tuomioistuin totesi, että kansallinen lainsäädäntö on vastoin EU:n lainsäädäntöä, jos siinä säädetään, että EU:n jäsenvaltiossa määräaikaisen oleskeluoikeuden saaneille pakolaisille myönnetään määrältään pienemmät sosiaalihuoltoetudet kuin kyseisen jäsenvaltion kansalaisille ja mainitussa jäsenvaltiossa pysyvän oleskeluoikeuden saaneille pakolaisille.

Esimerkki: Asiassa *Alo ja Osso*⁽⁵⁸¹⁾ unionin tuomioistuin totesi, että toisijaista suojelua saavalle henkilölle annettu asuinpaikkamääräys rajoittaa tämän pääsyä määrittelydirektiivin 29 artiklassa suojattuun sosiaalihuoltojärjestelmään, kun tällaista toimenpidettä ei kohdenneta pakolaisiin, laillisesti kyseisessä jäsenvaltiossa oleskeleviin kolmansien maiden kansalaisiin tai omiin kansalaisiin. Unionin tuomioistuin hyväksyi kuitenkin, että määrittelydirektiivin 33 artiklan (liikkumisvapaus) nojalla voidaan asettaa asuinpaikkamääräyksiä siinä tarkoituksessa, että edistettäisiin toisijaista suojelua saavien henkilöiden kotoutumista. Kansallisen tuomioistuimen tehtävänä on päättää, ovatko kansainvälisen suojelun saajat tilanteessa, joka on objektiivisesti rinnastettavissa muiden sellaisten laillisesti oleskelevien kolmansien maiden kansalaisten tilanteeseen, joihin tällaista asuinpaikkamääräystä ei sovelleta.

Ihmiskauppadirektiivin 11 artiklan 7 kohdan mukaan EU:n jäsenvaltiot ovat velvollisia huolehtimaan ihmiskaupan uhreista, joilla on erityistarpeita, ja ihmiskaupan lapsiuhreja koskevista erityisvaatimuksista (13 artikla).

Pitkään oleskelleita koskevan direktiivin 11 artiklan 1 kohdan d alakohdan mukaan pitkään oleskelleen henkilön aseman saaneita henkilöitä on kohteltava tasavertaisesti vastaanottavan maan omien kansalaisten kanssa sosiaaliturvan, sosiaaliavun ja sosiaalisen suojelun alalla. Sosiaaliapua ja sosiaalista suojelua koskevat oikeudet voidaan kuitenkin rajoittaa perusetuuksiin.

Perheenyhdistämisdirektiivissä sellaisten perheenkokoajien perheenjäsenillä, jotka ovat kolmansien maiden kansalaisia, ei ole mahdollisuutta saada sosiaaliapua. Perheenkokoajien on osoitettava, että heillä on vakaat ja säännölliset

⁽⁵⁸⁰⁾ EUT, C-713/17, *Ahmad Shah Ayubi v. Bezirkshauptmannschaft Linz-Land*, 21.11.2018.

⁽⁵⁸¹⁾ EUT, yhdistetyt asiat C-443/14 ja C-444/14, *Kreis Warendorf v. Ibrahim Alo & Amira Osso. Region Hannover* [suuri jaosto], 1.3.2016.

tulot ja varat, jotka riittävät heidän ja heidän perheenjäsentensä ylläpitoon ilman, että heidän on turvaututtava asianomaisen EU:n jäsenvaltion sosiaalihuoltojärjestelmään (direktiivin 7 artiklan 1 kohdan c alakohta).

Yhdistelmälapudirektiivin 12 artiklan 1 kohdan e alakohdan ja **sinistä korttia koskevan direktiivin** 14 artiklan 1 kohdan e alakohdan nojalla kolmansista maista peräisin olevia työntekijöitä, joilla on yhdistelmä lupa tai EU:n sininen kortti, on kohdeltava kansalaisten kanssa yhdenvertaisesti sosiaaliturvan osalta.

Keskeiset kohdat

Unionin oikeuden ja Euroopan sosiaalisen peruskirjan yleiset kohdat

- Taloudellisten ja sosiaalisten oikeuksien saamisen edellytyksenä on yleensä oikeus maahantuloon ja oleskeluun (ks. [tämän luvun johdanto](#)).
- Sosiaalisten oikeuksien perusosat kuuluvat jokaiselle maassa oleskelevalle henkilölle (ks. viittaukset laittomiin muuttajiin [9.2–9.6 kohdassa](#)).
- Mitä lähempänä muuttajan tilanne on valtion omien kansalaisten tilannetta, sitä tarkempia perusteluja vaaditaan, jos muuttajaa syrjitään kansalaisuuden perusteella (ks. [tämän luvun johdanto](#)).
- Monet EU:n perusoikeuskirjan mukaiset oikeudet koskevat vain valtion omia kansalaisia ja henkilöitä, jotka oleskelevat laillisesti EU:n jäsenvaltiossa (ks. [9.1 kohta](#)).
- Euroopan sosiaalisessa peruskirjassa taataan monia taloudellisia ja sosiaalisia oikeuksia. Näiden oikeuksien käyttö koskee periaatteessa vain peruskirjan sopimusvaltion kansalaisia, kun he oleskelevat toisen peruskirjan sopimusvaltion alueella. Euroopan sosiaalisten oikeuksien komitea on kuitenkin tehnyt joitakin poikkeuksia, kun kyse on lasten asumisesta (ks. [9.4 kohta](#)) ja terveydenhuollosta (ks. [9.5 kohta](#)).
- Olisi esitettävä erittäin painavia syitä, ennen kuin Euroopan ihmisoikeustuomioistuin voisi katsoa, että yksinomaan kansalaisluuteen perustuva erilainen kohtelu olisi ihmisoikeussopimuksen mukaista (ks. [9.6 kohta](#)).

Unionin oikeuden mukaiset taloudelliset oikeudet

- Pääsyä työmarkkinoille voidaan rajoittaa: kolmansien maiden kansalaisten työmarkkinoille pääsyn aste riippuu siitä, mihin luokkaan he kuuluvat (ks. 9.1 kohta).
- Siitä hetkestä alkaen, kun henkilö aloittaa työn, riippumatta siitä, onko se laillista vai ei, perustyöoikeuksia on kunnioitettava (ks. 9.2 kohta).
- ETA-kansalaisten edellytykset täyttävillä perheenjäsenillä on samat oikeudet päästä työmarkkinoille kuin EU:n jäsenvaltion kansalaisilla (ks. 9.2.1 kohta).
- Turkin kansalaisiin sovelletaan Ankaran sopimuksen lisäpöytäkirjan 41 artiklan standstill-lauseketta, jolla estetään valtioita asettamasta heille uusia rasitteita (ks. 9.2.4 kohta).
- Turvapaikanhakijoille, jotka eivät vielä ole saaneet ensimmäistä päätöstä, on annettava pääsy työmarkkinoille viimeistään yhdeksän kuukauden kuluessa (Irlannin osalta yhden vuoden kuluessa) siitä, kun he tekivät kansainvälistä suojelua koskevan hakemuksen (ks. 9.2.7 kohta).
- Työnantajiin kohdistettavia seuraamuksia koskevassa direktiivissä säädetään seuraamuksista niille, jotka ottavat laittomia muuttajia töihin, sekä hyväksikäytön kohteeksi joutuneiden muuttajien oikeudesta saada eräänntyneet palkkasäästöt ja muista suojakeinoista (ks. 9.2.8 kohta).

Koulutus (ks. 9.3 kohta)

- Euroopan ihmisoikeussopimuksen ensimmäisen pöytäkirjan 2 artiklan mukaan keneltäkään ei saa evätä oikeutta koulutukseen. Jäsenvaltiolla on kuitenkin suurempi harkintavalta asettaa tiettyjä rajoituksia korkean asteen koulutuksen osalta.
- Kaikilla lapsilla, jotka ovat kolmannen maan kansalaisia ja jotka oleskelevat EU:ssa, myös laittomilla muuttajilla, joiden maastapoistamista on lykätty, on EU:n johdetun oikeuden mukaan oikeus saada peruskoulutusta.

Asuminen (ks. 9.4 kohta)

- EU:n perusoikeuskirjassa tunnustetaan oikeus sosiaali- ja asumistukeen ja kunnioitetaan sitä, jotta kaikille, joilla ei ole riittäviä varoja, voidaan varmistaa ihmisarvoinen toimeentulo. EU:n johdetussa oikeudessa on myös erityisiä säännöksiä kolmannen maan kansalaisista, jotka ovat ETA:n kansalaisten perheenjäseniä, pitkään oleskelleista henkilöistä, kansainvälistä suojelua tarvitsevista henkilöistä ja ihmiskaupan uhreista.

- EU:n jäsenvaltioiden on huolehdittava turvapaikanhakijoiden riittävästä elintasosta, jolla turvataan heidän terveytensä ja taataan heidän toimeentulonsa.
- Viranomaisten kodin kunnioittamista koskevan veloitteen laiminlyönti voidaan kyseenalaistaa Euroopan ihmisoikeussopimuksen 8 artiklan perusteella. Poikkeuksellisissa tilanteissa asunnon tarjoamisen laiminlyönti voidaan kyseenalaistaa Euroopan ihmisoikeussopimuksen 3 artiklan perusteella.
- Euroopan sosiaalisessa peruskirjassa määrätään oikeudesta asuntoon, joka toimii porttina monille muille oikeuksille.

Terveydenhuolto (ks. 9.5 kohta)

- Henkilöihin, jotka kuuluvat kansalliseen terveydenhuoltojärjestelmään omassa ETA:n asuinvaltiossaan, voidaan soveltaa paikallisia terveydenhuoltosäännöksiä, kun he käyvät muissa ETA-jäsenvaltioissa ja Sveitsissä.
- Unionin oikeuden mukaan pakolaisilla on samat oikeudet saada terveydenhuoltopalveluja kuin maan omilla kansalaisilla. Turvapaikanhakijoilla ja laittomilla muuttajilla, joiden maastapoistamista on lykätty, on oikeus kiireelliseen ja välttämättömään sairaushoitoon.
- Euroopan ihmisoikeussopimus ei sisällä terveydenhuoltoa koskevia erityisiä määräyksiä, mutta Euroopan ihmisoikeustuomioistuin voi tutkia tämäntyyppisiä valituksia ihmisoikeussopimuksen 2, 3 tai 8 artiklan perusteella.
- Euroopan sosiaalisessa peruskirjassa taataan lääkinnällinen apu laittomille muuttajille.

Sosiaaliturva ja sosiaaliapu (ks. 9.6 kohta)

- Unionin oikeudessa on vuosien myötä kehitetty monimutkainen lainsäädäntökehys, joka koskee sellaisten kolmansien maiden kansalaisten oikeutta sosiaaliturvaan ja sosiaaliapuun, jotka liikkuvat EU:n jäsenvaltioiden välillä vapaata liikkuvuutta koskevien säännösten nojalla.
- Euroopan ihmisoikeussopimuksen mukaan sosiaaliavun ja muiden etuuskien epääminen ulkomaalaiselta voi nostattaa syrjintää koskevan kysymyksen riippumatta siitä, onko hän suorittanut maksuja siihen järjestelmään, josta avustus maksetaan, vai ei.
- Euroopan sosiaalisessa peruskirjassa edellytetään, että sosiaaliapu taataan sen tarpeessa oleville henkilöille, myös laittomille muuttajille.

Muuta oikeuskäytäntöä ja kirjallisuutta:

Lisää oikeuskäytäntöä on saatavilla tämän käsikirjan [ohjeissa](#). Tässä luvussa käsiteltyihin asioihin liittyvää lisämateriaalia on kohdassa [Kirjallisuutta](#).

10

Henkilöt, joilla on erityistarpeita

EU	Käsittävät asiat	EN
EU:n perusoikeuskirja, 24 artikla (lapsen oikeudet)	Ilman huoltajaa olevat lapset	Euroopan sosiaalinen peruskirja, 17 artikla (lasten oikeus sosiaaliseen, oikeudelliseen ja taloudelliseen suojeluun) EIT, <i>Rahimi v. Kreikka</i> , nro 8687/08, 2011 (turvapaikkaa hakeva ilman huoltajaa oleva alaikäinen aikuisten säilöönottoyksikössä)
Dublin-asetus (EU) N:o 604/2013, 8 artikla EUT, C-648/11, <i>MA, BT ja DA</i> , 2013 (Dublin-siirrot) Vastaanottodirektiivi (2013/33/EU), 24 artikla Turvapaikkamenettelydirektiivi (2013/32/EU), 25 artikla Määrittelydirektiivi (2011/95/EU), 31 artikla Palauttamisdirektiivi (2008/115/EY), 10 artikla	Vastaanotto ja kohtelu	

EU	Käsiteltävät asiat	EN
Turvapaikkamenettelydirektiivi (2013/32/EU), 25 artikla	<i>län arviointi</i>	Ihmiskaupan vastainen yleissopimus, 2005, 10 artiklan 3 kohta Euroopan sosiaalisten oikeuksien peruskirja, <i>EUROCEF v. Ranska</i> , kantelu nro 114/2015, 2018
Ihmiskauppadirektiivi (2011/36/EU) Ihmiskaupan uhreja koskeva direktiivi (oleskeluluvat) (2004/81/EY) Uhrien oikeuksia koskeva direktiivi (2012/29/EU)	Ihmiskaupan uhrit	EIS, 4 artikla (orjuuden ja pakotyön kielto) EIT, <i>Rantsev v. Kypros ja Venäjä</i> , nro 25965/04, 2010 (viranomaiset ovat velvollisia tekemään tutkimuksen omasta aloitteestaan) Yleissopimus ihmiskaupan vastaisesta toiminnasta, 2005
Yleissopimus vammaisten henkilöiden oikeuksista (EU:n ratifioima) Vastaanottodirektiivi (2013/33/EU), 19, 21 ja 22 artikla Turvapaikkamenettelydirektiivi (2013/32/EU), 14 artikla	Vammaiset henkilöt	Euroopan sosiaalinen peruskirja, 15 artikla (vammainen oikeus riippumattomuuteen, yhteiskunnalliseen jälleensopeutumiseen ja yhteisöön osallistumiseen)
Vastaanottodirektiivi (2013/33/EU), 25 artikla Turvapaikkamenettelydirektiivi (2013/32/EU), 24 artikla	Kidutuksen uhrit	
Vapaata liikkuvuutta koskeva direktiivi (2004/38/EY), 13 artiklan 2 kohdan c alakohta Perheenyhdistämisdirektiivi (2003/86/EY), 15 artiklan 3 kohta	Sukupuoleen perustuvan väkivallan uhrit	EIT, <i>Opuz v. Turkki</i> , nro 33401/02, 2009 (lähisuhdeväkivalta) EIT, <i>R.D. v. Ranska</i> , nro 34648/14, 2016 (kaltoinkohtelun riski karkotuksessa) Euroopan neuvoston naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan ehkäisemistä ja torjumista koskeva yleissopimus (Istanbulin yleissopimus), 2011

Johdanto

Tässä luvussa käsitellään sellaisten henkilöiden ryhmiä, joiden voidaan katsoa olevan erityisen haavoittuvassa asemassa ja jotka tarvitsevat erityistä hoitoa. Edellisissä luvuissa jo sanotun lisäksi sekä unionin oikeudessa että Euroopan ihmisoikeussopimuksessa annetaan erityistä suojaa henkilöille, joilla on erityisiä tarpeita.

Unionin oikeuden mukaan haavoittuvassa asemassa olevien henkilöiden erityiset tarpeet on otettava huomioon, esimerkiksi vastaanottojärjestelyissä tai silloin, kun henkilöltä riistetään vapaus. Haavoittuvassa asemassa olevia henkilöitä luetaan [vastaanottodirektiivin](#) (2013/33/EU) 21 artiklassa ja [palauttamisdirektiivin](#) (2008/115/EY) 3 artiklan 9 kohdassa. Molempien säännösten soveltamisalaan kuuluvat ”alaikäiset, ilman huoltajaa matkustavat alaikäiset, vammaiset henkilöt, ikääntyneet henkilöt, raskaana olevat naiset, alaikäisten lasten yksinhuoltajat sekä kidutuksen, raiskauksen tai muun törkeän psyykkisen, fyysisen tai seksuaalisen väkivallan uhriksi joutuneet henkilöt”, mutta vastaanottodirektiivin luettelo on pidempi, eikä se ole tyhjentävä. Vastaanottodirektiivin 22 artiklan mukaan EU:n jäsenvaltioiden on arvioitava, onko haavoittuvassa asemassa olevilla henkilöillä erityisiä vastaanottotarpeita. [Turvapaikkamenettelydirektiivin](#) (2013/32/EU) mukaan EU:n jäsenvaltioiden on arvioitava, tarvitseeko turvapaikanhakija erityisiä menettelyllisiä takeita ja, jos tarvitsee, annettava hänelle asianmukaista tukea turvapaikkamenettelyn ajan (24 artikla).

10.1 Ilman huoltajaa olevat alaikäiset

”Ilman huoltajaa olevalla alaikäisellä” tarkoitetaan alle 18 vuoden ikäistä henkilöä, joka saapuu Euroopan alueelle ilman aikuista, joka vastaisi hänestä vastaanottavassa maassa (ks. [määrittelydirektiivin](#) 2 artiklan 1 kohta). EU:n lainsäädännössä on tärkeitä tällaisten henkilöiden tilannetta koskevia turvapaikka- ja maahantulosäännöksiä, joita tarkastellaan tässä luvussa.

Euroopan ihmisoikeussopimus ei sisällä nimenomaisia määräyksiä ilman huoltajaa olevista alaikäisistä, mutta heidän kohteluun voidaan arvioida eri määräysten, esimerkiksi vapautta ja turvallisuutta koskevan 5 artiklan, oikeutta nauttia yksityis- ja perhe-elämän kunnioitusta koskevan 8 artiklan tai oikeutta koulutukseen koskevan ensimmäisen pöytäkirjan 2 artiklan mukaisesti.

Euroopan ihmisoikeustuomioistuin on katsonut, että valtioiden vastuulla on huolehtia ilman huoltajaa olevista alaikäisistä ja siitä, ettei heitä hylätä, kun he vapautuvat säilöönotosta⁽⁵⁸²⁾.

Jokaisen lasta koskevan päätöksen on perustuttava lapsen oikeuksien kunnioittamiseen YK:n lasten oikeuksia koskevan yleissopimuksen mukaisesti, jonka kaikki maat ovat ratifioineet Yhdysvaltoja lukuun ottamatta. YK:n lasten oikeuksia koskevassa yleissopimuksessa vahvistetaan lasten ihmisoikeudet, joita on sovellettava maahanmuuttoasemasta riippumatta⁽⁵⁸³⁾. Lapsen etua koskeva periaate on perusluonteisen tärkeä, ja viranomaisten on lasta koskevissa toimissaan otettava ensisijaisesti huomioon lapsen etu. Euroopan ihmisoikeussopimuksessa ei tätä periaatetta mainita nimenomaisesti kuten EU:n perusoikeuskirjassa (24 artiklan 2 kohta), mutta se ilmenee säännöllisesti tuomioistuimen oikeuskäytännössä. Unionin oikeuden ilman huoltajaa olevia alaikäisiä koskevat tietyt säännökset perustuvat myös tähän periaatteeseen.

Euroopan sosiaalisen peruskirjan 17 artiklan 1 kohdan c alakohdassa mainitaan lapset, jotka on erotettu perheistään. Euroopan sosiaalisten oikeuksien komitea on – kuten Euroopan ihmisoikeustuomioistuinkin – todennut, että valtiot, jotka haluavat estää yritykset kiertää maahanmuuttosäännöksiä, eivät saa riistää lapsilta etenkin, jos he tulevat ilman huoltajaa, heidän asemansa takaamaa suojaa. Valtion maahanmuuttopolitiikalle asettamien rajoitusten on näin ollen oltava yhdenmukaisia perusoikeuksien suojelun kanssa⁽⁵⁸⁴⁾.

⁽⁵⁸²⁾ EIT, *Rahimi v. Kreikka*, nro 8687/08, 5.4.2011; EIT, *Sh.D. ym. v. Kreikka, Itävalta, Kroatia, Unkari, Pohjois-Makedonia, Serbia ja Slovenia*, nro 14165/16, 13.6.2019.

⁽⁵⁸³⁾ YK:n lasten oikeuksien komitea on antanut lisäohjeita ilman huoltajaa olevien alaikäisten suojelusta, hoidosta ja sopivasta kohtelusta yleiskommentissa nro 6 (2005).

⁽⁵⁸⁴⁾ Euroopan sosiaalisten oikeuksien komitea, *Defence for Children International (DCI) v. Alankomaat*, kantelu nro 47/2008, perusteet, 20.10.2009. Komitea katsoi muun muassa, että ilman huoltajaa olevilla alaikäisillä oli oikeus asuntoon Euroopan sosiaalisen peruskirjan 31 artiklan 2 kohdan mukaisesti.

Esimerkki: Asiassa *EUROCEF v. Ranska*⁽⁵⁸⁵⁾ Euroopan sosiaalisten oikeuksien komitea totesi, että Euroopan sosiaalisen peruskirjan 31 artiklan 2 kohtaa on loukattu Ranskan ilman huoltajaa olevien alaikäisten suoja- ja arviointijärjestelmän puutteiden vuoksi. Euroopan sosiaalisten oikeuksien komitea totesi myös, että viipeet ilman huoltajaa olevien alaikäisten tilapäisen holhoojan nimittämisessä, tällaisten lasten pitäminen odotustiloissa ja hotellissa, luumääritysten käyttäminen iän määrittämiseen ja esteet tehokkaiden oikeussuojakeinojen saamisessa loukkasivat Euroopan sosiaalisten oikeuksien 17 artiklan 1 kohtaa.

10.1.1 Vastaanotto ja kohtelu

Unionin oikeudessa ilman huoltajaa olevia alaikäisiä koskevia erityissäännöksiä on turvapaikkavälineissä sekä [palauttamisdirektiivissä](#).

Ennen kuin tarkastellaan turvapaikkamenettelyssä ilman huoltajaa olevien alaikäisten kohtelua, on tärkeää määrittää heidän turvapaikkahakemuksensa käsittelystä vastaava valtio. [Dublin-asetuksen](#) (asetus (EU) N:o 604/2013) mukaan ilman huoltajaa olevien alaikäisten hakemusten käsittelystä vastaa se jäsenvaltio, jossa perheenjäsenet, sisarukset tai sukulaiset laillisesti oleskelevat (8 artikla). Heille on määrättävä edustaja (6 artikla). Asetuksen 6 artiklan 3 kohdassa annetaan ohjeita siitä, miten lapsen etua on arvioitava. Asetuksen 11 artikla sisältää säännöksiä, joilla pyritään estämään alaikäisten erottaminen heidän perheenjäsenistään soveltamalla Dublin-asetusta, jos perheenjäsenet jättävät erilliset hakemukset jäsenvaltioon. Asetuksen 16 artikla koskee riippuvuussuhteessa olevia henkilöitä (ks. [5.2 kohta](#)).

Jollei perheenjäsenä, sisarusta tai sukulaista ole, hakemuksen käsittelystä on vastuussa se jäsenvaltio, jossa ilman huoltajaa oleva alaikäinen on jättänyt turvapaikkahakemuksensa, edellyttäen että tämä on alaikäisen edun mukaista (8 artikla).

⁽⁵⁸⁵⁾ Euroopan sosiaalisten oikeuksien komitea, *European Committee for Home-Based Priority Action for the Child and the Family (EUROCEF) v. Ranska*, kantelu nro 114/2015, perusteet, 24.1.2018.

Esimerkki: Asiassa *MA, BT ja DA v. Secretary of State for the Home Department*⁽⁵⁸⁶⁾ unionin tuomioistuimen oli määritettävä, mikä valtio on vastuussa, jos ilman huoltajaa oleva alaikäinen on hakenut turvapaikkaa useammasta EU:n jäsenvaltiosta. Unionin tuomioistuin selvensi, että jos jäsenvaltiossa ei ole laillisesti oleskelevaa perheenjäsentä, hakemuksen käsittelystä vastaa se valtio, jossa alaikäinen fyysisesti oleskelee. Tuomioistuin viittasi EU:n perusoikeuskirjan 24 artiklan 2 kohtaan, jossa määrätään, että lapsen etu on ensisijaisesti otettava huomioon.

Ilman huoltajaa oleville alaikäisille, jotka hakevat turvapaikkaa, on nimitettävä edustaja heti, kun he ovat hakeneet turvapaikkaa ([vastaanottodirektiivin](#) 24 artikla ja [turvapaikkamenettelydirektiivin](#) 25 artikla). Lainsäädännössä ei kuitenkaan säädetä, että edustaja on nimitettävä heti, kun viranomaiset havaitsevat ilman huoltajaa olevan alaikäisen. Valtiot voivat nimittää vain holhoojan tai sekä holhoojan että oikeudellisen edustajan auttamaan turvapaikkahakijaa turvapaikkamenettelyssä sekä varmistamaan alaikäisen hyvinvoinnin turvapaikkahakemuksen ollessa vireillä. Turvapaikkamenettelydirektiivin mukaan edustajalle on annettava mahdollisuus keskustella alaikäisen kanssa ennen turvapaikkapuhuttelua ja olla läsnä puhuttelussa.

Henkilön, jolla on tarvittavat tiedot alaikäisten erityistarpeista, on suoritettava ilman huoltajaa olevan alaikäisen puhuttelu (turvapaikkamenettelydirektiivi, 25 artikla). Rajalla, kauttakulkualueella tai nopeutetussa menettelyssä suoritettavalle ilman huoltajaa olevien alaikäisten hakemusten käsittelylle on asetettu rajoituksia, ja ne on sallittu ainoastaan 25 artiklan 6 kohdassa tarkoitetuissa tapauksissa. Direktiivin mukaan tällaisissa tapauksissa on mahdollista, etteivät valtiot automaattisesti myönnä ilman huoltajaa oleville alaikäisille oikeutta jäädä alueelle kielteisen päätöksen uudelleen tutkinnan ajaksi, mutta ainoastaan, jos 46 artiklan 7 kohdan edellytykset täyttyvät. Hakijalla on muun muassa oltava käytössään tarvittavat tulkkauspalvelut ja oikeusapu ja vähintään viikko aikaa pyytää tuomioistuimelta, että hänelle myönnetään oikeus jäädä alueelle odottamaan muutoksenhaun tulosta.

Vastaanottodirektiivissä (24 artikla) annetaan ohjeita siitä, minkätyypistä majoitusta ilman huoltajaa olevalle alaikäiselle on tarjottava. Alaikäiset on sijoitettava täysi-ikäisten sukulaisten luokse, sijoitusperheeseen,

⁽⁵⁸⁶⁾ EUT, C-648/11, *The Queen, on the application of MA ym. v. Secretary of State for the Home Department*, 6.6.2013.

vastaanottokeskuksiin, joissa on alaikäisille soveltuvia järjestelyjä, tai muihin alaikäisille soveltuviin majoituspaikkoihin. Ilman huoltajaa olevien alaikäisten ottaminen säilöön ei ole kokonaan kielletty, mutta se sallitaan vain poikkeuksellisissa olosuhteissa, eikä heitä saa milloinkaan majoittaa vankilaan (uudelleenlaaditun direktiivin 11 artiklan 3 kohta). Direktiivissä todetaan myös, että vähintään 16-vuotiaat mutta alle 18-vuotiaat hakijat, jotka ovat näin ollen yhä alaikäisiä, voidaan sijoittaa aikuisille turvapaikanhakijoille tarkoitettuihin vastaanottokeskuksiin, mutta ainoastaan, jos se on lapsen edun mukaista (tätä edellytystä ei sovelleta Irlannissa, koska se sisällytettiin vuoden 2013 uudelleenlaadittuun direktiiviin).

Vastaanottodirektiivin 24 artiklassa säädetään lisäksi, että sisarukset on mahdollisuuksien mukaan pidettävä yhdessä ottaen huomioon kyseisen alaikäisen etu sekä erityisesti hänen ikänsä ja kehitysasteensa. Ilman huoltajaa olevien alaikäisten asuinpaikan muutokset olisi rajoitettava minimiin. Direktiivissä säädetään lisäksi, että EU:n jäsenvaltioiden on alettava jäljittää ilman huoltajaa olevan alaikäisen perheenjäseniä mahdollisimman nopeasti ja otettava asianmukaisesti huomioon hänen turvallisuutensa. Lopuksi säädetään, että ilman huoltajaa olevien alaikäisten parissa työskenteleville henkilöille on annettava asianmukaista koulutusta.

Uudistettu [määrittelydirektiivi](#) sisältää erityissäännöksiä ilman huoltajaa olevista alaikäisistä, joille myönnetään pakolaisasema tai toissijainen suojeluasema. EU:n jäsenvaltioiden on varmistettava, että ilman huoltajaa oleville alaikäisille nimetään edustaja ja että toimivaltaiset viranomaiset arvioivat tilannetta säännöllisesti. Nimetty edustaja voi olla laillinen edunvalvoja tai tarvittaessa alaikäisten hoidosta ja hyvinvoinnista vastaava järjestö tai jokin muu asianmukainen edustaja (31 artikla).

Määrittelydirektiivin 31 artiklassa vaaditaan lisäksi, että EU:n jäsenvaltioiden on varmistettava, että turvapaikan saaneet ilman huoltajaa olevat alaikäiset sijoitetaan täysi-ikäisten sukulaisten luokse, sijoitusperheeseen, alaikäisten majoittamiseen tarkoitettuihin vastaanottokeskuksiin tai muihin alaikäisille soveltuviin majoituspaikkoihin. Lapsen näkemykset majoituksesta on otettava huomioon lapsen iän ja kehitystason mukaisesti. Direktiivi vastaa vastaanottodirektiivin säännöksiä, kun kyse on sijoittamisesta sisarusten luokse, perheenjäsenten jäljittämisestä ja ilman huoltajaa olevien alaikäisten parissa työskentelevien aikuisten koulutuksesta.

Palauttamisdirektiivin 10 artiklan mukaan ennen kuin ilman huoltajaa matkustava alaikäinen poistetaan EU:n jäsenvaltion alueelta, kyseisen jäsenvaltion viranomaisten on oltava varmoja siitä, että tämä alaikäinen palautetaan jollekin perheenjäsenelle tai nimetylle holhoojalle taikka että häntä varten on kohdevaltiossa asianmukainen vastaanottoyksikkö. Ilman huoltajaa matkustavan alaikäisen palauttaminen ei ole ehdottomasti kielletty, mutta palauttamispäätöksessä on otettava asianmukaisesti huomioon lapsen etu. Jos palauttamista lykätään tai jos vapaaehtoista poistumista varten myönnetään aikaa, on otettava huomioon lapsen erityistarpeet (14 artikla)⁽⁵⁸⁷⁾.

Euroopan ihmisoikeussopimuksen mukaan Euroopan ihmisoikeustuomioistuin on todennut, että ulkomaisia lapsia koskevista asioista lapsen erityinen haavoittuvuus on ratkaiseva tekijä riippumatta siitä, onko hän huoltajan kanssa vai ilman huoltajaa. Tämä tekijä on tärkeämpi kuin hänen asemaansa laittomana maahantulijana liittyvät näkökohdat. Erityisen vakavat olosuhteet, joissa lapsi voi olla, ja kansallisten viranomaiset laiminlyönnit ikänsä vuoksi erityisen haavoittuvan hakijan suojelua koskevan määräyksen noudattamisessa voivat olla halventavaa kohtelua ja yleissopimuksen 3 artiklan rikkomisia⁽⁵⁸⁸⁾.

Esimerkki: Asiassa *Rahimi v. Kreikka*⁽⁵⁸⁹⁾ valittaja oli ilman huoltajaa oleva alaikäinen afganistanilainen lapsi, jota oli pidetty säilössä aikuisille tarkoitettussa säilöönottoyksikössä ja myöhemmin vapautettu ilman, että viranomaiset olivat tarjonneet hänelle majoitusapua. Euroopan ihmisoikeustuomioistuin selvensi, että valittajan säilöönotto-olosuhteet ja se, etteivät viranomaiset olleet huolehtineet hänestä vapauttamisen jälkeen, oli 3 artiklassa kiellettyä halventavaa kohtelua. Tuomioistuin totesi, että lapsen edun kunnioittaminen edellyttää, että ilman huoltajaa olevien alaikäisten osalta tutkitaan muita sijoittamismahdollisuuksia kuin säilöönottoa.

⁽⁵⁸⁷⁾ Jos haluat lisätietoa, ks. FRA (2019), *Returning Unaccompanied Children: Fundamental rights considerations*, julkaisutoimisto, Luxemburg, syyskuu 2019.

⁽⁵⁸⁸⁾ EIT, *Khan v. Ranska*, nro 12267/16, 28.2.2019; EIT, *Sh.D. ym. v. Kreikka, Itävalta, Kroatia, Unkari, Pohjois-Makedonia, Serbia ja Slovenia*, nro 14165/16, 13.6.2019.

⁽⁵⁸⁹⁾ EIT, *Rahimi v. Kreikka*, nro 8687/08, 5.4.2011. Ks. myös EIT, *Abdullahi Elmi ja Aweys Abubakar v. Malta*, nrot 25794/13 ja 28151/13, 22.11.2016, ja EIT, *Moustahi v. Ranska*, nro 9347/14, 25.6.2020, 65–67 kohta.

10.1.2 Iän arviointi

Unionin oikeudessa [turvapaikkamenettelydirektiivin](#) mukaan jäsenvaltiot voivat käyttää lääkärintarkastuksia arvioidakseen ilman huoltajaa olevien alaikäisten iän turvapaikkahakemuksen tutkinnan yhteydessä, jos on epäilyksiä hakijan iästä (25 artikla). Jos lääkärintarkastuksia käytetään, EU:n jäsenvaltioiden on varmistettava, että ilman huoltajaa oleville alaikäisille ilmoitetaan tällaisesta arvioinnista etukäteen ja että heidän suostumustaan pyydetään. Iän arviointia koskevat kysymykset ovat yhä useammin riitojen kohteena koko Euroopassa. Koska alaikäisillä on vahvempi suoja turvapaikkamenettelyssä ja vastaanottavilla valtioilla on erityinen velvollisuus huolehtia heistä muilta osin, muun muassa majoituksesta ja koulutuksesta, jotkut henkilöt tulevat EU:n alueelle, usein ilman asiakirjoja, ja väittävät olevansa alle 18-vuotiaita. Nämä henkilöt voivat joutua tutkinnan kohteeksi sen arvioimiseksi, ovatko he todellakin alle 18-vuotiaita. Tutkinnan tuloksilla on usein merkittävä vaikutus heidän turvapaikkahakemuksensa ja mahdollisuutensa saada sosiaalipua. Käytettävän lääkärintarkastuksen on oltava vähiten invasiivinen tutkimus. Pätevien lääketieteen ammattilaisten on tehtävä lääkärintarkastukset hakijan ihmisarvoa kunnioittaen. Direktiivissä ei määritetä tarkemmin sitä, minkä tyyppiset lääkärintarkastukset ovat sopivia tai riittäviä, ja Euroopassa käytetään erilaisia menetelmiä⁽⁵⁹⁰⁾.

Euroopan ihmisoikeussopimuksen mukaan Euroopan ihmisoikeustuomioistuin on todennut, että lähellä aikuisuutta olevien henkilöiden kohtuuttoman pitkä arviointitutkimus ei ole perusteltua ja että se herättää vakavia epäilyjä viranomaisten vilpittömyydestä erityisesti silloin, kun jäsenvaltion ilmoittama vuosittain saapuneiden väitettyjen alaikäisten määrä on pieni⁽⁵⁹¹⁾.

Toisissa Euroopan neuvoston välineissä, ihmiskaupan vastaista toimintaa koskevan yleissopimuksen (ihmiskaupan vastainen yleissopimus)⁽⁵⁹²⁾ 10 artiklan 3 kohdassa säädetään myös iän arvioinnista, kun uhrin iästä on epävarmuutta. Kuten Euroopan neuvoston ihmiskaupan vastaisen toiminnan asiantuntijaryhmä (GRETA) korosti, ihmiskaupan vastaisen yleissopimuksen

⁽⁵⁹⁰⁾ Ks. myös Euroopan neuvosto (2017), *Age assessment: Council of Europe member states' policies, procedures and practices respectful of children's rights in the context of migration*, Euroopan neuvosto, Strasbourg; ja EASO (2018), *Practical Guide on Age Assessment*, julkaisutoimisto, Luxemburg.

⁽⁵⁹¹⁾ EIT, *Abdullahi Elmi ja Aweys Abubakar v. Malta*, nrot 25794/13 ja 28151/13, 22.11.2016.

⁽⁵⁹²⁾ Euroopan neuvoston yleissopimus ihmiskaupan vastaisesta toiminnasta, 2005, CETS N:o 197.

täytäntöönpanon seurannassa iän arvioinnin on oltava osa kokonaisvaltaista arviointia, jossa otetaan huomioon sekä henkilön fyysinen olemus että tämän henkinen kypsyyden. Tällaiset arvioinnit pitäisi tehdä turvallisella, lapsen ja sukupuolinäkökohdat huomioon ottavalla tavalla ihmisarvoa asianmukaisesti kunnioittaen. Tulkintaetua olisi sovellettava niin, että jos on epävarmuutta, henkilö katsotaan lapseksi⁽⁵⁹³⁾.

Euroopan sosiaalisen peruskirjan 17 artiklassa vahvistetaan lasten ja nuorten oikeus sosiaaliseen, oikeudelliseen ja taloudelliseen suojeluun.

Esimerkki: Asiassa *EUROCEF v. Ranska*⁽⁵⁹⁴⁾ Euroopan sosiaalisten oikeuksien komitea analysoi luumäärityksen käyttöä ilman huoltajaa olevien alaikäisten iän määrittämisessä Ranskassa ja totesi, että Euroopan sosiaalisen peruskirjan 17 artiklan 1 kohtaa on loukattu. Euroopan sosiaalisten oikeuksien komitea piti erityisesti luumäärityksen käyttöä epäasianmukaisena ja epäluotettavana, koska Ranskan viranomaiset luottivat liikaa luumääritykseen, kuten kansallisista ja kansainvälisistä lähteistä käy ilmi.

10.2 Ihmiskaupan uhrit

On tehtävä ero salakuljetuksen ja ihmiskaupan välillä. Maahantulijoiden salakuljetuksella tarkoitetaan henkilön laittoman maahantulon järjestämistä sellaiseen valtioon, jonka kansalainen kyseinen henkilö ei ole tai jossa hän ei asu pysyvästi, taloudellisen tai muun aineellisen hyödyn saamiseksi⁽⁵⁹⁵⁾.

Sekä unionin oikeudessa että Euroopan ihmisoikeussopimuksessa ihmiskauppa on "[h]yväksikäyttötarkoituksessa tapahtuvaa henkilöiden värväämistä, kuljettamista, siirtämistä, kätkemistä tai vastaanottamista, mukaan lukien näihin henkilöihin kohdistuvan määräysvallan vaihtaminen tai siirtäminen, voimankäytöllä uhkaamisen tai voimankäytön tai muun pakottamisen, sieppauksen, petoksen, harhaanjohtamisen, vallan väärinkäytön tai

⁽⁵⁹³⁾ Euroopan neuvosto (2016), *5th General Report on GRETA's Activities: Covering the period from 1 October 2014 to 31 December 2015*, Euroopan neuvosto, Strasbourg; UNHCR (1997), "Guidelines on policies and procedures in dealing with unaccompanied children seeking asylum".

⁽⁵⁹⁴⁾ Euroopan sosiaalisten oikeuksien komitea, *European Committee for Home-Based Priority Action for the Child and the Family (EUROCEF) v. Ranska*, kantelu nro 114/2015, perusteet, 24.1.2018.

⁽⁵⁹⁵⁾ Kansainvälisen järjestäytyneen rikollisuuden vastaisen Yhdistyneiden kansakuntien yleissopimuksen maitse, meritse ja ilmateitse tapahtuvan maahanmuuttajien salakuljetuksen kieltämistä koskeva lisäpöytäkirja, 2000, 3 artikla.

haavoittuvan aseman hyödyntämisen avulla taikka toista henkilöä vallassaan pitävän henkilön suostumuksen saamiseksi annetun tai vastaanotetun maksun tai edun avulla”⁽⁵⁹⁶⁾. Ihmiskauppaan liittyy pakkoa tai uhkaa, jota salakuljetuksessa ei ole.

Euroopan ihmisoikeussopimuksen mukaan Euroopan ihmisoikeustuomioistuin katsoi, että Euroopan ihmisoikeussopimuksen orjuuden ja pakkotyön kieltävä 4 artikla kattaa ihmiskaupan⁽⁵⁹⁷⁾. Jäsenvaltioilla on positiivinen velvollisuus panna täytäntöön tehokkaita säännöksiä ihmiskaupan uhrien ja mahdollisten uhrien suojelemiseksi ihmiskaupan harjoittajien rankaisemista koskevien rikosoikeudellisten säännösten lisäksi⁽⁵⁹⁸⁾. Lisätietoa on myös **3.3 kohdassa**.

Esimerkki: *Asiassa Rantsev v. Kypros ja Venäjä*⁽⁵⁹⁹⁾ Euroopan ihmisoikeustuomioistuin katsoi, että oli tärkeää, että ihmiskaupan uhrin ei tarvitse pyytää tunnistamista tai tutkintaa. Viranomaisten velvollisuutena on tehdä aloite, kun ne epäilevät rikollista toimintaa.

Ihmiskaupan vastainen yleissopimus on ensimmäinen eurooppalainen sopimus, joka sisältää yksityiskohtaisia määräyksiä ihmiskaupan uhreille annettava avusta, suojasta ja tuesta sekä jäsenvaltioiden velvollisuuksista suorittaa tehokasta rikostutkintaa ja toteuttaa toimenpiteitä ihmiskaupan torjumiseksi. Yleissopimuksen sopimusvaltiot ovat velvollisia toteuttamaan tarvittavat lainsäädäntö- tai muut toimet ihmiskaupan uhrien tunnistamiseksi ja asettamaan toimivaltaisten viranomaisten käyttöön henkilöitä, jotka ovat koulutettuja ja päteviä ihmiskaupan ehkäisemiseen ja torjuntaan sekä rikosten uhrien tunnistamiseen ja auttamiseen (10 artikla). Yleissopimuksen osapuolet toteuttavat tarvittavat toimet, joilla autetaan uhreja toipumaan (12 artikla).

Unionin oikeudessa ihmiskaupadirektiivissä (2011/36/EU) määritetään ihmiskauppa samalla tavalla kuin ihmiskaupan vastaisessa Euroopan neuvoston yleissopimuksessa. Direktiivin mukaan EU:n jäsenvaltioiden on varmistettava, että ihmiskaupan uhreille annetaan viipymättä mahdollisuus lainopilliseen

⁽⁵⁹⁶⁾ Euroopan neuvoston yleissopimus ihmiskaupan vastaisesta toiminnasta (CETS N:o 197), 4 artikla; direktiivi 2011/36/EU, EUVL L 101, 2011, s. 1, 2 artiklan 1 kohta.

⁽⁵⁹⁷⁾ EIT, *Rantsev v. Kypros ja Venäjä*, nro 25965/04, 7.1.2010, 282–286 kohta.

⁽⁵⁹⁸⁾ EIT, *L.E. v. Kreikka*, nro 71545/12, 21.1.2016; EIT, *Chowdury ym. v. Kreikka*, nro 21884/15, 30.3.2017; *L.O. v. Ranska* (päätös), nro 4455/14, 26.5.2015; EIT, *V.F. v. Ranska* (päätös), nro 7196/10, 29.11.2011.

⁽⁵⁹⁹⁾ EIT, *Rantsev v. Kypros ja Venäjä*, nro 25965/04, 7.1.2010, 288 kohta.

neuvontaan. Lainopillisen neuvonnan ja oikeudellisen edustuksen on oltava maksuttomia, jos uhrilla ei ole tarvittavia varoja (12 artikla). Direktiiviin on myös sisällytetty käsite oikeushenkilöiden ja luonnollisten henkilöiden rikos-oikeudellinen ja siviilioikeudellinen vastuu. Direktiivissä kiinnitetään erityistä huomiota ihmiskaupan lapsiuhreihin, erityisesti heidän auttamiseensa ja tukemiseensa (13–16 artikla). Auttamis- ja tukitoimiin kuuluvat muun muassa seuraavat: ihmiskaupan lapsiuhrille on nimettävä holhooja tai edustaja siitä hetkestä lähtien, kun viranomaiset ovat tunnistaneet lapsen (14 artikla), lasta kuulustellaan ilman viivytystä, ja samat henkilöt hoitavat lapsen kuulustelut, jos se on mahdollista (15 artikla), ja ilman huoltajaa oleville ihmiskaupan lapsiuhreille on löydettävä kestävä ratkaisu lapsen edun perusteella (16 artikla).

Ihmiskauppadirektiivi suojaa ihmiskaupan uhreja, niin ettei heitä panna syytteeseen rikoksista, joita heidät on pakotettu tekemään, esimerkiksi passi-määräysten rikkomisesta, prostituutioon liittyvistä rikoksista tai kansallisen lainsäädännön mukaisesta laittomasta työstä. Ihmiskaupan uhreille annettavan avun ja tuen ehtona ei saa olla uhrin valmius toimia yhteistyössä viranomaisten kanssa rikostutkinnassa (11 artikla). Rikosoikeudenkäynteihin osallistuville uhreille on annettava menettelyllisiä takeita (12 artikla), muun muassa maksuton oikeudellinen edustus, jos uhrilla ei ole tarvittavia varoja. Uhrien on oikeudenkäynnin aikana saatava erityiskohtelua traumojen ja lisätraumojen välttämiseksi (12 ja 15 artikla). Ihmiskaupan lapsiuhreille on annettava erityisiä takeita (13–16 artikla). Jos ihmiskaupan uhrin hakevat turvapaikkaa, heidän erityiset vastaanottotarpeensa on arvioitava ja heille on tarjottava asianmukaista tukea ([vastaanottodirektiivin](#) 21 ja 22 artikla).

[Uhrien oikeuksia koskevan direktiivin](#) (2012/29/EU) 9 artiklassa edellytetään, että EU:n jäsenvaltiot tarjoavat rikoksen, myös ihmiskaupan, uhreille tukipalveluja. Niitä ovat muun muassa asiaankuuluva tiedotus ja neuvonta sekä emotionaalinen ja, jos sitä on saatavilla, psykologinen tuki⁽⁶⁰⁰⁾.

Sekä unionin oikeudessa että Euroopan neuvoston oikeudessa käsitellään ihmiskaupan uhrin haavoittuvuutta ja oikeudellista asemaa sen jälkeen, kun ihmiskauppa on paljastunut. [Ihmiskaupan uhreja koskevassa direktiivissä \(oleskeluluvat\)](#) (2004/81/EY) EU:n jäsenvaltioilta edellytetään väliaikaisten oleskelulupien myöntämistä ihmiskaupan uhreille, jotka tekevät viranomaisten

⁽⁶⁰⁰⁾ Ks. myös FRA (2016), *Oikeussuojan saatavuus Euroopan oikeudessa – käsikirja*, julkaisutoimisto, Luxemburg.

kanssa yhteistyötä. Ihmiskaupan vastaisen yleissopimuksen 14 artiklan mukaan ihmiskaupan uhreille voidaan myöntää uusittava oleskelulupa, jos heidän henkilökohtainen tilanteensa sitä edellyttää tai jos heidän on pysyttävä maassa, jotta he voivat tehdä viranomaisten kanssa yhteistyötä ihmiskaupparikoksen tutkinnassa. Tätä kysymystä on käsitelty 3.3 kohdassa.

10.3 Vammaiset henkilöt

Kun henkilö, jolla on fyysinen tai henkinen vamma, älyllinen kehitysvamma tai aistivamma, hakee turvapaikkaa, hänellä voi olla erityisiä vaikeuksia saada suojelua ja apua, ja hän voi tarvita lisäapua, jota toimivaltaiset viranomaiset eivät aina tarjoa.

Vammaisten henkilöiden oikeuksista tehdyssä YK:n yleissopimuksessa (vammaisyleissopimus)⁽⁶⁰¹⁾ vahvistetaan vammaisia koskevat kansainväliset normit. Yleissopimuksen 5 artiklassa vahvistetaan yhdenvertaisuuden ja syrjimättömyyden periaatteet, ja 18 artiklassa todetaan, että "[s]opimuspuolet tunnustavat, että vammaisilla henkilöillä on yhdenvertaisesti muiden kanssa oikeus liikkumisvapauteen, asuinpaikan valinnan vapauteen ja kansalaisuuteen".

Euroopan ihmisoikeussopimuksessa vammaisuudesta ei ole määritelmää, mutta Euroopan ihmisoikeustuomioistuin on todennut, että 14 artikla antaa suojaa vammaisuuteen perustavaa syrjintää vastaan⁽⁶⁰²⁾. Euroopan sosiaalisten oikeuksien komitea noudattaa samaa lähestymistapaa tulkittaessaan Euroopan sosiaalisen peruskirjan 15 artiklaa (vammaisten henkilöiden oikeus) ja lisää, että vammaisten henkilöiden yhdenvertaisen kohtelun on toteuduttava lain lisäksi myös käytännössä heidän kansalaisuudestaan riippumatta⁽⁶⁰³⁾.

Unionin oikeudessa Euroopan unioni on ratifioinut vammaisyleissopimuksen ja on näin ollen yleissopimuksen sitoma, sillä se on osa EU:n oikeusjärjestystä. **Vastaanottodirektiivin** 21 artiklassa säädetään, että EU:n jäsenvaltioiden on otettava huomioon henkilöiden, myös vammaisten, erityistilanne, kun ne

⁽⁶⁰¹⁾ Yhdistyneiden kansakuntien (2006) sopimussarja, osa 2515 s. 3–192.

⁽⁶⁰²⁾ EIT, *Glor v. Sveitsi*, nro 13444/04, 30.4.2009; EIT, *Pretty v. Yhdistynyt kuningaskunta*, nro 2346/02, 29.4.2002; EIT, *Koua Poirrez v. Ranska*, nro 40892/98, 30.9.2003.

⁽⁶⁰³⁾ Euroopan sosiaalisten oikeuksien komitea, *Conclusions XIV-2 1998, Statement of interpretation on Art. 15*.

panevat täytäntöön vastaanotto-olosuhteita koskevia säännöksiä. Heidän erityiset vastaanottotarpeensa on arvioitava ja asianmukaista tukea on annettava (21 ja 22 artikla), tarvittaessa myös mielenterveyshoitoa (19 artikla). [Palauttamisdirektiivin](#) haavoittuvassa asemassa olevien henkilöiden määrittämään kuuluvat myös vammaiset henkilöt (3 artiklan 9 kohta), mutta heistä ei ole erityisiä säännöksiä. Ei ole olemassa ehdotonta estettä ottaa vammaisia turvapaikanhakijoita tai palauttamismenettelyn kohteena olevia henkilöitä säilöön, mutta heihin on siinä tapauksessa kiinnitettävä erityistä huomiota (16 artiklan 3 kohta). Turvapaikanhakijoiden osalta vastaanottodirektiivissä (11 artikla) edellytetään, että kansallisten viranomaisten on ensisijaisesti huolehdittava heidän terveydestään, myös heidän henkisestä terveydestään.

[Turvapaikkamenettelydirektiivin](#) 14 artiklan 2 kohdan b alakohdan mukaan henkilökohtaisesta puhuttelusta voidaan luopua, jos hakija ei kykene osallistumaan henkilökohtaiseen puhutteluun hänestä riippumattomien pysyvien syiden vuoksi. Tämä koskee erityisesti henkilöitä, joilla on mielenterveysongelmia ja jotka eivät ehkä pysty osallistumaan tehokkaasti puhutteluun.

10.4 Kidutuksen uhrit

Kuten tämän luvun johdannossa mainittiin, kidutuksen uhrit ovat haavoittuvassa asemassa olevien henkilöiden ryhmä, ja heidän kohtelulle on annettu erityisiä takeita.

Unionin oikeudessa [vastaanottodirektiivin](#) 25 artiklassa säädetään, että jäsenvaltioiden ”on huolehdittava, että kidutuksen, raiskauksen tai muun vakavan väkivallanteon kohteeksi joutuneet henkilöt saavat tällaisten tekojen aiheuttamien vammojen edellyttämää hoitoa ja että he erityisesti saavat asianmukaista lääketieteellistä ja psykologista hoitoa”. Heidän parissaan työskenteleville henkilöille on annettava asianmukaista koulutusta.

Vaikeudet kohdata kärsittyjä traumoja voivat aiheuttaa ongelmia henkilökohtaisessa puhuttelussa. Siksi puhuttelun suorittavilla henkilöillä on oltava tiedot ongelmista, jotka saattavat vaikuttaa kielteisesti hakijan kykyyn tulla kuuluksi, erityisesti merkit siitä, että hakijaa on saatettu aiemmin kiduttaa ([turvapaikkamenettelydirektiivin](#) 4 artiklan 3 kohta ja 14 artikla). Direktiivissä edellytetään myös, että EU:n jäsenvaltiot antavat hakijoille, jotka ovat joutuneet kidutuksen, raiskauksen tai muun vakavan väkivallan kohteeksi, asianmukaista

tukea turvapaikkamenettelyjen aikana, jos tätä edellytetään oikeudenmukaisen ja tehokkaan turvapaikkamenettelyn takaamiseksi. Tällaisiin hakijoihin ei myöskään sovelleta nopeutettuja menettelyjä ja rajamenettelyjä, jos asianmukaista tukea ei voida tarjota (24 artikla). Lisätakeita sovelletaan, jos ensimmäisen kielteisen päätöksen muutoksenhaulla ei ole automaattisesti lykkäävää vaikutusta. Tähän sisältyy esimerkiksi tarvittavan tulkkauspalvelun ja oikeusavun tarjoaminen. Lisäksi hakijalla, joka on saanut ensimmäisen kielteisen päätöksen, on oltava vähintään viikko aikaa pyytää, että tuomioistuin päättää oikeudesta jäädä alueelle odottamaan muutoksenhaun tulosta (24 artikla luetuna yhdessä 46 artiklan 7 kohdan kanssa). Säännökset hakijoista, jotka tarvitsevat erityisiä menettelyllisiä takeita, otettiin käyttöön vuoden 2013 direktiivin uudelleenlaadinnan yhteydessä, eikä sitä näin ollen sovelleta Irlantiin.

Palauttamismenettelyissä kidutuksen ja muun vakavan väkivallan uhrien erityistarpeet on otettava huomioon, jos maasta poistamista lykätään tai jos vapaaehtoista paluuta varten myönnetään aikaa ([palauttamisdirektiivin](#) 14 artiklan 1 kohdan d alakohta).

[Uhrien oikeuksia koskevassa direktiivissä \(2012/29/EU\)](#) on laajempi määritelmä käsitteestä. Direktiivin 2 artiklan 1 kohdan a alakohdan mukaan uhrilla tarkoitetaan ”luonnollista henkilöä, jolle on aiheutunut rikoksesta välitön vahinko, kuten fyysinen, henkinen tai emotionaalinen haitta taikka taloudellinen menetys”. Myös kidutuksen uhrin kuuluvat direktiivin soveltamisalaan. Uhriin kuuluvat myös sen henkilön perheenjäsenet, jonka kuolema on välitön seuraus rikoksesta, ja ne, joille on aiheutunut vahinkoa kyseisen henkilön kuoleman johdosta. Uhrin aseman ehtona ei ole uhrin oleskeluoikeus tai kansalaisuus (johdanto-osan 10 kappale).

Kansainvälisessä oikeudessa YK:n kidutuksen vastainen komitea julkaisi vuonna 2018 ajan tasalle saatetut vaatimukset kidutuksen uhreille muuttoliikkeen yhteydessä annettavasta tuesta ja suojelusta⁽⁶⁰⁴⁾. Niissä esitetään keskeiset tekijät, joilla varmistetaan, että kidutuksen uhrin saavat tarvittavan suojan ja tuen.

⁽⁶⁰⁴⁾ YK:n kidutuksen vastainen komitea, General comment No. 4 (2017) on the implementation of article 3 of the Convention in the context of article 22.

10.5 Sukupuoleen perustuvan väkivallan uhrit

Henkilöt, jotka ovat joutuneet lähisuhdeväkivallan kohteeksi, kuuluvat vakavien rikosten uhrien erityisryhmään. Myös työntekijät, jotka tekevät kotona töitä, voivat joutua väkivallan kohteeksi⁽⁶⁰⁵⁾.

Euroopan ihmisoikeussopimuksen mukaan Euroopan ihmisoikeustuomioistuin on todennut, että perheväkivallan uhrit, kuten lapset, voivat kuulua haavoittuvassa asemassa olevien henkilöiden ryhmään, ja näin ollen he voivat olla oikeutettuja jäsenvaltioiden suojeluun. Näin pyritään tehokkaasti estämään henkilökohtaiseen koskemattomuuteen kohdistuvia vakavia rikoksia⁽⁶⁰⁶⁾. Tuomioistuin on myös tutkinut useita tapauksia, joissa on esitetty väitteitä sukupuoleen liittyvän vainon eri muodoista karkottamiselta välttymiseksi⁽⁶⁰⁷⁾.

Vuonna 2011 Euroopan neuvosto hyväksyi yleissopimuksen naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan ehkäisemisestä ja torjumisesta⁽⁶⁰⁸⁾. Se on maailman ensimmäinen voimassa oleva sitova väline, jossa luodaan kattava säännöstö väkivallan ehkäisemiseksi, uhrien suojelemiseksi ja rikoksentekijän rankaisemattomuuden lopettamiseksi. Istanbulin yleissopimuksella otetaan käyttöön mahdollisuus myöntää siirtolaisnaisille automaattinen oleskeluoikeus, jos heidän kotipaikka-asemansa on riippuvainen väkivaltaisesta aviopuolisosta tai kumppanista (59 artikla), ja siinä vaaditaan valtioita varmistamaan, että sukupuoleen perustuva naisiin kohdistuva väkivalta voidaan tunnustaa vuoden 1951 Geneven yleissopimuksessa tarkoitettuna vainon muodoksi (60 artikla). Siinä toistetaan myös velvollisuus kunnioittaa palauttamiskiellon periaatetta myös naisiin kohdistuvan väkivallan uhrien osalta (61 artikla)⁽⁶⁰⁹⁾.

⁽⁶⁰⁵⁾ EU:n perusoikeusvirasto (FRA) on dokumentoinut vaarat, joiden kohteeksi laittomat muuttajat yleensä joutuvat, kun heidät on palkattu tekemään kotitaloustöitä; ks. FRA (2011), *Migrants in an irregular situation employed in domestic work: Fundamental rights challenges for the European Union and its Member States*, julkaisutoimisto, Luxemburg, ja FRA (2018), *Out of Sight: Migrant women exploited in domestic work*, julkaisutoimisto, Luxemburg.

⁽⁶⁰⁶⁾ EIT, *Opuz v. Turkki*, nro 33401/02, 9.6.2009, 160 kohta.

⁽⁶⁰⁷⁾ EIT, *M.M.R. v. Alankomaat* (päätös), nro 64047/10, 24.5.2016; EIT, *R.D. v. Ranska*, nro 34648/14, 16.6.2016; EIT, *A.A. ym. v. Ruotsi*, nro 14499/09, 28.6.2012; EIT, *Sow v. Belgia*, nro 27081/13, 19.1.2016.

⁽⁶⁰⁸⁾ Euroopan neuvoston naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan ehkäisemistä ja torjumista koskeva yleissopimus (Istanbulin yleissopimus), 2011, CETS nro 210.

⁽⁶⁰⁹⁾ Euroopan neuvosto (2019), *Gender-Based Asylum Claims and Non-refoulement: Articles 60 and 61 of the Istanbul Convention*, Euroopan neuvosto, Strasbourg.

Esimerkki: Päätöksessään *U-III-557/2019*⁽⁶¹⁰⁾ Kroatian perustuslakituomioistuin hyväksyi Irakista peräisin olevan naisen, jonka turvapaikkahakemus oli hylätty, valituksen. Valittaja oli alun perin esittänyt hakemuksensa tueksi vain kotimaassa käynnissä olevan sodan, mutta myöhemmin hän selitti olleensa lähisuhdeväkivallan uhri ja että jos hänet palautettaisiin Irakiin, hänen entinen aviomiehensä tai veljensä, joista jompikumpi pitäisi katsoa hänen holhoojakseen, voisi jatkaa hänen kaltoinkohteluaan tai tappaa hänet. Perustuslakituomioistuin otti huomioon asian olosuhteet kokonaisuudessaan, myös sen, että nainen oli erittäin traumatisoitunut ja haavoittuva, ja katsoi, että valittaja oli ollut liian häpeissään ja peloissaan kertoakseen heti lähisuhdeväkivaltaa koskevasta ongelmasta ensimmäisessä turvapaikkapuhuttelussaan, koska puhuttelijoina oli ollut kaksi miestä. Uudessa menettelyssä perustuslakituomioistuin määräsi, että viranomaisten on sallittava valittajan osoittaa henkilökohtaisen tilanteensa ja yksilöllinen riskinsä niiden ajan tasalla olevien tosiseikkojen mukaisesti, joita on saatavilla lähisuhdeväkivallan naispuolisten uhrien tilanteesta Irakissa ja heidän mahdollisuudestaan siirtyä muualle maan sisällä.

Unionin oikeudessa perheväkivallan uhreilla, jotka ovat kolmannen maan kansalaisia ja jotka ovat ETA-kansalaisten perheenjäseniä, on [vapaata liikkuvuutta koskevan direktiivin](#) mukaan oikeus erilliseen oleskelulupa-avioeron tai rekisteröidyn suhteen päättymisen yhteydessä (13 artiklan 2 kohdan c alakohta). Sellaisten perheenkokoajien perheenjäsenten osalta, jotka ovat kolmannen maan kansalaisia, säädetään [perheenyhdistämisdirektiivin](#) (2003/86/EY) 15 artiklan 3 kohdassa, että jäsenvaltiot ”antavat säännökset sen varmistamiseksi, että erityisen vaikeissa olosuhteissa myönnetään erillinen oleskelulupa” avioeron tai asumuseron yhteydessä.

⁽⁶¹⁰⁾ Kroatia, perustuslakituomioistuin (Ustavni sud Republike Hrvatske), päätös nro *U-III-557/2019*, 11.9.2019.

Keskeiset kohdat

- Lapsen etu on ensisijaisesti otettava huomioon kaikissa lapsia koskevissa toimissa (ks. [10.1 kohta](#)).
- Unionin oikeuden mukaan turvapaikkaa hakevilla ilman huoltajaa olevilla alaikäisillä on oikeus saada edustajalta apua (ks. [10.1.1 kohta](#)).
- Unionin oikeuden mukaan turvapaikkamenettelydirektiivissä sallitaan EU:n jäsenvaltioiden käyttää lääkärintarkastuksia turvapaikkaa hakevien ilman huoltajaa olevien alaikäisten iän arvioimiseksi, jos on epäilyjä siitä, onko hakija alaikäinen vai ei, mutta jäsenvaltioiden on kunnioitettava tiettyjä takeita (ks. [10.1.2 kohta](#)).
- Sekä unionin oikeuden että Euroopan ihmisoikeussopimuksen mukaan valtioilla on positiivinen velvollisuus antaa tehokkaita säännöksiä ihmiskaupan uhrien ja mahdollisten uhrien suojelemiseksi rikoksenteijöiden rankaisemista koskevien rikosoikeudellisen säännösten lisäksi (ks. [10.2 kohta](#)).
- Sekä Euroopan ihmisoikeussopimuksella että unionin oikeudella suojellaan vammaisuuteen perustuvalla syrjinnältä. Vammaiset henkilöt katsotaan myös haavoittuviksi henkilöiksi EU:n muuttoliikelainsäädännössä, ja heidän erityistarpeensa, muun muassa mielenterveyttä koskevat, on otettava huomioon turvapaikka- ja palauttamismenettelyissä (ks. [10.3 kohta](#)).
- Unionin oikeuden mukaan kidutuksen, raiskauksen ja muiden vakavien rikosten uhreilla on oikeus erityisiin menettelyllisiin takeisiin, jos tällaisia tarvitaan oikeudenmukaiseen ja tehokkaaseen turvapaikkamenettelyyn (ks. [10.4](#) ja [10.5 kohta](#)).
- Euroopan ihmisoikeussopimuksen mukaan lapset ja perheväkivallan uhrit voivat kuulua haavoittuvassa asemassa olevien henkilöiden ryhmään, jolloin heillä on oikeus valtion antamaan tehokkaaseen suojaan (ks. [10.1.1](#) ja [10.5 kohta](#)).

Muuta oikeuskäytäntöä ja kirjallisuutta:

Lisää oikeuskäytäntöä on saatavilla tämän käsikirjan [ohjeissa](#). Tässä luvussa käsiteltyihin asioihin liittyvää lisämateriaalia on kohdassa [Kirjallisuutta](#).

Kirjallisuutta

Seuraaviin viiteasiakirjoihin sisältyy kansainvälisten järjestöjen, tutkijoiden, kansalaisjärjestöjen, Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen ja Euroopan unionin perusoikeusviraston julkaisuja. Luettelo on luokiteltu yhdeksään laajaan ryhmään (yleinen kirjallisuus, turvapaikka- ja pakolaislainsäädäntö, laittomat muuttajat ja palauttaminen, säilöönotto, vapaa liikkuvuus EU:ssa, lapset, vammaiset henkilöt, rajavalvonta ja laaja-alaiset EU:n tietojärjestelmät ja kansalaisuudettomat henkilöt). Joissakin tapauksissa otsikosta käy ilmi, että julkaisu liittyy useampaan kuin yhteen alaan. Tässä käsikirjassa esitettyjä aiheita koskevia artikkeleita on eri aikakausilehdissä, muun muassa seuraavissa: *European Journal of Migration and Law*, *International Journal of Refugee Law* ja *Refugee Survey Quarterly*.

Yleinen kirjallisuus

Chetail, V. (2019), *International Migration Law*, Oxford University Press, Oxford.

Euroopan neuvosto, Euroopan ihmisoikeustuomioistuin (2020), *Practical Guide on Admissibility Criteria*, Euroopan neuvosto, Strasbourg.

FRA (2018), *Perusoikeusraportti 2018*, julkaisutoimisto, Luxemburg

FRA (2019), *Perusoikeusraportti 2019*, julkaisutoimisto, Luxemburg.

FRA (2020), *Perusoikeusraportti 2020*, julkaisutoimisto, Luxemburg.

FRA ja Euroopan neuvosto (2016), *Oikeussuojan saatavuus Euroopan oikeudessa -käsikirja*, julkaisutoimisto, Luxemburg.

FRA ja Euroopan neuvosto (2018), *Euroopan syrjinnänvastaisen oikeuden käsikirja*, vuoden 2018 painos, julkaisutoimisto, Luxemburg.

FRA, Euroopan neuvosto ja Euroopan tietosuojavaltuutettu (2018), *Käsikirja Euroopan tietosuojaoikeudesta*, vuoden 2018 painos, julkaisutoimisto, Luxemburg.

Frigo, M., et al. (2014), *Migration and International Human Rights Law: A practitioners' guide*, päivitetty painos, Kansainvälinen lakimieskomissio, Geneve.

Hailbronner, K. and Thym, D. (eds.) (2016), *EU Immigration and Asylum Law: A commentary*, toinen painos, C. H. Beck/Hart/Nomos, München/Oxford/Baden-Baden.

Ktistakis, Y. (2016), *Protecting migrants under the European Convention on Human Rights and the European Social Charter*, toinen painos, Council of Europe Publishing, Strasbourg.

Opeskin, B., Perruchoud, R. and Redpath-Cross, J. (eds.) (2012), *Foundations of International Migration Law*, Cambridge University Press, Cambridge.

Peers, S. (2016), *EU Justice and Home Affairs Law*, 4. painos, Oxford University Press, Oxford.

YK:n pakolaisasiain päävaltuutettu (UNHCR) (2012), *Toolkit on how to request interim measures under Rule 39 of the Rules of the European Court of Human Rights for persons in need of international protection*, UNCHR Representation to the European institutions, Strasbourg.

Turvapaikka- ja pakolaislainsäädäntö

Euroopan neuvosto (2019), *Gender-based asylum claims and non-refoulement: Articles 60 and 61 of the Istanbul Convention*, Euroopan neuvosto, Strasbourg.

Euroopan neuvoston ihmisoikeusvaltuutettu (2017), *Realising the right to family reunification of refugees in Europe: Issue paper*, Euroopan neuvosto, Strasbourg.

Euroopan neuvoston ministerikomitea (2009), *Guidelines on human rights protection in the context of accelerated asylum procedures*, hyväksytty 1.7.2009.

EASO (2016), *Exclusion: Articles 12 and 17 Qualification Directive (2011/95/EU) – A Judicial Analysis*, julkaisutoimisto, Luxemburg.

European Council on Refugees and Exiles (ECRE) and European Legal Network on Asylum (ELENA) (2010), *Survey on legal aid for asylum seekers in Europe*, lokakuu 2010.

FRA (2010), *The duty to inform applicants about asylum procedures: The asylum-seeker perspective*, julkaisutoimisto, Luxemburg.

FRA (2010), *Access to Effective Remedies: The asylum-seeker perspective*, julkaisutoimisto, Luxemburg.

FRA (2015), *Fundamental rights implications of the obligation to provide fingerprints for Eurodac*, julkaisutoimisto, Luxemburg.

Gammelthoft-Hansen, T. (2011), *Access to Asylum: International refugee law and the globalisation of migration control*, Cambridge University Press, Cambridge.

Goodwin-Gill, G. S. and McAdam, J. (2007), *The Refugee in International Law*, Oxford University Press, Oxford.

Hathaway, J. C. (2005), *The Rights of Refugees under International Law*, Cambridge University Press, Cambridge.

Hathaway, J. C. and Foster, M. (2014), *The Law of Refugee Status*, toinen painos, Cambridge University Press, Cambridge.

Mole, N. and Meredith, C. (2010), *Human Rights Files, No. 9: Asylum and the European Convention on Human Rights*, 5. painos, Euroopan neuvosto, Strasbourg.

UNHCR (2010), *Improving Asylum Procedures: Comparative analysis and recommendations for law and practice – key findings and recommendations*, YK:n pakolaisasiain päävaltuutettu, Bryssel.

UNHCR (2019), *Handbook on procedures and criteria for determining refugee status and guidelines on international protection*, HCR/1P/4/ENG/REV.4, UNHCR, Geneve.

UNHCR ja Euroopan neuvosto (2013), *Protecting refugees*.

Wagner, M. and Bonjour, S. (2009), *Flughafenverfahrensstudie: Vergleichende Studie des rechtlichen Rahmens und administrativer Praktiken hinsichtlich der Behandlung von Asylgesuchten und der Rückführung von unzureichend dokumentierten Personen an Flughäfen in sieben Europäischen Staaten* (vertaileva tutkimus turvapaikkamenettelyistä lentoasemalla), International Centre for Migration Policy Development (ICMPD), Wien.

Laittomat muuttajat ja palauttaminen

Cholewinski, R. (2005), *Irregular Migrants: Access to minimum social rights*, Euroopan neuvosto, Strasbourg.

Euroopan neuvosto, ministerikomitea (2005), *Twenty Guidelines on Forced Return*, annettu 4.5.2005.

Euroopan parlamentti, kansalaisyhteiskunnan ja perussopimus-, työjärjestys- ja toimielinasioiden politiikkayksikkö (2018), *Fit for Purpose? The Facilitation Directive and the criminalisation of humanitarian assistance to irregular migrants: 2018 Update*.

FRA (2011), *Migrants in an irregular situation employed in domestic work: Fundamental rights challenges for the European Union and its Member States*, julkaisutoimisto, Luxemburg.

FRA (2011), *Fundamental rights of migrants in an irregular situation in the European Union*, julkaisutoimisto, Luxemburg.

FRA (2015), *Cost of Exclusion from Healthcare – The case of migrants in an irregular situation*, julkaisutoimisto, Luxemburg.

FRA (2018), *Out of Sight: Migrant women exploited in domestic work*, julkaisu-toimisto, Luxemburg.

Lutz, F. (2010), *The Negotiations on the Return Directive*, Wolf Legal Publishers, Nijmegen.

Lutz, F. and Mananashvili, S. (2016), "Return Directive 2008/115/EC" julkai-sussa Hailbronner, K. and Thym, D. (eds.), *EU Immigration and Asylum Law: A commentary*, toinen painos, C. H. Beck/Hart/Nomos, München/Oxford/Baden-Baden, s. 658–763.

Moraru, M., Cornelisse, G. and De Bruycker, P. (eds.) (2020), *Law and judicial dialogue on the return of irregular migrants from the European Union*, Hart Publishing, Oxford.

Säilöönotto

Euroopan neuvosto, ministerikomitea (2006, 2020), *Recommendation Rec(2006)2-rev on the European Prison Rules*, annettu 11.1.2006 ja tarkistettu ja muutettu 1.7.2020.

Euroopan neuvosto, ministerikomitea (2019), *Practical Guidance on Alternati-ves to Immigration Detention: Fostering Effective Results*, asiak. CM(2019)147.

Euroopan neuvosto, Euroopan ihmisoikeustuomioistuim (2020), *Guide on Article 5 of the European Convention on Human Rights: Right to liberty and security*, Euroopan neuvosto, Strasbourg.

Euroopan neuvosto, parlamentaarinen yleiskokous (2010), *Report Doc. 12105, Resolution 1707 (2010) and Recommendation 1900 (2010)* turvapaikanhakijoi-den ja laittomien maahantulijoiden säilöönotosta Euroopassa.

EASO (2019), *Detention of applicants for international protection in the context of the Common European Asylum System – Judicial analysis*, julkaisutoimisto, Luxemburg.

Edwards, A. (2011), *Back to Basics: The right to liberty and security of person and 'alternatives to detention' of refugees, asylum-seekers, stateless persons and other migrants*, raportti laadittu YK:n pakolaisasiain päävaltuutetulle, Legal and Protection Policy Research Series, huhtikuu.

European Law Institute (2017), *Detention of asylum seekers and irregular migrants and the rule of law*, Wien.

FRA (2010), *Detention of third-country nationals in return procedures*, julkaisu-toimisto, Luxemburg.

FRA (2015), *Alternatives to detention for asylum seekers and people in return procedures*.

FRA (2017), *European legal and policy framework on immigration detention of children*, julkaisu-toimisto, Luxemburg.

FRA (2019), *Update of the 2016 FRA Opinion of the European Union Agency for Fundamental Rights on fundamental rights in the hotspots set up in Greece and Italy*, lausunto – 3/2019 [päivitys hotspot-alueista], Wien.

International Detention Coalition (2015), *There Are Alternatives: A handbook for preventing unnecessary immigration detention*, tarkistettu painos, International Detention Coalition, Melbourne.

Vapaa liikkuvuus EU:ssa

FRA (2018), *Making EU Citizens' Rights a Reality: National courts enforcing freedom of movement and related rights*, julkaisu-toimisto, Luxemburg.

Guild, E., Peers, S. and Tomkin, J. (eds.) (2019), *The EU Citizenship Directive: A commentary*, toinen painos, Oxford University Press, Oxford.

Rogers, N., Scannell, R. and Walsh, J. (2012), *Free movement of persons in the enlarged European Union*, toinen painos, Sweet & Maxwell, Lontoo.

Vammaiset henkilöt

FRA (2011), *The legal protection of persons with mental health problems under non-discrimination law*, julkaisutoimisto, Luxemburg.

YK:n ihmisoikeusvaltuutettu (2010), *Monitoring the Convention on the Rights of Persons with Disabilities – Guidance for human rights monitors*, HR/P/PT/17.

Lapset

Euroopan neuvosto (2018), *How to convey child-friendly information to children in migration: A handbook for frontline professionals*, Euroopan neuvosto, Strasbourg.

Euroopan neuvosto (2019), *Promoting child-friendly approaches in the area of migration: Standards, guidance and current practices*, Euroopan neuvosto, Strasbourg.

Euroopan neuvosto (2020), *Family reunification for refugee and migrant children: Standards and promising practices*, Euroopan neuvosto, Strasbourg.

Euroopan neuvosto, parlamentaarinen yleiskokous (2011), *Recommendation 1969 (2011) on unaccompanied children in Europe: issues of arrival, stay and return*, annettu 15.4.2011.

EASO (2018), *Practical Guide on Age Assessment*, toinen painos, julkaisutoimisto, Luxemburg.

FRA (2018), *Age assessment and fingerprinting of children in asylum procedures: Minimum age requirements concerning children's rights in the EU*, julkaisutoimisto, Luxemburg.

FRA (2019), *Returning unaccompanied children: fundamental rights considerations*, julkaisutoimisto, Luxemburg.

YK:n pakolaisasiain päävaltuutettu (UNHCR) (2018), *Guidelines on assessing and determining the best interests of the child*, UNHCR.

Rajavalvonta ja laaja-alaiset EU:n tietojärjestelmät

Euroopan neuvosto (2017), *Guidelines on the protection of individuals with regard to the processing of personal data in a world of Big Data*, Euroopan neuvosto, Strasbourg.

FRA (2014), *Fundamental Rights at Land Borders: Findings from selected European Union border crossing points*, julkaisutoimisto, Luxemburg.

FRA (2017), *Fundamental rights and the interoperability of EU information systems: Borders and security*, julkaisutoimisto, Luxemburg.

FRA (2018), *Under Watchful Eyes: Biometrics, EU IT systems and fundamental rights*, julkaisutoimisto, Luxemburg.

FRA (2018), *How the Eurosur Regulation affects fundamental rights*, julkaisutoimisto, Luxemburg.

Molnár, T. (2014), "Regulating local border traffic in the European Union" julkaisussa Szabó, M., Láncoş, P. L. and Varga, R. (eds.), *Hungarian yearbook of international law and European law 2013*, Eleven International, Haag, s. 451–474.

Kansalaisuudettomat henkilöt

European Network on Statelessness (n.d.), *Statelessness Index*.

UNCHR (2012), *Guidelines on Statelessness No. 4: Ensuring every child's right to acquire a nationality through Articles 1–4 of the 1961 Convention on the Reduction of Statelessness*, UNHCR.

UNHCR (2014), *Handbook on Protection of Stateless Persons*, UNHCR, Geneve.

UNHCR (2020), *Guidelines on Statelessness No. 5: Loss and deprivation of nationality under Articles 5–9 of the 1961 Convention on the Reduction of Statelessness*, UNHCR.

Verkkolähteet

Lähteet	Verkko-osoite
	YK
Siirtolaisten ihmisoikeuksia käsittelevä YK:n erityisraporttija	https://www.ohchr.org/EN/Issues/Migration/SRMigrants/Pages/SRMigrantsIndex.aspx
Kidutusta ja muuta julmaa, epäinhimillistä tai halventavaa kohtelua tai rangaistusta käsittelevä YK:n erityisraporttija	http://www.ohchr.org/EN/Issues/Torture/SRTorture/Pages/SRTortureIndex.aspx
Kidutuksen ja muun julman, epäinhimillisen tai halventavan kohtelun tai rangaistuksen ehkäisemistä käsittelevä kidutuksen vastaisen komitean alakomitea	www.ohchr.org/EN/HRBodies/OPCAT/Pages/OPCATIntro.aspx
YK-elinten oikeuskäytäntö	https://juris.ohchr.org
Refworld (UNHCR:n pakolaislainsäädäntöä koskeva tietokanta)	https://www.refworld.org/type,CASELAW,,,,,0.html
YK:n muuttoliikeverkosto	http://migrationnetwork.un.org/
YK:n pääsihteerille talletetut kansainväliset sopimukset	http://treaties.un.org
	Euroopan neuvosto
Euroopan ihmisoikeustuomioistuimien	www.echr.coe.int
Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen oikeuskäytäntötietokanta HUDOC	http://hudoc.echr.coe.int
Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen kirjasto	https://www.echr.coe.int/Library
Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen tietolehtiset (factsheets)	https://www.echr.coe.int/Pages/home.aspx?p=press/factsheets&c=

Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen oikeuskäytäntöä koskeva tiedote	http://www.echr.coe.int/NotelInformation/en
Eurooppalainen komitea kidutuksen ja epäinhimillisen tai halventavan kohtelun tai rangaistuksen estämiseksi (CPT)	http://www.cpt.coe.int/
Euroopan neuvoston ihmisoikeusvaltuutettu	http://www.coe.int/en/web/commissioner
Euroopan sosiaalinen peruskirja	https://www.coe.int/en/web/european-social-charter
Euroopan sosiaalisten oikeuksien komitean päätökset ja päätelmät	https://hudoc.esc.coe.int
Ihmiskaupan vastaisen toiminnan asiantuntijaryhmä (GRETA)	https://www.coe.int/en/web/anti-human-trafficking
Euroopan neuvosto, muuttoliikkeestä ja pakolaisista vastaavan pääsihteerin erityisedustaja	https://www.coe.int/en/web/special-representative-secretary-general-migration-refugees/special-representative
Euroopan neuvosto, naisein kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan torjunnan asiantuntijaryhmä (GREVIO)	https://www.coe.int/en/web/istanbul-convention/grevio
Euroopan neuvosto, kansalaisjärjestöjä koskevan lainsäädännön asiantuntijaneuvosto	https://www.coe.int/en/web/ingo/expert-council
Euroopan kansalaisuudettomuusverkosto	https://www.statelessness.eu/
EU	
Euroopan unionin tuomioistuin (CURIA)	https://curia.europa.eu/jcms/jcms/j_6/en/
Neljännesvuosittaiset katsaukset unionin tuomioistuimen tuomioista ja käsiteltävinä olevista asioista, jotka koskevat turvapaikka-, raja- ja maahanmuuttoasioita	https://www.ru.nl/law/cmr/documentation/cmr-newsletters/cjeu-overview
Euroopan turvapaikka-asioiden tukivirasto (EASO)	http://www.easo.europa.eu/
EASO:n koulutusohjelma	https://easo.europa.eu/training
Euroopan komissio, muuttoliike- ja sisäasioiden pääosasto	https://ec.europa.eu/home-affairs/index_en
Euroopan muuttoliikeverkosto	https://ec.europa.eu/home-affairs/networks/european-migration-network-emn_en
EU:n maahanmuuttoportaali	http://ec.europa.eu/immigration
Euroopan unionin perusoikeusvirasto (FRA)	http://fra.europa.eu

Euroopan raja- ja merivartiovirasto (Frontex)	http://frontex.europa.eu
Vapauden, turvallisuuden ja oikeuden alueen laaja-alaisten tietojärjestelmien operatiivisesta hallinnoinnista vastaava Euroopan unionin virasto (eu-LISA)	https://www.eulisa.europa.eu/
EU:n perussopimustoimisto	http://ec.europa.eu/world/agreements/default.home.do
Aitojen henkilö- ja matkustusasiakirjojen julkinen online-hakemisto (PRADO)	https://www.consilium.europa.eu/prado/en/prado-start-page.html
Euroopan pakolais- ja ihmisoikeusjärjestöjen neuvottelukunta (ECRE)	http://www.ecre.org/

Oikeuskäytäntöä koskeva luettelo

Euroopan unionin tuomioistuimen oikeuskäytäntö

<i>A ja S v. Staatssecretaris van Veiligheid en Justitie</i> , asia C-550/16, 12.4.2018	207
<i>A, B ja C v. Staatssecretaris van Veiligheid en Justitie</i> [suuri jaosto], yhdistetyt asiat C-148/13–C-150/13, 2.12.2014	161
<i>A. v. Migrationsverket</i> , asia C-404/17, 25.7.2018	138
<i>A.S. v. Slovenian tasavalta</i> [suuri jaosto], asia C-490/16, 26.7.2017	175
<i>Abdon Vanbraekel ym. v. Alliance nationale des mutualités chrétiennes (ANMC)</i> , asia C-368/98, 12.7.2001	307
<i>Aboubacar Diakité v. Commissaire général aux réfugiés et aux apatrides</i> , asia C-285/12, 30.1.2014	122, 123
<i>Abubacarr Jawo v. Saksan liittotasavalta</i> [suuri jaosto], asia C-163/17, 19.3.2019	174
<i>Adala Bero v. Regierungspräsidium Kassel ja Ettayebi Bouzalmate v. Kreisverwaltung Kleve</i> [suuri jaosto], yhdistetyt asiat C-473/13 ja C-514/13, 17.7.2014	257
<i>Ahmad Shah Ayubi v. Bezirkshauptmannschaft Linz-Land</i> , asia C-713/17, 21.11.2018	313
<i>Aissatou Diatta v. Land Berlin</i> , asia C-267/83, 13.2.1985	211
<i>Alankomaiden valtio v. Ann Florence Reed</i> , asia C-59/85, 17.4.1986	201
<i>Alexander Hengartner ja Rudolf Gasser v. Landesregierung Vorarlberg</i> , asia C-70/09, 15.7.2010	285
<i>Alexandre Achughbabian v. Préfet du Val-de-Marne</i> [suuri jaosto], asia C-329/11, 6.12.2011	234, 235
<i>Altun v. Stadt Böblingen</i> , asia C-337/07, 18.12.2008	103
<i>Andrea Francovich v. Italian tasavalta</i> , asia C-479/93, 9.11.1995	24

<i>Atiqullah Adil v. Minister voor Immigratie, Integratie en Asiel</i> , asia C-278/12 PPU, 19.7.2012.....	41
<i>Aydin Salahadin Abdulla ym. v. Saksan liittotasavalta</i> [suuri jaosto], yhdistetyt asiat C-175/08, C-176/08, C-178/08, C-179/08, 2.3.2010.....	117, 133, 142
<i>Aziz Melki ja Selim Abdeli</i> [suuri jaosto], yhdistetyt asiat C-188/10 ja C-189/10, 22.6.2010	41
<i>Bashir Mohamed Ali Mahdi</i> , asia C-146/14 PPU, 5.6.2014.....	227, 244
<i>Borowitz v. Bundesversicherungsanstalt für Angestellte</i> , asia C-21/87, 5.7.1988.....	311
<i>Brahim Samba Diouf v. Ministre du Travail, de l'Emploi et de l'Immigration</i> , asia C-69/10, 28.7.2011	165
<i>C.K. ym. v. Slovenian tasavalta</i> , asia C-578/16, 16.2.2017	158, 174
<i>Centre public d'action sociale d'Ottignies-Louvain-La-Neuve v. Moussa Abdida</i> [suuri jaosto], asia C-562/13, 18.12.2014	147
<i>Chuck v. Raad van Bestuur van de Sociale Verzekeringsbank</i> , asia C-331/06, 3.4.2008.....	312
<i>CIMADE, Groupe d'information et de soutien des immigrés (GISTI) v. Ministre de l'Intérieur, de l'Outre-mer, des Collectivités territoriales et de l'Immigration</i> , asia C-179/11, 27.9.2012.....	305
<i>Commissaire général aux réfugiés et aux apatrides v. Mostafa Lounani</i> [suuri jaosto], asia C-573/14, 31.1.2017	141
<i>Deborah Lawrie-Blum v. Land Baden-Württemberg</i> , asia C-66/85, 3.7.1986.....	286
<i>Deutscher Handballbund v. Kolpak</i> , asia C-438/00, 8.5.2003.....	291
<i>Digital Rights Ireland Ltd v. Minister for Communications, Marine and Natural Resources ym. ja Kärntner Landesregierung ym.</i> [suuri jaosto], yhdistetyt asiat C-293/12 ja C-594/12, 8.4.2014	70, 77
<i>Dirk Ruffert v. Land Niedersachsen</i> , asia C-346/06, 3.4.2008.....	286
<i>El Yassini v. Secretary of State for the Home Department</i> , asia C-416/96, 2.3.1999	292
<i>Eran Abatay ym. ja Nadi Sahin v. Bundesanstalt für Arbeit</i> , yhdistetyt asiat C-317/01 ja C-369/01, 21.10.2003	101
<i>Essent Energie Productie BV v. Minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid</i> , asia C-91/13, 11.9.2014.....	102
<i>ET Agroconsulting-04-Velko Stoyanov v. Izpalnitelen direktor na Darzhaven fond "Zemedelie" – Razplaszatatelna agentsia</i> , asia C-93/12, 27.6.2013	80
<i>Euroopan komissio v. Alankomaiden kuningaskunta</i> , asia C-508/10, 26.4.2012	99
<i>Euroopan komissio v. Espanjan kuningaskunta</i> , asia C-211/08, 15.6.2010.....	308

<i>Euroopan parlamentti v. Euroopan unionin neuvosto</i> [suuri jaosto], asia C-540/03, 27.6.2006.....	205
<i>Euroopan yhteisöjen komissio v. Espanjan kuningaskunta</i> [suuri jaosto], asia C-503/03, 31.1.2006.....	201
<i>FMS ym. v. Országos Idegenrendészeti Főigazgatóság Dél-alföldi Regionális Igazgatóság ja Országos Idegenrendészeti Főigazgatóság</i> , yhdistetyt asiat C-924/19 PPU ja C-925/19 PPU, 14.5.2020.....	138
<i>Foto-Frost v. Hauptzollamt Lübeck-Ost</i> , asia 314/85, 22.10.1987	25
<i>Francovich ja Bonifaci ym. v. Italian tasavalta</i> , yhdistetyt asiat C-6/90 ja C-9/90, 19.11.1991	260
<i>G. B. C. Echternach ja A. Moritz v. Minister van Onderwijs en Wetenschappen</i> , yhdistetyt asiat C-389/87 ja 390/87, 15.3.1989.....	297
<i>George Karim v. Migrationsverket</i> [suuri jaosto], asia C-155/15, 7.6.2016	171
<i>Georgios Orfanopoulos ym. ja Raffaele Oliveri v. Land Baden-Württemberg</i> , yhdistetyt asiat C-482/01 ja C-493/01, 29.4.2004	151, 152
<i>Gerardo Ruiz Zambrano v. Office National de l'Emploi (ONEm)</i> [suuri jaosto], asia C-34/09, 8.3.2011	152, 188, 198, 204
<i>Hassen El Dridi, alias Soufi Karim</i> , asia C-61/11 PPU, 28.4.2011	227
<i>Hava Genc v. Land Berlin</i> , asia C-14/09, 4.2.2010	288
<i>Igor Simutenkov v. Ministerio de Educación y Cultura ja Real Federación Española de Fútbol</i> [suuri jaosto], asia C-265/03, 12.4.2005.....	293
<i>Ismail Derin v. Landkreis Darmstadt-Dieburg</i> , asia C-325/05, 18.7.2007	289
<i>Ison-Britannian ja Pohjois-Irlannin Yhdistynyt kuningaskunta v. Euroopan unionin neuvosto</i> [suuri jaosto], asia C-482/08, 26.10.2010	68
<i>Janko Rottmann v. Freistaat Bayern</i> [suuri jaosto], asia C-135/08, 2.3.2010	106
<i>K. v. Bundesasylamt</i> [suuri jaosto], asia C-245/11, 6.11.2012.....	172
<i>K. v. Staatssecretaris van Veiligheid en Justitie ja H. F. v. Belgian valtio</i> [suuri jaosto], yhdistetyt asiat C-331/16 ja 366/16, 2.5.2018.....	151
<i>K. v. Staatssecretaris van Veiligheid en Justitie</i> , C-18/16, 14.9.2017.....	151, 229
<i>K.A. ym. v. Belgian valtio</i> [suuri jaosto], asia C-82/16, 8.5.2018.....	200
<i>Kadi ja Al Barakaat International Foundation v. Euroopan unionin neuvosto ja Euroopan yhteisöjen komissio</i> [suuri jaosto], yhdistetyt asiat C-402/05 P ja C-415/05 P, 3.9.2008	24
<i>Kazim Kus v. Landeshauptstadt Wiesbaden</i> , asia C-237/91, 16.12.1992.....	292

<i>Khadija Jafari ja Zainab Jafari v. Bundesamt für Fremdenwesen und Asyl</i> [suuri jaosto], asia C-646/16, 26.7.2017.....	175
<i>Kreshnik Ymeraga ym. v. Ministre du Travail, de l'Emploi et de l'Immigration</i> , asia C-87/12, 8.5.2013.....	152
<i>Land Baden-Württemberg v. Panagiotis Tsakouridis</i> [suuri jaosto], asia C-145/09, 23.11.2010.....	151
<i>Leyla Ecem Demirkan v. Saksan valtio</i> [suuri jaosto], asia C-221/11, 24.9.2013.....	101
<i>LH v. Bevándorlási és Menekültügyi Hivatal</i> , asia C-564/18, 19.3.2020.....	138
<i>Liselotte Hauer v. Land Rheinland-Pfalz</i> , asia 44/79, 13.12.1979.....	25
<i>M.A. ym.</i> , asia C-661/17, 23.1.2019.....	46
<i>Maria Teixeira v. London Borough of Lambeth ja Secretary of State for the Home Department</i> [suuri jaosto], asia C-480/08, 23.2.2010.....	298
<i>Mario Vicente Micheletti ym. v. Delegación del Gobierno en Cantabria</i> , asia C-369/90, 7.7.1992.....	105
<i>Marjan Noorzia v. Bundesministerin für Inneres</i> , asia C-338/13, 17.7.2014.....	188, 206
<i>Mary Carpenter v. Secretary of State for the Home Department</i> , asia C-60/00, 11.7.2002.....	198
<i>Maximilian Schrems v. Data Protection Commissioner</i> [suuri jaosto], asia C-362/14, 6.10.2015.....	81
<i>Mehmet Arslan v. Policie ČR, Krajské ředitelství policie Ústeckého kraje, odbor cizinecké policie</i> , asia C-534/11, 30.5.2013.....	228, 229
<i>Mehmet Soysal ja Ibrahim Savatli v. Saksan liittotasavalta</i> , asia C-228/06, 19.2.2009..	102
<i>Mehrdad Ghezlbash v. Staatssecretaris van Veiligheid en Justitie</i> [suuri jaosto], asia C-63/15, 7.6.2016.....	171
<i>Meki Elgafaji ja Noor Elgafaji v. Staatssecretaris van Justitie</i> [suuri jaosto], asia C-465/07, 17.2.2009.....	122
<i>Metock ym. v. Minister for Justice, Equality and Law Reform</i> [suuri jaosto], asia C-127/08, 25.7.2008.....	187, 197, 206
<i>Migrationsverket v. Nurije Kastrati ym.</i> , asia C-620/10, 3.5.2012.....	172
<i>Mimoun Khachab v. Subdelegación del Gobierno en Álava</i> , asia C-558/14, 21.4.2016.	202
<i>Minister van Buitenlandse Zaken v. K. ja A.</i> , asia C-153/14, 9.7.2015.....	202
<i>Minister voor Immigratie en Asiel v. X, Y ja Z v. Minister voor Immigratie en Asiel</i> , yhdistetyt asiat C-199/12, C-200/12 ja C-201/12, 7.11.2013.....	121
<i>Ministerio Fiscal v. VL</i> , asia C-36/20 PPU, 25.6.2020.....	45, 230
<i>Mohamad Zakaria</i> , asia C-23/12, 17.1.2013.....	40
<i>Mohamed Ali Ben Alaya v. Saksan valtio</i> , asia C-491/13, 10.9.2014.....	287

<i>Mohamed Gattoussi v. Stadt Rüsselsheim</i> , asia C-97/05, 14.12.2006	293
<i>Mohamed M'Bodj v. Belgian valtio</i> [suuri jaosto], asia C-542/13, 18.12.2014.....	121
<i>Mohammed Bilali v. Bundesamt für Fremdenwesen und Asyl</i> , asia C-720/17, 23.5.2019	117
<i>Mostafa Abed El Karem El Kott ym. v. Bevándorlási és Állampolgársági Hivatal</i> [suuri jaosto], asia C-364/11, 19.12.2012.....	134
<i>Mouvement contre le racisme, l'antisémitisme et la xénophobie ASBL (MRAX) v.</i> <i>Belgian valtio</i> , asia C-459/99, 25.7.2002.....	197, 201
<i>MP v. Secretary of State for the Home Department</i> [suuri jaosto], asia C-353/16, 24.4.2018.....	121
<i>Murat Dereci ym. v. Bundesministerium für Inneres</i> [suuri jaosto], asia C-256/11, 15.11.2011	152, 199
<i>Murat Polat v. Stadt Rüsselsheim</i> , asia C-349/06, 4.10.2007.....	153
<i>N. S. v. Secretary of State for the Home Department ja M. E. ym. v. Refugee</i> <i>Applications Commissioner ja Minister for Justice, Equality and Law Reform</i> [suuri jaosto], yhdistetyt asiat C-411/10 ja C-493/10, 21.12.2011.....	112, 139, 158, 173, 177
<i>Naime Dogan v. Saksan liittotasavalta</i> , asia C-138/13, 10.7.2014	289
<i>Natthaya Dülger v. Wetteraukreis</i> , asia C-451/11, 19.7.2012.....	103, 213
<i>Nawras Bolbol v. Bevándorlási és Állampolgársági Hivatal</i> [suuri jaosto], asia C-31/09, 17.6.2010.....	117, 134
<i>O. ja S. v. Maahanmuuttovirasto ja Maahanmuuttovirasto v. L.</i> , yhdistetyt asiat C-356/11 ja C-357/11, 6.12.2012	199
<i>Office National de l'emploi v. Bahia Kziber</i> , asia C-18/90, 31.1.1991	291
<i>Oguz v. Secretary of State for the Home Department</i> , asia C-186/10, 21.7.2011 ...	101, 102
<i>Ömer Nazli, Caglar Nazli ja Melike Nazli v. Stadt Nürnberg</i> , asia C-340/97, 10.2.2000...	153
<i>P. ja S. v. Commissie Sociale Zekerheid Breda ja College van Burgemeester en</i> <i>Wethouders van de gemeente Amstelveen</i> , asia C-579/13, 3.7.2015	100
<i>P.I. v. Oberbürgermeisterin der Stadt Remscheid</i> [suuri jaosto], asia C-348/09, 22.5.2012	151
<i>Petar Aladzhev v. Zamestnik director na Stolichna direktsia na vatreshnite raboti</i> <i>kam Ministerstvo na vatreshnite raboti</i> , asia C-434/10, 17.11.2011	151
<i>Pilar Allué ja Carmel Mary Coonan ym. v. Università degli studi di Venezia ja</i> <i>Università degli studi di Parma</i> , yhdistetyt asiat C-259/91, C-331/91 ja C-332/91, 2.8.1993	286

<i>Policie ČR, Krajské ředitelství policie Ústeckého kraje, odbor cizinecké policie v. Salah Al Chodor ym.</i> , C-528/15, 15.3.2017	229
<i>Prefet des Pyrenees-Orientales v. Abdelaziz Arib</i> [suuri jaosto], asia C-444/17, 19.3.2019	42
<i>Productores de Música de España (Promusicae) v. Telefónica de España SAU</i> , asia C-275/06, 29.1.2008	68
<i>Rahmanian Koushkaki v. Saksan valtio</i> [suuri jaosto], asia C-84/12, 19.12.2013	34
<i>Recep Tetik v. Land Berlin</i> , asia C-171/95, 23.1.1997	103, 288
<i>Relu Adrian Coman ym. v. Inspectoratul General pentru Imigrări ja Ministerul Afacerilor Interne</i> [suuri jaosto], asia C-673/16, 5.6.2018	195
<i>Rhimou Chakroun v. Minister van Buitenlandse Zaken</i> , asia C-578/08, 4.3.2010	98
<i>Rikosoikeudenkäynti v. Abdoul Khadre Mbaye</i> , asia C-522/11, 21.3.2013	234
<i>Rikosoikeudenkäynti v. Gjoko Filev ja Adnan Osmani</i> , asia C-297/12, 19.9.2013	234
<i>Rikosoikeudenkäynti v. Md Sagor</i> , asia C-430/11, 6.12.2012	234
<i>Rikosoikeudenkäynti v. Mossa Ouhrami</i> , asia C-225/16, 26.7.2017	37
<i>Rikosoikeudenkäynti v. Skerdjan Celaj</i> , asia C-290/14, 1.10.2015	234
<i>Roland Rutili v. Ministre de l'intérieur</i> , asia C-36/75, 28.10.1985	153
<i>Said Shamilovich Kadzoev (Huchbarov)</i> [suuri jaosto], asia C-357/09 PPU, 30.11.2009	96, 228, 244, 246
<i>Saksan liittotasavalta v. B ja D</i> [suuri jaosto], yhdistetyt asiat C-57/09 ja C-101/09, 9.11.2010	113, 141
<i>Saksan liittotasavalta v. Y ja Z</i> [suuri jaosto], yhdistetyt asiat C-71/11 ja C-99/11, 5.9.2012	120
<i>Saksan valtio v. Touring Tours und Travel GmbH ja Sociedad de Transportes SA</i> , yhdistetyt asiat C-412/17 ja C-474/17, 13.12.2018	42
<i>Secretary of State for the Home Department v. Rahman ym.</i> [suuri jaosto], asia C-83/11, 5.9.2012	196, 205
<i>Seda Küçükdeveci v. Swedex GmbH & Co. KG</i> [suuri jaosto], asia C-555/07, 19.1.2010	81
<i>Séline Affum v. Préfet du Pas-de-Calais</i> [suuri jaosto], asia C-47/15, 7.6.2016	235
<i>Servet Kamberaj v. Istituto per l'Edilizia sociale della Provincia autonoma di Bolzano (IPES) ym.</i> [suuri jaosto], asia C-571/10, 24.4.2012	302
<i>Shajin Ahmed v. Bevándorlási és Menekültügyi Hivatal</i> , asia C-369/17, 13.9.2018	142
<i>Shamim Tahir v. Ministero dell'Interno, Questura di Verona</i> , asia C-469/13, 17.7.2014 ..	100
<i>Shirley McCarthy v. Secretary of State for the Home Department</i> , asia C-434/09, 5.5.2011	198
<i>Soufiane El Hassani v. Minister Spraw Zagranicznych</i> , asia C-403/16, 13.12.2017	35

<i>Staatssecretaris van Justitie en Veiligheid v. A ym.</i> , asia C-70/18, 3.10.2019	102
<i>Staatssecretaris van Justitie v. Mangat Singh</i> , asia C-502/10, 18.10.2012	98
<i>Staatssecretaris van Justitie v. Tayfun Kahveci ja Osman Inan</i> , yhdistetyt asiat C-7/10 ja C-9/10, 29.3.2012	103
<i>Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Rendőrkapitányság Záhony Határrendészeti Kirendeltsége v. Oskar Shomodi</i> , asia C-254/11, 21.3.2013	43
<i>Tele2 Sverige AB v. Post- och telestyrelsen ja Secretary of State for the Home Department v. Tom Watson ym.</i> [suuri jaosto], yhdistetyt asiat C-203/15 ja C-698/15, 21.12.2016	53, 81
<i>Telefonica SA v. Euroopan komissio</i> [suuri jaosto], asia C-274/12 P, 19.12.2013	24
<i>The Queen v. IAT ja Surinder Singh, ex parte Secretary of State for the Home Department</i> , asia C-370/90, 7.7.1992	198
<i>The Queen v. Secretary of State for the Home Department, ex parte Abdulnasir Savas</i> , asia C-37/98, 11.5.2000	101
<i>The Queen v. Secretary of State for the Home Department, ex parte: Manjit Kaur, Justicen osallistuessa asian käsittelyyn</i> , asia C-192/99, 20.2.2001	105
<i>The Queen, Yvonne Wattsin hakemuksesta v. Bedford Primary Care Trust ja Secretary of State for Health</i> [suuri jaosto], asia C-372/04, 16.5.2006	308
<i>Thi Ly Pham v. Stadt Schweinfurt, Amt für Meldewesen und Statistik</i> [suuri jaosto], asia C-474/13, 17.7.2014	257
<i>Tjebbes ym. v. Minister van Buitenlandse Zaken</i> [suuri jaosto], asia C-221/17, 12.3.2019	106
<i>Toufik Lounes v. Secretary of State for the Home Department</i> [suuri jaosto], asia C-165/16, 14.11.2017	199
<i>Unibet (London) Ltd, Unibet (International) Ltd v. Justitiekanslern</i> [suuri jaosto], asia C-432/05, 13.3.2007	80
<i>Wilber López Pastuzano v. Delegación del Gobierno en Navarra</i> , asia C-636/16, 7.12.2017	150
<i>X v. Belgian valtio</i> , asia C-302/18, 3.10.2019	86, 98
<i>Yoshikazu Iida v. Stadt Ulm</i> , asia C-40/11, 8.11.2012	152, 199
<i>Zhu ja Chen v. Secretary of State for the Home Department</i> , asia C-200/02, 19.10.2004	198
<i>Zuheyr Frayeh Halaf v. Darzhavna agentsia za bezhantsite pri Ministerskia savet</i> , asia C-528/11, 30.5.2013	173

<i>ZZ v. Secretary of State for the Home Department</i> [suuri jaosto], asia C-300/11, 4.6.2013	151
--	-----

EFTAn tuomioistuimen oikeuskäytäntö

<i>Arnulf Clauder</i> , asia E-4/11, 26.7.2011.....	207
---	-----

Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen oikeuskäytäntö

<i>A. ym. v. Yhdistynyt kuningaskunta</i> [suuri jaosto], nro 3455/05, 19.2.2009....	225, 231, 237, 240, 242, 243
<i>A.A. v. Sveitsi</i> , nro 58802/12, 7.1.2014	128
<i>A.A. v. Yhdistynyt kuningaskunta</i> , nro 8000/08, 20.9.2011.....	132, 190, 214
<i>A.A. ym. v. Ruotsi</i> , nro 14499/09, 28.6.2012	334
<i>A.A.M. v. Ruotsi</i> , nro 68519/10, 3.4.2014.....	130
<i>A.M. ym. v. Ranska</i> , nro 24587/12, 12.7.2016.....	250
<i>Abdulahi Abdulwahidi v. Alankomaat</i> (päätös), nro 21741/07, 12.11.2013.....	300
<i>Abdolkhani ja Karimnia v. Turkki</i> , nro 30471/08, 22.9.2009.....	157, 162, 165, 222, 256
<i>Abdulaziz, Cabales ja Balkandali v. Yhdistynyt kuningaskunta</i> , nro 9214/80, 9473/81 ja 9474/81, 28.5.1985.....	32
<i>Abdullahi Elmi ja Aweys Abubakar v. Malta</i> , nro 25794/13 ja 28151/13, 22.11.2016.....	326, 327
<i>Afif v. Alankomaat</i> (päätös), nro 60915/09, 24.5.2011	301
<i>Ahmed v. Itävalta</i> , nro 25964/94, 17.12.1996	91, 117
<i>Airey v. Irlanti</i> , nro 6289/73, 9.10.1979.....	180, 182
<i>Al Husin v. Bosnia ja Hertsegovina (nro 2)</i> , nro 10112/16, 25.6.2019	221, 236, 245
<i>Al-Jedda v. Yhdistynyt kuningaskunta</i> [suuri jaosto], nro 27021/08, 7.7.2011	231
<i>Al-Saadoon ja Mufdhi v. Yhdistynyt kuningaskunta</i> , nro 61498/08, 2.3.2010.....	123
<i>Al-Zawatia v. Ruotsi</i> (päätös), nro 50068/08, 22.6.2010.....	267
<i>Amie ym. v. Bulgaria</i> , nro 58149/08, 12.2.2013	243
<i>Amrollahi v. Tanska</i> , nro 56811/00, 11.7.2002.....	215
<i>Amuur v. Ranska</i> , nro 19776/92, 25.6.1996	30, 44, 225, 238
<i>Anakomba Yula v. Belgia</i> , nro 45413/07, 10.3.2009.....	204
<i>Anayo v. Saksa</i> , nro 20578/07, 21.12.2010.....	180
<i>Andrejeva v. Latvia</i> [suuri jaosto], nro 55707/00, 18.2.2009	277, 309
<i>Antwi ym. v. Norja</i> , nro 26940/10, 14.2.2012	214
<i>Aristimuño Mendizabal v. Ranska</i> , nro 51431/99, 17.1.2006.....	105

<i>Armani Da Silva v. Yhdistynyt kuningaskunta</i> [suuri jaosto], nro 5878/08, 30.3.2016.....	264, 269, 271, 272
<i>Asady ym. v. Slovakia</i> , nro 24917/15, 24.3.2020.....	145
<i>Assem Hassan Ali v. Tanska</i> , nro 25593/14, 23.10.2018.....	189, 214, 216
<i>Aswat v. Yhdistynyt kuningaskunta</i> , nro 17299/12, 16.4.2013.....	127
<i>Auad v. Bulgaria</i> , nro 46390/10, 11.10.2011.....	221, 246, 247
<i>Austin ym. v. Yhdistynyt kuningaskunta</i> [suuri jaosto], nro 39692/09, 40713/09 ja 41008/09, 15.3.2012.....	225
<i>Avotiņš v. Latvia</i> [suuri jaosto], nro 17502/07, 23.5.2016.....	27
<i>Azimov v. Venäjä</i> , nro 67474/11, 18.4.2013.....	93, 238
<i>B.A.C. v. Kreikka</i> , nro 11981/15, 13.10.2016.....	162
<i>Babar Ahmad ym. v. Yhdistynyt kuningaskunta</i> , nro 24027/07 ja 3 muuta, 10.4.012 ..	127
<i>Bader ja Kanbor v. Sweden</i> , nro 13284/04, 8.11.2005.....	123
<i>Bah v. Yhdistynyt kuningaskunta</i> , nro 56328/07, 27.9.2011.....	279, 299
<i>Bajsultanov v. Itävalta</i> , nro 54131/10, 12.6.2012.....	203
<i>Balogun v. Yhdistynyt kuningaskunta</i> , nro 60286/09, 10.4.2012.....	214
<i>Beldjoudi v. Ranska</i> , nro 12083/86, 26.3.1992.....	215
<i>Bensaid v. Yhdistynyt kuningaskunta</i> , nro 44599/98, 6.2.2001.....	304
<i>Berrehab v. Alankomaat</i> , nro 10730/84, 21.6.1988.....	189, 212
<i>Biao v. Tanska</i> [suuri jaosto], 38590/10, 24.5.2016.....	188, 208
<i>Bigaeva v. Kreikka</i> , nro 26713/05, 28.5.2009.....	275, 283
<i>Bilalova ym. v. Puola</i> , nro 23685/14, 26.3.2020.....	250
<i>Bistieva ym. v. Puola</i> , nro 75157/14, 10.4.2018.....	221, 251
<i>Bosphorus Hava Yolları Turizm ve Ticaret Anonim Şirketi v. Irlanti</i> [suuri jaosto], nro 45036/98, 30.6.2005.....	20, 27
<i>Boultif v. Sveitsi</i> , nro 54273/00, 2.8.2001.....	189, 214, 215
<i>Bouyid v. Belgia</i> [suuri jaosto], nro 23380/09, 28.9.2015.....	270
<i>Branko Tomašić ym. v. Kroatia</i> , nro 46598/06, 15.1.2009.....	269
<i>C.G. ym. v. Bulgaria</i> , nro 1365/07, 24.4.2008.....	158, 164, 179
<i>Ceesay v. Itävalta</i> , nro 72126/14, 16.11.2017.....	259
<i>Chahal v. Yhdistynyt kuningaskunta</i> , nro 22414/93, 15.11.1996.....	243
<i>Chapman v. Yhdistynyt kuningaskunta</i> [suuri jaosto], nro 27238/95, 18.1.2001.....	299
<i>Chowdury ym. v. Kreikka</i> , nro 21884/15, 20.3.2017.....	85, 92, 329
<i>Collins ja Akaziebie v. Ruotsi</i> (päätös), nro 23944/05, 8.3.2007.....	130
<i>Čonka v. Belgia</i> , nro 51564/99, 5.2.2002.....	113, 145, 166, 242, 252

<i>D. v. Yhdistynyt kuningaskunta</i> , nro 30240/96, 2.5.1997	112, 126, 127
<i>Dalea v. Ranska</i> (päätös), nro 964/07, 2.2.2010	39
<i>Darraj v. Ranska</i> , nro 34588/07, 4.11.2010.....	267
<i>Darren Omoregie ym. v. Norja</i> , nro 265/07, 31.7.2008	187, 203, 207
<i>Dbouba v. Turkki</i> , nro 15916/09, 13.7.2010.....	253, 256
<i>De Souza Ribeiro v. Ranska</i> [suuri jaosto], nro 22689/07, 13.12.2012	157, 168
<i>De Tommaso v. Italia</i> [suuri jaosto], nro 43395/09, 23.2.2017.....	224
<i>Demir ja Baykara v. Turkki</i> [suuri jaosto], nro 34503/97, 12.11.2008.....	283
<i>Dhahbi v. Italia</i> , nro 17120/09, 8.4.2014.....	278, 310
<i>Dougoz v. Kreikka</i> , nro 40907/98, 6.3.2001	238, 258
<i>El Morsli v. Ranska</i> (päätös), nro 15585/06, 4.3.2008.....	41
<i>Enukidze ja Girgvliani v. Georgia</i> , nro 25091/07, 26.7.2011.....	269
<i>F.G. v. Ruotsi</i> [suuri jaosto], nro 43611/11, 23.3.2016.....	93, 112, 123, 128, 130, 131
<i>Faruk Rooma Alam v. Tanska</i> (päätös), nro 33809/15, 6.6.2017	20
<i>Fawsie v. Kreikka</i> , nro 40080/07, 28.10.2010	310
<i>Finogenov ym. v. Venäjä</i> , nro 18299/03 ja 27311/03, 20.12.2011	269
<i>Finucane v. Yhdistynyt kuningaskunta</i> , nro 29178/95, 1.7.2003	272
<i>Foka v. Turkki</i> , nro 28940/95, 24.6.2008.....	225
<i>G.R. v. Alankomaat</i> , nro 22251/07, 10.1.2012.....	181, 204
<i>Gaygusuz v. Itävalta</i> , nro 17371/90, 16.9.1996.....	278, 279, 309
<i>Gayratbek Saliev v. Venäjä</i> , nro 39093/13, 17.4.2014.....	136
<i>Gebremedhin [Gaberamadhien] v. Ranska</i> , nro 25389/05, 26.4.2007.....	167
<i>Genovese v. Malta</i> , nro 53124/09, 11.10.2011.....	107
<i>Georgia v. Venäjä (I)</i> [suuri jaosto], nro 13255/07, 3.7.2014.....	144
<i>Gillow v. Yhdistynyt kuningaskunta</i> , nro 9063/80, 24.11.1986.....	276, 298
<i>Giuliani ja Gaggio v. Italia</i> [suuri jaosto], nro 23458/02, 24.3.2011.....	268, 269
<i>Glor v. Sveitsi</i> , nro 13444/04, 30.4.2009	331
<i>Guzzardi v. Italia</i> , nro 7367/76, 6.11.1980.....	225
<i>H. ja B. v. Yhdistynyt kuningaskunta</i> , nro 70073/10 ja 44539/11, 9.4.2013.....	124
<i>H.A. v. Kreikka</i> , nro 58424/11, 21.1.2016.....	221, 243
<i>H.A. ym. v. Kreikka</i> , nro 19951/16, 28.2.2019	241
<i>H.L. v. Yhdistynyt kuningaskunta</i> , nro 45508/99, 5.10.2004.....	225
<i>Hasanbasic v. Sveitsi</i> , nro 52166/09, 11.6.2013.....	215
<i>Hida v. Tanska</i> (päätös), nro 38025/02, 19.2.2004	135, 143

<i>Hirsi Jamaa ym. v. Italia</i> [suuri jaosto], nro 27765/09, 23.2.2012 30, 49, 113, 145, 157, 168	
<i>Hode ja Abdi v. Yhdistynyt kuningaskunta</i> , nro 22341/09, 6.11.2012	208
<i>Hoti v. Kroatia</i> , nro 63311/14, 26.4.2018.....	86, 88, 107
<i>I. v. Ruotsi</i> , nro 61204/09, 5.9.2012.....	131
<i>I.M. v. Ranska</i> , nro 9152/09, 2.2.2012	158, 170
<i>Ibrogimov v. Venäjä</i> [komitea], nro 32248/12, 15.5.2018	86
<i>İlhan v. Turkki</i> [suuri jaosto], nro 22277/93, 27.6.2000.....	270
<i>Ilias ja Ahmed v. Unkari</i> [suuri jaosto], nro 47287/15, 21.11.2019.....	30, 45, 140, 225
<i>İlınseher v. Saksa</i> [suuri jaosto], nro 10211/12 ja 27505/14, 4.12.2018.....	255
<i>Ismoilov ym. v. Venäjä</i> , nro 2947/06, 24.4.2008	136, 142
<i>J.K. ym. v. Ruotsi</i> [suuri jaosto], nro 59166/12, 23.8.2016	112, 126, 130, 131, 136
<i>J.N. v. Yhdistynyt kuningaskunta</i> , nro 37289/12, 19.8.2016.....	256
<i>J.R. ym. v. Kreikka</i> , nro 22696/16, 25.1.2018.....	225, 240, 253
<i>Jeunesse v. Alankomaat</i> [suuri jaosto], nro 12738/10, 3.10.2014.....	209, 214
<i>K.A.B. v. Ruotsi</i> , nro 886/11, 5.9.2013.....	125
<i>K2 v. Yhdistynyt kuningaskunta</i> , nro 42387/13, 7.2.2017.....	107
<i>Kanagaratnam ym. v. Belgia</i> , nro 15297/09, 13.12.2011	249
<i>Karashev v. Suomi</i> (päätös), nro 31414/96, 12.1.1999	107
<i>Kaya v. Turkki</i> , nro 22729/93, 19.2.1998.....	270
<i>Kebe ym. v. Ukraina</i> , nro 12552/12, 12.1.2017	46
<i>Khan v. Ranska</i> , nro 12267/16, 28.2.2019	326
<i>Khanh v. Kypros</i> , nro 43639/12, 4.12.2018.....	257
<i>Khlaifia ym. v. Italia</i> [suuri jaosto], nro 16483/12, 15.12.2016.....	146, 169, 252, 255
<i>Khudoyorov v. Venäjä</i> , nro 6847/02, 8.11.2005	241
<i>Kiyutin v. Venäjä</i> , nro 2700/10, 10.3.2011.....	97
<i>Koua Poirrez v. Ranska</i> , nro 40892/98, 30.9.2003.....	278, 310, 331
<i>Kučera v. Slovakia</i> , nro 48666/99, 17.7.2007.....	270
<i>Kudła v. Puola</i> [suuri jaosto], nro 30210/96, 26.10.2000.....	164, 166
<i>Kudzovič v. Slovenia</i> (päätös), nro 60723/00, 17.3.2005	107
<i>Kurić ym. v. Slovenia</i> [suuri jaosto], nro 26828/06, 26.6.2012.....	86, 100
<i>L.E. v. Kreikka</i> , nro 71545/12, 21.1.2016.....	329
<i>L.M. ym. v. Venäjä</i> , nro 40081/14, 40088/14 ja 40127/14, 15.10.2015.....	126
<i>L.O. v. Ranska</i> (päätös), nro 4455/14, 26.5.2015	329
<i>Leander v. Ruotsi</i> , nro 9248/81, 26.3.1987.....	71

<i>Liu v. Venäjä</i> , nro 42086/05, 6.12.2007	88
<i>Lobanov v. Venäjä</i> , nro 16159/03, 16.10.2008.....	260
<i>Longa Yonkeu v. Latvia</i> , nro 57229/09, 15.11.2011	220, 242
<i>Lopes de Sousa Fernandes v. Portugali</i> [suuri jaosto], nro 56080/13, 19.12.2017.....	306
<i>Louled Massoud v. Malta</i> , nro 24340/08, 27.7.2010	247
<i>Luczak v. Puola</i> , nro 77782/01, 27.11.2007.....	310
<i>M. ym. v. Bulgaria</i> , nro 41416/08, 26.7.2011.....	236
<i>M.A. v. Kypros</i> , nro 41872/10, 23.7.2013.....	145
<i>M.A. v. Ranska</i> , nro 9373/15, 1.2.2018	118
<i>M.A. v. Sveitsi</i> , nro 52589/13, 18.11.2014	130
<i>M.A. ym. v. Liettua</i> , nro 59793/17, 11.12.2018	47
<i>M.E. v. Tanska</i> , nro 58363/10, 8.7.2014.....	148
<i>M.K. ym. v. Puola</i> , nro 40503/17, 42902/17 ja 43643/17, 23.7.2020	47, 145
<i>M.M.R. v. Alankomaat</i> (päätös), nro 64047/10, 24.5.2016.....	334
<i>M.N. ym. v. Belgia</i> [suuri jaosto], nro 3599/18, 5.5.2020.....	34
<i>M.S. v. Yhdistynyt kuningaskunta</i> , nro 24527/08, 3.5.2012.....	249
<i>M.S.S. v. Belgia ja Kreikka</i> [suuri jaosto], nro 30696/09, 21.1.2011 ...	112, 139, 158, 162, 163, 164, 168, 173, 176, 177, 181, 222, 249, 258, 267, 299
<i>M.Y.H. v. Ruotsi</i> , nro 50859/10, 27.6.2013	137
<i>Maaouia v. Ranska</i> [suuri jaosto], nro 39652/98, 5.10.2000	163, 180
<i>Mahdid ja Haddar v. Itävalta</i> (päätös), nro 74762/01, 8.12.2005	224
<i>Makaratzis v. Kreikka</i> [suuri jaosto], nro 50385/99, 20.12.2004.....	269
<i>Mamatkulov ja Askarov v. Turkki</i> [suuri jaosto], nro 46827/99 ja 46951/99, 4.2.2005.....	86, 94, 114, 148
<i>Mannai v. Italia</i> , nro 9961/10, 27.3.2012	118
<i>Maslov v. Itävalta</i> [suuri jaosto], nro 1638/03, 23.6.2008	190
<i>Mastromatteo v. Italia</i> [suuri jaosto], nro 37703/97, 24.10.2002.....	269
<i>Mathloom v. Kreikka</i> , nro 48883/07, 24.4.2012	247
<i>Matsiukhina ja Matsiukhin v. Ruotsi</i> (päätös), nro 31260/04, 21.6.2005.....	130
<i>Matthews v. Yhdistynyt kuningaskunta</i> [suuri jaosto], nro 24833/94, 18.2.1999.....	20
<i>McCann ym. v. Yhdistynyt kuningaskunta</i> , nro 18984/91, 27.9.1995	268, 269, 271
<i>Medvedyev ym. v. Ranska</i> [suuri jaosto], nro 3394/03, 29.3.2010.....	48
<i>Mikolenko v. Viro</i> , nro 10664/05, 8.10.2009	219, 228, 236, 245
<i>Minjat v. Sveitsi</i> , nro 38223/97, 28.10.2003.....	241
<i>Mohammed Hussein ym. v. Alankomaat ja Italia</i> (päätös), nro 27725/10, 2.4.2013	175

<i>Mohammed v. Itävalta</i> , nro 2283/12, 6.6.2013	175
<i>Moustahi v. Ranska</i> , nro 9347/14, 25.6.2020.....	145, 180, 252, 267, 326
<i>Mubilanzila Mayeka ja Kaniki Mitunga v. Belgia</i> , nro 13178/03, 12.10.2006....	221, 249, 257, 267
<i>Muminov v. Venäjä</i> , nro 42502/06, 11.12.2008.....	128, 132
<i>Muskhadzhiyeva ym. v. Belgia</i> , nro 41442/07, 19.1.2010	221, 249
<i>N. v. Ruotsi</i> , nro 23505/09, 20.7.2010	131
<i>N. v. Yhdistynyt kuningaskunta</i> [suuri jaosto], nro 26565/05, 27.5.2008.....	126, 256
<i>N.A. v. Suomi</i> , nro 25244/18, 14.11.2019	47
<i>N.A. v. Yhdistynyt kuningaskunta</i> , nro 25904/07, 17.7.2008	91, 125, 132, 144
<i>N.D. ja N.T. v. Espanja</i> [suuri jaosto], nro 8675/15 ja 8697/15, 13.2.2020.....	113, 145, 146
<i>N.H. ym. v. Ranska</i> , nro 28820/13, 75547/13 ja 13114/15, 2.7.2020.....	177, 299
<i>N.T.P. ym. v. Ranska</i> , nro 68862/13, 24.8.2018.....	300
<i>Nachova ym. v. Bulgaria</i> [suuri jaosto], nro 43577/98 ja 43579/98, 6.7.2005.....	269
<i>Nada v. Sveitsi</i> [suuri jaosto], nro 10593/08, 12.9.2012	39
<i>Nolan ja K. v. Venäjä</i> , nro 2512/04, 12.2.2009	44, 224, 225
<i>Novruk ym. v. Venäjä</i> , nro 31039/11 ja 4 muuta, 15.3.2016	97
<i>Nowak v. Ukraina</i> , nro 60846/10, 31.3.2011	253
<i>Nunez v. Norja</i> , nro 55597/09, 28.6.2011	187, 203
<i>O.S.A. ym. v. Kreikka</i> , nro 39065/16, 21.3.2019.....	252
<i>O'Donoghue ym. v. Yhdistynyt kuningaskunta</i> , nro 34848/07, 14.12.2010.....	187, 193
<i>Omojudi v. Yhdistynyt kuningaskunta</i> , nro 1820/08, 24.11.2009.....	190
<i>Omwenyeye v. Saksa</i> (päätös), nro 44294/04, 20.11.2007.....	90, 228
<i>Onur v. Yhdistynyt kuningaskunta</i> , nro 27319/07, 17.2.2009	203
<i>Opuz v. Turkki</i> , nro 33401/02, 9.6.2009	320, 334
<i>Oravec v. Kroatia</i> , nro 51249/11, 11.7.2017	256
<i>Osman v. Yhdistynyt kuningaskunta</i> , nro 23452/94, 28.10.1998.....	269
<i>Othman (Abu Qatada) v. Yhdistynyt kuningaskunta</i> , nro 8139/09, 17.1.2012 .	112, 136, 148, 149
<i>Ozdil ym. v. Moldovan tasavalta</i> , nro 42305/18, 11.6.2019.....	220
<i>Palushi v. Itävalta</i> , nro 27900/04, 22.12.2009	259
<i>Paposhvili v. Belgia</i> [suuri jaosto], nro 41738/10, 13.12.2016	112, 127
<i>Patrick Muzamba Oyaw v. Belgia</i> (päätös), nro 23707/15, 4.4.2017.....	240
<i>Peers v. Kreikka</i> , nro 28524/95, 19.4.2001	258
<i>Phull v. Ranska</i> (päätös), nro 35753/03, 11.1.2005	41

<i>Ponomaryovi v. Bulgaria</i> , nro 5335/05, 21.6.2011	276, 295
<i>Popov v. Ranska</i> , nro 39472/07 ja 39474/07, 19.1.2012.....	237, 249
<i>Powell v. Yhdistynyt kuningaskunta</i> (päätös), nro 45305/99, 4.5.2000	305
<i>Pretty v. Yhdistynyt kuningaskunta</i> , nro 2346/02, 29.4.2002.....	190, 331
<i>Price v. Yhdistynyt kuningaskunta</i> , nro 33394/96, 10.7.2001.....	249
<i>R.C. v. Ruotsi</i> , nro 41827/07, 9.3.2010	130, 131
<i>R.D. v. Ranska</i> , nro 34648/14, 16.6.2016	320, 334
<i>Rachwalski ja Ferenc v. Puola</i> , nro 47709/99, 28.7.2009.....	270
<i>Rahimi v. Kreikka</i> , nro 8687/08, 5.4.2011.....	319, 322, 326
<i>Ramadan v. Malta</i> , nro 76136/12, 21.6.2016	107
<i>Ramsahai ym. v. Alankomaat</i> [suuri jaosto], nro 52391/99, 15.5.2007	268, 271
<i>Ramzy v. Alankomaat</i> , nro 25424/05, 20.7.2010	112
<i>Rantsev v. Kypros ja Venäjä</i> , nro 25965/04, 7.1.2010.85, 92, 221, 226, 251, 257, 320, 329	
<i>Riad ja Idiab v. Belgia</i> , nro 29787/03 ja 29810/03, 24.1.2008.....	44, 225
<i>Rodrigues da Silva ja Hoogkamer v. Alankomaat</i> , nro 50435/99, 31.1.2006	187, 204, 207, 212
<i>Rusu v. Itävalta</i> , nro 34082/02, 2.10.2008	220, 241
<i>Ryabikin v. Venäjä</i> , nro 8320/04, 19.6.2008.....	142
<i>S. ja Marper v. Yhdistynyt kuningaskunta</i> [suuri jaosto], nro 30562/04 ja 30566/04, 4.12.2008.....	71
<i>S., V. ja A. v. Tanska</i> [suuri jaosto], nro 35553/12, 36678/12 ja 36711/12, 22.10.2018	240
<i>S.D. v. Kreikka</i> , nro 53541/07, 11.6.2009	222, 249, 256, 258
<i>S.F. ym. v. Bulgaria</i> , nro 8138/16, 7.12.2017	221, 250
<i>S.F. ym. v. Ruotsi</i> , nro 52077/10, 15.5.2012.....	129, 131
<i>S.P. v. Belgia</i> (päätös), nro 12572/08, 14.6.2011	238
<i>Saadi v. Italia</i> [suuri jaosto], nro 37201/06, 28.2.2008	111, 118, 130, 132, 136, 142
<i>Saadi v. Yhdistynyt kuningaskunta</i> [suuri jaosto], nro 13229/03, 29.1.2008.....	85, 89, 219, 222, 232, 240, 242, 253
<i>Salah Sheekh v. Alankomaat</i> , nro 1948/04, 11.1.2007	111, 118, 124, 130
<i>Saleck Bardi v. Espanja</i> , nro 66167/09, 24.5.2011.....	180
<i>Salem v. Tanska</i> , nro 77036/11, 1.12.2016.....	214
<i>Savridin Dzhurayev v. Venäjä</i> , nro 71386/10, 25.4.2013.....	86, 94
<i>Schembri v. Malta</i> (päätös), nro 66297/13, 19.9.2017	187, 194
<i>Segerstedt-Wiberg ym. v. Ruotsi</i> , nro 62332/00, 6.6.2006	53, 82

<i>Sh.D. ym. v. Kreikka, Itävalta, Kroatia, Unkari, Pohjois-Makedonia, Serbia ja Slovenia</i> , nro 14165/16, 13.6.2019.....	322, 326
<i>Shioshvili ym. v. Venäjä</i> , nro 19356/07, 20.12.2016.....	267
<i>Siałkowska v. Puola</i> , nro 8932/05, 22.3.2007.....	181
<i>Singh v. Tšekki</i> , nro 60538/00, 25.1.2005.....	221, 243
<i>Singh ym. v. Belgia</i> , nro 33210/11, 2.10.2012.....	130
<i>Slivenko v. Latvia</i> [suuri jaosto], nro 48321/99, 9.10.2003.....	107
<i>Soering v. Yhdistynyt kuningaskunta</i> , nro 14038/88, 7.7.1989.....	111, 117, 118
<i>Sow v. Belgia</i> , nro 27081/13, 19.1.2016.....	334
<i>Stamose v. Bulgaria</i> , nro 29713/05, 27.11.2012.....	40
<i>Sudita Keita v. Unkari</i> , nro 42321/15, 12.5.2020.....	107
<i>Sufi ja Elmi v. Yhdistynyt kuningaskunta</i> , nro 8319/07 ja 11449/07, 28.6.2011.....	91, 111, 113, 125, 128, 131, 132, 136
<i>Sultani v. Ranska</i> , nro 45223/05, 20.9.2007.....	144
<i>Suso Musa v. Malta</i> , nro 42337/12, 23.7.2013.....	85, 89, 219, 233
<i>T.M. ym. v. Venäjä</i> , nro 31189/15 ja 5 muuta, 7.11.2017.....	136
<i>Tadzhibayev v. Venäjä</i> , nro 17724/14, 1.12.2015.....	124
<i>Tais v. Ranska</i> , nro 39922/03, 1.6.2006.....	264, 272
<i>Tanli v. Turkki</i> , nro 26129/95, 10.4.2001.....	271
<i>Tarakhel v. Sveitsi</i> [suuri jaosto], nro 29217/12, 4.11.2014.....	112, 136, 176
<i>Tarariyeva v. Venäjä</i> , nro 4353/03, 14.12.2006.....	264, 272
<i>Thuo v. Kypros</i> , nro 3869/07, 4.4.2017.....	132, 270
<i>Timishev v. Venäjä</i> , nro 55762/00 ja 55974/00, 13.12.2005.....	296
<i>Tomic v. Yhdistynyt kuningaskunta</i> (päätös), nro 17837/03, 14.10.2003.....	143
<i>Tuquabo-Tekle ym. v. Alankomaat</i> , nro 60665/00, 1.3.2006.....	188, 209
<i>Udeh v. Sveitsi</i> , nro 12020/09, 16.4.2013.....	214, 215
<i>Üner v. Alankomaat</i> [suuri jaosto], nro 46410/99, 18.10.2006.....	189, 190, 214
<i>V.F. v. Ranska</i> (päätös), nro 7196/10, 29.11.2011.....	329
<i>Vasylichuk v. Ukraina</i> , nro 24402/07, 13.6.2013.....	270
<i>Velikova v. Bulgaria</i> , nro 41488/98, 18.5.2000.....	269, 271
<i>Vilvarajah ym. v. Yhdistynyt kuningaskunta</i> , nro 13163/87 ja 4 muuta, 30.10.1991.....	118, 144
<i>Weber ja Saravia v. Saksa</i> , nro 54934/00, 29.6.2006.....	71
<i>Weller v. Unkari</i> , nro 44399/05, 31.3.2009.....	310

<i>X. v. Ruotsi</i> , nro 36417/16, 9.1.2018.....	268
<i>X. v. Sveitsi</i> , nro 16744/14, 26.1.2017.....	125
<i>Xhavara ym. v. Italia ja Albania</i> (päätös), nro 39473/98, 11.1.2001.....	48
<i>Yoh-Ekale Mwanje v. Belgia</i> , nro 10486/10, 20.12.2011.....	241, 249
<i>Yonchev v. Bulgaria</i> , nro 12504/09, 7.12.2017.....	82
<i>Yüksel Erdoğan ym. v. Turkki</i> , nro 57049/00, 15.5.2007.....	268
<i>Z.A. ym. v. Venäjä</i> , nro 61411/15 ja 3 muuta, 28.3.2017.....	30, 44
<i>Z.N.S. v. Turkki</i> , nro 21896/08, 19.1.2010.....	256

Euroopan ihmisoikeustoimikunnan oikeuskäytäntö

<i>Family K. ja W. v. Alankomaat</i> (päätös), nro 11278/84, 1.7.1985.....	107
<i>Karus v. Italia</i> (päätös), nro 29043/95, 20.5.1998.....	276, 296
<i>Sorabjee v. Yhdistynyt kuningaskunta</i> (päätös), nro 23938/94, 23.10.1995.....	203

Euroopan sosiaalisten oikeuksien komitean oikeuskäytäntö

<i>Centre on Housing Rights and Evictions (COHRE) v. Ranska</i> , kantelu nro 63/2010, 28.6.2011.....	302
<i>Centre on Housing Rights and Evictions (COHRE) v. Italia</i> , kantelu nro 58/2009, 25.6.2010.....	302
<i>Conference of European Churches (CEC) v. Alankomaat</i> , kantelu nro 90/2013, 1.7.2014.....	282, 310
<i>Defence for Children International (DCI) v. Belgia</i> , kantelu nro 69/2011, 23.10.2012.....	97
<i>Defence for Children International (DCI) v. Alankomaat</i> , kantelu nro 47/2008, 20.10.2009.....	97, 279, 301, 322
<i>European Committee for Home-Based Priority Action for the Child and the Family (EUROCEF) v. Ranska</i> , kantelu nro 114/2015, 24.1.2018.....	306, 323, 328
<i>European Federation of National Organisations working with the Homeless (FEANTSA) v. Alankomaat</i> , kantelu nro 86/2012, 2.7.2014.....	282, 300
<i>European Roma and Travellers Forum v. Ranska</i> , kantelu nro 64/2011, 24.1.2012.....	147
<i>International Federation of Human Rights Leagues (FIDH) v. Ranska</i> , kantelu nro 14/2003, 8.9.2004.....	97, 282, 305
<i>Marangopoulos Foundation for Human Rights (MFHR) v. Kreikka</i> , kantelu nro 30/2005, 6.12.2006.....	284

Swedish Trade Union Confederation (LO) ja Swedish Confederation of Professional Employees (TCO) v. Ruotsi, kantelu nro 85/2012, 3.7.2013.....275

YK:n ihmisoikeuskomitean oikeuskäytäntö

A v. Australia, Tiedonanto N:o 560/1993, 30.4.1997240
Mann Singh v. Ranska, tiedonanto N:o 1928/2010, 19.7.2013 41
Ranjit Singh v. Ranska, tiedonanto N:o 1876/2009, 22.7.2011 41
Toussaint v. Kanada, tiedonanto N:o 2348/2014, 24.7.2018..... 97

Kansallisten tuomioistuinten oikeuskäytäntö

Itävalta, Itävallan perustuslakituomioistuin (*Österreichische Verfassungsgerichtshof*), päätös G31/98, G79/98, G82/98, G108/98, 24.6.1998 ..165
 Kroatia, perustuslakituomioistuin (*Ustavni sud Republike Hrvatske*), päätös nro U-III-557/2019, 11.9.2019335
 Ranska, korkein hallinto-oikeus (*Conseil d'État*), *M. A.*, asia nro 334040, 1.7.2011128
 Ranska, korkein hallinto-oikeus (*Conseil d'État*), *M. et Mme Forabosco*, asia nro 190384, 9.6.1999 37
 Ranska, korkein hallinto-oikeus (*Conseil d'État*), *M. Ghevondyan*, asia nro 356505, 4.6.2012..... 95
 Ranska, korkein hallinto-oikeus (*Conseil d'État*), *M. Hicham B*, asia nro 344411, 24.11.2010 37
 Saksa, *Bundesverfassungsgericht*, asia nro 1 BvL 10/10 ja 1 BvL 2/11, 18.7.2012.....312
 Tšekin tasavalta, Tšekin perustuslakituomioistuin (*Ústavní soud České republiky*), päätös nro 9/2010, Coll., tammikuu 2010 165
 Yhdistynyt kuningaskunta, *EM (Lebanon) v. Secretary of State for The Home Department* [2008], asia UKHL 64, 22.10.2008 149
 Yhdistynyt kuningaskunta, *FGP v. Serco Plc & Anor* [2012], asia EWHC 1804 (Admin), 5.7.2012.....271
 Yhdistynyt kuningaskunta, korkein oikeus (Supreme Court), *WL (Congo) 1 & 2 v. Secretary of State for the Home Department; KM (Jamaica) v. Secretary of State for the Home Department* [2011], asia UKSC 12, 23.3.2011231

Miten löytää eurooppalaisten tuomioistuinten oikeuskäytäntöä?

Euroopan ihmisoikeustuomioistuin: HUDOC-tietokanta

HUDOC-tietokannasta pääsee maksuttomasti Euroopan ihmisoikeustuomioistuinten oikeuskäytäntöön (<http://HUDOC.echr.coe.int>).

Tietokanta on käytettävissä englanniksi ja ranskaksi, ja siinä on käyttäjäystävällinen hakukone, jonka avulla on helppo etsiä oikeuskäytäntöä.

HUDOC-tietokannan **käyttäjätukisivuilla** on ohjevideoita ja käyttöohjeita. Asettamalla hiirisoittimen Hudoc-liitännän kyseisen hakutyökalun oikealla puolella olevan kysymysmerkin kohdalle käyttäjä voi saada lisätietoja ja esimerkkejä siitä, miten suodattimia ja hakukenttiä käytetään.

Tämän käsikirjan viittaukset oikeuskäytäntöön antavat lukijalle paljon tietoja, joiden avulla hän voi helposti etsiä mainitun tuomion tai päätöksen koko tekstin.

Ennen haun aloittamista on huomattava, että tietokannan perusasetukset näyttävät Euroopan ihmisoikeustuomioistuinten suuren jaoston ja muiden jaostojen viimeiseksi julkaistut tuomiot ensin. Jos käyttäjä haluaa tehdä haun muista kokoelmista, esimerkiksi päätöksistä, hänen on napsautettava **Document Collections** -kentän asianmukaista ruutua näytön vasemmassa yläkulmassa.

Yksinkertaisin tapa löytää oikeustapauksia on merkitä hakunumero **Advanced Search** -kohdan **Application Number** -kenttään näytön oikeassa yläkulmassa ja tämän jälkeen napsauttaa sinistä Search-painiketta.

Saadakseen muita aiheita, esimerkiksi turvapaikkakysymyksiä, koskevaa oikeuskäytäntöä, käyttäjä voi käyttää **hakukenttää**, joka on merkitty suurenuslasikuvakkeella näytön oikeassa yläkulmassa. Hakukentässä käyttäjä voi tehdä hakuja tekstistä käyttämällä

- yksittäistä sanaa (esim. asylum, refugees)
- sanaliittoa (esim. "asylum seekers")
- asian nimikettä
- valtiota
- Boolean hakufraasia (esim. aliens NEAR residence).

Tekstihaun helpottamiseksi voidaan käyttää **simple Boolean search** -hakua napsauttamalla **hakukentässä** olevaa nuolta. Yksinkertaisessa Boolean haussa on kuusi hakumahdollisuutta: tarkka sana tai fraasi (this exact word or phrase), kaikki hakusanat (all of these words), jokin näistä hakusanoista (any of these words), ei mikään näistä hakusanoista (none of these words), lähellä olevat hakusanat (near these words) tai Boolean haku (Boolean search).

Kun hakutulokset näytetään, käyttäjä voi rajata tuloksia käyttämällä näytön vasemmalla puolella olevan **Filters**-kentän suodattimia (esim. kieli tai valtio). Suodattimia voi käyttää yksittäin tai yhdessä tulosten kaventamiseksi enemmän. Suodatin "Keywords" voi olla käyttökelpoinen työkalu, koska avainsanat muodostuvat usein termeistä, jotka on otettu Euroopan ihmisoikeussopimuksen tekstistä ja tämän jälkeen linkitetty suoraan tuomioistuimen perusteluihin ja päätelmiin.

Esimerkki: Etsitään tuomioistuimen sellaisten turvapaikanhakijoiden karkottamista koskevaa oikeuskäytäntöä, jotka ovat vaarassa joutua Euroopan ihmisoikeussopimuksen 3 artiklan mukaisen kidutuksen tai epäinhimillisen tai halventavan kohtelun tai rangaistuksen kohteeksi.

- 1) Käyttäjä käyttää ensin fraasia "asylum seekers" **hakukentässä** ja napsauttaa sinistä **Search-painiketta**.
- 2) Kun hakutulokset ilmestyvät, käyttäjä valitsee **Filters-kentän Violation filter -kohdassa** vaihtoehdon 3 rajatakseen tulokset niihin, jotka liittyvät 3 artiklan loukkaamiseen.
- 3) Käyttäjä voi tämän jälkeen valita asiaankuuluvia avainsanoja **Keywords filter -kohdassa** rajatakseen tulokset niihin, jotka ovat merkityksellisiä 3 artiklan kannalta, esim. avainsanat "(Art. 3) Prohibition of torture".

HUDOC-tietokannassa on saatavana tiivistelmä tärkeimmistä tapauksista. Tiivistelmässä on kuvaava yläotsikko, ja siinä käydään lyhyesti läpi tosiseikat ja lainsäädäntö ja korostetaan oikeudelliselta kannalta merkittäviä kohtia. Jos tiivistelmä on laadittu, tulosten yhteydessä näytetään linkki **Legal Summaries** ja linkki tuomioon tai päätökseen. Vaihtoehtoisesti voidaan hakea yksinomaan oikeudellisia tiivistelmiä näpäyttämällä "Legal Summaries" -laatikkoa **Document Collections** -kentässä.

Jos tietyistä oikeustapauksesta on julkaistu epävirallisia käännöksiä, tulosten yhteydessä näytetään linkki **Language versions** ja linkki tuomioon tai päätökseen. HUDOC-tietokannasta on linkit myös kolmansien osapuolten internetsivuille, joilta löytyy muita käännöksiä Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen oikeuskäytännöstä. Lisätietoa löytyy kohdasta "Language versions" HUDOC-sivuston "Help"-lehdellä.

Euroopan unionin tuomioistuin: CURIA-tietokanta

CURIA-tietokannasta on maksuton pääsy Euroopan yhteisön / Euroopan unionin tuomioistuimen oikeuskäytäntöön (<http://curia.europa.eu>).

Hakukone on käytettävissä kaikilla EU:n virallisilla kielillä⁽⁶¹¹⁾. **Kieli** valitaan näytön oikeasta yläkulmasta. Hakukonetta voidaan käyttää, kun haetaan tietoja kaikista asiakirjoista, jotka liittyvät unionin tuomioistuimessa, unionin yleisessä tuomioistuimessa ja virkamiestuomioistuimessa ratkaistuihin ja vireillä oleviin asioihin.

Ohjeet ovat saatavilla osoitteessa (<http://curia.europa.eu/common/juris/en/aideGlobale.pdf#>). Jokaisella hakuruudulla on oma ohjesivunsa. Ohjesivu avautuu, kun käyttäjä napsauttaa kuvaketta, ja se sisältää hyödyllistä tietoa, jolla autetaan käyttäjää käyttämään työkalua parhaalla mahdollisella tavalla.

Yksinkertaisin tapa löytää tietty tapaus on kirjoittaa koko asianumero hakuruutuun **Asian numero** ja napsauttaa tämän jälkeen Hae-painiketta. Haun voi tehdä myös merkitsemällä asian numeron osittain. Esimerkki: Jos kenttään **Asian numero** merkitään 122, hakukone etsii asian numeroa 122 kaikilta vuosilta ja jokaisesta kolmesta tuomioistuimesta: unionin tuomioistuimesta, unionin yleisestä tuomioistuimesta ja virkamiestuomioistuimesta.

On myös mahdollista käyttää kenttää **Asiansaisten nimet**, jonka avulla voi hakea asioita niiden kutsumanimen perusteella. Yleensä käytetään asianosaisten nimiä niiden yksinkertaistetussa muodossa.

Käytettävissä on yhteensä 16 hakukenttää, joissa on monia eri toimintoja, hakutulosten rajaamisen helpottamiseksi. Eri hakukentät ovat käyttäjäystävällisiä, ja niitä voidaan käyttää eri yhdistelminä. Kentillä on usein hakuluetteloita, jotka avautuvat, kun käyttäjä napsauttaa kuvaketta, ja tämän jälkeen käyttäjä voi valita käytettävissä olevista hakutermeistä.

⁽⁶¹¹⁾ Käytettävissä olevat kielet 30.4.2004 saakka: englanti, espanja, hollanti, italia, kreikka, portugali, ranska, ruotsi, saksa, suomi ja tanska; 1.5.2004 lähtien: latvia, liettua, puola, slovakki, sloveeni, tšekki, unkarin kieli ja viro; 1.1.2007 lähtien: bulgaria ja romania; 30.4.2007 lähtien: malta; 31.12.2011 lähtien: iiri. Tilapäisistä poikkeuksista on säädetty asetuksella (EY) N:o 920/2005 ja asetuksella (EU) N:o 1257/2010. Liittymispäivänä voimassa oleva johdettu lainsäädäntö käännetään kroatian kielelle ja julkaistaan vaiheittain *Euroopan unionin virallisen lehden erityispainoksessa*.

Jos halutaan käyttää yleisempää hakua, kentän **Tekstihaku** käyttö antaa tuloksia, jotka perustuvat avainsanahakuihin kaikissa asiakirjoissa, jotka on julkaistu oikeustapauskokoelmassa vuodesta 1954 lähtien ja henkilöstöasioiden oikeustapauskokoelmassa (Kok. H) vuodesta 1994 lähtien.

Aihekohtaisissa hauissa voidaan käyttää kenttää **Aihe**. Tämä edellyttää, että käyttäjä napsauttaa kentän oikealla puolella olevaa kuvaketta ja valitsee aiheen luettelosta. Hakutuloksissa esitetään aakkosjärjestyksessä luettelo valituista asiakirjoista, jotka liittyvät oikeudellisiin kysymyksiin, joita on käsitelty unionin tuomioistuimen, unionin yleisen tuomioistuimen ja virkamiestuumioistuimen ratkaisuisa ja julkisasiamiehen ratkaisuehdotuksissa.

CURIA:n verkkosivustolla on myös muita oikeuskäytäntötyökaluja:

Asianumeroiden mukainen järjestys (http://curia.europa.eu/jcms/jcms/Jo2_7045/): Tässä osastossa on tietoa kaikkien mainittujen kolmen tuomioistuimen käsittelemistä asioista. Asiat luetellaan niiden asianumeron mukaisessa järjestyksessä, joka määräytyy niiden kirjaamoon toimittamisen päivän mukaan. Asianumeron yhteydessä on linkki, jota napsauttamalla pääsee tutustumaan kyseiseen asiaan.

Oikeuskäytännön hakemisto (http://curia.europa.eu/jcms/jcms/Jo2_7046/): Tässä osastossa on systemaattinen luokittelu oikeuskäytäntöjen tiivistelmistä, jotka koskevat kyseisten ratkaisujen olennaisia oikeuskysymyksiä. Tiivistelmät perustuvat mahdollisimman tarkasti ratkaisujen sanamuotoon.

Oikeuskirjallisuudessa esiintyvät tuomioita koskevat kommentaarit (http://curia.europa.eu/jcms/jcms/Jo2_7083/): Tämä osasto sisältää viittauksia juristin esittämiin kommentaareihin, jotka koskevat kunkin kolmen tuomioistuimen antamia tuomioita kyseisten tuomioistuinten perustamisesta lähtien. Tuomiot on lueteltu kunkin tuomioistuimen osalta asianumeron mukaisessa järjestyksessä, kun taas viittaukset kommentaareihin on lueteltu aikajärjestyksessä ilmestymisajankohdan mukaan. Viittaukset esitetään alkuperäisillä kielillä.

Kansallisen oikeuskäytännön tietokanta (http://curia.europa.eu/jcms/jcms/Jo2_7062/): Tähän ulkoiseen tietokantaan pääsee CURIA-verkkosivuston kautta. Siinä voi tutustua kansalliseen oikeuskäytäntöön unionin oikeuden alalta. Tietokantaan on koottu EU:n jäsenvaltioiden kansallisten

tuomioistuinten oikeuskäytäntöä. Tietoja on koottu käymällä valikoiden läpi oikeudellisia aikakauslehtiä sekä lisäksi suoraan useista kansallisista tuomioistuimista. Kansallisen oikeuskäytännön tietokanta on saatavilla ainoastaan englanniksi ja ranskaksi.

EU:n säädökset ja valitut sopimukset

EU:n säädökset

Lyhennetty nimi	Otsikko
Turvapaikka-asiat	
Dublin-asetus (asetus (EU) N:o 604/2013)	Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EU) N:o 604/2013, annettu 26 päivänä kesäkuuta 2013, kolmannen maan kansalaisen tai kansalaisuudettoman henkilön johonkin jäsenvaltioon jättämän kansainvälistä suojelua koskevan hakemuksen käsittelystä vastuussa olevan jäsenvaltion määrittämisperusteiden ja -menettelyjen vahvistamisesta (uudelleenlaadittu), EUVL L 180, 29.6.2013, s. 31–59, oikaistu oikaisulla, EUVL L 49, 25.2.2017.
Dublin-asetus (EY) N:o 343/2003	Neuvoston asetus (EY) N:o 343/2003, annettu 18 päivänä helmikuuta 2003, niiden perusteiden ja menettelyjen vahvistamisesta, joiden mukaisesti määritetään kolmannen maan kansalaisen johonkin jäsenvaltioon jättämän turvapaikkahakemuksen käsittelystä vastuussa oleva jäsenvaltio, EUVL L 50, 25.2.2003, s. 1–10.
Dublin-asetuksen täytäntöönpanoasetus (EY) N:o 1560/2003	Komission asetus (EY) N:o 1560/2003, annettu 2 päivänä syyskuuta 2003, niiden perusteiden ja menettelyjen vahvistamisesta, joiden mukaisesti määritetään kolmannen maan kansalaisen johonkin jäsenvaltioon jättämän turvapaikkahakemuksen käsittelystä vastuussa oleva jäsenvaltio, annetun neuvoston asetuksen (EY) N:o 343/2003 soveltamista koskevista säännöistä, EUVL L 222, 5.9.2003, s. 3–23.

Eurodac-asetus (EU) N:o 603/2013	Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EU) N:o 603/2013, annettu 26 päivänä kesäkuuta 2013, Eurodac-järjestelmän perustamisesta sormenjälkien vertailua varten kolmannen maan kansalaisen tai kansalaisuudettoman henkilön johonkin jäsenvaltioon jättämän kansainvälistä suojelua koskevan hakemuksen käsittelystä vastuussa olevan jäsenvaltion määrittämisperusteiden ja -menettelyjen vahvistamisesta annetun asetuksen (EU) N:o 604/2013 tehokkaaksi soveltamiseksi sekä jäsenvaltioiden lainvalvontaviranomaisten ja Europolin esittämistä, Eurodac-tietoihin lainvalvontatarkoituksessa tehtäviä vertailuja koskevista pyynnöistä sekä vapauden, turvallisuuden ja oikeuden alueen laaja-alaisten tietojärjestelmien operatiivisesta hallinnoinnista vastaavan eurooppalaisen viraston perustamisesta annetun asetuksen (EU) N:o 1077/2011 muuttamisesta, EUVL L 180, 29.6.2013, s. 1-30.
Eurodac-asetus (EY) N:o 2725/2000	Neuvoston asetus (EY) N:o 2725/2000, annettu 11 päivänä joulukuuta 2000, Eurodac-järjestelmän perustamisesta sormenjälkien vertailua varten Dublinin yleissopimuksen tehokkaaksi soveltamiseksi, EYVL L 316, 15.12.2000, s. 1-10.
Vastaanottodirektiivi 2013/33/EU	Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2013/33/EU, annettu 26 päivänä kesäkuuta 2013, kansainvälistä suojelua hakevien henkilöiden vastaanottoa jäsenvaltioissa koskevista vaatimuksista, EUVL L 180, 29.6.2013, s. 96-116.
Vastaanottodirektiivi 2003/9/EY	Neuvoston direktiivi 2003/9/EY, annettu 27 päivänä tammikuuta 2003, turvapaikanhakijoiden vastaanottoa jäsenvaltioissa koskevista vähimmäisvaatimuksista, EUVL L 31, 6.2.2003, s. 18-25.
Turvapaikkamenettely- direktiivi 2013/32/EU	Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2013/32/EU, annettu 26 päivänä kesäkuuta 2013, kansainvälisen suojelun myöntämistä tai poistamista koskevista yhteisistä menettelyistä (uudelleenlaadittu), EUVL L 180, 29.6.2013, s. 60-95.
Turvapaikkamenettely- direktiivi 2005/85/EY	Neuvoston direktiivi 2005/85/EY, annettu 1 päivänä joulukuuta 2005, pakolaisaseman myöntämistä tai poistamista koskevissa menettelyissä jäsenvaltioissa sovellettavista vähimmäisvaatimuksista, EUVL L 326, 13.12.2005, s. 13-34.

Määrittelydirektiivi 2011/95/EU	Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2011/95/EU, annettu 13 päivänä joulukuuta 2011, vaatimuksista kolmansien maiden kansalaisten ja kansalaisuudettomien henkilöiden määrittelemiseksi kansainvälistä suojelua saaviksi henkilöiksi, pakolaisten ja henkilöiden, jotka voivat saada toissijaista suojelua, yhdenmukaiselle asemalle sekä myönnetyn suojelun sisällölle (uudelleenlaadittu), EUVL L 337, 20.12.2011, s. 9–26.
Määrittelydirektiivi 2004/83/EY	Neuvoston direktiivi 2004/83/EY, annettu 29 päivänä huhtikuuta 2004, kolmansien maiden kansalaisten ja kansalaisuudettomien henkilöiden määrittelyä pakolaisiksi tai muuta kansainvälistä suojelua tarvitseviksi henkilöiksi koskevista vähimmäisvaatimuksista sekä myönnetyn suojelun sisällöstä, EUVL L 304, 30.9.2004, s. 12–23.
Väliaikaista suojelua koskeva direktiivi 2001/55/EY	Neuvoston direktiivi 2001/55/EY, annettu 20 päivänä heinäkuuta 2001, vähimmäisvaatimuksista tilapäisen suojelun antamiseksi siirtymään joutuneiden henkilöiden joukoittaisen maahantulon tilanteissa, ja toimenpiteistä näiden henkilöiden vastaanottamisen ja vastaanottamisesta jäsenvaltioille aiheutuvien rasitusten tasapuolisen jakautumisen edistämiseksi, EYVL L 212, 7.8.2001, s. 12–23.
Ihmiskauppa	
Ihmiskauppadirektiivi 2011/36/EU	Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2011/36/EU, annettu 5 päivänä huhtikuuta 2011, ihmiskaupan ehkäisemisestä ja torjumisesta sekä ihmiskaupan uhrien suojelemisesta ja neuvoston puitepäätöksen 2002/629/YOS korvaamisesta, EUVL L 101, 15.4.2011, s. 1–11.
Ihmiskaupan uhreja koskeva direktiivi (oleskeluluvat) 2004/81/EY	Neuvoston direktiivi 2003/81/EY, annettu 29 päivänä huhtikuuta 2004, oleskeluluvasta, joka myönnetään yhteistyötä toimivaltaisten viranomaisten kanssa tekeville kolmansien maiden kansalaisille, jotka ovat ihmiskaupan uhreja tai jotka ovat joutuneet laittomassa maahantulossa avustamisen kohteiksi, EUVL L 261, 6.8.2004, s. 19–23.
Rajat ja Schengen	
Eurooppalaisesta raja- ja merivartiostosta annettu asetus (EU) 2019/1896	Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EU) 2019/1896, annettu 13 päivänä marraskuuta 2019, eurooppalaisesta raja- ja merivartiostosta sekä asetusten (EU) N:o 1052/2013 ja (EU) 2016/1624 kumoamisesta, EUVL L 295, 14.11.2019, s. 1–131.
Schengenin rajasäännöstö, asetus (EU) 2016/399	Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EU) 2016/399, annettu 9 päivänä maaliskuuta 2016, henkilöiden liikkumista rajojen yli koskevasta unionin säännöstöstä (Schengenin rajasäännöstö), EUVL L 77, 23.3.2016, s. 1–52.

<p>Asetus (EU) N:o 610/2013</p>	<p>Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EU) N:o 610/2013, annettu 26 päivänä kesäkuuta 2013, henkilöiden liikkumista rajojen yli koskevasta yhteisön säännöstöstä (Schengenin rajasäännöstö) annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EY) N:o 562/2006, Schengenin sopimuksen soveltamisesta tehdyn yleissopimuksen, neuvoston asetusten (EY) N:o 1683/95 ja (EY) N:o 539/2001 sekä Euroopan parlamentin ja neuvoston asetusten (EY) N:o 767/2008 ja (EY) N:o 810/2009 muuttamisesta, EUVL L 182, 29.6.2013, s. 1-18.</p>
<p>Meriraja-asetus (EU) N:o 656/2014</p>	<p>Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EU) N:o 656/2014, annettu 15 päivänä toukokuuta 2014, Euroopan unionin jäsenvaltioiden operatiivisesta ulkorajayhteistyöstä huolehtivan viraston koordinoiman operatiivisen yhteistyön puitteissa suoritettavaa ulkoisten merirajojen valvontaa koskevista säännöistä, EUVL L 189, 27.6.2014, s. 93-107.</p>
<p>Schengenin arviointimekanismia koskeva asetus (EU) N:o 1053/2013</p>	<p>Neuvoston asetus (EU) N:o 1053/2013, annettu 7 päivänä lokakuuta 2013, arviointi- ja valvontamekanismin perustamisesta Schengenin säännöstön soveltamisen varmistamista varten ja toimeenpanevan komitean 16 päivänä syyskuuta 1998 pysyvän Schengenin arviointi- ja soveltamiskomitean perustamisesta tekemän päätöksen kumoamisesta, EUVL L 295, 6.11.2013, s. 27-37.</p>
<p>Päätös N:o 1105/2011/EU</p>	<p>Euroopan parlamentin ja neuvoston päätös N:o 1105/2011/EU, annettu 25 päivänä lokakuuta 2011, ulkorajojen ylittämiseen oikeuttavia matkustusasiakirjoja, joihin voidaan liittää viisumi, koskevasta luettelosta ja tämän luettelon vahvistamista varten luotavasta järjestelmästä, EUVL L 287, 4.11.2011, s. 9-12.</p>
<p>Paikallista rajaliikennettä koskeva asetus (EY) N:o 1931/2006</p>	<p>Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EY) N:o 1931/2006, annettu 20 päivänä joulukuuta 2006, paikallista rajaliikennettä koskevan järjestelyn käyttöönotosta jäsenvaltioiden maaulkorajoilla sekä Schengenin yleissopimuksen säännösten muuttamisesta, EUVL L 405, 30.12.2006, s. 1-22.</p>
<p>Matkustajien ennakkotietoja koskeva direktiivi 2004/82/EY</p>	<p>Neuvoston direktiivi 2004/82/EY, annettu 29 päivänä huhtikuuta 2004, liikenteenharjoittajien velvollisuudesta toimittaa tietoja matkustajista, EUVL L 261, 6.8.2004, s. 24-27.</p>
<p>Liikenteenharjoittajiin sovellettavia seuraamuksia koskeva direktiivi 2001/51/EY</p>	<p>Neuvoston direktiivi 2001/51/EY, annettu 28 päivänä kesäkuuta 2001, 14 päivänä kesäkuuta 1985 tehdyn Schengenin sopimuksen soveltamisesta tehdyn yleissopimuksen 26 artiklan määräysten täydentämiseksi, EYVL L 187, 10.7.2001, s. 45-46.</p>

Laaja-alaiset EU:n tietojärjestelmät

Yhteentoimivuus – poliisi- ja oikeusyhteistyötä, turvapaikka- ja muuttoliikeasioita koskeva asetus (EU) 2019/818	Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EU) 2019/818, annettu 20 päivänä toukokuuta 2019, kehyksen vahvistamisesta poliisiyhteistyötä ja oikeudellista yhteistyötä sekä turvapaikka- ja muuttoliikeasioita koskevien EU:n tietojärjestelmien yhteentoimivuudelle ja asetusten (EU) 2018/1726, (EU) 2018/1862 ja (EU) 2019/816 muuttamisesta, EUVL L 135, 22.5.2019, s. 85–135.
Yhteentoimivuus – raja- ja viisumiasetus (EU) 2019/817	Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EU) 2019/817, annettu 20 päivänä toukokuuta 2019, kehyksen vahvistamisesta rajoja ja viisumipolitiikkaa koskevien EU:n tietojärjestelmien yhteentoimivuudelle ja Euroopan parlamentin ja neuvoston asetusten (EY) N:o 767/2008, (EU) 2016/399, (EU) 2017/2226, (EU) 2018/1240, (EU) 2018/1726 ja (EU) 2018/1861 sekä neuvoston päätösten 2004/512/EY ja 2008/633/YOS muuttamisesta, EUVL L 135, 22.5.2019, s. 27–84.
ECRIS-TCN-asetus (EU) 2019/816	Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EU) 2019/816, annettu 17 päivänä huhtikuuta 2019, niiden jäsenvaltioiden tunnistamista koskevan keskitetyn järjestelmän perustamisesta, joilla on kolmansien maiden kansalaisten ja kansalaisuudettomien henkilöiden tuomioita koskevia tietoja (ECRIS-TCN), eurooppalaisen rikosrekisteritietojärjestelmän täydentämiseksi ja asetuksen (EU) 2018/1726 muuttamisesta, EUVL L 135, 22.5.2019, s. 1–26.
SIS-asetus (EU) 2018/1862	Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EU) 2018/1862, annettu 28 päivänä marraskuuta 2018, Schengenin tietojärjestelmän (SIS) perustamisesta, toiminnasta ja käytöstä poliisiyhteistyössä ja rikosasioissa tehtävässä oikeudellisessa yhteistyössä, neuvoston päätöksen 2007/533/YOS muuttamisesta ja kumoamisesta sekä Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EY) N:o 1986/2006 ja komission päätöksen 2010/261/EU kumoamisesta, EUVL L 312, 7.12.2018, s. 56–106.
Schengenin tietojärjestelmän käytöstä rajatarkastuksissa annettu asetus (EU) 2018/1861	Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EU) 2018/1861, annettu 28 päivänä marraskuuta 2018, Schengenin tietojärjestelmän (SIS) perustamisesta, toiminnasta ja käytöstä rajatarkastuksissa, Schengenin sopimuksen soveltamisesta tehdyn yleissopimuksen muuttamisesta ja asetuksen (EY) N:o 1987/2006 muuttamisesta ja kumoamisesta, EUVL L 312, 7.12.2018, s. 14–55.

Schengenin tietojärjestelmän käytöstä palauttamisissa annettu asetus (EU) 2018/1860	Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EU) 2018/1860, annettu 28 päivänä marraskuuta 2018, Schengenin tietojärjestelmän käytöstä laittomasti oleskelevien kolmansien maiden kansalaisten palauttamiseksi, EUVL L 312, 7.12.2018, s. 1-3.
SIS-asetus (EY) N:o 1987/2006	Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EY) N:o 1987/2006, annettu 20 päivänä joulukuuta 2006, toisen sukupolven Schengenin tietojärjestelmän (SIS II) perustamisesta, toiminnasta ja käytöstä, EUVL L 381, 28.12.2006, s. 4-23.
SIS-päätös 2007/533/YOS	Neuvoston päätös 2007/533/YOS, tehty 12 päivänä kesäkuuta 2007, toisen sukupolven Schengenin tietojärjestelmän (SIS II) perustamisesta, toiminnasta ja käytöstä, EUVL L 205, 7.8.2007, s. 63-84.
Neuvoston päätös 2013/158/EU	Neuvoston päätös 2013/158/EU, annettu 7 päivänä maaliskuuta 2013, toisen sukupolven Schengenin tietojärjestelmän (SIS II) perustamisesta, toiminnasta ja käytöstä annettun Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EY) N:o 1987/2006 soveltamispäivän vahvistamisesta, EUVL L 87, 27.3.2013, s. 10-11.
Neuvoston päätös 2013/157/EU	Neuvoston päätös 2013/157/EU, annettu 7 päivänä maaliskuuta 2013, toisen sukupolven Schengenin tietojärjestelmän (SIS II) perustamisesta, toiminnasta ja käytöstä tehdyn päätöksen 2007/533/YOS soveltamispäivän vahvistamisesta, EUVL L 87, 27.03.2013, s. 8-9.
eu-LISA-asetus (EU) 2018/1726	Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EU) 2018/1726, annettu 14 päivänä marraskuuta 2018, vapauden, turvallisuuden ja oikeuden alueen laaja-alaisten tietojärjestelmien operatiivisesta hallinnoinnista vastaavasta Euroopan unionin virastosta (eu-LISA) sekä asetuksen (EY) N:o 1987/2006 ja neuvoston päätöksen 2007/533/YOS muuttamisesta ja asetuksen (EU) N:o 1077/2011 kumoamisesta, EUVL L 295, 21.11.2018, s. 99-137.
ETIAS-asetus (EU) 2018/1240	Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EU) 2018/1240, annettu 12 päivänä syyskuuta 2018, Euroopan matkustustieto- ja -lupajärjestelmän (ETIAS) perustamisesta ja asetusten (EU) N:o 1077/2011, (EU) N:o 515/2014, (EU) 2016/399, (EU) 2016/1624 ja (EU) 2017/2226 muuttamisesta, EUVL L 236, 19.9.2018, s. 1-71.

Rajanylitystietojärjestelmäasetus (EU) 2017/2226	Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EU) 2017/2226, annettu 30 päivänä marraskuuta 2017, rajanylitystietojärjestelmän (EES) perustamisesta jäsenvaltioiden ulkorajat ylittävien kolmansien maiden kansalaisten maahantuloa, maastalähtöä ja pääsyn epäämistä koskevien tietojen rekisteröimiseksi ja edellytysten määrittämisestä pääsulle EES:n tietoihin lainvalvontatarkoituksissa sekä Schengenin sopimuksen soveltamisesta tehdyn yleissopimuksen ja asetusten (EY) N:o 767/2008 ja (EU) N:o 1077/2011 muuttamisesta, EUVL L 327, 9.12.2017, s. 20–82.
Europol-asetus (EU) 2016/794	Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EU) 2016/794, annettu 11 päivänä toukokuuta 2016, Euroopan unionin lainvalvontayhteistyövirastosta (Europol) sekä neuvoston päätösten 2009/371/YOS, 2009/934/YOS, 2009/935/YOS, 2009/936/YOS ja 2009/968/YOS korvaamisesta ja kumoamisesta, EUVL L 135, 24.5.2016, s. 53–114.
Yleinen tietosuojasetus (EU) 2016/679	Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EU) 2016/679, annettu 27 päivänä huhtikuuta 2016, luonnollisten henkilöiden suojelusta henkilötietojen käsittelyssä sekä näiden tietojen vapaasta liikkuvuudesta ja direktiivin 95/46/EY kumoamisesta (yleinen tietosuojasetus), EUVL L 119, 4.5.2016, s. 1–88.
Direktiivi (EU) 2016/680 lainvalvontatarkoituksessa käsiteltävien henkilötietojen suojasta	Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi (EU) 2016/680, annettu 27 päivänä huhtikuuta 2016, luonnollisten henkilöiden suojelusta toimivaltaisten viranomaisten suorittamassa henkilötietojen käsittelyssä rikosten ennalta estämistä, tutkimista, paljastamista tai rikoksiin liittyviä syytetoimia tai rikosoikeudellisten seuraamusten täytäntöönpanoa varten sekä näiden tietojen vapaasta liikkuvuudesta ja neuvoston puitepäätöksen 2008/977/YOS kumoamisesta, EUVL L 119, 4.5.2016, s. 89–131.
VIS-asetus (EY) N:o 767/2008	Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EY) N:o 767/2008, annettu 9 päivänä heinäkuuta 2008, viisumitietojärjestelmästä (VIS) ja lyhytaikaista oleskelua varten myönnettäviä viisumeja koskevasta jäsenvaltioiden välisestä tietojenvaihdosta (VIS-asetus), EUVL L 218, 13.8.2008, s. 60–81.
VIS-päätös 2008/633/YOS	Neuvoston päätös 2008/633/YOS, tehty 23 päivänä kesäkuuta 2008, jäsenvaltioiden nimeämien viranomaisten ja Europolin pääsystä tekemään hakuja viisumitietojärjestelmästä (VIS) terrorismirikosten ja muiden vakavien rikosten torjumiseksi, havaitsemiseksi ja tutkimiseksi, EUVL L 218, 13.8.2008, s. 129–136.

Viisumi

Viisumiluetteloa koskeva asetus (EU) 2018/1806	Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EU) 2018/1806, annettu 14 päivänä marraskuuta 2018, luettelon vahvistamisesta kolmansista maista, joiden kansalaisilla on oltava viisumi ulkorajoja ylittäessään, ja niistä kolmansista maista, joiden kansalaisia tämä vaatimus ei koske, EUVL L 303, 28.11.2018, s. 39–58.
Pitkäaikaisviisumeja koskeva asetus (EU) N:o 265/2010	Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EU) N:o 265/2010, annettu 25 päivänä maaliskuuta 2010, Schengenin sopimuksen soveltamisesta tehdyn yleissopimuksen ja asetuksen (EY) N:o 562/2006 muuttamisesta sellaisten henkilöiden liikkumisen osalta, joilla on pitkäaikaiseen oleskeluun tarkoitettu viisumi, EUVL L 85, 31.3.2010, s. 1–4.
Viisumisäännöstöä koskeva asetus (EY) N:o 810/2009	Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EY) N:o 810/2009 yhteisön viisumisäännöstön laatimisesta (viisumisäännöstö), EUVL L 243, 15.9.2009, s. 1–58.
Asetus (EU) 2019/1155 viisumisäännöstön muuttamisesta	Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EU) 2019/1155, annettu 20 päivänä kesäkuuta 2019, yhteisön viisumisäännöstön laatimisesta annetun asetuksen (EY) N:o 810/2009 (viisumisäännöstö) muuttamisesta, EUVL L 188, 12.7.2019, s. 25–54.
Viisumikaava-asetus (EY) N:o 1683/95	Neuvoston asetus (EY) N:o 1683/95, annettu 29 päivänä toukokuuta 1995, yhtenäisestä viisumin kaavasta, EYVL L 164, 14.7.1995, s. 1–4.

Laiton maahantulo ja palauttaminen

Maahanmuuttoalan yhteyshenkilöitä koskeva asetus (EU) 2019/1240 (uudelleenlaadittu)	Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EU) 2019/1240, annettu 20 päivänä kesäkuuta 2019, maahanmuuttoalan eurooppalaisen yhteyshenkilöverkoston perustamisesta, EUVL L 198, 25.7.2019, s. 88–104.
EU:n matkustusasiakirja- asetus (EU) 2016/1953	Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EU) 2016/1953, annettu 26 päivänä lokakuuta 2016, eurooppalaisen matkustusasiakirjan käyttöönotosta laittomasti oleskelevien kolmansien maiden kansalaisten palauttamista varten ja 30 päivänä marraskuuta 1994 annetun neuvoston suosituksen kumoamisesta, EUVL L 311, 17.11.2016, s. 13–19.
Työnantajiin kohdistettavia seuraamuksia koskeva direktiivi 2009/52/EY	Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2009/52/EY, annettu 18 päivänä kesäkuuta 2009, maassa laittomasti oleskelevien kolmansien maiden kansalaisten työnantajiin kohdistettavia seuraamuksia ja toimenpiteitä koskevista vähimmäisvaatimuksista, EUVL L 168, 30.6.2009, s. 24–32.

Palauttamisdirektiivi 2008/115/EY	Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2008/115/EY, annettu 16 päivänä joulukuuta 2008, jäsenvaltioissa sovellettavista yhteisistä vaatimuksista ja menettelyistä laittomasti oleskelevien kolmansien maiden kansalaisten palauttamiseksi, EUVL L 348, 24.12.2008, s. 98–107.
Neuvoston päätös 2004/573/EY	Neuvoston päätös 2004/573/EY, tehty 29 päivänä huhtikuuta 2004, yhteisten lentojen järjestämisestä henkilökohtaisen maastapoistamispäätöksen saaneiden kolmansien maiden kansalaisten poistamiseksi kahden tai useamman jäsenvaltion alueelta, EUVL L 261, 6.8.2004, s. 28–35.
Neuvoston direktiivi 2003/110/EY	Neuvoston direktiivi 2003/110/EY, annettu 25 päivänä marraskuuta 2003, avunannosta kauttakulkutilanteissa lentoteitse tapahtuvien palauttamistoimenpiteiden yhteydessä, EUVL L 321, 6.12.2003, s. 26–31.
Avustamisdirektiivi 2002/90/EY	Neuvoston direktiivi 2002/90/EY, annettu 28 päivänä marraskuuta 2002, laittomassa maahantulossa, kauttakulussa ja maassa oleskelussa avustamisen määrittelystä, EYVL L 328, 5.12.2002, s. 17–18.
Maastapoistamispäätösten virallista tunnustamista koskeva direktiivi 2001/40/EY	Neuvoston direktiivi 2001/40/EY, annettu 28 päivänä toukokuuta 2001, kolmansien maiden kansalaisia koskevien maastapoistamispäätösten vastavuoroisesta tunnustamisesta, EYVL L 149, 2.6.2001, s. 34–36.
Neuvoston päätös 2004/191/EY	Neuvoston päätös 2004/191/EY, tehty 23 päivänä helmikuuta 2004, kolmansien maiden kansalaisia koskevien maastapoistamispäätösten vastavuoroisesta tunnustamisesta annetun direktiivin 2001/40/EY soveltamisesta aiheutuvan taloudellisen epätasapainon korvaamista koskevista perusteista ja käytännön järjestelyistä, EUVL L 60, 27.2.2004, s. 55–57.
Neuvoston päätöslauselma lumeavioliitoista, 1997	Neuvoston päätöslauselma, annettu 4 päivänä joulukuuta 1997, toimenpiteistä lumeavioliittojen estämiseksi, EYVL C 382, 16.12.1997, s. 1–3.
Lallinen muuttoliike	
Opiskelijoita ja tutkijoita koskeva direktiivi (EU) 2016/801	Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi (EU) 2016/801, annettu 11 päivänä toukokuuta 2016, tutkimusta, opiskelua, harjoittelua, vapaaehtoistyötä, oppilasvaihto-ohjelmaa tai koulutushanketta ja au pairina työskentelyä varten tapahtuvan kolmansien maiden kansalaisten maahantulon ja oleskelun edellytyksistä, EUVL L 132, 21.5.2016, s. 21–57.
Yrityksen sisäisiä siirtoja koskeva direktiivi 2014/66/EU	Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2014/66/EU, annettu 15 päivänä toukokuuta 2014, kolmansien maiden kansalaisten maahantulon ja oleskelun edellytyksistä yrityksen sisäisen siirron yhteydessä, EUVL L 157, 27.5.2014, s. 1–22.

Kausityöntekijöitä koskeva direktiivi 2014/36/EU	Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2014/36/EU, annettu 26 päivänä helmikuuta 2014, kolmansien maiden kansalaisten maahantulon ja oleskelun edellytyksistä kausityöntekijänä työskentelyä varten, EUVL L 94, 28.3.2014, s. 375–390.
Yhdistelmä lupadirektiivi 2011/98/EU	Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2011/98/EU, annettu 13 päivänä joulukuuta 2011, kolmansien maiden kansalaisille jäsenvaltion alueella oleskelua ja työskentelyä varten myönnettävää yhdistelmä lupaa koskevasta yhden hakemuksen menettelystä sekä jäsenvaltiossa laillisesti oleskelevien kolmansista maista tulleiden työntekijöiden yhtäläisistä oikeuksista, EUVL L 343, 23.12.2011, s. 1–9.
Sinistä korttia koskeva direktiivi 2009/50/EY	Neuvoston direktiivi 2009/50/EY, annettu 25 päivänä toukokuuta 2009, kolmansien maiden kansalaisten maahantulon ja oleskelun edellytyksistä korkeaa pätevyyttä vaativaa työtä varten, EUVL L 155, 18.6.2009, s. 17–29.
Pitkään oleskelleita koskeva direktiivi 2003/109/EY	Neuvoston direktiivi 2003/109/EY, annettu 25 päivänä marraskuuta 2003, pitkään oleskelleiden kolmansien maiden kansalaisten asemasta, EUVL L 16, 23.1.2004, s. 44–53.
Direktiivi 2011/51/EU	Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2011/51/EU, annettu 11 päivänä toukokuuta 2011, neuvoston direktiivin 2003/109/EY muuttamisesta sen soveltamisalan laajentamiseksi koskemaan kansainvälistä suojelua saavia henkilöitä, EUVL L 132, 19.5.2011, s. 1–4.
Perheen yhdistämisdirektiivi 2003/86/EY	Neuvoston direktiivi 2003/86/EY, annettu 22 päivänä syyskuuta 2003, oikeudesta perheen yhdistämiseen, EUVL L 251, 3.10.2003, s. 12–18.
Oleskeluluvan kaavaa koskeva asetus (EY) N:o 1030/2002	Neuvoston asetus (EY) N:o 1030/2002, annettu 13 päivänä kesäkuuta 2002, kolmansien maiden kansalaisten oleskeluluvan yhtenäisestä kaavasta, EYVL L 157, 15.6.2002, s. 1–7.
Asetus (EY) N:o 380/2008	Neuvoston asetus (EY) N:o 380/2008, annettu 18 päivänä huhtikuuta 2008, kolmansien maiden kansalaisten oleskeluluvan yhtenäisestä kaavasta annetun asetuksen (EY) N:o 1030/2002 muuttamisesta, EUVL L 115, 29.4.2008, s. 1–7.
Asetus (EU) 2017/1954	Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EU) 2017/1954, annettu 25 päivänä lokakuuta 2017, kolmansien maiden kansalaisten oleskeluluvan yhtenäisestä kaavasta annetun neuvoston asetuksen (EY) N:o 1030/2002 muuttamisesta, EUVL L 286, 1.11.2017, s. 9–14.

Vapaa liikkuminen, sosiaaliturva ja yhdenvertaisuus

Henkilökorttien ja oleskeluasiakirjojen turvallisuutta koskeva asetus (EU) 2019/1157	Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EU) 2019/1157, annettu 20 päivänä kesäkuuta 2019, unionin kansalaisten henkilökorttien sekä oikeuttaan vapaaseen liikkuvuuteen käyttäville unionin kansalaisille ja heidän perheenjäsenilleen myönnettävien oleskeluasiakirjojen turvallisuuden lisäämisestä, EUVL L 188, 12.7.2019, s. 67-78.
Asetus (EU) N:o 492/2011	Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EU) N:o 492/2011, annettu 5 päivänä huhtikuuta 2011, työntekijöiden vapaasta liikkuvuudesta unionin alueella, EUVL L 141, 27.5.2011, s. 1-12.
Ammattipätevyysdirektiivi 2005/36/EY	Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2005/36/EY, annettu 7 päivänä syyskuuta 2005, ammattipätevyden tunnustamisesta, EUVL L 255, 30.9.2005, s. 22-142.
Komission asetus (EU) N:o 623/2012	Komission asetus (EU) N:o 623/2012, annettu 11 päivänä heinäkuuta 2012, ammattipätevyden tunnustamisesta annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin 2005/36/EY liitteen II muuttamisesta, EUVL L 180, 12.7.2012, s. 9-11.
Sosiaaliturvan yhteensovittamista koskeva asetus (EY) N:o 883/2004	Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EY) N:o 883/2004, annettu 29 päivänä huhtikuuta 2004, sosiaaliturvajärjestelmien yhteensovittamisesta, EUVL L 166, 30.4.2004, s. 1-123.
Asetus (EU) N:o 1231/2010	Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EU) N:o 1231/2010, annettu 24 päivänä marraskuuta 2010, asetuksen (EY) N:o 883/2004 ja asetuksen (EY) N:o 987/2009 ulottamisesta koskemaan niitä kolmansien maiden kansalaisia, joita nämä asetukset eivät yksinomaan heidän kansalaisuutensa vuoksi vielä koske, EUVL L 344, 29.12.2010, s. 1-3.
Asetus (EU) N:o 465/2012	Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EU) N:o 465/2012, annettu 22 päivänä toukokuuta 2012, sosiaaliturvajärjestelmien yhteensovittamisesta annetun asetuksen (EY) N:o 883/2004 ja asetuksen (EY) N:o 883/2004 täytäntöönpanomenettelystä annetun asetuksen (EY) N:o 987/2009 muuttamisesta, EUVL L 149, 8.6.2012, s. 4-10.
Vapaata liikkuvuutta koskeva direktiivi 2004/38/EY	Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2003/38/EY, annettu 29 päivänä huhtikuuta 2004, Euroopan unionin kansalaisten ja heidän perheenjäsentensä oikeudesta liikkua ja oleskella vapaasti jäsenvaltioiden alueella, asetuksen (ETY) N:o 1612/68 muuttamisesta ja direktiivien 64/221/ETY, 68/360/ETY, 72/194/ETY, 73/148/ETY, 75/34/ETY, 75/35/ETY, 90/364/ETY, 90/365/ETY ja 93/96/ETY kumoamisesta, EUVL L 158, 30.4.2004, s. 77-123.

Rodusta riippumatonta yhdenvertaista kohtelua koskeva direktiivi 2000/43/EY	Neuvoston direktiivi 2000/43/EY, annettu 29 päivänä kesäkuuta 2000, rodusta tai etnisestä alkuperästä riippumattoman yhdenvertaisen kohtelun periaatteen täytäntöönpanosta, EYVL L 180, 19.7.2000, s. 22–26.
Työntekijöiden lähettämistä koskeva direktiivi 96/71/EY	Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 96/71/EY, annettu 16 päivänä joulukuuta 1996, palvelujen tarjoamisen yhteydessä tapahtuvasta työntekijöiden lähettämisestä työhön toiseen jäsenvaltioon, EYVL L 018, 21.1.1997, s. 1–6.

Valitut sopimukset

Lyhennetty nimi	Otsikko
Yhdistyneen kuningaskunnan erosopimus	Sopimus Ison-Britannian ja Pohjois-Irlannin yhdistyneen kuningaskunnan eroamisesta Euroopan unionista ja Euroopan atomienergiayhteisöstä, 24.1.2020, EUVL L 29, 31.1.2020, s. 7–187.
Euroopan yhteisöjen ja Sveitsin välinen sopimus	Sopimus Euroopan yhteisön ja sen jäsenvaltioiden sekä Sveitsin valaliiton välillä henkilöiden vapaasta liikkuvuudesta, 21.6.1999, EYVL L 114, 30.4.2002, s. 6–72.
Sopimus Euroopan talousalueesta	Sopimus Euroopan talousalueesta, 2.5.1992, EYVL L 1, 3.1.1994, s. 3–522.
Vuonna 1985 tehdyn Schengenin sopimuksen soveltamisesta tehty yleissopimus	Tarkastusten asteittaisesta lakkauttamisesta yhteisillä rajoilla 14 päivänä kesäkuuta 1985 Benelux-talousliiton valtioiden, Saksan liittotasavallan ja Ranskan tasavallan hallitusten välillä tehdyn Schengenin sopimuksen soveltamisesta tehty yleissopimus, 19.6.1990, EYVL L 239, 22.9.2000, s. 19–62.
Ankaran pöytäkirja	Euroopan talousyhteisön ja Turkin välisen assosiointisopimuksen liitteenä olevat 23 päivänä marraskuuta 1970 allekirjoitetut lisäpöytäkirja ja rahoituspöytäkirja niiden voimaantuloa varten toteutettavista toimenpiteistä – loppusäädös – julistukset, EYVL L 293, 29.12.1972 s. 3–56.

Liite 1: Tässä käsikirjassa mainittujen EU:n asetusten ja direktiivien sovellettavuus

	MAA	AT	BE	BG	CY	CZ	DK	DE	EE	EL	ES	FI	FR	HR	HU	IE	IT	LT	LU	LV	MT	NL	PL	PT	RO	SE	SI	SK	CH	IS	LI	NO	UK*	
Yritystehtäjäiden lähettämisestä työhön toiseen jäsenvaltioon koskeva direktiivi 96/71/EY, sellaisena kuin se on viimeksi muutettuna direktiivillä (EU) 2018/957	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓

✓ = hyväksytty o = hyväksytty, mutta ei uusimpia muutoksia * = ei hyväksytty

Huomautukset:

* Sovelletaan Yhdistyneessä kuningaskunnassa siirtymäajan loppuun asti erosopimuksen mukaisesti

Schengenin säännöstö (mukaan lukien välineet, jotka on luetteloidussa "raajat ja Schengen", "viisumit", "laiton maahanmuutto ja palauttaminen" ja "EU:n laajamittaiset tietojärjestelmät")

Tanskan osalta ks. pöytäkirja (No 19) osaksi Euroopan unionia sisällytetystä Schengenin säännöstöstä, 3 artikla ja pöytäkirja (No 22) Tanskan asemasta.

Yhdistyneen kuningaskunnan osalta ks. pöytäkirja (No 21) Yhdistyneen kuningaskunnan ja Irlannin asemasta vapauden, turvallisuuden ja oikeudenmukaisuuden alueen osalta; pöytäkirja (No 19) osaksi Euroopan unionia sisällytetystä Schengenin säännöstöstä, 4 artikla; neuvoston päätös 2002/365/EY, tehty 29 päivänä toukokuuta 2000, Yhdistyneen kuningaskunnan pyynnön hyväksymisestä (EUVL L 131, 2000, s. 43-17); ja neuvoston päätös 2004/692/EY, tehty 22 päivänä joulukuuta 2004, Schengenin säännöstön osien voimaansaatamisesta Ison-Britannian ja Pohjois-Irlannin yhdistyneessä kuningaskunnassa (EUVL L 395, 2004, s. 70-80). Ks. myös Ison-Britannian ja Pohjois-Irlannin yhdistyneen kuningaskunnan Euroopan unionista ja Euroopan atomienergiayhteisöstä eroamista koskeva sopimus, joka allekirjoitettiin 24.1.2020 ja tuli voimaan 31.1.2020 (EUVL L 29, 2020, s. 7-187).

Irlannin osalta ks. pöytäkirja (No 21) Yhdistyneen kuningaskunnan ja Irlannin asemasta vapauden, turvallisuuden ja oikeuden alueen osalta; pöytäkirja (No 19) osaksi Euroopan unionia sisällytetystä Schengenin säännöstöstä, 4 artikla; ja neuvoston päätös 2002/192/EY, tehty 28 päivänä helmikuuta 2002, Irlannin pyynnöstä saada osallistua joihinkin Schengenin säännöstön määräyksiin (EUVL L 64, 2002, s. 20-23).

Norjan ja Islannin osalta ks. pöytäkirja (No 19) osaksi Euroopan unionia sisällytetystä Schengenin säännöstöstä, 6 artikla; Euroopan unionin neuvoston sekä Islannin tasavallan ja Norjan kuningaskunnan välinen sopimus, joka koski viimeksi mainittujen osallistumista Schengenin säännöstön täytäntöönpanoon, soveltamiseen ja kehittämiseen ja joka allekirjoitettiin 18.5.1999 ja tuli voimaan 26.6.2000 (EUVL L 176, 1999, s. 36-62); ja neuvoston päätös 1999/437/EY, tehty 17 päivänä toukokuuta 1999, lietyistä Euroopan unionin neuvoston, Islannin tasavallan ja Norjan kuningaskunnan välillä näiden kahden valtion osallistumisesta Schengenin säännöstön täytäntöönpanoon, soveltamiseen ja kehittämiseen tehdyn sopimuksen yksityiskohtaisista soveltamissäännöistä (EUVL L 176, 1999, s. 31-33).

Sveitsin osalta ks. Euroopan unionin, Euroopan yhteisön ja Sveitsin välillinen sopimus, joka koskee Sveitsin osallistumista Schengenin säännöstön täytäntöönpanoon, soveltamiseen ja kehittämiseen ja joka allekirjoitettiin 26.10.2004 ja tuli voimaan 1.3.2008 (EUVL L 53, 2008, s. 52-79); ja neuvoston päätös 2008/146/EY, tehty 28 päivänä tammikuuta 2008, Euroopan unionin, Euroopan yhteisön ja Sveitsin välillisen sopimuksen täytäntöönpanoon, soveltamiseen ja kehittämiseen ja kehittämiseen koskevan sopimuksen tekemisestä (EUVL L 53, 2008, s. 1-2).

Liechtensteinin osalta ks. Euroopan unionin, Euroopan yhteisön, Sveitsin valtiot ja Liechtensteinin ruhtinaskunnan välinen pöytäkirja, joka koskee Liechtensteinin ruhtinaskunnan liittymistä Euroopan unioniin, Euroopan yhteisön ja Sveitsin valtiot ja Sveitsin valtiot väliseen sopimukseen Sveitsin valtiot osallistumisesta Schengenin säännöstön täytäntöönpanoon, soveltamiseen ja kehittämiseen ja joka allekirjoitettiin 28.2.2008 ja tuli voimaan 19.12.2011 (EUVL L 160, 2011, s. 21-36).

Schengenin säännösten mukaisten erityisten välineiden soveltaminen

Dublin-asetus ja Eurodac-asetus

Tanskan osalta ks. Euroopan yhteisön ja Tanskan kuningaskunnan välinen sopimus, joka koskee niitä perusteita ja menettelyitä, joilla ratkaistaan Tanskassa tai jossakin muussa Euroopan unionin jäsenvaltiossa jätetyn turvapaikkahakemuksen käsitteistä vastuussa oleva valtio, sekä Eurodac-järjestelmää sormenjälkien vertailua varten Dublinin yleissopimuksen tehokkaaksi soveltamiseksi, ja joka allekirjoitettiin 10.3.2005 ja tuli voimaan 1.4.2006 (EUVL L 66, 2006, s. 38–43); ja 21 päivänä helmikuuta 2006 tehty neuvoston päätös 2006/188/EY (EUVL L 66, 2006, s. 37), joka perustuu edellä mainitun sopimuksen 3 artiklan 2 kohtaan. Tanska on ilmoittanut 4.7.2013 Euroopan komissiolle, että se soveltaa molempia asetuksia, lukuun ottamatta Eurodacin lainvalvontaa koskevaa osaa, joka edellyttää erillisiä neuvotteluja. Lainvalvontaviranomaisten järjestelmään pääsyn osalta ks. Euroopan yhteisön ja Tanskan kuningaskunnan välinen sopimus ja menettelyistä, joilla ratkaistaan Tanskassa tai jossakin muussa Euroopan unionin jäsenvaltiossa jätetyn turvapaikkahakemuksen käsitteistä vastuussa oleva valtio, liitettävä Euroopan unionin, Islannin ja Norjan kuningaskunnan väliseen sopimukseen ja menettelyistä, joilla allekirjoitettiin 27.3.2019 ja tuli voimaan 25.5.2019 (EUVL L 138, 2019, s. 5–8); ja neuvoston päätös (EU) 2019/836, tehty 13 päivänä toukokuuta 2019, mistä perusteista ja menettelyistä, joilla ratkaistaan Tanskassa tai jossakin muussa Euroopan unionin jäsenvaltiossa jätetyn turvapaikkahakemuksen käsitteistä vastuussa oleva valtio, sekä Eurodac-järjestelmää sormenjälkien vertailua varten Dublinin yleissopimuksen tehokkaaksi soveltamiseksi tehtyyn Euroopan yhteisön ja Tanskan kuningaskunnan väliseen sopimukseen liitettävään lainvalvontataroituksessa Eurodacin pääsyä koskevan pöytäkirjan tekemisestä (EUVL L 138, 2019, s. 3–4).

Islannin ja Norjan osalta ks. Euroopan yhteisön sekä Islannin tasavallan ja Norjan kuningaskunnan välinen sopimus, joka koskee niitä perusteita ja menettelyitä, joilla ratkaistaan jäsenvaltiossa tai Islannissa tai Norjassa jätetyn turvapaikkahakemuksen käsitteistä vastuussa oleva valtio, ja joka allekirjoitettiin 19.1.2001 ja tuli voimaan 1.4.2001, ja siihen liittyvät julistukset (EYVL L 93, 2001, s. 40–47); neuvoston päätös 2006/167/EY (EUVL L 57, 2006, s. 15–18), tehty 21 päivänä helmikuuta 2006; sekä Euroopan yhteisön ja Islannin tasavallan ja Norjan kuningaskunnan väliseen sopimukseen mistä perusteista ja menettelyistä, joilla ratkaistaan jäsenvaltiossa tai Islannissa tai Norjassa jätetyn turvapaikkahakemuksen käsitteistä vastuussa oleva valtio, liitettävä Euroopan unionin, Islannin ja Norjan kuningaskunnan välinen lainvalvontataroituksessa Eurodacin pääsyä koskeva pöytäkirja, joka allekirjoitettiin 24.10.2019 ja tuli voimaan 4.3.2020 (EUVL L 64, 2020, s. 3–7); ja neuvoston päätös (EU) 2020/276, tehty 17 päivänä helmikuuta 2020, mistä perusteista ja menettelyistä, joilla ratkaistaan jäsenvaltiossa tai Islannissa tai Norjassa jätetyn turvapaikkahakemuksen käsitteistä vastuussa oleva valtio, tehtyyn Euroopan yhteisön sekä Islannin tasavallan ja Norjan kuningaskunnan väliseen sopimukseen liitettävään, lainvalvontataroituksessa Eurodacin pääsyä koskevan Euroopan unionin, Islannin ja Norjan kuningaskunnan väliseen pöytäkirjan tekemisestä (EUVL L 64, 2020, s. 1–2).

Sveitsin osalta ks. Euroopan yhteisön sekä Sveitsin valaliton välinen sopimus, joka koskee niitä perusteita ja menettelyitä, joilla ratkaistaan jäsenvaltiossa tai Sveitsissä jätetyn turvapaikkahakemuksen käsitteistä vastuussa oleva valtio, ja joka allekirjoitettiin 26.10.2004 ja tuli voimaan 1.3.2008 (EUVL L 53, 2008, s. 5–17); neuvoston päätös 2008/147/EY (EUVL L 53, 2008, s. 3–4), tehty 28 päivänä tammikuuta 2008; sekä Euroopan yhteisön ja Sveitsin valaliton väliseen sopimukseen mistä perusteista ja menettelyistä, joilla ratkaistaan jäsenvaltiossa tai Sveitsissä jätetyn turvapaikkahakemuksen käsitteistä vastuussa oleva valtio, liitettävä Euroopan unionin, Sveitsin valaliton ja Liechtensteinin ruhtinaskunnan välinen lainvalvontataroituksessa Eurodacin pääsyä koskeva pöytäkirja, joka allekirjoitettiin 27.6.2019 ja tuli voimaan 5.2.2020 (EUVL L 32, 2020, s. 3–7); ja neuvoston päätös (EU) 2020/142, tehty 21 päivänä tammikuuta 2020, mistä perusteista ja menettelyistä, joilla ratkaistaan jäsenvaltiossa tai Sveitsissä jätetyn turvapaikkahakemuksen käsitteistä vastuussa oleva valtio, tehtyyn Euroopan yhteisön ja Sveitsin valaliton väliseen sopimukseen liitettävään, lainvalvontataroituksessa Eurodacin pääsyä koskevan Euroopan unionin, Sveitsin valaliton ja Liechtensteinin ruhtinaskunnan väliseen pöytäkirjan tekemisestä (EUVL L 32, 2020, s. 1–2).

Liechtensteinin osalta ks. Liechtensteinin ruhtinaskunnan liittymistä Euroopan yhteisön ja Sveitsin valaliton väliseen sopimukseen mistä perusteista ja menettelyistä, joilla ratkaistaan jäsenvaltiossa tai Sveitsissä jätetyn turvapaikkahakemuksen käsitteistä vastuussa oleva valtio, koskeva Euroopan yhteisön, Sveitsin valaliton ja Liechtensteinin ruhtinaskunnan välinen pöytäkirja, joka allekirjoitettiin 28.2.2008 ja tuli voimaan 19.2.2010 (EUVL L 160, 2010, s. 39–49); sekä Euroopan yhteisön ja Sveitsin valaliton väliseen sopimukseen mistä perusteista ja menettelyistä, joilla ratkaistaan jäsenvaltiossa tai Sveitsissä jätetyn turvapaikkahakemuksen käsitteistä vastuussa oleva valtio, liitettävä Euroopan unionin, Sveitsin valaliton ja Liechtensteinin ruhtinaskunnan välinen lainvalvontataroituksessa Eurodacin pääsyä koskeva pöytäkirja, joka allekirjoitettiin 27.6.2019 ja tuli voimaan 5.2.2020 (EUVL L 32, 2020, s. 3–7); ja neuvoston päätös (EU) 2020/142, tehty 21 päivänä tammikuuta 2020, mistä perusteista ja menettelyistä, joilla ratkaistaan jäsenvaltiossa tai Sveitsissä jätetyn turvapaikkahakemuksen käsitteistä vastuussa oleva valtio, tehtyyn Euroopan yhteisön ja Sveitsin valaliton väliseen sopimukseen liitettävään, lainvalvontataroituksessa Eurodacin pääsyä koskevan Euroopan unionin, Sveitsin valaliton ja Liechtensteinin ruhtinaskunnan väliseen pöytäkirjan tekemisestä (EUVL L 32, 2020, s. 1–2).

Schengenin rajasäännöstö

Schengenin rajasäännöstöä sovelletaan **Bulgariaan, Kroatiaan ja Romaniaan**, lukuun ottamatta sisärajoja koskevaa III osastoa.

SIS-asetukset

Asetus (EY) N:o 1987/2006 tuli voimaan 9.4.2013, kuten 7 päivänä maaliskuuta 2013 tehdystä neuvoston päätöksessä 2013/158/EU säädetään (EUVL L 87, 2013, s. 10–11). Asetus (EY) N:o 1987/2006 ja neuvoston päätös 2013/158/EU eivät sido **Tanskaa**, mutta se on päättänyt osallistua SIS-järjestelmään sekä ilmoittanut 26.4.2019 Euroopan komissiolle sovellettavansa SIS-järjestelmää ja palauttamisia koskevaa asetusta (EU) 2018/1860, SIS-järjestelmää ja rajatarkastuksia koskevaa asetusta (EU) 2018/1861 ja SIS-asetusta (EU) 2018/1862.

Irlanti ja **Yhdistynyt kuningaskunta** eivät osallistu eivätkä ole sidottuina 7 päivänä maaliskuuta 2013 tehtyyn neuvoston päätökseen 2013/158/EU, eivätkä ole sen kohteena, ja siksi ainoastaan SIS-päätöstä (2007/533/YOS, 12.6.2007) voidaan soveltaa niihin. **Irlanti** ei ole vielä liittynyt SIS-järjestelmään, mutta se on tehnyt valmistelutoimia SIS-järjestelmään liittymistä varten heinäkuusta 2020 lähtien. Se ei voi antaa kuulutuksia Schengen-alueelle tulon tai siellä olevien oleskelun kielteisistä, eikä sillä ole pääsyä kyseisiin kuulutuksiin. Euroopariksen mukaisesti **Yhdistynyt kuningaskunta** osallistuu edelleen SIS-järjestelmään siirtymäkauden ajan, mutta se ei voi käyttää kuulutuksia Schengen-alueelle tulon tai siellä olevien oleskelun epäämiseksi eikä sillä ole pääsyä kyseisiin kuulutuksiin.

Heinäkuussa 2020 **Kypros** ei ole vielä liittynyt SIS-järjestelmään, ja sillä on tilapäinen poikkeamisoikeus järjestelmään osallistumisesta, koska se on liittymässä Schengen-alueeseen.

Bulgaria ja **Romania** voivat käyttää SIS-järjestelmää poliisiyhteistyössä ja oikeudellisessa yhteistyössä SIS-päätöksen (2007/533/YOS) ja Schengenin tietojärjestelmää koskevien Schengenin säännösten määräysten soveltamisesta Bulgarian tasavallassa ja Romaniassa 29 päivänä kesäkuuta 2010 tehdyn neuvoston päätöksen 2010/365/EU mukaisesti. Elokuusta 2018 lähtien **Bulgaria** ja **Romania** ovat käyttäneet SIS-järjestelmää Schengen-alueelle tulon tai siellä olevien oleskelun epäämiseen 25 päivänä kesäkuuta 2018 tehdyn neuvoston päätöksen (EU) 2018/934 mukaisesti (EUVL L 165, 2018, s. 37–39).

Kroatian kohdistuu edelleen joihtakin rajoituksia, jotka koskevat SIS-järjestelmän käyttöä Schengen-alueelle tulon tai siellä olevien oleskelun epäämiseksi. Nämä rajoitukset poistetaan heti, kun Kroatia tulee Schengen-alueen täysijäsen. **Bulgaria**, **Kroatia** ja **Romania** eivät voi antaa Schengen-alueen laajuisia kuulutuksia Schengen-alueelle tulon tai siellä olevien oleskelun epäämiseestä, koska ne eivät kuulu Schengen-alueeseen.

VIS-asetus

Asetus ei sido **Tanskaa**, mutta se on päättänyt osallistua viisumitietojärjestelmään.

Irlanti ja **Yhdistynyt kuningaskunta** eivät osallistu viisumitietojärjestelmään.

Viisumitietojärjestelmää ei sovelleta **Kroatiaan** eikä **Kyprokseen**, ja sitä sovelletaan vain osittain **Bulgariaan** ja **Romaniaan**. **Viisumitietojärjestelmää** koskevien *Schengenin tietojen määräysten voimaansaattamisesta Bulgarian tasavallassa ja Romaniassa* 12 päivänä lokakuuta 2017 tehdyn neuvoston päätöksen (EU) 2017/1908 mukaisesti (EUVL L 269, 2017, s. 39–43).

Rajanylitystietojärjestelmää koskeva asetus

Asetus ei sido **Tanskaa**, mutta se on päättänyt osallistua rajanylitystietojärjestelmään 24.10.2019 lähtien.

Irlanti ja **Yhdistynyt kuningaskunta** eivät osallistu rajanylitystietojärjestelmään.

Rajanylitystietojärjestelmää ei sovelleta **Kroatiaan** eikä **Kyprokseen**, ja sitä sovelletaan vain osittain **Bulgariaan** ja **Romaniaan**.

ETIAS-asetus

Asetus ei sido **Tanskaa**, mutta se on päättänyt osallistua ETIAS-tietojärjestelmään 24.10.2019 lähtien.

Irlanti ja **Yhdistynyt kuningaskunta** eivät osallistu ETIAS-asetukseen.

ECRIS-TCN-asetus

ECRIS-TCN-asetusta ei sovelleta **Tanskaan**. **Irlanti** ja **Yhdistynyt kuningaskunta** voivat päättää osallistua asetukseen.

ECRIS-TCN-asetusta ei sovelleta **Islantiin**, **Liechtensteiniin**, **Norjaan** eikä **Sveitsiin**.

Vapaa liikkuvuus ja sosiaaliturva

Liechtensteinin, Islannin ja Norjan osalta ks. Euroopan talousalueesta tehdyn sopimuksen, sellaisena kuin se on muutettuna ETA:n sekakomitean 1 päivänä heinäkuuta 2011 annetulla päätöksellä N:o 76/2011 (EUVL L 262, 2011, s. 33–43) ja 10 päivänä helmikuuta 2012 annetulla päätöksellä N:o 18/2012 (EUVL L 161, 2012, s. 24), liite VI.

Sveitsin osalta ks. sosiaaliturvajärjestelmien yhteensovittamista koskevan sopimuksen liite II, joka on päivitetty henkilöiden vapaasta liikkuvuudesta tehdyllä Euroopan yhteisön ja sen jäsenvaltioiden sekä Sveitsin valaliiton sopimuksella perustetun sekakomitean 31 päivänä maaliskuuta 2012 antamalla päätöksellä N:o 1/2012 sosiaaliturvajärjestelmien yhteensovittamista koskevan sopimuksen liitteen II korvaamisesta (2012/195/EU) (EUVL L 103, 2012, s. 51–59).

Vapaaseen liikkuvuuteen ja sosiaaliturvaan liittyvien erityissäädösten soveltaminen

Asetusta (EU) N:o 1231/2010 ei voida soveltaa **Yhdistyneeseen kuningaskuntaan**, jota kuitenkin sitoo asetuksen (ETY) N:o 1408/71 ja asetuksen (ETY) N:o 574/72 muuttamisesta soveltamisalan laajentamiseksi koskemaan kolmansien maiden kansalaisia, joita kyseiset säännökset eivät jo koske yksinomaan heidän kansalaisuutensa vuoksi, 14 päivänä toukokuuta 2003 annettu neuvoston asetus (EY) N:o 859/2003 (EUVL L 124, 2003, s. 1–3).

Ammattipätevyysdirektiiviä (2005/36/EU) sovelletaan sen II osastoa lukuun ottamatta väliaikaisesti **Sveitsiin** vuoden 1999 henkilöiden vapaasta liikkuvuudesta tehdyn Euroopan yhteisön ja sen jäsenvaltioiden sekä Sveitsin valaliiton sopimuksen 14 artiklalla perustetun EU:n ja Sveitsin sekakomitean ammattipätevyyskriens vastavuoroisesta tunnustamisesta koskevan sopimuksen liitteen III (ammattipätevyyskriens vastavuoroisen tunnustaminen) korvaamisesta 30 päivänä syyskuuta 2011 annetun päätöksen N:o 2/2011 mukaisesti (2011/702/EU) (EUVL L 277, 2011, s. 20–35).

Lähetettyjä työntekijöitä koskevaa direktiiviä (96/71/EY) ei sovelleta **Sveitsiin**, jonka on kuitenkin annettava vastaavia säännöksiä vuoden 1999 Euroopan yhteisön ja sen jäsenvaltioiden sekä Sveitsin valaliiton välisen henkilöiden vapaasta liikkuvuutta koskevan sopimuksen liitteessä I olevan 22 artiklan mukaan. Sopimus allekirjoitettiin 21.6.1999 ja tuli voimaan 1.6.2002 (EYVL L 114, 2002, s. 6–72).

Liite 2: Tiettyjen Euroopan neuvoston välineiden sovellettavuus

Tiettyjen Euroopan neuvoston välineiden sovellettavuus EU:n jäsenvaltioissa

	Maa	AT	BE	BG	CY	CZ	DE	DK	EE	EL	ES	FI	FR	HR	HU	IE	IT	LT	LU	LV	MT	NL	PL	PT	RO	SE	SI	SK	Yhteensä 27 jäsen- valtiosta
Ratifiointi/liittymiset yhteensä	10	11	10	10	10	9	11	12	10	10	11	11	10	11	9	11	9	13	13	8	11	12	10	12	11	12	10	9	27
Euroopan ihmisoikeussopimus	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
Euroopan ihmisoikeussopimus, ensimmäinen lisäpöytäkirja (omaisuus, koulutus jne.)	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	27
Euroopan ihmisoikeussopimus, neljäs lisäpöytäkirja (liikkumisvapaus, ulkomaalaisten joukkokarkutuksen kielto jne.)	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✗	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	26
Euroopan ihmisoikeussopimus, kuudes lisäpöytäkirja (kuolemanrangaistuksen poistaminen)	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	27
Euroopan ihmisoikeussopimus, seitsemäs lisäpöytäkirja (ulkomaalaisten karkottamista koskevat menettelytaket jne.)	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	25
Euroopan ihmisoikeussopimus, kahdestoista lisäpöytäkirja (syrjintä)	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	10
Euroopan ihmisoikeussopimus, kolmastoista lisäpöytäkirja (kuolemanrangaistuksen poistaminen)	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	27
Sosiaali- ja lääkintäaapu koskeva eurooppalainen yleissopimus (1953)	✗	✓	✗	✗	✗	✗	✓	✓	✓	✓	✗	✓	✓	✗	✓	✓	✗	✗	✓	✗	✓	✓	✗	✓	✓	✗	✗	✗	14
Maahan asettautumista koskeva eurooppalainen yleissopimus (1955)	✓	✓	✗	✗	✗	✗	✓	✓	✓	✓	✗	✗	✗	✗	✗	✓	✗	✗	✓	✗	✗	✗	✗	✗	✗	✗	✗	✗	9
Eurooppalainen yleissopimus kansalaisuudesta (1997)	✓	✗	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✗	✗	✗	✓	✗	✗	✓	✗	✗	✗	✓	✗	✗	✗	✗	✗	✓	✗	✗	✗	13

✓ = osapuoli/sovellettavissa

s = allekirjoitettu

✗ = ei allekirjoitettu

Turvapaikkaa, rajoja ja maahanmuuttoa koskevan eurooppa oikeuden käsikirja

Maa	AT	BE	BG	CY	CZ	DE	DK	EE	EL	ES	FI	FR	HR	HU	IE	IT	LT	LU	LV	MT	NL	PL	PT	RO	SE	SI	SK	Yhteensä 27 jäsen- valtiosta	
Ratifiointi/liittymiset yhteensä	10	11	10	10	9	11	12	10	10	11	11	10	11	9	11	9	13	8	11	12	10	10	12	11	12	10	9	27	
Yleissopimus yksilöiden suojelusta henkilöiden automaattisessa tietojenkäsittelyssä (1981)	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	
Pöytäkirja yksilöiden suojelusta henkilöiden automaattisessa tietojenkäsittelyssä tehdyn yleissopimuksen muuttamisesta (2018)	5	5	✓	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	4
Yleissopimus ihmiskaupan vastaisesta toiminnasta (2005)	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	27
Yleissopimus naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan ehkäisemisestä ja torjumisesta (2011)	✓	✓	5	✓	5	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	5	✓	5	✓	5	5	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	5	5	21

✓ = osapuoli/sovellettavissa s = allekirjoitettu x = ei allekirjoitettu

Liite 3: Euroopan sosiaalisen peruskirjan määräysten hyväksyminen

	ESC (1996)													ESC (1961) ja lisäpöytäkirja 1988															
	EU-maa	AT	BE	BG	CY	EE	FI	FR	HU	IE	IT	LT	LV	MT	NL	PT	RO	SE	SI	SK	CZ	DE	DK	EL	ES	HR	LU	PL	
	14	24	17	15	20	26	31	17	27	30	24	26	20	30	31	17	23	29	25	15	15	18	21	22	15	16	10		
Hyväksytty yhteensä	✓	✓	✓	✗	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	
16 artikla – perheen suojelu	✓	✓	✓	✗	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
17 artikla – lasten ja nuorten suojelu	✓	✓	✓	✗	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
18 artikla – ansiotyö toisen sopimuspuolen alueella	0	✓	0	0	✓	✓	✗	✓	✓	✓	0	✓	0	✓	✓	0	0	0	0	0	✓	✓	✓	✓	✗	✓	0	✓	0
19 artikla – siirtotyöntekijöiden suojelu ja tuki	0	0	✗	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	0	0	✗	✓	✓	0	✓	✓	✓	0	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
20 artikla – sukupuoleen perustuvan syrjinnän kieltö	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✗	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
21 artikla – tiedonsaanti ja yhteiset neuvottelut	✗	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✗	✓	✓	✓	✗	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✗	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
22 artikla – osallistuminen työolojen ja työympäristön parantamiseen	✗	✓	✓	0	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✗	✓	✓	✗	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
23 artikla – ikääntyneiden henkilöiden sosiaalinen suojelu	✗	✗	✓	✓	✓	✓	✓	✗	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
24 artikla – suojelu työsuhteen päättämisen yhteydessä	✗	✗	✓	✓	✓	✓	✓	✗	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
25 artikla – suojelu työnantajan maksukyvyttömyysilanteissa	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✗	✓	✗	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
26 artikla – ihmisarvoinen kohtelu työssä	0	0	✓	✓	✗	✓	✓	✗	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✗	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
27 artikla – perheelliset työntekijät	0	✗	0	0	✓	✓	✓	✗	0	✓	✓	✓	0	✓	✓	0	✓	✓	0	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
28 artikla – työntekijöiden edustajien suojelu	✓	✗	✓	✓	✓	✓	✓	✗	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✗	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
29 artikla – neuvottelu joukkoyhteisöissä	✗	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✗	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
30 artikla – suojelu köyhyyttä ja sosiaalista syrjäytymistä vastaan	✗	✓	✓	✗	✓	✓	✓	✗	✓	✓	✗	✓	✗	✓	✓	✗	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
31 artikla – asunto	✗	✗	✗	✗	✗	✓	✓	✗	✗	✓	0	0	✗	✓	✓	✗	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓

✓ = hyväksytty 0 = hyväksytty osittain ✗ = ei hyväksytty

Huomautukset: Keltaiset ruudut tarkoittavat jäsenvaltioita, jotka ovat ratifioineet vain vuoden 1996 Euroopan sosiaalisen peruskirjan

Euroopan sosiaalisen peruskirjan) määrätysten hyväksyminen Euroopan neuvoston muissa jäsenvaltioissa, jotka ovat ratifioineet Euroopan sosiaalisen peruskirjan

EU:n ulkopuolinen maa	ESC (1996)														ESC (1961) ja lisäpöytäkirja 1988			
	AD	AL	AM	AZ	BA	GE	MD	ME	MK	NO	RS	RU	TR	UA	IS	UK		
EU:n ulkopuolinen maa																		
Hyväksytty yhteensä	19	18	13	18	16	12	16	18	16	22	25	19	27	24	13	14		
1 artikla – oikeus työhön	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓		
2 artikla – oikeudenmukaiset työhöndot	✓	✓	0	×	✓	0	✓	0	✓	0	0	0	0	0	0	0		
3 artikla – turvalliset ja terveelliset työhöndot	✓	✓	0	×	×	×	0	✓	0	0	✓	✓	✓	✓	✓	✓		
4 artikla – kohtuullinen palkka	✓	✓	0	✓	0	0	0	0	0	✓	✓	0	0	0	✓	0		
5 artikla – järjestäytymisoikeus	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	×	✓	✓	✓		
6 artikla – kollektiivinen neuvottelu-oikeus	×	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	×	✓	✓	✓		
7 artikla – lasten ja nuorten suojelu	✓	✓	✓	✓	✓	✓	0	0	0	0	✓	✓	✓	✓	×	0		
8 artikla – naistyöntekijöiden suojelu raskauden yhteydessä	✓	✓	✓	✓	✓	0	✓	✓	✓	0	✓	✓	✓	✓	×	0		
9 artikla – ammatinvalinnanohjaus	✓	×	×	✓	✓	×	✓	✓	×	✓	✓	✓	✓	✓	×	✓		
10 artikla – ammatillinen koulutus	✓	×	×	×	×	0	×	0	×	✓	0	✓	✓	✓	×	✓		
11 artikla – terveyden suojelu	✓	✓	×	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓		
12 artikla – sosiaaliturva	✓	×	0	×	0	0	✓	✓	✓	✓	✓	0	✓	×	✓	0		
13 artikla – sosiaalivakuutus ja lääkinnällinen apu	✓	×	0	×	0	×	0	✓	✓	✓	✓	×	✓	×	✓	✓		
14 artikla – oikeus sosiaalipalveluihin	✓	×	0	✓	✓	✓	×	✓	×	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓		
15 artikla – vammaiset henkilöt	✓	×	0	×	×	0	0	✓	0	✓	✓	0	✓	✓	✓	✓		
16 artikla – perheen suojelu	×	×	×	✓	✓	×	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓		
17 artikla – lasten ja nuorten suojelu	✓	×	✓	×	✓	0	✓	✓	✓	✓	0	✓	✓	✓	✓	✓		

✓ = hyväksytty

0 = hyväksytty osittain

x = ei hyväksytty

Liite 3: Euroopan sosiaalisen peruskirjan määräysten hyväksyminen

ESC (1961) ja
lisäpöytäkirja
1988

ESC (1996)

EU:n ulkopuolinen maa	AD	AL	AM	AZ	BA	GE	MD	ME	MK	NO	RS	RU	TR	UA	IS	UK
Hyväksytyt yhteensä	19	18	13	18	16	12	16	18	16	22	25	19	27	24	13	14
18 artikla – ansiotyö toisen sopimuspuolen alueella	o	x	✓	x	x	✓	o	x	x	x	✓	o	✓	✓	✓	✓
19 artikla – siirtotyöntekijöiden suojelu ja tuki	o	✓	✓	x	x	✓	o	o	o	o	o	o	✓	x	x	✓
20 artikla – sukupuoleen perustuvan syrjinnän kiello	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	x	✓
21 artikla – tiedonsaanti ja yhteiset neuvottelut	x	✓	x	✓	✓	x	✓	x	✓	✓	✓	✓	✓	✓	x	x
22 artikla – osallistuminen työolojen ja työympäristön parantamiseen	x	✓	✓	✓	✓	x	x	x	x	✓	✓	✓	✓	✓	x	x
23 artikla – ikääntyneiden henkilöiden sosiaalinen suojelu	✓	x	x	x	✓	x	x	✓	x	✓	✓	x	✓	✓	x	x
24 artikla – suojelu työsuhteen päättämisen yhteydessä	x	✓	✓	✓	x	x	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	x	x
25 artikla – suojelu työnantajan maksukyvttömyystilanteissa	x	✓	x	x	x	x	x	x	x	✓	✓	x	✓	x	x	x
26 artikla – ihmisarvoinen kohtelu työssä	✓	✓	x	✓	x	✓	✓	o	✓	x	✓	x	✓	✓	x	x
27 artikla – perheelliset työntekijät	x	x	✓	✓	x	✓	o	o	o	o	x	✓	✓	✓	x	x
28 artikla – työntekijöiden edustajien suojelu	x	✓	✓	✓	✓	x	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	x	x
29 artikla – neuvottelu joukkortisanomismenettelyissä	x	✓	x	✓	x	✓	✓	✓	✓	x	✓	✓	✓	✓	x	x
30 artikla – suojelu köyhyyttä ja sosiaalista syrjäytymistä vastaan	✓	x	x	x	x	x	x	x	x	✓	✓	x	✓	✓	x	x
31 artikla – asunto	o	x	x	x	x	x	x	x	x	✓	x	x	✓	o	x	x

✓ = hyväksytty o = ei hyväksytty x = ei hyväksytty osittain

Huomautukset: Keltaiset ruudut tarkoittavat valtioita, jotka ovat ratifioineet vain vuoden 1996 Euroopan sosiaalisen peruskirjan

Liite 4: Tiettyjen YK:n yleissopimusten hyväksyminen

Tiettyjen YK:n yleissopimusten hyväksyminen EU:n jäsenvaltioissa

Maa	AT	BE	BG	CY	CZ	DE	DK	EE	EL	ES	FI	FR	HR	HU	IE	IT	LT	LU	LV	MT	NL	PL	PT	RO	SE	SI	SK	Yhteensä 27 jäsenvaltiosta	
Ratifiointi/liittymiset yhteensä	16	15	15	13	16	16	15	13	15	16	15	15	15	15	13	16	16	15	14	15	16	13	16	15	15	14	15	27	
Pakolaissopimus	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	27
Valtiottomia henkilöitä koskeva yleissopimus	✓	✓	✓	✗	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✗	✓	✓	✓	✓	✓	24	
Valtiottomuuden poistamista koskeva yleissopimus	✓	✓	✓	✗	✓	✓	✓	✗	✗	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✗	✓	✗	✓	✓	✓	✗	✓	21	
ICED	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✗	✓	✓	✓	✓	✗	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	13	
ICERD	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	27	
ICPR	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	27	
ICESCR	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	27	
CEDAW	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	27	
CAT	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	27	
CAT - OP	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	23	
CRC	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	27	
CRC - OP1 (aseellinen selkkäus)	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	27	
UNTOC	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	27	
UNTOC - OP1 (maahanmuuttajien salakuljetus)	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	26	
UNTOC - OP2 (ihmiskauppa)	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	27	
CRPD	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	27	

✓ = osapuoli/sovellettavissa

✓ = allekirjoitettu

✗ = ei allekirjoitettu

Tiettyjen YK:n yleissopimusten hyväksyminen muissa Euroopan neuvoston jäsenvaltioissa

	Maa	AD	AL	AM	AZ	BA	CH	GE	IS	LI	MC	MD	ME	MK	NO	RS	RU	SM	TR	UA	UK	Yhteensä 20 jäsenvaltiosta
		8	16	16	15	16	15	15	12	14	12	15	16	14	16	16	12	11	14	16	15	
Pakolaissopimus		x	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	x	√	√	√	18
Valtiottomia henkilöitä koskeva yleissopimus		x	√	√	√	√	√	√	x	√	x	√	√	√	√	√	x	x	√	√	√	15
Valtiottomuuden poistamista koskeva yleissopimus		x	√	√	√	√	x	√	x	√	x	√	√	x	√	√	x	x	√	√	√	12
ICED		x	√	√	5	√	√	x	x	5	5	√	√	5	√	√	x	x	√	x	√	8
ICERD		√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	20
ICPR		√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	20
ICESCR		x	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	19
CEDAW		√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	20
CAT		√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	20
CAT - OP		x	√	√	√	√	√	√	√	√	x	√	√	√	√	√	x	x	√	√	√	16
CRC		√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	20
CRC - OP1 (aseellinen selkkkaus)		√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	20
UNTOC		√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	20
UNTOC - OP1 (maahanmuuttajien salakuljetus)		x	√	√	√	√	√	√	5	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	18
UNTOC - OP2 (ihmiskauppa)		x	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	19
CRPD		√	√	√	√	√	√	√	√	x	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	19

√ = osapuoli/sovellettavissa

5 = allekirjoitettu

x = ei allekirjoitettu

Pakolaissopimus – Pakolaisten oikeusasemaa koskeva YK:n Yleissopimus (1951)

Valtiottomia henkilöitä koskeva yleissopimus – Valtiottomien henkilöiden oikeusasemaa koskeva YK:n yleissopimus (1954)

Valtiottomuuden poistamista koskeva yleissopimus – Valtiottomuuden poistamista koskeva YK:n Yleissopimus (1961)

ICED – Kansainvälinen yleissopimus kaikkien ihmisten suojelemiseksi tahdonvastaiselta katoamiselta (2006)

ICERD – Kaikkinaisen rotusyrjinnän poistamista koskeva kansainvälinen yleissopimus (1965)

ICPR – Kansalaisoikeuksia ja poliittisia oikeuksia koskeva kansainvälinen yleissopimus (1966)

ICESCR – Taloudellisia, sosiaalisia ja sivistyksellisiä oikeuksia koskeva kansainvälinen yleissopimus (1966)

CEDAW – Kaikkinaisen naisten syrjinnän poistamista koskeva yleissopimus (1979)

CAT – OP – Kätkeytyneiden vastaisen yleissopimuksen valinnainen pöytäkirja (1984)

CRC – OP1 – Lapsen oikeuksien yleissopimuksen valinnainen pöytäkirja lasten osallistumisesta aseellisiin selkkauksiin (2000)

UNTOC – OP1 – Lapsen oikeuksien yleissopimuksen valinnainen pöytäkirja lasten osallistumisesta aseellisiin selkkauksiin (2000)

UNTOC – OP2 – Lisäpöytäkirja ihmiskaupan, erityisesti naisten ja lasten kaupan ehkäisemisestä, torjumisesta ja rankaisemisesta (2000)

UNTOC – OP2 – Lisäpöytäkirja ihmiskaupan, erityisesti naisten ja lasten kaupan ehkäisemisestä, torjumisesta ja rankaisemisestä (2000)

CRPD – Yleissopimus vammaisten henkilöiden oikeuksista (2006)

Liite 5: Liitteissä käytettävät maatunnukset

Tunnus	Maa	Tunnus	Maa
AD	Andorra	LI	Liechtenstein
AL	Albania	LT	Liettua
AM	Armenia	LU	Luxemburg
AT	Itävalta	LV	Latvia
AZ	Azerbaidžan	MC	Monaco
BA	Bosnia ja Hertsegovina	MD	Moldova
BE	Belgia	ME	Montenegro
BG	Bulgaria	MT	Malta
CH	Sveitsi	NL	Alankomaat
CY	Kypros	MK	Pohjois-Makedonia
CZ	Tšekki	EI	Norja
DE	Saksa	PL	Puola
DK	Tanska	PT	Portugali
EE	Viro	RO	Romania
EL	Kreikka	RS	Serbia
ES	Espanja	RU	Venäjä
FI	Suomi	SE	Ruotsi
FR	Ranska	SI	Slovenia
GE	Georgia	SK	Slovakia
HR	Kroatia	SM	San Marino
HU	Unkari	TR	Turkki
IE	Irlanti	UA	Ukraina
IS	Islanti	UK	Yhdistynyt kuningaskunta
IT	Italia		

YHTEYDENOTOT EU:HUN

Käynti tiedotuspisteessä

Euroopan unionin alueella toimii yhteensä satoja Europe Direct -tiedotuspisteitä.

Lähimmän tiedotuspisteen osoite löytyy verkosta: https://europa.eu/european-union/contact_fi

Yhteydenotot puhelimitse tai sähköpostitse

Europe Direct -palvelu vastaa Euroopan unionia koskeviin kysymyksiin. Palveluun voi ottaa yhteyttä

- soittamalla maksuttomaan palvelunumeroon 00 800 678 910 11 (jotkin operaattorit voivat periä puhelumaksun),
- soittamalla puhelinnumeroon +32 22999696 tai
- sähköpostitse: https://europa.eu/european-union/contact_fi

TIETOA EU:STA

Verkkosivut

Tietoa Euroopan unionista on saatavilla kaikilla EU:n virallisilla kielillä Europa-sivustolla, https://europa.eu/european-union/index_fi

EU:n julkaisut

EU:n ilmaisia ja maksullisia julkaisuja voi ladata tai tilata osoitteesta <https://op.europa.eu/fi/publications>. Ilmaisia julkaisuja on mahdollista saada usean kappaleen erinä ottamalla yhteyttä Europe Direct -palveluun tai paikalliseen tiedotuspisteeseen (ks. https://europa.eu/european-union/contact_fi).

EU:n lainsäädäntö ja siihen liittyvät asiakirjat

EU:n koko lainsäädäntö vuodesta 1952 ja muuta tietoa EU:n oikeudesta on saatavilla kaikilla virallisilla kielillä EUR-Lex-tietokannassa osoitteessa <http://eur-lex.europa.eu>

EU:n avoin data

EU:n avoimen datan portaalin (<http://data.europa.eu/euodp/fi>) kautta on saatavilla EU:n data-aineistoja. Data on ilmaiseksi ladattavissa ja uudelleenkäytettävissä sekä kaupallista että ei-kaupallista käyttöä varten.

Euroopan ihmisoikeussopimus ja Euroopan unionin oikeus sisältävät yhä tärkeämmäksi käyvän ulkomaalaisten oikeuksien suojaamista koskevan säännösten. Euroopan unionin oikeus turvapaikkaoikeudesta, rajoista ja maahanmuutosta kehittyi nopeasti. Euroopan ihmisoikeustuomioistuimessa on kertynyt runsaasti oikeuskäytäntöä, erityisesti Euroopan ihmisoikeussopimuksen 3, 5, 8 ja 13 artiklasta. Euroopan unionin tuomioistuimelta pyydetään yhä useammin lausuntoa unionin oikeuden tämän alan säännösten tulkinnasta. Käsikirjan kolmannessa painoksessa, jota on päivitetty heinäkuuhun 2020 saakka, esitetään EU:n lainsäädäntöä ja molempien tuomioistuinten oikeuskäytäntöä helposti saatavilla olevassa muodossa. Se on tarkoitettu EU:ssa ja Euroopan neuvoston jäsenvaltioissa toimiville juristeille, tuomareille, syyttäjille, maahanmuuttoviranomaisille ja kansalaisjärjestöille.

FRA – EUROOPAN UNIONIN PERUSOIKEUSVIRASTO

Schwarzenbergplatz 11 – 1040 Wien – Itävalta
Puh. +43 (1)58030-0 – Faksi +43 (1)58030-699
fra.europa.eu
facebook.com/fundamentalrights
linkedin.com/company/eu-fundamental-rights-agency
twitter.com/EURightsAgency

Euroopan unionin
julkaisutoimisto

EUROOPAN IHMISOIKEUSTUOMIOISTUIN

EUROOPAN NEUVOSTO

67075 Strasbourg Cedex – Ranska
Puh. +33 (0) 3 88 41 20 18 – Faksi: +33 (0) 3 88 41 27 30
echr.coe.int
publishing@echr.coe.int
twitter.com/ECHR_CEDH

ISBN 978-92-871-9794-8
ISBN 978-92-9461-939-6